

**DON BOSCO LEVEN
EN WERKEN**

- PRO MANUSCRIPTO -

DON BOSCO

Leven en werken, aan de
hand van zijn
gedenkschriften

door

G. B. LEMOYNE

DERDE DEEL

1847 - 1849

Deze Nederlandse vertaling van
dit derde deel van de "Memorie"
kwam eveneens tot stand
onder het impuls van de DON-BOSCOKRING,
geleid door Z.E.H. M. Baert,
te Oud-Heverlee,
in het jaar 1962
Vertaling : J.H.P. Jacobs.

H O O F D S T U K I

DE ITALIANEN VERLANGEN VOOR HUN VADERLAND
ONAFHANKELIJKHEID VAN HET BUITENLAND - DE LIBERALEN -
SLUWE ACTIVITEIT VAN DE INTERNATIONALE SEKTE.

In het begin van 1847 werden er algemeen politieke veranderingen verwacht. Boeken, brochures en bladen, overvloeiend van vaderlandsliefde, verkondigden dat men zich moest ontdoen van het vreemde juk dat op de meeste Italiaanse provincies drukte, en de verschillende staten van het schiereiland in een confederatie samenvatten ten einde de onafhankelijkheid te verkrijgen en te verdedigen. Op zichzelf waren deze verlangens noch in strijd met de godsdienst noch met de moraal; en daar zij aan een in aller harten verborgen verlangen beantwoordden, werden zij voor velen van alle rangen en standen een aanleiding om de beweging die nationaal genoemd werd, te steunen. Tegelijkertijd had Silvio Pellico met zijn verhaal over Mie Prigioni - Mijn gevangenis - argeeloos en zonder zich te beklagen, in de harten van de Italiaanse jongelingen een gisting van onblusbare haat tegen Oostenrijk gewekt en in stand gehouden.

Diegenen intussen die aangeduid werden met de naam van liberalen, en die zich verheugden over zoveel opwinding der geesten, inspireerden het volk met grote namen van godsdienst en Vaderland, teneinde het op verschillende manieren ontvankelijk te maken voor de gebeurtenissen die zij bezig waren voor te bereiden. De verandering van regeringsvorm was de eerste ontwikkelingsfase van hun idealen.

Onder diegenen waren er niet weinigen die het oprecht meenden, die hun soeverein toegedaan en volkomen te goeder trouw waren, ofschoon ze warm liepen voor sommige ideeën die niet helemaal juist en niet vrij van dwalingen waren. Zij noemden zich en waren inderdaad ernstige christenen, omdat het liberalisme zich nog niet ontpopt had als een stelsel dat tegenover de Katholieke Kerk, tegenover het geloof en tegenover de Tien geboden Gods stond. Ten bate van het volk vroegen zij rechtvaardige politieke instellingen, gebouwd op verstandige en vrijere beginselen, een grotere onafhankelijkheid der steden van het centrale bestuur, en zij keurden de straatoproeren af door de samenzweerders op touw gezet.

Maar zo loyaal waren anderen van dezelfde partij niet; door hun opvoeding, door opruiende lectuur en door mateloze eerzucht en onverdraagzaamheid kwamen zij ertoe de constitutionele regering te verlangen, die in 1821 onderdrukt was nog voor zij was geboren, en dat niet zozeer ter wille van de vrijheid, dan wel om op de zetels der hoogste

machthebbers te kunnen klimmen en heel het openbare leven volledig in handen te krijgen. Om hun doel te kunnen bereiken schrokken zij niet terug voor geheime intriges en voor troebelen. Daar zij alleen niets bereiken konden, hadden zij zich daadwerkelijk verbonden met de sekta-riërs, die hun, zij het toen nog weinige, maar toch met sluw overleg hulp beloofd hadden. Bij wijze van tegenprestaties wensten en kregen zij ook de verzekering dat de staat de weg van de moderne vooruitgang zou gaan, dat hij zou breken met de Heilige Stoel, en de kerkelijke on-schendbaarheid, evenals andere kerkelijke rechten, met voeten zou tre-den. Zij hielden echter hun uiteindelijk streven, dat wil zeggen: de republikeinse idee, verborgen. Spoedig waren er huichelachtige en door-trapte schrijvers te vinden, die met zachtmoedige en bedrieglijke midde-len de katholieken in de revolutie trachtten te betrekken, en de sekta-rische leerstellingen in een godsdienstig kleedje te steken, om de on-voorzichtigen te verleiden; en terwijl zij vaak genoeg de instellingen van de Kerk aanvielen op een manier die erop gericht was afkeer in te boezemen voor de geestelijkheid, schetsten en prezen zij op huichelach-tige wijze de godsdienst zelf als een bron en werktuig van vaderlands-liefde.

Niettemin kon ook een dergelijk bondgenootschap geen vernieuwin-gen in Piëmont doordrijven zonder de toestemming van Karel Albert, daar hij kon rekenen op de aanhankelijkheid van het volk en de trouw van het leger. En hij was uiterst gesteld op, en onverzettelijk in zijn eisen ten aanzien van alles, wat de voorrechten van de Kroon en de rechten van de Godsdienst betrof. Nu waren de liberalen er op het juiste oogenblik wel in geslaagd zich meester te maken van de geest van de Koning, zoals we al verteld hebben, en zij zetelden in zijn geheime raadscolleges, en keurden zijn plan, een Italiaans koninkrijk te stichten, goed, maar dat was niet het enige dat zij nastreefden. Zij wilden zich van hem bedie-nen, als van een vlag en wapen tegen al de vorsten van Italië en in het bijzonder tegen de Paus van Rome; terwijl de Koning van Savooie, vijand van de Oostenrijkse overheersing, er alleen naar streefde aan zijn gron-dgebied niet meer toe te voegen dan Parma, Piacenza, Modena, Reggio, Lombardije en Venetië. Het was zijn bedoeling, met deze veroveringen een bolwerk te vormen ter verdediging van het Pausdom, waarvan hij verklaar-de tot het einde toe een stoutmoedige verdediger te zullen zijn, name-aan het hof de invloed te verzwakken van de conservatieve behoeders der gevestigde orde, die allen trouwe katholieken en beproefde aanhangers van de Savooise dynastie waren, en hun in politiek opzicht het veld te betwisten. Gioberti slaagde er met zijn hatelijke geschriften in hen te kwalificeren als een Oostenrijks-Jezuïetische sekte, die vijandig stond tegenover het vaderland. Bovendien hoopten de liberalen met de sektari-ers van Piëmont op een overwinning die niet lang meer zou uitblijven, daar zij steun ondervonden van al de internationale republikeinse sek-ten, waarmee zij door een offensief en defensief pact verbonden waren. Degelijk beschermd door Lord Palmerston, de minister van buitenlandse zaken van Engeland en hoofd van de Vrijmetselarij, hadden zij Europa met hun ondermijnende samenzweringen stillletjes in een net gevangen, en zij stonden op het punt plotselinge volksbewegingen te ontketenen. Al hun denken en doen was gericht op het omverwerpen van de tronen en van de Katholieke Kerk, de eerste vertegewoodigers en behoeders van het gezag.

Frankrijk veroorzaakte met zijn revolutionaire leer enorme morele schade. Oostenrijk was verzwakt door de theorieën van Jozef II en wilde zich van de Kerk bedienen als instrument om te regeren, in stede van naar haar te luisteren als naar een meesteres en haar als een moeder te gehoorzamen; de protestantse staten van Duitsland, met hun opvatting van het vrije onderzoek, waardoor ieder beginsel van eerbied voor goddelijk of menselijke gezag ondergraven werd, schenen eveneens geen moeilijke prooi te worden van de samenzweerdere. Toscane en Napels hadden onder invloed der Leopoldistische leerstellingen en de theorieën van Tanucci een generatie van intellectuelen voortgebracht die afwijzend stonden tegenover de kerkelijke wetgeving. Met al deze elementen groeiden en verenigvuldigden zich in alle delen van Europa heel gemakkelijk de geheime bonden, en onder iedere troon was een bom gereed gelegd. De leiders waren met elkaar overeengekomen, dat de opstandige bewegingen zoveel mogelijk tegelijkertijd zouden uitbreken, zodat geen enkele gevestigde regering op welke manier ook hulp zou kunnen verkrijgen van de andere. Op die manier zouden zij dan heer en meester over de wereld en de volkeren kunnen worden. Bij het op touw zetten van al die intriges, hielden zij hun blik vol haat gericht op de zetel van de Paus van Rome, om zijn wereldlijke en geestelijke macht te vernietigen, terwijl Rome in die tijd hetzij heimelijk of openlijk een groot aantal van de stoutmoedigste van overal daarheen gekomen sektariërs binnen zijn muren had. Voortaan was de openbare rust van hun willekeur afhankelijk, en de engelachtige Pius IX werd bijna zonder het te merken, in zijn hoofdstad door hen belegerd, terwijl er aan de openbare en luidruchtige feestelijkheden te zijner eer schier geen einde kwam.

Zwitserland was op die regel toch een uitzondering. Daar hadden de radicalen al sinds geruime tijd de oude grondwet en beëdigde overeenkomsten verscheurd, en met ongehoord geweld hadden zij de federale grondwet veranderd. De laatste hindernis die overwonnen moest worden om hun tirannie te vestigen werd gevormd door de zeven katholieke kantons. Daarom hadden zij, na tal van booswichten in hun rijen te hebben opgenomen, in die streken hun heil gezocht, zich onttrekkend aan de rechtspraak van hun landen, en gedreven door de wil zich meester te maken van het hoogste gezag van de hele federatie. Op Zwitsers grondgebied begonnen in dat jaar de opstandige bewegingen, en gewapende benden van duizenden misdadigers trokken over de bergen en door de valleien van de katholieke streken, zich schuldig makend aan allerhande schanddaden en misdrijven. De zeven kantons die zagen aankomen dat ze wel spoedig konden verwachten aangevallen te worden door het geregelde leger, sloten zich toen aaneen en riepen de tussenkomst van de mogendheden in ter verdediging van hun rechtvaardige zaak. Daar zij gebrek aan wapens hadden, vroegen zij deze aan Karel Albert en in zijn grote edelmoedigheid zorgde hij ervoor dat zij die kregen, en hij was ook de enige onder de regerende vorsten die hen in die tijd van nood hulp bood. Niettemin delfden de katholieken in november 1847 het onderspit. Zij verdedigden zich met grote dapperheid tegen het binnenvallende radicale leger, dat 118.000 man sterk was, maar door verraad en schending van de wapenstilstand vielen zij ten offer aan hun vijanden. Moorden op priesters, plunderingen van kloosters, het in brand steken van kerken, schandelijke wetten die de Katholieke Kerk van haar bezittingen beroofden en op allerhande

wijzen bonden, het gevangen nemen van bisschoppen, dat alles had een dergelijke overwinning voorbereid, bezegeld en bevestigd, alles onder de kreet van Viva la libertà - Leve de vrijheid!

Deze bloedige slag maakte deel uit van de plannen der internationale revolutiebeweging. Daar Zwitserland aan Duitsland, Frankrijk en Italië grensde en het een onafhankelijke staat was, bleek het een verbazend geschikte plaats om er het hoofdkwartier te vestigen van al de sektarische leiders. Daar zou ongestraft de haard ontstoken kunnen worden van waaruit men het vuur van de opstand in de omliggende staten zou kunnen verbreiden; en dat land zou ook als veilig toevluchtsoord kunnen dienen en als asiel voor al de medeplichtigen en geheime agenten der samenzweerders, wanneer zij in hun schurkachtige ondernemingen niet mochten slagen. En zo geschiedde, want de kinderen van deze wereld handelen op hun manier met meer overleg dan de kinderen van het licht.(1) Alles was daarom voorbereid: de laatste draden van het net waren geweven. Men wachtte alleen nog maar op het teken om de opstand te beginnen. Zij dachten te triomferen zonder eraan te denken dat het lot van de Kerk en van alle naties ter wereld in Gods handen ligt, dat er niets gebeurt zonder Zijn toestemming, en dat Hij, wanneer Hij dat wenst, de loop der gebeurtenissen kan veranderen. Want de meer of minder langdurige beproevingen voor de enen, de kastijdingen voor de anderen wisselen elkaar af, maar de overwinning wordt steeds door Zijn wet bepaald. Bij iedere stap zal hij de rebellen tonen dat non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum. Equus paratur ad diem belli; Dominus autem salutem tribuit.(2)

---

(1) Lc., 16,8;

(2) Spr. 21, 30-31.

H O O F D S T U K   I I

GEEST VAN VROOMHEID EN IL GIOVANE PROVVEDUTO

Terwijl de vijand van het menselijke geslacht, die van begin af aan een moordenaar was, woedde om de wereld te ontkerstenen, ging Don Bosco door met zich uit alle macht toe te leggen op de vorming van een groep jongens in de werkende liefde tot Jezus Christus, en met de middelen te bestuderen om velen van hen tot een volmaakt leven op te leiden. Hij legde aan hun christelijke opvoeding het gebed ten grondslag, dat hij steeds met de grootste ijver verrichtte, op die manier een voortdurend en heilzaam voorbeeld schenkend aan ontelbare zielen.

Aangezien hij met werk overladen was kon hij niet lang ergens mee bezig zijn; maar van wat hij deed zou men kunnen zeggen dat hij er de volmaaktheid in bereikte. Zijn aandachtige en godvruchtige houding getuigde van zijn geloof. Nooit liet hij na, de heilige Mis op te dragen, ook niet als hij ziek was. Hij bad regelmatig zijn brevier. Verschillende malen per dag bad hij in zichzelf voor de zielen die hem waren toevertrouwd en in het bijzonder voor zijn biechtkinderen. Herhaaldelijk zag men hem bij het binnentreden van zijn kamer met de rozenkrans in de hand. Wanneer hij hardop bad sprak hij de woorden met een soort van harmonieuze trilling uit, die te verstaan gaf dat de woorden voortkwamen uit een hart overvol liefde, en uit een ziel die de grote gave der wijsheid bezat. Soms, als hij vermoeid was, onderbrak hij zijn werkzaamheden en begon hij wat goede boeken te lezen. Met dat al beklagde hij er zich niet zelden over, dat hij niet een groter deel van zijn tijd aan het mondelinge en inwendige gebed kon wijden. In de plaats daarvan stortte hij vele schietgebeden, waarvan de klanken echter niet over zijn lippen kwamen. Aldus verklaren de eerste leerlingen van het Oratorio, onder wie Don Michele Rua en Don Giovanni Turchi.

Verrijkt door deze geest van gebed, liep Don Bosco met het plan rond een nieuw, gemakkelijk en kort gebedenboek samen te stellen ten gebruik van de jongens. Er deden ontelbaar veel gebedenboeken de ronde in de handen der gelovigen, maar over het algemeen bleken zij zich weinig aan te passen aan de behoeften van de tijd en ook niet aan de jeugd. Om in die leemte te voorzien, zette hij zich ijverig aan het samenstellen van een boek, Il Giovane Provveduto, De Wijze Jongeling, hoe hij zijn plichten vervult, de godsdienstoefeningen bijwoont en daarbij de voornaamste Vespers van het jaar, met toevoeging van een keur van lofgezangen.

Toen hij zijn manuscript aan een drukker aanbood, maakte Marietti een kostenberekening volgens welke ieder stevig gebonden en verlucht exemplaar vier-en-een-halve lire zou moeten kosten. Paravia, die zijn medewerking wilde verlenen aan dit goede werk, stelde zich tevreden met 25 centiemen per exemplaar en leverde alleen de gedrukte vellen, die Don Bosco dan naderhand naar behoefte kon laten binden. Don Bosco aanvaardde het voorstel van Paravia en daar hij niets had om de kosten van het drukken te betalen, zocht hij een van die vele uitwegen die hij zich op zo een gelukkige wijze ten nutte wist te maken. Zoals hij wellicht al gedaan had bij het uitgeven van de Kerkgeschiedenis, de Gewijde Geschiedenis en het Metrieke Stelsel, stuurde hij een rondschrijven de wereld in met een aankondiging van zijn nieuwe boek. Toen hij zich ervan vergewist had dat er, volgens de overeenkomst met Speirani, 10.000 exemplaren nodig zouden zijn, gaf hij het in druk. Het zou een boek worden van half-octavo formaat en van 352 bladzijden. Het werd gezonden aan degenen die op de circulaire hadden ingeschreven, en er moesten onmiddellijk 5.000 exemplaren bijgedrukt worden om te voldoen aan de nog steeds binnenkomende aanvragen. Don Bosco gaf Paravia toen de raad, het zetsel van het boek niet weg te gooien en kreeg ten antwoord: "Ik heb al ingezien, dat dit boek een buitengewoon grote verspreiding zal krijgen." En inderdaad moesten er in datzelfde jaar nog 5.000 exemplaren bijgedrukt worden. Marietti kreeg tot taak de exemplaren die aan weldoeners geschonken zouden worden, of verkocht aan welgestelde personen, van een rijk versierde omslag te voorzien.

Daar met het verloop van de tijd de aanvragen bleven aanhouden en men ook de zondagsoperatorio en de colleges ervan moest voorzien, werden er gedurende het leven van Don Bosco honderdtweeëntwintig drukken van uitgegeven, van ongeveer 50.000 exemplaren elk, zoals door Don Michele Rua is verklaard. Daar kwamen dan nog de vertalingen bij in het Spaans, Frans en in andere talen, zodat het getal van zes miljoen exemplaren verre overschreden wordt, die tot nu toe onder het christelijke volksdeel zijn verspreid, zodat men kan zeggen, dat de "Wijze Jongeling" in ieder opvoedingsinstituut is doorgedrongen, evenals in ieder arbeidersgezin, in iedere christelijke familie, en zodoende een werkzaam aandeel gehad heeft in de verbreiding van de godsvrucht en het behouden van het geloof onder het volk.

Op de eerste bladzijde van zijn in 1847 verschenen boek drukte Don Bosco een warme oproep in de volgende bewoordingen:

Aan de jeugd

De voornaamste listen waarmee de duivel gewoonlijk de jongelui van de deugd tracht af te houden zijn tweeërlei. De eerste is, de gedachte, bij hen te doen opkomen dat het dienen van God bestaat in een droefgeestig leven, ver van alle ontspanning en vreugde. Maar dat is niet waar, beste jongens. Ik wil jullie een manier van christelijk leven bijbrengen, die het jullie tezelfdertijd mogelijk maakt opgewekt en tevreden te zijn en jullie aantonen welke de werkelijke ontspanning en de werkelijke vreugde is, zodat jullie met de heilige profeet David kunnen zeggen: Laten wij de Heer in heilige opgewektheid dienen: Ser vite Domino in laetitia. Dat is juist het doel van dit boekje: leren de Heer te dienen en steeds opgewekt te zijn.

De andere list is de hoop op een lang leven, met de mogelijkheid jullie te bekeren op jullie oude dag, of als jullie op het punt zijn van sterven. Bedenk wel, beste jongens, dat velen zich op die manier al misrekend hebben. Wie kan ons de verzekering geven oud te zullen worden? Dan zou men met de dood moeten onderhandelen, dat hij zo lang op ons wacht; maar leven en dood zijn in de handen des Heren, die erover kan beschikken naar goeddunken.

Want als God u een lang leven schenkt, luistert dan naar de goede raad die Hij u geeft: De weg, die een kind in zijn jeugd kiest, loopt door tot in zijn ouderdom en tot de dood toe: Adolescens, juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea. En dat wil zeggen: wanneer wij een goed leven beginnen nu we nog jong zijn, zullen we ook in latere jaren goed zijn, goed ook zal onze dood zijn en het begin van een eeuwig geluk. Wanneer echter de ondeugden ons in onze jeugd, in hun macht nemen, des te erger zullen zij worden met het toenemen der jaren tot aan de dood, die dan het smartelijke begin van eeuwig onheil wordt. Opdat deze ramp u niet zal overkomen, bied ik u een levenswijze aan, kort en gemakkelijk, maar voldoende om de troost van uw ouders te kunnen worden, een eer voor uw vaderland, goede burgers op aarde, om daarna op zekere dag bevoorrechte bewoners van de Hemel te kunnen zijn.

Dit werkje is in drie delen verdeeld. In het eerste zult ge de voornaamste dingen vinden, die ge moet beoefenen, en al wat ge moet vermijden, om als goede christenen te leven. In het tweede zijn verschillende godvruchtige oefeningen verzameld, zoals die gewoonlijk verricht worden in de parochiekerken en in de opvoedingstehuizen. In het laatste deel is het Officie van de Heilige Maagd opgenomen, de Vespers en daarbij een keuze van geestelijke liederen.

Beste jongens, ik heb jullie van ganser harte lief, en het is mij voldoende te weten dat jullie nog in een ontvankelijke leeftijd zijn om genoeg van jullie te kunnen houden; en ik kan jullie de verzekering geven, dat jullie boeken kunnen vinden die voor jullie zijn samengesteld door mensen die daartoe veel bekwaamer en ook geleerder zijn dan ik, maar gij zult moeilijk iemand kunnen vinden die jullie in Jezus Christus meer liefheeft en die meer verlangend is naar jullie eeuwig geluk. De reden van die genegenheid is, dat jullie in je hart de schat van de deugd bewaren; bezitten jullie de deugd dan hebben jullie alles; maar verliezen jullie de deugd dan worden jullie de ongelukkigste en rampspoedigste wezens van de wereld.

Moge de Heer steeds met jullie zijn en het daarheen leiden dat jullie, door deze weinige raadgevingen op te volgen, de eer van God zullen kunnen doen toenemen en jullie ziel kunnen zalig maken, het hoogste doel waarvoor zij werd geschapen.

De hemel moge u allen vele jaren van gelukkig leven schenken, en de heilige Vreze Gods moge steeds uw grote rijkdom zijn, die u moge vervullen met hemelse gunsten voor tijd en eeuwigheid.

Wat een vuur van liefde komt er in deze inleiding tot uitdrukking! Een enkele zin mag overdreven schijnen, later liet hij die vallen; maar het was dan ook nodig, dat hij vanaf het begin van zijn zending al de kracht van een vaderlijke liefde liet gevoelen voor zielen die tot dan toe weerspanning en wild genoemd konden worden, die met geen andere banden op de goede weg te trekken en te houden waren dan met een genegenheid, waarvan de bewijzen zo sterk moesten zijn, dat men niet behoefde te vrezen dat ze zou worden gelogenstraft. En zijn genegenheid sprak bijna uit iedere bladzijde van het nieuwe boek, doordat hij zich tot zijn leerlingen richtte als tot zijn kinderen. Zoals hij sprak, zo schreef hij ook. En de jongens die ervan overtuigd waren bemind te worden, gingen op zijn zachtmoedige uitnodigingen in en beschouwden elkaar als broers, zodat in de eerste vijftien jaar het gebruik onder hen bestond elkaar over en weer met zoon aan te duiden en te schrijven en te spreken over die of die zoon. Zij waren inderdaad de zonen van het Oratorio, de zonen van Don Bosco, maar om kinderen Gods te worden en te blijven.

En de "Giovane Provveduto" slaagde er in hen te vormen, omdat de normen die het boekje hun schonk om deugdzaam te worden en de gelegenheden tot zonde te vermijden geen dode letter en zonder uitwerking bleven. Don Bosco bracht ze iedere dag in verschillende omstandigheden en op allerlei manieren in herinnering, en zorgde ervoor dat ze in daden werden omgezet. Het is hier niet de plaats om nauwkeurig de hemelse schatten van een boek dat in aller handen is gegeven, nauwkeurig na te gaan, maar wij geloven niet enkele bedoelingen onvermeld te kunnen laten, die Don Bosco bij het schrijven ervan leidden, evenmin als bepaalde historische gegevens die er betrekking op hebben.

Op de eerste plaats schrijft hij bij de morgen- en avondgebeden voor, het bidden van de Geloofsbelijdenis, de akten van geloof, hoop en liefde, de Tien geboden en de geboden van de Kerk, omdat wanneer ze iedere dag herhaald werden, de waarheid die zij moesten geloven en de voorschriften waaraan zij zich te houden zouden hebben onuitwisbaar in de geest van de jongens gegrift zouden blijven.

Vervolgens zet hij de manier uiteen om met vrucht de heilige Mis bij te wonen; en daarbij doet hij tot driemaal toe bidden voor de hele Kerk en voor de Paus, met een afsmeiking van vrede, eendracht en zegen over alle geestelijk en wereldlijk Gezag. Daarmee bevestigden de jongens hun geluk van tot de Katholieke Kerk te behoren. Deze en andere gebeden, heel kort en pittig, deed hij 's zondags onder de Heilige Mis door afwisselende stemmen hardop lezen. Ook de leerlingen van de Broeders der Christelijke Scholen baden ze graag, daar hun oversten de "Wijze Jongeling" hadden aangeschaft voor de zondagscongregatie. Hun vroeger gebedenboek bevatte veeleer langdradige gebeden die hen erg vermoeiden.

Hij voegt er ook de gezangen aan toe van plechtige hoogmissen en van de Requiemmiss, om de jongens vertrouwd te maken met de gezangen in een eenvoudige zetting, en ook om andere jongens te bereiken die door het horen ervan deze gezangen gemakkelijk zouden leren. Ook laat hij niet na, de praktijk van het misdienen te beschrijven, waaraan hij overigens grote zorg besteedt, opdat de talrijke jongens goed zouden geoefend zijn die voor deze taak werden aangewezen.

Bovendien voegde hij aan een duidelijke en nauwkeurige uiteenzetting over de manier om goed te biechten - wat voortdurend een onderwerp uitmaakte van zijn preken en vermaningen - de geschikte manieren toe, om in de ziel een oprecht berouw over eigen zonden op te wekken. Een ernstig bezwaar van bepaalde gebedenboeken die toen onder het volk verspreid werden, was dat zij het onderwerp van de biecht in een veel te theologische zin behandelden. De jongens beklagden er zich over, dat zij niet wisten hoe zij hun zonden moesten belijden; en dat de voorgestelde gebeden in die boeken veel te moeilijk te begrijpen en te langdradig waren. Het is dan ook welhaast niet te zeggen, hoe blij ze waren toen Don Bosco hun de "Giovane Provveduto" aanbood.

De gebeden voor de Biecht werden gevolgd door andere, als voorbereiding voor en dankzegging na de heilige Communie. Op de dagen van generale heilige Communie werden deze hardop gebeden na de Consecratie, met onderbreking van de Misgebeden en waarbij de menigte de door de voorbidder duidelijk uitgesproken zinnen herhaalde. Voor degenen die om een of andere reden niet ter Heilige Tafel konden naderen, schreef Don Bosco: "Indien ge niet sacramenteel kunt communiceren doet het dan tenminste geestelijk, wat bestaat in een vurig verlangen om Jezus in uw hart te ontvangen." En dit door hem opgewekte verlangen bracht iedere zondag meer dan een honderdtal jongens ertoe te communiceren.

Ook had hij niet vergeten een heel mooi gebed op te nemen voor het bezoeken van het Heilig Sacrament, dat hij liet volgen door een Rozenkrans ter ere van het Heilig Hart van Jezus, voor de feestdag waarvan hij ook de Vespers had opgenomen. Deze devotie, die in die tijd bestreden werd door velen die doordrongen waren van jansenistische dwalingen en vooroordelen, en die daarna voor Don Bosco een oorzaak van zijn mooiste overwinningen werd, begon hij van toen af aan in de harten te planten, en hij merkte op dat de Rozenkrans ter ere van het Heilig Hart van Jezus, kon dienen voor het doen van de noveen voor alle feesten van Onze Heer Jezus Christus. Wie zou het aantal malen kunnen schatten, dat duizenden en duizenden jongens, elkaar aflossend rond het tabernakel, voortdurend deze liefdevolle gebeden van geloof en eerherstel herhalen en zullen herhalen, voor de beledigingen, door ketters, ongelovigen en slechte christenen het Goddelijk Hart in de Heilige Eucharistie dagelijks aangedaan! gevierd worden met de mysteriën van zijn geboorte, lijden en dood. En de "Giovane Provveduto" bevat de zogenaamde profetieën de gezangen, de hymnen, de plechtige antifonen voor de noveen van Kerstmis, die gezongen moesten worden met alle mogelijke grootsheid en wijding van het ritueel. Wat de Passie betreft had Don Bosco zelf een methode samengesteld voor het volgen van de Kruisweg, waardoor de veertien staties in betrekkelijk korte tijd worden gevolgd, maar met een onvergelijkelijke uitwerking voor geestelijke omvorming. Zoals deze oefening gedrukt was, werd zij van dat jaar af en tot heden toe verricht. In de eerste twintig jaren geschiedde dat op alle vrijdagen van de maand maart. Don Bosco ging aanvankelijk met weinigen, als het ware privé en daarna, toen er meer jongens aanwezig waren, voorafgegaan door het kruis, met twee kaarsen, en in koorhemd en stola, in de kerk van de ene statie naar de andere en bad, geknield, met bewogen en de andere ontroerende stem, de teksten, de overwegingen en de voornemens in het geliefde boekje. Ook had hij er als slot een kleine herinnering

aan het Lijden des Heren in het Latijn opgenomen, waarschijnlijk om gebeden te worden bij het bed van zieke of stervende kinderen.

Naast de devotie tot de Goddelijke Zaligmaker mocht die ter ere van Zijn Allerheiligste Moeder niet ontbreken. Don Bosco schreef voor zijn jongens: "West er diep van overtuigd dat al de genaden die ge aan de Maagd Maria vraagt, u geschonken zullen worden, mits ge niets vraagt dat u tot nadeel kan strekken." Hij ijverde ervoor dat de naam van Maria voortdurend door de christenen zou worden aanroepen. De devotie tot het Heilig Hart van de gezegende Maagd stond in een kwaad daglicht bij de zogenaamde vrijdenkers, die doordrongen waren van ultramontaanse ideeën; en Don Bosco, zich tot wegbereider makend, beëindigde het bezoek aan het Allerheiligste Sacrament en de Rozenkrans van het Heilig Hart van Jezus met het gebed tot het allerheiligst Hart van de Maagd Maria, geschreven door de Heilige Bernardus. Zodoende werd dat ook de dagelijkse devotie van de allervurigsten. Hij drong erop aan dat men 's morgens en 's avonds en de hele dag door zou herhalen: "Lieve moeder Maria, help me mijn ziel redden", en vooruitlopend op de dogmatische beslissing, leerde hij ook het iedere dag te bidden schietgebed: "Gezegend zij de Heilige Onbevleete Ontvangenis van de Maagd Maria."

Ter ere van de Heilige Maagd drukte hij ook het Officie af. Hij wilde in het Oratorio dezelfde oefening invoeren, die zoveel jongens van het platteland zo vaak gehouden hadden in de congregaties van hun eigen dorpen. Vandaar dat hij, zodra hij de beschikking had over een aantal interne leerlingen die Latijn konden lezen, op de avond van de catechismusles en de preek de Vespers van Onze-Lieve-Vrouw liet zingen en later, voor de enige Mis de Metten en de Laudan, terwijl hijzelf in de biechtstoel zat. Toen hij een tweede priester in huis had, werden de Metten en Laudan gezongen gedurende de tweede Mis. Het hele officie werd gereserveerd voor al de dagen van de retraite.

Maar bovenal lag Don Bosco de Heilige Rozenkrans heel na aan het hart. Vandaar dat hij de vijftien Geheimen geschreven had met heel korte overwegingen. Een Rozenhoedje liet hij op iedere feestdag bidden, en hij spoorde zijn jongens met grote nadruk ertoe aan, als ze konden deze vrome praktijk, iedere dag van de week bij hen thuis voort te zetten. Zolang hij alleen was, bad hij met zijn moeder iedere dag een Rozenhoedje, en daarna, toen er jongens in huis opgenomen waren, woonden zij op feestdagen met het bidden van de Rozenkrans de heilige Mis bij. Vanaf het ogenblik dat het Oratorio in Valdocco geopend was tot op de huidige dag, weerklinkt in de gewijde ruimte, telkens wanneer de zon opkomt, onveranderlijk van dat gebed, dat het hart van Maria zo lief is en dat zoveel uitwerking heeft gehad in benauwde dagen die de Kerk gekend heeft. Een enkele maal per jaar werd op Allerheiligenavond de hele Rozenkrans in de kerk gebeden ter verlichting van de zielen in het vagevuur, en Don Bosco liet nooit na daaraan deel te nemen, geknield in het priesterkoor en dikwijls zelf voorbiddend.

Aan deze godvruchtige oefeningen ter ere van de Heilige Moeder Gods had hij ook de twee boekjes gewijd die hij het jaar daarvoor had uitgegeven: De Rozenkrans van Maria, Moeder van Smarten, en De Zeven Blijdschap-pen die Maria in de Hemel geniet. Niet lange tijd daarna ging er iedere zondag na de avondplechtigheden, een groep jongens die

uitblonken door hun godsvrucht naar de kapel, om er een tweede maal te bidden voor het beeld van Maria, en dat bleef voortduren tot en met het jaar 1867. Dikwijls ook zag men Don Bosco in hun midden om hen met zijn voorbeeld te bezielen.

Hoe gemakkelijk het ook is de devoties die door Don Bosco in het leven geroepen werden, te volgen, zij hadden niettemin het verheven doel, de jongens aan engelen gelijk te maken, door een onberispelijke levenswandel. Erunt sicut Angeli Dei in coelo! Daarom voegde hij aan de "Wijze Jongeling" nog twee andere werkjes toe, die hij afzonderlijk uitgaf: "De godvruchtige oefening tot de Heilige Engelbewaarder en De zes zon-dagen en de noveen van de Heilige Aloysius van Gonzaga". De Engelen, de beschermers van de jongens; de Heilige Aloysius, hun model! De zondagen van de engelachtige jongeling werden van de eerste tijd af in de kapel gevierd, en Don Bosco spoorde allen aan om de noveen thuis te doen. De feestdag zelf werd gekenmerkt door een mooie processie. Van deze Heilige haalde hij de voorbeelden aan, die door Comollo waren nagevolgd, en in alle omstandigheden riep hij hem op in de herinnering van de jongens, spoorde hij hen aan hem aan te roepen. - "Als jullie je ouders gehoorzamen is dat hetzelfde alsof jullie gehoorzamen aan Jezus Christus, aan de Allerheiligste Maagd Maria en aan de Heilige Aloysius." - "Gaat eens na of jullie in het verleden wel genoeg gebeden hebben en zorg ervoor, het steeds beter te doen, vooral door in de loop van de dag een of ander schietgebed te richten tot God entot jullie voorspreker, de Heilige Aloysius." - "Wanneer ge een bekoring niet kunt ontwijken, maak dan het kruisteken, kus een gewijde medaille, roep Maria aan, ofwel de Heilige Aloysius en zeg tegen hem: "0, heilige Aloysius, maak dat ik mijn God niet beledig!" - "Als jullie gaan biechten, zeg dan: "Allerheiligste Maagd, Heilige Aloysius van Gonzaga, vraagt voor me, dat ik een goede biecht zal kunnen spreken." - Ook voegde hij eraan toe: "Roep de Heilige Aloysius aan om de genade te mogen verkrijgen van goed te communiceren en er overvloedige vruchten van te smaken." - "Bid aan het einde van de Mis een Weesgegroot tot de Allerheiligste Maagd Maria, en een Onzevader tot de Heilige Aloysius, opdat zij jullie helpen de gemaakte voornemens te volbrengen, vooral van het vermijden van verkeerde gesprekken. Zeg in de loop van de dag het schietgebed: "Heilige Maagd Maria, Moeder van Jezus, en Heilige Aloysius van Gonzaga, maak mij heilig." - Tenslotte voegde hij aan de gebeden voor 's morgens en 's avonds een gebed toe om in leven en dood de bescherming te verkrijgen van de Heilige Aloysius.

Op die manier maakte Don Bosco voor de ogen van de jongens de heilige Aloysius als het ware zichtbaar. Hij plaatste hem naast hen, zodat zij zich voortdurend met hem zouden onderhouden als met een kameraad en vriend. Dat zij het leven van het paradijs met hem zouden leven, en omgeven zijn door de geur van zijn deugdzaamheid. Dat zij een grote afschuw zouden koesteren voor alles wat de zuiverheid van hun ziel zou kunnen besmeuren. Op die manier bereidde hij hen er ook op voor, naar de stem des Heren te luisteren, zoals ook de Heilige Aloysius gedaan had, en de uitverkorenen konden met een gerust geweten de kloosterlijke staat omhelzen waarvan de zuiverheid het onmisbare, wezenlijke sieraad is. Voor de octaafdag van de noveen van de Heilige Aloysius had hij inderdaad geschreven: "Vragen wij de Heer tevens dat hij ons doet kennen in welke staat Hij door ons gediend wil worden, opdat wij een goed gebruik

zullen kunnen maken van de tijd die hij ons ter beschikking heeft gesteld en waarvan onze eeuwige zaligheid afhankelijk is." En in de overweging van de hel had hij eveneens deze waarschuwing opgenomen: "Indien God je ook vraagt de wereld te verlaten, doe het dan snel. Alles wat men doet om een eeuwige straf te ontlopen heeft weinig, heeft niets te beduiden. Nulla nimia securitas ubi periclitatur aeternitas (H. Bernardus). O! Hoevelen hebben in de bloei van hun leven de wereld verlaten, hun vaderland, hun verwanten en zijn zich gaan opsluiten in grotten en woestijnen, uitsluitend op water en brood levend, en soms ook alleen van de wortels der gewassen; en dat alles om aan de hel te ontkomen. En jij, wat doe jij?"

Vervolgens, om te voorkomen dat wie in staat van genade verkeerde deze genade op een betreurenswaardige manier kwijt zou raken, en degene die ze verloren had, ze zo spoedig mogelijk weer zou herwinnen, stelde hij nog een andere heel ontroerende devotie in, namelijk: de Oefening voor een Goede Dood. - "Bedenkt", zo zei hij, "dat wij in het uur van onze dood oogsten wat wij gedurende ons leven hebben gezaaid. Wanneer wij goede werken gedaan hebben, dan kunnen we gerust zijn; de dood zal ons tevreden stellen; de hemel zal voor ons opengaan. Maar wee ons, wanneer gewetensangst ons in het uur van de dood kwelt, want dat betekent een geopende hel die ons wacht: Quae seminaverit homo haec et metet." En hij benadrukte: "Heel het leven van de mens moet een voortdurende voorbereiding op de dood zijn."

In 1847 begon Don Bosco dus de eerste zondag van iedere maand vast te stellen voor een zo heilzame oefening, waarbij hij allen ertoe uitnodigde deel te nemen aan de generale heilige communie en hij beval hun aan, te biechten alsof het de laatste maal in hun leven zou zijn dat dit gebeurde. Opdat deze dag zich van de andere zou onderscheiden door een bijzondere opgewektheid, liet hij belegde boterhammen voor de jongens klaarmaken. Daarmee trachtte hij rechtstreeks een nieuwe gelegenheid te scheppen waardoor er steeds meer aan het veelvuldig ontvangen van de sacramenten zouden deelnemen, en op de zaterdagavond en de zondagochtend hoorde hij met onuitputtelijke liefde en geduld de biecht van een menigte biechtelingen, die elkaar voortdurend opvolgden.

Wanneer de Mis gedaan was en Don Bosco de gewijde gewaden had afgelegd, begaf hij zich naar de voet van het altaar waar een bidstoel voor hem was gereedgezet. Daar bad hij dan het innige gebed om van God de genade af te smeken niet onverhoeds te moeten sterven, en een smeekbede tot de Heilige Jozef om bijstand in de laatste ogenblikken. Hij had er steeds op aangedrongen dat zijn jongens, met de namen van de Allerheiligste Maagd Maria en van de Heilige Aloysius, eveneens die van de voedstervader van Jezus zouden aanroepen. Vervolgens bad hij met diepe gevoelens van berouw de regels die de korte perioden in herinnering brachten van elke fase van de doodsstrijd van een christen, op elk waarvan de jongens antwoordden: "Barmhartige Jezus, heb medelijden met mij!" Hij eindigde dan met een gebed voor de zielen in het Vagevuur.

Ook deze gezegende zielen lagen hem heel na aan het hart en in zijn handboek nam hij de Vespers der overledenen op, te zingen op de dag van Allerheiligen na de Vespers van die dag, en de psalmen en gebeden voor de uitvaart der overledenen en voor de begrafenis. Ook vermeldde hij de aflaten door de Paus verleend, verbonden aan het volbrengen van deze oefeningen, zowel voor het grote voordeel dat de

jongens ervan zouden hebben door deze aflaat te verwerven, als wel om velen onder hen aan te moedigen om de arme afgestorvenen deze verlichting te bereiden.

Ook nam hij de Completen in het boekje op voor de feestdagen van de vasten waarin het ritueel het zingen van de Vespers voor het middaguur voorschrijft, en die later, getoonzet voor onze Franse jeugd, grote vreugde zouden verwekken in verscheidene kerken van dat grootmoedige land. Samen met de Completen, de zeven Boetepsalmen met de Litanie van alle Heiligen, die gezongen zouden moeten worden na de heilige Mis op het feest van de Heilige Marcus en op de drie dagen van de Kruisprocessie wanneer het Oratorio interne leerlingen zou hebben. Tenslotte nam hij ook nog de psalmen in het boek op, de hymnen en verzen van de Vespers voor al de zondagen en de jaarlijkse feesten ter ere van God, Onze-Lieve-Vrouw, de Heilige Jozef, de Engelen, de Apostelen en de voornaamste Heiligen. De antifonen liet hij weg, omdat daardoor niet alleen het boek te omvangrijk zou worden, maar ook omdat deze alleen maar gezongen moesten worden door het koor. Daarom voorzag hij zich van een koorboek en begon met groot geduld aan enkele jongens de noten te leren. Giuseppe Turco verraste hem op een avond terwijl hij bezig was les te geven aan drie van zijn leerlingen, en met een karamel in de hand beloofde hij die als prijs aan degene die het best de antifoon Dixit pater familias zou zingen.

Don Bosco had geen beter slot voor zijn boek kunnen bedenken dan een keur van Lofgezangen. Onder die ter ere van Onze-Lieve-Vrouw komt er een voor, gewijd aan het Heilig Hart van Maria, geschreven door Silvio Pellico, en een andere gewijd aan Maria, Troosteres, die door de jongens bij vele gelegenheden gezongen werden en vooral wanneer zij zich processiegewijs tweemaal per jaar op weg begaven om de naburige beroemde kerk, toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw, onder laatstgenoemde titel, te gaan bezoeken. Soms liet hij het op de speelplaats zingen, maar steeds werden er een paar strofen van gezongen bij het betreden of verlaten van de kerk, om het onaangename gerucht van zoveel jongens in beweging te overstemmen. Op die manier eveneens voordat het avondgebed begon, om het rumoer te dempen dat onvermijdelijk ontstond als de leerlingen samenstroomden. Op het ogenblik van de heilige Communie wilde Don Bosco eveneens hebben dat er gezongen werd, omdat degenen die niet communiceerden, door de aan hun leeftijd eigen lichtzinnigheid geen volkomen stilzwijgen in acht zouden hebben genomen. En van het horen zingen van honderden jongensstemmen ging een bekoring uit die scheen te herhalen: Cantabiles mihi erant justificationes tuae in loco peregrinationis meae.

Uit al wat wij gezegd hebben zou men zich een oordeel kunnen vormen over de geest van vroomheid die Don Bosco bezielde en hoe hij deze wist over te dragen op zijn leerlingen. Bij het schrijven van deze bladzijden hebben wij alleen rekening gehouden met de eerste uitgave van de "Wijze Jongeling". Wanneer wij over de volgende uitgaven zullen moeten spreken, zullen we melding maken van de toevoegingen die hij erin aanbracht voorzover dat door de omstandigheden of noodzakelijkheid werd vereist. Het is echter een bijzonder wonderlijk feit dat de volkskinderen het boek beschouwden als het handboek dat hun leiding gaf voor hun gedragingen. En hoewel zij eerst niet gewend waren veel naar de kerk te gaan, zij zich niet alleen in alle gemoedsrust daaraan onderwierpen, maar zelfs met geestdrift de plechtigheden bijwoonden en ook meebaden, hoewel de gebeden in die tijd helemaal niet zo kort waren! Het was de

liefde die dat wonder bewerkte. Don Bosco bediende zich eveneens van de "Giovane Provveduto" om hier en daar de aandacht te trekken op de biecht en zo trachtte hij gedurende gans zijn leven voldoening aan de goddelijke rechtvaardigheid te geven.

"De Wijze Jongeling" was steeds het Veni mecum van de beste jongens in alle omstandigheden van hun leven. Overdag hadden ze het in hun jaszak, en ook 's nachts legden zij het onder hun kussen zodat zij er met het hoofd op rustten. Dikwijls gebeurde het dat sommigen die op het punt van sterven waren, aan de aanwezigen vroegen om er, als er geen priester aanwezig was, uit voor te lezen, en anderen gaven opdracht dat het op hun borst gelegd moest worden, wanneer hun stoffelijk overschot gekist zou worden. De jongens hielden van dat boek, omdat zij voelden dat het door Don Bosco zelf enkel en alleen voor hen was samengesteld en iedere regel ervan vond steeds weerklank in hun hart. Iedere zin, ik zou haast zeggen ieder woord, was door hem gewogen om het toch vooral maar goed in overeenstemming te doen zijn met zijn heilige bedoelingen. Bovendien wilde hij ook maar de geringste uitdrukking vermijden die niet door bescheidenheid zou uitmunten.

Daar hij, niet alleen op zijn eigen oordeel vertrouwde ten aanzien van de Italiaanse lezing van enkele gebeden waarin hij meende een of ander woord beter te kunnen veranderen, en ook omdat hij iedere opmerking wilde voorkomen die de Kerkelijke beoordelaars hem op een of ander punt zouden kunnen maken, ging hij na het samenstellen van zijn boek met de drukproeven naar kanunnik Zappata om diens mening te vernemen.

Hij aanvaardde met volstrekte eerbied de beslissingen van de goede kanunnik, die bij bepaalde kleine opmerkingen en verbeteringen dan schertsend tegen hem zei: 'Bent u klaar met de anatomische studie van uw boek?' En Don Bosco antwoordde op dezelfde manier: "Nog niet; ik moet toestemming vragen om een hoofdletter O te gebruiken voor het woord Oriens in het vers van Zacharias, daar waar te lezen staat: Visitavit nos oriens ex alto. De term Oriens op die plaats is geen deelwoord maar de naam van de Goddelijke Zaligmaker zelf. Dat blijkt uit de zin in de Griekse tekst, en uit de antifoon van de noveen van Kerstmis, waarmee de Kerk de Messias aanroept met: O Oriens."

Kanunnik Zappata antwoordde hem glimlachend: "Och, dat kan in uw boek wel veranderd worden zonder er een Commissie voor bij elkaar te roepen. U doet maar!"

Wij hebben dat feit vermeld, omdat eruit blijkt hoe nauwkeurig Don Bosco in alles was en dezelfde ijver aan de dag legde bij het schrijven van brieven, of bij het lezen van die welke hij ontving: hij overwoog iedere zin aandachtig. Dezelfde nauwkeurige zorg besteedde hij aan het uiteenzetten van een plan, bij het geven van een opdracht, bij het vragen naar een verklaring, bij het luisteren naar een verslag, bij het lezen van een boek, bij het verlenen van een functie of het opdragen van een taak, van welke aard die ook mocht zijn. Als er iemand van de zijnen met hem sprak of onderhandelde, moesten ze hun zinnen wel wikken en wegen, hun woorden overdenken, want hij liet niet na hun, hoe hoffelijk ook, een opmerking te maken, zelfs over hun uitspraak. Sommige ongedulden waren dan geneigd hem lastig te noemen; en toch schulde juist

daarin een der oorzaken waardoor hij plannen kon opzetten van een dergelijke grootheid dat zij de hele wereld in verbazing brachten! Hij had deze dan in alle, ook de kleinste onderdelen bestudeerd, over de moeilijkheden nagedacht, over de middelen tot verwezenlijking, over de voordelen en de zekerheid van welslagen. Niets liet hij aan het toeval over, maar alles verwachtte hij van de hulp van God.

H O O F D S T U K III

ARMOEDE EN VERSTERVING - DE DERDE ORDE VAN DE HEILIGE
FRANCISCUS - PROEF MET DE ZONDAGS - EN AVONDSCHOLEN -
BEZOEKEN EN PRIJZEN - DUIVELSE VERWOESTINGEN -
GEHEIMZINNIGE SAMENSPRAAK - DE PRIJS VAN EEN KELK -
DROOM: EEN ROZENPRIEEL.

Terwijl Don Bosco met de "Wijze Jongeling" in de geestelijke behoeften van zijn leerlingen voorzag, liet hij inmiddels niet na te zorgen voor zijn eigen heiliging. Hoe verder het hart van de mens zich van de dingen der aarde verwijdert, des te dichter nadert hij de dingen des hemels en wordt hij een waarachtige volgeling van Jezus Christus. Daaruit blijkt duidelijk wat wij al verhaald hebben, hoe Don Bosco, met zijn innerlijke versterving, aan God het offer van zijn eigen wil gebracht had, het offer van de neigingen van zijn hart en dat van de lieflijkste karaktertrekken van zijn aard; en met de uiterlijke versterving had hij aanhoudend al zijn zintuigen gekruisigd. Dientengevolge ging hij, die vanaf zijn eerste levensjaren de Evangelische armoede toegedaan was, steeds verder in het beoefenen van deze liefde. Zo was er hem veel aan gelegen dat er aandacht zou geschonken worden aan reinheid van de kledij, maar hij wenste ook dat de kleren, evenals de schoenen, goedkoop en aan de grove kant zouden zijn. Jarenlang droeg hij in huis sandalen, en een overjas gebruikte hij zolang totdat hij geen kleur meer had. Zijn toog droeg hij zolang als ze maar mee kon, en wanneer hij ze dan afdankte, liet hij er zo goed en zo kwaad als het ging een onderkleed voor de misdienaars van zijn kapel van maken. Daar hijzelf niet voor de kleding kon zorgen, was het soms nodig dat de een of andere weldoener daarin voorzag.

Zijn kamer ontbeerde werkelijk iedere vorm van luxe. Een bed zonder gordijnen, een tafel zonder kleed erover en zonder een mat op de vloer, aan de muren enkele platen en een kruisbeeld; een paar rieten stoelen; een klein kachelkje, dat hij enkele malen in het hartje van de winter aanstak en dan nog zo zuinig mogelijk om zoveel mogelijk hout te sparen! Een dergelijke zuinigheid werd hem ook ingegeven door het verlangen alles voor het Oratorio te gebruiken, wat hij zichzelf kon ontzeggen; en hij zei daarbij steeds, dat de bezittingen van de priester het bezit der armen uitmaken.

Zijn voedsel hield gelijke tred met zijn kleding en met zijn kamer. Men kon er nooit achterkomen, waar hij het meest van hield; en hij at

heel weinig, niet zozeer omdat hij geen honger had, maar omdat hij zich de verplichting had opgelegd deze nooit te voldoen.

Zijn tafel was zo schraal, dat wanneer een van zijn collega's een dag bij hem probeerde door te brengen, deze het niet om uit te houden vond en er maar niet aan kon wennen. De soep was niet beter dan die van de arme landbouwers. Bovendien gebruikte hij slechts één gerecht; maar volgens zijn verlangen bereidde zijn moeder het 's zondags en diende het hem iedere dag op als middag- en avondmaal, tot donderdagavond. 's Vrijdags werd er een tweede, mager gerecht gemaakt, en daarmee bediende men zich dan voor de rest van de week. De beroemde pietanza bestond doorgaans uit een pastei, die slechts opgewarmd hoefde te worden om direct te kunnen worden gebruikt. Soms werd die in de zomer een beetje zuur; maar daar gaf Don Bosco niet om en zich verbeeldend dat zijn moeder er enkel maar een beetje azijn bijgedaan had, at hij ervan alsof het een uitgelezen gerecht was. Zo zag het er op de tafel van Don Bosco uit, totdat hij seminaristen en priesters bij zich kreeg, die vanwege hun studie en bezigheden behoefte hadden aan een passender en steviger maaltijd.

Het moet wel uit liefde tot deze heilige armoede geweest zijn en door een aangename herinnering aan zijn jeugd dat hij in die tijd schijnt te zijn toegetreden tot de broederschap van de Derde Orde van de Heilige Franciscus van Assisi. Hoewel zijn naam niet in het register van die Congregatie voorkwam, staat deze van dat jaar af wel vermeld op de jaarlijkse ledenlijst. Daarom verklaarde de Directeur van de Derde Orde te Turijn, Pater Candido Mondo, M.O. in een officieel stuk van 1 juli 1886 in het St.-Thomasklooster, dat Don Giovanni Bosco, Patriarch der Salesianen, tegen het jaar 1848 het kleed der Tertiarissen had aangenomen en, dat hij na afloop van het noviciaat steeds de heilige Regel naar de tekst van de pauselijke constitutie had onderhouden; en deswege verklaarde hij hem tot een waarachtige broeder van alle drie de ordes die door de Serafijnse vader waren ingesteld.

Intussen bloeiden de scholen van het Oratorio. Het uitvoeren van declamaties, en daarna van zang en muziek, verschenen op hun programma, en Don Bosco had daarmee de bedoeling dat zij zouden bijdragen tot de godsdienstige en morele opvoeding van de jongens. Vandaar dat wanneer hij hun de gelegenheid schonk voor voordrachten om zich te ontspannen, of in aanwezigheid van vooraanstaande personen die het Oratorio bezochten, ofwel bij het maken van proefwerken om een bewijs af te leggen van hun bekwaamheid en kennis, hij wenste dat zij de beginselen en grondstellingen van ons heilig geloof tot uitdrukking zouden brengen, of poëzie voordragen die een of ander geloofsgeheim behandelde, of de voorrechten en glorie van de Allerheiligste Maagd, of bepaalde feiten uit de Heilige Schrift. Zelf toonde hij de meer onderlegde jongens wat zij van buiten moesten leren, zegde hen hoe ze moesten lezen en voordragen en beloofde hun ter aanmoediging een beloning.

Ook deze pogingen zag hij al spoedig met gelukkige resultaten bekroond. Na verloop van enkele maanden zondagsschool en in het begin van het jaar 1847, wenste Don Bosco dat de deelnemers een kleine proef zouden geven van hun kennis van de catechismus, de gewijde geschiedenis en de daarop betrekking hebbende aardrijkskunde. Tot dat doel nodigde hij verschillende persoonlijkheden van Turijn uit om de proef bij te wonen, onder wie de geestelijke Aperti, de afgevaardigde Boncompagni, de theo-

loog Baricco, professor Giuseppe Raynerie, de Overste van de Christelijke Scholen, broeder Michele, en meer anderen. Deze beroemdheden onder vroegen de leerlingen over de genoemde stof. Zij waren uiterst voldaan over de antwoorden van de leerlingen. Zij waren vol lof over de proef, en schonken de beste leerlingen beloningen en souvenirs. Professor Raynerie, de belangrijkste onder de hoogleraren in de pedagogie aan de Koninklijke Universiteit, was er geestdriftig over. Als hij college gaf, zei hij meermalen tegen zijn studenten, leerling-onderwijzers: "Wanneer jullie op een bewonderenswaardige manier de pedagogie in praktijk gebracht willen zien, ga dan naar het Oratorio van de Heilige Franciscus van Sales en let eens op wat Don Bosco daar doet."

Aangespoord door deze eerste proef, gaven de jongens er al spoedig een tweede over de stof die zij op de avondschool geleerd hadden. Het afleggen van deze tweede proef geschiedde met grote plechtigheid. Daar men overal in Turijn over deze scholen sprak als over een nieuwigheid, en tal van leraren en andere aanzienlijke personen er dikwijls een bezoek kwamen brengen, zond het gemeentebestuur, dat dit ter ore gekomen was, zelf een commissie erop af, bestaande uit de heren Cotta en Capello, Moncalvo genaamd, met aan het hoofd de commendatore (een titel die aan aanzienlijke personen verleend wordt) Giuseppe Dupré, met de welomschreven opdracht te onderzoeken, of de resultaten waar zoveel ophef over gemaakt werd, werkelijkheid waren of slechts aan overdrijvingen vielen toe te schrijven. Deze heren wierpen zichzelf tot examinatoren op en stelden een onderzoek in naar lezen en juiste uitspraak, rekenen en naar de kennis van het metrieke stelsel, naar de voordracht kunst enzovoort, en konden maar niet begrijpen hoe jongens, die tot hun zestiende en zeventiende jaar zonder ontwikkeling gebleven waren, zich in weinige maanden zoveel hadden weten eigen te maken. Toen zij bemerkten dat een groot aantal opgroeiende jongens, in plaats van langs de straten van de stad te slenteren, zich daar verzamelden om zich te ontwikkelen, vertrok de eerbiedwaardige commissie vol bewondering en geestdrift. Zij bracht vervolgens een getrouw verslag van haar bezoek uit in de voltallige gemeenteraad, die daar zo voldaan over was, dat zij aan de scholen van Don Bosco een jaarlijkse subsidie toekende van driehonderd lire, die door de goede vader ogenblikkelijk ten behoeve van zijn beschermelingen werden aangewend. Hij kreeg dat bedrag tot het jaar 1878 toe, in welk jaar hij het zich ontnomen zag, zonder achter de reden daarvan te kunnen komen.

Ridder Gonella, wiens liefdadigheid en ijver voor het goede in Turijn een roemruchte en onvergankelijke herinnering hebben achtergelaten, was in die tijd Directeur van de Liefdadige Instelling La Mendicizia Istruita (Armenscholen). Deze adellijke persoon, die zoveel wonderen over de avondschoolen gehoord had, bracht er eveneens een bezoek. Hij ondervroeg de jongens, stelde zich op de hoogte van de methode die er gevolgd werd en toonde er zich uitermate tevreden over zodat, toen hij aan het bestuur van de liefdadige stichting een verslag van zijn bevindingen had uitgebracht, hij wist te verkrijgen, dat deze een premie van duizend lire beschikbaar stelde aan Don Bosco, uit te keren ten voordele van zijn scholen, en ook ten voordele en ter aanmoediging van de leerlingen, die ze bezochten. Het jaar daarop, dat wil zeggen in 1848, voerde hij dezelfde methode in bij het Instituut dat aan zijn hoede was toevertrouwd. De gemeente volgde het voorbeeld.

Intussen betoonden koning Karel Albert en Aartsbisschop Fransoni zich heel gul tegenover hem met aanmoedigingen en subsidies; daarom schreef Don Bosco in zijn gedenkschriften: "De steun die mij van de zijde der burgerlijke en kerkelijke autoriteiten ten deel valt, de ijver waarmee tal van personen mij te hulp komen met tijdelijke middelen en met daden, zijn ongetwijfeld een teken van de zegen des Heren en van de openlijke dankbaarheid van de mensen."

Maar het goede dat Don Bosco verrichtte beviel de vorst der duis-ternis helemaal niet; en God liet toe dat deze zijn ontstemming openlijk begon te manifesteren. Don Bosco zelf heeft ons toevertrouwd wat wij daar thans over kunnen vertellen. Van het eerste jaar af dat hij zijn woning van de Refugie had overgebracht naar het huis Pinardi, hoorde hij iedere nacht, nadat hij zich ter ruste had begeven, boven de zoldering van zijn kamer een aanhoudend dreunend lawaai, dat het hem onmogelijk maakte een oog dicht te doen. Het was alsof iemand dikke stenen opnam en ze uit alle kracht over de houten vloer slingerde, zodat ze daarover voortrolden. Aanvankelijk dacht hij erover een val op te stellen, want het waren misschien grote muizen geweest, of marters of katten; maar er werd geen enkel diertje gevangen. Hij strooide op de zolder hier en daar noten, stukjes brood en kaas; de volgende dag was hij gaan kijken, maar tot zijn grote verwondering was er niets van opgegeten en evenmin iets weggenomen. Toen liet hij alles wat er zich op de zolder bevond naar elders overbrengen: hout, losse assen en dingen die niet meer gebruikt werden, om op die manier alles weg te ruimen waarvan de rustverstoorder ook maar gebruik zou kunnen maken om dat verschrikkelijke lawaai te maken; maar ook deze voorzorg haalde niets uit. Hij sprak er met Don Caffasso over en deze, die begon te vermoeden wie de oorzaak van een dergelijke boosaardige grappenmakerij kon zijn, gaf hem de raad de plaats met wijwater te besprenkelen. Maar ondanks deze zegening, herhaalde zich iedere nacht het angstwekkende verschijnsel. Toen nam Don Bosco het besluit, van kamer te veranderen, hij bracht al zijn schamele bezittingen over naar de kamer die op dezelfde verdieping het meest oostelijk lag; maar ook deze verhuis hielp hem niet: het duivelsspel had zich eveneens verplaatst naar de nieuwe kamer. Intussen begon Don Bosco mager te worden, en zijn gezondheid ging achteruit, doordat hij niet meer slapen noch rusten kon. Nu en dan kwam zijn moeder 's avonds bij hem de kamer binnen en met de ogen naar boven gericht, riep zij: "Hou op, lelijke beesten, laat Don Bosco nu eindelijk eens met rust!"

Eindelijk liet hij op zekere dag een metselaar komen en Don Bosco droeg hem op, dicht bij de muur een grote opening in het plafond van zijn kamer te maken, in de vorm van een valluik, zodat hij gemakkelijk toegang tot de zolder zou hebben; vervolgens plaatste hij er een ladder bij voor het geval het nodig was dat hij 's avonds, bij de eerste slag die hij hoorde, met een kaars gewapend naar boven kon gaan en met het hoofd door het luik proberen iets te zien. En inderdaad, op het gebruikelijke uur weerklonk er een verschrikkelijke eerste slag. In minder tijd dan men het zeggen kan is Don Bosco boven op de ladder, duwt met zijn linkerhand het houten luik open en met de kaars in de rechterhand begeeft hij zich op de zolder, hij spiedt rond, maar er is niets te zien, Onthutst bij de ontdekking van wie klaarblijkelijk de aanstichter van deze gebeurtenissen was, nam hij een afbeelding van Onze-Lieve-Vrouw

en bevestigde deze tegen de zoldermuur, de Allerheiligste Maagd smekend hem van deze stoornis te verlossen. Dat was een gelukkige inval! Van dat ogenblik af hoorde hij nooit meer iets, en de afbeelding bleef er hangen, totdat het oude huis werd afgebroken om door het nieuwe te worden vervangen. En beschut door de mantel van Maria, zoals men zou kunnen zeggen, verliet Don Bosco het nieuwe vertrek niet meer dat hem zowel tot studeerkamer als ontvangkamer diende. Ook liet hij boven de deur aan de buitenzijde de groet aanbrengen: Geloofd zij Jezus Christus, opdat deze heilige naam met godsvrucht gelezen en gezegd zou worden door iedereen die binnenkwam. Daarmee wilde hij een akte van eerherstel ondernemen tegen het vloeken, dat onder het volk steeds erger werd en dat bij hem een zo diepe afkeer verwekte dat hij er van verbleekte en beefde tegelijk.

Intussen scheen zich hier echter te herhalen wat in het Heilig Evangelie verhaald wordt over de tijd dat de Goddelijke Zaligmaker gedurende veertig dagen vastte. Toen Satan zich overwonnen had teruggetrokken, daalden de Engelen bij Hem neer.

De kamer die Don Bosco bewoonde, werd door de jongens steeds beschouwd als een geheimzinnige plek waar de allerschoonste deugden rondwaarden, als een heiligdom, waar het Onze-Lieve-Vrouw behaagde haar wil te doen kennen, als een voorportaal dat het Oratorio met de hemelse gewesten verbond. Wanneer zij er heengingen konden zij niet anders dan op zijn minst een gevoel van de grootste eerbied aan de dag leggen. Moeder Margherita dacht daar niet anders over. Zij had haar eigen bed overgebracht naar de kamer die het dichtst in de buurt van die van haar zoon lag. Door verschillende aanwijzingen was zij ervan overtuigd dat Don Bosco een gedeelte van de nacht biddend en wakend doorbracht, en zij vermoedde dat er op die ogenblikken af en toe iets verrassends gebeurde dat zij niet goed kon thuisbrengen. Zij vertelde inderdaad aan de jeugdige Giacomo Bella dat zij Don Bosco eens, enkele uren voor het aanbrengen van de dag, in zijn kamer had horen praten. Zij had de oren gespitst, maar zij had er niets van kunnen verstaan. Hoewel zij er zeker van was dat niemand in de kamer van Don Bosco kon komen zonder dat zij het merkte, vroeg zij hem 's morgens, met wie hij gesproken had. En het antwoord van Don Bosco luidde:

"Ik heb met Luigi Comollo gesproken."

"Maar Comollo is toch al verscheidene jaren dood!"

"En toch is het zo!" - Don Bosco gaf geen nadere verklaring, terwijl zij duidelijk kon zien dat een grote gedachte zijn geest bezigield. Met een vuurrood gezicht en glinsterende ogen, verkeerde hij in een staat van bewogenheid die verscheidene dagen duurde.

Korte tijd daarna moest Don Bosco een kelk hebben en hij wist niet hoe eraan te komen, daar hij geen geld had om er een te kopen. Maar plots op een nacht werd hem in een droom aangeduid, dat er een voldoende grote som in zijn koffer aanwezig was. De volgende dag ging hij naar Tuijn om verschillende zaken af te handelen en onderweg haalde hij zich de droom weer voor de geest, en dacht eraan hoe prettig het zou zijn wanneer deze werkelijkheid was geweest, en de indruk die dat op hem maakte was zo groot, dat deze hem deed besluiten terstond op zijn stappen terug te keren om de inhoud van zijn koffer aan een onderzoek te onderwerpen. Dat deed hij en hij vond er acht stukken van vijf lire in, precies de som waarvoor hij de kelk zou kunnen kopen. Niemand van buiten

de kelk zou kunnen kopen. Niemand van buiten af had dat geld in de koffer kunnen leggen, daar de koffer steeds gesloten was. En moeder Margherita had geen geld om hem dergelijke verrassingen te bezorgen; zij was trouwens zelf even verbaasd toen zij van het geval hoorde.

Maar het verrassendste feit vertelde Don Bosco zelf voor de eerste maal, zeventien jaren nadat het was voorgevallen. In 1864 nam hij na het gebed op een avond deel aan een conferentie in zijn wachtkamer, zoals af en toe gebruikelijk was, met degenen die al tot zijn Congregatie waren toegetreden, onder wie Don Vittorio Alasonatti, Don Michele Rua, Don Giovanni Cagliero, Don Celestino Durando, Don Giuseppe Lazzerio en Don Gulio Barberis. Na hun eerst gesproken te hebben over het verlaten van de wereld en van zijn eigen familieleden om het voorbeeld van Onze Heer Jezus Christus te volgen, vervolgde hij aldus:

"Ik heb u al verschillende dingen in de vorm van een droom verteld, waaruit wij kunnen opmaken hoezeer de Allerheiligste Maagd ons liefheeft en helpt. Maar omdat we hier niet alleen zijn en iedereen van ons de zekerheid zal hebben dat het de Heilige Maagd is die onze Congregatie wil, en opdat wij steeds meer ons best zullen doen om voor de eer van God te werken, zal ik u niet de beschrijving geven van een droom, maar wat de Heilige Moeder Gods zelf mij heeft willen laten zien. Zij wenst dat wij al ons vertrouwen in haar stellen. Ik spreek in alle vertrouwen tot u, maar ik verlang dat, wat ik u nu ga vertellen, niet verder verteld wordt aan anderen in Huis. Ook niet buiten het Oratorio, om het niet bloot te stellen aan de kritiek van kwaadwilligen.

"Op een dag in het jaar 1847, nadat ik lang had nagedacht over de manier waarop ik goed zou kunnen doen, vooral ten voordele van de jeugd, verscheen de Koningin des Hemels en bracht mij in een betoverende tuin. Er was daar zoiets als een landelijke, maar heel mooie en grote gaanderij, in de vorm van een voorhal. Klimplanten versierden er de zuilen en met hun rijkelijk met bladeren en bloemen voorziene takken verbonden zij de toppen van de zuilen met elkaar en spreidden, op die manier met elkaar vervlochten, een prachtig gegroeid gewelf uit. Dit voorhof kwam uit op een heel mooie weg waarlangs zich een betoverend latwerk uitstrekke, begroeid en overdekt met de prachtigste rozen in volle bloei. Ook de grond was helemaal met rozen bedekt. De Heilige Maagd zei tegen me: "Trek je schoenen uit!" Toen ik ze uitgetrokken had, vervolgde zij: "Loop nu langs die rozenhagen, dat is de weg die je moet afleggen." Ik was blij dat ik mijn schoenen uitgedaan had, want het zou me gespeten hebben als ik die rozen had vertrapt, zo mooi waren ze. En ik begon te lopen; maar meteen voelde ik dat die rozen pijnlijke doorns verborgen, zodat mijn voeten ervan begonnen te bloeden. Vandaar dat ik nog maar nauwelijks enkele stappen gedaan had, of ik was verplicht te blijven stilstaan en vervolgens terug te keren.

"Hier zijn schoenen nodig", zei mijn gids tegen me.

"Zeker", antwoordde ik; "hier hebben we goede schoenen nodig."

Ik trok mijn schoenen aan en begaf mij weer op weg met een bepaald aantal metgezellen, die op dat ogenblik verschenen waren en vroegen of ze met me mee mochten gaan. Zij bleven vlak achter mij onder het rozen-dak dat van een ongelooflijke schoonheid en lieflijkheid was; maar onder het voortgaan werd de doorgang steeds maar nauwer en lager. Tal van tak-

ken hingen van boven naar beneden en krulden weer naar boven als guirlandes; andere hingen loodrecht omlaag tot op de grond. Van de stammen der rozenplanten strekten andere takken zich in deze en gene richting uit, af en toe in horizontale richting; andere vormden een heel dichte haag over een heel eind van de weg; weer andere kronkelden zich een eind boven de grond voort. Maar alle takken waren rijkelijk met rozen bekleed, en ik zag niets dan rozen, naast me, boven me en voor me. Ik voelde intussen nog steeds erge pijn in mijn voeten en sommige takken kronkelden om me heen, overall raakte ik rozen aan en ik voelde steeds scherpere doorns die eronder verborgen waren. Niettemin ging ik steeds verder. Mijn benen raakten verward in de takken op de grond en werden opengereten; ik duwde een tak die dwars over de weg hing en me de weg versperde opzij, ofwel trachtte ik hem te vermijden door vlak langs het latwerk te gaan, en ik prikte en bloedde niet alleen op mijn handen, maar over mijn hele lichaam. Ook van de rozen die boven mij hingen, en die eveneens grote doornen verborgen, die me in het hoofd drongen. Niettemin vervolgde ik, mede aangemoedigd door de Heilige Maagd, mijn weg. Af en toe echter werd ik ook door een fellere en doordringender steek getroffen, die nog een pijnlijker kramp veroorzaakte.

"Intussen zegden al degenen - en het waren er veel - die mij tussen die rozenhagen door zagen lopen: "O, wat loopt die Don Bosco toch altijd over rozen: hij gaat rustig zijn gang; alles gaat goed met hem." Maar zij zagen de doorns niet die mijn arme huid aanflarden reten. Veel seminaristen, priesters en leken die ik had uitgenodigd waren me opgewekt beginnen te volgen, aangelokt door de schoonheid van die bloemen; maar toen ze bemerkten dat zij verplicht waren over de prikkende doorns te lopen, doorns die hen van alle kanten bedreigden, begonnen ze te schreeuwen: "We zijn bedrogen!"

"Ik antwoordde: "Wie alleen maar prinsheerlijk over rozen wil lopen, moet omkeren, de anderen volgen mij."

"Niet weinigen keerden terug. Ik legde nog een behoorlijk stuk van de de weg af en keerde me toen om, om een blik op mijn metgezellen te werpen. Maar hoe pijnlijk werd ik getroffen toen ik zag, dat een deel van hen al verdwenen was, en dat een ander gedeelte mij al de rug had toegekeerd en zich verwijderden. Direct keerde ook ik mij om om hen te rug te roepen, maar tevergeefs, want zij luisterden ook niet naar me. Toen begon ik bitter te schreien en mijn lot te beklagen en zei: "Is het dan mogelijk, dat ik helemaal alleen die zo moeizame weg zal moeten afleggen?"

"Maar ogenblikkelijk werd ik getroost. Tegenover me zie ik een stoet van priesters, seminaristen en leken, die me zeggen: "Zie ons eens, wij allen behoren u toe, zijn bereid u te volgen." Vóór hen uitgaande, ging ik weer op weg. Slechts enkelen verloren de moed en bleven staan, maar een groot deel van hen ging met mij mee totdat het doel bereikt was.

"Toen ik de hele lengte van de met rozen overdekte weg had afgelegd, bevond ik me in een andere liefelijke tuin, waar ik omringd werd door mijn weinige volgelingen, allen vermagerd, deerlijk toegetakeld en bloedend. Plots stak er een frisse wind op en daardoor werden allen als op slag genezen. Weer stak er een wind op en als bij toverslag zag ik me omgeven door een groot aantal jongens en geestelijken, lekenhelpers en ook priesters die met mij samen begonnen te werken bij het leiden van die jeugd. Verscheidenen van hen kende ik van gezicht, velen kende ik nog niet.

Intussen zag ik, toen ik op een hoger gelegen plaats van de tuin gekomen was, een monumentaal gebouw tegenover me, verrassend door zijn kunstvolle pracht, en toen ik de drempel overschreed, kwam ik een grote zaal binnen, van een zo grote rijkdom, dat geen koningspaleis ter wereld kan beweren iets dergelijks te bezitten. De ruimte was geheel bezaaid en versierd met frisse rozen zonder doornen, die een doordringende heerlijke geur verspreidden. Op dat ogenblik vroeg de Allerheiligste Maagd, die mij steeds blijven leiden: "Weet je ook wat het betekent wat je nu ziet, en wat je daarvoor gezien hebt?"

"Nee", antwoordde ik: "mag ik u vragen het mij te verklaren?"

"Toen zei ze me: "Je behoort te weten, dat de weg die je temidden van de rozen en doornen hebt afgelegd, de zorg betekent die je hebt om de jeugd tot je te trekken: je zult hem moeten gaan met het schoeisel der versterving. De doorns op de grond stellen de gevoelige genegenheden voor, de menselijke sympathieën of antipathieën die de opvoeder van zijn ware doel afhouden, hem verwonden, hem ophouden bij het vervullen van zijn zending, hem verhinderen voort te gaan en kronen te verzamelen voor het eeuwige leven. De rozen zijn het symbool der vurige liefde die jou en al degenen die je helpen moet onderscheiden. De andere doornen betekenen de hinderpalen, het leed en de zorgen die je deel zullen zijn. Maar verlies de moed niet. Met de liefde en de versterving, zullen jul-lie alles overwinnen en de rozen zonder doornen bereiken."

"Nauwelijks was de Moeder Gods uitgesproken, of ik kwam tot mezelf en bevond me in mijn kamer."

Don Bosco, die de bedoeling van de droom begrepen had, besloot met te bevestigen dat hij nu 17 jaar daarna, de weg zag die hij gaan moest, dat de tegenkantingen en de kunsten waarmee zij hem trachtten tegen te houden hem al geopenbaard waren, en dat hij, hoewel wetend hoeveel doornen er waren, waardoorheen hij zijn weg zou moeten zoeken, de stellige zekerheid had over Gods wil, in zijn grote onderneming te zullen slagen.

Met deze droom was Don Bosco eveneens de raad gegeven zich niet te laten ontmoedigen door het heengaan van degenen die voorbestemd schenen hem te helpen in zijn zending. De eersten die zich uit de rozenlaan hadden verwijderd, zijn de parochiegeestelijken en seculiere priesters, die zich vanaf het begin aan het zondagsratorio gewijd hadden. De anderen die plotseling komen opduiken, waren de salesianen, aan wie de goddelijke hulp en troost zijn toegezegd, verzinnebeeld door het opsteken van de wind. Later verklaarde Don Bosco dat deze droom of dit visioen zich in verschillende jaren herhaald had, en wel in 1848 en in 1856, en dat hij zich telkens voordeed met enige variatie in de omstandigheden. Hier hebben wij hem samengevat in één enkele lezing, om niet onnodig in herhaling te vallen.

Doch hoewel Don Bosco in 1847 dat geheim voor zichzelf bewaard had, zag men toch, zoals Giuseppe Buzzetti ons deed opmerken, zijn devotie tot de Allerheiligste Maagd Maria steeds levendiger worden, en steeds meer probeerde hij de jongens ervan te doordringen, de feesten ter ere van Onze-Lieve-Vrouw en de maand mei te vieren. Het was zonneklaar dat hij zich in de armen van de goddelijke Voorzienigheid geworpen had,

zoals een kind in de armen van zijn moeder. De vastberadenheid waarmee hij zonder een zweem van aarzeling stelling wist te nemen in de ernstigste vraagstukken of moeilijkheden, toonden maar al te duidelijk aan dat hij een programma voor zich zag dat hij al bereid was uit te voeren, een model om na te volgen, en dat aan hem het tot Mozes gerichte woord in vervulling ging Inspice et fac secundum exemplar. (1) Ten slotte valt hier nog aan toe te voegen, dat hem nu en dan uitroepen ontvielen, waarachter zijn vertrouwelingen een geheim vermoedden. Het scheen dat hij met welbehagen een stralende in de hoogte zwevende gestalte van de Maagd Maria aanschouwde, voor het oog van de hele wereld en in een houding, alsof Zij allen uitnodigde om zich onder haar hoede te scharen om bescherming.

---

(1) Ex. 25, 40.

H O O F D S T U K   I V

DON BOSCO OP STAP DOOR TURIJN OP ZOEK NAAR JONGENS EN
ZIJN POGINGEN OM HEN UIT TE NODIGEN VOOR HET ZONDAGS-
ORATORIO - TE MIDDEN DER KWAJONGENS OP HET EMMANUEL
FILIBERTOPLEIN - GEDENKWAARDIGE TAFERELEN EN VERMA-
NINGEN VAN DON BOSCO TOT HET VOLK - ZIJN TERUGKEER
IN HET HUIS PINARDI.

De zekerheid dat Onze-Lieve-Vrouw hem steeds zou helpen, maakte Don Bosco onvermoeibaarder en ijveriger dan ooit.

Een der voornaamste middelen om het aantal van zijn jongens te doen toenemen was, hen op pleinen, langs straten en wegen te gaan zoeken. Wanneer hij de een of andere kleine zwerveling tegen het lijf liep, het een of ander leeglopertje dat geen baas had kunnen vinden, hield hij hem op een allerbeminnelijkste manier staande en het duurde dan niet lang of hij vroeg hem of hij ook een kruisteken kon maken; als hij dat niet kon nam hij hem met zich mee naar de kant van de weg, of nodigde hem uit bij hem op een bankje in een laan te komen zitten en heel geduldig leerde hij het hem dan. Wanneer de jongen het goed begrepen had en een Weesgegroet met hem had gebeden, gaf hij hem een kleine beloning, en nodigde hem meteen uit om het Oratorio te komen bezoeken. De jeugdige Michele Rua was verschillende keren getuige van deze stichtelijke tonelen die zich in het openbaar afspeelden, zonder dat Don Bosco zich iets gelegen liet aan de komende en gaande mensen.

Wanneer hij onder schafttijd langs de werkplaatsen kwam, aarzelde hij niet op de plekken af te stappen waar tal van leerjongens in een kring bij elkaar stonden. Na hen hartelijk goedendag gezegd te hebben, vroeg hij uit welk dorp ze kwamen, hoe hun pastoor heette, of hun ouders nog leefden en hoelang ze al begonnen waren met een vak te leren. En na op die manier hun sympathie verworven te hebben, vroeg hij hun of zij zich nog herinderden wat zij in de catechismus in hun parochiekerk geleerd hadden, of zij verleden pasen de heilige sacramenten ontvangen hadden, en of ze hun morgen- en avondgebed nog deden. Op het vrijmoedige antwoord van de jongens, antwoordde don Bosco met even grote openhartigheid, en wees hun op zijn eigen woning in valdocco en gaf hun onomwonden zijn verlangen te kennen dat hij ter wille van hun zielenheil wel graag hun vriend zou willen zijn. Daar gingen ze dan op in, beloofden te zullen komen en de volgende zondag zag don Bosco hen om zich heen, aandachtig luisterend naar zijn onderrichting.

Wanneer hij de een of andere jongen tegenkwam die hij vroeger gekend had, en die hij al enkele malen 's zondags niet meer gezien had, liet hij niet na hem te vragen sinds wanneer hij niet meer gebiecht had, of hij op zondag nog naar de Mis ging, of hij zich nog steeds netjes gedroeg en hij besloot met: "Je zult me er altijd een genoeg mee doen als je komt, en als je het klaar kunt spelen, breng dan je vrienden mee."

Als hij een troepje bengels in de weilanden bijeen zag, bleef hij staan en beduidde hun dat hij met hen wilde praten. Zij kwamen dan toelopen, en hij vroeg hun of ze opgewekt en braaf waren, hoe ze de dag doorbrachten, waar ze woonden, wat voor een beroep hun ouders uitoefenden en aan welke spelletjes zij de voorkeur gaven. Vervolgens begon hij de vermaken te beschrijven waarmee de jongens op zijn speelplaats zich bezighielden en hij sprak over de trommel en de trompet, en over de wandelingen en over honderd andere wonderlijke dingen. Hij voegde eraan toe, dat wanneer ze naar hem toe zouden komen, zij mooie verhalen zouden horen en een beetje christelijke lering. Als zij dan afscheid van hem namen, gaf hij hun een paar stuivers. De jongens waren dan opgetogen en riepen uit: "Zondag ziet u ons ook verschijnen!"

Het gebeurde verschillende keren, dat hij op een minder druk plein een troepje opgeschoten jongens aantrof, die op de grond gezeten kaart speelden, tombola, ganzenbord of soortgelijke spelletjes deden. Op een tussen hen in uitgespreide zakdoek lagen de geldstukken die ze hadden ingezet. Don Bosco kwam naderbij.

"Wie is die geestelijke"? vroeg dan een van de jongens op die lichtelijk spottende toon die men zo gemakkelijk uit de mond van het volk horen kan.

"Ik wil met jullie meedoen"! antwoordde Don Bosco. "Wie wint er? Wie verliest? Om hoeveel gaat het? Wel, dan zet ik ook in!" En met die woorden wierp hij een groot geldstuk op de zakdoek.

Zo een nieuwe medespeler werd met open armen ontvangen, en na een poosje gespeeld te hebben, begon hij hun vragen te stellen over de voorname waarheden van onze heilige godsdienst. Als hij bemerkte dat zij er niets van wisten, onderrichtte hij hen zo eenvoudig en duidelijk mogelijk en hij beëindigde zijn onderrichting met hen uit te nodigen naar zijn Oratorio te komen en te biechten. Dan werd het spel hervat, en terwijl Don Bosco het geld van zijn inzet achterliet ging hij weg om zich aan zijn werk te begeven. En dikwijls gebeurde het, dat verschillende jongens, ingenomen door zijn manier van doen, hem ongedwongen gingen opzoeken en ook wel kwamen om te biechten.

Bij een andere gelegenheid stak hij het pleintje over bij de kerk van een voorstad, waar tal van jongens aan het krijgertje spelen waren. Hij had in de hand een zak koekjes, die hij even tevoren had gekregen. Hij bleef staan, riep een paar van de druktemakers bij zich en zei tegen hen: "Hier heb ik koekjes, wie met me meegaat, krijgt er wat van"! - en meteen zette hij het op een lopen. Allen kwamen achter hem aan. Hij ging de kerk binnen, beduidde hen op te houden met schreeuwen, nodigde hen uit in de banken plaats te nemen dicht bij de deur en zei: "Nu zal ik elk zijn deel geven, maar eerst moeten jullie naar een beetje catechismus luisteren." En terwijl hij zich tot de grootste onder hen richtte:

"Jij daar, jij lijkt wat verstandiger dan de anderen, vertel jij me eens, welk lot iemand in de eeuwigheid ten deel valt, wanneer hij sterft met een doodzonde op zijn geweten? Door welk middel kan de zonde, die na het doopsel bedreven is worden weggenomen?"

De ogen van de jongens waren intussen gretig op de zak gevestigd, die Don Bosco in de hand hield, en in de hoop, een behoorlijke portie van de zoete inhoud te kunnen bemachtigen, deden zij al het mogelijke om zo goed mogelijk te antwoorden. Hij onderhield hen dan met andere vragen, met een paar grapjes over verkeerd gegeven antwoorden, totdat hij ten slotte met hen weer naar buiten ging, de koekjes verdeelde, een leerzaam verhaaltje vertelde en hen uitnodigde zijn Oratorio te bezoeken. Wanneer hij dan afscheid van hen nam, liet hij hen in de grootste verwondering achter doordat ze, zoals zij zeiden, een nieuw soort priester hadden ontmoet, die hen prettig had beziggehouden, hen onthaald had en hen tussen de bedrijven door wat moois verteld had. Daarna konden zij moeilijk nalaten zijn catechismusles te gaan bezoeken.

De vrijmoedigheid waarmee Don Bosco de jongens uitnodigde had iets vreemds. Don Garigliano, metgezel van Don Bosco op de scholen in Chieri, had een grote en liefdevolle herinnering aan zijn vroegere vriendschap en in 1889 vertelde hij aan Don Carlo Maria Viglietti onder meer het volgende voorval:

"Ik liep eens met Don Bosco door Turijn, toen we vlak voor de Drie-vuldigheidskerk aan de Via Doragrossa een haveloze en brutaal uitziende jongen tegenkwamen.

Don Bosco zei hem vriendelijk goedendag, hield hem staande en zei:

"Wie ben jij? "

"Wie ik ben? ... Wat moet u van me? Wie bent u"? antwoordde de jongen.

"Kijk", zei Don Bosco, "ik ben een priester die goed wil zijn voor de jongens, en ik verzamel hen 's zondags op een mooie plek, dicht bij de Dora, in de buurt van de Refugie, en daar verschaf ik hun allerlei goede dingen, zorg dat zij zich vermaken, en zij van hun kant zijn me erg genegen; ik ben Don Bosco. Maar nu ik je gezegd heb wie ik ben, heb ik er ook recht op te weten wie jij bent."

"Ik ben alleen maar een arme werkeloze jongen, zonder vader en zonder moeder en ik zoek een baantje. "

"Wel, zie eens aan; ik wil je helpen... en hoe heet je?"

"Ik heet ... " en hij noemde zijn naam.

"Mooi zo; moet je eens horen: zondag verwacht ik je bij mijn jongens... kom gerust, je zult veel plezier hebben, en daarna zoek ik een baas voor je. Ik zal maken dat je gauw in een beter humeur bent."

De jongen vestigde een paar tellen lang zijn blik op het gezicht van Don Bosco en zei opeens: "Dat is immers niet waar!"

Don Bosco haalde toen een geldstukje van tien stuiver uit zijn zak, stopte het de jongen in de hand: "Jawel... Jawel... het is wèl waar; kom maar, dan zul je het zien."

De jongen keek ontroerd naar het geld en antwoordde: "Don Bosco... waarachtig... Ik ben een boon als ik zondag niet kom. "

"En hij ging inderdaad en bleef een trouwe bezoeker van het Oratorio, en ik geloof dat hij tegenwoordig een der priesters van uw Congregatie is, want soms, als ik Don Bosco ging opzoeken, zag ik de jongeman in het Oratorio in priesterkleren."

Ook nam Don Bosco meer dan eens zijn toevlucht tot het uitnodigen van de een of andere jongen die hij ontmoette om met hem te eten, en nadat hij hem naast zich had doen plaats nemen, deelde hij zijn sobere maaltijd met hem. Dat deed hij zolang het Tehuis nog niet helemaal was ingericht. Deze beminlijkheid bond de jongens zozeer aan hem, dat de gelukkige resultaten die daaruit voor hun zielenheil voortvloeiden niet te schatten zijn. Eén voorbeeld onder vele moge volstaan.

Tegen de middag kwam Don Bosco naar huis, en op het hekken dat zijn speelplaats en zijn tuin afsloot zag hij de jongen B... , zitten die niet ver daar vandaan woonde. Zijn handen en gezicht waren vol modder en hij droeg een meer dan smerige blouse. Tot dan toe had Don Bosco geen innige omgang met hem gehad, omdat hij weigerde naar de plechtigheden in de kerk te komen; soms hadden ze echter wel eens een paar woorden met elkaar gewisseld. Niettemin kende hij hem des te beter door de roep die hij zich op allerlei manieren verworven had en daartoe behoorden ook allerhande ernstige misdrijven. Dus ging Don Bosco naar hem toe en groette hem:

"Dag, beste jongen!"

"Goedendag"! antwoordde B. terwijl hij het hoofd met voor de ogen vallende haren gebogen hield.

"Ik ben blij dat ik je tref. Je moet me eens een groot plezier doen... en zeg niet "nee!"

"Als ik kan, heel graag."

"O, dat kun je zeker; je moet bij me komen eten."

"Ik, eten bij Don Bosco?"

"Ja, jij, ik ben vandaag alleen."

"Maar, u vergist zich; u hebt beslist een ander op het oog. U kent me niet."

"Of ik je ken! Ben jij niet een zoon van die en die?"

"Ik, die zoveel heb uitgespookt? Daar hebt u geen idee van!"

"Juist jij, in eigen persoon."

"Maar dat zal zo lastig voor u zijn."

"Geen complimenten... de zaak is afgedaan... kom maar mee."

"Ik heb de moed niet om zo te komen... in deze toestand! Ik zou op zijn minst eerst kunnen gaan biechten!"

"Als je meent dat dat goed is, doe dat dan maar zaterdagavond of zondagmorgen, maar vandaag moet je met me gaan eten."

"Liever een andere keer. Mijn moeder is niet gewaarschuwd, zij zit thuis op me te wachten."

"Ik zal iemand naar je moeder toesturen om te zeggen, dat je vandaag bij Don Bosco eet. Mijnheer Pinardi heeft wel iemand die er even heen kan gaan."

"Maar ik ben zo vuil! Ik zou me moeten wassen en eerst andere kleren aantrekken. Ik schaam me om zo te komen."

"Nee, je moet vandaag komen, en zoals je daar bent; ik vind het maar al te fijn, dat we een uurtje kunnen samenzijn."

"Maar... maar..."

"Geen "maren". Kom, de soep staat al op tafel."

"Wel, als u het zelf zo wilt hebben. - Laten we dan maar gaan."

En ze gingen. Toen Moeder Margherita deze gast zag, zei ze op onderdrukte toon tegen Don Bosco: "Lieve hemel, waarom heb je die smeerpoes meegebracht? Waar heb je hem gevonden?"

"Zo moet u niet spreken", antwoordde Don Bosco. "Hij is mijn vriend, een heel goede vriend, weet u. Zorg goed voor hem!"

En ze gingen aan tafel. B... begon van die dag af te veranderen en werd later een heel behoorlijke jongen.

Niettemin konden al deze beminnenswaardige zielen die hij in het net des Heren wist te vangen, hoe talrijk zij ook mochten zijn, in hoeveelheid niet opwegen tegen de angst die hij, zoals hij gewoonlijk zei, op het Emmanuel Filibertoplein deed. Het gedeelte dat bij de Porta Palazzo lag, wemelde van rondtrekkende kooplieden, luciferverkopers, schoenpoetsers, schoorsteenvegers, staljongens, krantenverkopers, loopjongens en helpers van de marktkooplieden, allen arme jongens, die zich van hun bescheiden handeltje zo goed en zo kwaad als het ging in leven trachtten te houden. Iedereen kan zich gemakkelijk voorstellen wat er van deze arme jeugd terecht moest komen als zij eenmaal groot geworden was, zonder dat er iemand was die haar leidde, onderrichtte en raad gaf, overgelaten aan zichzelf en aan slechte voorbeelden van allerlei aard. Het merendeel van deze jongens behoorde tot de zogenaamde Cocche di Borgo Vanchiglia, (Cocche van de voorstad Vanchiglia) dat wil zeggen talrijke benden jongens die met elkaar verbonden waren door overeenkomsten van wederzijdse bescherming, aangevoerd door enkele van de grootsten en stoutmoedigsten onder hen. Brutaal en wraakzuchtig als zij waren, stonden zij steeds gereed om bij de minste of geringste ondervonden belediging handtastelijk te worden. Daar zij geen enkel vak geleerd hadden, groeiden zij in ledigheid op, zich bezig houdend met spelen en met het stelen van beurzen en zakdoeken. Meestentijds kwamen zij door hun gedrag in de gevangenis terecht, en wanneer zij de straf voor hun misdrijven hadden uitgeboet, keerden zij terug naar de Porta Palazzo, en zetten hun euvel gedrag met grotere sluwheid en boosaardigheid nog dan eerst, voort.

Don Bosco begaf zich dus iedere morgen naar dat plein, waar hij al een zeker aantal jongens had leren kennen toen het Oratorio voor enkele maanden van de Refugie naar de Kerk der Molini was overgebracht. Hij begon zich met sommige van die jongens te onderhouden, aanvankelijk onder

het voorwendsel van hun de weg te vragen, of door hen zijn schoenen te laten poetsen; en van die tijd af zei hij hun altijd goedendag als hij hen ontmoette. Te meer daar hij verscheidene van hen al in de gevangnissen had aangetroffen, waar hij steeds een deel van zijn apostolaatsveld vond.

Hier en daar bleef hij bij de verschillende groepjes staan en bracht de jongens aan het lachen met een of andere grap; hij vroeg hoe het met hun gezondheid ging, of hoeveel zij de vorige dag verdiend hadden; en tegelijkertijd liet hij blijken, hoe prettig hij het vond hen ontmoet te hebben; ook zei hij soms, dat hij met opzet daar voorbijgekomen was om hen te zien en goedendag te zeggen.

Van lieverlee kende hij ze allen bij naam en sprak hij op dezelfde vrouwelijke manier met hen, als een vader met zijn kinderen, over de noodzakelijkheid om in de hemel te komen. Wanneer hij er een tegenkwam zonder dat er anderen bij waren, wist hij hem op zijn geheel eigen behendige manier, die niemand ooit in staat zal zijn naar waarde te beschrijven, te ondervragen over zijn zielsaangelegenheden en of hij te biechten ging. De jongen gaf dan in volle ernst antwoord, maar wat het biechten betrof kwam er maar zelden een bevestigend antwoord, daar hij nauwelijks wist wat het sacrament der biecht inhield. "Wel", zo besloot Don Bosco dan, "kom me dan eens een keer opzoeken, dan zal ik je leren hoe je goed moet biechten; je zult daar beslist erg blij om zijn."

Om zich steeds meer bemind bij hen te maken kocht hij op de markt soms een paar mandjes fruit. En wanneer hij dan bij de jongens was gekomen, zei hij tegen degenen die het dichtst in de buurt waren: "ga de anderen roepen, allemaal. We zullen ze elk een appel geven." En de blijdschap van degenen die deze onverwachte versnapering kregen was uiteraard groot.

Wanneer hij het eindje van de weg aflegde van het begin van de Porta Palazzo tot de kerk van de heilige Dominicus, werd hij omstuwd door de lucifersverkopers, die hem verdoofden met hun geschreeuw: "Waslucifers! Lucifers op proef... Koop van mij... Ik heb nog niets verkocht... Laat me iets verdienen om iets voor mijn ontbijt te kopen." - En terwijl Don Bosco hun vroeg niet zo te schreeuwen, en hij een praatje maakte met de een of met de ander, besteedde hij wel een goed halfuurtje aan dat stukje weg. Eens keerde hij zich plots om naar de hele troep: "Goed, voor deze keer zal ik jullie allemaal iets laten verdienen, maar onder één voorwaarde: en wel dat jullie zondag allemaal naar het Oratorio komen!" Zij beloofden het en Don Bosco kocht van elk enkele doosjes en voegde er tegen zijn nieuwe vrienden aan toe: "Zo, nu ga ik me ook een kistje aanschaffen, hang het aan een koordje om mijn hals en dan kom ik hier met jullie bij de Porta Palazzo ook lucifers verkopen." - Allen lachten en bedankten hem hartelijk voor de paar stuivers die zij verdiend hadden, en Don Bosco keerde dikwijls naar huis terug met zijn zakken vol doosjes lucifers, die enkele welwillende heren dan voor eigen gebruik van hem overnamen.

Verschillende keren deelde hij onder de bengels medailles uit van Onze-Lieve-Vrouw, waar ze zelf bij herhaling dringend om gevraagd hadden, en terwijl hij hun de hand toestak, zei Don Bosco dan: "Draag die om je hals. Denk erom dat Onze-Lieve-Vrouw het goed met jullie meent; en bid van harte tot haar dat ze jullie moge helpen!"

Het is niet onder woorden te brengen hoe deze jongens aan Don Bosco hingen en tot hoeveel verschillende aandoenlijke taferelen dat aanleiding gaf. Telkens wanneer hij over de Piazza Milano wilde gaan, was het hem niet mogelijk zijn weg te vervolgen zonder af en toe te blijven staan. Als hij verscheen, liepen de jongens die hem het eerst in het oog kregen hem tegemoet; daarna kwamen er hoe langer hoe meer toelopen tot dat, naarmate het gerucht zich over het plein verspreidde, allen hun stalletje in de steek lieten om hem te omsingelen en hem een prettige dag te wensen. Don Bosco zei dan:

"Willen jullie dat ik jullie eens iets om te lachen zal vertellen?"

"Ja, ja, vertel op ... !" riepen de jongens. Intussen trok die dichte kring de aandacht van de marktvrouwen die fruit en groenten stonden te verkopen en ook zij drongen om Don Bosco heen. Soldaten, bestellers en andere mensen deden de menigte steeds aangroeien.

"Wat is hier te doen"? vroegen degenen die het laatst kwamen.

"Weet ik niet. Ik ben blijven staan omdat ik zoveel mensen bijeen zag", luidde het antwoord.

"Hé! Dat is een geestelijke die in het midden staat"! wist een derde te vertellen, die de moeite had genomen om op zijn tenen te gaan staan.

"Dat is Don Bosco"! mengde een kennis van hem zich in het gesprek.

"En wie is Don Bosco?" vroeg een boer die naar de markt was gekomen.

"Maar!!!" riep de gevraagde verbaasd uit.

De een of andere burger van de stad bevredigde dan de nieuwsgierigheid van de vreemdelingen, door te vertellen wat hij van Don Bosco wist. Maar met het aangroeien van de menigte nam intussen ook het rumoer en verward geroezemoes in omvang toe.

"Stilte"! riepen de jongens.

"Stilte"! herhaalden de anderen, en door op die manier stilte te gebiedten deden zij het rumoer nog toenemen. Maar eindelijk zwegen allen toch.

Don Bosco klom dan op een bankje of op een stoel die men in een naburige winkel voor hem gehaald had, hoewel hij alleen maar probeerde een steuntje te hebben om niet omver geduwd te worden of te vallen. De mensen drongen steeds meer om hem heen om te kunnen horen wat hij zei, en daarna begon hij met zijn toespraak. Soms gebeurde het wel dat hij honderden mensen om zich heen had staan. Tenslotte kwamen ook de winkeliers op de drempel van hun zaak staan om naar hem te luisteren. Ook gebeurde het wel dat de politieagenten en de carabinieri, die aanvankelijk bang waren, dat die priester wanordelijkheden zou veroorzaken, daarna eveneens naar hem bleven staan luisteren. Eén ding is zeker, dat men moeilijk een meer populaire en tegelijkertijd stichtende preek kon horen. Don Bosco vertelde een of ander onderhoudend verhaal, iets met een moraal uit de geschiedenis, of een voorbeeld uit heden of verleden en trok daar steeds een les uit waarmee zijn toehoorders zich voordeel konden doen. Niemand hoefde nog te sissen of pst! te roepen. Zelfs degenen die het verst af stonden durfden, hoewel zij niets verstaan konden, geen woord te zeggen, uit vrees dat zij zouden storen. Wanneer hij klaar was,

zeiden de mensen: "Don Bosco heeft gelijk; waar het in de eerste plaats op aan komt is de ziel." - En velen gingen verrijkt en in gedachten verzonken weg. Dikwijls deelde hij enkele medailles uit en dan kwam er aan de toestromende menigte geen eind meer.

In zulke omstandigheden was de enige moeilijkheid voor hem, van die plaats weg te komen, want allen wilden hem volgen en gaan waar hij heen wilde gaan. Daarom moest hij telkens een of andere krijgslist verzinnen, om zich van zoveel mensen te ontdoen. Soms nam hij zijn hoed in de hand en deed alsof hij hem liet vallen, bukte zich en liep in die houding tussen de mensen door. Een andere keer verborg hij zijn hoed onder zijn toog, bukte zich weer, vroeg een jongen hem zijn pet te lenen, zette die op zijn hoofd en zo sloop hij dan, gedekt door zijn bengels, langs de muur en verdween, en voor de menigte er erg in had was hij al een heel eind weg. De ene keer verdween hij onder de gaanderijen; een andere keer sloop hij ongemerkt een winkel binnen, verliet deze door een achterdeur en kon zich dan eindelijk naar zijn doel begeven.

De opeengedrongen menigte bleef dan nog een poosje onbeweeglijk op dezelfde plaats staan en als men bemerkte dat hij verdwenen was, vroeg de een aan de ander: "Waar is hij nu? Waar is hij nu?"

De een of andere brave vrouw riep uit: "De engelen zijn hem komen halen en hebben hem ergens anders heengebracht!" - De verzamelde mensen vormden intussen kleine groepjes, waarin degenen die niet gehoord hadden wat hij gezegd had zich dat door de anderen lieten vertellen. Allen waren het volkomen met hem eens, want in die tijd was het geloof heel levend in de harten der mensen.

Overigens was het wel grappig de commentaren te horen, die de rondededen over wat die geestelijke zei en zijn heel nieuwe manier van optreden. Sommigen noemden hem een heilige, anderen een dwaas. Velen kenden hem en zagen wat hij deed in het juiste licht, maar anderen verklaarden hem voor gek. Don Bosco nam het allemaal gemoedelijk op en het deed hem plezier, dat degenen die zelden of nooit naar de kerk gingen, een goede preek gehoord hadden en juist een die men moeilijk vergeten kan. Hij was gewoon te zeggen: "Om veel goed te kunnen stichten moet de priester aan de liefde een grote openhartigheid paren."

Wanneer Don Bosco daarna uit de stad terugkeerde, herhaalde zich nu en dan niet alleen hetzelfde schouwspel, maar de menigte, vooral jongens, brachten hem dan als zij een mooi verhaal gehoord hadden, naar huis. Dikwijls zette hij een geestelijk lied in, dat ook onder het volk bekend was, en dan voegde een koor van stemmen zich bij de zijne. Don Bosco liet het tafereel herleven van de Goddelijke Zaligmaker, wanneer deze door de menigte omgeven was en door de contreien van Galilea trok. Men liep langzaam. Nu eens gaf Don Bosco antwoord op wat hem gevraagd werd, dan weer nam hijzelf het woord. Uiteindelijk verzamelden allen zich voor de deur van de kleine woning. Op de drempel keerde Don Bosco zich tot degenen die hem gevolgd waren, spoorde hen aan steeds trouw te blijven aan de Katholieke Kerk en aan de geloofsleer en nodigde de jongens uit, de volgende zondag naar de catechismus te komen. Ten slotte trok hij zich terug onder het luide geroep: "Leve Don Bosco!"

Al deze bijzonderheden hebben we te boek gesteld aan de hand van gegevens van verschillende oud-leerlingen die er getuigen van geweest zijn. Dergelijke taferelen deden zich telkens weer voor tot het jaar 1856 toe.

Verschillende personen echter, wijs voor de wereld, maar onbedreven in de kennis van de wegen waarlangs de Heer zijn getrouwe dienaren voert, hadden geen erg hoge dunk van de goede bedoelingen van Don Bosco.

Zelfs de Heer Scanagatti, een vriend van het Oratorio en een oude bekende van Don Bosco, zag van begin af aan niet veel goeds in bepaalde manieren van doen van de brave priester, of in bepaalde gebruiken van het Oratorio en in het samenbrengen van zoveel jongens. Hij sprak er daarom over met Don Cafasso, die ook zijn biechtvader was, en vroeg hem Don Bosco te waarschuwen dat hij zich zou onthouden van dingen die hem niet pasten. Maar Don Cafasso zei: "Laat hem toch worden. Don Bosco beschikt over buitengewone gaven; u mag er over denken wat u wilt, maar hij werkt onder ingeving van hierboven; laten we hem zoveel mogelijk helpen."

Ook de Aartsbisschop, die voorzag dat de Kerk wel gauw de steun van het wereldlijke gezag zou gaan verliezen, achtte het menselijkerwijze noodzakelijk, deze wereldlijke macht te vervangen door die van het volk, en dat de priesters steeds dichter tot de massa der gelovigen zouden moeten proberen te komen, de mensen tot zich trekkend door hen in al hun noden bij te staan, door de overtuiging van het goddelijke woord, door de invloed van hun gezag en de heiligheid van hun levenswandel.

Daarom had het zijn goedkeuring dat Don Bosco zich tot dat doel van alle mogelijke geoorloofde en ook buitengewone middelen bediende, die hem door een wijze liefde werden ingegeven. Eens te meer, daar in iedere handeling van Don Bosco de gave van het woord triomfeerde, die hij van de Heer gevraagd en verkregen had op de dag van zijn priesterwijding. En men kan dan ook naar waarheid van hem zeggen: "De wijsheid predikt op de straten, op de pleinen verheft zij haar stem. Zij spreekt op de hoeken van drukke wegen, bij de ingang der stadspoorten houdt zij haar rede."(1)

---

(1) Spr. 1, 20-21.

H O O F D S T U K V

WAARIN HETZELFDE THEMA VERDER WORDT BEHANDELD - DON
BOSCO IN CAFES EN HERBERGEN EN BIJ DE KAPPERS

Wie zich aan het beschrijven zet van al de ijverige pogingen, door Don Bosco ondernomen om een zo groot mogelijk aantal zielen te redden, en vooral om de jongens op de goede weg te brengen, zou een verhaal moeten schrijven dat zowel de ontroerendste als de meest alledaagse momenten omvat. Zonder enig menselijk opzicht was hij tot alles bereid, ook tot het vernederen en verootmoedigen van zichzelf, zonder ooit onder de indruk te komen van weinig verstandige en soms boosaardige critici, als het maar dienen kon om de eer van God te bevorderen.

"Om goed te doen", was hij gewoon te zeggen, "moet men over een beetje moed beschikken, bereid zijn zich enige versterving te getroosten, nooit iemand beschaamd maken, steeds welwillend zijn. De resultaten die ik met dit systeem bereikt heb zijn werkelijk verheugend, ja heerlijk geweest. Iedereen, ook tegenwoordig, zou dezelfde resultaten als ik kunnen bereiken, vooropgezet dat hij over de onbevangingheid en zachtmoedigheid van de heilige Franciscus van Sales beschikt." En wanneer hij soms die vroegere jaren in herinnering bracht, hoorden wij hem meer dan eens ontroerd uitroepen: "O, wat een tijden, wat een heerlijke tijden waren dat!"

Terwijl hij dus de straten en pleinen van Turijn en omgeving afliep, had hij andere plaatsen opgemerkt waar het voor een priester niet gemakkelijk was te verschijnen. Daaronder bevonden zich herbergen en cafés en wijnlokalen. Hij trad er nu eens binnen om een wandelaar te vergezellen die hem gevraagd had waar hij een stukje zou kunnen eten, dan weer met een bevriende vreemdeling die naar een behoorlijk onderdak vroeg, en een andermaal met een student die een pension zocht. Soms, als zijn kleine voorraad wijn, die hij van zijn broer Giuseppe kreeg, was uitgeput, ging hij erheen om een half vat te kopen, dat hij bestemd had voor enkele heren wier vriendschap hij zocht te verwerven, of voor de werklieden die werkzaamheden in zijn huis verricht hadden. Hij aarzelde ook geen enkele keer om er binnen te gaan en een koele dronk te vragen of doodgewoon een glas water. Dat waren allemaal slechts voorwendsels en anders niets. Inderdaad gaf het verschijnen van een priester in tal van die zaken aanleiding tot verwondering. De waard kwam naar hem toe om te vragen wat hij wenste en, ingenomen door zijn prettige manier van doen, begon hij een praatje met hem te maken. De klanten die hier en daar verspreid zaten, lieten hun tafeltjes in de steek en kwamen in een kring om hem heen staan. Eerst lokte Don Bosco hen met opgewekte ge-

sprekken, grapjes en anekdoten, en daarna maakte hij de eeuwige zaligheid tot kern van het gesprek. Onomwonden bracht hij dat thema ter sprake, doch met slechts weinig woorden en hij liet duidelijk blijken, hoeveel belangstelling hij koesterde voor hun zielen. Met zijn innemende glimlach stelde hij hun de vraag: "Is het lang geleden dat jullie gebiecht hebben? Hebben jullie je Pasen gehouden?" De antwoorden van de omstanders waren even openhartig, als de vragen van een beminnelijke vrijmoedigheid getuigden. Vaak was Don Bosco verplicht een twistgesprek te beginnen, tegenwerpingen te ontzenuwen, vooroordelen uit de weg te ruimen; en hij deed dat zo beminnelijk, dat niemand er aanstoot aan nam, en zonder dat de vreedzame gedachtewisseling door bittere opmerkingen verstoord werd. Hij verzekerde dat hij in die plaatsen waar allerhande mensen kwamen, nooit een beledigend woord of een misplaatste grap gehoord had. Als hij wegging waren allen zijn vrienden geworden, die hij deed beloven dat ze zouden terugkeren. Velen gingen hem bezoeken, zoals ze beloofd hadden, en biechtten. Onder die gesprekken keek hij er ook naar uit of er jongens onder de gasten waren, hij vroeg de waard of hij zoons had; dan vroeg hij met belangstelling hoe het met hen ging, en wanneer het bleek dat het goede kinderen waren, gaf hij levendig het verlangen te kennen dat zij een troost voor hun ouders mochten zijn, vroeg verlof om hen te mogen zien en uiteindelijk drong hij erop aan dat zij verlof zouden krijgen om naar het Oratorio te komen om daar de heilige diensten bij te wonen. Zo gauw de moeders wisten dat er zich iets nieuws in hun zaak afspeelde, kwamen zij nieuwsgierig uit hun kamers te voorschijn. Zij mengden zich onder de anderen en waren al even ontroerd als hun echtgenoten door de eer die de priester hen deed, en door de zorg die hij ook voor het tijdelijke welzijn van hun jongens aan de dag legde. Zij gingen op zijn voorstel in, en voldeden vooral aan zijn verzoek om hen naar hem toe te zenden om te biechten. En wanneer de jongens hem daarna ook maar even hadden leren kennen, wilden zij hem niet meer in de steek laten.

Uit de vele feiten zullen wij er slechts één noemen. Met hetzelfde doel was hij al verschillende keren in een herberg in de buurt van Valdocco geweest, waar hij vriendschap had gesloten met de zoon van de waard. Hoewel hij van goede wil was, had deze jongen echter weinig vrije tijd om 's zondags naar de kerk te gaan, daar er bijna geen einde kwam aan de toeloop van lekkerbekken voor wie hij de tafels in gereedheid moest brengen. Terwijl hij op zekere dag met Don Bosco zat te praten, kwam de waard bij hen zitten, en nam deel aan het gesprek. Gebruik makend van een gunstig ogenblik, verzocht Don Bosco hem te willen toestaan, dat de jongen en de andere leden van zijn gezin in het Oratorio zouden komen biechten. De man, die verschillende jaren lang niet meer tot de heilige Sacramenten genaderd was, stemde daar gaarne mee in. "Maar dat is me niet genoeg!" riep Don Bosco; "papa moet ook meekomen!" De waard bleef even in gedachten verzonken en antwoordde toen: "Ja, ik zal eens zien, maar onder één beding."

"En?"

"Dat u van mij een etentje aanneemt." "Akkoord."

De waard was buiten zichzelf van vreugde en in zijn eigen woning zette hij zijn beste beentje voor om een voortreffelijke maaltijd aan te

rechten. Op de vastgestelde dag ging Don Bosco er naar toe en de maaltijd werd een bewonderenswaardig succes, hoewel alleen de familie aanzat. De waard werd niet moe telkens te herhalen, dat dit de mooiste dag van zijn leven was. Bij het afscheid nemen en toen hij bedankte zei Don Bosco tenslotte: "En u houdt toch uw woord, nietwaar?"

"Beslist"! antwoordde de waard.

Enkele dagen later kwam zijn hele gezin biechten, maar hijzelf verscheen niet. Verscheidene malen kwam Don Bosco hem tegen: "Wel, wanneer?" - De waard zocht allerlei uitvluchten en verontschuldigungen, maar eindelijk hield hij na enkele maanden toch zijn woord door ook zelf bij Don Bosco te komen biechten en hij bleef met hem steeds op goede voet van vriendschap.

Don Bosco wist echter de herbergiers ook te belonen voor de bereidwilligheid waarmee zij aan zijn heilzame raad gehoor gegeven hadden en voor hun voortreffelijk gedrag. Daarom gaf hij, wanneer hij pastoors of vooraanstaande mensen uit de dorpen schreef of sprak, hun de adressen van die zaken, en wees op de goede behandeling en de schappelijke prijzen in de door hem aangeduide herbergen, en tal van vreemdelingen, en eveneens niet weinige pensioengasten, stroomden dan naar die zaken toe.

Ook in de koffiehuisen van Turijn oefende Don Bosco zijn heilzame zending uit.

Hij bestelde een kop koffie en het eigenlijke doel van zijn bezoek was uiteraard een van de bedienden die hem het gevraagde kwam brengen. Hij begon rustig een gesprek over een of ander onderwerp op het ogenblik dat zij het blad voor hem neerzetten, en al spoedig openden zij hun hart voor hem; terwijl niemand van degenen die aan de naburige tafeltjes zaten er enig idee van kon hebben, over welk onderwerp zij het hadden. Het waren maar weinig woorden, geen verbazingwekkende, maar wel effectvolle woorden. De volgende zondag waren die jongens dan al voor dag en dauw in het Oratorio. Toen later het Hospitium geopend werd, verlieten zij ook de zaak waar zij werkten om hem te volgen en dichter bij hem te wonen.

Soms riep Don Bosco de patroon en zei tegen hem: "Wilt u mij een genoeg doen?"

"Zegt u het maar; ik wil u gaarne van dienst zijn."

"Zou u willen toestaan, dat die jongeman mij nu en dan eens komt bezoeken?"

"Waar?"

"In het Oratorio in Valdocco. Daar zou hij wat catechismus kunnen leren en een degelijk mens worden."

"Daar heeft hij waarachtig wel behoefte aan! Het is een deugniet, een brutale jongen en een luilak. Hij heeft alle denkbare gebreken."

"O, dat is mogelijk! Het komt me voor dat hij nog niet zo slecht is." En zich tot de jongen kerend, die de lippen opeenklemde en een andere kant uitkeek, zei hij: "Is het niet?" - En dan het gesprek met de patroon vervolgend: "In alle geval zijn we het eens: U doet mij dat genoeg en dan zal ik u bijzonder erkentelijk zijn."

"O, als het anders niets is; best, opperbest." - En de jongen verscheen in het Oratorio.

Soms probeerde Don Bosco de patroon zelf en zijn zonen ertoe te brengen te komen biechten, vooral in de paastijd. "Wel, patroon, wanneer houden we onze Pasen?"

"We zijn christenen en we weten wat onze plicht is, maar, ziet u, de voortdurende zaken... men heeft geen greintje tijd tot zijn beschikking. Enfin, we zullen zien."

"En uw jongens, hebben die hun Pasen al gehouden?"

"Ik wil dat mijn jongens zich goed gedragen; als ze hun plichten niet nakomen, krijgen ze met mij te doen."

"Dus u stuurt ze naar mij toe?"

"Stellig. En wanneer komt het u het best gelegen?"

"Iedere morgen; maar om er des te zekerder van te zijn, dat ze mij thuis treffen, kunt u hen het best op zaterdagavond zenden."

"Het zal gebeuren!"

In bepaalde gevallen herhaalde hij de uitnodiging tot de patroons, maar uiteindelijk stemden ze toe en kwamen met hun zoons biechten.

Nog een andere categorie jongens had de liefdevolle zorg van Don Bosco: de kappersleerlingen die het vak leerden. Als hij zich moest laten scheren ging hij een van die zaken binnen, en koos er bij voorkeur een uit die op bepaalde uren erg druk bezocht was. De barbier ontving de nieuwe klant dan met de voorkomendheid die spreekwoordelijk is voor de Turijners, kwam met een stoel voor hem aandragen en verzocht hem even te willen wachten, tot hij gereed was met degenen die er al waren. Don Bosco keek rond en als hij de jongen in het oog kreeg, die bezig was met de scheermessen, zei hij: "Ik heb haast, ik kan niet wachten. Bedient u deze heren maar rustig. Die jongen daar, die toch niets om handen heeft, zal me beslist voortreffelijk kunnen scheren."

"Om 's hemelwil", antwoordde de barbier, "u kunt u toch niet laten afslachten door die bengel daar. Hij heeft pas enkele weken een scheermes in zijn handen. U zou een kwaad kwartiertje doormaken. En bovendien is hij verschrikkelijk slordig, hij heeft zo weinig goede wil om iets te leren!"

"En toch", antwoordde Don Bosco, "lijkt het me een intelligente jongen. Ik heb geen erg lastige baard. U zou me een plezier doen, als u hem eens liet beginnen met op mijn gezicht te tonen wat hij kan. U zult zien dat het heel goed gaat."

"Zoals u wilt", besloot de barbier, "ik heb u gewaarschuwd, en een gewaarschuwde man is al half gered."

"Dank u", antwoordde Don Bosco. En zich tot de jongen wendend die een rood hoofd gekregen had van verlegenheid door de schande die zijn baas hem aandeed, zei hij: "Vooruit, kom jij maar eens hier; ik weet zeker dat je baas de mening die hij zich over je gevormd heeft zal herzien."

En aldus aangemoedigd, nam de jongen, eerst aarzelend, maar dan met steeds grotere vrijmoedigheid, het scheermes ter hand en begon de arme priester te scheren. Het is met geen woorden uit te drukken wat Don

Bosco te lijden had van die onervaren hand. Het mes sneed niet, en telkens werd er een stukje van de huid meegenomen. Don Bosco, die al heel wat bij het scheren uit te staan had, ook wanneer de barbier meer bedreven in zijn vak was, doorstond in die ogenblikken een ware kwelling. Maar rustig als steeds liet hij niets van pijn blijken; en de jongen werd hoe langer hoe opgewekter, in de veronderstelling dat hij het heel goed deed, en hij begon sympathie te voelen voor de man die hem dit bevijs van vertrouwen geschonken had. Het ontbrak niet aan grapjes van de patroon, om de leerling voor de mal te houden en de priester te beklagen, maar Don Bosco ging daartegen in en zei dat de jongen het uitstekend deed. Als de pijnlijke operatie achter de rug was, niet altijd zonder dat de wangen van Don Bosco verschillende snijwonden vertoonden, waren de lofprijzingen die de jongen van de brave dienaar Gods ontving, als even zovele banden die het hart bonden van wie steeds gewoon was alleen maar op- en aanmerkingen te horen. Don Bosco verliet de kapperszaak met de belofte dat hij zou terugkomen, maar onder voorwaarde dat die jongen en niemand anders hem zou scheren.

Af en toe wisselde hij van barbier en ging bij elk van hen steeds op dezelfde manier te werk. Als hij de tweede maal in dezelfde zaak terugkeerde, begon hij met tegen de jongen een paar woorden te zeggen over het eeuwige leven, en tenslotte vroeg hij: "Hoelang heb jij nu al niet meer gebiecht?" En de jongen gaf hem die hij al als een vriend beschouwde, naar waarheid antwoord, en liet dikwijls niet na hem zijn hele ziel bloot te leggen. Weinig woorden waren voldoende om Don Bosco te doen begrijpen hoe de zaken er voor stonden en vervolgens nodigde hij de jongen uit om de volgende zondag naar het Oratorio te komen om daar de catechismus te leren en te biechten. Dikwijls antwoordde de jongen, dat hij wel graag zou zijn gekomen, maar dat zijn patroon het niet goed zou vinden; en dan verstond Don Bosco zich met de patroon die, om zijn klant niet te verliezen, graag zijn toestemming gaf. Een andere keer, wanneer er niemand in de zaak aanwezig was, ondervroeg hij de jongen in tegenwoordigheid van de patroon zelf, met het oogmerk om zowel de jongen als de patroon tot God te roepen. Hij vroeg dan aan de jongen of hij zijn Pasen gehouden had, of hij 's zondags de heilige Mis bijwoonde en dergelijke bijzonderheden. De patroon liet niet na zich in het gesprek te mengen en, hoog opgevend over zijn deugden, bezwoer hij dat ook hij wenste dat de jongen een goede Christen zou worden, dat hij hem zoveel goede raad gegeven had enzovoort, enzovoort. Terwijl Don Bosco op zijn innemende manier de jongen ertoe aanspoorde, en ook de belofte van hem los kreeg, dat hij naar het Oratorio zou komen, bewerkte hij bij het weggaan met een enkel woordje en een knipoogje naar de patroon, dikwijls dat hij deze naderhand in het Oratorio geknield aan zijn voeten zag.

Op die manier ging Don Bosco eveneens te werk in alle zaken of huizen waar hij jongens tegenkwam, en zodoende had hij alle dagen de verdienste van een tot God teruggebrachte ziel.

H O O F D S T U K VI

DON BOSCO ALS PREDIKANT - ZIJN VOORBEREIDING VAN DE
PREKEN EN HOE HIJ TE WERK GING ALS HIJ VOOR DE VUIST
MOEST SPREKEN - EEN VOORTDURENDE PREEK - MOEILIKHEDEN OP
REIS - HET GOEDE VOORBEELD EN DE IJVER IN DE GEESTELIJKE
ZENDING ONDER HET VOLK - DE OOGSTMIS, DE GENEGENHEID EN
EERBIED VAN DE MENIGTE - VERSCHILLENDE PREKEN IN
QUASSOLO, IVREA, STRAMBINO, VILLAFALLETTO EN LAGNASCO -
LOFREDE VAN EEN NIEUWE SOORT IN EEN KLOOSTERKERK

Het levendigste verlangen van Don Bosco, zijn enige levensdoel was de vernietiging van de zonde en dat God meer gekend, gediend, aanbeden en bemind zou worden, overal en door iedereen. Als priester van Jezus Christus voelde hij heel de kracht in zich van die gave van zijn Goddelijke Meester: "De geest des Heren is over mij gekomen, omdat Hij mij gezalfd heeft. Hij heeft mij gezonden om aan armen de Blijde Boodschap te brengen." (1) Daarom voegde hij aan de bestudering van de heilige boeken de lectuur toe van de meest vooraanstaande gewijde redenaars, terwijl hij overigens steeds de Goddelijke Zaligmaker als voorbeeld koos, die immers de mensgeworden wijsheid was en daarom steeds met bewonderenswaardige eenvoud sprak, om zich aan te passen bij het begripsvermogen van het volk.

Na 1844 had Don Bosco meer dan een honderdtal nieuwe preken geschreven en gecorrigeerd. Hij had de meditatie voorbereid en de onder-richtingen voor achttien dagen volksmissie, verschillende reeksen voordrachten voor de geestelijke oefeningen van religieuzen, seminaristen, monniken en de jeugd; verscheidene novenen, triduüms voor de Vasten evenals tal van lofredenen en voordrachten voor de voornaamste feestdagen van het jaar.

Vanaf het begin van zijn apostolaat had hij nooit de preekstoel beklimmen, vooral niet in de stad en in de belangrijkste voorsteden, zonder eerst op schrift te stellen wat hij wilde zeggen. Het was een beginsel van hem, dat hij honderden keren herhaalde: "De preek die het doeltreffendst is, is die, welke het best is voorbereid en ingestudeerd." Mgr. Manacorda, Bisschop van Fossano en Don Albino Carmagnoa, getuigden dit uit zijn mond gehoord te hebben.

---

(1) Lk. 4, 18.

Alleen doordat zijn bezigheden voortdurend in omvang toenamen en al zijn tijd opeisten, en hij toch heel graag het woord Gods verkondigde, stelde hij zich tevreden met voor elk nieuw onderwerp de grote lijnen en grondtrekken op papier te zetten, waarvan wij het geluk hebben er een groot aantal te bezitten.

Later was het hem echter ook niet eens mogelijk die ontwerpen voor te bereiden; soms preekte hij na gedurende korte tijd te hebben nagedacht over wat hij wilde uiteenzetten, en overigens bad hij een Weesgegroet wanneer hij onvoorbereid de preekstoel beklom. Maar hoe goed vielen zijn improvisaties uit! Hoewel hij langzaam was in het spreken, en welhaast geen gebaren maakte, drong zijn zilveren stem tot in de harten van de mensen door, en hij wist hen met de eenvoudigste redenen te ontroeren. Op plaatsen, waar zijn gehoor bestond uit mensen die niet aan godsdienstige praktijken gewoon waren en die slechts uit nieuwsgierigheid naar de kerk gekomen waren om een bekende predikant te horen, of om een priester te bekritisieren die lijnrecht tegen hun opvattingen inging, hebben wij zelf na afloop van de preek in de kerk en daarbuiten eenstemmig horen zeggen: "Dat heeft hij goed gezegd, dat was goed gesproken."

Maar ook in die gevallen was zijn manier van preken volkomen ordelijk. Hij begon met een tekst uit de Heilige Schrift. In de inleiding omschreef hij dan nauwkeurig de begripsbepaling van het onderwerp, of hij gaf een duidelijke uiteenzetting van het onderwerp van de feestdag of van het geheim dat die dag gevierd werd. Vervolgens ontwikkelde hij de definitie, gaf een heel korte uiteenzetting van de theologische gronden, zette een historisch feit uiteen, trok een vergelijking, of haalde een parabel aan die het voornaamste deel van zijn uiteenzetting weergaf. En hij liet nooit na in enkele overwegingen de praktische toepassing van het gezegde te geven. We moeten eraan toevoegen dat hij steeds op een bewonderenswaardige manier in staat was om van onderwerp te veranderen zodra hij op de preekstoel verscheen, al naar de omstandigheden hem dat ingaven of de onvoorziene hoedanigheid van zijn gehoor dit nodig maakte. Doch om goede resultaten te bereiken met een dergelijke methode is het niet voldoende, dat de gewijde spreker iemand van grote kennis is, maar is het vooral nodig dat hij zich een groot zedelijk overwicht over de gelovigen heeft weten te verwerven. Wanneer Don Bosco preekte werd er, telkens wanneer de gelegenheid daartoe bestond, en tot welke maatschappelijke laag zijn toehoorders ook behoorden, die hem met levendig verlangen zagen komen, steeds naar hem geluisterd zoals men naar een heilige luistert.

Onvermoeid preekte hij. Het is moeilijk, de mensen te tellen, niet alleen in Piëmont, maar ook in Midden-Italië die zijn stem gehoord hebben. Vooral in Piëmont is er bijna geen stad of dorp waar hij niet gepreekt heeft. Wanneer hij kon rekenen op de ijver en waakzaamheid van degenen die hij verschillende functies in het Oratorio had opgedragen, verliet hij Turijn, terwijl hij nimmer naliet er terug te keren op de dagen die zijn aanwezigheid vereisten. Overal waar hij heenging vielen er duizenderlei verrassende gebeurtenissen voor, de ene nog ontroender dan de andere en de nakomelingschap zou ze maar moeilijk kunnen geloven, wanneer niet de bevestigingen van ernstige getuigen voorlagen, die wij in de loop van deze geschenkschriften aangehaald zullen zien. In Alba, Biel, Ivrea, Novara, Vercelli, Asti, Alessandria, Cuneo, Mondovi, Nizza, Monferrato, Rivoli, Racconigi, Carmagnola, Bra, Foglizzo, Pettinengo, Fenestrelle is zijn roem thans nog levend.

Evenals onze Heer Jezus Christus, bereidde hij zich met een innig gebed op zijn preek voor. Het liefst begaf hij zich onder de bevolking van het platteland. Als hij op het punt stond op reis te gaan, maakte hij steeds een kruisteken, riep de hulp des Heren in en richtte enkele gebeden tot de Allerheiligste Maagd Maria. Terwijl hij in Turijn verbleef, ging hij regelmatig om de acht dagen biechten. Gedurende zijn reizen ging hij nog vaker. Hoewel hij helemaal niet scrupuleus was, kon hij toch niet de minste onvolmaaktheid in zichzelf verdragen, en daarom stelde hij het zich tot een plicht, ook in de kleinste dingen aan God te behagen. En zodoende werden zijn moeiten steeds met overvloedige vruchten beloond.

Hij had onder meer de zeldzame verdienste van een grote offergeest. Daar er in die jaren nog slechts weinig spoorwegen waren en dan nog alleen maar op korte trajecten, moest hij per koets of met de zogenaamde diligence reizen. Door het schudden van de wagen kreeg hij erg veel last van maagpijn, en toch ging er vrijwel geen week voorbij zonder dat hij zich aan deze kwelling overleverde. Zoals hij gewoon was, wilde hij onderweg doorgaan met het schrijven en corrigeren van zijn boeken, maar zijn kwaal verhinderde dat dikwijls. Hij steeg dan op de bok van de wagen naast de koetsier, maar iedere schok van het voertuig veroorzaakte hem aanhoudend braakneigingen. De koetsier was een en al medelijden: "Arme eerwaarde", riep hij herhaaldelijk uit, "kon ik u maar op de een of andere manier helpen!" - En als ze dan bij een halte kwamen, gaf hij hem in zijn goedhartigheid iets te drinken, wat daarna nog erger was in de gevolgen. Dikwijls legde hij een lang en vermoeiend stuk van de weg te voet af, maar de afstanden lieten dat niet altijd toe.

Wanneer hij op zijn bestemming gekomen was, en met vreugde ontvangen werd door de pastoors, toonde hij zich een toonbeeld van een priester voor degenen die op de pastorie woonden. Hij werd aandachtig en voortdurend gadeslagen, en meer dan een van hen die in zijn gezelschap vertoefden zeiden ons: "Hij paste zo op al zijn woorden en handelingen dat men wel geen mens moest zijn om er ook maar het minste van te willen missen."

Inderdaad had hij nooit iets aan te merken op de hem toegewezen kamer, hoe ongemakkelijk die ook mocht zijn, noch op de maaltijd, die hem aan tafel werd voorgezet. De strengheid van de seizoenen scheen hij niet te voelen, hoewel de behuizingen of de kerk dikwijls heel slecht beschut waren. Hij legde zoveel mogelijk versterving aan de dag in het verdragen van de langdradigheid van zijn gezelschap, van biechtelingen of van collega's. Zijn nederig geduld was onverwoestbaar tegenover tegenspraak, onachtzaamheid en de boersheid van de mensen met wie hij te doen kreeg. Onverschillig voor alles wat zijn eigen persoon betrof, eiste hij niets méér dan hem gegeven werd, hij liet nergens aanspraken op gelden, aanvaardde iedere plaats of tijd, die hem werd aangewezen. In alle nederigheid stond hij meer eervolle posten of functies af, ook aan wie in waar- digheid of in jaren minder waren dan hij, en wanneer de duivel hem hindernissen in de weg legde bij de uitoefening van zijn ambt, ging hij onverstoorbaar en met volmaakt godsvertrouwen zijn eigen weg, en gaf niet toe.

Op de preekstoel boezemde hij, met een ijver zonder bitterheid en nooit heftig, zijn toehoorders een levendig vertrouwen in, maar ook zonder hen te vleien, en niets anders zeggend dan de volle waarheid. In tijden van retraitses of missies verloor hij zich niet in nutteloze discussies.

Het grote belang van de zaligheid der ziel, het doel van de mens, de korte duur van het leven en de onzekerheid van het oogenblik van de dood, de afschuwelijkheid van de zonde en de onheilzame gevolgen die zij met zich brengt, de verstoktheid, de vergiffenis van ondergane beledigingen, het teruggeven van oneerlijk verkregen goed, de valse schaamte bij het biechten, de onmatigheid, het vloeken, het nut van armoede en droefheid, de zondagsheiliging en die der feestdagen, de noodzakelijkheid en de manier van bidden, het veelvuldig naderen tot de sacramenten, het bijwonen van het Misoffer, de navolging van Onze Heer Jezus Christus, de devotie tot de Allerheiligste Maagd, het geluk der standvastigheid, dat waren zijn gebruikelijke onderwerpen. De titels van deze preken hebben wij ontleend aan enkele van zijn vele handschriften, die zijn oude vrienden en medeleerlingen, die deze in hun bezit hadden, ons in 1900 ter hand stelden om te voorkomen, dat zij verloren zouden gaan.

Daar hij 's morgens vroeg preekte en 's avonds na zonsondergang, opdat de boeren en de werklieden zich de hele dag lang met hun arbeid zouden kunnen bezighouden, ging Don Bosco, wanneer hij klaar was met biechthoren, het dorp in.

Hij ging de gemeentelijke autoriteiten begroeten, de zieken bezoeken en opbeuren, vrede stichten in gezinnen waarvan hij wist dat er onenigheden heerste, en op een aangename wijze diegenen met elkaar verzoenen, die door winstbejag vijanden van elkaar geworden waren. Hij legde grote eerbied aan de dag voor oude mensen, en vertrouwelijkheid met bedienden en met de armen. Daar hij ieder middel te baat nam om de mensen naar de preek te trekken, begaf hij zich zelfs naar werkplaatsen en huizen om de patroons en de knechts uit te nodigen naar de kerk te komen en zij gingen gewillig op zijn uitnodigingen in. Grote menigten stroomden toe om hem te horen, en zelfs de kinderen die zich al gauw vervelen bij ernstige redeneringen, waren begerig hem te horen. En wanneer men hem daartoe uitnodigde, toonde hij zich gaarne bereid hun catechismusles te geven, en hij maakte zichzelf vrienden, zodat zij zich bij elke gelegenheid tot hem wendden en zij moeilijk van hem konden scheiden; meer dan een zag men schreien wanneer Don Bosco het dorp verliet.

Niet minder teder en diep was de erkentelijkheid van de volwassenen bij het naderen van het oogenblik dat zij zich konden toevertrouwen aan een priester die hen zo doeltreffend de vrede des harten, de goddelijke genade, de hoop op de hemel, de vreugde van het gezin en de liefde in het dorp ten opzichte van de armen en voor liefdadige werken had weergegeven. Op deze apostolische pelgrimstochten verbreidde hij in heel Piëmont de godvruchtige praktijk van het bidden van drie gloria Patri na het Angelus.

We hebben gezegd, dat Don Bosco er niet van hield op de preekstoel betwiste punten te bespreken. Niettemin wist hij met zijns gelijken wel de zaak van de godsdienst te verdedigen, wanneer hij ertoe gedwongen was door de omstandigheden of op uitnodiging van een Kerkelijke Overheid. In Quassolo bij Ivrea hadden zich enkele personen gevestigd, die door hun weinig christelijk gedrag in het dorp met de benaming protestanten werden aangeduid. Doordat zij zich niets van de kerkelijke wetten aantrokken, brachten zij de pastoor, Don Giacoletti Giacomo, in verlegenheid door de ergernis die zij de bevolking konden geven, terwijl zij door hun gesprekken ernstige dwalingen tegen de geloofswaarheden verspreidden. De

sektariërs hier en daar in verschillende dorpen rekenden hen al tot hun volgelingen. Daarom kwam monseigneur Luigi Morene op de gedachte aan Don Bosco te schrijven om hem te vragen naar Quassolo te komen om er een missie te preken. Don Bosco stemde toe. De faam van zijn naam ging hem vooruit en bij zijn verschijnen trokken de tegenstanders zich terug. In de avondpredikaties begon Don Bosco de catechismus te verklaren. Hij hield zich in het bijzonder bezig met een uiteenzetting en bewijsvoering van die punten waaromtrent de dwaling getracht had het vergif van haar twijfels en haar verloocheningen te verspreiden. Maar, nederig en voorzichtig, onthield hij zich van heftige uitvallen. Hij maakte geen hatefulijke opmerkingen, maar hij trachtte uitsluitend de eenvoudige mensen van de waarheid te overtuigen op een manier, dat niemand hem nog om de tuin zou kunnen leiden. De tegenstanders, verrast door zijn gematigdheid, keerden naar het dorp terug, maar zij durfden niets zeggen of doen tegen degene die hen triomfantelijk, en onder levendige bijval van alle dorpelingen, verslagen had. Zijn manier van spreken was zo zachtmoedig en had zoveel overredingskracht, dat hij zijn toehoorders geheel vervulde met zijn eigen geloofsovertuiging.

Hij was werkelijk onvermoeibaar. Eén voorbeeld moge volstaan. In Ivrea preekte hij een retraite voor de bevolking, in de parochie van San Salvatore, en hij hield daarbij vier preken per dag. Tezelfdertijd werd hij uitgenodigd om er ook twee te houden voor de seminaristen van het seminarie en hij nam het aan. Intussen werd de predikant, die in die dagen retraite gaf aan de leerlingen in het Collegio Civico, ziek en toen Don Bosco gevraagd werd hem te vervangen, ging hij erheen en preekte ook hier tweemaal per dag. Dat waren dus acht preken per dag, en gedurende de rest van de tijd en een groot deel van de avond wilden allen ook nog bij hem biechten.

Wanneer hij, bijna op van vermoeidheid, weer thuiskwam, maakte zijn moeder hem op beminnelijke manier verwijten over die buitensporige inspanningen; maar steeds antwoordde hij: "In de hemel zal ik wel tijd hebben om uit te rusten."

Hij preekte tot 1860, het jaar waarin hij, daar zijn tegenwoordigheid in het Oratorio noodzakelijk was door het toegenomen aantal opgenomen jongens, van lieverlee zijn afwezigheid moest beperken. Tegen 1865 ging hij helemaal niet meer uit, dan alleen om hier of daar een triduum te leiden, een gelegenheidsredevoering te houden, te preken of een conferentie te geven.

De lezer zal benieuwd zijn een of ander feit te vernemen met betrekking tot deze levensperiode van Don Bosco, om zich een voorstelling te kunnen vormen van de macht van zijn woord. Nu zullen we daaraan voldoen.

Tussen het jaar 1850 en 1855 was hij naar Strambino gegaan op de dag van Maria Tenhemelopneming. Daar men in de naburige dorpen wist dat Don Bosco preekte, had er een buitengewone toeloop van mensen plaats. Toen het ogenblik gekomen was om de preekstoel te bestijgen, moesten er velen van de toegestroomde mensen buiten blijven staan, omdat de kerk boordevol was. Daarom moest hij buiten op het plein preken, waar in allerlei een soort verhoog was opgesteld. Fel brandde de zon op de ontbloote hoofden; niettemin bleven allen zo aandachtig, dat niemand ook maar even van zijn plaats bewoog, en evenmin wisten de mensen met zakdoeken

het zweet af, dat men over hun gezicht zag stromen. De preek duurde ruim een uur.

Heel veel mensen waren echter niet op tijd gekomen om hem te kunnen horen en zij uitten het verlangen, dat hij de volgende dag de lofrede op de heilige Rochus zou houden. Dat feest werd in een kapel, even buiten het dorp, gevierd, te midden van de akkers en weilanden. De pastoor-deken, Don Comola Gaudenzio, nodigde Don Bosco daarom uit, in naam van de bevolking, en graag stemde Don Bosco toe. Hoewel de volgende dag een werkdag was, kwamen duizenden mensen naar het plein voor de kerk gestroomd, waar in de nabijheid van de kerkdeuren de preekstoel was opgesteld. Maar nauwelijks had Don Bosco de eerste woorden gesproken of de hemel, die weken lang helder was gebleven, betrok, en het begon te bliksemen en te donderen alsof het einde van de wereld nabij was, en in een oogwenk viel er een zo stormachtige stortregen neer, dat het een zondvloed gelijk was. De boeren keken of Don Bosco van de preekstoel zou afkomen om te gaan schuilen, maar toen zij zagen dat hij geen aanstalten daartoe maakte, kwamen ook zij niet in beweging. De predikant hield even op en toen de storm die niet lang duurde, voorbij was, ging hij verder alsof er niets gebeurd was. Ook de aandacht van het volk was in die tijd niet verminderd, integendeel, deze nam nog toe, daar allen met de grootste blijdschap de Heer dankten voor de overvloed van regen op een zo geschikt ogenblik, want de velden waren inderdaad verbrand door een hardnekkige droogte en er waren al heel wat gebeden gestort en boetprocessies gehouden om daar een einde aan te maken. Vandaar dat het niet veel scheelde of de mensen begonnen over een mirakel te spreken.

Bij een andere gelegenheid was Don Bosco uitgenodigd om een toespraak te komen houden ter ere van de Heilige Anna in Villafalletto, in het diocees Fossano. Toen het gerucht zich verspreidde dat Don Bosco kwam, verzamelde zich een zo grote menigte, dat de massa die buiten de kerk stond tienmaal zo groot was als al de mensen die in de kerk op elkaar gepakt stonden. De leiders zouden het liefst heel het volk tevreden hebben willen stellen. Sommigen zeiden: "Hij zou op het plein moeten preken." "O nee, niet op het plein", zeiden de anderen: "het is veel te warm en overal zou men in de gloeiende hitte staan: laten we naar de wei gaan!"

Zo gezegd, zo gedaan. In een weiland werd een geïmproviseerde preekstoel voor de apostel opgesteld. Door de heel hoge bomen was daar veel schaduw en de broederschappen in ordekleed begaven zich groepsgevijs met duizend anderen daarheen. Don Bosco begon zijn preek, maar zijn stem verklonk in de open lucht en ging verloren tussen de bladeren en in het rumoer van de menigte. Hoewel hij zo luid mogelijk zijn stem verhief, kon de helft van de gelovigen hem toch niet verstaan. Toen verhief zich een stentorstem in de menigte: "Het is onmogelijk de preek te verstaan. We gaan naar het plein, daar kan men het beter horen." En al wie veraf stonden riepen toen als uit een mond: "Naar het plein, naar het plein!" - Maar degenen die het dichtst bij de preekstoel stonden kwamen tegen dat voorstel in verzet. Het werd een tafereel dat moeilijk te beschrijven valt. Sommigen schreeuwden ja, de anderen brulden neen; het werd een druk komen en gaan, Sommigen pasten op, dat de predikant bleef waar hij was, anderen stuwden om hem heen om hem te bewegen van de preekstoel af te komen en duwden hem bijna weg. De predikant kwam naar beneden, en de broederschap van de zogenaamde Battuti of boetelingen, namen de inderhaast in elkaar getimmerde preekstoel op hun schouders en

droegen deze in processie naar het plein. De menigte drong erom heen en het werd een zo dichte massa dat de predikant, al riep hij wat hij kon: "Maak plaats, maak plaats"! er toch niet doorheen kon. Eindelijk slaagde Don Bosco er in met Gods hulp de preekstoel te bereiken. Maar hier gebeurde er weer wat anders. Onder het transport waren de treden van de preekstoel kapotgegaan, en deze was wel zo hoog, dat men er zonder hulp van dat trapje niet op kon komen. Degenen die het dichtst in de buurt stonden losten alle moeilijkheden op. Zij vormden voor Don Bosco een trapje met hun handen, anderen met hun schouders, weer anderen duwden hem naar boven, en anderen hielden hem vast om te voorkomen dat hij zou vallen. En zo verscheen hij dan toch op de preekstoel. Het rumoer bleef zo hinderlijk aanhouden, dat Don Bosco slechts verstaan kon worden door wie het dichtst bij hem in de buurt stonden. Toen riep hij uit: "Maar, als u toch wilt dat ik zal preken, moeten allen ook stil zijn!" Dat werkte als een toverwoord. In minder dan een minuut was er zelfs geen gefluister meer te horen. Het was 26 juli, allen waren blootshoofds, de zon brandde zo gloeiend op de mensen neer, dat het wel leek alsof zij geroosterd moesten worden. En toch, hoewel het niet een van de kortste preken gold, was er geen een die vermoeidheid aan de dag legde of tekenen van ongeduld gaf. Toen de plechtigheid was afgelopen kwam er geen einde aan de lof van de treffende uiteenzettingen van Don Bosco. De pastoor, die theoloog en jurist was, Giovanni Mandillo, dacht later steeds met welgevallen terug aan het bezoek van Don Bosco.

Nog een ander bewijs van de betovering die Don Bosco op de menigte uitoefende, was zijn lofrede op de Heilige Candido en op de heilige Severus in de parochiekerk van Lagnasco, in het diocees Saluzzo, dicht bij Savigliano. Hij was er laat aangekomen, en door de haast had hij nog geen gelegenheid gehad om het middagmaal te gebruiken. De mensen in de kerk dachten al niet anders of de predikant zou komen als het Lof afgelopen was, en de pastoor had al het koorhemd aangetrokken om zelf de preekstoel te bestijgen, toen Don Bosco plots de sacristie binnenstapte. Zonder enige aarzeling, en hoewel hij uitgeput was door het lange nuchter blijven, begon hij zijn preek. Hij had al een uur lang alleen maar over de heilige Candido gesproken, maar toen hij zag hoe laat het geworden was, zei hij dat er nog een tweede gedeelte van de preek bestemd was voor de heilige Severus, maar dat hij op dat punt gekomen zijn preek wilde beëindigen, om zijn gehoor niet te vermoeien. Eenstemmig riepen de mensen dat hij verder zou spreken. Don Bosco dacht even na. De pastoor, Giuseppe Eaudi liet toen vanaf het hoofdaltaar plechtig zijn stem horen door te zeggen: Vox populi, vox Dei! En Don Bosco ging door en sprak nog ruim een uur, zodat ze allen heel verwonderd en blij waren, dat ze hem gehoord hadden.

Het was een blijdschap, die in de harten steeds een heilzame indruk achterliet omdat, uit welke mensen zijn gehoor ook bestond, of er ook Bisschoppen aanwezig waren, geleerde priesters, edellieden, wetenschapsmensen, en welk onderwerp hij ook behandelde, het leidmotief was steeds: de noodzaak om de ziel te redden. Ook ontwikkelde hij bij heel plechtige feesten, meer dan eens, tegen aller verwachting in, in plaats van de lof te zingen van de titelheilige van de kerk, als hij met zijn inleiding klaar was, enkele gedachten over de uitersten, ofwel hij sprak over één van de Tien Geboden Gods.

Op zekere dag werd hij uitgenodigd om te komen preken voor de zusters van een beroemd klooster. Het was de feestdag van een Heilige martelares, hun voornaamste patrones. Daar zij wisten hoe goed hij op de hoogte was van de kerkgeschiedenis, verwachtten zij dat hij hun heilige zou schetsen onder een of ander nieuw aspect. Of dat hij enkele bijzonderheden uit haar leven op de voorgrond zou stellen, die nog niet bekend waren, en met ascetische en mystieke overwegingen, die het bewijs zouden leveren van zijn geleerdheid.

Juist het tegendeel was echter het geval. Daar de kerk geheel gevuld was, ook met vooraanstaande heren en adellijke dames, begon Don Bosco met te zeggen, dat de gewijde sprekers om die dag en op die plaats, al jaren lang, ja al meer dan een eeuw lang, steeds het leven van die heilige martelares beschreven en haar lof gezongen hadden. Daarom stelde hij zich de vraag, welk voordeel er kon voortspruiten uit het herhalen van wat allen al wisten. Vervolgens de instemming van de Heilige martelares afsmekend, vroeg hij haar of zij het niet gepast zou hebben gevonden, al was het slechts vanwege de variatie, voor dat jaar van thema te veranderen. En zonder meer deed hij het voorstel dat hij te berde wilde brengen, namelijk: "Naar de volmaaktheid streven en de ziel redden door middel van een goed gesproken biecht." Men kan zich levendig voorstellen dat zijn gehoor grote ogen opzette!

Don Bosco sprak aldus uit deemoed, ofwel werd hij gedreven door een hoger licht om dat onderwerp te behandelen! In alle geval was één ding steeds het doel van zijn predikaties: zielen te winnen voor God!

H O O F D S T U K   V I I

DON BOSCO EN HET SACRAMENT DER BIECHT - DE AANHOUDENDE
TOELOOP DER GELOVIGEN - IEDER WOORD VAN DON BOSCO IS EEN
OPWEKKING OM DE ZIEL TE REDDEN DOOR MIDDEL VAN DE BIECHT
- ZIJN BEWONDERENSWAARDIGE VRIJMOEDIGHEID IN PORTA NUOVA,
IN PIAZZA CASTELLO, OP DE WAPENPLAATS EN OVERAL ELDERS,
OM DE ZONDAREN TERUG TE BRENGEN TOT GOD - DE HUURDERS VAN
DE LOODS VISCA - RIJKE ZIELEOOGST ONDER DE VOERLIEDEN.

Jesus Christus heeft tot de Apostelen gezegd: "Komt, volgt Mij; Ik zal u vissers van mensen maken" (1). En Don Bosco was volledig doordrongen van de waardigheid en de verdienste van deze roeping. Hij kon heilige verlangens kenbaar maken die getuigden van een vurig streven naar het verkrijgen van de eeuwige zaligheid voor zichzelf en, voorzover het in zijn vermogen lag, voor alle mensen, Hij had het devies van de Heilige Giovanni Battista de" Rossi, die in Rome de bijnaam verkregen had van de zielenjager, tot het zijne gemaakt: "De kortste weg naar de Hemel die ik heb leren kennen is die van biecht te horen, daar dit een allergrootst goed meebrengt voor de biechtvader". Daarom preekte Don Bosco om daarna biecht te kunnen horen; hij bad en deed anderen bidden voor de arme zondaars, en hij schreef voor dat al zijn jongens iedere dag een Weesgegroet voor hun bekering zouden bidden.

De biechtstoel was voor hem dan ook een plaats van rust en vreugde, en niet van vermoëienis.

Inderdaad verwaarloosde hij nimmer dit deel van zijn ambtsbediening, waaraan hij gewoonlijk twee of drie uren per dag wijdde, en dikwijls, bij bijzondere gelegenheden, gebeurde het dat hij er een hele dag en soms ook nog de gehele avond aan besteedde Zelfs gedurende zijn ziekte bleef hij biechthoren. Verscheidene kerken van Turijn vormden het arbeidsveld waar hij zijn onuitputtelijke ijver ten toon spreidde, Door zijn talloze preken in de verschillende dorpen en steden van Piëmont, door zijn kennis en beminnelijkheid, door zijn wijze scherpzinnigheid, door de bovennatuurlijke gaven die de mensen hem toeschreven trok hij de menigte tot zich.

---

(1) Mto 4,19,

Van de eerste uren van de dag, en daarna tot diep in de avond, bleef hij in die tijd een eindeloze menigte van biechtelingen ontvangen; en zulks jaren en jaren lang, van 1844 af tot in 1865 Zijn naam was voor allen die hem kenden gelijk aan biechten, Vandaar dat er, waar hij ook kwam, een voortdurende toeloop bij hem was van personen die zich met God wilden verzoenen, ofschoon hij niet de preekstoel beklom, en vooral van hen die, de wanhoop nabij, meer dan ooit behoefte hadden aan zijn priesterslijke liefde, Velen kwamen naar Valdocco, Heel dikwijls, vertelde ons Don Francesco Dalmazzo, werd mij gezegd en heb ikzelf gezien, dat er op een laat uur mensen, die niemand kende, naar het Oratorio kwamen, die, daar zij over de heiligheid van Don Bosco hadden horen spreken, aan zijn voeten kwamen knielen om hun zonden te belijden. Heel dikwijls traden zij erbinnen, vol bange twijfel of zij wel vergiffenis zouden verkrijgen, en daarna zag men hen de kamer van de man Gods verlaten, met een gezicht dat straalde van vreugde en een hart vol troost. En Don Bosco had hen dan uitgenodigd, gauw weer eens terug te komen, hun de verzekering gevend, dat God in zijn oneindige barmhartigheid al hun schuld had uitgewist.

Zulke bezoeken beduiden voor Don Bosco een onuitsprekelijke vreugde, zulks te meer wijl hij zich steeds met onstuitbare ijver bezighield met het eeuwig heil van zovelen, die hij op zijn weg ontmoette, en ook van degenen die hij eerder nooit gekend had. Hij wilde over niets anders spreken dan over geestelijke zaken en heel gemakkelijk kon hij zulke gesprekken bij iedere gelegenheid op gang brengen, gedachten oparend die een geruststelling betekenden voor de goeden en leidden tot de bekering van de zondaren. En hij ontving deze mensen niet alleen, hen hartelijk tegemoettredend, maar zelf ging hij hen opzoeken en wekte hen op, nu eens met een raadgeving, dan weer met een uitnodiging, of soms ook met een vluchtig, terloops gesproken maar treffend woord, om alles met hun geweten in het reine te brengen In dit opzicht legde hij een verrassende vrijmoedigheid aan de dag: "Hebt u uw Pasen gehouden? Hoe staat het met uw zielsaangelegenheden? Hoe lang bent u al niet meer wezen biechten?" - Deze en dergelijke vragen richtte hij rechtstreeks of onrechtstreeks tot allerhande personen met wie hij te maken kreeg, deze vragen lagen hem op de lippen bestorven. Wij hebben hem dergelijke vragen of opmerkingen niet alleen tot gewone mensen horen richten, tot kooplieden, schrijvers en edellieden, maar ook tot vorsten, hertogen, senatoren, kamerafgevaardigden, generaals, ministers en tot andere machtige personen, van wie bekend stond dat hun opvattingen, geschriften en werken tegen de Kerk gericht waren; en wij hebben steeds met de grootste verwondering kunnen vaststellen, dat niemand zich ooit gekwetst voelde door deze apostolische vrijmoedigheid, die echter steeds vergezeld ging van een uitgelezen beminlijkheid, blijken van eerbied en achting, uitdrukking van gevoelens van sympathie, en soms vergezeld ook van een gepast en geestig grapje. Later was Don Bosco gewoon tegen zijn Salesianen te zeggen: "Een priester is altijd priester, en dat moet blijken uit al zijn woorden. Tegenwoordig priester zijn wil zeggen, de verplichting hebben om voortdurend het grote belang van God, dit is het heil der zielen, in het oog te houden. Een priester mag nimmer gedogen dat iemand, wie ook, die bij hem komt, weggaat zonder een woord gehoord te hebben, dat het verlangen naar het eeuwige heil van zijn ziel te verstaan geeft."

En Don Bosco wist met grote behendigheid en vrucht op die manier te werk te gaan, In een gesprek wist hij op een vriendelijke manier te speuren naar de morele gesteltenis van sommige personen, wat hun omstandigheden, hun graad of mate van kennis ook mocht zijn, personen die gewoonlijk weinig tijd hadden of die er niet veel voor voelden dikwijls tot de Sacramenten te naderen. Dan begon hij hen met zijn gebruikelijke welwillendheid te overreden op een manier die hun, bijna zonder dat zij er erg in hadden, oog deed krijgen voor hun innerlijke ellende, en zodoende bood hij hun een gunstige gelegenheid om zich weer op een gemakkelijke manier op het goede pad te laten brengen. Ontmoette hij sjouwers, werklieden of anderen, die gewoon waren God te beledigen met hun vloeken, schaamteloze gesprekken en verwensingen, dan vond hij de weg om hen te benaderen en met zijn grote zachtmoedigheid hen van lieverlede ertoe te brengen hun schuld in te zien, en heel dikwijls ook nog bij hemzelf te biechten. Noemen wij enkele feiten,

Tegen het jaar 1847, zo vertelde een zekere heer Cambiano, wandelde Don Bosco buiten de Porta Nuova temidden van hopen puin, greppels, braakliggend land, wat later allemaal verdween toen de huizen van de Borgo Nuovo daar verrezen, Hij keerde terug uit de parochie La Crocetta. Hier ontmoette hij een viertal jongelui van 22 tot 26 jaar, die er allesbehalve vredelievend uitzagen. Zij hielden hem staande met voorgewende opgewektheid en zeiden tegen hem: "Moet u eens horen, Eerwaarde, die daar zegt dat ik ongelijk heb, en ik beweer dat ik gelijk heb; wilt u daarom niet uitmaken wie gelijk en wie er ongelijk heeft?"

Don Bosco wierp een blik om zich heen, en daar hij geen enkele andere burger in deze verlaten uithoek zag verschijnen, hoewel de zon toch al twee uur op was, vreesde hij een onverkwikkelijk tafereel. Daarom beval hij zich Gode aan, terwijl nu eens de een, dan weer de ander er wat onzin uitflapte, zonder tot een vraagpunt te komen, waarover een oordeel moest worden uitgesproken, en telkens maar vroeg: "En nu moet u eens zeggen, wie van ons beiden gelijk heeft en wie ongelijk heeft!"

Ziende, dat ze hem tot mikpunt van hun spot gekozen hadden, begreep Don Bosco, dat hij met list tewerk moest gaan om hun de wind uit de zeilen te nemen; en daarom zei hij: "Ja, luister eens, heren; daar kan ik hier zo opeens niet over beslissen: laten we allen samen een kop koffie gaan drinken in San Carlo, dan zal ik daar besluiten." - Don Bosco dacht: Als ik maar eenmaal in Turijn ben, heb ik van niemand meer iets te vrezen,

Op die uitnodiging antwoordde er een: "Betaalt u?"

"Natuurlijk betaal ik, want ik ben het die jullie uitnodig,"

"Goed! Dan gaan we!" En zij begaven zich op weg naar de bebouwde kom, met elkaar pratend alsof zij oude vrienden waren. In de buurt van de kerk van San Carlo gekomen, zei Don Bosco: "Luister, heren: ik beloofde een kop koffie voor u te betalen en ik houd mijn woord en betaal; maar daar ik priester ben wil ik ook als priester handelen; laten we daarom eerst even hier de kerk binnengaan en een enkel Weesgegroetje bidden.

"Aha, u zoekt uitvluchten! Om ..."

"O nee, ik zoek geen uitvluchten; ik betaal, maar ik wil dat we eerst een enkel Weesgegroetje bidden."

"Dat wordt natuurlijk een hele rozenkrans..."

"Ik zeg: alleen maar een enkel weesgegroetje..."

"Goed, we gaan,"

Zij gingen naar binnen, knielden, en baden hun Weesgegroet. Toen zei Don Bosco: "Wel, dan gaan we," In het café gekomen, dronk elk zijn kop koffie. Don Bosco betaalde, en toen ze weer buitenkwamen, deed hij hun nog een ander voorstel. "Nu heb ik al het genoeg gehad kennis met de heren te maken, maar nu wil ik ook dat jullie bij mij thuis een verfrissing komen gebruiken."

Dat aanvaardden ze en Don Bosco bracht hen naar Valdocco, en daar hij al een beetje op vertrouwelijke voet met hen was gekomen, zei hij: "Nu moeten jullie me toch in vertrouwen eens vertellen hoelang jullie niet meer te biechten zijn geweest? En wat zou er, met het leven dat jullie leiden, van jullie worden als de dood jullie eens in deze toestand verraste?"

Zij keken elkaar eens aan, en toen Don Bosco, die met zijn preekje voortging. Eindelijk riep een van hen uit: "Als wij een priester zouden vinden zoals u, o, zeker, dan zouden we wel gaan biechten, maar..."

"Wat dat betreft ben ik er immers?!"

"Maar nu zijn we niet voorbereid."

"Ik denk dat ik jullie kan voorbereiden. En toen hij er een bij de hand genomen en naar een knielbank meegetrokken had: "Hier, hier; niet zoveel met de vrienden praten; en intussen kunnen zij drieën zich voorbereiden; want ik ben hier voor iedereen."

Zo biechten er drie van hen met oprechte gevoelens van spijt, terwijl de vierde weigerde, zeggende dat hij zich op dat ogenblik niet in de juiste gesteltenis voelde. Toen zij weggingen beloofden ze Don Bosco alle vier, dat zij zouden terugkeren om hem te bezoeken. Een Weesgegroet door Don Bosco gebeden had steeds een verrassende uitwerking.

Bij een andere gelegenheid kwam hij na het invallen van de duisternis van de gaanderijen van de Po in de richting van de piazza Castello, toen een onbekende op hem toekwam en hem zonder meer om geld vroeg. Don Bosco behandelde hem op zijn gebruikelijke minzame manier, ontfutselde hem elk geheim, deed hem de gevolgen inzien van het slechte leven dat hij leidde; daarna nam hij plaats op de kant van de gracht achter het Palazzo Madama, een plaats die in die tijd erg verlaten en donker was, omdat de straatlantarens erg zeldzaam waren, nam deze vriend-sinds-een-uur de biecht af, terwijl deze naast hem knielde. Kanunnik Borzarelli, een oom van kanunnik Antonio Nasi, stak intussen het geweldige plein over en kreeg dit zonderlinge tafereel op een openbare plaats in het oog. Door de duisternis herkende hij Don Bosco niet, en naar enkele mensen toegaande die van op enige afstand eveneens het gebeurde gadesloegen, vroeg hij wie die priester was, Hij kreeg voor antwoord: "Dat is Don Bosco!" De kanunnik wachtte totdat Don Bosco klaar was, en toen de vreemdeling zich verwijderd had, ging hij naar de goede priester toe, vergezelde hem naar het Oratorio en bleef van dat ogenblik af zijn wel-doener en vriend.

Ook is het gebeurd dat Don Bosco zich op zekere dag op het wapenplein bevond en daar enkele straatschuimers ontmoette, mannen van reeds rijpere leeftijd, die, daar er geen andere mensen in de buurt waren, hem openlijk begonnen te beledigen. Opgewekt begon Don Bosco een praatje met hen. Zijn woorden kalmeerden hen en zij erkenden hun ongelijk, een paar van hen dropen af en gingen naar huis. Er bleven er nog maar twee over, van wie er een kwaad op Don Bosco was en die de aanstichter van dit wansmakelijk schouwspel was geweest, en die ergens gelijk in wilde hebben, in wat weet ik niet. Maar deze werd het uiteindelijk moe, was verrast door de kalmte van de priester, en verdween. De enige overgeblevene ging door met te keer te gaan tegen de priesters en de kloosterlingen, en met steeds erger kwaad te vertellen.

"Kijk eens hier," onderbrak hem Don Bosco. "U vertelt kwaad van de priesters en toch zeg ik u dat ik uw vriend ben; de fout is alleen dat u mij niet kent; als u mij kende zou u wel anders spreken."

De man nam Don Bosco verbaasd van het hoofd tot de voeten op, alsof hij zich trachtte te herinneren of hij hem werkelijk ooit eerder gezien had en wanneer; en Don Bosco vervolgde: "Ik ben een van uw grootste vrienden; en ik kan u het bewijs leveren van mijn genegenheid, omdat, terwijl u tegen me te keer gaat, ik me helemaal niet gekwetst voel, en wanneer ik u de een of andere dienst kan bewijzen, zal ik dat met genoegen doen, en wel terstond. Zo zou ik u kunnen vervullen, als u dat wenst, met ieder geluk, zowel hier op aarde als in het andere leven."

Deze woorden deden de arme man wat gematigder spreken, en Don Bosco zei hem recht in zijn gezicht: "Denk maar niet, waarde heer, dat het geluk hier op aarde te vinden is, als ge niet in vrede leeft met God; als u zo ontevreden en zo kwaad bent, en niet veel nadenkt over het heil van uw ziel. Als de dood u op dit ogenblik zou verrassen, zou u zeker geen reden hebben om tevreden te zijn."

De nieuwe vriend bleef eerst in gedachten verzonken en toonde zich toen ontroerd. Geleidelijk aan bracht Don Bosco hem ertoe, te gaan biechten, daar hij sinds lang de rekening van zijn geweten niet meer had opgemaakt. Daar hij echter vreesde dat deze goede gesteltnis slechts een strovuurtje zou blijken en dat het goede voornemen niet tot uitvoering zou gebracht worden, als de man zich maar even verwijderd had, nodigde hij hem uit om terstond te biechten.

"Dat kan ik wel doen," antwoordde de ander, "maar waar?" "Hier, op deze plaats zelf,"

"Maar kan dat?"

"Natuurlijk kan dat!"

Onder het praten waren zij blijven doorlopen en steeds over het wapenplein, totdat zij een plek bereikten waar er niemand was en waar verscheidene bomen hen aan het gezicht onttrokken. Hier nam Don Bosco deze arme drommel de biecht af, en de man, die buiten zichzelf was van geluk, kon zich later niet meer losmaken van degene die hem de vrede des harten had teruggeschonken.

Nog meer dergelijke gevallen overkwamen hem, te veel om alle hier te worden opgenoemd. Ook vertrouwde ons iemand toe dat hij bij Don Bosco zijn biecht gesproken had in de buurt van de torens dichtbij de piazza Emanuele Fileberto.

In de eerste jaren van het Oratorio, stond er langs de weg van de Giardiniera, zoals wij al gezegd hebben, een grote loods van de heren Filippi, verhuurd aan de aannemer Visca, waar de wagens van de gemeente in geplaatst werden. Behalve de voerlieden zocht hier 's avonds ook bedelvolk van allerlei soort een toevlucht, dronkaards, vloekers; en dikwijls werd daar in het zachte seizoen uitgelaten gedanst. Het waren buren, die niet al te veel vertrouwen inboezemden.

Op zekere dag bevond Moeder Margherita zich op de buitengaanderij, waar zij een nieuwe jas van haar zoon borstelde en na hem even over de houten leuning gehangen te hebben, trok zij zich even in de kamer terug. Die gaanderij lag niet zo erg hoog boven de begane grond en toen Margherita terugkeerde, kwam zij tot de ontdekking dat de jas verdwenen was. Hij was gestolen. De brave vrouw ging op zoek naar Don Bosco en deed haar beklag bij hem over de onaangename en noodlottige verrassing. "Natuurlijk," zei ze tegen hem, "is het een van die leeglopers daar in die loods geweest."

"En wat zou dat?"

"Men zou erheen moeten gaan om terug te halen wat mij ontstolen is.

"En alleen daarom wilt u zich bloot stellen aan wie weet wat voor een ruwe klant?"

"En laat jij je dan maar gewoon een nieuwe jas stelen, de enige die je hebt?"

"Wat denkt u dan dat we moeten doen?"

"Och, jij bent ook altijd dezelfde! Jij vindt niets van belang."

"Niet zo somber! Maakt u toch niet ongerust. Degene die de jas weggenomen heeft, heeft hem misschien meer nodig dan ik, Wat mij betreft, kijk, wanneer degene die hem gestolen heeft, bij me komt biechten, zal ik er mij van vergewissen dat hij het vaste voornemen maakt nooit meer te stelen, en dan zal ik hem de jas cadeau doen en hem lang en breed de absolutie geven."

En inderdaad, hij had zich in die loods tal van vrienden verworven. In de paastijd was hij enkele jaren lang gewoon, zich tussen die bende te begeven en hen op zijn minzame manier uit te nodigen om te biechten.

"Komen jullie maar gerust," zei hij tegen hen; "kom maar wanneer jullie wilt, op elk uur dat jullie geschikt uitkomt, 's morgens, of 's avonds laat, het mag ook heel laat zijn, en ik zal steeds klaar staan om jullie te aanhoren. Maken jullie je maar geen zorgen over mij; wij zijn vrienden, en met vrienden wordt alles in diep vertrouwen behandeld. En ik zal er ook voor zorgen dat er een goede fles gereedstaat, en als de toestand van de ziel dan in orde en geregeld is, zullen we eens drinken op ons zielenheil."

En talrijk waren degenen onder deze arme lieden die met ernstige voornemens naar hem togingen en steeds hartelijk ontvangen werden. Na het

biechten moest moeder Margherita flink haar voorraadje wijn aanspreken, om de dorst van de brave lieden te lessen. Don Bosco was evenwel tevreden, omdat hij met zijn doeltreffende woorden als het ware gemakkelijk in dergelijke harten, ook in de meest ongevoelige, een beetje liefde voor God had weten te doen ontbranden. Dit was een bijzondere gave die de Heer hem gegeven had. Naar welke plaats Don Bosco zich ook begaf, steeds vielen er gevallen van deze aard voor, die hem de gelegenheid boden om biecht te horen: in reiskoetsen, in particuliere huizen, in herbergen, buiten op het veld, langs de wegen, - en steeds betrof het mensen die door zijn beminnelijke aansporing daartoe gekomen waren.- We zouden een dik boek kunnen vullen alleen met het vertellen van dergelijke soms grappige gebeurtenissen. Hier zullen wij ons tevreden stellen met te vermelden, hoe Don Bosco met de voerlieden omging.

Voor deze groep van mensen had hij steeds grote eerbied, omdat hij voor zijn reizen dikwijls van openbare vervoermiddelen, zoals de reiswagens, gebruik moest maken, Als de reis achter de rug was, gaf hij de koetsiers altijd een paar stuivers meer dan de overeengekomen prijs, en zei dan op zijn hartelijke manier tegen hen: "Dit is voor U." - Als er iemand was, die niet goed hoogte kon krijgen van die vrijgevigheid, zei hij: Ik zoek de gelegenheid om een kleine aalmoes aan die arme mensen te geven en iets vriendelijks tegen hen te zeggen, waar zij zo'n grote behoefte aan hebben."

Het gebeurde enkele malen dat die lieden misbruik maakten bij het vaststellen van het reisgeld, en hij gaf hun steeds wat er gevraagd werd, omdat hij woordenwisselingen en vloeken wilde vermijden, zodat Onze-Lieve-Heer niet zou worden beledigd Hij stond erop dat ook zijn ondergeschikten steeds zo zouden handelen Van deze edelmoedigheid was Don Gioachina Berto, zijn secretaris, meer dan twintig jaar lang getuige.

Door zijn naastenliefde maakte Don Bosco zich derhalve geliefd bij alle minder ontwikkelde mensen. Op zijn reizen naar Novara, Vertelli, Casale en Asti, en naar honderden andere steden en plaatsen, legde hij het steeds erop aan een plaatsje op de bok, naast de koetsier te krijgen, en dan wachtte hij het gunstige ogenblik af om die ziel te winnen. Het duurde doorgaans niet lang of de koetsier liet zich een vloek ontvallen en dan merkte Don Bosco schertsend op: "Wat zegt u daar nu! Ik ben er van overtuigd, dat ge dergelijke woorden zegt zonder nadenken. In uw hart bent u toch helemaal niet slecht. Als ik u zo eens bekijk, bent u een best mens."

"U hebt gelijk, ik weet het;" antwoordde de koetsier, "het is een gewoonte die ik heb aangenomen. Ik heb een hekel aan een dergelijke manier van spreken; maar als ik er niet aan denk, gebeurt het vanzelf. Vooral als er priesters bij me zijn, vind ik het erg jammer dat mij zulke woorden ontvallen!"

"Dus u wilt zich verbeteren?"

"O, zeer zeker; graag zelfs!" zei de man. Maar na een poosje volgde er, hetzij door een hindernis in de weg, of door een gril van een der paarden, of ook zomaar voor de afwisseling, een nieuwe vloek Don Bosco keek de voerman eens aan; dan werd deze verlegen en luisterde aandachtig naar wat de goede priester hem begon te vertellen over de

goedheid en de straffen van God, over het grote belang van zich te beteren en zijn ziel te redden. Het gesprek eindigde altijd met een uitnodiging om te biechten. Deze aansporingen vielen in zo goede aarde, dat de voerlieden steeds toegaven. Velen biechtten terwijl zij op de bok zaten en de teugels hanteerden; anderen in de tijd dat de paarden verwisseld werden, in de stallen, in herbergen of daar in de buurt.

Op zekere dag begaf Don Bosco zich naar Carignano, en terwijl hij met de koetsier van het rijtuig zat te praten, zei hij onder meer: "Ik geloof dat u uw Pasen al hebt gehouden!"

De koetsier: "Nee, nog niet; het is al zolang geleden, dat ik nog ben wezen biechten; toch zou ik graag weer biechten bij de priester, bij wie ik de laatste maal mijn biecht gesproken heb; als ik hem maar ergens kon te pakken krijgen!"

Deze man had, toen hij in Turijn in de gevangenis zat, bij Don Bosco gebiecht, maar op dat ogenblik had hij hem niet herkend; terwijl ook Don Bosco zich niet meer kon herinneren hem ooit gezien te hebben.

Don Bosco ging door met hem te ondervragen: "Wie was dan wel die priester bij wie u zo tot uw tevredenheid gebiecht hebt?"

"Don Bosco! Ik weet niet of u hem kent." "Jazeker ken ik hem! Ik ben Don Bosco!"

De koetsier keek hem eens aan, spande zijn geheugen in, herkende hem en dolblij riep hij uit: "Maar, hoe kan ik nu biechten?"

"Geef mij de teugels van het paard maar, en ga op de knieën zitten, zei Don Bosco tegen hem.

De koetsier gehoorzaamde ogenblikkelijk en terwijl het paard langzaam zijn weg vervolgde, biechtte de man. Dit feit werd ons door Don Chiatellino verteld; evenals de meeste andere reeds besproken voorvallen, gebeurde het vóór het jaar 1850.

Don Bosco zelf vertelde nog een andere gebeurtenis: "Ik kwam per omnibus van Ivrea naar Turijn, want de spoorweg was nog niet aangelegd, en hoorde dat de koetsier telkens als hij de zweep over de paarden legde, een paar vloeken uitstiet. Toen verzocht ik hem, of ik bij hem op de bok mocht komen zitten. Dat stond hij heel graag toe, en ik nam naast hem plaats. Vervolgens zei ik tegen hem: "Ik zou graag willen, dat u me een plezier deed.

Hij onderbrak me: "U wilt natuurlijk zo gauw mogelijk in Turijn zijn! Best!" En met die woorden begon hij uit alle macht de paarden met de zweep te bewerken en met het zwepen vermengde hij de ene vloek na de andere.

"Dat wil ik helemaal niet," hernam ik; "het deert me weinig of ik een kwartier vroeger of later in Turijn aankom, wat ik wil is, dat u niet meer zo vloekt. Beloof u me dat?"

"O, is het anders niets, wees er dan maar gerust op dat ik niet meer zal vloeken; en ik ben een man van mijn woord!"

"Wel, als u dat doet, wat wilt u dan als beloning hebben?" "Niets, antwoordde de man; Ik ben verplicht niet te vloeken."

Ik bleef aandringen, en toen vroeg hij dan een beloning van vier stuivers: ik beloofde er hem twintig, En op hetzelfde ogenblik ging de zweep weer over de paarden vergezeld van een vloek. Ik keek hem eens aan en hij zei: "O, wat een varken ben ik toch: ik raakte de kluts kwijt."

"Daar moet u zich niet door laten ontmoedigen," voegde ik hem toe; "kijk, u krijgt toch die twintig stuivers wel; maar telkens als u nu nog eens vloekt zullen we de twintig stuivers met vier verminderen."

"Heel goed," antwoordde hij; "u kunt er zeker van zijn, dat ik ze allemaal zal verdienen."

"Na weer een behoorlijk stuk van de weg te hebben afgelegd, begonnen de paarden hun stap al weer te vertragen en de koetsier legde er de zweep over en vloekte: "Zestien stuiver, beste vriend," zei ik tegen hem.

"En de arme man schaamde zich en zei: "Werkelijk, het is toch moeilijk om slechte gewoonten af te leren." En zo bleef hij een poosje mopperend klagen.

Na weer een stuk van de weg, een zweepslag, en twee vloeken. "Acht, waarde vriend: we zijn aan acht stuivers."

"Hoe is het mogelijk!" riep hij kwaad uit; "hoe is het mogelijk dat verkeerde gewoonten zo taai en schadelijk zijn? Ik sta er verslagen van, Hoe is het mogelijk dat ik niet meer meester ben van mezelf? En bovendien heeft die verdraaide ondeugd me nu al twaalf stuivers doen verliezen."

"Daar moet u zich niet zoveel van aantrekken, beste vriend; maar wel van het kwaad dat u uw ziel berokkent."

"Ja, natuurlijk," antwoordde hij; "dat is waar, ik doe groot kwaad; maar zaterdag ga ik biechten: Bent u hier van Turijn?"

"Jawel, ik ben van het Oratorio van de Heilige Franciscus van Sales."

"Goed. Dan kom ik bij u biechten Wilt u me alstublieft zeggen, hoe u heet?"

"Don Bosco."

"Goed; wij zien elkaar dus weer." - En gedurende de rest van de reis tot Turijn liet hij nog een keer een vloek horen. Ik was hem dus vier stuiver schuldig, maar dwong hem er toch twintig aan te nemen, voor de inspanning die hij aan de dag gelegd had om niet meer te vloeken. Wij namen afscheid van elkaar en ik keerde naar huis, en wachtte van zaterdag tot zaterdag op zijn komst. En eindelijk, daar kwam hij! Op de vierde zaterdag na onze ontmoeting. Ik zag hem tussen de jongens plaatsnemen, maar ik herkende hem niet meteen, en toen het zijn beurt was, zei hij tegen me: "Herkennt u me niet? Ik ben die en die koetsier... U hebt het zeker al begrepen..., en u moet weten dat ik in de verlopen dagen, op een ogenblik van onachtzaamheid, de heilige naam van God misbruikt heb, maar daarna heb ik niet meer gevloekt. Ik heb me voorgenomen op water en brood te leven telkens wanneer ik zou vloeken; en dat is maar eenmaal gebeurd en ik wil niet dat het weer voorvalt."

Vrij velen van hen vertelden vele jaren later aan Don Michele Rua over hun gelukkige ontmoeting met Don Bosco, en zij brachten daarbij nog steeds hun erkentelijkheid tot uitdrukking over het feit, dat zij in Gods genade gebleven waren.

H O O F D S T U K   VIII.

DON BOSCO BESTUDEERT EN SCHRIJFT HET REGLEMENT VAN HET
ORATORIO VAN DE HEILIGE FRANCISCUS VAN SALES VOOR DE
EXTERNEN - HET DOEL VAN DIT ORATORIO - VOORWAARDEN VOOR
HET AANNEMEN VAN DE JONGENS.

Het lag steeds geheel in de bedoeling van Don Bosco de verdere ontwikkeling en de vooruitgang van het Oratorio te bestuderen. Hij was niet van plan door het bijeenroepen van zoveel jongens van verschillend karakter, gewoonten, opvoeding, ontwikkeling en maatschappelijke stand, te komen tot een mengelmoes zonder orde en tucht. Daarom werd hij niet moede eenheid van geest en leiding te bevorderen. Ook zag hij de noodzakelijkheid ervan in, vaste normen te bepalen die de geestelijken, die met liefdevolle ijver hun zorg aan de leiding zouden besteden, tot leidraad zouden kunnen dienen. De jongens intussen, die hij had uitgekozen om hem behulpzaam te zijn, leidde hij op een heel bijzondere manier op, en hij had hun nauwkeurig voorgeschreven hoe zij zich te gedragen hadden in de kerk, in de school en bij de recreatie, zonder deze voorschriften evenwel ooit op schrift te hebben gesteld. Verschillende keren had hij het al geprobeerd, maar hij had telkens de pen weer neergelegd, door verscheidene behoorlijke ernstige moeilijkheden, veroorzaakt door afwijkende opvattingen van zijn helpers, en door de eigenaardigheden van de plaatsen waarnaar het Oratorio werd overgeplaatst.

Toch had hij al jaren geleden het besluit daartoe genomen. Hij had zich voorzien van tal van reglementen van zondagsoratorio's van min of meer oude datum, gesticht door mensen die voor de eer van God ijverden, en die in verschillende Italiaanse steden bloeiden. Hij wilde onderzoeken wat de ervaring anderen al had opgeleverd. Onder zijn papieren vinden wij nog: Regels van het Oratorio van de Heilige Aloysius, opgericht in Milaan in 1842 in de Heilige Christinawijk; en Regels voor de jongens van het Oratorio onder de bescherming van de Heilige Familie.

Al die reglementen echter, met verschillende doeleinden en methoden opgezet, vereisten van Don Bosco aandachtige overweging, wilde hij er zich een juiste voorstelling van vormen en er op geschikte manier gebruik van kunnen maken voor zijn doel. Sommige waren geschreven toen de burgergezinnen, althans over het algemeen, zelf voor de eerste christelijke opvoeding van hun kinderen zorgden, over hen waakten opdat hun onschuld geen schade zou leiden en zij brachten hen tot de kerk en tot de sacramenten, Dan was het werk aan de leider van het Oratorio opgedragen, gemakkelijk. Det was voldoende de jongens op bepaalde uren van de zondagen bijeen te brengen.

hen met gepaste ontspanning bezig te houden, catechismusles te geven, in bijzondere gevallen raad te geven of berispingen toe te dienen om verkeerde neigingen te keren, en het goede zaad dat reeds in hun harten gestrooid was te doen ontkiemen en groeien. Maar in de nieuwe tijd ging het er niet alleen om iets tot ontwikkeling te brengen, omdat in het gezin tal van jongens van bepaalde maatschappelijke klassen geen enkele godsdienstige onderricht meer kregen, en zij verre bleven van de kerk; daarom was het op de eerste plaats nodig, hun harten gezond te maken, de slechte wortels uit te rukken die het slechte voorbeeld, en het vroegtijdig bederf er reeds in geslagen hadden, en vervolgens de kiemen der deugd erin te zaaien. Eveneens was het nodig, om hen in het goede te doen volharden, velen van hen, beslist uit de bedorven omgeving waarin zij leefden, weg te nemen, Een scherpzinnige geest kon ook gemakkelijk voorzien, dat het kwaad anders steeds heviger zou voortwoekeren.

Het was derhalve noodzakelijk, dat het moderne volksoratorio het arbeidsveld zou worden van een waarachtig apostolaat, en daarom gebruik zou maken van al de heiligingsmiddelen door Onze Heer Jesus Christus ingesteld en volgens de geest der Kerk toegediend. Het moest de parochie met al haar functies vervangen, zoals bedoeld door het Concilie van Trente. Het moest de zetel zijn van een ouderlijk gezag, dat het met al zijn vermogens moest herstellen om de achteloosheid van de ouders weer goed te maken, en dat het de harten van de jongens zodanig voor zich zou weten te winnen, dat men werkelijk een blijvende morele invloed op hun gedrag zou kunnen uitoefenen.

Er waren patronaten die de, door Don Bosco nagestreefde idealen benaderden. Daarin werd de Mis opgedragen, er werd catechismusles gegeven, er werd gezorgd voor biechtvaders, een keer per maand werd er de Heilige Communie uitgedeeld en men hield zich gedurende de recreatie met de jongens bezig. Maar dat Oratorio ging 's middags dicht, en de jongens wisten niet waar zij de namiddag moesten doorbrengen, zij bleven aan zichzelf overgelaten. Daarom bepaalde Don Bosco, - die wist dat de jongens, en vooral de jonge arbeiders, vooral in de avonduren de meeste gevaren dreigden, - dat het Oratorio gedurende de hele dag geopend zou blijven.

Andere reglementen van zondagsoratorio's, hoewel zij de jongens alle mogelijke geestelijke hulp verschafte en hen na de middag verzamelden, aanvaardden geen anderen dan wie van erkend rustig en beproefd gedrag waren; vandaar dat zij voorschreven, dat de ouders zelf zich zouden aanmelden bij de directie, en als de jongens zich niet goed gedroegen, waren de ouders verplicht hen terug te nemen. Don Bosco daarentegen wilde niet alleen dat ook de minst ontwikkelden deel zouden hebben aan zijn Oratorio, maar dat ook de slechte jongens erin zouden worden opgenomen om hen te beteren, mits zij geen ergernis gaven aan de goede jongens; hij verlangde dat deze laatsten de eersten tot voorbeeld zouden dienen en als aansporing om het goede te doen. Daarom achtte hij het nutteloos voorwaarden voor toelating te stellen voor wie men zich als het ware een liefdevolle morele krachtinspanning moest getroosten om hen op te nemen in het huis van de Hemelse Vader; en hij stond niet toe dat degenen werden weggestuurd, die soms maanden en maanden achter elkaar verzuimden het Oratorio te bezoeken, want hij beschouwde hun terugkeer als een gelukkige omstandigheid, ook indien deze slechts voor korte tijd gold. Ook was het klaarblijkelijk nutteloos, garanties van goed gedrag te ver-

langen van een vaderlijk of moederlijk gezag, dat zich niet alleen weinig gelegen liet liggen aan de kinderen, maar ook weinig zeggingschap over hen had, en soms zelfs tegen de geloofspraktijken gekant was.

Don Bosco beschikte eveneens over de programma's die betrekking hadden op enkele Oratorio's bestemd voor de leerlingen die in gestichten waren opgenomen en waarin ook jongens van buiten van dezelfde maatschappelijke klasse bijeenkwamen. Maar het tuchtsysteem dat hen werd opgelegd beviel hem niet, evenmin als het bijna politieachtige toezicht, hoezeer wellicht ook noodzakelijke, en evenmin de dwang waarmee men hen tot geregeld bezoek verplichtte. Dit systeem kon niet goed zijn en de openbare mening verzette er zich dan ook tegen. Don Bosco wenste dat zijn leerlingen het goede vrijwillig en uit liefde zouden doen.

Onder het bestuderen van al deze reglementen maakte hij aantekeningen, veranderde iets, voegde er iets aan toe, combineerde het een en ander met zijn eigen gezichtspunt en hield zich vooral aan de regels van de Oratorio's van de Heilige Filippus Neri in Rome, en die van de Heilige Carolus Borromeus in Milaan, gesticht rond 1820.

Hij maakte ze echter niet tot de zijne en liet bepaalde opvattingen buiten beschouwing, omdat zij hem niet meer in overeenstemming met de nieuwe tijd leken en de jongens eerder zouden afstoten dan aanlokken. Van toetreding sloot hij enkel diegenen uit die al te jong waren of aangetast door een besmettelijke ziekte. Wanneer het in de praktijk om ongehoorzaamheid of weerspannigheid ging, stelde hij als beginsel een grote toegeeflijkheid en de straffen verving hij door dringende en effectvolle vermaningen. Uit het Oratorio verwijderde hij alleen diegenen, die op ernstige wijze Onze-Lieve-Heer beledigden door hun ergerniswekkend gedrag en hij stond niet toe dat er officieel geboekstaafd zou worden waarin de schuldigen tekort geschoten waren, of hoe groot hun onverschilligheid geweest zou zijn bij hun devoties. Wat het ontvangen van de sacramenten betreft, liet hij de grootst mogelijke vrijheid toe; geen verplichting om zich een biechtbriefje te verschaffen, geen verwijt voor degene die gedurende lange tijd niet biechtte, geen indeling in klassen bij het te biechten gaan; wie het eerst kwam, kon het eerst biechten, en wie zich wilde terugtrekken liep bij niemand in het oog. Hetzelfde gebeurde bij het ter Heilige Tafel naderen, en op feestdagen kregen degenen die niet te communie gegaan waren evengoed hun ontbijt als degenen die dat wel hadden gedaan. Hij voerde boekjes in, waarin werd opgetekend hoe vaak men te communie was gegaan, maar die dienden alleen om vast te stellen, wie een beloning verdiende. Deze vrijheid echter, geleid door een verstandige ijver en van voortdurende aansporingen van Don Bosco, zou een wonderbaarlijke uitwerking hebben.

Nadat hij de reglementen die hem ter beschikking gesteld waren bestudeerd had, zette Don Bosco zijn eigen opmerkingen op papier, en deze aantekeningen stonden ons ten dienste bij het schrijven van deze bladzijden. In het begin van 1847 zette hij zich, na de oprichting van zijn avondscolen, op raad van verschillende gezaghebbende personen, onder wie de Aartsbisschop en Don Cafasso, aan het opstellen van zijn reglement en enkele weken later had hij het voltooid. Hij zette erin uiteen wat reeds in de praktijk van het Oratorio traditie geworden was, schetste verschillende oefeningen die in de kerk gehouden zouden worden, en

de verplichtingen onder de recreatie en in de klassen, alsook de geschikte normen voor elk van henz. Dit reglement werd gepubliceerd in 1852 en daarna in volgende uitgaven, al naar de behoefte, herzien en vervolmaakt, Het is in drie onderdelen verdeeld. Het eerste deel handelt over het doel van de Zondagsoratorio's, over de verschillende functies en respectieve regels; het tweede omvat de godvruchttoefeningen die de jongens dienen na te komen en de manier waarop zij zich in en buiten de kerk hebben te gedragen; het derde, dat later in druk werd gegeven, houdt zich bezig met de dag- en avondschole en geeft algemene nuttige wenken.

Sinds deze jaren vroegen verscheidene bisschoppen en pastoors, die er kennis van genomen hadden, om het Oratorio in hun eigen diocesen en parochies in te voeren en ze volgens dezelfde methode in te richten als de onze, voor zover hun dat mogelijk was. Zij erkenden de ervaring van Don Bosco in de christelijke opvoeding van de volksjongens, en vonden een nieuw bewijs daarvan in dat Reglement (1).

---

(1) Aldus zet Don Bosco het doel van zijn Instituut uiteen.

Het doel van het zondagsoratorio is, de jeugd op feestdagen deel te laten hebben aan een aangename en gepaste ontspanning, na de kerkdiensten te hebben bijgewoond.

1. De jeugd bezighouden op feestdagen; daar voornamelijk de arbeidersjeugd beoogd wordt, die vooral op feestdagen blootgesteld is aan grote zedelijke en lichamelijke gevaren; studenten zijn evenwel niet uitgesloten, die op feestdagen of gedurende de vakanties willen deelnemen. - 2. Aangename en gepaste ontspanning: inderdaad bezigheden die ontspannen en niet tot last zijn. Daarom zijn niet die spelen, verpozingen, sprongen en wedrennen toegestaan, nog welke andere vorm van ontspanning ook, die een bedreiging van de gezondheid of de zedelijkheid van de leerlingen kunnen inhouden. - 3. Na de heilige diensten in de kerk te hebben bijgewoond; daar de godsdienstige vorming het voornaamste doel is, is de rest bijkomstig en als het ware een lokmiddel voor de jongens om mee te komen doen.

Het Oratorio is onder de bescherming gesteld van de Heilige Franciscus van Sales, omdat degenen die zich willen wijden aan deze soort van bezigheden zich deze Heilige tot voorbeeld moeten stellen op het punt van de liefde, en de zachtmoedigheid, die de oorsprong zijn van de vruchten welke wij van de Instituten der Oratorio's verhoppen.

In Hoofdstuk II van het tweede deel zijn de voorwaarden uiteengezet voor de toelating der jongens in het Oratorio. - 1. Daar het doel van het Oratorio is, de jongen af te houden van ledigheid, en van slecht gezelschap, vooral op de feestdagen, moeten allen kunnen worden toegelaten, zonder uitzondering van stand of afkomst. - 2. Diegenen echter, die arm zijn, het meest verlaten en het minst ontwikkeld, moeten bij voorkeur worden opgenomen en verzorgd, omdat zij meer behoefte hebben aan steun om de weg naar de eeuwige zaligheid te blijven bewandelen. - 3. De jongens moeten acht jaar oud zijn, daarom zijn de kleuters uitgesloten, wijl zij maar last veroorzaken en niet in staat zijn te begrijpen wat hun wordt bijgebracht. - 4. Het is van geen belang of zij lichaamsgebreken hebben, mits zij maar niet aan een besmettelijke ziekte lijden of grote weerzin zouden kunnen opwekken bij hun kameraden, aangezien zulks velen van het Oratorio zou weghouden. - 5. Zij moeten zich met een of ander vak of beroep bezighouden, omdat ledigheid en werkeloosheid allerlei ondeugden met zich brengen, waardoor ieder godsdienstonderricht nutteloos zou zijn. Wie geen werk heeft en zich toch aan arbeid wenst te wijden, kan zich tot de Beschermers wenden, en zal door hen worden geholpen. - 6. Wanneer een jongen in het Oratorio komt moet hij de overtuiging bezitten dat dit een plaats van godsdienst is, waarin men goede christenen en eerlijke burgers wil vormen, daarom is het ten strengste verboden, te vloeken, gesprekken te voeren die in strijd zijn met de goede zeden en met de Heilige Katholieke Godsdienst. Wie zich daaraan schuldig maakt, zal de eerste maal een vaderlijke vermaning ontvangen; wanneer dit niet baat, moet de directeur op de hoogte gesteld worden, die hem uit het Oratorio zal verwijderen. - 7. Ook jongens van erkend verkeerde levenswandel kunnen worden opgenomen, mits zij geen ergernis wekken, en de wil te kennen geven zich te beteren. - 8. Er wordt niets betaald, noch om tot het Oratorio toegelaten te worden, noch om er te verblijven. Wie wil toetreden tot een of andere winstgevende Instelling kan inschrijven in het werk voor Wederzijdse Hulp, waarvan de Regels bekend zijn. - 9. Iedereen staat het vrij het Oratorio te bezoeken, doch allen moeten zich onderwerpen aan de bepalingen van elke leider en moeten zich goed gedragen bij de recreatie, in de kerk en buiten het Oratorio.

H O O F D S T U K IX

HET REGLEMENT VAN HET PATRONAAT KONDIGT DE SOCIETEIT VAN DE HEILIGE FRANCISCUS VAN SALES AAN - VERSCHILLENDE AMBTEN DER MEDEHELPERS VAN DON BOSCO IN HET BIJSTAAN VAN DE EXTERNE LEERLINGEN - NAUWGEZETHEID VAN DE JONGENS AAN WIE LATERE AMBTEN ZIJN TOEVERTROUWD - MOEILIKHEDEN BIJ HET VERKRIJGEN VAN PRIESTERS VOOR DE LEIDING - VERGELIJKING TUSSEN DE EERSTE GESCHREVEN REGELS EN HUN UITEINDELIJKE UITGAVE - OPDRACHTEN AAN DE BEDIENAREN VAN HET ORATORIO.

Naar het oordeel van gezaghebbende en bevoegde personen zal het geen nutteloos werk, zijn de door Don Bosco uitgegeven Regels voor het Zondagsoratorio en de waarachtige ideeën van zijn ordenende geest uiteen te zetten, Wanneer wij zijn eerste manuscript, waaruit wij in het voorafgaande hoofdstuk geleerd hebben wat het doel van zijn stichting was, en de voorwaarden waaronder de jongens in het Oratorio konden worden opgenomen, verder ontwikkelen, dringt zich onmiddellijk een zeer belangrijke overweging op: namelijk dat het eerste plan, dat Don Bosco voortdurend voor ogen zweefde en dat met wijze geleidelijkheid ontwikkeld werd, bestond in het voorbereiden van de fundamenteën der Stichting van de Societeit van de Heilige Franciscus van Sales, Hijzelf zette meer dan eens zijn bedoelingen uiteen. Inderdaad gaf hij aan de priester-oversten van het Zondagsoratorio de titels, welke overeenkomen met de ambten waarmee later de Oversten van zijn Congregatie zouden worden aangeduid. Hij noemde steeds met de naam van rector, degene die de hoogste leiding had, en veranderde deze aanduiding in die van directeur, wanneer het gezag van het Hoofd van het Zondagsoratorio secundair werd doordat hij het aan een van zijn gevolmachtigden had overgegeven.

In twee artikels wees hij op het blijvende karakter en op de uitbreiding van het door hem gestichte werk, In Deel I, Hoofdstuk I, art. 9, waar gesproken wordt over de rector, staat geschreven: Hij kan een opvolger aanwijzen, die echter een geestelijke moet zijn en wiens aanwijzing door de Bisschop moet worden goedgekeurd En om de rector een hechte steun te geven, vermeldt Hoofdstuk II, art. 6: De prefect zal de rector bijstaan in alles wat hij kan en hij zal er zich op toelagen te delen in diens geest, in diens doelstelling en in zijn ijver voor de eer van God. Deze artikelen werden later geschrapt bij het

ontstaan van het Instituut, maar er blijft nog art. 5: De prefect zal ook de taken van de geestelijke leider vervullen in streken waar er gebrek is aan priesters. Hij voorzag dus dat zijn Oratorio's in de toekomst ook opgericht zouden worden buiten de stad Turijn Eveneens stelde hij vast, zoals wij zullen zien, dat de functionarissen van enigerlei ambt gekozen zouden worden, zoals in een kapittel, bij meerderheid van stemmen der functionarissen van het Oratorio zelf, en van dat ogenblik af schreef hij bijzondere verkiezingen voor, niet alleen bij de dood van degenen die hem behulpzaam waren in zijn heilige onderneming, maar eveneens bij gelegenheid van de dood van hun ouders. Ten slotte hield hij in Deel II, hoofdstuk 7, art. 8 de jongens de grote gedachte der goddelijke roeping voor ogen: Raadpleegt in gevallen van zeer groot belang, zoals bij het kiezen van uw levensstaat, steeds uw biechtvader God zegt dat degene die naar de stem van zijn biechtvader luistert, naar God zelf luistert Qui vos audit me audit.

Doch wanneer men in dat Reglement slechts een eenvoudige aanduiding van een toekomstige kloostercongregatie ziet, blijkt er van begin af aan toch reeds op schitterende wijze de geest uit die haar moest bezielen. De jongens werden er meestentijds in aangeduid met de naam van kinderen, op dezelfde manier zoals de Apostel Johannes zijn leerlingen kinderen noemde. Aan degenen die later de leiding hadden prentte hij in, dat zij steeds bereid moesten zijn tot het brengen van grote offers, niets na te laten, niets te veronachtzamen dat kon bijdragen tot de meerdere eer van God en tot het heil der zielen; en hij voegde er op iedere bladzijde aan toe, dat de liefde ten opzichte van de jongens getoond, het beste middel was om hen te bewegen het goede te doen.

Zetten wij deze algemene opmerkingen voorop, dan zien wij de organisatie die Don Bosco voor de geest stond voor de goede ontwikkeling van het Oratorio. Hij schreef:

"De functies die vervuld moeten worden door degenen die zich effectief met de Oratorio's willen bezighouden, kunnen verdeeld worden in de volgende ambten, die naar de verschillende opdrachten eveneens als Oversten vallen te beschouwen: 1. Directeur. - 2. Prefect. 3. Catechist of Geestelijke Leider. - 4. Assistenten. - 5. Kosteren. - 6. Voorbidder. - 7. Toezichthouders. 8. Catechismuslesgever. - 9. Archivarissen. - 10. Scheidsrechters. - 11. Zangers. 12. Spelleiders. - 13. Beschermers."

Menigeen zou kunnen denken dat dit meer functies waren dan er nodig waren, maar men moet daarbij bedenken, dat Don Bosco het zo beschikte, opdat er velen betrokken zouden worden bij het welzijn van de jongens en de noodzakelijke waakzaamheid des te groter zou zijn; om een middel bij de hand te hebben om de een of ander bezig te houden, al naar zijn houding of geschiktheid; om aan de een of ander als verdiende beloning een blijk van bijzonder vertrouwen te kunnen geven; alsmede om te verkrijgen dat bepaalde ondernemende naturen, belust op voorrang onder hun kameraden, zich steeds hechter aan het Instituut zouden binden.

Toen hij de voornaamste functies met hun bijzondere opgaven, waarover later meer, had bepaald, vertrouwde Don Bosco ze toe aan diegenen onder de jongens, die door goed gedrag en begrip hem het meest geschikt voorkwamen om ze te vervullen, en maakte hen om zo te zeggen tot zijn officieren of adjudanten te velde. Hij gaf hun tegelijkertijd de raad, noch wetten noch voorschriften op te leggen. Zoals hij gewoon was hen

verantwoordelijk te laten voor de hun toevertrouwde taken, zijn eigen werkzaamheid beperkend tot het waken dat iedereen zijn plicht deed, zo legde iedereen er zich met grote ijver op toe, zijn deel op de best mogelijke wijze te doorzien en uit te voeren, Op die manier begon het Oratorio zich zeer ten voordele van de jongens te ordenen, en ook tot grote verlichting van zijn Directeur, die daarna gewoon was iedere week zijn helpers om zich heen te verzamelen en uit algemene ervaring spoorde hij hen in warme bewoordingen aan, trouw en stevig op hun post te blijven, hun de dingen voor ogen stellend die zij moesten doen of nalaten om goede resultaten te bereiken In welke omstandigheid zij ook tot hem kwamen, hij ontving hen steeds welwillend en opgewekt; en hij had als norm voor een Directeur vastgesteld. Hij moet bereid zijn om met goedheid iedere functionaris die zich tot hem wendt te ontvangen en hun die raadgevingen te verstrekken die tot nut kunnen zijn van het onderhouden van de orde, en de eer van God en het geestelijk voordeel der zielen bevorderen. Met zachtmoedigheid en voorbeeldigheid moet hij zich van hun eerbied en welwillendheid trachten te verzekeren." Soms gaf hij hun een of andere kleine beloning, een devotieprentje, een boekje of iets dergelijks, steeds eindigend met hun te wijzen op de voortreffelijke kroon die hen in de Hemel wachtte Deze vertrouwenwekkende woorden en handelingen hadden een aansporende uitwerking, en het gebeurde slechts zelden, hetzij door onachtzaamheid of omwille van slecht gedrag, dat men iemand zijn functie moest ontnemen of van zijn rang vervallen verklaren.

Maar terwijl het niet moeilijk was jongens van goede wil te vinden aan wie men tal van opdrachten kon toevertrouwen, bleek dit inderdaad moeilijker te gaan ten aanzien van de ambten van prefect en van catechist of geestelijk leider. Ijverige priesters aanvaardden deze twee functies, maar al spoedig werden zij deze moe; ofwel zij ondervonden er hinder van voor het vervullen van hun persoonlijke verplichtingen in de stad, wanneer het Oratorio te veel beslag op hen legde. Tengevolge daarvan wisselden deze Oversten maar al te vaak. Don Bosco liet zich door zulke kleinigheden evenwel niet afschrikken, en terwijl hij het werk van deze anderen eveneens op zich nam, wachtte hij zonder overhaasting op de nieuwe medehelpers, die de Goddelijke Voorzienigheid hem zou zenden. Daarom had hij een volledig reglement opgesteld dat niet alleen de staat van het Oratorio in het jaar 1847 omvatte, maar eveneens de toekomstige ontwikkeling ervan. Dus stelde hij thans vast dat hij had besloten te verwerklijken, terwijl hij er de middelen voor had, bijvoorbeeld, het bidden of zingen, iedere zondag, van de Metten van de Heilige Maagd Maria; hij beval de oprichting van de Congregatie van de Heilige Aloysius en van een uitleenbibliotheek, die in dat jaar ontstonden; en tegelijkertijd maakte hij een plan, zoals wij in het vorige hoofdstuk gezien hebben, voor een stichting van wederzijds hulpbetoon, die vervolgens in 1850 werd opgericht.

Dit vooruitzien is bewonderenswaardig, maar wat voor ons meer dan wat ook van belang is, is de volmaakte manier waarop Don Bosco gedurende heel zijn leven de zending van een Zondagsoratorio vruchtdragend trachtte te maken. Tot dit doel leggen wij de lezer de laatste uitgave van het Reglement voor, gedrukt in 1887, ter vergelijking met het manuscript van het jaar 1847. Er zijn niet veel punten van verschil, maar om in het belang van onze geschiedenis de tijdstippen in het oog te houden, zullen wij, wat Don Bosco uit de eerste Regel schrapte, weer in

de tekst opnemen doch cursief drukken; wat eraan werd toegevoegd, begon men in praktijk te stellen tegen en na het jaar 1852, en dit plaatsen wij tussen haakjes. De latere hoofdstukken of de artikelen die voorzien in de leiding van de jongens op het gebied van hun moreel en godsdienstig gedrag, ordenen wij elders in de vorm van aantekeningen, zoals dit ons door de ontwikkeling van de gang van zaken wordt ingegeven. De aandachtige bestudering van wat het voornaamste doel moet uitmaken van de werkzaamheid van onze Congregatie is geen overbodige bezigheid: In onze Constituties staat geschreven: Primus charitatis exercitium in hoc versabitur, ut pauperiores ac derelicti adolescentuli excipiantur, et sanctam Catholicam Religionem doceantur, praesertim vero diebus festis (1,5),

Wij zullen evenwel allereerst melding maken van de verplichtingen der functies, die Don Bosco aan zijn medehelpers had toevertrouwd, ons herinnerend wat er in het Boek der Spreuken geschreven staat: "Kinderen, luistert naar vaders vermaning, weest aandachtig, dat gij verstandig moogt worden" (1)

Hoofdstuk I. Over de Directeur. - 1. De Directeur is de voornaamste Overste, die verantwoordelijk is voor alles wat er in het Oratorio gebeurt. - 2. Hij dient de anderen voor te gaan in godsvrucht, liefde en geduld; hij moet zich steeds de vriend, de kameraad, de broer van allen tonen, om iedereen steeds aan te moedigen bij de vervulling van zijn plichten in de vorm van verzoeken en nooit door strenge bevelen. - 3. Bij de benoeming van iemand voor een bepaalde taak moet hij steeds andere aangestelden vragen hoe die daarover denken, en wanneer het geestelijken zijn, moet hij de Kerkelijke Overheid raadplegen, (of de Pastoor van de parochie waarin het Oratorio gevestigd is, behalve wanneer zij algemeen bekend zijn en er geen bezwaren bestaan). - 4. Eenmaal per maand zal hij zijn functionarissen doen bijeenkomen om te aanhoren en voor te stellen wat iedereen van voordeel acht voor de leerlingen. - 5. Het is de taak van de Directeur te waarschuwen en erop toe te zien, dat allen hun respectieve functies behoorlijk vervullen, hen op feilen te wijzen en ook hen van hun functie te ontheffen wanneer dat nodig mocht zijn. - 6. De biecht te horen van diegenen die zich uit eigen beweging tot hem wenden; na afloop van het biechthoren zal de directeur of een andere priester de Heilige Mis opdragen, en daarna een verklaring geven van het Evangelie (of iets vertellen uit de Gewijde Geschiedenis of de Kerkgeschiedenis). - 7. Hij moet steeds als een vader zijn temidden van zijn eigen kinderen, en er zich op alle mogelijke manieren op toeleggen de harten van de jongens te vervullen van liefde voor God, eerbied voor de heilige dingen, hen ertoe brengen dikwijls de Sacramenten te ontvangen, een kinderlijke godsvrucht tot de Allerheiligste Maagd Maria te voeden en alles te doen wat waarachtige vroomheid bewerkt.

Hoofdstuk II. Over de prefect. - 1. De prefect moet een priester zijn en is de plaatsvervanger van de Directeur, telkens wanneer dit nodig blijkt. - 2. Hij ontvangt zijn bevelen van de Directeur en hij geeft ze door aan alle andere functionarissen; hij ziet erop toe dat de verschillende catechiseermeesters tijdig de catechismuslessen geven, en waakt ervoor dat er gedurende het catechismusonderricht geen wanordelijkheden en tumult in de klassen ontstaan. - 3. Bij afwezigheid van een of andere functionaris, dient hij er terstond zorg voor te dragen dat iemand deze vervangt. - 4. Hij moet erop letten dat de zangers voorbereid zijn op de antifonen, de psalmen en de lofgezangen die gezongen moeten worden. - 5. (De prefect vervult ook de functie van Geestelijk Leider in plaatsen waar er gebrek aan priesters heerst.) Hij is gewoonlijk de biechtvader van de jongens; draagt de mis op, geeft catechismusles en wanneer het nodig is ook onderrichting vanaf de preekstoel. - Aan de prefect is eveneens de zorg voor de dag-, avond- en zondagscholen toevertrouwd.

Hoofdstuk III. Over de catechist of Geestelijke Leider. - 1. De Geestelijke Leider behoort assistentie te verlenen bij de kerkdiensten en deze te leiden, daarom moet hij priester zijn; en indien hijzelf niet

---

(1) IV, 1.

kan draagt hij er met de prefect zorg voor een plaatsvervanger te vinden. - 2. ('s Och-
tends begint hij op het vastgestelde uur of verleent hij assistentie bij het Metten van
O.-L.-Vrouw; na het zingen van het Te Deum, gaat hij zich kleden voor het opdragen van
de heilige Mis van de Gemeente). - 3. Hij geeft catechismusles in het koor aan de
ouderen, verleent assistentie bij het Lof en treft voorbereidselen voor het geven van de
Zegen met het Allerheiligste. - 4. Hij dient zich goed op de hoogte te houden van het
gedrag van de jongens, zodat hij de vereiste rapporten kan uitbrengen, en een gedacht
kan geven van vlijt en moreel gedrag, wanneer hem daarom gevraagd wordt. - 5. Bij grote
plechtigheden dient hij ervoor te zorgen dat er een voldoende aantal biechtvaders aan-
wezig is en er voldoende Missen gelezen worden; hij regelt alles met betrekking op de
kerkelijke plechtigheden. - 6. De Geestelijke Leider van het Oratorio is bovendien di-
recteur van de Congregatie van de H. Aloysius; de daartoe behorende taken zijn omschre-
ven waar gesproken wordt over deze Congregatie en over de stichting tot wederzijds hulp-
betoon. - 7. Wanneer het hem toeschijnt dat een of ander van de grotere jongens gods-
dienstonderricht nodig heeft, zoals dikwijls gebeurt, dient hij zijn uiterste best te
doen om tijd en plaats te bepalen om dat onderricht zelf te geven, of ervoor te zorgen
dat anderen met geduld en liefde de vereiste catechismusles geven; het gaat erom een
ziel voor God te winnen. - 8. Er dient opgemerkt te worden dat de functies van prefect
en van Geestelijke Leider gemakkelijk in één persoon te verenigen zijn. Wanneer men
geen priester beschikbaar heeft, die de functie van Geestelijk Leider kan bekleden, die-
nen alle priesterlijke functies te worden toevertrouwd aan de prefect.

Hoofdstuk IV. Over de assistenten. - Het is de taak van de Assistent, die een van lief-
de en ijver voor de eer van God vervulde leek moet zijn, hulp te verlenen bij alle ker-
kelijke plechtigheden in het Oratorio, en ervoor te zorgen dat er zich gedurende die
plechtigheden geen ongeregeldeheden voordoen. - 2. Hij moet erop toezien dat geen onorde-
lijke elementen de kerk binnenkomen, en dat iedereen wanneer hij wijwater genomen heeft,
een behoorlijk kruisteken maakt en knielt voor het altaar met het Heilig Sacrament. -
3. Wanneer het mocht gebeuren dat er in de kerk jongens zijn die storing verwekken door
geroep of gewezen, moet hij de schuldige met goedheid verwittigen, opdat de stoornis op-
houde. - 4. Bij het geven van een waarschuwing in de kerk moet er slechts bij uitzonde-
ring gesproken worden; moet er iemand langduriger berispt worden, dan is het beter daar-
mee te wachten tot na de plechtigheid, of met de betrokkene naar buiten te gaan. - 5. Bij
het zingen onder het lof dient hij aan te geven op welke bladzijde van het boekje de te
zingen liederen te vinden zijn.

Hoofdstuk V. Over de k o s t e r s - 1. Er moeten drie kosteren zijn; (een cleri-
cus), en twee leken, gekozen uit de bijzonder vrome en nette jongens, en die in bijzon-
dere mate voor die taak geschikt zijn. - 2. (De clericus is eerste koster, en het is
vooral zijn taak het calendarium te lezen, de bladwijzers in het misboek op de goede
plaats te leggen en de ceremoniën aan te leren voor het dienen van de Mis en voor de Ze-
gen met het Allerheiligste.) - 3. Wanneer zij 's morgens in de sacristie komen, is het
hun eerste taak spoedig te zorgen voor het in gereedheid brengen van het altaar voor de
heilige Mis, water gereed te zetten, wijn, de hosties de kelk en zonodig de monstrans
voor de Zegen; (hierna, terwijl de Lofgezangen ter ere van Onze-Lieve-Vrouw beginnen,
of op zijn laatst wanneer de hymne wordt ingezet, nodigen zij de priester uit zich te
kleden voor het opdragen van de heilige Mis.) - 4. Op het ogenblik dat de preek moet
beginnen waarschuwen zij de predikant, begeleiden hem naar de preekstoel, en vergezel-
len hem na afloop weer terug naar de sacristie. - 5. Bij de Mis steken zij in regel
slechts twee kaarsen aan; vier bij de Gemeentemis op zondag; zes bij plechtige Mis-
sen. Op gewone zondagen vier onder het Lof, zes bij een plechtig Lof; bij de zegen met
het Allerheiligste moeten er niet minder dan veertien ontstoken worden: (Sinod. Dioces.
Tit, X, 22. - Taurin). - 6. Zij mogen nooit kaarsen ontsteken gedurende de preek, daar
dit zowel de predikant als de toehoorders te zeer afleidt. - 7. In de sacristie moet
stilzwijgen in acht genomen worden; er mag zeker nooit gesproken worden over zaken die
geen betrekking hebben op de kerk of op de verplichtingen van de koster. - 8. Het ver-
dient warme aanbeveling dat een koster zich in de buurt van de klok opstelt, die ge-
woonlijk geluid wordt onder de Benedictie, ten teken dat de priester zich met het Al-
lerheiligste tot het volk wendt, doch ze niet voor de tweede maal laten luiden voordat
het tabernakel gesloten is, en wel om te voorkomen dat de jongens opstaan en de kerk
verlaten zonder voldoende eerbied voor Jesus in het Heilig Sacrament. - 9. Zij moeten
zich voor het begin van de kerkdiensten in de sacristie bevinden, en die niet verlaten
voordat de paramenten zijn opgeborgen en ook alle andere voorwerpen weer op hun plaats
zijn opgesloten - 10. Zij verlaten de sacristie niet voordat de kasten met de misgewa-
den en al de rest goed gesloten is.

Aanwijzingen voor degenen die in de sacristie zijn aangesteld. - 1. Het is op de allereerste plaats hun plicht de deur van de kerk te openen en te sluiten, de Kerk schoon te houden, evenals alle voorwerpen die tot het altaar en tot het opdragen van de heilige Mis behoren, zoals de schoteltjes, ampullen, kandelaars, altaardwalen, corporalen, kelkdoekjes... , terwijl zij de prefect moeten waarschuwen, wanneer het linnen gewassen moet worden, de andere voorwerpen schoongemaakt of hersteld moeten worden. - 2. Een van de kosteren wordt opgedragen de klok te luiden en met de klok het teken te geven van het einde der recreatie en van het begin der diensten in de kerk. - 3. 's Avonds, even voor het begin van de kerkdienst, zetten zij de banken klaar in duidelijk afgebakende groepen volgens de onderscheiden aantallen die aan de muur van de kerk staan aangegeven. - 4. (Terwijl de jongens de kerk binnenkomen, delen de kosteren aan de catechismusleraren de genummerde catechismussen uit, en vijf minuten voor het einde van de catechismus delen er twee van hen, een aan de rechter, de ander aan de linkerkant, de boeken uit om de lofgezangen te zingen; tegen het einde van het Magnificat halen zij ze weer op en bergem ze op hun plaats; zij sluiten de kast en geven de sleutel aan het hoofd van de sacristie).

Hoofdstuk VI. Over de Voorbidder. - 1. De Voorbidder heeft tot taak de gebeden te regelen die in het Oratorio regel zijn, - 2. Iedere zondag wordt er bij het binnenkomen in de kerk begonnen met het morgengebed, en hij gaat door met de gebeden van de H. Mis en met het Rozenhoedje. Na de Mis bidt hij de akten van Geloof, Hoop en Liefde. - 3. Bij grotere plechtigheden bidt hij bij het Sanctus de voorbereiding tot de heilige Communie voor, en daarna de dankzegging. - 4. Na de preek bidt hij een Weesgegroet, en 's morgens voegt hij er een Onzevader en een Weesgegroet aan toe voor de weldoeners en nog een Onzevader en Weesgegroet tot de H. Aloysius, en hij eindigt met het Lodato sempre sia in te zetten. - 5. 's Avonds voor de catechismus, zodra er een voldoende aantal jongens in de kerk is, begint hij het Onze Vader en het Dio ti salvi. Na de catechismus wordt beurteilungen, evenals 's morgens, de akte van geloof gebeden en de voorbidder draagt er zorg voor, zich op een plaats in de kerk op te stellen, waar hij gemakkelijk door allen kan worden verstaan. - 6. Hij moet zijn uiterste best doen om met luide en duidelijke stem te bidden, en ook op een godvruchtige manier, zodat de toehoorders begrijpen dat hij doordrongen is van wat hij bidt. - 7. Eveneens dient hij ervoor te zorgen dat onder de heilige Mis, bij de Opheffing van de Heilige Hostie en van de Kelk, bij het Ite Missa est en op het moment dat de priester de zegen geeft, de gewone gebeden onderbroken worden, omdat op een dergelijk gewichtig ogenblik iedereen alleen uit de volheid van het eigen hart met God moet kunnen spreken. - 8. Eveneens dient hij daarop te letten wanneer 's avonds de Zegen met het Allerheiligste gegeven wordt.

Hoofdstuk VII. Over de Toezichthouders. 1. De toezichthouders zijn jongens die uit de voorbeeldigsten gekozen zijn, en die tot taak hebben de assistent bij te staan vooral bij de kerkelijke plechtigheden die 's avonds plaats vinden. - 2. Zij moeten minstens met zijn vieren zijn, en zij nemen plaats op vier van de voornaamste punten of hoeken van de kerk (een van hen houdt toezicht op het gedeelte bij het altaar van Onze-Lieve-Vrouw, de ander op dat bij het altaar van de H. Aloysius, de beide overigen nemen de rest van de kerk voor hun rekening vanaf het midden tot aan de grote deur), en zij verwijderen zich niet zonder reden van hun plaats, Wanneer het nodig is dat zij een jongen moeten waarschuwen moeten zij vermijden, haastig te lopen of voor het hoofdaltaar door te lopen zonder te knielen. Op plaatsen waar catechismusleraren van het begin tot het einde van de kerkdienst aanwezig kunnen zijn, volstaat de assistent, bijgestaan door deze catechismusleraren van de afzonderlijke klassen. - 3. Zij letten erop dat de jongens bij het binnenkomen in de kerk, zich naar hun plaats begeven, hun aanbidding verrichten en zich eerbiedig gedragen zowel onder het wachten als bij het zingen. - 4. Wanneer zij zien dat er een zit te praten of te slapen, moeten zij hem zachtzinnig terechtwijzen en zich daarbij zo min mogelijk van hun plaats verwijderen, zonder ooit iemand te slaan, ook niet om ernstige redenen; evenmin moeten zij met ruwe woorden of stemverheffing tegen iemand uitvallen. In ernstige gevallen wordt de schuldige buiten de kerk gebracht en daar wordt hem dan de vermaning gegeven die hij verdient.

Hoofdstuk VIII, Over de catechismusleraren. - 1. Een van de belangrijkste opdrachten in het Oratorio rust op de catechismuslesgevers, omdat het voornaamste doel van het Oratorio is, onderricht te geven in de christelijke leer aan de jongens die erheen komen. "Gij, catechismusleraren, verricht door het onderrichten in de catechismus een werk van grote verdienste tegenover God, doordat gij bijdraagt tot het heil van de zielen die door het kostbaar bloed van Jesus Christus zijn verlost; door er de middelen aan toe te voegen om de weg te volgen die ter eeuwige zaligheid leidt, verwerft ge u eveneens grote verdiensten tegenover de mensen, en uw toehoorders zullen steeds uw woorden zegenen, waarmee ge hun de weg gewezen hebt om goede christenen te worden,

goede burgers, nuttig voor hun eigen gezin en tegelijkertijd voor de burgerlijke gemeenschap." - 2, Voor zoveel als mogelijk dienen de catechismuslesgevers priesters of clericale te zijn. Maar aangezien we vele klassen hebben, en bovendien het geluk hebben over verscheidene voorbeeldige heren te kunnen beschikken voor dit werk, kan hun dankbaar een klas catechismusleerlingen worden toevertrouwd. In het koor waar de oudere jongens onderricht worden moet dit zo mogelijk steeds door een priester gebeuren. - 3. Wanneer het aantal leraren kleiner is dan het aantal klassen, doet de Prefect, in overleg met de Directeur, een keuze uit enkele meer onderlegde, bekwaamere jongens, en stelt hen te werk in de klassen waarvoor geen leraar aanwezig is. - Terwijl het Onzevader gebeden wordt moet iedere catechismusleraar zich reeds in de hem aangewezen klas bevinden. - 5. De leermeester moet zijn klas in een halve cirkel plaatsen waarvan hij zelf het middelpunt uitmaakt; nooit buigt hij zich naar de leerlingen toe om hun een vraag te stellen of naar het antwoord te luisteren, maar hij neemt een rustige houding aan en laat dikwijls zijn blik over zijn leerlingen heendwalen. - 6. Hij verlaat nooit de klas. Is het echter beslist noodzakelijk, dan waarschuwt hij de prefect of de assistent. - 7. Elk assisteert zijn klas tot na de akten van Geloof, Hoop en Liefde, en kan zijn post niet verlaten voordat de kerkelijke plechtigheden afgelopen zijn. - 8. Vijf minuten voor het einde van de catechismus, bij het klinken van de klok, wordt er een of ander korte stichtende gebeurtenis uit de Heilige Schrift of uit de Kerkgeschiedenis verteld, of er wordt duidelijk en op volkse wijze een geloofswaarheid, of een gelijkenis met een zedenles uiteengezet, die tot doel heeft een of andere ondeugd uit te roeien, of de schoonheid van een of andere bijzondere deugd in het licht te stellen. - 9. Niemand begint iets uiteen te zetten, voordat hij de stof waar hij over moet spreken bestudeerd heeft, en hij begint niet aan een uiteenzetting voordat de jongens de vraag goed uit het hoofd kennen. De verklaringen moeten kort en bondig zijn. - 10. Men begeeft zich niet in een moeilijke stof, noch houdt men zich bezig met twijfelachtige vraagstukken die men niet duidelijk en op een populaire manier weet op te lossen. - 11. De ondeugden die in het bijzonder bestreden moeten worden zijn het vloeken, het ontheiligen van de zondagen, de oneerlijkheid, diefstal, en gebrek aan berouw en goede voornemens en aan ernst bij het biechten. - 12. De deugden waar vaak over gesproken moet worden zijn: liefde ten opzichte van de makers, gehoorzaamheid aan de oversten, liefde voor de arbeid, het mijden van luiheid en slecht gezelschap, veelvuldig biechten en ontvangen van de heilige Communie. - De catechismusklassen zijn als volgt verdeeld: in het koor degenen die voor goed zijn toegelaten tot de heilige Communie en die de leeftijd van vijftien jaar bereikt hebben, (Bij de kapellen van de H. Aloysius en van Onze-Lieve-Vrouw degenen die voorgoed tot de heilige Communie zijn toegelaten doch nog geen vijftien jaar zijn). De andere klassen worden verdeeld naar kennis en leeftijd tot de allerkleinsten toe. Men maakt bijvoorbeeld een klas van degenen die ouder dan veertien jaar zijn; een andere van twaalf- tot veertienjarigen; of van tien tot twaalf. Dit draagt veel bij tot het handhaven van de orde in de klassen, en tot het tegengaan van het menselijk opzicht, dat de oudsten kennen wanneer zij bij de kleinsten geplaatst worden. - 14. De volgorde waaraan men zich bij het geven van catechismusles te houden heeft wordt aangeduid door nummers die bij de vragen van de catechismus geplaatst worden. De vragen die met het cijfer 1 gemerkt zijn gelden beslist voor allen, kleinen en groten. Die met het cijfer 2, voor degenen die zich op het H. Vormsel of op de eerste H. Communie voorbereiden; de vragen die met 3 en 4 gemerkt zijn gelden voor degenen die voor het hele jaar wensen te worden toegelaten. De vragen met 5 en 6 voor degenen die voorgoed wensen te worden toegelaten. - 15. De leraar in het koor heeft doorgaans leerlingen die reeds voorgoed tot de H. Communie zijn toegelaten en eist daarom geen letterlijke beantwoording van de vragen, maar behandelt de vraag en de uiteenzetting kort en helder; en om de aandacht aan te wakkeren kan hij naar praktische gevallen teruggrijpen, analoog aan de behandelde stof, en nooit naar dingen die niet aan de betrokken leeftijd of aan de omstandigheden van de toehoorders zijn aangepast. - 16. Iedereen die les geeft toont steeds een opgewekt gezicht, en laat goed merken van hoe groot belang datgene is wat hij leert; bij het verbeteren of waarschuwen gebruikt hij steeds woorden van aanmoediging, maar nooit terneerdrukkende opmerkingen. Men prijze wie het verdient en weze zuinig met berispingen. Al de functionarissen die vrij zijn gedurende de catechismus worden als catechismusleraren beschouwd, omdat zij meer dan enig ander in staat zijn om het karakter van de jongens te kennen en beter weten hoe zich tegenover hen te gedragen.

Hoofdstuk IX. De kroniekschrijver of kanselier. - 1, Het doel van de kroniekschrijver is, alles te boekstaven wat betrekking heeft op het Oratorio in het algemeen en in bijzonderheden. - 2. Hij moet op een blad papier de naam, voornaam en functie van iedere functionaris schrijven en dit ophangen in de sacristie. Hij legt een catalogus aan van al de voorwerpen die in de kerk gebruikt worden, (vooral die welke bestemd en ter beschikking gesteld zijn voor een bepaald altaar). Hij gaat daarbij te werk volgens de

aanwijzingen van de Prefect. - 3. Hij draagt zorg voor en geeft rekenschap van de boeken, catalogussen en andere zaken die toebehoren aan de Congregatie van de H. Aloysius of aan de Stichting tot Wederzijdse Hulp. - 4. Hij sluit alle muziek van het Oratorio in een afzonderlijke kast op en overhandigt ze all een aan de leider van de zangers. Hij leent nimmer muziek uit om mee te nemen. Wel kan hij toestemming ervoor geven dat iemand ze in het Oratorio zelf komt overschrijven. - 5. Er is ook een kleine bibliotheek met voor de jongens uitgezochte boeken aan zijn zorgen toevertrouwd. De boeken mag hij vrijelijk uitleenen om ter plaatse te lezen of ook om mee naar huis te nemen, mits hij naam en voornaam en adres noteert van degene aan wie het boek werd uitgeleend: dat om te weten waar hij het boek moet terughalen wanneer het na een maand nog niet is ingeleverd. (Men zie de regels voor de bibliothecaris in deel 3). - 6. Het behoort tot de voornaamste zorg van de kroniekschrijver erop te letten dat er geen enkel voorwerp dat aan het Oratorio toebehoort verloren gaat, noch dat er iets van hier wordt meegenomen zonder dat hij er aantekening van houdt. - 7. De functies van de kroniekschrijver behoren feitelijk te worden vervuld door de prefect, zodat deze taak alleen aan anderen wordt toevertrouwd, indien hijzelf niet in staat is ze waar te nemen.

Hoofdstuk X. Over de orde bewaarders - 1. De taak van de ordebewaarders bestaat in het voorkomen van getwist, woordenwisselingen, vloeken en onbehoorlijke gesprekken. - 2. Wanneer dergelijke dingen voorvallen, wat goddank onder ons slechts zeer zelden het geval is, geven zij de schuldige onmiddellijk een waarschuwing, en brengen hem met geduld en liefde onder het oog dat dergelijke onbehoorlijkheden zeer streng door de Oversten verboden zijn, in strijd met een goede opvoeding zijn en, wat meer is, verboden door Gods heilige wetten. - 3. Wanneer het nodig is bestraffend op te treden, dient er zorg voor gedragen te worden dat dit onder vier ogen gebeurt en zoveel mogelijk nooit in aanwezigheid van anderen, behalve wanneer dit noodzakelijk zou zijn om openbare ergernis te vermijden. - 4. Het behoort eveneens tot de taak van de ordebewaarders, de jongens te verzamelen die in de buurt van het Oratorio rondwalen, hen naar de kerk te brengen met de belofte op een kleine beloning, die de Directeur zeker niet zal weigeren. - 5. De ordebewaarders dienen er ook voor te zorgen, dat niemand onder de godsdienstoefeningen naar buiten loopt. Ook mag er op die tijd in de buurt van de kerk geen lawaai gemaakt of gespeeld worden; in die gevallen moeten zij met geduld ertoe aansporen om zich terstond na het teken van de klok naar de kerk te begeven. - 6. Ook is de taak aan de ordebewaarders toevertrouwd om degenen die een overtreding begaan hebben met de Oversten te verzoenen; diegenen naar hun ouders terug te brengen van wie ze waren weggelopen; en in de loop van de week hun kamaraden aan te moedigen om 's zondags met ijver het Oratorio te bezoeken. - 7. Tenslotte is het de taak van de Ordebewaarders diegenen, van wie ze weten dat het goed voor hen zou zijn te biechten, tot een biecht-vader te brengen en hen zich zodoende met God te laten verzoenen. - 8. Hoewel al de functionarissen van het Oratorio beschouwd behoren te worden als Ordebewaarders, zijn er toch twee in het bijzonder met deze taak belast en zij worden gekozen bij meerderheid van stemmen door de functionarissen van het Oratorio. - 9. De voorzitter en de ondervoorzitter van de Congregatie van de H. Aloysius zijn uit het Oratorio geboren ordebewaarders.

Hoofdstuk X I Over de z a n g e r s. - 1. Het is wenselijk dat allen zangers zijn, omdat allen deel moeten nemen aan de zang; om evenwel verschillende moeilijkheden te vermijden die zich zouden kunnen voordoen, worden er enkele jongens uitgekozen die over een goede stem en gezondheid beschikken, en aan hen wordt de leiding van de zang toevertrouwd. - 2. Er zijn bij ons twee soorten van zangers: die van het koor zelf, en de voorzangers bij het altaar. Niemand kan evenwel tot zanger gekozen worden wanneer hij niet van goed gedrag is en wanneer hij niet behoorlijk latijn kan lezen. - 3. Om vervolgens koorzanger te worden, is het vereist dat de leerling notenleer kent evenals de tonen van de cantus firmus. - 4. De zorg voor de zang is toevertrouwd aan een koorleider, of hoofd van de zangers, en aan een onderkoorleider. Hij dient ervoor te zorgen dat de zang over alle zangers verdeeld wordt en wel zo dat allen eraan kunnen deelnemen en genoegen in het zingen blijven behouden. - 5. ('s Morgens wordt het Officie van Onze-Lieve-Vrouw in koor gezongen, met uitzondering van de hymnen, lezingen, het Te Deum en het Benedictus die volgens de regels van de cantus firmus gezongen worden. Bij plechtige gelegenheden wordt alles in het Gregoriaans gezongen). 's Namiddags worden de Vespers gezongen als aangewezen door het calendarium van het diocees. Waar er 's morgens niet gezongen kan worden, wordt tenminste 's namiddags de Vespers van Onze-Lieve-Vrouw of enkel het Ave Maris Stella met het Magnificat, het Oremus enz. gezongen. - 6. Wanneer een psalm of antifoon is ingezet, zingen allen eenstemmig mee, en vermijden daarbij het schreeuwen en te hoge of te lage inzetten. Wanneer iemand zich bij het zingen

vergist, behoort er niet te worden gelachen en dient men zijn kameraad ook niet te bespotten, doch de koorleider tracht hem weer in de goede toon te brengen. - 7. De zangers die voor het altaar hebben plaats genomen moeten erop toezien dat zij dezelfde toon en toonhoogte overnemen die door het koor of door het orkest is aangegeven. De koorleider zorgt ervoor dat de psalmen en hymnen beurtelings gezongen worden, eerst door het koor en vervolgens door de kerk. - 8. Op de laatste zondag van iedere maand wordt het Officie der overledenen gezongen voor de overleden kameraden en weldoeners, welk officie eveneens gezongen wordt voor iedere functionaris en voor zijn vader en moeder, op de zondag, onmiddellijk nadat men kennis van het overlijden heeft gekregen. - 9. Aan de zangers wordt met bijzondere nadruk onder het oog gebracht zich te onthouden van alle ijdelheid, en trots; want dit zijn twee afkeurenwaardige ondeugden die de vrucht van het goede dat men doet verloren doen gaan en vijandschap onder de kameraden doen ontstaan. (Een waarlijk christelijk zanger moet zich nooit gekrenkt voelen, noch een ander doel voor ogen hebben dan de eer van God, en zijn stem te verenigen met die der engelen, die hem zegenen en prijzen in de Hemel.

Hoofdstuk XII. Over de s p e l l e i d e r s. - 1. Het is ten zeerste gewenst dat onder de recreatie allen kunnen deelnemen aan een of ander spel op de daarvoor aangewezen tijd. - 2. De toegestane ontspanningen en spelen zijn het balspel, het schijfwerpen, schommelen, het steltlopen, draaimolen, schijfschieten, touwtrekken; gymnastiek oefeningen, ganzebord, dammen, schaken, tombola, corriere of baarspel, ambachtenspel, mercante, en alle andere spelen die tot de ontwikkeling van het lichaam kunnen bijdragen. - 3. Verboden zijn kaartspelen, tarokspelen en andere spelen die het gevaar opleveren dat God beledigd wordt of die schadelijk kunnen zijn voor anderen of zichzelf. - 4. Gewoonlijk is de tijd voor de recreatie 's morgens vastgesteld van 10 tot 12 uur, en van 1 tot half drie 's middags, en van de afloop der godsdienst oefeningen tot 's avonds. In de winter ook gedurende de avond, echter niet later dan acht uur, bestaat de mogelijkheid tot recreatie voorzover daardoor de lessen niet gestoord worden. - 5. De spelen worden toevertrouwd aan vijf toezichthouders, van wie er een de leiding heeft. - 6. Dit hoofd van de toezichthouders noteert het nummer en de soort van de speeltuigen en draagt er de verantwoordelijkheid voor. Wanneer zij speeltuigen willen aanschaffen of laten herstellen, verwittigen zij de prefect. - 7. De toezichthouders verlenen hun diensten met tweeën iedere zondag. Het hoofd hoeft er alleen op te letten dat er geen wanordelijkheden plaatsvinden, doch hoeft zelf geen dienst te doen, tenzij een der toezichthouders niet aanwezig is. - 8. Ieder speeltuig is met een nummer gemerkt, bijvoorbeeld: wanneer er negen balspelen zijn worden er negen briefjes gemaakt waarop geschreven staat 1-2-3-4-5-6-7-8-9. Zijn er vijf paar stelten, dan worden die gemerkt met de nummers 10-11-12-13-14. En zo vervolgens eveneens met de andere speeltuigen. - 9. Als het uur voor het uitdelen der speeltuigen gekomen is, moet degenen die iets komt halen iets als onderpand achterlaten, waarop de toezichthouder het overeenkomstige nummer schrijft van het meegenomen speeltuig. In geval er een speeltuig vernield wordt of verloren gaat, wordt dit meegedeeld aan het hoofd van de toezichthouders of aan de prefect, op wiens bevel alleen het onderpand kan worden teruggegeven. - 10. Gedurende de recreatie loopt een toezichthouder over de speelplaats om ervoor te waken dat er niets vernield of weggegooid wordt; de ander verlaat nooit het lokaal waar het spel-materiaal bewaard wordt, maar staat nooit iemand toe, onder welk voorwendsel ook, de plaats te betreden waar de speeltuigen worden bewaard. - 11. De toezichthouders worden bijzonder warm aanbevolen ervoor te zorgen dat allen aan iedere ontspanning kunnen deelnemen, waarbij steeds de voorkeur gegeven moet worden aan degenen van wie men weet dat zij vaker het Oratorio bezoeken. - 12. Na afloop van de recreatie wordt er gecontroleerd of er niets ontbreekt, het speelgoed netjes opgeborgen en vervolgens wordt het vertrek gesloten en de sleutel bij de prefect gebracht.

Hoofdstuk XIII. Over de b e s c h e r m e r s. 1. De behoeders en beschermers hebben de zeer belangrijke taak de allerarmsten en meest verlatenen bij een patroon onder te brengen, en ervoor te zorgen, dat de leerjongens en jonge arbeiders die het Oratorio bezoeken niet bij een baas terecht komen bij wie hun eeuwige zaligheid in gevaar zou kunnen komen te verkeren. - 2. Het is de taak der behoeders de jongens naar hun huis terug te brengen die vandaar zijn weggelopen, en hun best te doen om de jongens die een vak moeten leren of die geen werk hebben bij een patroon onder te brengen. - 3. De beschermers zijn twee in getal, en hebben tot taak de namen, voornamen en adressen te noteren van de patroons die behoefte hebben aan leerlingen en jonge krachten, om hun beschermelingen bij dezen te kunnen onderbrengen. - 4. De beschermer verleent zijn beschermelingen hulp en tracht hen beter te maken, doch aanvaardt nooit enige geldelijke verplichting, evenmin bij de respectieve patroons. - 5. In de overeenkomst

met de patroons dient als eerste voorwaarde vermeld, dat zij de leerling vrij laten om de zondag te heiligen. - 6. Wanneer het gebeurt dat een leerling op een gevaarlijke plaats terechtkomt, verleent hij hem hulp om te voorkomen, dat hij onrust verwekt, waarschuwt de patroon wanneer dit mogelijk is, en intussen tracht hij een betere plaats voor zijn beschermeling te vinden,

DEEL III. Hoofdstuk V. Over de b i b l i o t h e c a r i s. - 1. Aan de bibliothecaris wordt een kleine keur van nuttige en onderhoudende boeken toevertrouwd om te verdelen onder de jongens die ze willen hebben en van wie men verwachten mag dat zij er enig nut van hebben. - 2. Hij boekt in een register de naam en voornaam van degenen die het boek lenen, en waarschuwt hen dat zij het boek na een maand dienen terug te brengen. - 3. Ook houdt hij aantekening van de boeken die binnenkomen en uitgaan om daar ieder ogenblik verslag over te kunnen uitbrengen. - 4. Twee personen zijn in de bibliotheek werkzaam: de bibliothecaris, die de boeken uitdeelt, en de algemene assistent, die daar verlof toe geeft en aantekening houdt van naam en adres van de leerling en van de titel van het boek. - 5. De functies van bibliothecaris en van assistent kunnen in dezelfde persoon verenigd zijn, zoals zij elkaar over en weer ook kunnen vervangen, wanneer een van beiden afwezig is. - 6. Allen worden aangemaand geen boeken te verliezen, te beschadigen, of er hun naam in te schrijven, en de boeken binnen een maand weer in te leveren.

DEEL II. Hoofdstuk I. Taken die alle functionarissen van het Oratorio betreffen. - 1. De taken van dit Oratorio, die alle gratis pro Deo gedaan worden, moeten iedereen met ijver vervullen als hulde aan de goddelijke Majesteit, en daarom dienen allen elkaar aan te moedigen tot volharding in de respectieve taken en om de daarmee samenhangende plichten te vervullen. - 2. Zij moeten de jongens tot ijver aansporen die het Oratorio al bezoeken, en in de loop van de week nieuwe uitnodigen om erheen te komen. Nooit mogen zij zich ongunstig uitlaten over de regels of over andere dingen die betrekking hebben op de gang van zaken in het Oratorio, noch mogen zij zich afkeurend uitlaten ten overstaan van de jongens over de voorschriften van de Directeur of van de andere oversten. - 3. Het is een groot geluk een waarheid van het geloof aan een onwetende te mogen verkondigen en hem ook maar van slechts één zonde te weerhouden. - 4. Liefde, wederzijds geduld in het verdragen van andermans gebreken, de goede naam van het Oratorio en van zijn functionarissen bevorderen, en allen te vervullen van welwillendheid en vertrouwen in de Rector, zijn dingen die allen warm moeten worden aanbevolen, want daarzonder zal het niet mogelijk zijn de orde te handhaven, de eer van God te bevorderen en de werken voor het heil van de zielen. - 5. (Wanneer het erg moeilijk is personen te vinden om alle functies te vervullen kan men tot dit doel verschillende functies in een en dezelfde persoon verenigen: bijvoorbeeld de functie van toezichthouder, beschermer en assistent kan in één persoon verenigd worden). - 6. (Zo kan ook de functie van de prefect samengaan met die van geestelijke leider. De toezichthouder, bewaker, voorbidder, kunnen eveneens één enkel ambt vervullen. Zo ook kunnen de kroniekschrijver, de assistent en de bibliothecaris vervangen worden door een van de kosteren die daar de geschiktheid voor bezit).

H O O F D S T U K X.

ZONDAGMORGEN IN HET ORATORIO - HET GEDRAG VAN DE JONGENS
IN DE KERK - DE HEILIGE MIS EN DE COMMUNIE - LESREPETITIES -
ZORGEN VAN DON BOSCO - BEMINNELIJKHEID EN LIEFDE - HEILIGE
TOORN NIET IN TEGENSPRAAK MET ZACHTMOEDIGHEID,

Het zal onze lezers niet onaangenaam zijn dat wij terugkeren tot een onderwerp dat al verschillende malen is aangeraakt, doch op andere tijden, namelijk dat der feestdagen in het Oratorio van de Heilige Franciscus van Sales. Het is een te aanminnig schouwspel zich Don Bosco voor te stellen middenin zijn arbeidsterrein, enkele bewijzen aan te halen van zijn liefde, waar we nog niet over gesproken hebben, en die oude tijden weer te doen opduiken met de levenschenkende geest die voortvloeide uit zijn nieuwe reglement.

Om ordelijk te werk te gaan, geven wij allereerst het programma op, waarmee gewoonlijk de dag des Heren geheiligd werd, en hoe het na lange ondervinding door Don Bosco in het tweede deel, zesde hoofdstuk van de Regel definitief opgetekend werd:

" 1. De godsdienstige praktijken onder ons zijn: De Biecht en de Communie, en tot dat doel wordt er iedere zondag en geboden feestdag aan degenen die tot deze beide Sacramenten willen naderen de gelegenheid daartoe gegeven.

" 2. Het Officie van de Heilige Maagd, de Heilige Mis, lezing uit de Gewijde of uit de Kerkgeschiedenis, de catechismus, de Vespers, preek, de zegen met het Allerheiligste, zijn de plechtigheden op zon- en feestdagen."

Voegen wij hieraan toe dat een Rozenhoedje soms 's morgens, soms ook wel 's avonds werd gebeden.

Er waren vrome mensen, en ook religieuzen, die deze veelvuldige godsdienst oefeningen niet gewenst voorkwamen en zij meenden er met recht en reden tegenin te kunnen brengen, dat de jongens daar genoeg van zouden krijgen Maar het antwoord van Don Bosco luidde steeds: "Ik heb de naam Oratorio aan dat huis gegeven om duidelijk te doen uitkomen dat het gebed de enige macht is waarop wij moeten bouwen, en de heilige Rozenkrans wordt er gebeden omdat ik van begin af aan mezelf en mijn jongens onder de onmiddellijke bescherming gesteld heb van de Allerheiligste Maagd." Overigens was hij erin geslaagd, zoveel variatie in deze oefeningen te brengen, dat heel de menigte jongens niet het minste teken van verveling aan de dag legde; te meer wijl hij hen wist te vervul-

len van de zekerheid van ontelbare genaden, ook tijdelijke, door God en de Heilige Maagd als beloning voor hun godsvrucht geschonken.

Aldus ging het kerkje van Valdocco heel vroeg in de morgen open en Don Bosco verscheen op de drempel en verzamelde al de jongens die goed op tijd uit alle richtingen kwamen aanlopen: Zij herinnerden zich zijn vermaningen: Wij zijn christenen", had hij tegen hen gezegd, "daarom moeten wij alles eerbiedigen wat in het bijzonder de kerk aangaat, die de tempel des Heren genoemd is, een heilige plaats, een huis van gebed. Wat wij de Heer ook in de kerk zullen vragen, wij zullen het verkrijgen. In ea omnis qui petit accipit. Och, geliefde kinderen hoeveel vreugde bereiden jullie Jezus Christus, wat een goed voorbeeld geven jullie aan het volk door jullie godsvrucht en door hier bijeen te komen! Wanneer de Heilige Aloysius naar de kerk ging, stroomden de mensen toe om hem te zien, en allen waren gesticht door zijn ingetogen gedrag. Treed de kerk binnen zonder te hollen en zonder lawaai te maken, Betuig de verschuldigde buiging tegenover het altaar, of maak de kniebuiging indien het Allerheiligste Sacrament er is, ga dan naar jullie plaats en breng, terwijl jullie geknield zijn, hulde aan de Allerheiligste Drieëenheid door drie Onzeveraders te bidden. Wanneer de tijd voor het heilig misoffer nog niet gekomen is, kunt ge de Zeven Blijdschappen van Maria bidden of een ander gebed storten Pas er wel voor op, dat ge in de kerk niet lacht en niet spreekt zonder noodzaak, want een woord of een glimlach kan voldoende zijn om ergernis te geven en anderen die de heilige plechtigheid komen bijwonen te hinderen" (1):

De jongens gingen al gauw rond de plaats knielen waar er biecht gehoord werd, en dan spoorde Don Bosco hen met een zeer korte vermaning aan tot de voorbereiding van een goede biecht, beval hun een kinderlijk

---

(1) Reglement. Deel II, Hoofdstuk IV. Gedrag in de kerk, - Wanneer het sein gegeven is om naar de kerk te gaan, begeeft iedereen zich terstond en ordelijk daarheen, er zorg voor dragend dat zijn kleren behoorlijk in orde zijn, en degenen die kunnen lezen vergeten vooral hun kerkboek niet. - 2. Bij het binnenkomen in de kerk neemt iedereen wijwater, maakt een kruisteken en begeeft zich naar zijn plaats om geknield een kort gebed te storten, eraan denkend dat hij zich in het huis van God bevindt die de Heer is van hemel en aarde. - 3. In de kerk moest geen assistent nodig zijn; de gedachte alleen al zich in Gods huis te bevinden moest voldoende zijn om iedere afleiding te voorkomen. Doch wanneer iemand zichzelf en de plaats waar hij zich bevindt zou vergeten, wordt iedereen aangeraden zich aan de bevelen van de assistenten en toezichthouders te houden, en evenmin verlaat iemand zonder ernstige reden de kerk. - 4. Allen wordt aangeraden niet te zitten slapen, of te praten, te schertsen of geluiden te maken die de lachlust kunnen wekken of opschudding veroorzaken. Dergelijke onbehoorlijkheden moeten onmiddellijk onderdrukt en ook gestraft worden, naar het voorbeeld van de Goddelijke Zaligmaker, die degenen die in de tempel handel dreven met de zweep naarbuiten dreef. - 5. Wanneer iemand vanwege een feit terecht of ten onrechte vermaand wordt, dient hij dat stilzwijgend en goedsmoeds te ondergaan, en wanneer hij er iets tegen in te brengen heeft, doet hij dat na de plechtigheid. - 6. 's Morgens gaat niemand naar buiten voordat het Lodato sempre sia il nome di Gesù e di Maria gezongen is, 's Avonds komt niemand uit de knielende houding overeind voordat het H. Sacrament in het tabernakel is opgeborgen. - 7. Iedereen wordt aanbevolen zo weinig mogelijk de kerk te verlaten gedurende de preek. Na afloop van de godsdienstoefening begeeft iedereen zich zonder rumoer te maken naar de recreatie of naar huis.

vertrouwen in hun biechtvader aan, ook wanneer het gewetenstwijfels betrof; hierna nam hij in de biechtstoel plaats om de penitenten te aanhoren. Er kwamen ook veel andere, vreemde, volwassen personen bij hem biechten, die vervolgens de Mis bijwoonden en met de jongens te Communie gingen.

Wanneer het biechten was afgelopen, droeg Don Bosco de heilige Mis op, en wanneer hij ergens heen moest, werd zij door een andere dienstwillige priester opgedragen, en dat was dan meestal de theoloog Giovanni Vola. De jongens woonden de plechtigheid met grote godsvrucht bij, Don Bosco wilde niet dat zij alleen maar uit onnadenkende gewoonte naar de viering van het mysterie zouden komen, maar, zoals de leerlingen uit die jaren ons vertelden, hij sprak met veel vuur, dikwijls herhalend wat hij in de "Giovane Provveduto" geschreven had, over de aard en de oneindige waarde van het Misoffer. Hij riep uit: "Het is een toch al te droevig schouwspel, overal ter wereld zoveel jongens opzettelijk verstrooid de Heilige Mis te zien bijwonen, oneerbiedig, zonder ingetogenheid, zonder godsvrucht, terwijl zij blijven staan en maar overal rondkijken! Ach! deze jongens hernieuwen ontelbare malen, zoals de Joden, het Lijden van Golgotha, terwijl zij daarbij grote ergernis geven aan hun kameraden en onze heilige Godsdienst oneer aandoen, Woont de heilige Mis derhalve bij, beste jongens, in de gesteltenis van de waarachtige christen, gedragen jullie je netjes en wees zo aandachtig, dat niets jullie kan afleiden. Jullie geest, jullie hart, jullie gevoelens moeten op niets anders gericht zijn dan op de eer van God. Stel u voor ogen, Jezus Christus te zien ten tijde van zijn smartelijk lijden en sterven voor onze zaligheid. Doe ijverig uw best om naar de heilige Mis te gaan, ook op werkdagen, en aanvaard daartoe desnoods een of ander ongemak. Daardoor zullen jullie van Onze-Lieve-Heer alle mogelijke zegeningen verwerven, zodat alles wat jullie ondernemen zal slagen. Bidden jullie voor jezelf, voor jullie ouders en weldoeners en voor de zielen in het vagevuur."

De jongens begrepen hem, en als het ogenblik voor de heilige communie gekomen was, was het een ontroerend schouwspel ook op gewone zondagen tweehonderd en meer van hen, die vroeger zo teugelloos waren, volkomen vrijwillig, met gevouwen handen en met de grootste aandacht, ter Heilige Tafel te zien naderen. Men zag het geloof uit hun ogen stralen en wanneer Don Bosco hun de communie uitreikte, smaakte hij een hemelse vreugde.

Na afloop van de mis, beklom Don Bosco de preekstoel en de jongens luisterden met grote aandacht en voldoening naar zijn woord. In dat jaar begon hij de Gewijde Geschiedenis te vertellen. Toen hij daarmee klaar was, begon hij later met een uiteenzetting van de Kerkgeschiedenis en vervolgens met de levens van de Pausen.

Hij was zo helder in zijn voordrachten en commentaren, dat wanneer hij, naderhand, zoals hij gewoon was, in het openbaar enkelen onder vroeg, dezen niet alleen zijn woorden konden herhalen, maar ook in staat waren behoorlijk te antwoorden op zeer belangrijke vragen die hij hun stelde. Dat werd bericht door Mgr. Bertagna Giovanni Battista, die indertijd als seminarist in Valdocco kwam om er catechismusonderricht te geven.

Wij hebben al gezegd, dat Don Bosco na die ochtendpreek wilde, dat steeds het schietgebed De namen van Jezus en Maria moeten steeds gezegd zijn, werd gezongen Daarmee wilde hij eerherstel brengen voor zoveel vloeken die er in de wereld te horen waren. Hijzelf zette het

lied in zonder op de stem van de voorzanger te wachten. Wanneer het schietgebed beëindigd was, verlieten de jongens de kerk onder het zingen van de hymne Aloysius, sieraad der jeugd.

Hierna ging de meerderheid van hen naar huis om te ontbijten; voor enkelen die bleven waren er, al naar de mogelijkheden en ieders behoefte, verschillende lessen, zoals we al zeiden; enkele studenten werden met een korte repetitie geholpen met de spraakkunst en het metriek stelsel. Don Bosco belastte zichzelf met dat onderricht, ofwel hij droeg het op aan een of twee van zijn vrienden, zoals Don Giacomelli ons verzekerde. Ten slotte gingen allen, na een ontspanning van verschillende aard, waarin Don Bosco steeds de leiding had, heen om te eten.

Don Bosco ondervond veel vreugde doordat de jongens aan zijn zorgen met genegenheid beantwoordden; maar in het begin van het jaar werd dat gemengd met enkele onaangenaamheden die hem levendig troffen. De oorzaak daarvan was, dat hij soms zijn leerlingen door een van zijn medehelpers op een strenge manier zag behandelen.

Hijzelf vertelde: "Op een zondagavond zag ik een grotere jongen een van zijn kleinere kameraden mishandelen, Ik beefde toen ik dat zag gebeuren en moest me het grootste geweld aandoen om niets te zeggen. De volgende dag echter, toen ik die jongen tegenkwam, liet ik niet na hem op een welwillende manier zijn verkeerd optreden onder de ogen te brengen."

Maar ondanks de herhaalde waarschuwingen, kon hij dergelijke vervelende gebeurtenissen toch niet steeds voorkomen, hetzij doordat sommigen, aangewezen als assistent, veeleer ruw en opvliegend van aard waren, ofwel doordat hun niet al te groot geduld dikwijls op een te zware proef gesteld werd: Zo deelden zij, vooral in de kerk, al te dikwijls stevige opstoppers uit aan de weinige jongens die zaten te slapen of die onder de preek of bij het bidden stoorden. Om die redenen ontstond er soms ontevredenheid in en buiten het Oratorio. Uit vrees echter tegenzin te verwekken en sommige surveillanten van zich te verwijderen die toch van goeden wil waren, deed hij onder het preken, alsof hij niets merkte en trachtte hij zich zoveel mogelijk te beheersen; maar vastbesloten een einde aan dat wangedrag te maken, kwam hij tot overeenstemming met de jongen Giuseppe Brosio, die sinds 1841 was begonnen hem te helpen in de kerk van de Heilige Franciscus van Assisi, Brosio, die wel zesenvestig jaar lang op vertrouwelijke en vriendschappelijke voet met Don Bosco verkeerde, was blij, Don Bosco van een zorg te kunnen bevrijden. Daar hij, in het priesterkoor staande, de gebeden leidde, ging hij, als dat afgelopen was, op en af in de kerk rondlopen, teneinde iedere handeling van geweld van de mede-assistenten te voorkomen. Nu en dan schudde hij degenen die zaten te slapen rustig wakker en soms, wanneer hij zag, dat zij zich vrijwillig aan de slaap overgaven, bezorgde hij hun een onprettige verrassing door hen wat snuif onder de neus te houden zodat zij wakker schrokken; degenen die stoorden door te praten of drukte te maken, wierp hij een strenge blik toe die gehoorzaamheid afdwong, want het was een struise jongen en hij was twintig jaar. Wanneer enkelen geen gevolg gaven aan de eerste waarschuwing, was een dreigend gebaar voldoende. Intussen stelde hij af en toe een kleine beloning in het vooruitzicht voor degenen die zich goed gedroegen, en wanneer Don Bosco dan op de preekstoel klom, was zijn gehoor volkomen rustig.

Aan deze ijver voegde Don Bosco zijn overredend woord en in de preken, in de toespraken op de speelplaats, vertelde hij voorbeelden die de noodzakelijkheid aantoonde van de broederlijke geest die er onder de kameraden moest heersen, en vooral ook van de eensgezindheid die er tussen de jongens van het Oratorio moest bestaan om de zegen van God waardig te zijn. En hij slaagde in zijn bedoeling, Binnen de kortste tijd kwam er een einde aan het onordelijk rumoer en hoorde men daarover geen klachten meer

Inderdaad, zo verzekert de jongen Chiosso die in die jaren het Oratorio bezocht, inderdaad strafte Don Bosco nooit, met uitzondering van enkele zeldzame gevallen, wanneer het ging om een of andere brutale, weerspannige jongen, of om een vloeker, of om eentje die op heterdaad betrapt werd bij het spreken van onbehoorlijke taal. En zulks alleen in die enkele gevallen waarin het, afgezien van de ergernis, voor de ziel van die onvoorzichtige noodlottig zou geweest zijn hem uit het Oratorio weg te zenden. De kameraden merkten maar heel moeilijk iets van de opgelegde straf; maar soms, wanneer deze allen bekend was, namen allen de partij van Don Bosco op, en zeiden: "Hij heeft goed gehandeld." En naderhand waren ook de schuldigen die mening toegedaan, want nooit gebeurde het dat hij zich liet drijven door gekwetste eigenliefde: zijn beminnelijkheid overheerste steeds.

Die vormde de grondslag van heel zijn systeem, omdat hij er stellig van overtuigd was dat zij noodzakelijk was bij het opvoeden van de jongens, om hun harten te openen, erin te kunnen doordringen als in zijn eigen huis, om er het onkruid der ondeugd uit te kunnen wieden en de bloemen der ontlukende deugden erin te verzorgen Hij legde er zich bijzonder op toe hen door zijn minzaamheid tot openhartigheid te brengen, tot eenvoud en oprechtheid; om hun vertrouwen te winnen, probeerde hij op allerlei manieren te bewerken dat zij hem genegen zouden zijn, en dat zij zouden weten dat hij van hen hield. Gesloten harten die hun geheimen bewaren wijzen er bijna steeds op, dat zij hun ondeugden geheim houden, en degenen die altijd alleen waren, stiekem, stil of huichelachtig, waren altijd een kwelling voor hem, en hij overlegde iedere mogelijke weg om hen te winnen en hen met weldaden te veroveren.

De theoloog Savio Ascanio, die in die jaren, zoals we zullen zien, bij hem woonde, zei dat Don Bosco steeds minzaam, zachtmoedig, vaderlijk te werk ging, zachtheid uitstralend bij het leiden van de jongens tot deugdzaamheid, en nooit ook zag hij hem iemand onbeleefd behandelen of met straf dreigen, ook de lichtzinnigsten en ondeugendsten niet. En het is uit dien hoofde dat het Oratorio overvol was van kleine en grotere jongens, en het merendeel van hen naderde iedere zondag tot de heilige Sacramenten.

Al degenen die eenmaal met hem gesproken hadden waren verrukt over zijn zachtzinnige en nobele manier van optreden, over de hartelijkheid van zijn omgang, over de doelmatige en aangename wijze waarop hij zijn woorden wist te kiezen. Dat verklaart voor een deel de betovering die hij uitoefende op de jongens, die hij onweerstaanbaar aantrok. Hun steeds openstaande en vertrouwensvolle hart verleende hun gezicht die bijzondere aantrekkelijkheid die men het doorschijnen der ziel zou kunnen noemen. Zij omringden hem met een onuitsprekelijke blijdschap, en

het kostte hun zoveel moeite afscheid van hem te nemen, dat zij van geen weggaan wisten: het was bijna nodig dat Don Bosco zelf hen wegzond.

Het gezicht van Don Bosco, zo vertelde ons Giuseppe Buzzetti dikwijls, - en met hem honderden en honderden anderen, - had een sympathieke uitdrukking, zo aangenaam, zo beminnelijk, ja als het ware engelachtig, alsof het niet van deze wereld was; in zijn blik en in zijn glimlach openbaarde zich de betovering der heiligheid die in hem was. Wel honderden malen hoorde men de jongens die bij hem vertoefden zeggen: "Hij lijkt Onze-Lieve-Heer wel!" Een uitdrukking die ze gewoonlijk gebruikten.

Niettemin zou het verkeerd zijn te menen dat zoveel beminnelijkheid in Don Bosco een teken van zwakte of onbezorgdheid zou zijn. Hij kon ook toornig zijn en het laten merken ook, omdat ook de toorn een werktuig van de deugd is, doch nooit buitenmate en steeds alleen wanneer het ging om de beledigde eer van God Onze Heer Jezus Christus zelf werd verschillende malen toornig tegen de Farizeeën: Circumspiciens eos cum ira (1), en beheerste toorn is niet in tegenspraak met de deugd der zachtmoedigheid. In de loop van deze gedenkschriften zullen wij ook deze zijde van de ijver die de beminde Don Bosco aan de dag legde zien schitteren.

---

(1) Mk. 3,5

H O O F D S T U K   X I

HET ZONDAGSORATORIO NA DE MIDDAG - DE TERUGKEER VAN DE
JONGENS - DE EERSTE RECREATIE - DE CATECHISMUS EN DE
HEILIGE DIENSTEN - COMPELLE INTRARE - DE TWEDE RECREATIE
EN DE GEDRAGSVOORSCHRIFTEN VOOR DE JONGENS - DON BOSCO DE
ZIEL BIJ HET SPEL - OPLOSSING VAN PROBLEMEN - HEILZAME
RAADGEVINGEN EN TOEGEZEGDE BELONINGEN - HET VERTREK 's
AVONDS - VERMOEIDHEID VAN DON BOSCO - WONDERBAARLIJKE
GEDRAGSVERANDERING - DE HOOP DER MAATSCHAPPIJ,

De uren van de zondagnamiddag waren voor Don Bosco niet minder vermoeiend dan de voormiddag. Hij gebruikte zijn maaltijd, waarna tegen één uur, of ook wel tegen half twee het Oratorio weer geopend werd. De jongens kwamen toeijlen, gedreven door het levendige verlangen om bij Don Bosco te zijn, die hen met een even groot verlangen om in hun midden te vertoeven, opwachtte en opgewekt begroette. Hij had al zoveel speeltuigen laten klaarzetten als maar kon: het houten paard, de schommel, de springstok en alle andere benodigdheden voor het turnen; en om onenigheid en vechtpartijen te voorkomen, wees hij de plaats aan, waar iedere groep zich rustig zou kunnen vermaken.

Intussen gingen Don Borel en Don Carpano in de omgeving rond, op zoek naar de jongens, die uit andere wijken van de stad gekomen waren om in die verlaten weilanden hun vermaak te zoeken, en die niets wisten of niet wilden weten van het Oratorio. Wanneer zij zo'n groepje ontdekten, nodigden zij hen vriendelijk uit mee te gaan en stelden de meest weerspannigen een beloning in het vooruitzicht als ze meegingen. En maar zelden bleven hun bemoeiingen vruchteloos. Wanneer deze beide voortreffelijke priesters niet in de gelegenheid waren om dat te doen, droeg Don Bosco het op aan de een of ander van de catechismusleraren of seminaristen.

Intussen begonnen de jongens met de recreatie en Don Bosco zelf had hen over de verschillende spelen verdeeld. Hij was steeds te midden van de jongens, vertelde ons Don Reviglio. Hij liep hier en daar rond, richtte zich nu eens tot de een, dan tot de ander, en zonder dat zij er erg in hadden ondervroeg hij hen om achter hun aard en behoeften te komen. Vertrouwelijk zei hij nu eens de een, dan de ander iets aan het oor, waarbij hij hen een heilzame raad gaf of hen uitnodigde tot de heilige sacramenten. Hij bleef staan bij degenen die zich soms neer-

slachtig toonden en deed wat hij kon om met een grapje hun stemming opgewekter te maken. Hijzelf was echter steeds opgewekt en glimlachte altijd, maar niets van wat er gebeurde ontsnapte aan zijn nauwlettende aandacht, wel wetende welke gevaren er konden ontstaan uit de opeenhoping van jongens van verschillende leeftijd, afkomst en gedrag. Deze waakzaamheid zou hij nimmer opgeven, ook niet toen hij over ijverige seminaristen en priesters beschikte om hem te helpen, daar hij voor het eerst met zijn voorbeeld de zo belangrijke methode wilde grondvesten om de jongens nooit aan zichzelf over te laten.

Gedurende deze recreatie kwamen er, buiten de priesters die wij al genoemd hebben, op uitnodiging van Don Bosco ook de theoloog Rossi, de theoloog Giovanni Vola jr., kanunnik Lorenzo Gastaldi, Don Bologna en enkele geestelijken van het Convitto Eclesiastico. Die eerbiedwaardige dienaren des Heren waren gaarne bereid om catechismusonderricht te geven en, afwisselend, voor de preek te zorgen. Maar niet allen konden steeds iedere zondag naar het Oratorio komen en zich na de diensten in de kerk met de jongens bezighouden. Niettemin bood dat steeds een beminnelijk en verrassend schouwspel. Nauwelijks verschenen die geestelijken op de speelplaats of overal bijna werd het spelen gestaakt, en de jongens kwamen in menigte toegelopen om elk van hen en ook Don Bosco te omringen. Er werd wat verteld en een liedje gezongen ter ere van Maria. Dat gebeurde vroeg of laat in iedere recreatie.

Tegen half drie begonnen de godsdienstoefeningen. Het was bewonderenswaardig wat een orde er heerste onder een zo grote menigte jongens, ook onder de meest luidruchtigen en de grootste druktemakers. Een enkele slag van de klok was voldoende om allen te doen zwijgen, zij gingen in rijen staan en gedwee begaven zij zich naar de kapel.

Onnodig te zeggen dat er op een dergelijke gehoorzaamheid ook wel eens een zeldzame uitzondering voorkwam. Soms waren er een paar die misschien voor de eerste maal naar het Oratorio gekomen waren, aangetrokken door kameraden of door de spelletjes, of die brutaal van aard waren, en nauwelijks het teken hoorden om het spelen te staken, of zij probeerden het terrein van het Oratorio te verlaten en haalden de schouders op als anderen hun vroegen te blijven, of zij staken de draak met die aansporingen. Daarom was het nodig hen een beetje stevig aan te pakken om hen ertoe te brengen de zaken van de godsdienst te leren kennen, en om te voorkomen dat zij, wanneer zij aan zichzelf overgelaten werden, een of ander gevaar naar lichaam of ziel zouden lopen. In de zomer had de begeerte om in de Dora of in sommige diepe kanalen te gaan zwemmen al menige onvoorzichtige het leven gekost. Verscheidene moeders waren met hun kinderen bij Don Bosco gekomen, verzekerden hem dat hun jongens onhandelbaar waren en smeekten hem om hen te verbeteren. Don Bosco voelde zich tegenover God voor hun zielen verantwoordelijk en soms nam hij zelf op zich hen terug te halen. De ene keer bereikte hij hen al spoedig, een andermaal duurde de achtervolging enkele minuten. Sommigen namen dat goedmoedig op, lachten en lieten zich naar de catechismusles brengen; anderen verzetten zich en er was stellig de deugd van een heilige voor nodig om tegenover zoveel halsstarrigheid niet het geduld te verliezen. Op zekere dag zat Don Bosco achter twee van zulke knapen aan, en door het lopen was hij rood in het gezicht en bijkans ademloos. Plotseling verscheen Don Giacomelli tussen de bomen en hij riep uit:

"Hé, dat is de tweede keer dat ik jou opgewonden zie!" - Don Bosco had intussen de twee vluchtelingen te pakken gekregen, en terwijl hij beiden bij de hand hield, gaf hij Don Giacomelli een antwoord waaruit overduidelijk de rust van zijn geest sprak: "Wat wil je! Die twee verdraaide bengels hier probeerden aan de haal te gaan om niet naar de kerk te hoeven!"

Intussen begon in het Oratorio, na het bidden van het Rozenhoedje - zoals Don Bosco de aanvankelijke volgorde had veranderd, - de catechismusles in de klassen, verdeeld volgens leeftijd en bekwaamheid. De lesgevers hadden hun plaats ingenomen op een verhoog temidden van de jongens die aan hen waren toevertrouwd. Don Bosco, een en al bezorgdheid om het onderricht zo vruchtbaar mogelijk te doen zijn, had bij het indelen van de klassen, aan de geleerde geestelijken de grootste jongens toegewezen evenals aan vrome en goed onderlegde leken van de Turijnse patriciërsstand, van wie hij later ook voor de scholen veel hulp onderzond, zoals van graaf Carlo Cays en markies Domenico Fassati.

Voor zichzelf reserveerde hij het catechismusonderricht in het koor aan de oudste jongens en wanneer hij daarin verhinderd was, droeg hij het steeds op aan een vooraanstaand priester en vooral aan de theoloog Francesco Marengo. Van Don Bosco kan men gerust zeggen, dat hij in buitengewoon grote mate de gaven van het verstand bezat om de waarheden van het geloof uiteen te zetten en in het bestrijden van de dwalingen die tot de geesten begonnen door te dringen. Hij sprak met veel toewijding en groot gemak, en zette daarbij de christelijke leer op een zodanige manier uiteen, dat hij ze toegankelijk maakte voor ieder begripsvermogen, zodat het voor iedereen die hem hoorde een genot was. In dat opzicht was zijn ijver meer uniek dan zeldzaam, merkte de theoloog Leonardo Murialdo tegenover ons op, zoals ook in de manier waarop hij de harten van de jeugd met een geest van vroomheid wist te vervullen.

De catechismus duurde niet langer dan een halfuur, en vijf minuten voor het einde gaf het misklokje een teken, dat door de jongens met een eenstemmig geroep en langdurig gejuich begroet werd: Vertellen! - De lesgevers vertelden dan een mooi verhaal dat zij gelezen of gehoord hadden, in het bijzonder met betrekking tot het leven der heiligen, of de kerkgeschiedenis, of de wonderen van Onze-Lieve-Vrouw, tot grote voldoening van hun toehoorders. Het mag de schijn hebben, dat dat geroep in de kerk weinig eerbiedig was, maar Don Bosco, beseffend dat de jongens vrij lang onbeweeglijk en stilzweigend hadden zitten luisteren, begreep dat zij behoefte hadden aan een kleine ontspanning, en tot in 1868 stond hij hun dat geroep toe, ervan overtuigd dat het ook de Heer aange-naam zou zijn.

Na de catechismusles gaf Don Bosco, wanneer er geen andere predikanten waren, 's avonds ook nog een populaire les, en na de zegen met het Allerheiligste, was hij gewoon, alvorens de kerk te verlaten, een godsdienstig lied te laten zingen. Daar hij op bijzondere wijze de naam van Jezus vereerde, en deze dikwijls aanriep en hem met voorliefde schreef gaf hij ook de voorkeur aan het lied ter ere van deze Allerheiligste Naam, dat begint met de woorden: Komt, kinderen, zingt. Elke strofe eindigde met een refrein dat hij zelf bedacht had, en waarin herhaaldelijk de naam van Jezus terugkeerde. En hij drong er daarom op aan dat men dat lied opgewekt en vol godsvrucht zou meezingen.

Soms woonde Don Bosco niet alle plechtigheden bij. Wanneer iedere klas, ook die in het koor, haar eigen lesgever voor de catechismus had en een predikant bereid was hem te vervangen, liep hij een groot deel van de omgeving af, op zoek naar rondwalende schaapjes, dat wil zeggen naar die jongens die maar moeilijk tot rede en inzicht te brengen waren.

Inplaats van naar de kerk te gaan, verzamelden deze jongens zich buiten, in weilanden en op de wegen en vooral in de portieken der boerenhuizen om daar kaart te spelen. Gemoedelijk ging hij naar de jongens toe en bleef met een onverschillige blik naar hun spel staan kijken. In hun midden, op een stoel of meestal op de grond, hadden ze een zakdoek liggen, die voor tafel diende en waarop zij het geld van de inzetten hadden gelegd. Zij speelden vertwijfeld met de kaarten: tresette, asina, capra en enkele van deze spelletjes, zoals bijvoorbeeld het capra waren bij de wet verboden. Op de zakdoek lag tot 15, 20 en meer lire opgestapeld. Het gebeurde niet zelden, dat een meningsverschil over het spel op een messengevecht uitliep.

Don Bosco mengde zich dus in hun spel en soms nam hij er ook aan deel. Maar wanneer hij zag dat de zoekdoek goed met geld voorzien was en de spelers verhit raakten van het kaarten, nam hij bliksemsnel de vier punten van de zakdoek bijeen en terwijl hij het geld en de kaarten erin sloot, zette hij het op een lopen en nam alles met zich mee.

De verbouwereerde jongens sprongen op en liepen hem achterna, schreeuwend: "Het geld, geef ons ons geld terug!" Maar zij konden Don Bosco niet inhalen, want als het op lopen aankwam, waren er maar weinigen die hem konden bijhouden. Nu en dan keerde hij zich naar hen om en riep: "Weest maar gerust; ik wil jullie niet van het geld beroven; kom met me mee, loop, probeer me in te halen. Jullie krijgen het geld terug en ik zal jullie ook nog andere beloningen geven waarover jullie tevreden zullen zijn, Kom, loop!"

En op die manier kwamen ze gezamenlijk, de een vluchtend en de anderen hem achtervolgend, voor de poort van het Oratorio aan.

De kerk was geheel met jongens gevuld. De theoloog Carpano, of de theoloog Borel, stond op de preekstoel en was al met de preek bezig. Maar bij het binnenkomen van Don Bosco met die nieuwe troep schapen, moest hij het handig zien aan boord te leggen. Het ging erom die door hun minder aangename verrassing opgewonden jongens tot bedaren te brengen, hen de kerk in te krijgen en hen gedurende de preek te doen blijven. Don Bosco kwam binnen en deed de ene keer alsof hij een koopman was, een andermaal alsof hij een deugniet was die door zijn moeder met geweld hierheen gestuurd was om naar de preek te komen luisteren, ofwel hij deed zich voor als iemand die door de directeur was uitgenodigd om naar het Oratorio te komen, of ook wel als een brave kameraad die enkele van zijn fijne vrienden had meegebracht. De jongens die al in de kerk waren keken lachend toe, en zich verkneukelend over het schouwspel dat nu zou volgen, gingen ze rechtop staan om beter te kunnen zien.

Soms liep Don Bosco naar binnen alsof hij een rondtrekkend koopman was en riep uit: "Amandelkoeken! Amandelkoeken! Wie koopt er amandelkoeken!"

De predikant op de preekstoel keerde zich naar hem toe: "Hola, jij schelm: wil je wel eens gauw de kerk uitgaan? Is het hier soms een markt?"

"O, best! Ik doe mijn zaken waar veel mensen bijeenkomen. Ik heb hier zoveel jongens gezien en ik dacht hun mijn amandelkoeken te kunnen verkopen."

"En waar blijft dan je eerbied voor Gods Huis?"

De twee spraken het sappige Piëmontees, en zij gingen ofwel op het onderwerp door, of begonnen te spreken over de eerbied voor de kerk, over de zondagsheiliging, over het spelen, het vloeken en de biecht.

De spelers bleven bij het binnenkomen in de kerk en op het horen van die onverwachte woordenstrijd staan en luisterden aandachtig, lachten, en gingen ten slotte zitten als er nog plaats was en hielden zich rustig totdat het mondgevecht afgelopen was. Voor deze soort van preken beschikten Don Borel en Don Bosco, van wie de een als meester en de ander als leerling optrad, over een handigheid en geestige scherpzinnigheid om het gesprek wel anderhalf uur lang gaande te houden, op een zodanige manier dat de jongens het jammer vonden dat het was afgelopen.

Hierna begon dan het bidden van de litanie Don Bosco bleef intussen aanhoudend achter in de kerk temidden van zijn nieuwe schapen. De een of ander van die jongens zei dan zachtjes tegen hem: "Wanneer geeft u ons het geld terug!" En dan antwoordde Don Bosco: "Nog een ogenblikje; wacht even totdat de Zegen gegeven is." En dan nodigde hij die jongens uit, met hem naar buiten te gaan, bracht hen naar de speelplaats, gaf hun het geld terug, deed er nog een royale gift bij, liet zich beloven dat ze iedere zondag naar het Oratorio zouden komen en dat ze niet meer zouden spelen zoals tot nu toe. Hij liet hen zien hoeveel aardige tijdpasseringen er in het Oratorio te vinden waren en nam op een dergelijke manier afscheid van hen dat zij, verrukt door zijn prettige manier van optreden, ten slotte zijn vrienden werden. En van de volgende zondag af begonnen zij het Oratorio regelmatig te bezoeken.

Als de kerkdienst dan zo beëindigd was en de jongens wat ontspanning was verleend, volgde de cursus voor de arbeiders, voor of na zons-
ondergang, al naar het seizoen, een cursus waaraan Don Bosco zijn persoonlijke medewerking verleende, De recreatie werd hervat en duurde tot 6 avond (1)

---

(1)Reglement deel II, Hoofdstuk III. - Gedrag onder de recreatie - 1. De recreatie is het beste lokmiddel voor de jeugd en het is gewenst dat allen eraan kunnen deelnemen, doch alleen met spelen die bij ons gebruikelijk zijn. - 2. Ieder tone zich tevreden met het speeltuig dat hem wordt toevertrouwd en met de plaats die hem in elk spel wordt toegewezen. - 3. (Gedurende de recreatie en in alle andere omstandigheden is het verboden over politiek te spreken, of dagbladen mee te brengen van welke soort ook; boeken te lezen of te bewaren zonder goedkeuring van de directeur). - 4. Het is verboden te spelen om geld, levensmiddelen of andere voorwerpen zonder bijzondere toestemming van de prefect; er zijn ernstige motieven waarom dat artikel stipt in het oog gehouden dient te worden. - 5. Wanneer gedurende de recreatie een belangrijk persoon het Oratorio binnenkomt, dient iedereen hem te groeten, door de pet af te nemen, de weg voor hem vrij te houden en het spel te onderbreken. - 6. Over het algemeen is het kaartspel verboden, evenals tarok (palla en pallone), onmatig te schreeuwen, het spel van anderen te storen, met stenen te gooien, met stukken hout of sneeuwballen, het beschadigen van planten, op de muren te schrijven of te tekenen of ze te beschadigen of het meubilair stuk te maken, tekenen of figuren te maken met houtskool of hout of andere dingen om mee te kladden. -

(Vervolg volgende bladzijde)

De heer Castagno als ooggetuige vertelde ons: "Don Bosco was de eerste bij het spel, de ziel van de recreatie. Lijfelijk en met zijn blik was hij in alle hoekjes van de speelplaats aanwezig, midden in ieder groepje jongens, deelnemend aan alle vormen van ontspanning. Ontstond er in een groepje een meningsverschil, dan zei Don Bosco tegen degene die er de oorzaak van was g "Ga daar maar bij die andere troep, die hebben een speler te weinig" Ik zal je plaats hier wel innemen." En hij speelde biljart, kegelbal en pluimspel, tot grote voldoening van degenen die het geluk hadden Don Bosco als medespeler te krijgen. Wanneer hij er daarna op een andere plaats een in het oog kreeg die te uitgelaten in zijn manier van doen en praten was bij bepaalde gymnastische oefeningen, zei hij tegen hem: "Hé, jij daar, kom mijn plaats innemen, dan zal ik de jouwe wel innemen." En ze wisselden van plaats. Zo ging hij van het ene punt naar het andere op de hele speelplaats, overal welgekomen als een bekwaam speler, iets wat heel wat opoffering en aanhoudende inspanning van hem vergde." Het was verrukkelijk als hij in ons midden was," zei een van die leerlingen, die thans al een man van gevorderde leeftijd is. "Enkelen van ons hadden geen jas, anderen hadden er wel een, maar die hing aan flarden, sommigen hadden een nauwelijks toonbare broek aan, een ander had geen pet, of de tenen staken door de gaten van zijn schoenen. Er waren er bij die haveloos waren, soms vervuild, onopgevoed, lastig, nukkig, en hij vond het altijd het heerlijkst met de allerarmzaligsten om te gaan. Maar voor de allerkleinsten koesterde hij een moederlijke genegenheid. Soms kregen twee jongens ruzie over een spelkwes-tie en begonnen elkaar uit te schelden en om de oren te slaan. Don Bosco ging dan naar hen toe en verzocht hen om daarmee op te houden. Verblind door hun woede letten ze wel eens niet op hem, en dan hief hij de hand op in een houding alsof hij hen een draai om de oren wilde geven; maar opeens hield hij zich in, en door hen bij een arm te nemen, scheidde hij hen van elkaar en al spoedig maakten de twee schelen als bij toverslag een einde aan hun woordenwisseling."

Dikwijls deelde hij de jongens in twee tegenover elkaar staande partijen voor het baanspel, en nadat hij zichzelf aan het hoofd van een der beide partijen gesteld had, begon er een zo levendig spel, dat al de jongens zowel de spelers als de toeschouwers, geestdriftig waren voor dat spel. Van de ene kant wilde men de roem verwerven Don Bosco te overwinnen, van de andere kant echter verheugde men zich in de zeker-

---

7. Verder is het in het bijzonder verboden te vechten, te slaan of zijn kameraden op een onbehoorlijke wijze aan te raken, ongepaste woorden te zeggen of zich te gedragen op een manier waaruit minachting voor de kameraden blijkt. Wij zijn allen kinderen van God, en wij moeten elkaar beminnen met dezelfde liefde als die van broeders onder elkaar. - 8. Een kwartier voor het einde van de recreatie, bij het luiden van het klokje, moet iedereen het spel of de partij waar hij mee bezig is afmaken zonder opnieuw te beginnen. Als de klok voor de tweede maal luidt, brengt iedereen de speeltuigen waar hij ze gehaald heeft, waar hij het voorwerp dat hij in pand gegeven heeft weer terugkrijgt. - 9. Niemand mag buiten het terrein van het Oratorio gaan spelen met de speeltuigen van het Oratorio. - 10. Onder de recreatie moeten allen de vereiste eerbied aan de dag leggen voor de leiders en zich onderworpen tonen jegens de toezichthouders.

heid van de overwinning. Niet zelden daagde hij al de jongens uit om met hem om het hardst te lopen, en bepaalde het doel dat de beloning aan de overwinnaar zou toewijzen. Dan stelden zij zich in een rij op Don Bosco tilde zijn toog tot op kniehoogte op. "Opgepast! riep hij: "Eén, twee, drie!" - En een vloed van jongens stortte zich naar voren, maar Don Bosco was steeds de eerste die het doel bereikte. De laatste uitdaging van die aard vond plaats in 1868 en ondanks zijn gezwollen benen, liep Don Bosco nog met een zo grote snelheid, dat hij achthonderd jongens achter zich liet, onder wie er zich velen bevonden die een wonderbaarlijke snelheid konden ontwikkelen. Wij, die erbij tegenwoordig waren, konden onze ogen niet geloven.

Het gebeurde ook wel, dat wanneer de animo gedurende de recreatie wat verslaptte, Don Bosco zijn zakken met karamellen ging vullen en er vervolgens een behoorlijk aantal van tussen de spelende troepjes wierp. Men kan zich de verwarring en het gedrang en de capriolen die daarop volgden indenken. Iedereen wilde op zijn minst één brokje van het lekkers veroveren, terwijl zij zich rond Don Bosco verdrongen onder het schreeuwen van: "Mij! Mij!" - Maar Don Bosco sloeg op de vlucht, en de jongens achter hem aan; nu en dan werden ze tot staan gebracht door de handenvol karamellen die hen werden toegeworpen, maar dan renden ze hem weer achterna, tenzij de voorraad was uitgeput.

Don Bosco was uitgeput van die voortdurende beweging, maar wat hem het meest van al vermoeide, was het voortdurend spreken van de morgen tot de avond, in de biechtstoel, op de preekstoel, in de catechismusles, in de klassen en gedurende de recreaties. De jongens, onder wie een bepaald aantal studenten, stelden hem duizenderlei vragen van allerlei aard en over alle denkbare onderwerpen, over kunsten, ambachten, uitvindingen, talen, geschiedenis, aardrijkskunde en over wat er was voor de schepping van de wereld, en over wat er zou overblijven na haar vernietiging, waar zich al het water bevonden had vóór de zondvloed, en alles met een eindeloos aantal waaroms wanneer zij zich van het een of ander niet goed rekenschap wisten te geven. Don Bosco moest allen een openhartig antwoord geven, zodat zij voldaan zouden zijn, en oppassen zich niet te vergissen of zich tegen te spreken, wijl de jongens zijn antwoorden voor een orakel hielden en er ook over spraken met hun ouders of met ontwikkelde mensen die er later met lof over spraken. Op die manier had zich een zeer wetenschappelijk peil bij Don Bosco ontwikkeld, dat volgens hen uniek, onbereikbaar was. Daarom was het nodig, dat Don Bosco zelf steeds op zijn hoede was om niet in verlegenheid te geraken, daar wanneer hij geaarzeld of zich vergist zou hebben, wanneer hij eenmaal gezegd zou hebben dat hij het antwoord niet wist, hij op zijn minst voor enkelen de aureool verloren zou hebben die hij voor hun eigen welzijn in stand moest houden. Dat te meer omdat de studenten van de scholen hun leraren ondervroegen. Die dorst naar algemene kennis was een band - de eerbied! - die de meest intelligente jongens aan hem bond, en er waren er velen die op hun beurt invloed uitoefenden op vele andere, meer ruwe jongens en zodoende werd het voor Don Bosco ook gemakkelijker zich als een vader tegenover allen te gedragen. Hij had zich tot taak gesteld op de hoogte te blijven van alle kennis die zijn jongens bezaten, of die ze moesten hebben of zich noodzakelijk zouden moeten proberen eigen te maken. Het betekende een nieuwe en voortdurende studie, die alleen moge-

lijk was voor iemand die, zoals hij, over een wonderbaarlijk geheugen beschikte, en wij geloven dat bijvoorbeeld enkele van zijn aantekeningen over algebra ten aanzien van vierkantsvergelijkingen uit die periode afkomstig zijn.

Niettemin zou het natuurlijk een waandenkbeeld zijn te menen, dat Don Bosco alle menselijke kennis bezat. Wanneer hij dan ook geen antwoord wist te geven op een bepaalde vraag, redde hij zich met grote behendigheid en zonder zijn gezicht te vertrekken, uit de verlegenheid door een ontwijkend antwoord te geven. Hij riep bijvoorbeeld uit: "Ja maar, moet ik dan steeds alles zeggen? Komaan! Weten jullie dat niet? Geef toch eens antwoord! Als jullie die vraag nu niet weten te beantwoorden, denk er dan maar eens over na, want zo moeilijk is ze niet. Ik beloof degene die de volgende zondag het beste antwoord weet te geven een mooie beloning." En de jongens deden zich de hele week lang alle moeite om het probleem op te lossen; ze gingen ermee naar de leraren, naar de pastoor, de deskundigen op het betrokken gebied, en de eerstvolgende zondag kwamen ze triomfantelijk met een antwoord aanzetten, dat ook Don Bosco intussen had voorbereid. Hij wist het evenwel omstandig te omschrijven en in alle onderdelen na te gaan en er de consequenties uit te trekken; wanneer hij er geschikt een geschiedkundige gebeurtenis bij te pas kon brengen, die met de zaak iets te maken had, wist hij bovendien in een aantrekkelijk kleedje te steken, wat de anderen met weinig woorden gezegd hadden. Op dezelfde manier, en eenzelfde gang van zaken volgend, onderwierp hij de jongens aan ondervragingen van allerlei aard, want hij zag er een zeer geschikt middel in om hen voor verkeerde dingen te behoeden, hen steeds met nieuwe ideeën bezig te houden die voor hun verstand en voorstellingsvermogen vreemd waren.

Eveneens legde hij hun in de kerk dikwijls een probleem ter oplossing voor na de preek, en vergat nooit beloningen in het vooruitzicht te stellen. Met zijn preken had hij zich bij de jongens eveneens een grote roep als redenaar verworven. En hij wist inderdaad de grootheid van God de Schepper en instandhouder te beschrijven, evenals Zijn barmhartigheid en gerechtigheid, dat de jongens de kerk verlieten zonder te weten, als het ware, hoe ze buiten geraakten, zozeer waren ze nog onder de indruk. Gebruik makend van hun geestdrift, trok hij uit de stof die hij behandeld had de te stellen vraag en zei: De volgende zondag moeten jullie me kunnen zeggen, waarom het Allerheiligste Sacrament Eucharistie genoemd wordt; welke de eerste natuurlijke betekenis van de uitdrukking paradijs is. Bij een andere gelegenheid stelde hij voor dat men het woord dood zou onderzoeken, en weer op een ander ogenblik het woord Vagevuur, naderhand de verschillende betekenissen van het woord hel. Vele van deze vragen ontleende hij aan de Heilige Schrift, bijvoorbeeld: Zoek eens voor me op tot welke taal het woord park behoort, waarmee bossages en vorstelijke tuinen worden aangeduid, en dat door Salonmin zijn boeken gebruikt wordt.

In de loop van de week gingen de jongens verscheidene theologen in Turijn opzoeken en keerden met theologische antwoorden terug, die soms, doordat zij de vraag niet in de juiste termen gesteld hadden, niet inhielden wat Don Bosco gevraagd had. Hij zei dan tegen hen: "Jullie hebben het niet geraden; bestudeer het nog maar eens." - En zij keerden naar hun theologen terug, voor een nadere uiteenzetting.

Soms werd er niemand beloofd. Op zekere dag had hij gevraagd wat bij de Latijnen de etymologie van het woord peccatum was. Niemand kwam

met het goede antwoord, hoewel ze heel geleerde mannen hadden geraadpleegd. Don Bosco liet toen het boek lexicon philologicum van Matthiae Martini halen en las dat peccatum is afgeleid van pecu of pecus, pecoris, omdat de goddelozen rondlopen als de schapen, en niet geleid worden door het licht van de rede, maar alleen geleid door hun dierlijke instincten. De vraagstukken die door Don Bosco gesteld werden hadden steeds een zedelijk beginsel tot onderwerp.

Soms waren de antwoorden door verschillende omstandigheden niet zoals ze zijn moesten en dan zei Don Bosco: Ga in mijn kamer dat en dat boek eens halen! En onder de levendige belangstelling van allen bladerde hij erin, en legde hun het juiste antwoord voor en gaf de beloning aan de gelukkigen. De professor in de theologie Ghiringhello kwam hem op zekere dag opzoeken en verzocht hem lachend dat hij toch in 's hemelsnaam de godgeleerden van Turijn met vrede zou laten die het niet meer konden bolwerken tegen de aanhoudende bezoeken van zijn jongens. Maar Don Bosco vond het juist heel goed, omdat op die manier vele van zijn leerlingen in aanraking kwamen met de heilige en geleerde priesters van de stad, die door hun vriendelijke manier van optreden de sympathie ten opzichte van de geestelijkheid gaandeweg levendiger en groter deden worden.

Terwijl deze taferelen zich afspeelden die, vooral in de zomer, nogal lang konden duren, viel de avond in, en alvorens afscheid van de jongens te nemen was Don Bosco gewoon hun enkele vermaningen te geven. De ene keer spoorde hij hen aan zich buiten vechtpartijen te houden of hun kameraden geen bijnamen te geven, een andermaal om altijd hun plicht te doen uit liefde en niet uit vrees voor straf, soms ook om grote eerbied aan de dag te leggen ten aanzien van de oversten, hun pet af te nemen, wanneer zij hen tegenkwamen, of eerbiedig de hand te kussen van de priesters, die naar het Oratorio kwamen om hen ter wille te zijn, en in eenvoud en ernst te antwoorden op de vragen die hun gesteld worden. Ook beval hij hun de uiterste nauwgezetheid aan in het naleven van de Regels, zodat allen als om strijd onder de godsdienst-oefeningen probeerden de godvruchtigsten, de eenvoudigsten, en de stip-tsten te zijn.

Maar heel vaak, nadat hij zich ervan op de hoogte had gesteld, dat al zijn kleine ambachtsjongens werk hadden, en gelukkig in de wetenschap dat geen van hen de volgende dag het slachtoffer der ledigheid zou zijn, waarschuwde hij hen tegen de gevaren, die hun ook dreigden voor degene die van het vaste voornemen bezielde is goed te blijven. "Sommigen onder jullie," zo zei hij, "bevinden zich in een huis, of in een school, werkplaats, winkel of fabriek, waar slechte taal gesproken wordt; en ik wil jullie een manier aan de hand doen om daarvan verlost te worden zonder Onze-Lieve-Heer te krenken. Als het om personen gaat die onder jullie gesteld zijn, wijs hen dan moedig en streng terecht; gaat het om personen die het jullie niet past opmerkingen te maken, probeer dan je te verwijderen als je kunt; en als dat niet kan, wees dan vastberaden door niet daaraan mee te doen, noch in woorden, noch met een glimlach, en zeg bij jezelf: Mijn Jezus, barmhartigheid... Laat je nooit leiden door menselijk opzicht; het kan gebeuren dat men je daarom belachelijk maakt of in het ootje neemt, maar dat is niet belangrijk. De tijd komt, waarop het lachen en spotten van de kwaadwilligen in geschreeu zal verkeren zodra ze in de hel zijn, en de minachting der goeden zal overgaan in de grootste vreugde in de hemel. Bedenk vooral dat jullie, door trouw te blijven aan de Heer, jullie

nog zien zult dat dezelfde spotters gedwongen zullen worden om te smeken om uw kracht zodat ze jullie niet meer lastig zullen vallen met hun boosaardige praatjes. Heilige Aloysius had een zo grote invloed op zijn oudere en jongere kameraden, dat bij zijn verschijnen alleen al, geen van hen het waagde een minder eerbaar woord te bezigen. Wanneer jullie je overigens daarna, ondanks alle voorzorgsmaatregelen, in gevaar mocht bevinden van God te beledigen, ga dan weg, verlaat die plaats, het huis, het werk, de functie; verdraag liever het ergste kwaad ter wereld dan op plaatsen te verblijven en met mensen om te gaan, die de zaligheid van jullie ziel in gevaar brengen. Wees er zeker van dat God en de Allerheiligste Maagd jullie niet in de steek zullen laten Ook Don Bosco zal zijn best doen om jullie behulpzaam te zijn zo goed als hij kan, en steeds werk en brood te vinden voor zijn beminde kinderen."

Niet zelden kondigde hij aan, dat hij hun de recreatie nog levendiger zou maken met goochelkunsten, en door het uitdelen van medailles en prentjes, boekjes, door loterijen, ontbijt, middagboterham, zang en muziek, en ook door het uitdelen van kledingstukken die door weldoeners ter beschikking gesteld werden, opdat de jongens aandachtig zouden zijn in de kerk en in de lessen. En daar allen uit ervaring wisten dat Don Bosco zijn woord hield, waren allen verrukt van blijdschap

Na een dag, doorgebracht temidden van zoveel bezigheden en met het weinige voedsel dat hij gebruikte, kon Don Bosco zich nauwelijks nog staande houden. De arbeidende jongens, die de laatsten waren om te vertrekken, daar de studenten op een vroeger uur naar huis gingen, zeiden dikwijls tegen hem: "Gaat u met ons mee naar buiten?"

"Maar, ik kan niet meer," antwoordde Don Bosco.

"Toe, gaat u toch een klein eindje met ons mee " En zij drongen zo aan, dat hij met hen uitging Hij liep tot een steenworp afstand en maakte dan aanstalten om terug te keren, maar de jongens die van geen ophouden wisten zeiden: "Komt u nog een heel klein eindje mee; kom mee tot aan die bomen daarginds." En Don Bosco gaf hun geduldig hun zin. Op de aangeduide plaats aangekomen bleef hij staan, en de driehonderd jongens en meer, kleinen en groten, gingen om hem heen staan en allen drongen er bij hem op aan, dat hij een verhaal zou vertellen. Don Bosco verontschuldigde zich met te zeggen: "Maar, laat het nu toch genoeg zijn; laat me naar huis gaan, ik ben zo moe."

"Nee, nee," antwoordden ze. Wij zullen een liedje zingen; u rust intussen een beetje en dan vertelt u ons een verhaaltje."

"Maar ik kan niet meer!"

"Eentje maar, en dan is het genoeg."

"Maar horen jullie dan niet dat ik haast geen stem meer heb?"

"Een kort verhaaltje dan!" - De troep om Don Bosco heen was intussen nog groter geworden, daar de mensen die langskwamen bleven staan, en zodoende ook vele soldaten die uit de kroegen kwamen. Allen bleven wachtten om te horen waar de priester het over zou hebben. De jongens zongen twee of drie strofen van het lied Lodate Maria; daarna klom Don Bosco op een brok steen of op een hoop zand en zei: "Welnu, ik zal jullie nog een verhaal vertellen en dan gaan jullie naar huis." - En hij vertelde, en besloot: "En nu is het genoeg; goedenacht!"

De jongens met al de anderen antwoordden: "Goedenacht!" en lieten een laatste oorverdovend gejuich van "leve Don Bosco!" horen. Allen gingen uiteen om naar hun gezin terug te keren, of naar de plaats waar ze gewoon waren de nacht door te brengen; maar eerst wilde iedereen naar Don Bosco toegaan om nog eens afscheid van hem te nemen.

Dan namen enkele van de oudsten hem op hun armen, en terwijl ze uit volle borst het bekende liedje: "Vooruit, kameraden, Don Bosco verwacht ons", zongen, droegen ze hem naar huis. Als hij dan zijn kamer binnenkwam, voelde hij zich dikwijls zo uitgeput, dat hij, wanneer Moeder Margherita hem uitnodigde om wat te eten, haar voor antwoord gaf: "Laat me een beetje rusten." En hij bleef dan in zo een diepe slaap verzonken, dat hij, ook al werd hij geschud, niet kon wakker worden. Soms ging hij aan tafel, maar na de eerste lepel soep, werd hij door slaap overmand, zodat zijn hoofd in zijn bord dreigde te vallen. Na enkele ogenblikken namen Giuseppe Brosio en andere jongens, die meegekomen waren om hem gezelschap te houden, hem zonder meer op en droegen hem naar zijn kamer, en daar wierp hij zich, gekleed en al, op het bed en was niet meer in staat zich op een zij te wentelen of een arm of been te bewegen. Hij was voortdurend op de been geweest, van vier uur 's morgens tot 10 uur en later in de avond.

Maar wanneer er in de loop van de week nog andere voorgeschreven verplichte feestdagen waren, kan iedereen zich indenken dat Don Bosco nog niet bekomen was van de vermoeienissen van de vorige zondag. Wanneer zijn moeder 's avonds hoorde dat hij terugkwam, wat zij hoorde aan de marsliederen van de jongens die hem van de Rondo terug naar huis vergezelden, ging zij hem aan de deur tegemoet en zei: "Leef je nog?" Maar het was alsof haar zoon dat niet hoorde, hij ging naar boven, naar zijn kamer, en terwijl hij op de eerste de beste stoel plaatsnam of op een koffer of bank waar hij tegen aan liep, viel hij ogenblikkelijk in slaap; en werd soms niet voor het aanbreken van de dag wakker. Op sommige andere ochtenden werd hij half gekleed wakker, met de rug tegen het bed geleund en de uitgestrekte voeten tegen de muur.

Op die manier was ieder ogenblik van de dag van Don Bosco gekenmerkt door een offer dat wij heldhaftig zouden mogen noemen. En dat niet alleen wegens vermoeienissen; want we mogen niet vergeten dat hij dikwijls veel leed te verduren had. Dat weten allen uit ondervinding die ooit de zorg voor de jeugd op zich namen. Doch hij herinnerde zich dat Onze Heer Jezus Christus gezegd heeft: "Door standvastig te zijn zult ge uw leven winnen". (1) Inderdaad was hij temidden van zijn jongens, vervuld van vertrouwen op Gods hulp en in de uitwerking van een zuiver katholiek onderricht, gewoon uit te roepen: "Ik hoop u allen op zekere dag in de hemel verenigd te zien!"

Zijn inspanningen en zijn verwachtingen werden door een verrassend resultaat beloond, Giuseppe Buzzetti vertelde:

"Ik heb honderden jongens gekend, die, vóór zij naar het Oratorio kwamen, verstoken waren van ieder onderricht en godsdienstig gevoel, en die in de kortst mogelijke tijd hun gedrag veranderden; en zij werden

---

(1) Lk. 21,19,

onze zondagsbijeenkomsten zo genegen, dat zij er niet meer van weg konden blijven en de heilige sacramenten niet alleen op zondag, maar ook in de week ontvingen.

En kanunnik Anfossi verklaarde over alles, waar hij jarenlang getuige van geweest was: Ik heb zelf volwassen en teugelloze jongemannen gezien die na enkele zondagen degelijk en vroom werden. Er waren verscheidene met de vinger aan te wijzen die, alvorens zij naar Don Bosco kwamen, berucht waren om hun schandelijke levenswijze, en die daarna tot de meest stichtende leerlingen behoorden; en verschillenden onder hen zouden, wanneer Don Bosco het hun zou hebben toegestaan, hun biecht ook openlijk gesproken hebben om zich te verootmoedigen."

En die morele omvorming bleef voortduren zonder ooit onderbroken te worden. Don Bosco legde er zich op toe uiteindelijk tenminste een deel van het gezicht der maatschappij te veranderen; en er verliepen niet veel jaren voordat door hem in het geloof en in vroomheid opgevoede jongens zich in alle uithoeken van de wereld bevonden, en dui-zenden van hen werden het hoofd van nieuwe christelijke huisgezinnen. "Dat dat ook zijn oogmerk was," zo schreef Don Francesco Dalmazzo, bleek uit de bijzondere invloed van zijn stem, van zijn ten hemel geslagen ogen, wanneer hij bij iedere gelegenheid die zich daartoe aandien-de, zelf de psalm Laudate Dominum oornes Aentes!" aanhief.

H O O F D S T U K   XXII

DE VOORNAAMSTE PLECHTIGHEDEN IN HET ORATORIO - DE AFLATEN
TOEBEREIDSELEN - DE VREUGDE OP ZULKE DAGEN - BUITENGEWONE
ONTSPANNING EN SCHOUWSPELEN - GOOCHELKUNSTJES - HET RAD
VAN AVONTUUR - VERLOTINGEN,

In het Oratorio kwamen er in geen enkel seizoen vakantiedagen voor. De heilige diensten volgden elkaar alle zondagen op. Enkele daarvan onderscheidden zich echter van de andere door een grotere plechtigheid, door heilige ijver en door de nog grotere moeite die Don Bosco op zich nam. Dat waren de feestdagen van de heilige Franciscus van Sales, de ti-teiheilige van het Oratorio, van de heilige Aloysius van Gonzaga, de voornaamste patroon; van de Heilige Engelbewaarder, patroon van het Oratorio; en die van Onze-Lieve-Vrouw, Maria Boodschap, Maria Tenhemelopneming, Maria Geboorte, de Heilige Rozenkrans en de Onbevleete Ontvangenis. Don Bosco beval bij die gelegenheden grotere godsvrucht en innigheid aan, vooral voor de volle aflaten die later voor elk ervan door de Paus van Rome werden verleend; hij verlangde eveneens dat de jongens er het grote gewicht van zouden begrijpen en dientengevolge de voorwaarden zouden kennen, waarvan de vervulling noodzakelijk was om heel deze on-schatbare rijkdom te verwerven. "Het is goed hier op te merken," schreef hij in het Reglement van de Zondagsoratorio's, "dat voor het verdienen van de volle aflaat het volgende is voorgeschreven: 1ste, biechten en communiceren; 2de. Onze kerk bezoeken; 3de Een gebed storten ter intentie van de Paus." (1). En in zijn manuscript staat te lezen: "Op deze feestdagen worden alle kinderen van het Oratorio, en vooral degenen aan wie verschillende functies zijn opgedragen, uitgenodigd ook om het goede voorbeeld te geven, deel te nemen in deze gunsten des he-mels, en tot de heilige Sacramenten naderen."

Hij liet nooit die gelegenheden voorbijgaan zonder al degenen die in het Oratorio waren warm op te wekken tot een generale heilige Communie: nooit zag hij daartegen op, hoewel dergelijke algemene heilige communies om een of andere reden minstens eenmaal per maand plaatsvonden. Het aantal communies alleen stelde hem niet tevreden, doch met al zijn krachten en met gloedvolle ijver trachtte hij te verhinderen dat

---

(1) Deel II, hoofdstuk 1X.

ooit een onder hen een heiligschennis tegenover Onze Heer Jezus Christus zou plegen. In dat opzicht herhaalde hij ook in de biecht wat hij geschreven had in het bovenaangehaalde manuscript: Om de aflaten te verdienen is de staat van genade onvoorwaardelijk noodzakelijk, omdat degene die de eeuwige straf verdiend zou hebben de tijdelijke straffen niet kunnen worden kwijtgescholden." En ten aanzien van de heilige Communie had hij ook nog steeds een ander beginsel op de lippen, dat leerlingen uit die jaren letterlijk voor ons hebben genoemd: "Alvorens het aanbiddelijk lichaam van Jezus Christus te ontvangen, moet gij goed bij uzelf nagaan of ge in uw hart erop zijt voorbereid. Bedenkt dat de jongen die na gezondigd te hebben, zich niet wil beteren, dat wil zeggen, dat hij de Heer opnieuw wil beledigen, ook wanneer hij gebiecht heeft, niet waardig is tot de Tafel des Heren te naderen, en de Communie te ontvangen; inplaats van zich met genaden te verrijken maakt hij zich daarentegen nog schuldiger en verdient hij nog grotere straf. Indien ge daarentegen gebiecht hebt met het vaste, stellige voornemen u te beteren, kunt ge ook het brood der Engelen ontvangen en gij zult Onze Heer Jezus Christus de grootste voldoening verschaffen: Toen hij nog op deze aarde zichtbaar aanwezig was, en zelf allen uitnodigde hem te volgen, legde hij evenwel een bijzondere voorliefde aan de dag voor de brave en onschuldige kinderen door te zeggen: "Laat die kleine kinderen bij mij komen en verhinder het hun niet!" en dan schonk Hij hun zijn zegen. Luistert daarom naar zijn beminnelijke uitnodiging en gaat niet alleen om zijn zegen, maar om Hemzelf te ontvangen."

De troostvolle vruchten van zijn aansporingen waren talloze biechten die hij moest horen.

Die bijzondere feestelijkheden legden Don Bosco nieuwe verplichtingen op. Hij dacht aan alles, alles had zijn persoonlijke aandacht: het versieren van de kapel, het onderrichten van de zangers, en van de misdienaars; uit de Refugie liet hij de gewaden brengen die hijzelf niet had en in de sacristie werd alles netjes gereedgelegd voor de diensten in de kerk; hij zorgde voor het drukken van het program, voor het uitnodigen van weldoeners, hetzij persoonlijk of per brief, voor het kiezen van de voorzitter, het zoeken van priesters om te assisteren bij de plechtige heilige Mis en van een redenaar voor de feestrede, hij moest geld bijeenbrengen om de kosten te bestrijden, voor een ontbijt voor al de jongens zorgen, dat aan allen zonder uitzondering verstrekt werd, ook aan degenen die niet te communie gegaan waren. Wie de praktijk van de zondagsratoria kent voege erbij wat ik mocht hebben weggelaten.

Met de goede zorgen van Don Bosco kwamen de ordelijkheid en de opgewektheid van de menigte jongens overeen; in de kapel, die voor hen een paradijs was geworden, straalde hun godsvrucht nog feller en aantrekkelijker voor wie ze kon gadeslaan. Het hoogtepunt van voldoening was voor Don Bosco dan, de overtuiging te hebben dat allen in staat van genade verkeerden en hen gedurende een lange tijd, groep voor groep, ter heilige Tafel te zien naderen.

Na de Zegen met het Allerheiligste vond Don Bosco 's avonds dan nog steeds nieuwe methoden om zijn jongens ontspanning te verschaffen, met spelen die alleen voor de grote feestdagen werden gereserveerd. Bij de menigte van het Oratorio voegden zich dan talrijke weldoeners en genodigden Don Bosco zorgde er steeds voor dat alles dan op een

bijzondere manier in orde was, en gaf een ereplaats aan de belangrijkste persoonlijkheden. Hij had zelf steeds de leiding en leiders hielden toezicht op de naburige speelplaats om degenen die wanorde zouden kunnen veroorzaken tot de orde te roepen. Bij tussenpozen deed zich af en toe wat instrumentale muziek horen van vrienden van buiten het Oratorio. Dan begon het zaklopen, met een premie voor degene of degenen die het doel het eerst bereikten; ofwel het openen van de pot vol krakelingen. Op een eenvoudige klimpaal waren verschillende voorwerpen bevestigd die degenen toelachten die tot die hoogte zouden weten te klimmen om er zich meester van te maken. Er was het zogenaamde rompicollospel, bestaande uit een zacht hellend vlak dat flink met zeep was ingesmeerd, doch dat heetnaamd geen groot gevaar opleverde, en een prijs wachtte degene die de bovenrand ervan wist te bereiken: dat was overigens geen gemakkelijke onderneming en er werd levendige hilariteit verwekt door de moeiten die velen zich deden om er tegen op te komen, terwijl hun eigen gewicht hen terug deed glijden. Ook ontbraken de verlichting van vensters en gangen niet, noch oplaten van ballonnetjes, noch vuurwerk.

Niet zelden omgordde Don Bosco zich met zijn goochelaarsschort, en staande bij het tot dat doel ingerichte tafeltje begon hij dan goochelkunsten te vertonen met zijn van ouds bekende behendigheid. Uit spelbekers liet hij allerlei soorten grote en dikke ballen tevoorschijn komen, samen met andere verschillende voorwerpen, die de toeschouwers deden verstommen van verbazing. Hij deed voorwerpen verdwijnen in de zakken van anderen, en maakte de kaarten die anderen in hun hand hielden bekend. Hij had zoveel kracht in zijn vingers dat wanneer hij zich te midden van zijn jongens bevond, hij zich perzikipitten liet geven, en die brak hij dan enkel met zijn handen open. Bevond hij zich temidden van mensen die geld bij zich hadden, dan vroeg hij een scudo te leen. "Die kunt u hebben," zei de bezitter ervan.

"Maar denk erom, dat ik hem u in stukjes teruggeef!"

"Gaat uw gang maar," luidde het antwoord. En levendig was dan de belangstelling van degenen die om hem heen stonden, terwijl hij het geldstuk tussen vier vingers nam en het met één enkele beweging doormidden brak. Met deze vertoningen en goochelkunsten hield hij op in 1860, en de laatste maal na velen van de jongens van schrik te hebben doen verstijven doordat hij hen zonder hoofd liet verschijnen.

Don Bosco had dat kunstje ijverig beoefend: De uitdrukking geen hoofd hebben, het hoofd afgesneden hebben, - opmerkingen die hij dikwijls maakte als hij tot de jongens sprak, - had een grote betekenis: op de eerste plaats beduidde het dat een jongen nederig moest zijn, zijn eigenliefde overwinnen, zich voegen naar de wil, het oordeel en de wensen van zijn oversten en zich niet verzetten met eigen onbezonnen beslissingen en eigen grillen; en op de tweede plaats zinspeelde het, doch verholener en minder vaak, op de gehoorzaamheid in de Congregatie, die hij met hun hulp wilde stichten; dat wilde in andere termen zeggen, daar hij van een Congregatie nog niet sprak, met Don Bosco in het Oratorio blijven om hem te helpen de jeugd te redden. Hij zei dat alleen en heel terloops tegen degenen die hij als uitermate deugdzaam kende, en die van edelmoedige inborst en hem zeer genegen waren. Andere kunststukjes gaven hem bovendien verschillende middelen in de hand om de een of ander een waarschuwing te geven en hem op een opgewekte manier raad te geven en tot het goede te leiden.

Don Giacomo Bellia, Giuseppe Buzzetti en honderden van hun metgezellen herinnerden zich die taferelen, en zij voegden er nog meer andere manieren, waarop de jongens beziggehouden werden, aan toe, waardoor deze avonden steeds plezieriger werden.

Soms bracht Don Bosco bij gelegenheid van bijzondere feestelijkheden, bijvoorbeeld die ter ere van de Heilige Franciscus van Sales, het Rad van Avontuur in gereedheid met briefjes, waarvan een deel genummerd en een ander deel ongenummerd was. Op een grote tafel had hij tal van voorwerpen uitgestald, waaronder er ook van werkelijke waarde waren, en die hem door zijn weldoeners ter beschikking waren gesteld. Elke prijs droeg een nummer. De uitgenodigden kwamen in menigte toestromen; een jongen deed het rad draaien en Don Bosco zelf trok de nummers, waarvan er tienmaal zoveel waren als prijzen; en gaf ze aan degene die het vastgestelde bedrag ervoor betaald had Soms trok een van deze heren achter-eenvolgens tien of twaalf blanco briefjes, dat wil dus zeggen zonder het recht op een prijs, en zij toonden zich erg opgewekt bij hun pech, terwijl de toeschouwers, in het bijzonder de jongens, smakelijk lachten. Dat Rad van Avontuur was een middel om de kosten van het feest te dekken.

Het lot werd ook gebezigd om de jongens op een prettige manier bezig te houden, Er was bepaald, dat er minstens eens in de drie maanden een loterij voor hen zou worden gehouden. Namelijk op de feestdag van de Heilige Franciscus van Sales, op die van de Heilige Aloysius, van Maria Tenhemelopneming en Allerheiligen.(1) De voorwerpen die daarvoor bestemd waren bestonden uit devotieboeken of onderhoudende lectuur, prentjes, kruisjes, medailles, verschillende spelletjes, of, voor de voorbeeldigsten, een paar schoenen of een of ander kledingstuk De trekking van de nummers was zo geregeld, dat de prijzen ter keuze waren, en degene die won kreeg dan een prijs in overeenstemming met de mate waarin hij een trouw bezoeker van het Oratorio was en naarmate zijn morele gedragingen goed waren.

Bovendien hield Don Bosco iedere maand ook andere, minder feestelijke verlotingen, die evenwel niet minder aantrekkelijk waren. Het was geen eenvoudig werkje een zeshonderdtal nummers op papiertjes te schrijven die een voor een onder de jongens verdeeld moesten worden; al die nummers in afzonderlijke vakjes in te vullen, ze op te rollen en in een zak te stoppen; tenslotte ze alle in een register te boeken en naast elk nummer de prijs te vermelden die er op viel. Op het balkon voor zijn kamer, of op een stoel in de kerk staande, schudde Don Bosco, nadat hij de voorwaarden voor de verloting had bekendgemaakt, de zak met nummertjes, en langzaam, omdat hij deze verpozing zolang mogelijk wilde rekken, trok hij de nummertjes en las ze met luide stem af. De jongens hadden zich op de speelplaats opgesteld, nu eens kijkend naar Don Bosco, dan weer naar het briefje dat zij in de hand hielden. Daar er soms niet voldoende prijzen voor allen waren, moesten verscheidene tientallen van hen met lege handen blijven; vandaar dat de verwachting hen urenlang in spanning hield, met de hoop onder de gelukkigen te zijn In de meeste gevallen echter was alles zo geregeld dat elke jongen althans iets ontving en dan maakte de nieuwsgierigheid hen nog aandachtiger, piekerend wat zij mochten hebben gewon-

---

(1) Reglement van het Zondagsoratorio, deel III, hoofdstuk V,

nen Op een bank waren enkele dassen uitgespreid, een pet, een baret, een jasje, een zoete koek, fruit, snoepgoed en andere dingen die de vertoning nog verlevendigen moesten En het gelach en applaus barstten uitbundig los wanneer de afroeper de prijzen noemde die door bepaalde nummers waren gewonnen: "Een gekookte aardappel!" ofwel "Een wortel, een ui, een raap, een kastanje!" En degenen die afgeroepen waren verzuimden niet zich te melden om hun prachtige prijs in ontvangst te nemen.

Soms ook werden de prijzen verzameld, dat wil zeggen, een bepaald aantal jongens ontvingen er met hun nummers een, die zij onderling moesten verdelen. Bijvoorbeeld een grote koek onder tien; een fles bier onder vieren; twee broden, twee porties pekervlees of kaas, een flesje wijn, kwamen overeen met vijf nummers en vormden slechts één lot Maar de eerste winnaar moest wachtten totdat het lot zijn andere vier kameraden had aangewezen, waarna zij gezamenlijk gingen smullen en elk zijn gelijk deel kreeg van wat zij samen hadden gewonnen Nieuw commentaar en nieuw gelach werd er verwekt door de samenstelling van dat troepje, wat door de gril van het lot werd bepaald, en dat soms verschillende en tegengestelde karakters bijeenbracht. Maar alles verliep toch steeds uitstekend en ook de slechtste humeuren verdwenen.

Men moet echter niet denken dat Don Bosco te vrijgevig was bij zulke gelegenheden. Met uitzondering van enkele buitengewone gevallen, en wanneer hij tot dat doel overvloedige giften ontving van zijn weldoeners, slaagde hij erin geld weg te leggen om het aan andere, dringender uitgaven te besteden. De aanschaf van de prijzen eiste nooit meer dan een bedrag van tien lire, en steeds vond hij vooraanstaande personen die hem dat gaarne schonken, Hij kon dan ook zo voegt Don Michele Rua, die er getuige van geweest is hieraan toe, dikwijls met drie-en-een-halve lire op een verrassende manier allen tevreden stellen; en nooit ontbrak er een prijs die er zeer aantrekkelijk uitzag, en toch slechts van weinig waarde was. Don Bosco zei altijd: "De jongens waarderen de dingen naar het hun geleerd is ze te beoordelen. Niet het vele telt, maar de gesteltenis waarmee gegeven wordt, waarvoor zij van lieverlede en te gepaster tijd ontvankelijk worden."

Door zijn daden en met zijn innemende woorden maakte hij alles mooi en beminnelijk

H O O F D S T U K   X I I I

DE ZANG BIJ DE KERKELIJKE PLECHTIGHEDEN - DE EERSTE
MUZIEKINSTRUMENTEN - NIEUWE SCHOLEN, NIEUWE METHODEN EN
NIEUWE COMPOSITIES - HET GEDULD VAN DON BOSCO -
DE ZANGERS VAN DE CONSOLATA EN MAESTRO BODOIRA -
DE GREGORIAANSE ZANG

In het voorafgaande hoofdstuk hebben wij beschreven hoe Don Bosco zich inspande bij het voorbereiden van alles wat de jongens bij grote plechtigheden maar geestdriftig kon maken. Terloops maakten wij melding van de zang en hier zullen we daar uitvoeriger over spreken, om de onophoudelijke ijver van Don Bosco steeds duidelijker in het licht te stellen. Hij was van een ware hartstocht bezeten voor de kerkelijke diensten, en daarom zette hij zijn zangschool voort, waaraan hij op het einde van 1847 en in 1848 een nieuwe en krachtige stoot gaf, toen het aantal van zijn leerlingen zo was toegenomen. Maar hoeveel grote moeilijkheden moest hij niet overwinnen! Zonder leermeester had hij op eigen krachten piano leren spelen, en daar hij zich in zijn huis de weelde van een dergelijk instrument niet kon veroorloven, oefende hij zich soms op dat van een bevriend priester. Om zijn leerlingen toon te doen houden en ook om de lofgezangen tot Onze-Lieve-Vrouw te begeleiden ging hij in 1847 over tot de aankoop van een trekharmoonica voor twaalf lire. Voor zijn koor schafte hij op 5 november 1847 eveneens een orgeltje aan, dat hem de mooie som kostte van vijfendertig lire. Men kan zich voorstellen welke harmonieuze tonen eruit stroomden. Het werd met een wiel tot klinken gebracht en de muziekrollen bevatten aan muziekstukken het Ave maris stella de Litanie van Onze-Lieve-Vrouw, het Magnificat en enkele andere kerkelijke hymnen. Misschien was het jaren achtereen op feestdagen van de ene landelijke kapel naar de andere verhuisd. Maar al kon het dan gebruikt worden voor de gewone zondagen, het werd onbruikbaar wanneer de muziek afgewisseld moest worden. Vandaar dat voor Don Bosco de noodzaak bestond een piano te vinden voor zijn zangschool, De theoloog Giovanni Vola was degene die in deze behoefte voorzag door een klavecimbel te schenken, of beter gezegd een oud spinet dat hij in zijn huis had staan. "Het kost me dertig lire, denk eraan!" had hij gezegd toen hij het toevertrouwde aan de jongens die gekomen waren om het naar het Oratorio over te brengen.

Don Bosco verzamelde vervolgens een vijftigtal jongens die een behoorlijke stem, een goed begrip en een fijn gehoor hadden. Aan enkelen had hij de afstanden en toonladders geleerd; anderen, die behoorden tot de vroegere school, waarover wij elders al gesproken hebben, hadden

zich vertrouwd gemaakt met zijn nieuwe uiterst praktische methode, die in het bijzonder aan hen was aangepast en aan de muzikale stijl van Don Bos-co. Het merendeel evenwel had nog nooit gezongen en was verstoken van de allerelementairste kennis van deze edele kunst.

Daarom liet Don Bosco, die tot iedere prijs de zondag opgeluisterd wenste te zien door de zang van zijn jongens, zich niet ontmoedigen bij het vooruitzicht van de lange tijd die er nodig zou zijn om hen de muzikale thema's op het gehoor te doen leren en onthouden. Zich richtend naar hun onkunde en naar de behoefte, en ook omdat hij geen eenvoudige muziekstukken kon vinden, voegde hij aan die welke hij, zoals we al zeiden, in de loop der jaren zelf gecomponeerd had, enkele nieuwe toe, namelijk een nieuwe Mis, een Tantum ergo en andere lofgezangen. Dikwijls ontleende hij zijn composities met enkele wijzigingen aan de verschillende gewijde hymnen die de jongens zeer goed kenden, en voegde er een inleiding en een slot aan toe. Hij verwerkte er Gregoriaanse trekken in, nu eens aan het antifonarium dan weer aan het graduale ontleend, daar hij dat plechtiger en vromer klinkend vond, terwijl hij er soms ook variaties of nieuwe akkoorden in aanbracht. Enkele eenvoudige motieven vond hij zelf, vooral voor de solopartijen.

Deze arbeid van hem - waarmee men schijnbaar geen rekening zou behoeven te houden - was toch ook, dat durven wij openhartig verklaren, het allereerst begin der hervorming van de gewijde muziek die hij zo vurig begeerde. In feite was er een groot aantal niet zo bijzonder onderlegde muziekmeesters, die ook niet erg van de studie hielden, de sleur van hun tijd volgden en het Kyrie, het Gloria, het Credo en de andere gezongen delen van de Mis verbroddelden, door er als in de theatrale opera koren en soli in te verenigen. Dat deden zij voor de lofgezangen; en zo kon men op de wijs van Stella confidente het Tantum ergo en het Genitori horen zingen. Gewijde woorden op profane muziek. Dat soort heiligschennis was voor Don Bosco schier onverdraaglijk.

Achter zijn spinet gezeten en na zijn leerling-zangers te hebben uitgezocht, speelde hij zijn melodieën zo dikwijls op het instrument, zong hij ze zelf en liet hij ze herhalen door zijn koor, dat hij er eindelijk in slaagde ze in het geheugen van de jongens te prenten. De school vorderde echter slechts met grote moeite, omdat een aantal van de leerlingen, die arbeiders waren, soms verhinderd werden mee te doen.

Als de vooravond van een feestdag gekomen was, deelde hij de partijen uit die elk moest uitvoeren en hier werd nog eens de lankmoedigheid van Don Bosco op de proef gesteld. 's Zondags verschenen enkele van de zangers niet op het vastgestelde tijdstip, een kwestie van nijd of jaloezie, of gekrenktheid omdat hun niet de partij was toegewezen die zij graag gewild hadden of om soortgelijke redenen. Daardoor raakte Don Bosco uiteraard in verlegenheid en was hij gedwongen zelf de partijen uit te voeren van degenen die thuisgebleven waren, of zich zo goed als het ging te behelpen met andere zangers. Dat was des te ondankbaarder, omdat de zangers evenals de misdienaars. 's zondagsmorgens van Don Bosco een beloning ontvingen of op een bijzondere wijze onthaald werden.

De zondag daarna keerden deze jongens, die zo gauw op hun teentjes getrapt waren, in het Oratorio terug alsof er niets gebeurd was. En Don Bosco wachtte er zich wel voor, hun een verwijt te maken, en

deed op dat ogenblik alsof hij zich geenszins geraakt voelde, teneinde hen niet te prikkelen en er zodoende de oorzaak van te zijn dat zij zich van het Oratorio zouden afkeren. Steeds stelde hij zich als eerste doel alles te vermijden wat het heil der zielen zou kunnen schaden. "Met geduld is er zoveel te bereiken!" zei hij. Soms liet hij, om aan dat ongemak tegemoet te komen, de solopartijen tegelijkertijd instuderen door jongere jongens, zodat wanneer de betere zangers ontbraken deze door anderen vervangen konden worden; dat zette de nukkige zangers een rem op, doordat zij zich verdrongen zagen door een rivaal in de denkbeeldige eer, en hun ergernis zodoende niet de gewenste uitwerking kon verkrijgen. Te zijner tijd echter liet Don Bosco, zij het lang daarna, niet na een nuttige waarschuwing te richten tot degenen voor wie het noodzakelijk was hun aard te veranderen, waarbij hij hen opwekte alleen te zingen met de gedachte aan de eer van God.

Deze muziek was een aantrekkelijkheid te meer om de jongens naar het Oratorio toe te halen en 's zondags er steeds nieuwe voor te werken. Ook vreemdelingen en de priesters die in Valdocco kwamen, waren verbaasd over dat nieuwe kinderkoor, dat zo goed de aanwijzingen van de dirigent volgde en zij vroegen en kregen toestemming om het koor ook bij hen in de kerk te laten zingen.

Het was echter noodzakelijk dat Don Bosco het koor dirigeerde, omdat geen muziekmeester ter wereld daar anders in geslaagd zou zijn: "Ik alleen," zei Don Bosco lachend, "ben in staat om dat koor te leiden." Want inderdaad zijn partituur was niet te ontcijferen: Enkele motieven waren netjes in noten geschreven, van andere was alleen de eerste zin genoteerd; een accolade, een letter, een nummer duidde een herhaling aan, ofwel een refrein. Ook ontbrak een aanduiding voor de cantus firmus niet. De aanwijzing van de sleutel, van de rusten en andere tekens en van het tempo waren in de pen en in de geest van Don Bosco achtergebleven.

Op zekere dag werd hij eens uitgenodigd om met zijn jongens een Mis te komen zingen in het heiligdom van de Consolata, en op het overeengekomen uur begaf hij zich met enkele zangers erheen, terwijl hij de map met een door hem gecomponeerde Mis bij zich had. De organist van die kerk was de beroemde maestro Bodoira. Met een geheimzinnige glimlach vroeg Don Bosco hem, of hij de zang zou kunnen begeleiden, daar het inderdaad een heel nieuwe Mis was. "Ik zal proberen!" antwoordde Bodoira een beetje geraakt, want hij was zeer bedreven in het op zicht spelen van welke muziek ook, zelfs de lastigste. En hij wilde zelfs geen blik slaan in de partituur die Don Bosco hem overhandigde. Als de Mis begint, opent hij het bundeltje waar de muziek zich in bevindt, werpt er een blik in, schudt het hoofd en probeert te spelen. Alle zangers zijn uit de toon. - "Maar wie begrijpt dat nu? Wat is dat voor een sleutel? Ik heb er genoeg van." roept hij uit en zijn hoed nemend, gaat hij naar beneden, de kerk in en houdt zich met zijn eigen zaken bezig. Don Bosco die die aftocht had voorzien, neemt aan het orgel plaats en begeleidt op meesterlijke wijze de Mis tot het einde toe zonder dat de jongens ook maar een enkele noot verkeerd zingen. De schoonheid van hun stemmen, hun vroom gedrag en hun gezichten die uitdrukking gaven aan hun geloof en onschuld troffen de harten van de mensen. Toen de jongens in de sacristie kwamen werd hun zang bijzonder geprezen en ook de begeleiding op het orgel oogstte veel lof, want de geestelijken dachten niet anders of het was maestro Bodoira die ze ver-

zorgd had. Al die lofprijzingen strekten ter ere van Don Bosco, die zo voortreffelijk begeleid had, en die lof was des te minder bevooroordeeld daar niemand van de ware toedracht op de hoogte was. Dat verhaal werd ons gedaan door een vooraanstaand doctor in de letteren, die in de eerste tijd leerling van het Oratorio was.

Daar zijn geest en ziel vervuld was van hemelse melodieën en hij een voortreffelijke muzikale smaak had, waardeerde Don Bosco zulke grappes voor zover zij zijn voornaamste werken ten goede kwamen, en die men in alle geval, door de liefde waardoor zij werden geïnspireerd en door de gevoelens van nederigheid die hun ondernemer bezielde, zou kunnen versieren met de aanduiding: "In conspectu angelorum psallam tibi". Spelenderwijs en met onvolkomen middelen, zoals in al zijn andere ondernemingen, stichtte hij de muziekschool, die met wijs beleid niet alleen moest dienen voor de opluistering en verfraaiing van de eredienst, maar ook moest strekken tot een goed opvoedingsmiddel, zowel voor de morele als de verstandelijke vorming van zijn leerlingen. En de muziekbeoefening moest voor altijd een der kenmerken van zijn Huizen worden en hij beschouwde ze als een noodzakelijk element van hun bestaan.

Van dat ogenblik af nodigde hij op het feest van de Heilige Cecilia vijf of zes jonge zangers van grote bekwaamheid en uitstekend gedrag, bij zich aan tafel uit, om tot uitdrukking te brengen hoezeer hij hen waardeerde, een praktijk die hij vele jaren lang zou blijven handhaven.

Met de geestdriftige zangers en onder de drang van de noodzaak van het ogenblik, richtte hij na enkele maanden een voorbereidende school op en wees als leider de jeugdige Giacomo Bellia aan. Don Bosco wilde niet alleen laten zingen, maar ook laten leren zingen. De middelen van de school konden niet wedijveren met die van andere. Als lessenaar diende een stoel die op een tegen de muur geplaatste tafel stond, en daarop werden de kartons geplaatst waarop de eerste muziek oefeningen stonden en die hijzelf in druklettertjes had geschreven. Don Nasi en Don Chiatellino hadden daarna eveneens, zo goed als zij konden, enkele repetities te leiden, om het werk te vervolmaken en daarop bouwde Don Bosco de beste verwachtingen.

Intussen had zich in de stad het gerucht van de oprichting van de school verspreid. Daar het de eerste maal was dat er openbare muzieklessen gegeven werden en voor zoveel deelnemers, en ook de eerste keer dat er zangonderricht in klassen gegeven werd aan tal van leerlingen tegelijk, vond er een buitengewone toeloop van nieuwsgierigen plaats. Geven wij het woord aan Don Bosco: "De beroemde muziekmeesters Luigi Rossi, Giuseppe Blanchí, Giuseppe Cerutti en anderen kwamen verscheidene weken lang bijna iedere avond naar mijn lessen luisteren. Dat was in tegenspraak met het spreekwoord dat zegt, dat geen leerling groter is dan zijn meester, terwijl ik immers geen duizendste deel wist van wat tot de kennis van die beroemdheden behoorde. Overigens kwamen zij niet om onderricht van mij te ontvangen, maar om kennis te nemen hoe de nieuwe, om zo te zeggen gelijktijdige methode werkte, en die tot op de dag van heden in onze Huizen in toepassing wordt gebracht. Vroeger moest iedere leerling die zangles wilde hebben zich een meester zoeken die hem afzonderlijke lessen gaf. Wanneer op die manier vele leerlingen voldoende onderricht waren, verenigden zij zich, vormden koren en onder de bekwame leiding van koordirigenten oefenden zij zich om in het theater of in de kerk te zingen."

Die bekwame leraren bewonderden het stilzwijgen, de orde en de aandacht van de leerlingen, de verschillende behendige manieren waarmee Don Bosco erin slaagde aan zovelen tegelijk een muziek bij te brengen die, al mocht ze dan niet klassiek zijn, toch ook haar eigen moeilijkheden had, en hoe hij de stemmen wist te moduleren bij het overgaan van de ene toon op de andere; hoe hij, rekening houdend met hun stembereik, hen ertoe bracht sopraanpartijen te zingen zonder dat de jongens zich vermoeiden en zonder nadeel voor hun gezondheid. En in dat opzicht verklaarden zijzelf, heel wat van Don Bosco geleerd te hebben, en zij volgden zijn voorbeeld en zijn methode. Hij bewees intussen tegen zijn taak opgewassen te zijn en dat hij, of alleen, of met behulp van anderen, zou bereiken wat hem voor ogen had gezweefd. Feitelijk zouden die eerste school en dat armzalige spinet naderhand musici voortbrengen van achterswaardige bekwaamheid, niet weinige organisten van betekenis, honderden scholen die van zich zouden doen spreken; en het gemeentebestuur van Turijn kende Don Bosco een premie van duizend franken toe voor de ijver waarmee hij de vocale en instrumentale muziek bevorderde. Van die en andere gelegenheden maakte Don Bosco gebruik om aan de verzamelde jongens eerbied en erkentelijkheid bij te brengen jegens degenen die aan het hoofd van de stad stonden, en zijn woorden hadden een goede uitwerking.

Maar door dat alles was hij nog niet voldaan, zijn verlangen ging uit naar grote massa's stemmen, niet bij wijze van koorconcerten, maar als spontane uitdrukking van het gebed en van de lofgezangen van het gelovige volk. Hij wenste de liturgische zang, doch echt en niet ruw en lomp uitgevoerd. "Op die manier." zo zei hij, "zullen de gelovigen in de kerk die aantrekkelijkheid vinden, waarover de oude schrijvers, en vooral de Heilige Augustinus, zoveel moois geschreven hebben". Later herhaalde hij wel honderd maal dat zijn grootste vreugde bestond in het aanhoren van een Mis in Gregoriaanse zang in de kerk van Maria, Hulp der Christenen, gezongen door al de jongens, dat wil zeggen door ongeveer duizend stemmen in twee koren. Dat reikte voor hem tot het non plus ultra van het verhevene.

Daarom verdeelde hij van 1848 af, op zaterdagavond waarop de gebruikelijke lessen niet gegeven werden, de jongens in twee groepen. De eerste hield zich in het bijzonder bezig met het oefenen en lezen van de lofgezangen, zodat de jongens niet meer in de fout van een verkeerde uitspraak zouden vervallen en ook de zin van de teksten zouden begrijpen. De tweede groep was samengesteld uit degenen die al vloeiend de psalmen konden lezen, en zij leerden de koorzang van de antifonen voor de volgende zondag. Er dient hierbij opgemerkt te worden dat de leerlingen allen arme arbeidersjongens waren.

Toen hij daarna een mooi aantal jongens bij elkaar gekregen had, liet hij hen gedurende de eerste maanden van het schooljaar de methode van de cantus firmus leren. Al de nieuwelingen, die gedurende de vakantie naar het Oratorio gekomen waren, werden aan de studie van de muziek en de notenleer gezet, de anderen, die die zang al kenden, leerden de psalmen, de antifonen en de misgezangen. Ook was het zijn verlangen en doel, dat de jongens die naar hun eigen dorp terugkeerden, daar hun pastoor behulpzaam zouden zijn bij het zingen onder de kerkdiensten. Dat te meer omdat het menselijk opzicht en de onwetendheid, de parochiezang geleidelijk aan hadden doen kwijnen. Hij wilde dat de jongens alleen tot de zangscholen zouden worden toegelaten, wanneer zij Gregoriaans konden zingen. Van wat wij in dat hoofdstuk hebben uiteengezet, beschikken wij over de getuigenissen van Don Michele Rua, monseigneur Giovanni Cagliero en duizenden anderen.

H O O F D S T U K   X I V ,

DON BOSCO EN HET BIECHTEN VAN DE JONGENS ZIJN GEDULD EN
IJVER JEGENS DE ALLERKLEINSTEN - BRIEFWISSELING, BLIJDE
GEBEURTENISSEN EN ONTROERENDE VOORVALLEN -
ZONDER MENSELIJK OPZICHT -
VERTROUWEN IN DON BOSCO -
REGLEMENT VOOR HET BIECHTEN EN COMMUNICEREN.

Feesten, ontspanning, spelen, muziek, verlotingen, lessen, dat alles waren voor Don Bosco evenzovele middelen die alle op één enkel doel gericht waren, namelijk zijn jongens, zonder hen ongemakken en offers te sparen, ertoe te brengen goed en dikwijls te biechten.

"Beste jongens." zei hij steeds, en hij had dat eveneens geschreven in de eerste uitgave van de Giovane Provveduto, "wanneer ge u er niet van jongs af aan op toelegt goed te biechten, lopen jullie het gevaar het je hele leven lang niet te leren en dientengevolge nooit te biechten zoals het hoort, tot ernstig nadeel van jullie zelf en op gevaar af van jullie eeuwige zaligheid te verbeuren. En voor alles zou ik willen dat jullie ervan overtuigd zijn dat iedere schuld die ge op uw geweten kunt hebben, jullie in de biecht vergeven zal worden, wanneer ge in de vereiste gesteltenis te biechten gaat." En die gesteltenis prentte hij hun in, waarbij hij op een liefdevolle en overtuigende manier steeds diep de ernst van de beschuldiging in het licht stelde, om zo doende het volle vertrouwen van zijn jongens te winnen. Tezelfdertijd wist hij hun geest levendig te doordringen van de ontzaglijke zaak die de doodzonde is, en hun harten wist hij te vervullen met duizenden motieven die ons aanleiding geven om God lief te hebben. "Aangezien Onze-Lieve-Heer een goede vader is, doet het hem zeer groot leed, wanneer hij ertoe gedwongen wordt wie ook te veroordelen tot de hel. Wij waren de ter dood veroordeelden en om ons te redden is Jezus voor ons aan het kruis gestorven. Willen wij hem dan nog beledigen?" En terwijl hij hun aanspoorde om hun gemaakte voornemens na te komen om nooit meer in zonde te vervallen, en de middelen daartoe te gebruiken die de biechtvader aanduidt, beval hij hun aan, die drie besluiten te nemen, waarin alle andere waren samengevat, en Maria, hun lieve Moeder, te vragen hen te helpen die besluiten te onderhouden.

1. Zich in de kerk met veel godsvrucht te gedragen. - 2. Stipte gehoorzaamheid aan de dag te leggen tegenover zijn ouders en tegenover alle andere Oversten - 3. Van veel geestdrift vervuld zijn voor de vervulling der verplichtingen van zijn eigen levensstaat, en te willen arbeiden voor de meerdere eer van God en voor het heil van de zielen.

Daarenboven bad hij, die gewoon was de Engelbewaarder te groeten van degenen die hij tegenkwam, eveneens tot de Engelen van zijn jongens opdat zij hen zouden helpen braaf te blijven, en de jongens zelf beval hij aan te hunner eer drie Gloria Patri te bidden.

Tengevolge van zoveel aangename en vrome manieren van doen die hem eigen waren, voelden de jongens zich met grote genegenheid aange-trokken tot het sacrament van de biecht, hetzij door de liefde, de eerbied en het vertrouwen die ze tegenover Don Bosco aan de dag legden, hetzij doorat zij zagen dat het biechthoren zijn vreugde en zijn leven was. En niet alleen in het Oratorio, maar om diezelfde reden voelden zich de jongens in de hele stad en in alle dorpen waar hij kwam, naar hem toegedreven door een geheimzinnige aantrekkingskracht. Voor Don Bosco was het om zo te zeggen zijn grote triomf, een dichte kring van jongens om zich heen te zien, die hun beurt afwachtten om hem hun zielsgeheimen mee te delen. Hij had zo zijn best gedaan om die beminde zielen te verzamelen, dat hun behoud in de heiligmakende genade voor hem een verrukking en een weelde van jubel betekende.

Soms, vooral in de eerste dagen van het Oratorio, had Don Bosco honderd van de allerkleinste jongens om zich heen die wilden biechten. Maar niet gewoon als ze waren aan ideeën van orde, en daar het bovendien de eerste maal was dat zij tot dat sacrament naderden, zouden zij met hun plomp ongeduld menige andere priester tot de overtuiging gebracht hebben dat het onmogelijk was op gepaste wijze zijn heilige ambt te vervullen. Aangezien er toen nog geen catechist was die Don Bosco kon bijstaan, schreeuwden sommigen dat zij het eerst wilden zijn, anderen raakten met elkaar slaags om vooraan te komen, en weer anderen duwden degenen terug die probeerden op de voorste plaatsen te komen. Het was praktisch onbegonnen werk, te trachten enige rust in die warboel te brengen; maar tenslotte zwegen ze toch allemaal en knielden ze. Toen Don Bosco zich dan tot degene wendde die het dichtst bij hem in de buurt zat en de hand ophief om het kruisteken over hem te maken; sloegen allen die het dichtst in de buurt zaten een kruis, alsof voor hen allen het teken gegeven was om met hun belijdenis te beginnen. En Don Bosco, onverstoort en glimlachend als steeds, was dan verplicht, staande biecht te horen, met een hand de anderen tegenhoudend, die op hem toedrongen en met de andere zijn oor bij de mond van de biechteling brengend, opdat niemand iets van het gezegde zou kunnen horen. In die ogenblikken was het echter bijzonder opmerkelijk welke verandering er met de biechtelingen plaatsgreep zolang zij bij Don Bosco waren. Wij werden zo rustig, alsof geen haar op hun hoofd er ooit aan dacht de orde te verstoren, terwijl zij volkomen geconcentreerd waren op wat zij moesten zeggen: bij het geringste vermaan van Don Bosco, kon men aan hun gezicht zien wat zij ervan begrepen hadden, en, nadat zij de absolutie ontvangen hadden, trokken zij zich zwiiggend in een eenzaam hoekje terug voor hun penitentie. Het was alsof men de genade des Heren haar barmhartige vleugels zag uitstrekken over Don Bosco en zijn jongens. Het duurde evenwel niet lang, of de jongens begonnen zich beter te gedragen; ofschoon andere moeilijkheden niet ontbraken, die Don Bosco moest trachten te overwinnen. We zullen daar een voorbeeld van noemen.

Don Bosco ontving allen met welwillendheid ook al waren zij ruw, onwetend, onoplettend, en weinig tot het goede geneigd, hij Vond de manier om hen tot God te brengen. Hijzelf zegt over bepaalde groepen van jongens. Zij gaan biechten en zeggen dan niets, en ook wanneer ze on-

dervraagd worden geven ze geen antwoord: Wanneer zulke jongens in de parochiekerk gaan biechten is het beter hen buiten de biechtstoel te roepen en hen niet achter het tralieluikje te laten zitten, omdat ze dan gemakkelijker kunnen praten. Het is dan goed, een hand op hun hoofd te leggen, om te voorkomen dat ze overal rondkijken zoals ze gewoon zijn. De meesten worden er wel toe gebracht alles te vertellen, maar in het begin moet er een eindeloos geduld betracht worden en moet men doorgaan met hun steeds verschillende vragen te stellen en die met liefde te herhalen; wil men hen ertoe brengen iets te zeggen. Ik heb er wel ontmoet wie het mij voorkwam dat ik hen onmogelijk ook maar een enkel woord kon ontlokken, en dan slaagde ik er toch in hen op die zonderlinge manier te biechten. Als ik zag dat ze voortdurend stommetje speelden op elk van mijn vragen, vroeg ik hen: "Heb je al ontbeten vanmorgen?"

"Ja!" zeiden ze dan glimlachend,

"Had je erg veel trek?" - "Jawel!"

"Hoeveel broertjes heb je thuis?" - en meer van die dingen.

Vervolgens begonnen ze dan antwoord te geven op de ondervragingen die ik stelde om te weten in welke toestand hun geweten verkeerde en vervolgens konden ze op hun gemak hun moeilijkheden uiteenzetten."

Het is hier de plaats niet om uitvoeriger in te gaan op de verschillende manieren die hij toepaste om zijn biechtelingen tot een goede biecht te brengen: In de loop van die gedenkschriften zullen die nog wel blijken. Merken wij thans alleen nog op, hoe groot het aantal was van hen die hem tot hun biechtvader hadden uitverkoren.

Heel dikwijls gebeurde het dat hij 's zaterdags tien tot twaalf uur aan één stuk in de biechtstoel zat. En diezelfde jongens die eerst geen betuiging konden verdragen en een en al levendigheid waren, diezelfde jongens wachtten thans hun beurt af om hun geweten schoon te wassen. Dikwijls gebeurde het dat, daar het al elf uur of ook wel middernacht was, Don Bosco onder het biechthoren in slaap viel. Als de penitent dat merkte, zweeg hij, en daar hij hem niet durfde wakker te maken, ging hij na nog een poosje gewacht te hebben op zijn stoel zitten. Na een uur of twee werd Don Bosco wakker van het geraas dat de snurkende jongens maakten. Het was drie of vier uur in de morgen en de sacristie van het Oratorio bood dan een zonderling schouwspel. Een jongen sliep geknield en wel, het hoofd in de hoek van het vertrek geleund; een ander zat op zijn hielen, anderen lagen in elkaar gerold op de grond met het hoofd op hun armen, die ze over elkaar op hun knieën gelegd hadden; sommigen zaten op de grond met uitgestrekte benen en de schouders tegen de muur geleund. Enkelen met het hoofd geleund op de schouder van hun buurman, ongeacht degenen die gewoon op de grond uitgestrekt lagen te slapen.

Met ontroering sloeg Don Bosco dat tafereel gade. Te bedenken dat die arme jongens buiten hun huis vertoefden, zonder dat de ouders zich ook maar even de moeite getroostten om hen te komen halen, geheel overgelaten aan zichzelf, gewend als ze vroeger waren 's nachts door de stad te zwalken, vrij om iedere mogelijke dwaasheid te begaan, met het noodzakelijk gevolg dat zij, voor wat die wereld betreft, in de gevangenis of in het tuchthuis belandden, en wellicht zelfs eeuwige verdorpenis hun deel was. En toch legden zij thans zoveel geduld aan de dag

en waren zij vol volharding om te kunnen biechten; rustig en ver van het gevaar van kwaad te doen.

Door de bewegingen van Don Bosco werd er hier of daar één wakker, keek om zich heen en beantwoordde Don Bosco's glimlach,

"Wat doen we hier?"

"Naar huis gaan loont de moeite niet meer." "Laten we dan maar gaan biechten."

En het biechthoren werd hervat Degenen die wakker geworden waren kwamen het eerst aan de beurt terwijl zij de anderen lieten doorslapen. De een na de ander werd dan wakker gemaakt, zo dat hij nog altijd een beetje tijd had voor de voorbereiding.

Intussen brak de dag aan en opeens werd er herhaaldelijk op de deur geklopt en kwam de menigte jongens naar binnen die naar het Oratorio kwamen; de sacristie werd gevuld door nieuwe penitenten, en het biechthoren duurde zonder onderbreking door tot negen of tien uur in de voormiddag.

"Hoe dikwijls." vertelde ons Giuseppe Buzzetti, "heb ik in die jaren Don Bosco niet hele nachten in de biechtstoel zien zitten, zodat hij de volgende morgen nog steeds op diezelfde plaats in diezelfde biechtstoel zat waar hij de avond tevoren had plaatsgenomen.

Op de vooravond van een grote plechtigheid, gebeurde het dat het al tien uur sloeg en er nog een behoorlijk aantal biechtelingen zat te wachten.

"Ga slapen; jongens." zei Don Bosco tegen hen, "het is al laat!"

"Nee, gaat u maar door met biechthoren, we hebben geduld!" riepen de jongens uit.

Hij ging door, maar na korte tijd vielen allen één voor één in slaap. Don Bosco zelf werd door de slaap overmand en viel op de armen van Garibaldi in slaap. De jongen zat met gevouwen handen, en met de benedenarmen op de bank gesteund. Tegen vijf uur 's morgens werd Don Bosco wakker en bij het zien van al de jongens die op de grond uitgestrekt lagen; wendde hij zich tot Giraboldi die tot dat ogenblik wakker was gebleven en zei tegen hem: "Nu wordt het toch tijd dat we gaan rusten. - Maar op dat ogenblik werden de anderen wakker, en Don Bosco kon weer opnieuw beginnen met biechthoren.

Toen hij om twee uur 's middags op de speelplaats verscheen, zag hij dat Giraboldi zijn rechterarm in een om zijn hals bevestigde zwachtel droeg.

"Wat heb je aan je arm, Garibaldi?"

"Och niets bijzonders." antwoordde de jongen, en wilde niets tegen Don Bosco zeggen.

Don Bosco, die hem echter als een levendige en ondernemingsvolle jongen kende was er niet gerust op en wilde beslist weten wat er met die arm aan de hand was.

"Ja, als u het dan zelf met alle geweld wilt weten, zal ik het u zeggen".

En hij vertelde hem wat er gebeurd was. De arm was zwart en blauw om er medelijden mee te krijgen, doordat hij de hele nacht lang onbeweeglijk vastgeklemd had gezeten tussen de knielbank en het hoofd van Don Bosco, en de jongen, die vervuld was van eerbied voor zijn directeur, had hem niet durven wakker maken, hoewel hij niet weinig pijn had,

Hieruit laat zich gemakkelijk opmaken hoeveel vertrouwen de jongens in Don Bosco stelden. Op zekere zondag, waarop hij buitenshuis was gaan preken, kwamen zij met zwermen naar het Oratorio en toen zij hem niet in de kapel aantroffen, begaven zij zich naar moeder Margherita: "Waar is Don Bosco?"

"Hij is er niet; hij is naar Carignano gegaan."

"En hoe komen we in Carignano?" vroegen enkelen.

"Kijk; je gaat tot Moncalieri en dan is er een landweg die erheen leidt. Maar wat willen jullie van hem?"

"We wilden biechten?"

Maar hij heeft immers een geestelijke hier achtergelaten die zijn plaats inneemt."

"We willen Don Bosco hebben." En zij begaven zich meteen op weg, alsof Carignano naast de deur lag. Toen ze tegen elf uur in de voormiddag in Carignano aankwamen, dik onder het stof, vermoeid en uitgehongerd, gingen ze onmiddellijk op zoek naar Don Bosco.

Nauwelijks kregen ze hem in het oog of het klonk: "O, eindelijk, beste Don Bosco! Wilt u even luisteren? Wij willen biechten en te communie gaan."

"Zijn jullie dan nog nuchter?"

"Vanzelfsprekend!"

Don Bosco nam in de kerk plaats en deelde hun, nadat zij gebiecht hadden, de heilige communie uit. Intussen maakte hij er zich bezorgd over of hij hun wel een ontbijt zou kunnen verschaffen. De geestelijken van de parochie hielpen hem echter, ontroerd door die vroomheid, met liefde uit de verlegenheid en zorgden voor wat te eten. Daarna beklommen de jongens het koor en zongen de lofgezangen, de litanieën, het Tantum ergo op de manier zoals ze op de avondschool geleerd hadden. Niemand kan zich de verwondering en de voldoening der landbewoners voorstellen bij het horen van die zang. Hierna begaven zij zich weer op de lange terugweg naar huis. Dat gebeurde heel dikwijls in Sassi, in Superga en in andere dorpen, die dicht bij de buurt lagen. Wanneer ze 's morgens tijdig aankwamen, zongen zij er ook de Mis en 's avonds waren ze buiten zichzelf van vreugde wanneer Don Bosco in hun gezelschap naar huis terugkeerde.

In die tijd wilden alle jongens bij hem biechten. Don Bosco nodigde wel andere priesters uit, onder wie Pater Luigi Dadesso, Oblaat van de Maagd Maria, maar weinigen of helemaal geen van de jongens wilde van hun diensten gebruikmaken. Vandaar dat die toegevoegde biechtvaders ofwel slechts voor korte tijd of helemaal niet meer kwamen. De jongens gaven er de voorkeur aan dat Don Bosco het begin van de Mis uitstelde, die toch niet op een vastgesteld tijdstip hoefde te beginnen, en die

hij moest opdragen, nadat hij gedaan had met biechthoren; en geduldig vastten zij zolang om te communie te kunnen gaan

Van die merkwaardige genegenheid en ontroerende godsvrucht hebben we door velen horen spreken die, man geworden, van Don Bosco zeiden. Hij gaf mij geestelijke leiding gedurende vijf, acht, twaalf jaar, en wanneer ik op het ogenblik ben wat ik ben, dan heb ik dat, zowel voor wat mijn zielsgesteltnis betreft als wat mijn eervolle maatschappelijke positie aangaat, alles aan hem te danken."

Het is niet na te gaan, hoeveel waarachtige bekeringen er door de liefde van Don Bosco bewerkstelligd werden. Wij willen een geval uitkiezen waarvan wijzelf getuige zijn geweest. De sacristie was overvuld met knielende jongens, en een jonge arbeider van achttien of twintig jaar, groot en fors van voorkomen en met een zeer ernstig gezicht ging biechten. Het was de eerste maal dat hij bij Don Bosco kwam. Op tamelijk luide toon zodat allen hem konden verstaan, begon hij zijn armzalige misstappen te vertellen die noch weinig in aantal, noch gering van aard waren. Vergeefs maakte Don Bosco hem erop opmerkzaam dat hij wat zachter moest praten, en met een schone zakdoek probeerde hij zijn stem te dempen. De kameraden die dicht bij de jongen zaten, stootten hem aan en zelden: "Praat toch wat zachter!" Maar hij luisterde naar niemand en ging gewoon door, en voortdurend trapte hij af en toe naar degenen die hem lastig vielen. Om niets meer te kunnen horen, hadden de jongens zich de oren wel met de vingers moeten dichtstoppen.

Hij ontving de absolutie, kuste de hand van Don Bosco met zo klappende lippen dat meer dan een erom moest lachen. Daarna stond hij op om zich terug te trekken, en toen hij zich omkeerde, droeg zijn gezicht een uitdrukking van vrede, nederigheid en verrassende blijdschap. Terwijl hij zich intussen een weg zocht te banen door de opeengedrongen menigte jongens, werd hem van meer dan een kant herhaaldelijk gevraagd: "Waarom praat je zo hard? Je hebt iedereen je zonden laten horen?" De jongeman bleef staan, breidde de armen uit en in merkwaardige onschuld des harten riep hij uit: "En wat zou dat? Wat doet het er toe of jullie me gehoord hebben? Ik heb die zonden bedreven, dat is waar, maar Onze-Lieve-Heer heeft me nu vergiffenis geschonken. Voortaan zal ik beter zijn. Dat is alles!" En na zich in een hoek teruggetrokken te hebben, besteedde hij meer dan een half uur geknield en onbeweeglijk aan zijn dankzegging.

In zijn latere jaren herinnerde Don Bosco zelf zich met groot genoegen de bovenverhaalde feiten en zei tegen ons, die met levendige belangstelling naar hem luisterden.

"U kunt zich niet voorstellen hoeveel spijt ik er nu over heb dat ik me niet meer heb kunnen bezighouden met de externe jongens en vooral met de metselaars, onder wie ik met Gods hulp zoveel goed had kunnen doen en gedaan heb. Ook nu wanneer ik eens een poosje met hen kan praten is dat voor mij een ware verkwikking. Ook nu nog zijn ze mij allen zo genegen dat ik maar iets tegen hen zou hoeven te zeggen en ze zouden het doen. Ik zei eens tegen een van hen: "Wanneer kom je biechten?"

"Wanneer u wilt; ik ga toch iedere zondag."

"Nee, ik wil alleen dat je om de twee of drie zondagen gaat."

"Goed, dan zal ik dat doen."

En ik vervolgde: "Waarom wil je komen biechten?"
"Om mij in staat van genade te stellen."
"Dat is stellig het belangrijkste; maar alleen daarom?"
Hij antwoordde: "Om me verdiensten te verwerven."
"En ook nog om andere redenen?"
"Omdat Onze-Lieve-Heer het wil."
"En nog ergens om?"

Nu wist de jongen niets meer te zeggen. Toen zei ik tegen hem: "En omdat je er Don Bosco een plezier mee doet, die je vriend is en het goede voor je wil. Hij die woorden werd hij ontroerd, nam mijn hand, kuste ze herhaaldelijk en schreide tranen van vreugde. Ik zei dat om hen met een steeds groter vertrouwen te vervullen."

Het was niet de mens, maar de priester die hun hart vroeg, om het aan God te kunnen geven, en tot dat doel had hij in het Reglement van het Zondagsoratorio de praktische normen opgesteld om op waardige wijze door te dringen tot de bron van genade, de Biecht en de Heilige Communie (1).

---

(1) Deel II, Hoofdstuk VII. - 1. Onthoud goed, beste jongens, dat de sterkste steun om de weg naar de hemel te bewandelen gevormd worden door de sacramenten van de Biecht en van de Communie. Daarom moeten jullie erop toezien hoe de grote vijand van jullie ziel elk van jullie tracht af te houden van die twee praktijken van onze heilige godsdienst. - 2. Bij ons wordt er niet bevolen tot de heilige sacramenten te naderen, en wel om iedereen erin vrij te laten er uit liefde en nooit uit vrees gebruik van te maken. Dat blijkt veel beter, daar wij velen iedere veertien of acht dagen, en enkelen temidden van hun dagelijkse bezigheden zelfs iedere dag op voorbeeldige wijze te communie zien gaan. De dagelijkse communie was heel gewoon bij de eerste christenen; de Katholieke Kerk dringt er op het Concilie van Trente op aan dat iedere christen te communie zou gaan telkens wanneer hij de Mis bijwoont. - 3. In alle geval raad ik alle jongens van het Oratorio aan wat de diocesane catechismus zegt, dat het namelijk goed is alle veertien dagen of eens in de maand te biechten te gaan. De H. Filippus Neri, die grote vriend van de jeugd, ried zijn geestelijke kinderen aan alle acht dagen te biechten, en ook vaker te communie te gaan volgens de raadgeving van de biechtvader. - 4. Het verdient voor allen aanbeveling en vooral voor de ouderen de sacramenten te ontvangen in de kerk van het Oratorio om het goede voorbeeld te geven aan hun kameraden, omdat een jongen die te biechten en te communie gaat en dat godvruchtig en aandachtig doet, dikwijls een diepere indruk maakt op de ziel van een ander dan een lange preek zou kunnen doen. - 5. De biechtvaders zijn doorgaans de directeur van het Oratorio, de geestelijke leider en de prefect. Bij grote plechtigheden worden er gemakshalve ook andere biechtvaders ingeschakeld. - 6. Ofschoon het geen zonde is van biechtvader te wisselen, raad ik u toch aan een vaste biechtvader te kiezen, zodat hij met de ziel kan doen wat een tuinman doet met een plant en een dokter met een zieke. In geval van ziekte is de gebruikelijke biechtvader trouwens dan gemakkelijker op de hoogte van onze zielstoestand. - 7. Op de dag waarop ge besloten hebt tot de heilige Sacramenten te naderen, moet ge bij het betreden van het Oratorio niet aan de recreatie op de speelplaats deelnemen, doch rechtstreeks naar de kerk gaan, u voorbereiden volgens de aanwijzingen die u in de onderrichtingen zijn aangegeven, en zoals die ook aangeduid staan in de Giovane Provveduto en in andere godvruchtige boeken. Indien ge moet wachten, doet dat dan met geduld en als uitboeting voor uw zonden. Maar verwek nooit gedrang, om te voorkomen dat anderen u voor zijn, of door zelf anderen voor te willen zijn. - 8. De biechtvader is de vriend van uw ziel, en daarom raad ik u aan volle vertrouwen in hem te stellen. Vertrouw uw biechtvader ook al uw hartsgeheimen toe en wees ervan overtuigd, dat bij ook niet het minste zal prijsgeven van wat hij in de biecht gehoord heeft. Hij kan er ook nooit meer aan denken. In aangelegenheden van groot gewicht, zoals het kiezen van uw levensstaat, moet ge steeds uw biechtvader raadplegen. God zegt dat wie de stem van de biechtvader hoort God zelf hoort. Qui vos audat, me audat. - 9. Na afloop van de biecht trekt ge u terug en bidt met diezelfde aandacht uw dankzegging. Indien ge de goedkeuring van de biechtvader daartoe verkregen hebt, bereid u dan voor op de heilige Communie. - 10. Besteed na de Communie op zijn minst een kwartier aan uw dankzegging; het zou een ernstige oneerbiedigheid betekenen, wanneer iemand zich, enkele minuten na het Lichaam, het Bloed, de Ziel en de Godde-

---

heid van Jezus Christus ontvangen te hebben, de kerk zou verlaten of zich zou bezighouden met lachen en praten, drukte maken of in de kerk zitten rond te kijken. - 11. Maak er een gewoonte van, van de ene biecht tot de andere de raadgevingen van de biechtvader te onthouden en tracht ze in praktijk te brengen - 12. En ten aanzien van de Communie geldt ook dat nog vraag, na de dankzegging, aan God steeds de genade om in de vereiste gesteltenis de heilige Teerspijze te kunnen ontvangen voor uw dood.

H O O F D S T U K   X V

DE WEEKDAGEN - HET GEDRAG VAN DE JONGENS BUITEN HET
ORATORIO BEZOEK AAN DE WERKPLAATSEN - HET GOEDE HART VAN
EEN JONGEN EN DE GLASRUIT - EEN VECHTPARTIJ UIT
GENEGENHEID VOOR DON BOSCO DE SCHOORSTEENVEGERS -
DE SMEEKBEDEN TOT DE GROTE HEREN OM STEUN VOOR DE ARMEN
VAN DE STAD - DE STUDENTEN IN VALDOCCO OP DONDERDAG -
CONFERENTIES VOOR DE FUNCTIONARISSEN IN HET ORATORIO -
DE TERUGKEER VAN DON BOSCO IN TURIJN NA EEN PREEK ZIJN
ONTMOETING MET DE JONGENS OP HET EMANUELE FILIBERTOPLEIN,

Don Bosco zag en beminde in elk van zijn jongens de persoon van Jezus Christus als jongeman, en het was zijn zorg dat zij de schoonheid van dat goddelijke voorbeeld zouden uitstralen. En de jongens, met hun bijna onfeilbare intuïtie, eigen aan hun argeloze leeftijd, waren zeker van zijn zuiver maagdelijke genegenheid, tot elk offer voor hen bereid, en met even grote geestdrift aanvaardden allen zijn raadgevingen. Daardoor kon Don Bosco hen ook leiding geven op alle ogenblikken van de werkdag, hoewel ze dan ver van hem waren. Ook dat was de vrucht van zijn inspanningen gedurende de avondlessen. Zijn leerlingen hadden de Giovane Provveduto bij zich, en als zij daarin lazen herinnerden zij zich gemakkelijk wat ze van hem in de preken gehoord hadden.

De voornaamste deugd van een jongen is de gehoorzaamheid aan zijn vader en moeder. Bid iedere dag voor hen, opdat God hun alle geestelijk en tijdelijk goed moge laten geworden. Ga 's morgens na uw morgengebed naar jullie ouders toe om naar hun bevelen te luisteren en onderneem niets zonder hun toestemming. Verleen hun hulp als ze die nodig hebben, hetzij bij het huiselijk werk waartoe ge in staat zijt, en vertrouw hun vooral al het geld of de dingen toe die u als geschenk of beloning in handen komen, en maak er alleen gebruik van voor de doeleinden die zijzelf jullie aanwijzen. Wees altijd openhartig tegenover jullie meederen, en verberg uw gebreken nimmer achter veinzerijen, en probeer nog minder ze te loochenen. Zeg steeds rechtuit de waarheid; omdat de leugens, behalve dat zij een belediging zijn van God, jullie kinderen maken van de duivel, de vorst van de leugen en oorzaak zijn dat ge, als de waarheid bekend raakt, als leugenaars zult bekend staan, en voor uw oversten en kameraden eerloos zult zijn. Een goede zoon moet de hele dag lang acht slaan op de dingen die op zijn eigen levensstaat betrek-

king hebben en al zijn handelingen op God richten, zeggende; Heer, ik offer dat werk aan U op, schenk het uw heilige zegen Maak vóór en na het eten het kruisteken en zeg een kort gebed. Wees niet bang om ook buiten de kerk te laten zien dat jullie christenen zijn

Leest in de loop van de dag een stuk uit het leven van de een of andere heilige, bijvoorbeeld dat van de Heilige Aloysius, ofwel een van de beschouwingen vooraan in dat boek. Denk steeds aan de raadgevingen die de biechtvader u bij de laatste biecht gegeven heeft. Bidt driemaal per dag de Engel des Heren op het vastgestelde uren. Begeleidt de Heilige Teerspijze wanneer zij naar een zieke gebracht wordt, en als ge niet mee kunt gaan, bidt dan een Onzevader en een Weesgegroet. Herhaalt dat wanneer de klok het teken geeft van iemand die in stervensgevaar verkeert, wanneer ge verhinderd zijt naar de kerk te gaan om te bidden voor de stervende. Bij het luiden van de doods klok moet ge driemaal Requiem aeternam bidden tot steun van de ziel die naar de eeuwigheid is vertrokken. Bidt 's avonds een rozenhoedje - als ge dat in de loop van de dag nog niet gedaan hebt in gezelschap van jullie broers en zusters, maar doe het op een godvruchtige manier, niet te haastig, zonder onverschillig op tafel of bank te leunen of op de hurken te zitten. Wijdt na het avondgebed enkele ogenblikken aan de beschouwing van uw gewetenstoestand en wanneer ge beseft een ernstige zonde bedreven te hebben, bidt dan een hartelijke akte van berouw, en maak de belofte ze zo spoedig mogelijk te zullen biechten."

Door middel van de Giovane Provveduto had Don Bosco hieraan nog andere allerbelangrijkste raadgevingen toegevoegd, opdat de zonde ver zou blijven van de jongens die bij hun ouders woonden, en andere soortgelijke, maar meer algemene raadgevingen drukte hij af in het Reglement van het Oratorio voor degenen die niet onder de bescherming van een gezin leefden (1).

Geweldig is het morele goed dat door bovengenoemde normen bij de jongens bewerkt werd, daar velen er zich trouw aan hielden, en anderen het voornaamste ervan tenminste niet verwaarloosden; bij tal van die de-

---

(1) Deel II, Hoofdstuk V. - Het gedrag buiten het Oratorio. - 1 Bedenkt, beste jongens, dat de zondagsheiliging u de zegen des Heren verzekert voor al uw bezigheden gedurende de week; maar er zijn nog andere dingen die ge moet uitoefenen, andere dingen die ge moet vermijden ook buiten het Oratorio. - 2. Zorg er iedere dag voor nooit uw ochtend- en avondgebed te vergeten, enkele minuten aan overweging of op zijn minst aan geestelijke lezing te wijden, en de heilige Mis bij te wonen, wanneer uw bezigheden het u mogelijk maken. Ga nooit voorbij een kerk, een kruis of een godvruchtige afbeelding zonder het hoofd te ontbloten. - 3. Vermijdt ieder onbehoorlijk gesprek, of gesprekken die tegen de godsdienst gericht zijn, want de H. Paulus vermaant ons dat de slechte gesprekken de ruine van de goede zeden tot gevolg hebben. - 4. Gij moet u allen te allen tijde verre houden van toneelspelen, overdag of 's avonds; vermijdt kroegen, cafés, speelgelegenheden en andere soortgelijke gevaarlijke plaatsen. - 5. Onderhoud geen vriendschap met degenen die uit het Oratorio zijn weggezonden, en die kwaad spreken over uw oversten, of die het erop aanleggen u uw plichten te doen verzaken; ontloop vooral degenen die u aanraden thuis of elders iets weg te nemen. - 6. Ten slotte is het verboden te zwemmen en te blijven staan kijken naar het zwemmen, als een van de ernstigste overtredingen van de regels van het Oratorio, omdat dergelijke gelegenheden gewoonlijk ernstige gevaren voor ziel en lichaam met zich meebrengen.

voties, zo niet bij alle, was het moeilijk dat de een of ander ze in de loop van de dag eens niet zou vergeten of in praktijk brengen.

Wanneer hij in Turijn was, ging Don Bosco echter door, zoals hij ook al gedaan had toen hij nog in het Convict van de Heilige Franciscus vertoefde, met hier en daar controle uit te oefenen ten einde de vruchten van de zondag te handhaven. Een van zijn voornaamste bemoeiingen was het bezoeken van de patroons van de jongens van het Oratorio in hun werkplaatsen of winkels, vooral wanneer hij goede dingen over de leerjongens kon vertellen of vernemen. Allen erkenden in degenen die het Huis van Don Bosco bezochten een klaarblijkelijke verbetering van gedrag en godsdienstige ontwikkeling; en tal van meesters wendden zich tot hem om leerjongens te krijgen, uit ondervinding wetend dat zij gehoorzaam waren, eerlijk en arbeidzaam. Niettemin won hijzelf steeds inlichtingen in over hun gedrag, en bij herhaling brachten de leiders van werkplaatsen en winkels tegenover hem hun voldoening tot uitdrukking, omdat die jongens niet alleen eerbiedig waren, maar ook beter hun vak leerden. En Don Bosco liet nooit na de verschuldigde lof te brengen aan wie die verdiende, een lofprijzing die ze zo waarderden, dat zij er een prikkel in vonden om nog beter hun best te doen. Don Bosco in hun werkplaats te zien verschijnen was een feest voor de patroons en voor de jongens, en wanneer hij wegging, vroegen ze hem steeds om spoedig weer eens een bezoek te komen brengen. En hij deed hun het plezier hen af en toe een nieuwe jongen te bezorgen. Als hij zo door de straten van Turijn liep kwam hij dikwijls arme jongens tegen, die hem om een aalmoes vroegen en niet zelden had hij niets in zijn beurs. Op een beminnelijke manier schonk hij hun dan kracht door hen aan te sporen op de Goddelijke Voorzienigheid te vertrouwen, hij drong er bij hen op aan, hun leven niet in ledigheid door te brengen en werk te zoeken; daarna nodigde hij hen uit om de eerstvolgende zondag naar het Oratorio te komen: En wanneer zij dan buiten hun schuld werkeloos bleven, zocht hij een patroon voor hen aan wie hij hun warmer aanbeval dan een liefhebbende en bezorgde vader zou hebben gedaan. Bij die bezoeken aan de werkplaatsen, jarenlang voortgezet, vergezelden hem herhaaldelijk Don Giacomelli en prof, kanunnik G-B Anfossi.

Maar niet alleen de jongens uit de werkplaatsen, doch ook degenen die in de handel waren, of op de pleinen stonden, betoonden hem hun genegenheid en erkentelijkheid. Wij vrezden bladzijden lang nodig te hebben om er enkele voorbeelden van te geven.

Herhaaldelijk zagen de inwoners van Turijn op straat plotseling de jongens uit de deuren van hun huizen komen lopen en uit de winkels en zich om hem heen verdringen om hem de hand te kussen! En zij werden ontroerd door zoveel genegenheid en bewonderden het grote geduld van de man Gods. De theoloog Giorda, die pastoor was van Poirino, zag hem op zekere dag omringd door talrijke jongens die, om hem van hun genegenheid te laten blijken, besprongen en duwden en stootten, zodat hij verschillende keer gevaar liep tegen de grond geworpen te worden. De pastoor ergerde zich toen zo, dat hij op hen afging en de jongens onder afkeurende woorden wilde verwijderen, maar Don Bosco zei hem zachtjes: "Laat hen, laat hen toch hun gang gaan!"

Op een avond, toen Don Bosco over een trottoir in de via Doragrossa, thans de via Garibaldi genoemd, wandelde, kwam hij langs het uitstalraam van een prachtige manufacturenzaak, welke ruit ook de hele

breedte van de deur in beslagnam. Een brave jongen uit het Oratorio, die daar als loopjongen in dienst was rende, bij het zien van Don Bosco, die spontaan tegemoet, zonder te bedenken dat de glazen deur gesloten was; maar hij kwam zodoende met zijn hoofd tegen de ruit terecht en brak haar in duizend stukken. Bij het ruïneuze neerrinkelen van het glas blijft Don Bosco staan en opent de glazen deur; dodelijk verschrikt en verlegen komt de jongen naderbij, zijn baas komt de werkplaats uit en begint luidkeels tegen hem uit te varen; voorbijgangers vormen een kring van nieuwsgierigen. "Wat heb je gedaan?" vroeg Don Bosco aan de jongen; en onschuldig antwoordt hij: "Ik zag u voorbijkomen en omdat ik u zo graag weer wilde zien, heb ik er niet aan gedacht, dat ik eerst de deur moest openmaken, en ik heb het glas ervan gebroken." Intussen ging de patroon maar door met te keer te gaan over de onvoorzichtigheid van de jongen. "Waarom vaart u toch zo tegen hem uit? zei Don Bosco; "ziet u dan niet dat het een vergissing is?"

"Maar intussen is mijn ruit kapot en dat gaat me een mooie duit kosten."

"Wel, u zult er echt niets bij verliezen; maar laat die arme jongen dan ook met rust; het is mijn schuld dat hij de ruit gebroken heeft en ik zal ze betalen."

"O, als het zo is, zeg ik niets meer. En u, wie bent u dan?"

"Ik ben Don Bosco en woon in Valdocco... Intussen was ook de vrouw van de winkelier naar buiten gekomen, een vrouw met een merkwaardige uitdrukking van goedheid op het gezicht. "U bent dus Don Bosco?" zei de vrouw. "Schei toch uit met je praatjes." vervolgde zij, terwijl zij zich tegen haar man richtte, "je weet toch wel dat Don Bosco geen geld heeft om weg te smijten."

"Dus zou ik voor de schade moeten inspringen?" riep de winkelier uit. De vrouw deed er het zwijgen toe. Maar de volgende dag verscheen ze in het Oratorio en zei tegen Don Bosco. "Ik hoop dat onze Carluccio de volgende keer niet meer zal proberen om als een razende Roland door de ruiten te vliegen. Intussen kom ik u het geld brengen, zodat u er zich niet voor in de zorgen hoeft te zetten om mijn man te betalen. Maar u moet niet zeggen van wie u het gekregen hebt. Het zal niet mogen zijn dat de goedhartigheid van een jongen en de liefde van Don Bosco, die voor zoveel jongens heeft te zorgen, het slachtoffer worden van een misverstand. Vraagt u voor mij maar Gods besten zegen."

Bij een andere gelegenheid kwam Don Bosco met zijn pastoor van Castelnuovo, de theoloog Zinzano, voorbij de kerk van de heilige Laurentius. Tegen de muur geleund waren enkele schoenpoetsers en schoorsteenvegers zich aan het warmen in de lenteson; ze waren twaalf of dertien jaar oud. Toen een schoenpoetsertje hem in het oog kreeg riep hij uit: "O, Don Bosco, komt u even hier, dan zal ik uw schoenen poetsen."

"Dat is erg vriendelijk van je, beste jongen, maar ik heb nu geen tijd "

"Ik zal ze in een ommezien poetsen!" "Een andere keer; ik heb haast."

"Maar ik wil uw schoenen poetsen en u hoeft me er niets voor te geven, Alleen om het plezier en de eer te hebben van u die dienst te mogen bewijzen."

Op dat ogenblik mengde zich een van de schoorsteenvegers plotse-
ling in het gesprek: "Laat de mensen toch hun gang gaan."

"Nu nog mooier! Ik spreek toch zeker met wie ik wil!"

"Maar zie je dan niet dat hij haast heeft?"

"Wat heb jij daarmee te maken? Ik ken Don Bosco, dat je het weet!"

"En ik ken hem ook."

"Maar ik ben zijn vriend."

"Ik ook!"

"Maar ik hou meer van hem dan jij."

"O nee; ik hou meer van hem."

"Nee, ik!"

"Vast niet: ik!"

"Wil je nu je mond houden of niet?"

"Ik denk er niet aan! Ik praat als ik wil!"

"Pas maar op, anders sla ik je op je bek!"

"Jij? Probeer dat maar eens!" "Je bent een varken!"

"Dat ben je zelf!"

En toen vlogen ze elkaar in de haren, en begon er een verwoed ge-
vecht met vuistslagen en trappen. Zij grepen elkaar bij de haren, gooi-
den zich op de grond, vernielden het kistje van de schoenpoetser zodat
de borstels en de schoensmeer in het rond vlogen. Don Bosco mengde zich
erin: "Rustig, rustig, beste vrienden, dat moeten jullie niet doen!"

Nauwelijks waren ze van elkaar gescheiden of ze begonnen elkaar op-
nieuw boze blikken toé te werpen en tegen elkaar te schreeuwen:

"En toch zeg ik je, dat ik meer van hem houd dan jij!" "Ik ben bij
hem wezen biechten."

"Ik ook."

"Mij heeft hij een medaille gegeven."

"En mij een boekje!"

"Zegt u het eens, Don Bosco, is het niet waar dat u het meest van
mij houdt?"

"Nee, zeg ik je! ... Van mij!"

"Maar zegt u het dan toch! Van wie van ons tweeën houdt u het
meest?"

"Zo." riep Don Bosco uit, "weest nu eens even stil! Jullie stel-
len me een erg lastige vraag. Zien jullie mijn hand hier?" en hij liet
hun zijn rechterhand zien, "en zien jullie mijn duim en mijn wijsvin-
ger? Van welke van die twee denken jullie nu dat ik het meeste houd?
Zou ik me de een liever laten afnemen dan de ander?"

"U houdt natuurlijk van allebei!"

"Welnu, zo houd ik ook van jullie twee; jullie zijn als twee vin-
gers van mijn eigen hand. Op diezelfde manier houd ik van al de andere
van mijn jongens. En daarom wil ik niet hebben dat jullie vechten; kom
mee; we trekken te zeer de aandacht. Erg fraai is dat niet, kom mee!"

En hij wandelde verder tussen de twee jongens in Om hen heen liepen de andere schoorsteenvegers en schoenpoetsers en daarachter een kleine menigte die zich bij de vechtpartij had verzameld. Zo liepen ze pratend tot aan de basiliek van de Heiligen Mauritius en Lazarus, waar zij uit elkaar gingen, en de jongens gingen hier op de marmeren treden van die tempel in de zon zitten.

De schoorsteenveger werd naderhand in het Oratorio opgenomen en werd een allerbeste en veelbelovende jongen. Hij kwam uit het dal van Aosta. Toen zijn moeder hem kwam bezoeken en hoorde dat haar jongen aan het studeren was geslagen, leek het haar niet waarschijnlijk, dat hij dat zou volhouden: "Een schoorsteenveger priester!" riep zij uit. "Nee, dat gaat niet!"

Don Bosco raadde haar aan, de zaak op haar beloop te laten en eerst af te wachten of de jongen vordering zou maken; daarna kon men verder zien. De moeder vond dat goed. Maar haar zoon werd door een ziekte overvallen die hem verplichtte naar huis te gaan, waar hij de dood van een heilige stierf.

"Hoeveel brave jongens," zei Don Bosco, "heb ik niet onder die schoorsteenvegers aangetroffen. Hun gezicht was zwart, maar hoe blank was hun ziel niet, telkens wanneer zij bij me kwamen biechten."

Tegenover hen legde hij een heel bijzondere genegenheid aan de dag. Wanneer hij hen tegenkwam, hielp hij hun meestentijds met een aalmoes en nodigde hij hen steeds uit bij hem in zijn Oratorio's te komen.

De schoorsteenvegers waren in die tijd het voorwerp van zijn bijzondere bezorgdheid. Die kleine savooiaards kwamen als onschuldige kinderen uit hun bergland, zonder enig idee te hebben van de boosaardigheid van de wereld, terwijl zij niet eens het dialect kenden. Daarom was het niet alleen nodig hen te onderrichten in de godsdienst, maar het was nog meer nodig hen ervoor te behoeden dat zij in de strikken van schelmachtige kameraden terecht zouden komen. Don Bosco slaagde daarin zeer wel door hen tot zich te trekken, en hen met zijn heilzame raadgevingen op het goede pad te houden. Hoeveel vreugde verschaften die onschuldige kinderen hem niet!

Intussen ging hij onverpoosd door met te zoeken naar jongens voor het zondagsratorium en in het bijzonder voor de vastencatechismus, tot in 1865 toe.

Terwijl hij op die manier de arme jongens voor zich won, liet hij niet na zich ook met de ouderen bezig te houden en met hun arme families, vooral op werkdagen. Tegen het middaguur thuisgekomen, was hij nauwelijks van tafel opgestaan, of hij nam al pen en papier ter hand, om verzoekschriften op te stellen ten gunste van die burgers die zich in nood bevonden. Het was een liefdewerk dat van minder belang schijnt, terwijl het gerekend moet worden tot de mooiste taken die Don Bosco zich stelde. Daar het Koninklijk Huis en de ministers in Turijn gevestigd waren, hadden de ongelukkigen de gewoonte zich tot die gezagsdragers te wenden met het verzoek om uit hun ellende te worden geholpen. De treurige gevallen en dringendste noden waren van allerlei aard. De meeste arme mensen konden niet schrijven, velen hadden niemand die bereid was om voor niets hun verzoek op papier te zetten, en er waren er

zelfs die nog geen stuiver bezaten om zich een vel briefpapier aan te schaffen. Daarom nam een groot aantal van hen hun toevlucht tot het Oratorio, en Don Bosco luisterde geduldig naar hun droevige uiteenzettingen en voldeed aan hun verzoek. Gedurende de eerste vijf of zes jaren verrichtte hijzelf dat op zichzelf moeilijk, maar voor hem gemakkelijk en prettig werk. Toen hij later een vertrek kon aanwijzen dat als portierskamer dienst deed, bepaalde hij dat daar op bepaalde uren een geestelijke of een ander geschikt persoon zitting hield om gehoor te verlenen aan degenen die hun nood kwamen klagen en het verzoekschrift voor hen op te stellen. Zo ook stelde hij maatregelen vast voor de dagen dat hij zich uit Turijn moest verwijderen. De kosten van de brief nam hij dikwijls zelf op zich en men moet niet denken dat dat op de lange duur toch niet zoveel betekende. Want er ging geen dag voorbij dat er niet minstens één smekeling verscheen, en dat duurde van 1847 af tot na 1870. Ook tot de voornaamste en edelmoedigste families van Turijn werden smeekschriften gericht om hulp. Zeer velen werden dus verblijd door zdoende hun doel grotendeels te bereiken en daardoor verkreeg het Oratorio in de omgeving een grote populariteit. Maar Don Bosco vroeg aan al degenen die hun toevlucht bij hem kwamen zoeken, of zij zonen hadden, en als dat het geval was, gaf hij hun goede raad voor hun welzijn, en liet zich beloven dat ze die jongens naar de catechismus zouden zenden.

Eveneens nam hij de zorg op zich voor de jongens die naar Turijn gekomen waren om zich in een of ander vak te bekwamen, en die hem waren aanbevolen door vrienden in de provincie.

Carlo Tomatis, thans tekenleraar aan de koninklijke technische school in Fossano, studeerde in 1847 tekenen, schilderen en beeldhouwen bij professor Boglioni. Op zekere dag kwam Don Bosco bij hem en vroeg hem zijn naam, zijn geboorteplaats en vervolgens naar de omstandigheden waarin hij zich op dat ogenblik bevond. Tomatis gaf hem beleefd antwoord en vroeg vervolgens op zijn beurt: "En wie bent u?"

Waarop Don Bosco: "Ik ben de leider van de straatjongens; ik woon in Valdocco; kom me er zondag eens opzoeken, dan praten we wat."

Don Bosco was er toe gekomen Tomatis te gaan opzoeken, omdat die hem was aanbevolen door de theoloog Bosco, leraar aan het seminarie van Fossano. De goede jongen ging op de eerstvolgende zondag na die ontmoeting, een dag die hij met levendig ongeduld tegemoetgezien had, naar Valdocco, waar hij een wriemelende menigte aantrof, die voor het grootste deel uit arbeidersjongens bestond, en van die dag af ging hij iedere zon- en feestdag van het jaar in het Oratorio van Don Bosco doorbrengen, en soms ging hij er eveneens op gewone werkdagen naartoe.

De eerste keer dat hij er in de loop van de week binnentrad viel op een donderdag, en tot zijn grote verbazing zag hij er een groot aantal studenten.

Inderdaad was het Oratorio op donderdag de verzamelplaats van vele studenten uit de colleges van Turijn, en zij kwamen erheen om zich met Don Bosco te onderhouden, en er zich op een gezellige manier te ontspannen van na het middagmaal tot laat in de avond, waarbij al de spelletjes en turnbenodigdheden tot hun beschikking stonden. Don Bosco vertoefde steeds in hun midden, en met diezelfde heilige ijver, waarmee hij de kinderen van het volk tot de Heer bracht, leidde hij ook de kinderen der

burgersfamilies tot het goede en wist hij hen met diezelfde genegenheid aan zich te binden. Een groot deel van hen kende hij al van de catechismusles die hij in de openbare scholen gaf, anderen waren door hun kameraden meegebracht.

Al eiste hij dan wel niet zoveel van zijn lichaamskrachten als op zondag, met het oog op de betere geestelijke en culturele opvoeding van die soort jongens nam zijn geestelijke vermoeidheid daardoor nog toe. Aanhoudend moest hij vragen van schoolse of van wetenschappelijke aard beantwoorden en vraagstukken opgeven die in de komende vakantie moesten worden opgelost.

Bij het weggaan beval hij hun vooral aan, de ledigheid te vermijden; en zich steeds bezig te houden met het zo nauwgezet mogelijk verzorgen van hun huiswerk. Hij voegde er evenwel aan toe: "Overigens verlang ik niet dat jullie van de morgen tot de avond bezig zijn zonder enige verpozing, want ik heb het goed met jullie voor en sta jullie graag een zo verscheiden mogelijke ontspanning toe, mits die niet van zondige aard is. In alle geval kan ik jullie niet anders aanraden dan die ontspanningen die, terwijl jullie er plezier in hebben en ze zodoende een goede ontspanning bieden, jullie toch ook tot enigerlei nut strekken. Daar is bijvoorbeeld de studie van de geschiedenis, van de aardrijkskunde, de studie der mechanica of de vrije kunsten, zang, muziek, tekenen en andere studies en werkzaamheden die thuis verricht kunnen worden; die jullie niet alleen ontspanning bieden maar tegelijkertijd nuttige kennis zullen verwerven en waar jullie ouders en oversten tevreden over zullen zijn. Op bepaalde dagen als jullie je lusteloos voelen, versier dan altaartjes, maak beeldjes, plaatjes, boeken en schriften in orde.

"Ook kunnen jullie ontspanning vinden in spelen, of door aan bijeenkomsten deel te nemen die geschikt zijn om lichaam en geest op te beuren en hen niet terneer te drukken; maar gaat daar nooit heen zonder het vereiste verlot ertoe verkregen te hebben, en verheft telkens de geest tot God en biedt hem die ontspanning te zijner eer en glorie aan." - Buitendien zei hij ook steeds; "Ontvang dikwijls de heilige Sacramenten, koester een grote devotie tot de Allerheiligste maagd Maria; schuw slechte lectuur meer dan de pest; vermijdt slecht gezelschap meer dan de beet van een giftige slang."

Op donderdag verzamelde hij eveneens in conferentie om zich heen de catechisten en andere jongens die een functie vervulden in het zondagsoratorio, en las enkele hoofdstukken uit het Reglement, een beroep doende op allen om de artikelen die hun eigen functie betroffen zo stipt mogelijk in praktijk te brengen, hij ging na welke moeilijkheden er waren om die op een geschikte manier op te lossen, en beval hen aan steeds een beter en ijveriger voorbeeld te zijn van godsvrucht en dat, wanneer zij wilden biechten en communiceren, verlangde hij dat zij dat in het Oratorio zouden doen, omdat dat veel zou bijdragen tot het goede voorbeeld en de anderen tot een veelvuldig gebruik van de heilige Sacramenten zou aansporen. Hij spoorde hen aan om, daar zij meer ontwikkeld waren, zich er op toe te leggen aan de anderen stichtende geschiedenissen te vertellen gedurende de recreatie. Bovenal beval hij hun de grootste eerbied aan tegenover de priesters die in het Oratorio behulpzaam waren, door steeds verlot te vragen wanneer zij moesten weggaan. En hij was gewoon te zeggen: "Wanneer ge iets hoort of ziet dat geen pas geeft

voor die heilige plaats, geef dan op bedekte wijze een waarschuwing aan de overste, opdat hij kan verhinderen wat tot een belediging van God zou kunnen leiden."

Zodoende nam Don Bosco zich ook gedurende de werkdagen geen rust, maar hij veranderde slechts van bezigheid, en van welke aard dat ook was, of het nu het schrijven van brieven of boeken was, biechten of preken, hij was steeds bereid; en in welke bijeenkomst hij zich ook bevond, nu eens met velen, dan met weinigen, verschillende malen per dag hield hij een uiteenzetting over de waarheden van het geloof of over de toepassing van de katholieke moraal.

Wanneer hij Turijn moest verlaten om te gaan preken, wachtte hem bij terugkeer steeds een feestelijke ontvangst, De jongens van het Oratorio die eerst nagegaan waren om hoe laat hij zou terugkeren, gingen hem dan bij de brug over de Po of bij de Moscabrug opwachten. Het waren er verscheidene tientallen. Nauwelijks kwamen de paarden van de omnibus opdagen, of de begroetingen barsten los in een geweldig: Leve Don Bosco! Allen liepen de postwagen tegemoet en omringden hem. De koetsier werd kwaad, viel tegen hen uit, dreigde hen met de zweep, voegde hun minder fraaie benamingen toe, maar haalde bakzeil omdat de anderen mee bleven lopen en schreeuwen, en zo kwamen ze dan Turijn binnen. De mensen bleven staan om naar die opgewonden hijgende troep jongens te kijken, terwijl Don Bosco hen glimlachend groette met de hand en hen stuk voor stuk bij de naam noemde. Wanneer het rijtuig daarna tot staan kwam, omstuwden de jongens de wagen zo dicht, dat de reizigers er niet uit konden. De koetsier, die van de bok gesprongen was, liep toe om ruimte te maken door links en rechts klappen uit te delen. En Don Bosco die uitgestapt was, zei tegen hem: "Arme jongens! Dat zijn mijn vrienden, denk erom!"

"Hebt u daar vriendschap mee gesloten! Dan kan men wel zien, dat u hen niet kent; het zijn schooiers, vlegels, leeglopers. Weg hier!"

Allen hadden zich intussen om Don Bosco verdrongen om hem de hand te kussen en hem te vergezellen, terwijl de koetsier de schouders ophaalde en zich mopperend verwijderde.

Nog een ander feit. Op de avond van Allerzielen in 1853 keerden de jonge leerlingen van het kerkhof terug. Don Bosco was een beetje achtergebleven. Toen plotseling al de schoenpoetsertjes, lucifersverkopers en schoorsteenvegers die over het Emanuele Filibertoplein verspreid waren, bij het zien van Don Bosco een schreeuw gaven en hem tegemoet renden, hem omringden en de lucht deed weergalmen van hun geroep. Glimlachend was Don Bosco blijven stilstaan. De leerlingen, die waren blijven staan, sloegen het ontroerende tafereel gade. Onder hen bevond zich de jeugdige Giovanni Francesia. De mensen kwamen toestromen. De schildwachten van een naburige post waren besluiteloos, of ze alarm moesten slaan of niet. Andere soldaten verschenen voor de deur. Carabinieri kwamen toesnellen, de hemel mag weten wat vrezend; misschien een bloedige vechtpartij, diefstal of opstand. Maar Don Bosco liep intussen voort temidden van die triomf van een nieuwe generatie, die bewees hoe groot de invloed van de godsdienst was op de zielen van die jongens.

H O O F D S T U K XVI

CARNAVAL IN HET ORATORIO - DE CATECHISMUS GEDURENDE DE
VASTEN - DE IJVER VAN DON BOSCO BIJ HET ZOEKEN VAN
JONGENS VOOR DE CATECHISMUSLESSEN - ONAANGENAME EN
GRAPPIGE ONTMOETINGEN - HALFVASTEN-

In de voorgaande hoofdstukken van dat deel hebben wij een volledig overzicht gegeven van de zending van Don Bosco gedurende bijna vijftien jaar; het is thans evenwel nodig met de chronologische volgorde voort te gaan, temeer omdat de publieke gebeurtenissen, innig met het leven van Don Bosco verweven en verbonden, door ze op de juiste plaats in te lassen duidelijk de edelmoedigheid zullen doen uitkomen die hij zich in al zijn handelingen tot doel gesteld had.

De 17de februari van 1847 was Aswoensdag en Don Bosco ging alles in gereedheid brengen wat er nodig was voor de dagelijkse catechismus gedurende de Vasten. En de schikkingen die hij in dat jaar trof, werden de norm voor de voortzetting van zijn werk tot in onze dagen; geruime tijd daarna werden zij in het Reglement van de Patronaten gedrukt.

Op zondag sexagesima begon Don Bosco de jongens dus te waarschuwen dat op de volgende zondag, maandag en dinsdag, de laatste dagen van Carnaval, er buitengewone bijeenkomsten "en spelen zouden zijn, waar zij heel wat ontspanning zouden kunnen vinden." Zijn bedoeling was, hen weg te houden van de braspartijen in de stad, waar zij zoveel zouden hebben kunnen zien en horen dat allesbehalve dienstig was voor hun ziel, en hen weg te houden van gevaarlijke gezelschappen die zich in een algemene verwarring alles meenden te kunnen veroorloven. De jongens onthaalden die uitnodiging op applaus en gedurende die drie dagen overstroomden zij het Oratorio, en vonden daar de middelen om zich op de prettigste en onschuldigste manier te vermaken, terwijl Don Bosco, met het uitdelen van versnaperingen en met een goede maaltijd, het merendeel van de jongens deed vergeten dat in Turijn de carnaval woedde. En intussen heiligden zij met verschillende godsdienstoefeningen hun zielen, brachten God eerherstel voor de beledigingen die hem in die tijd door de wereld werden aangedaan, baden voor de gelovige Zielen in het Vagevuur. Zij richtten de oefening van de goede dood, en in de namiddag van dinsdag hielden Don Bosco en de theoloog Borel in de kapel een allerboeiendste onderrichting in de vorm van een dialoog, die grote opgewektheid onder de jongens veroorzaakte. De zegen met het Allerheiligste bracht het einde van de kerkelijke plechtigheden. Enkele jaren later wilde Don

Bosco dat er ook de vespers gezongen zouden worden De recreatie werd daarna tot een later uur gerekt Het geliefkoosde spel gedurende die dag was het spel dat pignatta (kookpot) genoemd werd. Om zich een idee van die vorm van ontspanning te kunnen vormen, moet de lezer zich een aarden kookpot voorstellen, opgehangen aan een touw, en gevuld met vruchten, snoepgoed en andere levensmiddelen, en soms gevuld met water, of met koolraap en aardappelen, terwijl een jongen met een doek voor de ogen en een stok in de hand, omgeven door zijn kameraden, rondliep en de pot probeerde te raken met de stok. Telkens riepen zij: "vooruit", "achteruit", of anderen riepen: "naar rechts", "naar links", of "ja" of "nee"; zodat de arme jongen, niet meer wetend wie hij moest geloven, de ene keer bleef stilstaan, dan weer vooruitliep, totdat hij zich uit de verschillende stemmen een min of meer waarschijnlijk oordeel kon vormen waar hij moest slaan; hij bleef staan, mikte zo goed en zo kwaad als het ging en deed dan blindelings een slag. In de meeste gevallen sloeg hij op vijftig meter afstand van de pot; soms meer of minder dicht ervan in de buurt; zelden raakte hij het doel. Als hij missloeg werd er hartelijk om hem gelachen; als hij raak sloeg, begonnen allen op handen en voeten rond te kruipen om zoveel mogelijk van het gevallene te verzamelen, waarbij ze soms danig nat werden en er veel vrolijkheid heerste. Degene die raak sloeg viel de eer van de overwinning te beurt, evenals een worst of een andere kleinigheid. Hij wierp echter terstond de stok weg en rukte de band van zijn ogen om iets anders te kunnen bemeesteren. Was de pot gebroken, dan werd er een andere opgehangen en het spel begon opnieuw. In de volgende jaren werd er dikwijls een pop van stro gemaakt, die de carnavaal moest voorstellen en die dan door de jongens op een draagbaar over de speelplaats werd rondgedragen onder luid geschreeuw en die tenslotte in brand gestoken werd.

Op Aswoensdag begonnen zij de noodzakelijke voorbereidselen te maken voor de vastencatechismus. Daar Don Bosco verlangde dat iedere klas slechts zou zijn samengesteld uit tien of twaalf leerlingen, moest er een groot aantal catechisten zijn, en wanneer die er niet waren, ging hij op zoek naar nieuwe. Voor elk van hen stelde hij een geschrift of een boekje samen waarin hij nauwkeurig aantekening hield van zijn leerlingen en iedere dag een punt aantekende voor gedrag en vorderingen. Ook het aanwijzen van de plaatsen en banken voor de klassen was een niet onbelangrijke overweging.

Op de eerste zondag in de vasten werden de jongens ingedeeld naar hun leeftijd en ontwikkeling. Vastgesteld was, dat wanneer er in een klas een al iets oudere leerling was, die evenwel onkundig was op het gebied van de godsdienst, die aan Don Bosco moest worden gemeld, opdat hij hem afzonderlijke bijlessen zou kunnen geven. De onderrichters verplichten zich ertoe voor het einde van de Vasten de leerlingen voldoende kennis bij te brengen over de voornaamste mysteries, en heel in het bijzonder over de biecht en de communie. Daar veel jongens, vooral degenen die als leerjongens werkzaam waren in werkplaatsen en op bouwwerken, niet aanwezig konden zijn in de respectieve parochies op de uren dat er over het algemeen onderricht in de christelijke leer gegeven werd, ter voorbereiding op het paasfeest, had Don Bosco tot zijn groot ongemak, op zich genomen dat er in zijn Oratorio iedere werkdag catechismusles zou worden gegeven, in de namiddag en wel van twaalf uur tot half twee. Op die manier hadden de leerlingen tijd om te eten, naar de

catechismus te gaan en op tijd weer in de school, werkplaatsen of fabrieken te zijn, zonder dat zij aanleiding hoefden te geven tot klachten, noch van de zijde van hun patroons, noch van die van hun leermeesters.

De maandag na genoemde zondag begonnen zij met de catechismuslessen die ruim dertig jaar lang door Don Bosco zelf geleid werden. Hij beschikte over heel wat aantrekkelijke middelen om de jongens erheen te leiden. Kort na het middaguur greep een daartoe aangewezen jongen, op die manier zoals de heilige Franciscus van Sales deed een grote bel, en liep voortdurend klingelend, doorheen de voornaamste wegen van de omgeving; dat geluid, dat in alle naburige huizen doordrong, herinnerde de ouders en de jongens aan de catechismusles en was voor dien een prikkel om erheen te gaan, voor de anderen om daartoe aan te sporen. Even later was het schoon om zien, hoe de jongens uit alle richtingen aankwamen, de kleine klokkenluider omringden, hem overal vergezelden, terwijl zij bij zijn belgerinkel hun eigen voorbeeld voegden en anderen uitnodigden om met hen mee te gaan naar het Oratorio. Na een half uur woonde die stroom van jongens, die over de verschillende klassen verdeeld waren, elk hun eigen catechismusles met stichtende aandacht bij

Intussen ging Don Bosco van die eerste dagen af na, of er onder degenen die de lessen kwamen volgen, geen jongens waren die gevormd moesten worden in die gevallen, en wanneer een bisschop op zijn verzoek kon ingaan, verdeelde hij de vormelingen in twee of drie klassen en deed hen onderrichten met het doel hen op dat Sacrament voor te bereiden. Hij wilde dat zij niet later dan halfvasten gevormd zouden worden, opdat er dan voldoende tijd zou zijn om hen op het paasfeest voor te bereiden. Indien er geen bisschop beschikbaar was en het niet zo gemakkelijk was er een te krijgen, noteerde hij zorgvuldig de namen en stelde hij die plechtigheid tot een nader tijdstip uit.

Kwam hij bovendien tot de bevinding dat verschillende jongens overdag niet konden deelnemen aan die onderrichtingen, dan richtte hij te hunnen behoeve en voordeel de avondcatechismus in, waardoor het begin gelegd was van het catechismusonderricht dat nu hierin bestaat, dat na de dagtaak de katholieke arbeiders gedurende de vasten onderricht geven aan de leerjongens.

Ook op zaterdagavonden werden die lessen gegeven, met daarbij, voor degenen die dat wensten, de mogelijkheid om te biechten. Ook droeg Don Bosco er de uiterste zorg voor dat degenen die catechismusles gaven minstens eenmaal en ook vaker in de loop van de vasten gingen biechten, zulks om de onaangenaamheden te vermijden die zich gewoonlijk voordoen wanneer zij zich voorbereidden voor de paasbiecht. Zodoende verlichtte hij de taak van de biechtvader, maakte de belijdenis van de penitent minder lang, alsook het vermoeiend lang wachten van de menigte die wilde biechten.

Maar Don Bosco wilde niet alleen dat veel jongens spontaan naar hem toe zouden komen, maar hij ging ze zelf opzoeken, vooral in de vasten. In die eerste dagen zag men hem dikwijls genoeg op de ladders klimmen van huizen en paleizen in aanbouw, over de vlondertjes lopen, spreken met de aannemers en de opzichters, en vervolgens de jongens om zich heen roepen teneinde hen uit te nodigen naar de catechismus te komen. De mensen die op straat voorbijkwamen, bleven staan om naar het vreemde schouwspel te kijken van een priester daarboven hoog op die ladder of op die plank.

Sommigen riepen: "Is die priester daarboven gek geworden?"

Anderen vroegen: "Wie heeft nu ooit zoiets gezien?" - Degenen die hem kenden, zeiden tegen de omstaanders: "O! dat is Don Bosco op zoek naar jongens."

Ook bracht hij bezoeken aan de eigenaars of de leiders van de grote werkplaatsen, waar katoen, ijzer of hout verwerkt werden, en hij verzocht hun dat zij, in hun eigen belang, hun leerjongens naar het Oratorio zouden laten gaan om de catechismuslessen te volgen. Zijn redenering was zo overtuigend dat niemand er iets tegenin kon brengen, vandaar dat de toestemming al spoedig verkregen was. Als het middaguur geslagen had, gingen de jongens naar huis, gebruikten inderhaast hun maaltijd om geen ogenblik van de onderrichting in de christelijke leer verloren te laten gaan, liepen naar Valdocco waar de priester door wie zij zich uitermate geliefd voelden en bevonden zich vervolgens op het vastgestelde uur weer op hun werk. De patroons, die zagen hoe geestdriftig de jongens waren en ook dat zij zienderogen degelijker, godvruchtiger en gehoorzamer werden, stonden hun een half uur langer toe om van het werk weg te blijven, zodat zij meer op hun gemak zouden kunnen eten en rustig de catechismuslessen tot het einde zouden kunnen volgen.

Wanneer Don Bosco in de toegang van een huis of ergens anders een jongen ontmoette, bleef hij staan en ondervroeg hem: "Hoe heet je?"

"Giacomo of Antonio."

"Hoe maak je het? Gaat alles goed?"

"O ja!"

"Hoe oud ben je?"

"Negen, tien of twaalf jaar."

"En ben je braaf?"

De jongen trok een grimas.

"Leven je vader en moeder nog?"

"Jawel."

"Is er niemand anders bij je thuis?"

"Mijn grootvader."

"Heb je broers en zusters?" "Jazeker!" en hij zei "hoeveel."

"Wie is braver, jij of zij?"

"Ik!"

"En je vader en moeder, maken die het goed?"

"Jawel!" - ofwel: "Mijn vader is ziek."

"En je grootvader is die nog jong?"

"Nee, die is oud!"

"Zou je zo goed willen zijn een boodschap voor me te doen?"

"Zeker!"

"Zul je ze kunnen onthouden!"

"O, natuurlijk!"

"Ga dan naar huis, zeg tegen je grootvader dat Don Bosco hem goedendag wenst; neem die medaille, geef ze aan je vader en zeg tegen hem dat Don Bosco hem groet!" - En de jongen snelde naar huis, overgelukkig dat hij een boodschap kon doen, en de oude grootvader, de vader en de moeder raakten buiten zichzelf van blijdschap over die onverwachte groet. Wanneer het medailles waren voor het hele gezin, zoals dikwijls

gebeurde, werden ze met grote vreugde onder allen verdeeld, Wanneer Don Bosco later dan weer voorbij dat huis kwam, kwamen allen naar buiten lopen om hem te bedanken voor zijn groeten en voor zijn goedheid. En Don Bosco bleef een praatje met hen maken, spoorde hen aan de jongens naar de catechismus te sturen en zei tegen het hoofd van het gezin:

"Wil u me zaterdag een plezier doen?"

"Alle duivels! En of! Waarmee kan ik u van dienst zijn?"

"Vraag aan de leden van uw gezin of ze komen biechten. Het is haast Pasen."

"Heel graag; en u zult er mij ook zien, want ik heb het nodig, weet u! Ik ben al twee jaar niet meer geweest."

"Welnu, komen jullie dan; we zullen de zaken als goede vrienden in het reine brengen."

"Maar u zult heel wat te horen krijgen, waar men zich noch in de hemel noch op aarde aan verwacht!"

"Zo wil ik het net hebben!" En op die manier, met een grapje, deed hij zeer veel goed voor de zielen.

Die aangename voorvallen waren dagelijkse kost waar Don Bosco ook kwam, ook buiten Turijn.

Op zekere afstand van het Oratorio, in westelijke en in oostelijke richting, omsloten enkele huizen een tamelijk uitgestrekt terrein. Daar woonde een opeenhoping van zeer arm bedelvolk, en op bepaalde uren van de dag kwamen de vrouwen bij elkaar om te werken en te babbelen, Don Bosco verscheen op de drempel van de deur en na hen gegroet te hebben zei hij schertsend: "Hebben jullie geen kinderen te koop?"

"Maar, Don Bosco,, onze kinderen zijn geen koopwaar!"

"Voor mij niet, nee, maar voor Onze-Lieve-Heer die hen wil hebben en er jullie een goede prijs voor betaalt. Stuur ze dus bij me naar de catechismus " - En de moeders lachten en beloofden, het te zullen doen.

Maar men moet niet denken, dat dat rondtrekken van Don Bosco om de jongens te verzamelen een werk was dat geen opofferingen eiste; niet allen gingen zo gemakkelijk op zijn eerste uitnodiging in; en zij de hun toestemming gaven, deden dat niet altijd met gretigheid. Hij moest wel eens onderhandelen met mensen die grof in hun manier van spreken en doen waren, enkele keren met onbeschaamde, brutale mensen die van de gelegenheid gebruik maakten om een aalmoes te vragen, die hij dan niet kon weigeren. Ook waren er in de gelijkvloerse vertrekken allerlei kroegjes of plaatsen waar zwelgpertijen plaatsvonden en daar was het niet altijd gemakkelijk tot een vreedzaam gesprek te komen. En toch wist Don Bosco, die zo teergevoelig was, dat met verstandig geduld te verdragen, hij verborg zijn afkeer, maakte niemand verwijten, wanneer hij het nut daarvan niet inzag, en was hoffelijk jegens allen.

De onsmakelijke voorvallen zullen we laten voor wat ze zijn, doch slechts gewag maken van een enkel heel grappig geval.

Een zekere T. woonde in de buurt van het Oratorio. Hij was nage-noeg de hele week lang dronken, en in die toestand kwam hij Don Bosco

tegen, naar wie hij toeging en uitriep:

"Aha, Don Bosco!" riep hij uit, "U bent een brave priester! Och, ik houd zoveel van u! Mag ik u een kus geven, is dat goed?"

"Wel nee! Hoe kom je erbij!" zei Don Bosco, die liefkozing afwerend.

"Maar, is het dan misschien verkeerd iemand als u te kussen die zo een voortreffelijk priester is! Als het kwaad zou zijn: - nee... maar... welnu, ik weet wel wat ik te doen heb! Ik beloof u dat ik zondag bij u zal komen biechten... maar dan moet u zich laten kussen."

"Komt u maar gerust; ik zal u heel graag aanhoren, en ik zal u een lichte penitentie opleggen... maar nu moet u me rustig aan mijn werk laten gaan."

"Ik ben helemaal niet dronken!" En intussen mat hij de hele breedte van de straat met wankelende schreden. "Ik ben alleen maar een beetje zwak in de benen, omdat ik een beetje te veel gedronken heb... maar ik ben in het volle bezit van mijn geestvermogens. Trouwens, als ik nu heel slechte drank gedronken had, maar, nee hoor, het was goeie, héél goeie! vinum bonum laetificat cor hominis." - En met die woorden legde hij hem de handen op de schouders. Heel rustig wist Don Bosco zich van hem los te maken, er wel voor oppassend dat hij niet misprijzend glimlachte, of iets zou zeggen dat verkeerd kon worden opgevat. Hij verreed, zoals hij zei, een antipathie tegen priesters op te wekken, die in het leven en ook op het ogenblik van sterven ertoe kan leiden dat men een priester weigert te ontvangen. Heel dikwijls werd hij echter bij stervenden in de omgeving geroepen.

De brave man ging echter nooit te biechten, en toen hij de volgende dag volkomen nuchter Don Bosco tegenkwam, sprak hij met geen woord over zijn belofte.

Zo naderde dan de tijd van halfvasten, en de klassen van de catechismusleerlingen namen heel de ruimte van het Oratorio in beslag. Maar op die donderdag moest Don Bosco besluiten de jongens niet bijeen te laten komen, om bepaalde grappen te vermijden die oorzaak konden zijn van vechtpartijen en ergernissen. Volgens een oud gebruik, werd de bevolking op die dag door een onbedwingbare lust aangegrepen om aan een of andere vriend een zaag te vragen of ze hem te laten vragen door de een of andere eenvoudige ziel, of ook wel door een slimmere, die echter niet in de gaten had welke dag het was en de grap niet doorzag, en die werd door de grappenmaker naderhand dan onthaald op handgeklap en weinig welwillend geroep. Anderen namen een blad papier in de vorm van een zaag en bevestigden dat achter op de rug van een kameraad en lieten hem zo rondlopen. Daar niet iedereen dat grapje duldde en de gefopten zich erover ergerden, had dat niet zelden hoogst onverkwikkelijke taferelen tot gevolg. Daar hij dat op zichzelf onschuldig gebruik niet kon uitroeien en Don Bosco het niet wilde verbieden, kwam het hem beter voor op die dag vrijaf te geven.

H O O F D S T U K   XVII

HET ORATORIO LEERSCHOOL VOOR EERBIED - NIEUWE KLACHTEN
VANWEGE DE PASTOORS - HET CATECHISMUSEXAMEN - DE TOELATING
TOT DE EERSTE HEILIGE COMMUNIE - EEN BRIEF VAN DE AARTS-
BISSCHOP EN DE NIEUWE PAROCHIE VAN VERLATEN KINDEREN -
HET AANBRENGEN VAN EEN KRUISWEG IN VALDOCCO - PASEN -
PRIJZEN EN VERLOTINGEN - STEEDS MEER NIEUWE JONGENS NAAR
DE CATECHISMUS

Het Oratorio van de Heilige Franciscus van Sales was een school voor eerbied en gehoorzaamheid jegens allen die op aarde het goddelijk gezag vertegenwoordigen. In heldere bewoordingen had Don Bosco in de eerste uitgave van de Giovane Provveduto die vermaningen tot zijn jongens gericht: "Gehoorzaamt in alle opzichten uw kerkelijke en wereldlijke oversten, zoals eveneens uw leermeesters, en stelt u gaarne open, in nederigheid en eerbied, voor al hun leringen, raadgevingen en verbeteringen, in de zekerheid dat alles voor uw eigen bestwil geschiedt. De hoogste eerbied beveel ik jullie aan tegenover de priesters; ontbloot het hoofd ten teken van eerbied wanneer jullie met hen spreekt of hen op straat tegenkomt en kus hun onderworpen de hand. Onthoudt jullie je er vooral van hen misprijzend te bejegenen in woord of daad... Wie de gewijde dienaren niet eerbiedigt, moet een zware straf van God verwachten."

En degenen die niet meer naar het Oratorio kwamen bracht hij bij: "Ik raad u aan al het mogelijke te doen om in uw parochies uw plichten van goede christenen te vervullen, daar uw pastoor op bijzondere wijze door God is aangewezen om zorg te dragen voor uw zieleheil."

En in de volgende uitgaven van dat gulden boek, waarin hij steeds duidelijker zijn bedoelingen uiteenzette, wekte hij de oudere jongens op om dikwijls de Sacramenten te ontvangen in de Congregaties en in de Oratorio's, eraan toevoegend: "Met uitzondering overigens van de Paascommunie, die in de eigen parochie dient plaats te vinden; wanneer ge er de gelegenheid toe hebt, dient ge evenzo de sacramenten in uw eigen parochiekerk te ontvangen ter wille van het goede voorbeeld dat jullie anderen daardoor geven." En dat wenste hij tevens van toepassing te zien op de Communie gedurende de werkdagen.

De pastoors van Turijn waren er wel degelijk van op de hoogte op welke manier Don Bosco zijn jongens opvoedde, en zij waren er hem dankbaar voor, te mogen vaststellen dat de eerbied en gewilligheid van de

jongens, wanneer zij hen ontmoetten, zienderogen toenamen. Doch hoewel allen tot zijn persoonlijke vrienden behoorden, waren er nog steeds enkelen die het Oratorio bleven beschouwen als een tegenaltaar, opgericht tegenover hun kerk. En in dat jaar richtten zij zich andermaal riet vertogen tot de Aartsbisschop. In feite ging het niet alleen maar om een eenvoudige catechismusles, alleen op zondag gehouden in een afgelegen plaats, maar om een werkelijke en plechtige vastencatechismus, terwijl die tegelijkertijd in alle parochies van de stad gehouden werd. En in Valdocco kwamen meer catechismusleerlingen bijeen dan er in het merendeel van alle Turijnse kerken bij elkaar verschenen. "Aan wie," zo zeiden zij, "komt het recht van onderwijs toe? Wie moet door middel van een examen onderzoeken of een jongen genoegzaam onderlegd is in de christelijke leer, dat hij verdient toegelaten te worden tot de heilige Communie, hetzij voor altijd of voor een bepaalde tijd? Is het niet het erkende recht van de pastoors om hun gelovigen voor de eerste maal de heilige Communie uit te reiken? Hoe kan men anders weten wie voldaan heeft aan zijn Paasplicht en wie niet?" En sommigen voegden eraan toe, dat het geen slecht besluit zou zijn Don Bosco tot kapelaan te benoemen ergens in een parochie in de bergen.

Bij herhaling bracht Don Bosco onder hun aandacht, dat het grootste deel van zijn jongens niet tot de vaste bevolking van de stad behoorde, en dat in vele andere gevallen de ouders in gebreke bleven met ervoor te zorgen dat zij hun jongens naar de parochiekerk zonden; maar hij slaagde er niet in die brave priesters te overtuigen.

Toen nodigde hij de pastoor van de Carmine, de theoloog Dellanorte uit, eens naar het Oratorio te komen, opdat hij hen persoonlijk op de hoogte zou kunnen stellen van de waarheid van zijn bewering. Die kwam, begaf zich onder de jongens en begon hen te vragen tot welke parochie zij behoorden.

"Ik," zei de een, "ben van de Sint Biagloparochie."

"Waar is die parochie?"

"In Biella!"

"En jij?" vroeg hij aan een ander.

"Ik behoor tot de parochie van de heilige Philomena."

"Waar is dat ergens?" "Aan het Comomeer."

"En jij?" aan een derde.

"Van de Heilige Zita,"

"De Heilige Zita?"

"Jazeker, bij Genua."

"Ik ben van de Sint-Eusebiusparochie in Vercelli." En zo ging het steeds maar door en antwoordden zij, thuis te horen in Novara, in Novi, in Nice en in andere dorpen en steden.

"Maar waar woont ge dan in Turijn?"

Enkelen konden de naam van de straat en het nummer van het huis noemen, maar zij wisten niet tot welke parochie zij behoorden; anderen waren binnen enkele maanden tijds zo dikwijls van adres veranderd, omdat hun baas telkens van woonplaats veranderde; anderen sliepen, al naar het uitviel, iedere nacht ergens anders. Sommigen waren niet meer bij hun ouders, anderen hadden hen verloren en weer anderen hadden hen

nooit gekend. De theoloog Dellaporta, door die antwoorden overtuigd, erkende het vele goede dat Don Bosco deed doordat hij inderdaad de verlaten jeugd om zich heen verzameld had.

Ook Don Gattino, de pastoor van het gehucht Dora, onder de jurisdictie waarvan het huis Pinardi viel, ging op zekere dag naar Don Bosco toe om met hem te praten, en na een bezoek gebracht te hebben aan het Oratorio en aan de klassen, zei hij tegen hem: "Allemaal goed en wel, maar ik zie niet in hoe u uw werk zult kunnen voortzetten, wanneer de pastoors ertegen zijn. Ik beloof u echter dat ik bij onze eerstvolgende pastoorsvergadering uw verdediging zo goed mogelijk op me zal nemen."

"Daar ben ik u zeer erkentelijk voor," antwoordde Don Bosco, "maar u zult begrijpen dat de kwestie niet op te lossen valt zoals zij verlangen. Ik heb er geen enkel bezwaar tegen eerst aan de jongens te vragen tot welke parochie zij eigenlijk behoren en hen te zeggen dat zij zich dan daar op de paascommunie moeten gaan voorbereiden. Maar zullen zij het Oratorio verlaten? En wanneer ik hun wegstuur, zullen ze dan niet veeleer langs de straat en buiten gaan zwerven? En wie zal hen dan opvangen? En wanneer men ook al enkele van die schapen tot zich weet te trekken, wie zal zich dan in staat achten hen te onderhouden?"

"U hebt geen ongelijk," mekte Don Gattino op... "maar toch... doch we zullen zien."

Ook Pater Serafino da Gassino pastoor van de kerk van Onze-Lieve-Vrouw ter Engelen, die tot de ontdekking was gekomen, dat er meer dan één onder de jongens was, van wie hij wist dat hij onder zijn jurisdictie viel, maakte daarover een opmerking aan Don Bosco en die antwoordde hem: "Maar, ik heb er zelfs geen bezwaar tegen die jongens allemaal weg te zenden, wanneer men maar de middelen weet te vinden om voor hen te zorgen. Een woord van de aartsbisschop is voldoende, en ik laat hen allemaal gaan en keer terug naar Castelnuovo, waar ik lang niet zoveel zorgen zal hebben."

"Ik heb een voorstel dat, naar het mij voorkomt, de zaak vergemakkelijkt," zei de nieuwe bezoeker. "Zou u in die vastentijd met de jongens die tot mijn parochie behoren niet bij mij naar de kerk kunnen komen, en ook met de anderen, die geen vaste woonplaats hebben? Zouden ze bij mij hun Paasplicht niet kunnen vervullen? Ik zal u een biechtstoel in mijn kerk ter beschikking stellen, en daar kunt u zoveel goed doen als u maar wilt."

"Dat lijkt eenvoudig," merkte Don Bosco op; "maar zou u in dat geval niet de voorkeur willen geven aan mijn pastoor van de kerk van de heiligen Simon en Judas? Wanneer ik naar uw kerk kom, zult u het dan goedvinden dat de jongens van de andere parochies, die mij zeker niet in de steek zullen willen laten, meekomen? Zou dat niet diezelfde vraag nog sterker bij de verschillende pastoors doen rijzen? En als ik met mijn zevenhonderd en meer jongens naar uw kerk kom, waar blijven wij dan met hen? En wanneer u degenen uitsluit die niet tot uw parochie behoren, kan ik me dan veroorloven hen in de steek te laten? En, bedenk ook dat, mijn beste pastoor, een punt dat in overweging dient genomen te worden, al was het slechts in theorie: ik zou dan uw kapelaan moeten worden?"

"U hebt gelijk," besloot de pastoor "de zaak is niet zo eenvoudig als ze mij op het eerste gezicht toescheen. Genoeg... we zullen er niet

meer over praten. We zullen zien wat de pastoorsconferentie zal beslissen.

Ten slotte verscheen ook nog de pastoor van de kerk van de Heilige Augustinus, de theoloog Ponzati, die meer nog dan de anderen vastbesloten was zijn recht voor het geven van catechismusonderricht en voor de Paascommunie op te eisen. Hij had een heel lang onderhoud met Don Bosco, die tal van redelijke argumenten naar voren bracht, maar er steeds op wees, dat hij bereid was toe te geven, zo dat slechts de wil was van zijn kerkelijke Overheid. De kalmte van Don Bosco en de onwrikbare overtuigende kracht van zijn redenering maakten indruk op zijn tegenstander, die echter bij het weggaan besloot: "Wat de pastoorsconferentie ook mag besluiten, ik ben van plan mij het recht voor te behouden van onderzoek voor de toelating tot de eerste Heilige Communie."

Don Bosco bracht hem onder het oog, dat het om een honderdtal jongens per jaar ging: maar de pastoor bleef onwrikbaar bij zijn besluit.

Intussen naderde de Goede Week. Don Bosco gaf bevel dat iedere catechismusleraar zijn eigen leerlingen zou examineren, dat zij zouden beslissen of de jongens tot de heilige Communie konden worden toegelaten wanneer zij hun daarvoor geschikt achtten, en hen aan hem zouden opgeven, zodat hij ze in een afzonderlijk register zou kunnen boeken. Don Bosco zelf en andere priesters zaten dat examen voor.

Maar de jongens van de Sint Augustinusparochie stuurde hij naar hun pastoor.

De pastoor die die troep zag aankomen, zei: "Wat willen jullie van me?" Hij was een beetje kort aangebonden.

"We wilden catechismusexamen bij u doen voor de eerste heilige Communie."

"Kom dan een andere keer terug, nu heb ik geen tijd." - En de jongens keerden naar het Oratorio terug en zeiden: "Hij heeft ons het examen niet willen afnemen."

"Maar," zei Don Bosco, "hebben jullie gezegd dat ik jullie gestuurd heb?"

"Nee, dat niet!"

"Wel, ga dan terug en verzoek hem in mijn naam of hij zo goed wil zijn jullie het examen af te nemen."

De jongens keerden weer op hun schreden terug. In plaats van de pastoor, troffen zij een assistent van hem in de sacristie aan, en zij herhaalden hun verzoek uit naam van Don Bosco. De koster nam hen van het hoofd tot de voeten op. Ze waren allen opgeschoten jongens en sommigen hadden al een beetje baard. "Wat!" riep de koster ironisch uit: "Dat is toch te gek! Moeten jullie je eerste communie nog doen? Wat een kleine jongens toch! Maar jullie hebben lang genoeg gewacht naar het schijnt! Nee, het is toch te erg!" En zo ging hij nog een poosje voort.

De arme jongens, die zo hun best gedaan hadden om zich aan het examen te onderwerpen, keerden verlegen en vernederd bij Don Bosco terug, en verklaarden dat zij van geen examen meer wilden weten. Toen richtte

Don Bosco zich tot de Aartsbisschop en zette hem de stand van zaken uiteen, en monseigneur, na over de kwestie te hebben nagedacht, beloofde hem, schriftelijk zijn besluit mede te delen. Intussen kondigde Don Bosco tegen het einde van de Goede Week in het Oratorio aan, dat er in die week een triduüm met preek zou beginnen op de dag en het uur dat hem het gemakkelijkst voor zijn jongens voorkwam. De stem van Don Bosco, van de theoloog Borel en van andere heilige priesters, bleven jarenlang in die week de massa jongens van geestdrift vervullen, die zich voorbereiden om op waardige wijze het Eucharistisch brood te ontvangen.

Maar aangezien het aantal biechtelingen ongelooflijk groot was, stelde Don Bosco hun enkele dagen beschikbaar voor de vervulling van hun godsdienstplichten. Op maandag van de Goede Week begon 's morgens vroeg al het biechten van de allerkleinsten die nog niet tot de heilige Communie zouden worden toegelaten; hij raadde de geestelijken die door hem waren uitgenodigd om bij het biechthoren te komen helpen aan, die jongens met veel geduld en liefde te behandelen. Zij moesten hun een groot vertrouwen inboezemen teneinde een ernstige belijdenis te verkrijgen, en zij moesten de harten van die kleine jongens vervullen van een heilige vrees voor de zonde, want ook zij waren maar al te zeer geneigd God te beledigen, zij moesten hen tot spijt opwekken over hun fouten en hen zo weinig mogelijk zonder absolutie wegzenden.

Voor degenen die voor de eerste maal te communie zouden gaan had hij, wanneer het er veel waren, een afzonderlijke dag voor hen alleen vastgesteld. Hij sloeg geen acht op hun leeftijd of op bepaalde gebruiken; maar wanneer zij onderscheid wisten te maken tussen brood en brood en voldoende waren voorbereid, liet hij hen ter Heilige Tafel naderen. Hij wilde dat Jezus tijdig bezit zou nemen van hun harten. In bepaalde gevallen liet hij niet na het diocesane gebruik te volgen om hen voor een enkele maal tot de heilige Communie toe te laten, of voor drie of viermaal in dat jaar, en ook volgens de toestemming die hun naderhand zou worden verleend. Dat had tot doel de jongens te verplichten, wanneer zij voor altijd wilden worden toegelaten, nog enkele jaren de Vascencatechismus te volgen, omdat sommigen zonder dat voorbehoud er niet meer naartoe gekomen zouden zijn.

Don Bosco was evenwel gewoon de jongens voorgoed tot het ontvangen van de communie toe te laten, niet alleen degenen die gedurende de Paas-tijd voldoende onderricht waren in de waarheden van het geloof, maar ook in iedere andere tijd van het jaar, ook zonder bijzondere plechtigheid.

Intussen wilde monseigneur Fransoni Don Bosco uit zijn verlegenheid redden, en schreef hem daarom op woensdag van de Goede Week:

30 maart 1847

Zeereerwaarde Heer,

Na rijpelijk overwogen te hebben wat Uw eerwaarde mij onlangs ter kennis heeft gebracht, heb ik besloten u te machtigen, zoals ik U bij dezen machtig, de jongens die uw godvruchtig instituut bezoeken catechismusonderricht te geven en hen toe te laten tot de eerste heilige Communie. Opdat vervolgens de respectieve heren pastoors, onder wier jurisdictie zoveel jongens zouden vallen, dezen zullen kennen, zal het

gepast zijn dat zij ervan op de hoogte gebracht worden dat u met mijn bijzondere toestemming dezen en genen hebt geëxamineerd en tot de heilige communie toegelaten, waarbij de namen van de jongens vermeld moeten worden, en dat zij krachtens die vergunning voldaan hebben aan de vervulling van hun Paasplicht in de kapel die daarvoor hierdoor is aangewezen.

Met de toevoeging dat de bovengenoemde volmacht zich ook uitstrekt tot het toedienen van het heilig Vormsel en het verstrekken van de gebruikelijke briefjes, blijf ik steeds met de meeste hoogachting,

Uw dienstwillige,

L u i g i Aartsbisschop

Turijn

De Zeereerw, Heer Don Giovanni Melchiorre Bosco

Met die formele bepaling was de pastoors voor de toekomst ieder voorwendsel ontnomen om bezwaren te maken, wat niet ongerechtvaardigd genoemd zou kunnen worden, wanneer de aartsbisschop zijn beschikking niet ter kennis had gebracht.

Monseigneur Frasoni zei tegen hen: "De kerken van de Oratorio's zullen de parochies zijn van de jongens die ze bezoeken." En de redenen voor zijn besluit aanvoerend voegde hij er tegenover Don Bosco aan toe: "Gezien de omstandigheid dat veel jongens vreemdelingen zijn en dat de anderen allen onbestendig zijn, zouden velen van die laatsten, indien de Oratorio's hen niet erheen zouden brengen, niet naar de kerk gaan en zodoende zou het aantal onwetenden en ontredderden toenemen." - De pastoors legden zich zonder verwijl bij zijn beslissing neer en Don Bosco had er plezier in, zijn Oratorio °de parochie van de verlaten jongens te noemen."

Indien de brief van de aartsbisschop al een troost mocht heten voor Don Bosco, hij was ook een grote opluchting voor zijn catechistengevers die zich geen moeiten spaarden opdat de kinderen van het volk zich in een betere gesteltenis zouden voorhereiden op het ontvangen van de heilige sacramenten en met aandacht het triduüm met de preken zouden volgen, dat op Witte Donderdag op hetzelfde uur begon waarop anders de catechismusles begon, en zij brachten in korte maar warme bewoordingen in praktijk wat Don Bosco hen nu en dan had bijgebracht.

In die jonge catechismusleraren werd later de ijver en de geest van Don Bosco overgeheveld, daar, al leefden zij niet met hem samen, toch de een of de ander steeds van de morgen tot de avond aan zijn zijde was, al zijn schreden bestudeerde, gesticht werd door zijn voorbeeld en hem ook navolgde in die blijken van godsvrucht die van minder gewicht schenen.

En hier zij het mij vergund even een zijpad te betreden.

De godsdienstige geest van Don Bosco manifesteerde zich ook voortdurend in de eerbied, in de liefde en achting voor alle onderdelen van de eredienst en godvruchtige praktijken, die de Kerk, zonder ze te verplichten, goedkeurde, bevorderde en aanpreef. Die zijn het gebruik der sacramentaliën, de aanwezigheid bij de kerkelijke diensten, het gemeenschappelijk bidden van de Rozenkrans, het lidmaatschap van godsdienst-

ge organisaties, het bidden van het Angelus, de zegening van de tafel, de oefening van de Kruisweg. Zijn devotie tot de mysterien van het Lijden en de dood van Jezus Christus was uiterst levendig Hij deed zijn overwegingen met overgave en met gevoelens van oprechte smart en bij het volgen ervan toonde hij zich zo ontroerd, dat de woorden hem te kortschoten en de toehoorders tot schreiens toe bewogen werden. Hij beval al zijn ondergeschikten die liefdevolle devotie aan, en hij wist er in de biechtstoel op de ontroerendste wijze over te spreken.

Daarom had hij een jaar eerder reeds het volgende verzoek tot de Aartsbisschop gericht, geschreven door de theoloog Borel.

"Hoogwaardige Excellentie,

De priesters, belast met het onderricht van de jongens van het Oratorio van de heilige Franciscus van Sales, dat onlangs in Valdocco geopend is buiten de hoofdstad, zouden, ten einde de godsvrucht der zeer talrijke jongens zoveel mogelijk te doen toenemen, zeer gaarne de devotie van de Kruisweg ingevoerd willen zien; daarom willen zij eerbiedig een beroep doen op de herderlijke zorg van uwe hoogwaardige Excellentie.

Met het nederig verzoek u te willen verwaardigen hun die gunst toe te staan en iemand naar de keuze van uwe hoogwaardige Excellentie af te vaardigen voor de oprichting daarvan, met de meeste eerbied..."

Op 11 november 1846 werd de gevraagde oprichting van de Via Crucis verleend met de clause dat een pater van de Minderbroeders de opdracht daartoe zou worden verleend, aangewezen door zijn eigen overste, ongeacht de aartsbisschoppelijke en parochiële richtlijnen. De toestemming was getekend door kanunnik Celestino Fissore vicaris-generaal en door de theoloog Gattino, pastoor. De handtekening van de eigenaar Francesco Pinardi bekrachtigde diens toestemming. Op 1 april vaardigde fr. Antonio van de Orde der Minderbroeders van de Heilige Franciscus, gardiaan van het Sint-Thomasconvent in Turijn, pater Buonagrazia af, door zijn orde aangewezen predikant en biechtvader, om de bovengenoemde kruiswegstaties in te wijden. Don Bosco had de veertien platen met de respectieve kruisjes voor twaalf lire gekocht. Zijn armoede had hem niet toegestaan grotere kosten te maken.

Op diezelfde eerste april, Witte Donderdag, zegende Pater Buonagrazia in een plechtige bijeenkomst van vele jongens, de veertien afbeeldingen en kruisjes, zoals voorgeschreven door de Heilige Congregatie van de Aflaten, en nadat zij in processie de kapel waren rondgedragen werden zij op de aangewezen plaatsen bevestigd. Bij iedere plaat die werd aangebracht werd de voorgestelde statie overwogen, en voor de eerste maal werd de korte methode gevolgd om de Kruisweg te bidden zoals gedrukt stond in de Giovane Provveduto Er werden liederen gezongen en de franciscaan hield een toespraak. Op Goede Vrijdag wilde Don Bosco dat de oefening herhaald zou worden, die door de Pausen met ontelbare aflaten is verrijkt. Is er een beter middel te vinden om de oneindige liefde van Jezus tot de mensen te leren kennen, en de verplichtingen die er dientengevolge op hen rust?

Doordrongen van die gedachte vierden de jongens van het Oratorio, allen arbeidersjongens, op de zondag der verrijzenis hun Pasen. Hoewel Don Bosco het hun gemakkelijk had gemaakt en de noodzakelijke vrijheid had gegeven om bij andere priesters te biechten, waren er toch honderden die alleen maar aan hem de geheimen van hun geweten wilden blootleggen.

Met dat feest dat door Don Bosco zoveel als maar in zijn vermogen was tot een blijde gebeurtenis werd gemaakt, opdat zijn jongens toch maar volkomen tevreden zouden zijn, waren zijn bezigheden voor het Paasfeest nog niet ten einde.

Op de zondag in Albis had de plechtige prijsuitreiking plaats aan degenen die door hun gedrag en hun veelvuldige komst zich hadden onderscheiden in het catechismusbezoek gedurende de vasten. Er waren veel genodigden aanwezig, omdat Don Bosco wilde dat de prijsuitreiking een zo plechtig mogelijk karakter zou dragen, en hij had woorden van lof en aanmoediging voor die brave jongens, met de belofte dat zij van Onze-Lieve-Heer een nog rijkere en vreugdevoller beloning konden verwachten.

Op de tweede zondag na Pasen, 18 april, werd de verloting gehouden voor degenen die gedurende het jaar het Zondagsoratorio bezocht hadden. Die gang van zaken der voorbereiding en het besluit ervan in de Paas-tijd heeft zich in de loop der jaren tot op de huidige dag gehandhaafd.

Als de plechtigheid afgelopen was, deelde Don Bosco onmiddellijk de klassen voor de zondagscatechismus opnieuw in. In die weken kwamen er inderdaad in Turijn tal van vreemde jongens aan om er een of ander vak te komen leren, of om te werken als dagloner. Van hen was er een groot aantal naar het Oratorio gekomen en daarom was het noodzakelijk, plaatsen te veranderen in de kerk, van degenen die reeds tot de heilige Communie waren toegelaten en die een afzonderlijke klas vormden.

Die indeling in klassen kon echter niet veel maanden lang gehandhaafd blijven en in de eerste dagen van november deelde Don Bosco de groepen weer anders in. Het grootste deel van de metselaarsleerlingen, die op verschillende bouwwerken doende waren, onderbraken hun arbeid en keerden naar hun dorpen terug, en tal van jongens uit het bergland daalden af naar de stad, alleen of met hun vader of moeder, om te trachten in de stad hun brood te verdienen dat maar al te schaars geworden was in de ondergesneeuwde dorpen. Sommigen kwamen in de stad bedelen, anderen beoefende het vak van scharenslijper of verkochten houtsnijwerk, maar de meesten waren schoorsteenvegers. Uitgenodigd door Don Bosco of aangespoord door hun kameraden, namen zij in het Oratorio de plaats in van degenen die vertrokken waren; en met hen kwamen er niet weinig van hun Turijnse leeftijdgenoten, die, nu de pretjes van de mooie jaargetijden afgelopen waren, hun toevlucht zochten in een aantrekkelijke plaats die hun veel vreugde bood.

Veel later voegden er zich nog andere volksjongens bij, die de lagere school bezochten, en die zo talrijk waren, dat Don Bosco in het begin van de herfst uit hen een afzonderlijke groep moest vormen naast de andere arbeidersjongens.

Zo werd in de loop van het jaar de troep jongens rond Don Bosco verschillende malen grotendeels vernieuwd, en hoeveel moeite dat hem kostte en hoe heilzaam het was voor hun zielen kan men zich gemakkelijk voorstellen.

H O O F D S T U K   X V I I I

DE NOODZAKELIJKHEID VAN EEN TEHUIS - EEN KRING VAN BENGELS
VERGEEFSE POGING - DE EERSTE JONGE GASTEN - DE EERSTE
KORTE TOESPRAAK VOOR HET NAAR BED GAAN - HET EERSTE BED EN
DE EERSTE SLAAPZAAL - EEN NEDERIG EN ONZELER BEGIN EN DE
ZEGEN VAN GOD - HET GESCHREI VAN EEN WEES

rot dat ogenblik had Don Bosco zich in Valdocco nagenoeg uitsluitend beziggehouden met het organiseren van de middelen, nodig om het godsdienstonderricht tot bloei te brengen door catechismuslessen en het leren lezen gedurende de zondagsscholen, 's avonds en overdag, en de jongens tot de deugd op te wekken door passende oefeningen van godsdienst. Maar ook een andere behoefte deed zich dwingend gevoelen. De dagelijkse ervaring maakte het voor Don Bosco tot een tastbare eis dat, om werkelijk vruchtbare leiding te geven aan een zeker aantal jongens, de scholen en de zondagsbijeenkomsten niet voldoende waren, maar dat er een liefdevol tehuis voor hen moest worden gesticht.

Velen onder hen, zowel uit Turijn als van elders, toonden zich vol goede wil om een deugdzaam en werkzaam leven te leiden, maar wanneer men hun vroeg daarmee te beginnen of het voort te zetten, waren zij gewoon te antwoorden dat zij noch brood noch kleren hadden, noch een tehuis waar zij bescherming konden vinden; en zij waren soms gedwongen tot een zo kommervol leven en om in zulke gevaarlijke omgevingen te verblijven om hen in één dag of nacht hun goede voornemens van een gehele week te doen vergeten. Inderdaad bracht het merendeel van hen, hetzij ze daartoe uitgenodigd ofwel dat zij er zelf binnengedrongen waren, de nacht door in stallen, loodsen en stromijten; of onder de blote hemel, op de naakte grond of op banken langs de openbare wegen; ofwel ze zaten gehurkt in de portieken van herenhuizen, achter een deur die ze open gevonden hadden of ergens onder een trap. Sommige van die arme drommels waren zelfs verhinderd 's zondags naar het Oratorio te komen, omdat zij verplicht waren met moeite hun dagelijks brood bijeen te scharrelen. Don Bosco probeerde hen zo goed als hij kon op te sporen; hij gaf brood en soep aan de meest uitgehongerden, moeder Margherita lapte of stopte hun gescheurde en afgedragen kleren; maar wat kon men meer doen? Vaker dan eens hoorde men Don Bosco, als hij het lot van die jongens betreunde, uitroepen: "Die arme jongens doen me toch zo leed, was het maar mogelijk mijn hart voor hen in even zovele stukken te delen!" Daarom bestudeerden hij en Don Borel enige tijd lang de manier om tot de oprichting van een klein gastenverblijf te komen.

Zij hadden er bij de heer Pinardí al eens een balletje over geworpen voor hoeveel hij zijn huis zou willen verkopen, maar het antwoord was geweest: "Tachtigduizend lire!"

Don Bosco had er geen antwoord op gegeven, maar in zijn geest begon een groot plan vaste vorm aan te nemen, met de geestkracht die misschien door geen van zijn tijdgenoten ooit overtroffen is, en wel zo dat hij al vorens te sterven, volkomen het doel bereikt kon zien dat hij zich voor ogen had gesteld. Een geheimzinnige kracht dreef hem steeds vooruit. Vandaar dat hij, hoe zeer ook verstoken van bezit, het besluit nam aan het werk te gaan, zeggend: "Laten we beginnen; de middelen zullen wel komen." Hij voorzag met zekerheid dat er tijden van grote rampen op til waren, maar hij wist eveneens dat "wie naar de wind blijft kijken, niet zal zaaien; en wie naar de wolken blijft turen, niet oogsten zal." (1)

Zonder meer begon hij een onderkomen in gereedheid te brengen om er 's nachts die jongens in onder te brengen van wie hij wist dat zij meer dan anderen behoefte hadden aan dat werk van naastenliefde. Het onderkomen was een hooizolder in de buurt van het Oratorio zelf, en hij zorgde dat er wat stro kwam te liggen, verder voor enkele lakens en dekens en, voorzover er daar geen genoeg van waren, een zak waar men zich zo goed mogelijk in kon wikkelen. Meer kon hij niet doen omdat hij nog niet over alle ruimten beschikte. Maar juist in het allereerste begin werd zijn vaderlijke zorg nogal slecht beloond Ziehier de feiten.

Op een avond in april van 1847 kwam Don Bosco, nadat hij zich lang bij een zieke in de stad had moeten ophouden, laat naar huis door de weilanden, die toen de weilanden van de citadel genoemd werden, en die nu bebouwd zijn met prachtige woonhuizen. Toen hij de wijk van de Via di Dora Grossa - tegenwoordig de Via Garibaldi - genaderd was, bij het begin van de Corso Valdocco, zag hij een kring van ongeveer 20 jongens, nieuwelingen, en die nog niets wisten van Don Bosco en het Oratorio en bij het zien van een priester die hun richting uitkwam, weinig beminnelijke opmerkingen begonnen te maken. "Geestelijken zijn allemaal gierig!" zei de een. "Ze zijn verwaand, en verdragen niets," voegde een ander eraan toe. "Laten we de proef eens nemen met die daar!" riep een derde uit, en zo meer.

Bij het vernemen van die weinig opwekkende woorden had Don Bosco zijn schreden ingehouden; hij had het troepje willen vermijden, maar bemerkend dat hij geen tijd meer had, liep hij verder en ging onversaagd op hen af. Hij deed alsof hij hun opmerking niet gehoord had:

"Goedenavond, beste vrienden," zei hij; "hoe gaat het ermee?"

"Niet erg best, mijnheer de theoloog," antwoordde de stoutmoedigste onder hen; "we hebben dorst en bezitten geen stuiver; betaalt u een pinta (2) voor ons!"

"Ja, ja, betaal een pinta voor ons, Eerwaarde," schreeuwden al de anderen oorverdovend: een pinta, een pinta, anders laten we u niet meer

---

(1) Pred. 11,4.

(2) De pinta was een Piémontese maat die ruim een liter bevatte.

Gaan." En met die woorden omringden zij hem zodanig, dat het hem onmogelijk was nog een stap te doen.

"Wel, heel graag," zei de priester toen, "die wil ik heel graag voor jullie betalen; ik wil er, als ik zie met hoevelen jullie zijn, ook wel twee betalen; maar ik wil met jullie meedrinken."

"O, maar natuurlijk, eerwaarde, dat spreekt vanzelf. Och, wat bent u een goed priester! Waren ze maar allemaal zo. Laten we dan maar gaan, naar de herberg "de Alpen" hier in de buurt."

En zo was Don Bosco gedwongen met die ongelukkige jongens mee te gaan, zowel om erger te voorkomen als wel om te zien of hij iets zou kunnen doen voor hun zieleheíl.

Iedereen kan zich wel voorstellen wat dat voor een schouwspel was! Een priester in een herberg, omringd door een dergelijk gezelschap! Toen hij er binnenkwam zetten allen grote ogen op; maar de gasten wisten al gauw wie die priester was, en wat hij er kwam doen en waarom, en niemand nam er aanstoot aan.

Toen de waard kwam, hield Don Bosco woord, en liet één en daarna nog een tweede fles brengen. Toen hij zag hoe verrukt de bengels waren en dat zij zich zachtzinniger en gemoedelijker gedroegen, zei hij tegen hen: "Nu moeten jullie mij een plezier doen."

"Zeg op, zeg op, mijnheer Don Bosco" - hij had hun al gezegd hoe hij heette, - "zegt u het maar, niet één plezier, maar twee, drie als het moet, want van nu af willen we uw vrienden zijn."

"Als jullie mijn vrienden willen zijn, moeten jullie me het genoeg doen niet meer de naam van God en Jezus Christus te vloeken, zoals sommigen van jullie vanavond gedaan hebben."

"U hebt gelijk," antwoordde een van de vloekers, "u hebt volkomen gelijk, Don Bosco. Maar wat wil je? Soms ontvalt je zo een woord zonder dat je er erg in hebt; maar in het vervolg zullen we erop letten; en als het niet beter gaat bijten we ons de tong af." De anderen beloofden hetzelfde.

"Mooi; ik dank jullie en ben tevreden. Zondag verwacht ik jullie in het Oratorio. Nu gaan we hier weg en jullie gaan als nette jongens elk naar zijn eigen huis."

"Maar, ik heb geen huis," zei een van hen; "ik evenmin," voegde een tweede eraan toe; en zo was het met verscheidene anderen.

"Maar waar slapen jullie dan 's nachts?"

"Dikwijls in een of andere stal bij de paarden van een pleisterplaats; een andere keer wel eens in het asiel voor daklozen, waar men voor vier stuivers kan slapen; soms ook bij een kennis of een vriend."

Don Bosco doorzag al gauw aan welke gevaren van onzedelijkheid die arme jongens zich blootstelden, van wie de meesten van elders kwamen, en daarom vervolgde hij: "Welnu, dan zullen we zo afspreken: degenen die een huis en ouders hebben, gaan daar nu heen." - en hij nam afscheid van hen en zij vertrokken. - "de anderen gaan met mij mee."

Zo gezegd zo gedaan, en hij sloeg de weg naar Valdocco in, gevolgd

door tien of twaalf van die stakkers, terwijl er zich daarna onderweg nog een zestal bij hen voegde.

Bij het Oratorio gekomen, waar moeder Margherita al ongerust wachte, deed Don Bosco zijn jonge gasten het Onzevader en het Weesgegroet bidden, dat zij bijna niet meer kenden; daarna bracht hij hen langs een kippenladder op de genoemde hooizolder, gaf elk van hen een laken en een deken, en beval hen tenslotte te zwijgen en ordelijk te zijn en wenste hun een goede nacht, hij klom naar beneden, tevreden dat hij een begin gemaakt had, naar hij meende, met het gastenverblijf dat hij zich voor ogen had gesteld.

Maar het was niet van zulke lieden, dat de goddelijke Voorzienigheid zich wilde bedienen om de fundamenten te leggen van een dergelijk prachtig gebouw, en daar zou Don Bosco de volgende morgen ook wel overtuigd van raken. Toen het nauwelijks weer dag geworden was, kwam hij van zijn kamer om naar zijn jongens om te zien, een opwekkend woord tot hen te spreken en hen aan te sporen elk naar zijn werk te gaan bij zijn baas. Toen hij op de speelplaats was, hoorde hij niet het minste gerucht. In de mening dat zij allen nog in diepe slaap gedompeld waren, klom hij naar boven om hen te wekken; maar de schelmen waren twee uren eerder al opgestaan, en waren stiekem weggeslopen, en hadden de lakens en dekens meegenomen om die ergens te verkopen.

De eerste poging om een Tehuis te stichten was dus op niets uitgelopen, maar de goede wil van degene die door God tot dat plan was aangezet, versaaide niet.

Het was op een avond in de maand mei daarna; het regende pijpenstelen. Don Bosco en zijn moeder hadden juist wat gegeten, toen er bij hen aan de deur een jongen verscheen van vijftien jaar, doornat van onder tot boven, en die om wat brood en beschutting tegen de regen vroeg. Hij was naar hen verwezen door iemand die het Oratorio kende, of beter gezegd door de Goddelijke Voorzienigheid, die op die avond juist een begin wilde maken met het Tehuis van de Heilige Franciscus van Sales.

De goede moeder Margherita ontving de jongen liefdevol in de keuken, zette hem dicht bij het vuur en na hem gewarmd en afgedroogd te hebben, zette zij hem een dampende schaal soep en wat brood voor.

Toen hij op verhaal gekomen was, ondervroeg Don Bosco hem: waar hij vandaan kwam, of hij ouders had en welk beroep hij uitoefende. Hij antwoordde: "Ik ben een arme wees, onlangs van Valsesia gekomen om werk te zoeken, en ik ben metselaar. Ik had drie lire bij me, maar heb ze uitgegeven voordat ik andere verdiend had; nu heb ik niets en niemand meer.

"Ben je al tot de Communie toegelaten?"

"Nee, nog niet,"

"Ben je al gevormd?"

"Nog niet."

"Ben je al te biechten geweest?"

"Ja, een paar keer al, toen mijn lieve moeder nog leefde."

"En waar wil je nu naartoe gaan?"

"Ik weet het niet: ter liefde Gods zou ik willen vragen of ik in een hoekje van dit huis de nacht kan doorbrengen."

Toen hij dat gezegd had, begon hij te schreien. Bij het zien daarvan begon ook Margherita, die volkomen het hart van een liefdevolle moeder had, te wenen. Don Bosco was er uitermate door getroffen. Na een paar ogenblikken hernam hij:

"Als ik maar wist dat je geen dief bent, zou ik je hier wel onderdak geven; maar anderen hebben al een deel van onze dekens meegenomen, en ik ben bang dat jij er met de rest vandoor gaat."

"O nee, mijnheer; weest u daar maar gerust op; ik ben wel arm, maar ik heb nog nooit iets gestolen."

"Als u het goedvindt," zei Don Bosco tegen zijn moeder, "zou ik hem voor deze nacht wel onderdak willen geven, morgen zal Onze-Lieve-Heer wel verder zien."

"Waar wil je hem laten?"

"Hier in de keuken."

"En als hij dan met de ketels en pannen aan de haal gaat?" "Ik zal ervoor zorgen dat het niet gebeurt."

"Doe maar, ik vind het best."

Moeder en zoon gingen toen naar buiten en, geholpen door de wees, verzamelden ze een paar hopen bakstenen, maakten daar vier stapeltjes van midden in de keuken, legden er twee of drie takken op en daarop de matras die voor die avond van het bed van Don Bosco gehaald was, met twee lakens en een deken.

Dat was het eerste bed en de eerste slaapzaal van het Salesiaanse Tehuis te Turijn, dat tegenwoordig aan ongeveer duizend jongens onderdak verschaft, verdeeld over veertig en meer vertrekken! Wie zou in dat feit de hand van God niet willen onderkennen?

Toen het bed was opgemaakt, gaf de godvruchtige vrouw de jongen enkele vermaningen over de noodzakelijkheid van de arbeid, over geloof en godsdienst. Zonder het zichzelf bewust te zijn legde zij zodoende de grondslag voor een gebruik, dat tot de huidige dag in het Oratorio onderhouden wordt, en dat eveneens werd ingevoerd in al de Huizen die ermee verbonden zijn: namelijk de jongens 's avonds voor het slapen gaan enkele hartelijke woorden toe te voegen; een gebruik dat uitermate gunstige resultaten heeft opgeleverd.

Ten slotte nodigde zij hem uit zijn avondgebed te doen: "Dat ken ik niet meer," antwoordde hij blozend.

"Bid het dan maar met ons," zei de moeder, en geknield deed zij hem woord voor woord herhalen. Na hem welterusten gewent te hebben, gingen Don Bosco en zijn moeder weg om zich ter ruste te begeven; maar om zeker te zijn van haar potten en pannen, sloot moeder Margherita de keuken met de sleutel af en opende ze niet meer voor de ochtend. Maar de jongen was geen deugniet zoals de anderen en wilde op eerbare manier zijn brood verdienen; ook door zijn gedrag was hij inderdaad waardig om als eerste steen te dienen van een Instituut dat volkomen in zijn geheel door de Voorzienigheid gewild was.

De volgende dag zocht Don Bosco een plaats waar de jongen te werk gesteld zou kunnen worden. De gelukkige jongen bleef in het Oratorio

eten en slapen tot tegen de winter, toen hij ophield met in Turijn te werken en naar zijn geboorteplaats terugkeerde. Daarna werd er niets meer van hem gehoord en men kan gevoeglijk aannemen dat hij kort nadien moet zijn gestorven. Ondanks alle onderzoek slaagde men er niet in de naam van die eerste gast te achterhalen, wijl Don Bosco in die tijd nog geen register aanlegde van wie onderdak bij hem vonden, daar dat slechts bij toeval gebeurde en als het ware in het voorbijgaan. Maar misschien is ook dat eveneens zo door God gewild, opdat men des te duidelijker zijn tussenkomst zou herkennen in een werk dat in de toekomst zulke afmetingen zou aannemen en dat een zo eenvoudig en verborgen begin had.

Niet lang daarna voegde zich een tweede gast bij hen, en ziehier onder welke omstandigheden. In het begin van juni van datzelfde jaar, begaf Don Bosco zich tegen zonsondergang van de kerk van de Heilige Franciscus van Assisi naar het Oratorio. Op de Corso San Massimo gekomen, tegenwoordig genoemd de Corso Regina Margherita, zag hij een arme jongen van een jaar of twaalf, die het hoofd tegen een olm leunde en hartverscheurend schreide. De vriend der jeugd ging naar hem toe:

"En, wat is er aan de hand, beste jongen?" vroeg hij, "waarom huil je?"

"Ik huil," antwoordde de arme jongen met moeite tussen zijn snikken door, "ik huil omdat ik door iedereen verlaten ben. Mijn vader is gestorven voordat ik hem leerde kennen; mijn moeder, die zo bezorgd voor mij was, mijn arme moeder, die zoveel van me hield, is gisteren gestorven, en ik heb haar daarstraks mee begraven."

Na die woorden begon hij nog erger te huilen, om er medelijden mee te krijgen.

"Waar heb je de afgelopen nacht geslapen?"

"Ik heb nog geslapen in de woning die we gehuurd hadden; maar vandaag heeft de huiseigenaar wegens achterstallige huur zich het weinige huisraad dat we hadden, toegeëigend, en nauwelijks was het lijk van mijn moeder weggebracht, of hij sloot het vertrek af, en ik ben als wees achtergebleven en heb niets meer."

"Wat wil je nu gaan doen en waar wil je heengaan?"

"Ik weet niet wat ik doen moet, noch waar ik heen zal gaan. Ik heb iets nodig om te eten wil ik niet sterven van de honger; ik moet een onderdak vinden wil ik niet tot schande vervallen,"

"Wil je met mij meegaan? Ik zal alles doen om je te helpen."

"O, wel graag, maar wie bent u?"

"Wie ik ben zul je later wel horen; voor het ogenblik is het genoeg voor je te weten, dat ik je trouwe vriend wil zijn."

Na die woorden nodigde hij de jongen uit hem te volgen en even later vertrouwde hij hem toe in handen van zijn moeder Margherita en zei: "Hier is een tweede zoon, die God ons zendt: zorg goed voor hem en maak maar weer een bed voor hem klaar."

Daar de jongen uit een burgerfamilie stamde die eertijds welgesteld geweest was maar tot armoede vervallen, kon de jongen als bediende in een Turijn-

se zaak te werk gesteld worden Met zijn ontwikkelde geest en zijn beproefde trouw, was hij er op twintigjarige leeftijd al in geslaagd een eervolle en baatbrengende positie in de maatschappij in te nemen. Toen hijzelf een gezin gesticht had, gedroeg hij zich steeds als een goed burger en goed katholiek en bleef steeds gehecht aan de plaats en aan de man, die zich over hem had ontfermd, hem had onderricht en opgevoed.

Na die twee volgden meer anderen; doch dat jaar beperkte Don Bosco zich bij gebrek aan ruimte tot zeven personen, die door hun goed drag een vreugde en voldoening voor hem waren en hem aanmoedigden om zich met vuur aan zijn onderneming te blijven wijden. Onder hen bevond zich Giuseppe Buzzetti, die zich al eerder in Valdocco thuis voelde; op zo vertrouwelijke voet stond hij met Don Bosco. Op een zondagavond had Don Bosco, toen hij afscheid van de jongens nam, hem bij de hand gehouden en, alleen met hem achtergebleven, zei hij tegen hem: "Zou je niet hier bij me willen blijven?"

"Graag. Maar wat moet ik dan doen?"

"Wat ook de andere kameraden doen die je hier in huis hebt... en daarna andere dingen, die ik je te zijner tijd wel zal zeggen... en je zult er tevreden over zijn. Ik zal er eens met je broer Carlo over praten en dan doen we wat het beste is." En de broer, die al zeven jaren in het Oratorio vertoefde, stemde in het voorstel van Don Bosco toe. Giuseppe nam toen zijn intrek in Valdocco, maar bleef in Turijn zijn vak van metselaarsjongen uitoefenen.

In het begin waren het nog slechts weinige jongens, ook al omdat Don Bosco naast zijn verlichte ijver steeds het gezegde festina lente in praktijk bracht. Hij was een vijand van overhaasting en was gewoon te zeggen, dat die slechts tot verkeerde handelingen leidde; maar ondernam hij eenmaal iets, dan zette hij het ook vastberaden en onwrikbaar door. Hij had twee aangrenzende vertrekken tot slaapzaal bestemd, in elk waarvan er nauwelijks ruimte was voor vier bedden; er was een kruisbeeld geplaatst, een afbeelding van Onze-Lieve-Vrouw en een plaat met het opschrift: "God ziet u!" Er bestond geen bepaald Reglement. De dagelijkse voorschriften, genoemd in de Giovane Provveduto en enkele afzonderlijke raadgevingen 's avonds moesten toen maar voldoende zijn. Zijn eerste aansporing was die: "Een grote steun voor jullie, jongens, is de devotie tot de Heilige Maagd. Die geeft jullie de verzekering dat jullie je plicht zult doen, bovendien dat jullie in die wereld met weldaden overstelpt zult worden, door haar bescherming zult ge de hemel bezitten in het andere leven. Weest er dus diep van overtuigd dat alle genaden, die ge aan die goede moeder zult vragen, jullie verleend zullen worden, mits jullie niets vragen wat jullie tot schade kan strekken. Er zijn drie genaden die jullie vooral aan Haar moeten vragen: Nooit een doodzonde in jullie leven te bedrijven; de heilige en kostbare deugd der zuiverheid te bewaren; van alle slecht gezelschap verre te blijven en het te vermijden. Om die genaden te verkrijgen zullen we iedere dag drie Weesgegroeten, een Gloria bidden en driemaal het schietgebed herhalen: Lieve Moeder Maria, help me mijn ziel heiligen.

Intussen begon 's morgens vroeg in de kleine kapel iedere dag het bidden van de gemeenschappelijke gebeden en het Rozenhoedje, terwijl Don Bosco de heilige Mis opdroeg. Van dat ogenblik af zou er in Valdocco nooit meer een dag voorbijgaan zonder dat God lof gebracht werd door

het bidden van de Rozenkrans en door het heilig Misoffer, ondanks de tegenstroming die in die tijd van zich begon te doen spreken tegen die dagelijkse devoties. Wanneer Don Bosco uit Turijn afwezig was werd hij aan het altaar vervangen door priesters die door hem waren uitgenodigd en in de regel was dat een van de beide theologen Vola. 's Zondags namen al de interne leerlingen deel aan de plechtigheden van het Oratorio.

Door de week gingen die jongens, voorzien van brood, naar hun werk in de stad, en Don Bosco zorgde er als een zorgzame vader voor, dat zij voor hun middag- en avondmaal in voldoende mate hun soep kregen, brood en soms enig nagerecht Ook voorzag hij hen, al naar hun behoefte en in de mate van het mogelijke, van kleren.

Terwijl Don Bosco zorgde voor hun stoffelijke behoeften, zien wij hem toch ook zorg dragen voor de behoeften van geest en hart. Dat het zijn aanleg en roeping was de jeugd in christelijke geest op te voeden bewees het feit van de buitengewone, bewonderenswaardige resultaten dat van een aantal van zeven leerlingen uitgroeide tot duizenden. Doch God was het fundament van zijn systeem. Hij had de opvoedkunde bestudeerd in de Heilige Schrift, waarin zij gegeven was door de goddelijke Opvoeder die de gevallen mens weer oprichtte en hem gelijk wilde maken aan zichzelf, volmaakt, heilig, gelukkig, onsterfelijk. Vandaar dat Don Bosco zijn leerlingen zocht te doordringen, op de eerste plaats van al de voornaamste geloofswaarheden, daarna, naar gelang van zij vorderingen maakten, hun de kleine catechismus leerde van het diocees en vervolgens voor degenen die meer aanleg hadden ook de grote catechismus bestudeerde. Ten slotte leerde hij aan de meest gevorderden op het gebied van die onderrichting, de redeneringen om actuele dwalingen te weerleggen. In de school van Don Bosco nam de wetenschap van het zieleheil de eerste plaats in.

H O O F D S T U K   X I X

DE COMPAGNIE VAN DE HEILIGE ALOYSIUS - DE REGELS ERVAN - DE
EERSTE AANNEMING VAN LEDEN ENKELE LEERLINGEN VAN DE
JEZUÏETEN - DE EERSTE GEESTELIJKE OEFENINGEN IN HET
ORATORIO - DE THEOLOOG FEDERICO ALBERT VERHEUGENDE
BEKERINGEN - GEVOLGEN VAN DIE OEFENINGEN

In al zijn geestelijke bedrijvigheid legde Don Bosco, evenals in het bestuur van het Oratorio, de meeste ijver en voorzichtigheid aan de dag, daar hij alles in het licht van God, in het gebed en in lange overweging bestudeerde en geleidelijk van toepassing probeerde te brengen wat de uitwerking kon zijn van de middelen die hij wilde aanwenden voor het zieleheil van zijn leerlingen. En daar volgde uit dat hij nooit hoefde terug te komen op ingevoerde praktijken wanneer hij de goede resultaten ervan had ondervonden.

Na de leerlingen van het Oratorio Il Giovane Provveduto in handen gegeven te hebben dat zo nuttig was voor hun godsvrucht en goed gedrag, na de organische basis te hebben gelegd met een Reglement, om de eenheid van leiding te bevorderen en in stand te houden, en het gastenhuis gesticht te hebben, rees de noodzaak aan te dringen op een goede toepassing van enkele vaste en uniforme praktijken die de deugdzaamsten samenbond, en hen tot een heilige wedloop bracht, en die, daar zij met velen waren, hen bestand maakte tegen het menselijk opzicht. Daarom dacht Don Bosco erover de Compagnie van de Heilige Aloysius van Gonzaga op te richten met het doel, de jongens aan te sporen tot het voortdurend beoefenen van de deugd die in die Heilige het schitterendst straalde. Het was zijn bedoeling hen tot een zo ingetogen en godvruchtig leven te brengen, dat zij het zout en het licht zouden worden temidden van de grote menigte hunner kameraden. Met dat doel stelde hij enkele weinige doch krachtige regels op die hem geschikt voorkwamen en legde ze voor aan de Aartsbisschop. Die eerbiedwaardige herder die nimmer naliet, zoveel in zijn vermogen was, de plannen van Don Bosco aan te moedigen, bestudeerde ze en liet ze door anderen nagaan, en op 11 april 1847 stuurde hij ze hem terug met de volgende eigenhandig geschreven opmerkingen:

"Zeereerwaarde Heer,

Ik heb het ontwerp reglement voor de compagnie van de Heilige Aloysius laten onderzoeken, of beter gezegd, het reglement voor die jongens die zich onder zijn bescherming willen stellen teneinde een levenswijze aan te nemen die zijn deugdzaamheid ademt en navolgt, en ben tot het besluit gekomen, dat, terwijl de zaak in zichzelf voornamelijk zonder twijfel van het hoogste gewicht is, het toch goed zou zijn hier of daar erop te wijzen, dat de af te leggen beloften niet verplichten onder zonde, zelfs niet onder kleine zonde. Bovendien komt de belofte om iedere acht dagen tot de heilige Sacramenten te naderen, mij ietwat te zwaar voor en meen ik dat het voldoende zou zijn iedere veertien dagen, of ook vaker indien er bijzondere kerkelijke plechtigheden gevierd worden; bovendien kan de verplichting om de overste de reden mede te delen, waarom men niet tot de Sacramenten genaderd is, tot ernstige onoprechtheden aanleiding geven. Ten slotte is het laatste deel, dat wil zeggen het tweede van het artikel, waarin wordt aangespoord op veelvuldig ontvangen der sacramenten, nadat in het begin er al over gesproken is ze iedere acht dagen te ontvangen, overbodig.

Met die opmerkingen, verblijf ik met hernieuwde verzekeringen mijner hoogachting, enz

LUIGI, Aartsbisschop"

Don Bosco had in het aan de Aartsbisschop voorgelegde ontwerp, de Biecht en de Communie op iedere acht dagen gesteld, opdat de bloem van zijn jongens die in die compagnie verzameld zou zijn, een nieuwe gelegenheid zou hebben om hun goddelijke Zaligmaker te ontvangen. De overbodig schijnende aansporing om de sacramenten dikwijls te ontvangen, had tot doel de godvruchtigsten onrechtstreeks ertoe aan te sporen om ook enkele malen per week ter Heilige Tafel te naderen; de aansporing gericht tot degenen die niet waren komen biechten en communiceren om het motief van hun afwezigheid mede te delen, was niets anders dan een steun om niet in het Zondagsratorio te ontbreken, wat een minder goed voorbeeld voor de anderen zou zijn. Niettemin gehoorzaamde Don Bosco onmiddellijk aan de raadgeving van zijn Aartsbisschop en schrapte, veranderde en voegde toe wat hem was aangeduid.

Bij besluit van 12 april 1847 schonk monseigneur Fransonni zijn goedkeuring aan de Compagnie van de heilige Aloysius; stemde toe in de veertig dagen aflaat voor de leden, telkens wanneer zij het schietgebed "Mijn Jezus barmhartigheid", zouden bidden, een gebed dat reeds door Pius IX met honderd dagen aflaat was verrijkt; en monseigneur zelf wilde als eerste lid van de congregatie worden ingeschreven.

De regels luiden als volgt, en zo zijn zij gehandhaafd tot op de huidige dag:

"Zoals de heilige Aloysius een model van een goede jongen was, moeten al degenen die als lid van zijn Compagnie willen toetreden zich erop toeleggen alles te vermijden wat ergernis kan verwekken, alsook in ieder opzicht het goede voorbeeld te geven, doch vooral in het nauwkeurig vervullen der verplichtingen van een goed Christen. De H.Aloysius was van zijn vroegste jeugd af zo stipt in het vervullen van al

zijn plichten, zo ijverig in zijn godsvrucht en zo vroom dat, wanneer hij naar de kerk ging, de mensen toestroomden om zijn nederigheid en aandacht gade te slaan.

2. Iedere veertien dagen zal ieder lid trachten te biechten en te communie te gaan en ook wel vaker, vooral op hoge feestdagen. Dat zijn de wapenen waarmee men zich tot overwinnaar over de duivel kan maken. Toen de heilige Aloysius nog jong was, naderde hij iedere acht dagen tot die Sacramenten en nog vaker toen hij wat groter geworden was. Hij, die om een of andere reden die voorwaarde niet zou kunnen vervullen, kan ze in overleg met de directeur van de congregatie door een andere godvruchtige oefening vervangen. Bovendien worden de leden aangespoord dikwijls de sacramenten te ontvangen en de kerkelijke plechtigheden bij te wonen in hun eigen kapel, om hun kameraden door hun voorbeeld te stichten.

3. Als de pest slechte kameraden mijden, en zich hoeden voor onwelvoeglijke gesprekken. De heilige Aloysius vermeed niet alleen dergelijke gesprekken maar hij was zo ingetogen, dat niemand het waagde in zijn tegenwoordigheid ook maar het geringste onbehoorlijk woord te gebruiken.

4. De grootste naastenliefde aan de dag leggen tegenover de kameraden, en hen gaarne iedere belediging vergeven. Het was voldoende, de heilige Aloysius de geringste belediging aan te doen om hem al gauw tot vriend te maken.

5. Zich ijverig toeleggen op het bewaren van de goede orde in Gods huis, de anderen aansporen tot deugdzaamheid en hen doen toetreden tot de Compagnie. Ter wille van zijn evenmens ging de Heilige Aloysius de pestlijders helpen, wat de oorzaak werd van zijn dood.

6 Grote ijver aan de dag leggen bij het werk en in het vervullen van zijn plichten, stipte gehoorzaamheid betrachten tegenover zijn eigen ouders en tegenover anderen die boven ons gesteld zijn.

7. Wanneer een Medelid ziek wordt, zal iedereen ervoor zorgen voor hem te bidden, en hem ook behulpzaam zijn in tijdelijke zaken, voorzover hij daartoe in staat is.

Aan die fundamentele artikelen in het tweede Deel van Hoofdstuk XI van het reglement van het Oratorio, voegde Don Bosco nog enkele bepalingen toe, opdat de Compagnie een duidelijke organisatie zou hebben. Wij schrijven hier zijn eerste ontwerp over:

1. Het doel dat de leden van de Compagnie van de H Aloysius zich voor ogen stellen is, die Heilige na te volgen in de deugd, overeenkomstig hun eigen levensstaat, en zijn bescherming in het leven te verkrijgen en in het uur van sterven.

2. De goedkeuring van de Aartsbisschop van Turijn, moet een aansporing zijn om tot die Compagnie toe te treden.

3. Ter grotere geruststelling van allen dient te worden opgemerkt, dat de regel van de Compagnie van de H. Aloysius geen verplichtingen oplegt op straffe van ook maar de lichtste zonde; derhalve berooft iedereen, die een of andere regel van de Compagnie overtreedt, zichzelf van een geestelijk goed, maar hij doet geen enkele zonde. De belofte die men voor het Altaar van de H. Aloysius aflegt is geen gelofte of eed; wie evenwel niet bezielde is van de wil die belofte te houden, doet er beter aan geen lid te worden.

4. De Compagnie wordt geleid door een priester met de titel van Geestelijk Directeur en door een Voorzitter die geen priester hoeft te zijn.

5. De Geestelijke Directeur wordt benoemd door de Overste van het Oratorio. Het is zijn taak erover te waken dat alle leden de regel nakomen; hij neemt allen als leden aan die hem daartoe waardig schijnen; hij houdt een register bij van de levenden en van de overledenen; hij bezoekt de zieken van de Stichting voor Wederzijdse Hulp. De tijdsduur van zijn ambt is onbeperkt.

6. De voorzitter wordt gekozen bij meerderheid van stemmen door alle leden van de Compagnie in vergadering bijeen. Zijn functie neemt hij voor de tijd van een jaar waar, waarna hij herkozen kan worden. Het vastgestelde tijdstip voor de verkiezing van de voorzitter is de avond van de paasdag.

7. Het ambt van voorzitter brengt geen enkele geldelijke verplichting met zich mee. Wanneer er uitgaven gedaan worden bij gelegenheid van het feest van de H. Aloysius, van de H. Franciscus van Sales, of in andere omstandigheden, dan geschiedt zulks bij wijze van aalmoes. Het behoort tevens tot zijn ambt, toe te zien op het koor, ervoor te zorgen dat de zang goed geregeld wordt en dat de plechtigheden stemmingsvol verlopen.

8. De voorzitter is het disciplinaire deel van de regels van het Oratorio toevertrouwd, en hij wordt bijgestaan door de ondervoorzitter, die eveneens bij meerderheid van stemmen gekozen wordt op zondag in Albis."

De aankondiging van die Compagnie, die door hen die van de broeders van de Heilige Aloysius genoemd werd, verwekte onder de jongens van het Oratorio grote geestdrift, en bij allen bestond het levendige verlangen er lid van te worden. Maar opdat niet het gezegde van de profeet herhaald zou behoeven te worden: multiplicasti gentem et non magnificasti laetitiam, en ook om ieder voor zichzelf een sterker prikkel te laten om zijn eigen gedrag te hervormen, stelde Don Bosco twee voorwaarden voor de aanneming tot de Compagnie. De eerste was, dat de aspirant een maand op proef lid zou worden, waarbij hij de regel in praktijk zou brengen en het goede voorbeeld in en buiten de kerk geven; de tweede was, dat hij verkeerde gesprekken zou vermijden en dikwijls de heilige Sacramenten ontvangen. Die gesteltenis verwekte weldra onder de jongens een aanzienlijke verbetering hetzij van gedrag, of in hun godsvrucht.

De eerste ledenopname werd gehouden op een zondag van de maand mei, dat wil zeggen op de 21ste, die de eerste der zes was welke aan het feest van de heilige Aloysius voorafgaan. Dat werd voor het Oratorium een gebeurtenis die onuitwisbaar in de herinnering zou voortbestaan. De jongens dromden samen in de kleine kerk, begerig om die nieuwigheid mee te maken. De kandidaten knielden voor het beeld van de H. Aloysius, en bij Don Bosco, die in koorhemd en witte stola gekleed was. Toen het Veni Creator gezongen was, werden de vragen gesteld die gemeenlijk gesteld worden aan wie tot een godsdienstige vereniging willen toetreden en toen het Salve Regina gezongen was, zetten de zangers in: Elegi abiectus esse in Domo Dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. Intussen schreef elk van de kandidaten zijn naam op een formu-

lier of liet dat door iemand anders doen en vervolgens las ieder de tekst met duidelijk verstaanbare stem in dezer voege:

"Ik N. N. beloof te doen wat ik kan om de Heilige Aloysius van Gonzaga na te volgen, dat wil zeggen slecht gezelschap vermijden, onbehoorlijke gesprekken ontwijken, anderen tot de deugd aan te sporen door woord en goed voorbeeld, zowel in als buiten de kerk; ik beloof bovendien al de regels van de Compagnie te zullen navolgen Ik hoop dat te kunnen volbrengen met Gods hulp en onder de bescherming der Heiligen. Iedere dag zal ik zeggen:

"Allerheiligste Aloysius van Gonzaga, ik smEEK u nederig mij onder uw bescherming te willen nemen en voor mij de hulp des Heren te verkrijgen opdat ik in mijn leven uw deugd zal kunnen naleven om een heilige dood te kunnen sterven en een der deelhebbers te kunnen zijn van uw glorie in de hemel Zo zij het

Onzevader, Weesgegroot, Glorie enz,
Mijn Jezus, barmhartigheid

De .....

18..

De Directeur

Don Bosco richtte een korte aansporing tot de nieuwe leden, waarin hij erop wees hoezeer het God behaagt, wanneer de mens Hem in zijn jeugd dient, en besloot de plechtigheid met het zingen van het Oremus van de H.Aloysius.

Toen die sympathieke plechtigheid was afgelopen, begon de algemene inschrijving van de Compagnie. Dat was namelijk een nieuwe bezigheid, waaraan allen zich met graagte onderwierpen. Don Bosco, of iemand die hij daar opdracht toe gegeven had, hield soms wekelijks, maar zeker één keer per maand, als de leden in vergadering bijeen waren, een korte conferentie voor hen over een of ander artikel van het reglement, of over enkele voorvallen uit het leven van de H. Aloysius, of over een van diens deugden. Aan een secretaris was de opdracht gegeven een verslag te maken, waarin de slotconclusies met een samenvatting van de woorden van de directeur of van buitengewone sprekers waren opgenomen. Daar bleef men mee doorgaan en ook thans is dat nog gebruik.

In die dagen kwam de jeugdige Francesco Picca, die het Jezuïeten-college bezocht, dat gelegen was op de plaats waar zich thans het Oudheidkundig Museum bevindt, en die veel invloed had op de geesten van zijn kameraden, met vijftien van zijn vrienden naar Valdocco, stelde ze aan Don Bosco voor en liet hen inschrijven als lid van de genoemde Compagnie. Van die tijd af hielpen zij voor enige tijd degenen die in het Oratorio catechismusonderricht gaven, daar hun oversten hen vrijgesteld hadden van de Compagniebijeenkomst op zondag.

Intussen bracht Don Bosco een ander zeer werkzaam middel ter heiliging van een bepaald aantal van zijn jongens tot verwerkelijking: de praktijk van de geestelijke oefeningen. De interne leerlingen waren nauwelijks vier of vijf in getal en die had hij in het bijzonder op het oog; zonder uitsluiting evenwel van de ouderen, die het zondagsoratorio bezochten, van wie hij er enkele had voorbereid op en uitgenodigd tot een geestelijke retraite van zeven of acht dagen. Een grote moeilijk-

heid werd veroorzaakt door het gebrek aan kamers waarin men zich kon terugtrekken, door het gemis aan een permanente assistent, waardoor alles op zijn schouders kwam te rusten, door de levendige geaardheid van de jongens die het grote belang van stilte en concentratie niet zouden begrijpen, door het aanhoudend rumoer, veroorzaakt door burens en door velen die naar het huis Dinardi kwamen, door de moeilijkheden die de ouders of de patroons erdoor ondervonden, en door de niet onbelangrijke kosten die bestreden moesten worden. Ondanks het feit dat zijn keukenslotte het meest noodzakelijke huisraad ontbeerde, was hij toch besloten de retraitanten een maaltijd te verschaffen, daar het te veel afleiding zou veroorzaken hebben, wanneer zij 's middags naar huis zouden gaan. Toch wachtte hij niet met de jongens die weldaad te bewijzen, totdat alles tot dat doel volkomen in de puntjes gereed zou zijn, overtuigd van de waarheid van de spreuk dat het beste de vijand is van het goede. Daarom stelde hij er prijs op, dat in hetzelfde jaar 1847 nog een begin gemaakt zou worden met die geestelijke oefeningen; en de goddelijke Voorzienigheid schonk hem een predikant in de persoon van de kapelaan van het Hof Federico Albert, die een voortreffelijk apostolisch redenaar was en als parochiekapelaan te Lanzo in geur van heiligheid stierf in 1876. Don Bosco vertelt hoe hij hem voor de eerste maal ontmoette, herinnert er aan, dat hij van dat ogenblik af zijn medewerker werd en steeds met hem contact bleef onderhouden, ook toen hij door zijn andere bezigheden niet meer in staat was naar het Oratorio te komen. Ziehier wat Don Bosco schrijft: "Op een zondag in 1847 was ik in het Oratorio, toen er een jonge priester naar me toe kwam, die, na de gebruikelijke begroeting, tegen me zei: "Ik hoor dat u een priester nodig hebt die u kan helpen bij het geven van catechismusles en om al die jongens te leiden in de goede richting. Wanneer u meent dat ik daartoe in staat ben, stel ik me gaarne te uwer beschikking,"

"Hoe heet u?"

"Albert, theoloog." "Hebt u al gepreekt?"

"Een paar maal," antwoordde hij met grote nederigheid; maar als het nodig is, kan ik me voorbereiden, En als het niet nodig is te preken, hebt u toch iemand nodig om u te helpen catechismusles te geven, of om te schrijven of te kopiëren."

"Hebt u al eens geestelijke oefeningen gegeven?"

"Nog niet, maar als u me een beetje tijd geeft, zal ik me erop toeleggen en het proberen."

"Goed; ik heb verschillende jongens, ziet u: enkelen die al hier bij mij wonen en anderen die buiten vertoeven, en het komt me voor dat het wel het beste zou zijn indien u de geestelijke oefeningen zou leiden. Bereid u er enige tijd op voor en dan zullen we zien."

"Ik kon een twintigtal jongens bij elkaar krijgen en dat werden dan de eerste geestelijke oefeningen die er ooit in het Oratorio gegeven werden."

De jongens bestonden uit een mengsel van de besten en de slechtsten. Buiten hen werd er niemand tot de preken toegelaten. Enkelen die ze hoorden, onder wie Giuseppe Buzzetti, verklaren ons dat die toespra-

ken een buitengewone indruk op hen gemaakt hebben. De Heer zegende die oefeningen en Don Bosco was er zeer tevreden over. Enkele jongens, ten aanzien van wie hij zich lange tijd tevergeefs alle mogelijke moeite gedaan had, kwamen van dat ogenblik af tot een echt deugdzaam leven.

Ook al kostte het bepaalde offers, toch wenste Don Bosco dat een dergelijke oefening ieder jaar zou worden herhaald, opdat er met de steeds groeiende resultaten, waarachtige bekeringen zouden plaatsvinden en ze opvallende vruchten van heiligheid zouden opleveren; verscheidene jaren lang ging hij door met gedurende die week de externe leerlingen bij zich aan tafel te noden, hoewel het soms om een aantal van niet minder dan vijftig ging. Van die gelegenheid maakte hij vooral gebruik om het karakter der jongens te leren kennen, om de lauwen van geestdrift voor de godsvrucht te vervullen, om de vurigen zonodig nog aan te moedigen, en ook om na te gaan of er geen roepingen onder hen waren, waarna hij dan diegenen op een geestelijke opleiding voorbereidde in wie hij een dergelijke roeping onderkende. Die zorg beoefende hij evenwel met een zodanige spontaniteit en voorzichtigheid dat, terwijl hij de jongens volkomen vrij liet in hun doen en laten, in hen toch een grote liefde jegens God en de dingen des hemels opwekte, en een grote onthechting van de dingen dier wereld. En het was voor zijn edelmoedig hart een grote vreugde, te zien dat niet weinige volksjongens, die hun handen vol hadden met het leren van een eenvoudig en vermoeiend handwerk, na de geestelijke oefeningen niet alleen met volharding bezielde waren door het verlangen naar een goed leven, maar ook de weg der heiligheid gingen. En er is daarbij niets overdrevens, wijl wij tal van namen zouden kunnen vermelden, die Giuseppe Buzzetti ons genoemd heeft. Aan de hand van il Giovane Provveduto iedere ochtend een beetje te mediteren, haastig opstaan om naar de kerk te gaan en de heilige communie iedere dag, of op zijn minst twee- of driemaal per week te ontvangen, zich tegen de avond naar de kerk te begeven om een bezoek te brengen aan Jezus in het Sacrament; dat waren de godvruchtige gewoonten van die brave jongens: 's Zondags in de tijd van de ontspanning waren er steeds die na de dienst in de kerk achterbleven en een tijdje vol aandacht bleven bidden; sommige anderen trokken zich terug achter de haag van de tuin van moeder Margherita om door niemand gestoord te worden, en daar baden zij geknield de heilige Rozenkrans. Anderen wandelden over het weggetje door de tuin, verzonken in de lectuur van een godvruchtig boek, of een heiligenleven, ofwel zij spraken met elkaar over godsdienstige aangelegenheden. Er waren verschillenden die meermalen per week vastten, en andere verstervingen en boetedoeningen beoefenden. Vooral ontroerend was de openhartigheid waarmee sommigen zich in het openbaar als goede katholieken deden kennen, de verdediging van de godsdienst op zich namen, en het kwaad uit hun gezelschap banden. Bepaalde heftige en trotse naturen, werden goedmoedig en nederig door de kracht van een door het gebed verkregen vastberaden wil. Meer dan een had zichzelf als een plicht opgelegd, het goede voorbeeld te geven, om eerherstel te brengen voor de ergernis, verwekt door degenen die de vreze Gods nog niet hadden leren kennen en wanneer iemand hen prees om hun voorbeeldig gedrag, hetzij in de familiekring, in de fabriek of waar ook, antwoordden zij met een kinderlijke gezichtsuitdrukking: "O! ik was vroeger erg slecht! Het is Don Bosco die me gered heeft!"

En die zegening, waarvan Don Bosco de grondslagen legde, verbreidde zich over de gehele wereld, zodat heden ten dage vooral onder de volksjeugd een zeshonderdtal retraits en meer gepreekt worden, die God weet hoeveel duizenden zielen tot hun redding voeren.

H O O F D S T U K   XX

DE ZES ZONDAGEN VAN DE H ALOYSIUS AANKONDIGING VAN HET
EERSTE BEZOEK VAN MONSEIGNEUR FRANSONI DE VOORBEREIDSELEN
-HET FEEST VAN DE HEILIGE ALOYSIUS EN DE KERKELIJKE
PLECHTIGHEDEN - HET VORMSEL - HET TONEEL - WOORDEN VAN DE
AARTSBISSCHOP - DE PROCESSIE - HET EINDE VAN HET FEEST -
ERELEDEN - HOE DON BOSCO DE JONGENS VOORBEREIDDE OP HET
ONTVANGEN VAN HET HEILIG VORMSEL - ZIJN DEVOTIE TOT DE
HEILIGE GEEST,

Intussen naderde het feest van de Heilige Aloysius.

Ten einde goed op die plechtigheid te zijn voorbereid, hadden de jongens met bijzondere aandacht de zes zondagen gevierd, op elk waarvan er velen van hen tot de Sacramenten genaderd waren om de volle aflaat te verdienen die door Paus Clemens XII was verleend. Men herinnert zich dat Don Bosco bij die gelegenheid, om allen het veelvuldig communiceren gemakkelijk te maken, zoals hij gewoon was, toestemming gaf om hem op een willekeurig uur van de dag of van de avond te komen opzoeken. Op de zaterdag daarna moest hij dan biechthoren tot laat in de avond, en vaak tot na elf uur, en 's zondagsmorgens van vier uur af tot de tijd voor de Mis en dikwijls tot negen of tien uur. Twee dingen waren bewonderenswaardig: de godsvrucht en het geduld van de jongens en de onvermoeibare ijver van Don Bosco, die voor het welzijn der zielen uren en uren aan een stuk in de biechtstoel bleef opgesloten en slechts een korte rust genoot in het hartje van de nacht. Ook gebeurde het hem in niet weinige gevallen, zoals we al verteld hebben, dat hij de hele nacht doorging met biechten, zodat de eerste biechtelingen van 's morgens nog de laatsten van de vorige avond om zijn biechtstoel verzameld aantroffen. Doordat de ene groep de andere opvolgde, verplichtten zij hem op die manier om tot 16, 17 en 18 uren aan een stuk in de biechtstoel te blijven. Die vermoeiende taak moest de levendige verbeelding van de jongens wel treffen; zodat velen van degenen die pas in de laatste uren naar het Oratorio gekomen waren en die tot de slordigsten behoorden, als zij zagen hoe de arme priester op die manier zijn leven opofferde zonder dat daar enig tijdelijk belang tegenoverstond, de ogen opengingen, zodat zij aan hun ziel begonnen te denken en zich gemakkelijker tot het goede bekeerden dan zij gedaan zouden hebben ook na het aanhoren van de beste preek ter wereld.

Maar ook dat was nog alles niet. Vele jongens die het Oratorio be-

zochten, en in het bijzonder zij die van buiten kwamen, moesten nog het sacrament van het Vormsel ontvangen. Daarom was Don Bosco op de gedachte gekomen het hun door de Aartsbisschop te laten toedienen bij gelegenheid van het feest van de Heilige Aloysius en wel in het Oratorio zelf. Toen hij zich daarom tot monseigneur Frasoni gewend had en hem daartoe eerbiedig had uitgenodigd, gaf de beminnelijke prelaat volgaarne zijn toestemming, en verzekerde dat hij niet enkel zou komen om het vormsel toe te dienen, maar eveneens om de Mis op te dragen en de heilige Communie uit te reiken. De vreugde die de mededeling verwekte, is onbeschrijflijk, zoals het evenmin goed voorstelbaar is, hoe ongelooflijk veel werk daardoor weer op de schouders van de directeur kwam te rusten. Daar het catechismusonderricht op zondag niet voldoende was, verstrekte hij het ook op alle avonden van iedere dag. De toeloop was ontzaglijk. Toch bereidde hij zich met de hulp van ijverige priesters en leken uit de stad met geestdrift op het Vormsel voor, en op de vastgestelde dag was alles in orde. Tezelfdertijd hadden Don Bosco en degene die de functie van prefect en geestelijk leider vervulde gezamenlijk voor zover nodig de vereiste overeenkomsten met de voorzitter van de Compagnie van de H. Aloysius getroffen.

Het was de eerste maal dat monseigneur Frasoni het Oratorio in Valdocco kwam bezoeken, en dat er zoveel plechtigheden in de kerk zouden plaatsvinden; en daarom spaarden de jongens, ofschoon ze arm waren, niets om het feest zo prachtig mogelijk te doen slagen. De muzikanten bereiden er zich op voor, het met heerlijke melodieën op te luisteren, de koster versierden met veel smaak de kerk en gebruikten, bij gebrek aan tapijten, lakens en dekens van de bedden en gekleurde doeken voor allerlei draperieën. Eveneens vervaardigden zij een eenvoudig baldakijn en een triomfboog voor de toegangspoort, en bekleed met takken en bloemen, waarop dat opschrift te lezen stond: Bij uw eerste bezoek o, roemrijke prelaat, verwelkomen de leerlingen en oversten van het feestvierende Oratorio u en bieden u in kinderlijke genegenheid de krans van hun harten aan."

Ook de bellemannen ontbraken niet. Daar de kleine bel niet voldoen de was om de feestelijke klanken tot op grote afstand te laten doordringen, legden zij beslag op een grote bel, en van de vooravond af belden zij te pas en te onpas, terwijl zij heel de omgeving doorkruisten, om bekend te maken dat morgen in het Oratorio het feest van de H. Aloysius gevierd zou worden, opgeluisterd door de aanwezigheid van monseigneur de Aartsbisschop. Anderen, geestelijken en leken, maakten de vormbriefjes klaar; anderen bereidden de jongens op biecht en communie voor; verscheidenen zorgden voor declamatie, dialogen en toneelspel. De theoloog Giacinto Carpano schreef een klein komediestukje dat hij enkele jongens liet instuderen en dat tot titel droeg: Een korporaal van Napoleon, op te voeren op de dag van het feest. Don Bosco dacht aan al die en verschillende andere dingen, droeg persoonlijk zorg voor de belangrijkste, gaf bevelen aan wie ze moesten uitvoeren en hield controle. Alles bijeengenomen was er in die dagen niets of het was in beweging; en de gedachten, de woorden en de handelingen van iedereen waren uitsluitend op één enkel doel gericht: het feest van de heilige Aloysius en de manier om het goed te vieren.

En eindelijk was het zover. Opdat allen er deel aan zouden kunnen nemen, werd het feest vastgesteld op de 29ste juni, de feestdag van de HH. Petrus en Paulus, want indien de plechtigheid op een doordeweekse

dag was vastgesteld, zouden de jongens op die dag geen loon van hun patroons ontvangen hebben, terwijl zij zich thans niet aan het werk hoefden te begeven en dus van 's morgens vroeg vrij waren. Op een vroeg uur belegerde al een groot aantal van hen Don Bosco en meer andere priesters om te biechten en tegen zeven uur was de menigte zo groot als nimmer tevoren. Het leek wel alsof heel de jeugd van Turijn zich tot het Oratorio gewend had; zodat velen van hen die niet gevormd hoefden te worden, buiten de kerk moesten blijven en zich naar de Consolatakerk begaven om de heilige mis bij te wonen.

Kort na zeven uur zag men het rijtuig van de Aartsbisschop komen opdagen. Hij werd begeleid door verschillende geestelijken uit de stad, onder wie twee kanunniken van het metropolitaan kapittel. Ook verscheen de Pauselijke nuntius van Turijn in gezelschap van verscheidene vooraanstaande persoonlijkheden. Andere priesters, die zich al in het Oratorio bevonden, gingen hem, in koorhemd gekleed, in processie tegemoet. Onder de ereboog aangekomen, stelde Don Bosco zich daarvoor op en hield een mooie toespraak, waarin hij de vreugde tot uitdrukking bracht die hem, de priesters, de heren medewerkers en al de jongens vervulde bij het zien van de beminlijke en verdienstelijke Herder in hun midden, vooral bracht hij het levendige verlangen tot uitdrukking hem een ontvangst te bereiden die zijn hoge ambt waardig was en in overeenstemming met zijn onvergelykelijke goedheid; en hij verzocht hem geen acht te slaan op de eenvoud der middelen, maar op de genegenheid die erdoor tot uitdrukking werd gebracht en die zeer groot was. Onder meer zei hij: "Wij zouden wel in het bezit willen zijn van kostbare tapijten om de armzalige muren van dat huis te versieren; wij zouden de mooiste bloemen willen hebben om de weg de bestrooien waarlangs gij gaat; wij zouden over overvloedige rijkdommen willen beschikken om u geschenken aan te bieden en u te onthalen op een wijze die waardig is aan uw persoon. Maar dat alles zou slechts een symbool zijn van wat er leeft in onze harten, vervuld van eerbied, van erkentelijkheid en van liefde jegens u. Welnu, nu onze armoede ons niet veroorlooft u de symbolen aan te bieden, verzoecken wij u, o doorluchtige monseigneur, de werkelijkheid ervan te willen aanvaarden. Ja, aanvaard onze onderworpenheid; aanvaard onze genegenheid, aanvaard de gebeden die vandaag tot de Heer opstijgen, opdat hij u met genaden moge zegenen en u nog vele jaren het leven moge schenken, opdat wij steeds langer zouden kunnen genieten van de welwillendheid van uw weldadigheid, en gij steeds overvloediger de vruchten zoudt kunnen aanschouwen van uw voortreffelijke liefde."

In de kerk aangekomen en gekleed met de heilige gewaden, droeg de Aartsbisschop de heilige Mis op, waaronder hij het brood der Engelen uitreikte aan verscheidene honderden jongens. Nu hij met eigen ogen zag dat zoveel jongens, die vroeger voor een groot deel nalatig waren in het vervullen van hun godsdienstplichten, en die thans in de kerk aanwezig waren, te communie gingen op een wijze die verrukkelijk was van ingetogenheid, onderging de prelaat een hemels welbehagen, en erkende naderhand dat dat een der plechtigheden was die hem uitermate diep bewogen en voldaan hadden. "Hoe zou mijn hart zich niet van vreugde vervuld kunnen voelen," zei hij, "als ik me omringd zie door zoveel honderden deugdzame en vrome jongens, die zonder die door de voorzienigheid gewilde instelling wellicht, zoals zovele anderen, in ondeugd en goddeloosheid vervallen zouden zijn? Hoe zou ik niet ontroerd worden van vreugde, bij het

zien van zoveel jongens, opgenomen in de schoot van de Kerk en in de armen van Jezus Christus, zoveel schapen die zonder de weide en het onderdak van het Oratorio zich misschien gevoed zouden hebben met giftig kruid, en in de tanden van de wolven gelopen zouden zijn en zelf tot wolven zouden zijn geworden?"

Ook gebeurde er nog een klein voorval onder het uitreiken van de Communie. Een brave jongen herinnerde zich niet meer wat Don Bosco gezegd had; dat had tot gevolg dat, toen monseigneur, alvorens hem de heilige Hostie te geven, hem eerst zijn ring voorhield om die, volgens het gebruik, te kussen, de jongen die, inplaats van hem te kussen, in zijn mond nam.

Na de Mis diende monseigneur, na de Heilige Geest aanroepen te hebben, het sacrament van het Vormsel toe aan ongeveer driehonderd jongens, en alvorens hen te laten heengaan richtte hij nog enkele gepaste, door de omstandigheden ingegeven woorden tot hen.

Bij die gelegenheid gebeurde er iets grappigs, dat wij al in een ander deel vermeld hebben, maar dat nuttig is hier herhaald te worden. Zoals het gebruik in andere kerken wilde, was er ook hier in de kerk van het Oratorio, naast het altaar een afzonderlijke bisschoppelijke zetel opgericht, die overigens uit niets anders bestond dan een met zijde bekleed bankje, met als onderstel een met een kleedje bedekt tafeltje, waar de Prelaat moest opstappen. Toen hij was opgestaan om met de mijter op het hoofd te spreken, dacht de Aartsbisschop er niet aan, dat het dak van de kapel niet zo hoog was als de gewelven van zijn kathedraal, en daar hij dus niet het hoofd gebogen hield, drong hij met de punt van zijn mijter in het plafond. Op dat ogenblik glimlachte hij even en zei op onderdrukte toon: "Ik moet eerbied aan de dag leggen voor die jongens, en hen toespreken met gebogen hoofd", en dat deed hij toen. Mgr. Frasoni vergat die kleine bijzonderheid nooit; hij vertelde er steeds met genoegen over, en toen hij Don Bosco er toe aanspoorde een grotere kerk voor zijn jongens te bouwen, voegde hij er beminnelijk aan toe: "Maar zorg er vooral voor dat ze hoog genoeg is, zodat ik mijn mijter niet hoeft af te nemen om te kunnen preken."

Bij de toediening van het Vormsel bracht monseigneur in het kort de betekenis van die heilige plechtigheid in herinnering die hij aan en had voltrokken; en hij spoorde hen aan, zich tegen de verleidingen sterk te tonen als goede soldaten van Jezus Christus, "Bestrijd vooral het menselijk opzicht," zei hij tot hen, "en laat het nooit gebeuren dat jullie nalaten het goede te doen of het kwade bedrijven, uit de ijdele vrees voor praatjes, spot of beledigingen van boze mensen. Wat zouden jullie el zeggen van een soldaat die zich schaamt over zijn divisie en bloost over zijn Koning?" Nadat hij er nog enkele gepaste vermaningen had aan toegevoegd, besloot hij: "Bij het toedienen van het Vormsel heb ik ook elk van u afzonderlijk de vrede toegewenst door te zeggen Pax tecum. En die allerzoetste vrede wens ik ook u allen gezamenlijk, en zeg: Pax vobis: Ja, mijn dierbare jongens, draagt steeds de vrede in uw hart; de vrede met God, de vrede met uzelf, de vrede met uw evennaaste. Vrede met allen en alles, met uitzondering van de duivel, de zonde en de beginselen van de wereld. Voert tegen die drie vijanden ook een onverzoenlijke oorlog, steeds uw troost zoekende in de gedachte dat uit die volhardende oorlog, tot uw dood toe gevoerd, de overwinning zal voortkomen; en uit die overwinning de eeuwige vrede."

Bij het verlaten van de kerk ontvingen de jongens bij de deur brood en toespijs, waarvoor de Aartsbisschop in zijn liefde zelf had gezorgd; want hij wilde op die manier iets bijdragen tot hun feest, en zich niet alleen herder over de zielen maar ook over het lichaam tonen.

Hoe godvruchtig de plechtigheid in de kerk ook geweest was, niet minder hartelijk en verheugend was de viering buiten de kerk, waaraan monseigneur de Aartsbisschop, na zich wat verfrist te hebben, zich gewaardigde eveneens deel te nemen. Het was tegelijkertijd zijn naamdag; en daarom richtten de jongens, gebruik makend van de gelegenheid, al gauw verschillende voordrachten in vers en proza tot hem. Onder meer werd er vooral een alleraardigste dialoog voorgedragen door een paar van de jongens, en die werd met bewonderenswaardige ongedwongenheid ten tonele gebracht. Hierna begon het toneelspel, en kwam de beroemde Korporaal van Napoleon op te proppen. Die bleek niets anders te zijn dan een onderofficier in karikatuur die, bij het tot uitdrukking brengen van zijn vreugde over die plechtigheid, in duizenderlei grappen en grollen verviel. Dat werd een zo onderhoudende ontspanning voor de vereerde Prelaat, dat hij moest toegeven nooit in zijn leven zo te hebben gelachen. Het toneel was op de speelplaats opgericht, voor het kerkje en aan de wegzijde.

Toen dat afgelopen was, stond de Aartsbisschop op en hield een mooie toespraak. Behalve de anderen, die wij kennen, was er nog aanwezig Don Francesco Oddenino. Monseigneur begon met uiteen te zetten hoeveel vreugde het hem geschonken had, op die dag zoveel overvloedige vruchten te zien van het Oratorio, te vergelijken met die van de missionarissen, wanneer die door de armzaligheid van hun kapel zich omringd zien door de gezinnen van nieuwe christenen, verrijkt met het goud van de liefde en van de vurigheid; overvloedige lof bracht hij aan al degenen die hier werkten, geestelijken en leken; en terwijl hij de adeldom van dat deel der geestelijke ambtsvervulling in het licht stelde in beoordingen die bij hem gemeenlijk uit een van ijver voor de Kerk, voor de zielen en vooral voor de jeugd vervuld hart voortkwamen, wekte hij allen op om te volharden in dat liefdevolle werk, hun de verzekering gevend van zijn bijzondere welwillendheid. Toen hij zich vervolgens tot de jongens wendde, spoorde hij hen aan zich in het Oratorio ijverig en goedwillend te tonen; in grote trekken schetste hij de voordelen die zij ervan zouden hebben: voordelen van geestelijke en stoffelijke aard; voordelen voor het huidige en voor het toekomstige leven. "Ach, hoeveel arme stakkers," riep hij met een toon van vaderlijk mededogen in zijn stem uit, "hoeveel arme stakkers verblijven er op dat ogenblik niet zuchtend in een duistere gevangenis, en zijn zichzelf tot last, de schande van hun familie, de oneer van de godsdienst en van hun vaderland; en waarom? Omdat zij in de prilheid hunner jaren niet een menselijke vriend en weldoener, geen zichtbare engel gehad hebben, die tenminste op de zondagen hen van de straten en pleinen weghaalde, hen verre hield van de gevaren der onzedelijkheid en van slecht gezelschap, die hen wees op hun christen- en burgerplichten en hun onder het oog bracht hoe eerbiedwaardig de arbeid is, hoe schandelijk de ledigheid. Met u, geliefde jongens, zal het zo niet zijn, naar ik hoop. Komt allen hierheen zolang de omstandigheden van het leven het u mogelijk maken; verzamelt u een schat van het onderricht dat u hier gegeven wordt; vormt hier uw gedragsregels voor heel uw verder leven en ik geef u de verzekering dat gij op hoge leeftijd nog de dag zult zegenen, waarop

gij de weg bent ingeslagen die u naar dat toevluchtsoord van kennis en deugd geleid heeft. Ik wil niet eindigen zonder u allen dank gebracht te hebben voor de hartelijke ontvangst die ge mij hebt bereid. Ja, ik dank u voor de hartelijke blijken van genegenheid, die de dichters en de prozaïsten uit aller naam tot mij hebben gericht; ik dank de kluchtspelers voor de vrolijke verpozing die zij mij verschaft hebben; ik dank de zangers voor hun voortreffelijke zang; ik dank degenen die meegewerkt hebben aan het oprichten van baldakijn en ereboog; ik dank vooral degenen die tot nu toe met zoveel ijver hebben meegewerkt aan uw vorming; ik dank allen en ik dank voor alles. En daar ge mij in uw voordrachten Herder en Vader genoemd hebt, geef ik u de verzekering dat ik dat steeds zijn zal voor mijn schapen en voor mijn geliefde zonen."

Het was al bijna middag toen de Aartsbisschop zich klaarmaakte om terug te keren naar het bisschoppelijk paleis. Toen ontstond er een ontroerend schouwspel. En het is nodig hier te vermelden, dat monseigneur Frasoni zo beminnelijk en verblijd was, dat het voldoende was hem te zien, hem te horen, of even met hem te spreken om hem meteen genegen te zijn en hem het kinderlijkste vertrouwen te schenken. Toen de jongens dan ook zagen dat hij aanstalten maakte om te vertrekken, drongen zij zo dicht om hem heen dat het hem nagenoeg onmogelijk was een stap te doen. Velen wilden hem de hand kussen, anderen zijn mantel aanraken, velen riepen "dank! dank!" en anderen "Lang zal hij leven!"; zij lieten die plechtige uitroepen weerklinken, waarmee het christenvolk sinds de eerste eeuwen van de Kerk een Bisschop groette: "Deo gratias; Episcopo vita; te Patrem; te Episcopum": en hij leek wel de Zaligmaker temidden van de bewogen menigte. Wanneer het hun was toegestaan, zouden zij hem, zoals de Ouden met hun Koning deden, en zoals zij nog deden met Don Bosco, een troon gemaakt hebben van hun armen, en hem in triomf naar huis gedragen hebben. Dat opdringen deed Frasoni zeggen: "Thans ben ik er meer dan ooit van overtuigd, dat de jeugd een goed hart heeft en dat men haar kan laten doen wat men wil, wanneer men hen met liefde tegemoet treedt. Toen hij erin geslaagd was in zijn rijtuig plaats te nemen vertrok de Aartsbisschop onder een salvo van uitzinnige toejuichingen en met de verzekering van de grootste dankbaarheid van Don Bosco, hij vertrok en zegende het Oratorio uit het diepst van zijn hart.

Toen hij vertrokken was werd er een soort van verslag opgemaakt, waarin vermeld stond aan wie het sacrament van het Vormsel was toegediend, de naam en voornaam van de peter met plaats en datum; hierna werden de briefjes verzameld, die, verdeeld naar de verschillende parochies, naar de kerkelijke Curie gezonden zouden worden, opdat men ze vandaar aan de verschillende parochies zou doen toekomen. Daarna begaven de jongens zich naar huis om te eten; maar tegen twee uur waren ze al weer terug. Tot vier uur vonden er op de speelplaats allerlei vermaken plaats; vervolgens werden de vespers gezongen en de feestrede gehouden waarin de Heilige Aloysius ten voorbeeld gesteld werd aan de jeugd, vooral ten aanzien van de deugd van zuiverheid en door de manier waarop hij zich vroegtijdig aan God schonk. Met een mooi, nieuw vaandel volgde daarna de processie. Daarvan herinnert men zich, onder meer andere dingen, dat een bevallig kind, als misdienaar gekleed, voor het beeld uitliep met een mooie lelie in de hand. Door zijn voorkomen en door zijn godvruchtige houding leek hij op de Heilige Aloysius, en daar

aller ogen op hem gericht waren, werd ongeveer het liefvallige schouwspel hernieuwd dat zich al ten tijde van de Heilige had voorgedaan, toen de mensen in de kerk te hoop liepen om hem te zien bidden, terwijl het iedereen was, als zag hij een engeltje in sterfelijk omhulsel in de kerk teruggekeerd werd het Tantum ergo gezongen en de zegen met het Allerheiligste gegeven.

Het feest werd 's avonds besloten met vuurwerk, en met het oplaten van luchtballons. Het was bijna negen uur toen Don Bosco de jongens om zich heen verzamelde en hen de eerste twee strofen liet zingen van de hymne: Luigi onor dei vergini ; daarna spoorde hij hen aan, ordelijk en rustig naar huis te gaan, en zij gehoorzaamden hem na nog eenmaal luidkeels geroepen te hebben: "Leve de Heilige Aloysius, leve Don Bosco!"

Enige tijd daarna kondigde Don Bosco aan, dat enkele volwassen personen zich hadden laten inschrijven als ereleden van de Compagnie van de H. Aloysius, en zij waren niet weinig verrukt en onder de indruk, toen zij de namen hoorden van de grote Pius IX, van kardinaal Giacomo Antonelli, van Mgr Luigi Frasoni, van Mgr. M. Antonucci, eertijds apostolisch nuntius aan het Hof van Turijn en daarna kardinaal Aartsbisschop van Ancona en nog vele anderen.

Die plechtigheid die de meest heilzame indruk bij de jongens achterliet, werd in de volgende jaren telkens herhaald, waarbij Don Bosco bijna steeds een andere dag vaststelde ter ere van de Heilige Aloysius en voor de toediening van het heilig Vormsel. Maar al mocht de eerste dag de leden van de Compagnie steeds het prachtigst voorgekomen zijn, door een duizendtal en meer Communies en door de processie, de tweede was niet minder belangrijk door de ijver van de dienaar Gods en door de duurzame winst voor de zielen. Onvermoeibaar in het voorbereiden van de jongens, zette hij hun uiteen wat het Vormsel was, welke invloed het bewerkte in de ziel en in welke gesteltenis men het moest ontvangen. Na hun gebiecht te hebben op de vooravond, of op de morgen van de dag zelf, waarop dat sacrament hun zou worden toegediend, na de Bisschop tegemoet te zijn gegaan bij de ingang van de kerk, nam hij deel aan de heilige plechtigheid door assistentie te verlenen en de vormelingen bij elkaar te houden. Hij liep de rijen langs waarin de jongens waren opgesteld en zei nog een woord in het oor van die en gene die het het meest nodig had, vervuld van een heilig verlangen, dat de Heilige Geest in die tere harten een minder onwaardige tempel zou mogen vinden.

Van dat ogenblik af bracht hij hun meermalen onder het oog, dat zij soldaten van Jezus Christus geworden waren en zich dus vol moed moesten tonen om voor de wereld getuigenis af te leggen van hun geloof en bereid tot elk offer, liever dan God te beledigen. Hij beval hun warnier dan eerst het heilige kruisteken aan, als uiting van geloof, wapen tegen de duivel, devies en wachtwoord, dat de christen onderscheidt van de ongelovige, en vervolgens spoorde hij hen aan het godvruchtig en vaak te maken; hij had het geduld om de verschillende gebreken aan te tonen bij degenen die door onwetendheid of uit onachtzaamheid fouten maakten, en om hen te verbeteren gebruikte hij als middel onder meer, degenen die het kruisteken verkeerd maakten voor de mal te houden, alsof zij, in plaats van een godsdienstige daad te stellen, de vliegen van zich afslaan Met zijn levendig geloof gaf hij hun vervolgens het voorbeeld en maakte in alle, publieke en privé-omstandigheden het kruisteken zo keurig en beheerst, dat ook dat stichtend was om aan te zien.

Bovendien vierde hij, door de jongens weer te herinneren aan de gaven die door de Heilige Geest zijn ingestort, met uitgelezen gods-vrucht de noveen en het feest van Pinksteren en hij spoorde de zijnen aan insgelijks te handelen. Verscheidene jaren lang preekte hijzelf en later liet hij dat doen door andere priesters op al die avonden en gaf hij de Zegen met het Allerheiligste.

Door zijn ijver, door zijn geloof ten aanzien van de Geest van liefde, kunnen wij ook besluiten hoe zijn voorbereiding geweest was, toen hij het onuitwisbaar merkteken van het Vormsel ontvangen had uit handen van Mgr. Gianotti.

H O O F D S T U K   XXI

WAT EEN ZUSTER VAN DE GOEDE HERDER ZAG, EN EEN VOORSPELLING
VAN DON BOSCO - DE MODERNE JEZUIET VAN VINCENZO GIOBERTI
PIUS IX STAAT ZIJN VOLK VERSCHILLENDE POLITIEKE
HERVORMINGEN TOE EN DE POGINGEN DER SEKTARIËRS OM ZE TE
VERKRIJGEN - DE BIJVAL DIE PIUS IX ONDERVINDT BEOORDEELD
DOOR MGR. FRANSONI EN DOOR DON BOSCO - ROEPT LEVE DE PAUS
EN NIET LEVE PIUS IX - PLAKKATEN IN HET ORATORIO DIE
HERINNEREN AAN DE WAARDIGHEID VAN DE PLAATSVERVANGER VAN
JEZUS CHRISTUS - ARGLISTIGE BIJVAL VOOR DE SECULIERE
GEESTELIJKHEID - ONRECHTVAARDIGE BESCHULDIGINGEN TEGEN DE
BISSCHOP VAN ASTI

Giuseppe Buzzetti vertelde ons een gebeurtenis uit dat jaar, waarvan naar hij verklaarde allen in het Oratorio op de hoogte waren.

Terwijl Don Bosco de Mis opdroeg in het klooster van de Goede Herder gaf een zuster onder de opheffing plotseling een luide kreet, zodat de hele gemeenschap ervan schrok. Slechts met moeite kon Don Bosco voortgaan met het heilig misoffer, en de oorzaak van die kreet kende hij niet, maar naderhand kwam de zuster naar het Oratorio en bood hem haar verontschuldiging aan voor de storing die zij had verwekt onder de Mis.

"Wat zag u dan?" vroeg Don Bosco.

"Jezus in de Hostie in de vorm van een klein kind, druipend van het bloed."

"En wat zou dat willen zeggen?"

"Dat weet ik niet!"

"Weet dan dat dat wijst op een grote vervolging die er wordt voorbereid tegen de Kerk!" - En die smartelijke voorspelling begon zich enkele weken later te verwezenlijken. Inderdaad werd een in Zwitserland gedrukt werk in zeven dikke delen van Vincenzo Gioberti, en getiteld "De Moderne Jezuiet" in talrijke exemplaren in Piëmont ingevoerd. Stroom van haat en laag bij de grondse beledigingen uitstortend over de Sociëteit van Jezus, had de schrijver alles vergaard wat er in de loop van twee eeuwen aan laster en boosaardigs bijeengeschreven was om de Sociëteit van Jezus in een afschuwelijk daglicht te stellen, bijeenge-

schreven door een pak van ketters en ongelovigen; maar toch doorspekte hij het werk, onder de mom van geloofsijver en van gezonde leerstelligheid, met heftige uitvallen en met lange bladzijden van prachtige lofredenen op het Pausdom. Zo deed men recht wedervaren aan de geheime instructies die Giuseppe Mazzini in oktober 1846 gegeven had: "Men moet te keer gaan tegen de Jezuïeten die de verpersoonlijking zijn van de clericus. De klerikale macht is verpersoonlijkt in de Jezuïeten. Die naam geheet te maken betekent een macht voor de socialisten; vergeet het niet!" (1) Daarom betrok Gioberti in zijn kwaadaardig geschrift hoogvereerde personen, zowel geestelijken als leken, de Instituten van de Heilige Rafaël, en van de Heilige Dorotea in de zwartste kleuren schilderde hij ordes en godsdienstige congregaties, vooral de Ignorantelli; en ook spaarde hij niet de Dame del Sacro Cuore, tegen wie hij zoveel boosaardige leugens opeenstapelde dat hij er de meest misdadige romanschrijver de loef mee afstak. Hij besteedde ook twee bladzijden aan de bestrijding van het Kerkelijk Convict van de Heilige Franciscus van Assisi, bewarend dat de theoloog Guala een Jezuïet was, en zijn instituut een jezuïtische instelling; dat er in het Convict een te slappe moraal geleerd werd; dat het een laboratorium van leugens was, een seminarie van dwalingen, een fabriek van schietgebeden, een politiek trefpunt enz.

In en buiten Italië werd er veel ophef gemaakt van het werk van Gioberti; de sekten bazuïnden in alle toonaarden uit dat het een roemrijk, verdienstelijk en onvergankelijk werk was. De naam van Gioberti werd aan straten en aan cafés gegeven; gevierd en opgehemeld overal waar veel onwetende mensen bijeenkwamen die door raddraaiers werden opgehitst. Alles werd in het werk gesteld om de gedachten van de Moderne Jezuïet tot gemeengoed te maken, waarbij de eerste doelstelling was, de openbare mening te misleiden ten koste van de religieuze orden, die de opvoeding van de jeugd te ontnemen, de woede van het gespuis tegen hen in het gareel te brengen en de overheid te dwingen hen aan banden te leggen en hen zodoende te verhinderen dat zij goed zouden doen onder het volk. De sektariërs hielden zich al verzekerd van de overwinning, toen opeens, bijna als een scherts van de goddelijke Voorzienigheid, juist in die tijd het Tehuis van de Heilige Franciscus van Sales in Valdocco gesticht werd!

Ook in Rome volgden de leiders van de samenzweerdere trouw de richtlijnen van Mazzini, teneinde de Paus en de andere soevereinen in hun greep te krijgen. "De Paus," zo had hij geschreven, "zal gedwongen zijn, hervormingen in te voeren in beginsel en door noodzaak. - Maakt van de geringste toegevendheid gebruik om de massa te verzamelen, al was het om niets anders dan om te getuigen van erkentelijkheid: zorg voor feesten, gezang, vergaderingen, geef het volk het gevoel van zijn macht en maakt het veeleisend... stap voor stap... Is er een liberale wet verkregen, juicht dat toe en vraag onmiddellijk naar de volgende."

Inderdaad de Paus had, gedreven door heilige overwegingen, bereid alles te doen voor het welzijn van zijn volk, het zekere vrijheden verleend die het scheen te verlangen; en onmiddellijk werden er indrukwek-

---

(1) Balan St. Eccl, V, 1. Turijn, 1879, blz. 67.

kende volksbetogingen georganiseerd om hem te danken en hem luidkeels om nieuwe hervormingen te vragen. Plus IX had op 15 maart de perswet afgekondigd, die binnen rechtvaardige grenzen een zekere vrijheid verleende, die echter niet verhinderde dat in augustus alleen in Rome al vijftig bladen gepubliceerd werden, waarvan het merendeel verwerpelijk en verderfelijk voor de geest van de burgers was. De 14de juni benoemde hij een raad van ministers; die evenwel uit geestelijken was samengesteld, en de sektariërs, het gunstige oogenblik afwachtend om de Paus een lekenministerie op te dringen, lieten samen met de kreet van Leve Pius IX, ook die van Leve Gioberti, leve Italie, weerklinken, vermengd met zogenaamde republikeinse liederen. Daar hij slechts weinig troepen tot zijn beschikking had, stond hij op 5 juli toe dat de burgerwacht werd opgericht ter bescherming van de openbare orde; en zodoende kregen de revolutionairen wapens in handen. Korte tijd daarna, toen de gemeenteraad van Rome was samengesteld, opende hij de Raad van Staten; maar onder de leden van de Staatsraad die de afzonderlijke steden van het rijk vertegenwoordigden, waren niet weinig samenzweerders gekozen van de gevaarlijkste soort. En intussen kwam er aan de lofgezangen op Plus IX geen einde.

Het nieuws uit Rome drong ook tot in Turijn door en ook hier kwam het bij iedere gelegenheid tot waanzinnige, hardnekkige kreten van Leve Pius IX. Mgr Frasoni had evenwel van begin af aan begrepen dat onder die overdreven uitingen van geestdrift het maakwerk van de sekten schuilging, en, opgewekt door de Paus om de gelovigen te bewegen tot hulpverlening aan de Ieren die met de honger te kampen hadden, schreef hij op 7 juni 1847 in een herderlijke brief: "Dat is een gepast middel om onderworpenheid aan de Paus te tonen, en daarom verdient het bijval. Niet zoals degenen die Pius IX toejuichen, niet voor wat hij is, maar voor wat zij zouden willen dat hij zou zijn. Het verdient overweging, dat niet het woeste in de handen klappen, noch het ongeregeld rumoerig gejubel, de bijval betekent die hem aangenaam kan zijn, maar het volgszaam luisteren naar zijn raadgevingen, en het stipte navolgen daarvan, gezwegen nog van bevelen en eisen." Don Bosco dacht er niet anders over dan zijn Aartsbisschop. Vanzelfsprekend weerklonk er ook in het Oratorio een luid hosannagejubel ten opzichte van de Paus; zulks te meer daar Don Bosco steeds met de grootste eerbied over de Paus sprak; dikwijls zei hij dat het noodzakelijk was eendrachtig rond de Paus te staan omdat hij de ring was die de gelovigen met God verbond, en hij voorspelde een noodlottige val en kastijdingen aan degenen die het waagden de Heilige Stoel ook maar in het minst te bestrijden of afkeurend te beoordelen; en de liefde die hij zijn jongens voor de Heilige Stoel wist in te prenten was zo groot, dat zij zich bereid voelden hem steeds te gehoorzamen en desnoods met inzet van het eigen leven te verdedigen. Derhalve riepen ook de jongens: Leve Pius IX; doch met bewonderenswaardig inzicht zei Don Bosco, die probeerde hun andere woorden in de mond te leggen: "Jullie moeten niet roepen Leve Plus IX, maar Leve de Paus!"

"Maar waarom?" vroegen zij hem, "waarom wilt u dat wij Leve de Paus roepen? Is Pius IX op het oogenblik dan niet de Paus?"

"Zeker, daar hebben jullie gelijk in," antwoordde Don Bosco; "maar jullie zien er niets anders in; er zijn echter bepaalde mensen die de soeverein van Rome willen scheiden van de Paus, de mens met zijn goddelijke waardigheid. Men prijst de persoon; maar ziet niet in dat men eer-

bied moet betuigen jegens de waardigheid waarmee hij is bekleed. Wanneer wij dus het zekere voor het onzekere willen nemen, moeten we roepen "Leve de Paus!" - Waarop al de jongens herhaalden: "Leve de Paus!"

"En nu," zo vervolgde Don Bosco, "als jullie nu een lofzang willen zingen ter ere van de glorierijke Paus, zing dan maar die welke door maestro Verdi gecomponeerd is:

Salutiamo la santa bandiera
Che il Vicario di Cristo innalzo,

Wij groeten het heilige vaandel, van Christus,
dat zijn plaatsvervanger voor ons toont.

En allen barstten uit in een oorverdovend zingen van dat lied, dat volgens de uitleg van Don Bosco een huldinging was van de banier van het Heilig Kruis.

Meer dan eens kwamen er op zondag gedurende die woelige dagen, enkele heren naar het Oratorio, heren van wie werd aangenomen dat het goede christenen waren, doch liberaal gezind. Geestdriftig, bij het zien van zoveel honderden flinke jongens, nodigden zij hen na enkele korte woorden van aanmoediging uit om Leve Pius IX te roepen, maar hun verrassing was niet gering, wanneer zij vijfhonderd en meer stemmen als één man hoorden antwoorden met "Leve de Paus!" - De les van Don Bosco was niet vergeten en opdat die steeds dieper ingang bij hen zou vinden, bracht hij in alle delen van het kleine Oratorio gedrukte plakaten aan om de jongens op te wekken de Paus te gehoorzamen, zijn bevelen op te volgen en zijn gezag te eerbiedigen. Op de ene las men: "Gij zijt Petrus en op die rots zal ik mijn Kerk bouwen." - Op een andere: "Waar Petrus is, is God." - En een derde: "Ik ben met u tot het einde der tijden." - "Waar Petrus is, is de Kerk." - "Hoed Mijne lammeren!"

In 1873 vertelde Don Bosco tegen Kardinaal Bernabo: "In 1847 las ik enkele geschriften van doldrieste revolutionairen; daarin stond geschreven: "Laat men beginnen te roepen Leve Pius IX maar nooit Leve de Paus; laat men ervoor zorgen de Jezüieten in opspraak te brengen, maar laat men niet raken aan de Paus. Prijs de goede priesters, moedig hen aan en probeer hun eigenliefde te strelen met lof, indien ge de slechte priesters voor uw zaak weet te spannen, maakt ge u zeer verdienstelijk." En dat programma werd letterlijk uitgevoerd, en van dat ogenblik af kon iedereen, die niet blind was, zien hoe iedere beweging van de liberalen erop gericht was de Paus in het nauw te drijven en af te zetten, door hem alle menselijke middelen en steun te ontnemen. Zij herhaalden steeds weer: "Wanneer hij niet meer kan hopen terug te verwerven wat hem is afgenomen, hoeft hij slechts af te treden en zich naar onze wil te schikken."

Tot dat doel dus, terwijl Gioberti tegen de reguliere geestelijkheid te velde trok, begonnen de samenzweerders de wereldgeestelijken te proberen voor zich te winnen met gevlei Mazzini had geschreven: "Het is goed zich met de clerus te verzoenen, en op iedere mogelijke manier invloed op hem trachten te verkrijgen. De geestelijke is niet de vijand van de liberale instellingen. Indien ge in iedere hoofdstad Savonarola's weet te scheppen, zullen we met reuzenschreden vooruitgaan.... Valt de geestelijkheid niet aan in haar fortuin en in haar leer, beloof hun

de vrijheid en ge zult haar in uw rijen zien... De hoofdzaak is dat het tijdstip van de grote omwenteling onbekend blijft. Wij moeten nooit iets anders laten zien dan de eerste stap die te doen valt.

En het wachtwoord van de loges in Turijn luidde aldus: "Prijst de priesters". Wie niet was ingewijd in de geheime dingen begreep niets van de ongewone eerbied en hartelijkheid waarmee de geestelijkheid behandeld werd, ook door degenen die weinig gewoon waren naar de Kerk te gaan. Iedere patriottische betoging vond meestal een soort van bekroning in een bezoek aan een kerk, in het bijwonen van een Mis, of een Te Deum met de zegen met het Allerheiligste. De priesters werden op congressen uitgenodigd, in clubs, op betogingen en met alle onderscheiding behandeld die ze maar konden verlangen. In de universiteit van Turijn, waar de Janse-nisten zich verschanst hadden als in een citadel, verbroederden de studenten van de verschillende faculteiten zich met de seminaristen en priesters die de theologische faculteit bezochten. Die konden zich soms niet onttrekken aan de meer dan geestdriftige ovaties van hun medestudenten en professoren. Elders kon men van verre weten dat de een of andere vooraanstaande geestelijke voorbijkwam, of een groep leerlingen van het seminarie, door de uitzinnigheid waarmee de menigte schreeuwde: "Leve de priesters Leve de seminaristen!" - Het hoeft daarom niet te verwonderen dat er in die eerste dagen niet weinigen onder de lagere geestelijkheid waren die deelnamen aan de liberale beweging. Die was het hoofd op hol gebracht door de lectuur van de geschriften van Gioberti; anderen, en die vormden het merendeel, behoorden tot de misleiden en naïeften, die niet wisten te doorzien wat de bedoeling was van die flauwe lofprijzingen. Zij kwamen er niet eens toe te veronderstellen, dat de politieke hervormingen die door allen verlangd schenen te worden, ook wel eens een gevaarlijke kant konden hebben, terwijl zij toch zagen dat zelfs Pius IX er enkele aan zijn volk toestond. Al dien konden gemakkelijk in het lokaas van al die toejuichingen bijten, maar niet alle priesters lieten zich beetnemen door de volkse geestdrift en onder die dient op de eerste plaats genoemd te worden Don Bosco, die ervan overtuigd was dat het hosanna gevolgd zou worden door het kruisig hem. Toen hij in dat jaar dan ook door zijn vrienden ondervraagd werd over de tegenwoordige en toekomstige gebeurtenissen van de Kerk, had hij geantwoord dat de revolutie voetje voor voetje tot de uiterste consequenties van haar doelstellingen zou komen!

En het bewijs zou spoedig geleverd worden door de manier waarop men de bisschoppen behandelde, terwijl men zich zo aanminnig tegenover de lagere geestelijkheid betoonde. Tegen Mgr. Filippo Artico, Bisschop van Asti, en een waakzaam behoeder van de kerkelijke discipline, werd in 1847 een schandelijke lasterlijke aantijging op touw gezet. De burgerlijke macht ondersteunde aanvankelijk de lasteraars, en de Senaat van Piëmont zond, zonder zich iets aan te trekken van het concordaat van 1841 dat enkel de Paus gezag toekende om over de Bisschoppen te oordelen, met veel vertoon zijn afgevaardigden naar de stad Asti zelf. Die openden instructies tegen monseigneur voor een crimineel proces; maar hij moest onschuldig verklaard worden, zo krachtig was de bewijsvoering. Teneinde de smart van de verheven prelaat te lenigen en hem een teken van zijn eerbied te geven, wilde de honing hem bij zich in Racconigi hebben, maar dat was niet voldoende om een einde te maken aan de vijandige manifestaties en aan de beschimpingen van de klieken in Asti tegen de goede

bisschop, die tegen het einde van het jaar, daar zijn leven in de stad niet meer veilig was, zich terugtrok in het op de top van een eenzame heuvel gelegen bisschoppelijke buitengoed. Maar hier werd hem evenmin rust gegund, daar men hem tot het doelwit van schaamteloze spot gemaakt had. Een grote geruststelling was het echter voor hem bij zoveel bitterheid zich verdedigd te weten door heel het sub-Alpijnse episcopaat en te kunnen rekenen op de onwankelbare vriendschap van Don Bosco.

H O O F D S T U K   XXII

VOORNEMENS VAN DON BOSCO TIJDENS DE GEESTELIJKE OEFENINGEN
IN SINT IGNATIUS - KAREL ALBERT BEDREIGT OOSTENRIJK - DON
BOSCO EN HET INSTITUUT VAN DE LIEFDE - EDELMOEDIGE GAST-
VRIJHEID - REIS NAAR STRESA - VER WEG ZIJNDE WEET DON BOSCO
WAT ER IN HET ORATORIO GEBEURT - HALTE VAN DE JONGENS IN
MONCUCCO OP DE WANDELING NAAR BECCHI - DE EERSTE STUDENT IN
HET ORATORIO - DE EERSTE PRIESTERS DIE EEN KAMER BEWONEN
BIJ DON BOSCO - DAMES EN HEREN DIE DE ZORG OP ZICH NEMEN
VOOR. EX- EN INTERNE JONGENS - DE DOKTOREN

Terwijl alle goedwillende mensen in ernstige bezorgdheid leefden over de geheimzinnige roerigheid van de vijanden der Kerk, werd in Sint-Ignatius boven in Lanzo een begin gemaakt met de geestelijke oefeningen. Uit liefde voor de Evangelische armoede, ging Don Bosco al verscheidene jaren, vergezeld door Don Giacomelli, te voet daarheen, waarbij hij op één enkele morgen meer dan dertig kilometer aflegde. Prof. don Vittorio Alasonatti uit Avigliana wist zich te herinneren dat in dat jaar Don Guala en Don Cafasso een pater Jezuïet en een kanunnik uit Vercelli hadden uitgenodigd om te preken, Don Bosco schreef in een aantekening:

"Voornemens gemaakt gedurende de geestelijke oefeningen van 1847.
Iedere dag: Bezoek aan het Allerheiligste Sacrament.
Iedere week: Een versterving en biecht.
Iedere maand: De gebeden voor een goede dood lezen.
Domine, da quod jubes et jube quod vis
De priester is het wierookvat van de Godheid. Teodoto - Hij is soldaat van Christus. St.-Joh. Chrysostomus.
Het gebed is voor de priester als het water voor de vis, de lucht voor de vogel, de bron voor het hert.
Wie bidt is als hij die naar de Koning gaat."

Versterkt en geestelijk uitgerust, daalde Don Bosco uit de eenzaamheid en de vrede van de bergen naar beneden om terug te keren in de stad waar heel spoedig de politieke atmosfeer geschokt werd door onverwachte gebeurtenissen. De onenigheden tussen Piémont en Oostenrijk waren een acute periode van een dreigende oorlog nabij, toen het bericht binnenkwam dat de Oostenrijkse troepen, onder het voorwendsel der noodzakelij-

ke verdediging van het Lombardisch-Venetiaanse Rijk, met schending van de pauselijke rechten de stad Ferrara hadden bezet. Dat feit wekte nieuwe verontwaardiging in de harten van de Italianen en schonk de sekten nieuwe moed. Behalve de patriottische hoera's begon men van alle kanten de kreet te horen: "De vreemden eruit, weg met Oostenrijk!" Karel Albert, vastbesloten om nooit de eigen zaak te scheiden van die van de Paus, haastte zich aan de Paus mede te delen dat hij gereed was om hem van dienst te zijn met leger en vloot; en in augustus las Graaf di Castagnetto in het agrarisch Congres van Casale een brief voor die de koning hem geschreven had, in de volgende bewoordingen; "Indien de Voorzienigheid ons de oorlog zendt voor de onafhankelijkheid van Italië, zal ik met mijn zonen te paard stijgen, en ik zal me aan het hoofd van mijn leger stellen. Het zal een mooie dag zijn waarop men zal kunnen uitroepen: "Ten strijde voor de onafhankelijkheid van Italië". Alle dagbladen herhaalden die zinnen die een pijnlijke gewaarwording opriepen bij velen die de gevolgen van een dergelijke oorlog beseften.

Intussen bespeurde Don Bosco dat, hij niet langer meer alleen de zo zware last van het Oratorio zou kunnen dragen; en hij vond niemand die samen met hem wilde leven en zich geheel en voor altijd wilde wijden aan de redding van de jeugd. Gedurende enkele jaren had hij met de gedachte gespeeld, toe te treden tot een of andere al bestaande Congregatie, die het hem mogelijk zou maken zijn plan te verwezenlijken en hem de middelen aan de hand zou doen om het uit te voeren. Hij was levendig bezielde door het verlangen zich met medebroeders te omringen, die hij kon vervullen met wat hij voelde in zijn vurig hart. Van zijn kant was hij bereid tot gehoorzaamheid aan wie ook in de Congregatie die hij zou kiezen en die zou worden aangewezen om hem te leiden; ook zou hij er de voorkeur aan gegeven hebben zijn plan voortgang te kunnen doen vinden, stap voor stap, geleid door de gehoorzaamheid aan een overste.

"Maar de Maagd Maria," vertelde Don Bosco ons later, "had mij in een visioen het terrein aangewezen waarop ik zou moeten werken. Ik bezat dus de tekening van een weloverwogen, volledig plan, waarvan ik me niet kon en niet volkomen wilde scheiden. Ik was feitelijk volkomen aansprakelijk voor het welslagen ervan. Ik zag heel duidelijk de draad die ik moest volgen, de middelen die ik me moest verschaffen om met de onderneming te slagen; daarom kon ik me niet blootstellen aan het gevaar, een dergelijk plan te laten mislukken door het te onderwerpen aan de macht van het oordeel en de wil van anderen. Desondanks wilde ik in datzelfde jaar 1847 nauwkeurig nagaan of er al een of andere orde bestond, waarin ik de zekerheid zou kunnen vinden mijn zending te kunnen vervullen, maar het duurde niet lang of ik had de overtuiging dat zoiets niet bestond. Hoe heilig de geest ook mocht zijn die hen bezielde en het doel dat zij nastreefden, zij strookten echter niet met mijn doelstellingen. Dat waren de overwegingen die mij ervan weerhielden tot een of andere orde of congregatie van kloosterlingen toe te treden. Vandaar ook dat ik er een einde aan maakte, alleen te blijven, en in plaats van mij aan te sluiten bij medeleden die al beproefd waren in het gemeenschapsleven, en rijk aan ervaring op het gebied van de apostolische ambtsbediening, moest ik op zoek gaan, zoals mij in mijn dromen was aangeduid, naar jonge metgezellen die ikzelf moest kiezen, onderrichten en vormen."

Toch was het hem niet verboden steun voor zijn werk te zoeken bij een of andere Congregatie en er de Constituties van te bestuderen of die voor zijn doel geschikt waren.

Daarom liet hij zich lelden door een bijzondere sympathie en een levendige belangstelling voor het Instituut van de Liefde. Hij kende bij faam de deugd en de leer waarop de stichter ervan en diens religieuzen stoelden; hij wist dat zij in Rovereto avondscolen gehouden hadden voor arme handwerksjongens om hen uit herbergen en van de ondeugd weg te houden; in Trente en elders waren zondagsoratorio's door hen geopend voor de jongens; hun preken onder het landvolk leverde veel goeds op; en hun missionarissen brachten in Engeland vele zielen terug tot de schaapsstal van Jezus Christus Tegelijkertijd was hij ervan overtuigd dat de grondslag van hun kloosterregel behoorlijk was aangepast bij de nieuwe tijd en dat zij een garantie van bestendigheid en verdediging boden tegen de in de toekomst niet te vermijden orkaan, die zich gereedmaakte om zich op de kloosterorden en hun vermogens te storten. In de plaats van het collectieve eigendom hadden zij, althans in beginsel, het recht op persoonlijk eigendom gesteld, en dientengevolge waren geen spitsvondigheden in staat aanspraak te maken op een bezit dat aan gemeenschapswetten onderworpen was. Don Bosco had ook bij zichzelf het belang overwogen om bij bepaalde gelegenheden gebruik te kunnen maken van de invloed die de geestelijke Rosmini in Turijn uitoefende op de mensen die sinds kort met gezag bekleed waren, en achtte het daarom raadzaam hem tot vriend en beschermer te hebben. Het was zijn methode, zich tijdig van alle menselijke middelen te voorzien, daarna met vertrouwensvolle gelatenheid afwachmend, dat de goddelijke Voorzienigheid de dingen voor hem ten goede zou leiden.

Een verlichting voor zijn oogmerken was ook de vriendschap die hij gesloten had met enkele priesters van het Instituut van de Liefde die verblijf hielden in het klooster van Sint Michael della Chiusa, die de ijver en de inspanningen der vroegere zonen van de H. Benedictus naar de kroon staken; en Don Bosco had enkele van zijn jongens die kloosterling wilden worden naar hun noviciaat in Stresa verwezen De gastvrijheid die hij aan die goede paters, die geen huis in Turijn hadden, bewees, maakte de band nog inniger. Telkens wanneer de Geestelijke Rosmini in Turijn kwam stelde Markies Gustavo Benso di Cavour er prijs op hem in zijn huis te ontvangen; maar zijn volgelingen, die hierheen gekomen waren om zaken te regelen of behoefte hadden aan rust na een lange reis, kwamen jaren achtereen in het Oratorio logeren. Don Bosco bereidde hen steeds de beste ontvangst, die zijn armoede hem veroorloofde, en de edelmoedige gasten, gewoon aan een sober leven, bleken steeds met alles tevreden.

Wanneer hij kon wees hij hun een kamertje aan, en als het kleine huis geheel door andere gasten in beslag genomen was, bracht hij de nieuwe gasten naar zijn eigen kamer, stelde hun zijn eigen bed ter beschikking en in een kleine geheime ruimte van een kast, die als bergplaats dienst deed, spreidde hij een matras op de grond uit en daarop rustte hij dan zelf Wanneer de vreemdeling echter een persoon van aanzien was, ging hij op zoek naar een geschikte plek waar hij hem de nacht kon laten doorbrengen, hetzij in de keuken of in de sacristie. En dat gebeurde geregeld tot het jaar 1854 toe.

Erkentelijk voor die en andere attenties, hadden de paters Gilardi en Fledelicio er herhaaldelijk bij hem op aangedrongen eens naar Stresa

te komen; maar hij was door drukke bezigheden weerhouden geworden. Eindelijk, in de herfst van 1847 nam hij het besluit tot die reis. Hij wilde een onderhoud hebben met de priester Rosmini en diens oordeel vragen over verschillende onderwerpen die hem na aan het hart lagen en waarover wij later nog zullen moeten spreken; en tevens wilde hij van die gelegenheid gebruik maken om eens met de jongens te spreken die hij naar dat noviciaat gezonden had.

Vóór zijn vertrek vertrouwde hij het Oratorio toe aan de theoloog Carpano en aan de twee jongens Barretta en Costa, die de factotums waren en de voornaamste zangers; hij beval hun warm aan, hun kameraden te helpen; toen stapte hij in de reiskoets van de impresario Federico Bocca die Don Bosco persoonlijk wenste te vergezellen en zijn eigen paard wilde menen. En van de Heer Bocca kregen wij de volgende schaarse gegevens over die reis.

Na enkele dagen, het was op een zondag, riep Don Bosco op een bepaald punt van de weg en nadat hij zwijgend in gedachten verzonken had gezeten plotseling uit: "Maar kijk nu toch eens hoe men van mijn afwezigheid misbruik maakt... Barretta en Costa zijn niet naar het Oratorio gegaan; en de theoloog Carpano is niet op zijn post en inplaats daarvan houdt hij zich met allerlei andere dingen bezig."

Bocca, die die woorden gehoord had, hield ze in zijn gedachten om ze bij terugkeer te verifiëren. Zij bereikten de halteplaatsen Chivasso, Santhiá, Biella, Varallo, Orta, en in Miassino was de herberg vol volk. Don Bosco die door zijn hartelijke en beminnelijke manier van doen allen onder zijn invloed gebracht had, vertelde het leven van Sint-Julius tot groot genoegen van die mensen, die weinig gewoon waren lofredenen te horen. Toen hij van daar vertrokken was bracht hij een bezoek aan het Klein Seminarie van Gozzano en San Giulio in het diocees Novara, logeerde bij de heren Razzini en bereikte via Arona en San Carlone eindelijk Stresa. Tot zijn spijt kwam hij daar tot de ontdekking dat de eerwaarde Rosmini ver weg was; maar pater Fledelicio ontving hem met grote hartelijkheid, omdat hij hoopte dat Don Bosco een volgeling van Rosmini zou worden. Hij bracht hem vervolgens naar de eilanden Borronee, Intra, Pallanza en naar de kerk van de heilige Caterina del Sasso aan de overkant van Lago Maggiore, waar een groot stuk rots te zien was dat op welhaast miraculeuze wijze in de lucht boven de kerk opgeheven was. Door inmiddels op te letten en vragen te stellen was Don Bosco volkomen op de hoogte van de geest der Rosminianen en hij besefte ook al dat hij zich niet kon verenigen met verschillende opvattingen en bepaalde beginselen. Maar hij zei geen woord dat zijn gedachten zou kunnen blootgeven. Geroerd door de beminnelijkheid van de novicen en hun oversten, keerde hij naar Turijn terug, reizend over Arona, Novara, Vercelli en Chivasso. Tal van aardige en voor de zielen heilzame taferelen hadden zich afgespeeld bij de gastheren, bij wie hij verbleven had om iets te gebruiken, en, zoals gewoonlijk had hij bij het weggaan koetsiers en staljongens gebiecht. De reis had bijna twaalf dagen geduurd.

Bij terugkeer begaf de heer Bocca zich onverwijld naar Don Carpano en zei tegen hem: "U bent verleden zondag niet op uw post geweest in het Oratorio en u hebt dat en dat gedaan."

"Van wie weet u dat?"

"Van Don Bosco persoonlijk."

De theoloog die een opvliegend karakter had, rukte zijn baret van het hoofd, en terwijl hij ze kwaad op de grond wierp, riep hij uit: "Ze zijn dus dadelijk op weg gegaan op hem alles te vertellen. Wie heeft het hem gezegd?" - Maar hij verstomde en kalmeerde toen hij hoorde dat Don Bosco alleen maar uit zichzelf zijn afwezigheid vermoed of gezien had. Op dezelfde manier stelde de heer Bocca vast, dat ook de woorden van Don Bosco met betrekking tot de twee jonge koorzangers met de waarheid overeenstemden.

Don Bosco bleef slechts korte tijd in Turijn.

Voor de 2de oktober had hij met de theoloog Borel een wandeling van het hele Oratorio naar Superga bepaald, waar veel druiven gekocht werden bij wijze van vieruurtje, en met enkele leerlingen vertrok hij te voet langs het gewone pad naar Becchi. Zijn moeder vergezelde hem met haar mand aan de arm. Zolang zij zich in de straten van de stad bevond, besprak zij met haar zoon de manier waarop men de jongens zou onderbrengen en op hen letten, doch eenmaal over de tolgrenzen en voortlopend over de eenzame weg, begon zij met luide stem de Rozenkrans te bidden, daarbij beantwoord door het hele gezelschap. De heren Moglia, zijn vroegere meesters en weldoeners, die per brief op de hoogte gebracht waren van zijn komst, hadden alles op de boerderij in orde gebracht om hem zo waardig mogelijk te ontvangen. In de eerste jaren ging hij alleen met vier of vijf jongens, daarna met tien of vijftien. De laatste maal waren het er vijfentwintig, en toen ging hij niet meer naar de Moglia's, omdat hij vreesde misbruik van de goedhartigheid van zijn gastheren te maken door het steeds groeiende aantal van zijn metgezellen. Zijn komst beviel een feestelijke en blijde dag. Voor de jongens was er heerlijke maïspap klaargemaakt met een grote hoeveelheid worst, die ze zelf hadden vervaardigd. Don Bosco met zijn medewerkers, wanneer hij priesters en seminaristen had meegenomen, namen aan tafel plaats met de heer des huizes en zijn familie. Daarna hervatte Don Bosco zijn wandeling naar Morialdo, waar hij gewoon was enkele weken in zijn ouderlijk huis te blijven vertoeven, en bood Don Cinzano een behulpzame hand bij de viering van het feest van de Heilige Rozenkrans.

Toen hij in Turijn terugkeerde, bracht hij de eerste student uit Castelnuovo d'Asti met zich mee naar Valdocco, zijn neef, Alessandro, een zoon van de heer Giovanni Battista Pescarmona. De vader, een rijke grondbezitter, was met Don Bosco een overeenkomst aangegaan, waarbij hij zich verplichtte maandelijks regelmatig pensioengeld te betalen en de jongen van kleren en boeken te voorzien en van alles wat er nodig mocht zijn in geval van ziekte. De jongen moest ingeschreven worden voor de derde Latijnse en terwijl hij bij Don Bosco inwoonde ging hij de colleges volgen van een professor in de stad, die Giuseppe Bonzanino heette. De vader die op de hoogte was van de bekrompen middelen waarover Don Bosco beschikte, wilde de overeengekomen som voor drie jaren vooruit betalen.

Wij hebben melding van dat feit gemaakt om een beginsel in herinnering te brengen dat Don Bosco verwezenlijkte van het ogenblik af dat hij een leerling voor zijn gastenverblijf aanvaardde. "Het is ons doel", zei hij, "arme jongens gratis bij ons op te nemen en te onderhouden, en het is niet juist dat degene die weinig of veel bezit, hetzij hij er zelf over beschikt of zijn familie, wanneer zij bij ons willen worden opgenomen, zouden profiteren van de aalmoezen en giften die geschonken wor-

den voor de anderen krachtens dat beginsel moet er een groter of kleiner maande-lijks bedrag betaald worden als pensioengeld voor een jongen.

De jonge Alessandro was niet de enige die Don Bosco aan zijn eigen tafel deed plaatsnemen. Hij was steeds op zoek naar helpers, die hem de hand zouden kunnen reiken bij het tot bloei brengen van zijn onderneming; daarom nam hij graag geestelijken in zijn huis op en ook anderen die zich in Turijn wilden vestigen voor hun studies of om andere redenen. Die betaalden een overeengekomen kostgeld. Don Palazzolo, zijn vriend en leerling in Chieri nam zijn intrek bij hem op 23 oktober 1847, en op de 29ste van diezelfde maand en jaar kwam ook Don Pietro Ponte naar Valdocco, die misschien als tweede de functie van prefect in het zondagsratorio vervulde; zij woonden bij Don Bosco gedurende het hele jaar 1848, terwijl zij hun dienst verrichtten in kerken in de stad. De twee wekelijkse groentenpasteien kon men die pensioengasten niet voorzetten. De tafel werd daarom voor het middagmaal en het avondmaal gedekt zoals ongeveer gebruikelijk is in de communiteiten. Het nodige om zich te voeden was aanwezig, maar er was beslist geen luxe bij. De aandrang van anderen kon Don Bosco er niet toe brengen dat systeem te veranderen. Daarom bleven zijn kostheren niet lang bij hem, die uit vrije wil een leven van aanhoudende versterving en offer leidde. Met Sint-Paulus was hij gewoon te zeggen: "Als wij voedsel en kleding hebben, moet ons dat genoeg zijn.(1)"

Het is goed hier nog eens op te merken, hoe zijn armoede en versterving zijn weldoeners ertoe bracht, hem nog vrijgeviger te steunen, nu zij zagen dat hij niets voor zichzelf hield; hoe hij hun het bewijs leverde dat hij door geen enkele menselijke overweging geleid werd bij het ondergaan van zoveel nood en ontbering; en hoe hij de edelmoedige zielen ertoe bracht, zijn ijver na te volgen door hem op verschillende manieren ook hun werk te schenken. Enkele adellijke heren en burgers voegden zich bij de catechismusleraren en de jonge leermeesters, en hielpen hen in en buiten de kerk bij de vervulling van hun functie. Zij beijverden zich vooral, onder de jongens diegenen te zoeken die geen werk hadden; zij zorgden ervoor dat zij wat beter in de kleren kwamen te zitten en stelden hen in staat zich in werkplaatsen en winkels te vertonen, en brachten hen onder bij een of andere degelijke patroon en bezochten hen in de loop van de week geregeld op hun werk. In een toespraak tot zijn medewerkers riep Don Bosco in 1878 uit: "Het was de goddelijke Voorzienigheid die hen zond, en door middel van hen is het goede vermenigvuldigd." Die eerste Salesiaanse medewerkers, hetzij geestelijken of leken sloegen geen acht op last of ongemak, maar ziende hoe vele ontspoorde jongens terugkeerden tot de weg der deugd, offerden zij zichzelf op voor het heil der anderen. Ik heb er velen de gerieflijkheid van hun huis in de steek zien laten en, niet alleen 's zondags, maar ook op alle dagen van de vasten, en op een uur dat hun zeer ongelegen kwam, doch dat voor de jongens gemakkelijker uitkwam, hierheen zien komen om catechismusles te geven. Ik heb hen ook gedurende het winterseizoen zich iedere avond naar Valdocco zien begeven, langs steile, gevaarlijke wegen en paden, bedekt met sneeuw en ijs, om les te geven in de klassen die geen leermeester hadden, en zoveel mogelijk van(1)hun tijd daaraan zien besteden."

---

1 Tim. 6,8.

Tot hen behoorden Graaf Cays di Giletta, Markies Fassati en later Graaf Callori di Vignale en Graaf Scarampi di Pruney, die in 1900 op de leeftijd van tachtig jaar in een gesprek met prof. Don Celestino Durando schreide van vreugde en genegenheid bij de herinnering aan Don Bosco en aan de jaren van weleer.

Samen met de helpers verschenen in het Oratorio ook de helpsters over wie Don Bosco in bovengenoemde voordracht eveneens sprak: "Steeds meer deed de behoefte zich gevoelen om onze arme jongens ook in materieel opzicht te helpen. Er waren er wier jas en broek aan flarden hingen, zodanig dat het niet meer fatsoenlijk was om aan te zien. Er waren er die nooit eens de vodden van hemden die zij aan hadden konden verwisselen; zij waren zo volslagen haveloos dat geen enkele patroon hen wilde hebben om in zijn eigen werkplaats arbeid te verrichten. Het was in die gevallen dat de goedhartigheid en het nut van de medewerkers zich deden gelden. Thans zou ik ter ere van de Turijnse dames overal willen vertellen hoe velen van hen, hoewel uit een aanzienlijke en fijngevoelige omgeving stammend, er niettemin niet tegen opzagen, die rafelige jassen en broeken te nemen en eigenhandig te verstellen; hoe zij die al volkomen versleten hemden, die misschien nog nooit water gezien hadden, zelf ter hand namen, ze wasten, ze laptten en ze daarna weer aan de arme jongens gaven, die, aangetrokken door de geur der christelijke naastenliefde volhardden in het Oratorio en in het beoefenen van de deugden. Tal van die zeer verdienstelijke dames schonken ondergoed, nieuwe jassen, geld, levensmiddelen en zovele andere dingen als ze maar konden. Enkelen van hen zijn thans hier aanwezig om naar mij te luisteren en vele anderen zijn al opgeroepen door de Heer om het loon voor hun moeiten en voor hun werken van barmhartigheid te ontvangen."

Die welhaast heilige vrouwen hadden zich rond moeder Margherita geschaard, en de eerste onder hen allen, met haar brave zuster, mevrouw Margherita Gastaldi, moeder van kanunnik Lorenzo Gastaldi en, met haar, Markiezin Fassati; daarna een andere vooraanstaande dame van het Hof; en anderen meer, die het niet beneden hun waardigheid achtten zich naar de nederige boerin van Becchi te begeven om in haar pover kamertje lompen te verstellen.

En toen Don Bosco wezen begon op te nemen, zorgden zij met volkomen zelfverloochening voor hen als voor hun eigen kinderen. Iedere zaterdag brachten zij de leerlingen hemden en zakdoeken. Iedere maand zorgden zij voor schoon beddengoed en verstelden zij het zo nodig ijverig. Mevrouw Gastaldi was degene die ervoor zorgde dat het linnengoed gewassen werd. Zondags controleerde zij de bedden, daarna zette zij, als een weerbaar generaal, de jongens op rijen en een voor een controleerde zij hen, of zij wel van hemd gewisseld hadden, of zij hun handen en hals gewassen hadden. Vervolgens liet zij alles aanbrengen wat in de was moest en liet het naar de personen brengen die opdracht hadden om het te wassen. Ook controleerde zij de bovenkleding om na te gaan of er iets verstoeld moest worden, dikwijls een beroep doende op verschillende instituten en vrouwelijke opvoedingstehuizen, die erin wedijverden om dat werk van naastenliefde te verrichten. Zij bracht een groot deel van de dag in de linnenkamer van het Oratorio door en hielp de goede Margherita om die in orde te houden.

verschafte of liet anderen verschaffen wat er ontbrak voor de bedden en voor de jongens; verleende zoveel mogelijk ook hulp in geld, zodat de jongens haar, zowel als haar zuster, als zeer bijzondere weldoensters beschouwden. Verscheidene jaren lang volhardden zij in dat werk van naastenliefde, ook nadat de moeder van Don Bosco gestorven was.

Tot hier toe hebben we het gehad over de zorgen die aan de jongens van het Oratorio besteed werden wanneer zij gezond waren, maar wij moeten eraan toevoegen dat, wanneer zij ziek waren, het hun van begin af aan niet ontbrak aan vooraanstaande weldoeners die hen terzijde stonden, hun pijn verlichtten en er zich op toeleghen hun de gezondheid weer te geven. De jongens, die extern waren, wist Don Bosco aan te bevelen in de zorgen van weldadige doktoren, die bereid waren ook aan de meest behoeftigen hulp te verlenen die thuis verpleegd werden; en degenen die overgebracht hadden moeten worden naar de ziekenhuizen, beval Don Bosco aan in de zorgen der zusters en artsen, opdat zij hun bijzondere zorg zouden verlenen; zowel die als genen bezocht hij daarna met vaderlijke genegenheid. Wat de jongens aangaat die in Valdocco waren opgenomen, wilde hij van dat jaar af hebben dat er een vaste huisdokter zou zijn en de eerste was dokter Vella, geboortig uit Cavagliá. Don Bosco droeg hem een grote genegenheid toe, evenals aan zijn broer die, met andere seminaristen, door de curie van Mgr. Frasoni gezonden, catechismusonderricht kwam geven in het Oratorio. De dokter wijdde zich met overgave aan dat liefdewerk, tot het jaar 1856 toe, wanneer hij benoemd werd tot hoogleraar in de medicijnen aan de universiteit van Bologna.

Vella werd door andere vooraanstaande artsen opgevolgd, bezielde door eenzelfde geest als de zijne, en aan wie wij in de loop van onze geschiedenis nog menige treffende herinnering zullen ophalen; maar behalve die om zo te zeggen vaste functionarissen, waren er honderden artsen, die in de loop van veertig en meer jaren gratis op uitnodiging van Don Bosco of van zijn plaatsvervangers, overdag en 's nachts enkele ernstig ziek geworden leerlingen kwamen bezoeken en genezen. Het waren mannen van grote faam vanwege hun kennis, ervaring en behendigheid bij de moeilijkste chirurgische ingrepen, druk bezet van de morgen tot de avond, en toch, ondanks het ernstige ongemak, waren zij degene die hen geroepen had dankbaar, en zij verklaarden zich bereid om hun werk te doen telkens wanneer er behoefte aan was. En de jongens uit het volk werden met diezelfde zorg behandeld als de jongens van de rijke mensen. Zo kon grootheid van ziel zich verenigen met christelijke naastenliefde. Lof zij de geneesheren van Turijn. Laat ons gebed en onze erkentelijkheid niet verflauwen, wijl niet alleen de Heilige Schrift ons leert: "Geef de arts om zijn zorg de hem verschuldigde eer," maar zij voegt eraan toe dat hij een geschenk des Heren is "want ook hij is door de Heer geschapen(1)."

---

(1) Ecclesiasticus 38,1,

H O O F D S T U K   XXIII

DE JONGE JOOD UIT AMSTERDAM - ZIJN ONTMOETING MET DON
BOSCO IN HET ZIEKENHUIS - ZIJN GESCHIEDENIS - EEN ZUSTER
VAN HEM WORDT KATHOLIEK - ZIJN GODSDIENSTIGE TWIJFELS -
DE OORZAAK VAN ZIJN ZIEKTE - ONDERHOUD MET DON BOSCO -
KUIPERIEN VAN DE JODEN OM ZIJN BEKERING TE VERHINDEREN
- ZIJN DOOPSEL EN EDEL AFSTERVEN

In de jaren 1847 en 1848 maakte God in zijn goedheid Don Bosco tot het instrument van een wonderbaarlijke bekering. Toen hij zich op zekere dag zoals gewoonlijk naar het Sint-Jansziekenhuis begaf, werd hij door de overste van de zusters, zuster Serafina di Buttigliera, ervan op de hoogte gebracht dat er een jonge Jood voor verzorging was opgenomen, een jongeman van 23 jaar, die neiging aan de dag legde om christen te worden. Don Bosco gaf de zuster voorzichtige richtlijnen, om de onderrichting te beginnen zonder zich in strijdvragen te begeven, en beloofde haar dat hij zich over die arme ziel zou ontfermen. Intussen begon de zuster, om de jongen aangenaam bezig te houden, onder meer zoveel als zij wist te vertellen over Don Bosco, vooral over zijn geneugtenheid voor de jongens en over wat hij allemaal gedaan had en nog deed voor de jongens van Turijn. De jonge Jood luisterde met wonderlijke en steeds groeiende geestdrift naar die verhalen, zodat er onmerkbaar een levendig verlangen in hem groeide om die priester te leren kennen. En op een goede dag kwam zuster Serafina de kamer binnen, nadat zij eerst Don Bosco had uitgenodigd, en zei tot de zieke: "Ik kom u iets vertellen dat u genoeg zal doen, naar ik hoop. Op dit ogenblik bevindt zich die Don Bosco in huis, over wie we zo dikwijls gesproken hebben. Als u hem wil zien en kennis met hem wil maken, zal ik hem vragen hier te komen. Het is een bezoek dat u ongetwijfeld veel troost zal verstrekken."

Verheugd zei de jongen tegen de zuster: "Ja, natuurlijk, heel erg graag!" Don Bosco kwam. Het was een van de mooiste kamers van het ziekenhuis. De jongen, die nog kracht genoeg had om het bed te verlaten, zat op een stoel. Toen de priester binnenkwam stond hij op en nam eerbiedig zijn pet af, waarvan de klep zijn gezicht bedekte. Zijn mooi uiterlijk verborg een lijdende ziel. Na de eerste vragen onderkende Don Bosco dat hij hier met een edel karakter en een oprechte ziel te doen had; zijn eerste bezoek was kort, maar opende de weg voor vele volgende, die van langer duur en van verheugende resultaten waren. Nauwelijks

had de jongeman kennis gemaakt met Don Bosco, of hij voelde zich vervuld van een liefdevolle en diepe sympathie voor de katholieke priester; naderhand vertelde hij hem zijn hele geschiedenis.

Hij heette Abraham, was geboren in Amsterdam, waar zijn ouders woonden die zeer vermogend waren. Daar hij een goed verstand had, had hij op school snelle vorderingen gemaakt, en wijd hij de lieveling van de familie was, kreeg hij ruimschoots zijn zin in alles wat hij maar verlangen kon aan verzetjes en ontspanning: schouwburg, gezellige bijeenkomsten en allerlei comfort. Toch had hij zich steeds heel zedig gedragen. Hij had een oudere zuster van wie hij erg veel hield en die Rachel heette; zij voedde het geheime verlangen christen te worden. Zij had er iets op gevonden om in het geheim de beste boeken te lezen die over de godsdienst handelden. Bovendien had zij verschillende katholieke personen ontmoet en zowel op de ene als op de andere manier, had zij zich enigermate op de hoogte gesteld van de waarheden en van lieverlede haar jongere broer enkele christelijke beginselen bijgebracht, zonder dat hij er erg in had. Rachel was een paar jaar ouder dan Abraham en toen zij, omtrent 17 jaar oud, besloten had toe te treden tot de Zusters van Liefde, vertelde zij haar vader wat zij van plan was, en vroeg verlof om naar Frankrijk te gaan. Haar vader was hoogst verontwaardigd, en daar hij haar niet van haar voornemen kon afbrengen, wilde hij haar beslist geen toestemming geven om te gaan zolang zij niet meerderjarig was. Toen stemde hij erin toe dat zij overal heen kon gaan waar zij het beter vond, maar ontferde haar en verleende haar niets om van te kunnen leven. Een tante van haar echter, eveneens een Jodin, en die tot medelijden bewogen was, voorzag haar van de benodigde som en haar uitzet samen te stellen, zodat zij haar intrede zou kunnen doen bij de dochters van de Heilige Vincentius. Rachel ging naar Parijs, maar toen Abraham hoorde, dat zijn zuster katholiek wilde worden, vatte hij een hartgrondige afkeer van haar op, grotendeels veroorzaakt door de mening dat zij niet meer van hem hield. Toch bleven de christelijke gevoelens voldoende diep in zijn gemoed gegrift, voldoende in alle geval om een begin van twijfel ten aanzijn van zijn eigen godsdienst levendig te houden.

Het duurde niet lang of zijn moeder merkte iets van die twijfel en om hem te doen standhouden in het Joodse geloof, vertelde zij hem dikwijls de lachwekkende en schrikbaarjagende fabels van de Talmoed, die de Joden die van godsdienst veranderden met vreselijke bestraffingen bedreigen. Abraham toonde zich echter ongelovig en zei telkens maar: "Maar wat heb ik toch te vrezen van die tovenares, van wie u me vertelt dat zij al ten tijde van Adam leefde? Als zij nog leeft, zoals u me verzekert, dan moet ze toch al behoorlijk op jaren zijn en zal ze wel niet erg veel kracht meer hebben om me nog kwaad te kunnen doen." Zijn vader, die een uitermate bijgelovig man was, en die zag dat de jongen zich steeds verder van zijn opvattingen verwijderde, ja, dat hij er zelfs om lachte, liet toen een geleerde rabbijn komen opdat die hem met kracht van redenen zou overtuigen. Maar Abraham, die een scherpzinnige geest had, stelde vooral vragen over het belangrijke punt van het eeuwige rijk dat God aan David beloofd had en vroeg waar dat rijk in de huidige tijd was. Ook vroeg hij steeds en bij herhaling: "Er staat geschreven in de boeken van Mozes dat de scepter Juda niet ontnomen zal worden, noch de leider van zijn zijde, zolang de Messias niet komt. Welnu, indien de

Messias niet gekomen is, waar is dan onze heerschappij van Juda? En wanneer Juda de heerschappij ontnomen is, is dat dan niet een teken dat de Messias al gekomen is?" Hoe de rabbijn ook zijn best deed, hij slaagde er niet in hem te voldoen.

Zijn vader, die hem als een uitverkoren zoon liefhad, stuurde hem, toen hij zag dat hij steeds maar bezig bleef en onderrichting wilde hebben op het terrein van de godsdienst, naar de protestantse dominees, opdat zij zijn moeilijkheden zouden oplossen, ervan overtuigd dat zij hem tot tevredenheid zouden kunnen antwoorden, zonder dat hij het geloof zou verlaten waarin hij was geboren. Die echter deden hun best om hem tot hun overtuiging over te halen, maar de jongen vond, dat een gemeenschap zonder offer, zonder plechtig ritueel, zonder eenheid en zonder een vaste leer, geen godsdienst was. Om hem te bekeren leidden die ongelukkigen hem toen op de weg van slechte gewoonten en tot overmaat van ramp viel hij in die valstrik. Het gevolg van die uitspattingen was echter een langzame longziekte, waardoor hij, toen Abraham er de eerste symptomen van bespeurde en als oorzaak ervan de valse raadgevingen van de protestanten erkende, van haat vervuld werd tegen het christendom. Hij klaagde zich bitter bij zijn vader en vroeg hem, waarom die hem naar de dominees gestuurd had. Maar zijn vader antwoordde; "Ik heb je het Christendom willen doen kennen, en dat zijn de leiders ervan. In Amsterdam was inderdaad alles wat de naam van christendom droeg, protestant. Zowel de rechtbanken, als de kerken en de clubs. De katholieken waren gering in aantal en onbekend, zelfs hun naam en die van onze heilige godsdienst had hij zelfs nooit horen noemen. Daarom was Abraham er dan ook van overtuigd dat zijn zuster Rachel, door christen te worden, thans tot de protestanten behoorde.

Doordat zijn ziekte bleef aanhouden, besloten zijn ouders te proberen hem te laten genezen door de zorgen van de meest bekwame geneesheren, daarom stuurden ze hem naar Wenen, waar hij enige tijd in enkele ziekenhuizen vertoefde, waar hij met rijkelijke zorg omringd werd, aangezien zijn vader op geen kosten keek. De ziekte nam evenwel haar beloop, men meende dat het goed zou zijn te proberen of het hem iets zou baten andere lucht in te ademen, die van Innsbruck eerst en daarna die van Turijn. De pogingen liepen op niets uit, en de longontsteking ging ten slotte in echte tering over. Aanvankelijk werd hij met graagte opgenomen in het huis van rijke Joden, die echter, daar zij voor de gezondheid van hun kinderen vreesden, hem naar Chieri stuurden. Maar toen hij hier erger ziek werd, keerde hij naar Turijn bij zijn ouders terug, die hem na enkele dagen besloten te laten opnemen in het Sint-Janshospitaal, waar zij een kamer voor hem gehuurd hadden.

Het was toen dat hij het geluk had Don Bosco te ontmoeten, die hem bij de eerste keren dat hij hem bezocht met geen woord over de godsdienst sprak, en hij begon pas een gedachtewisseling met hem toen hij zeker was van zijn genegenheid. Toen zag Abraham in, welke vergissing hij gemaakt had ten aanzien van het christendom, dat hij verward had met een protestantse sekte en hij geraakte vol bewondering voor de schoonheid van het katholicisme. De Joden waren echter op de hoogte van die langdurige bezoeken van Don Bosco en maakten zich op om die beking te verhinderen. Van dat ogenblik af werd, het moeilijker met Abraham over de godsdienst te spreken, en Don Bosco kon hem nog slechts bij zeldzame gelegenheden benaderen. Er waren twee bedienden bij de jongen

geplaatst die hem voortdurend bewaakten, de een overdag, de andere 's nachts. Abraham vond dat erg pijnlijk, daar hij steeds meer wilde weten; plotseling drong het tot hem door dat een van de twee bedienden alleen maar Frans sprak en de ander Frans en Duits. Daar hij uitstekend Engels kende, deelde hij die ontdekking aan zuster Serafina, die eveneens het Engels machtig was, mee en ze spraken af dat de godsdienstige onderrichting in die taal zou worden voortgezet, in de zekerheid dat zij niet zouden worden verstaan. Don Bosco duidde de zuster aan, hoe zij met de catechismus te werk moest gaan, gaf haar de Discussioni dirette agli Ebrei (Verhandelingen voor de Joden) en Gli Ebrei (De Joden) van de theoloog Vincenzo Rossi uit Mondovi ter lezing; twee werken, waarin de beïjzen uiteengezet worden om de Joden ervan te overtuigen dat de Messias, dat wil zeggen Jezus Christus, gekomen is. De twee bedienden die bij die gesprekken tegenwoordig waren, kregen argwaan, ook al verstonden zij er geen woord van, en brachten hun meesters op de hoogte, die van de vader van Abraham opdracht gekregen hadden om beslist te verhinderen dat de jongen katholiek zou worden. Daarom wilden zij dat hij naar Chieri zou worden overgebracht; maar de afkeer die er in de Joodse families van Chieri tegen die ziekte heerste, viel niet te overwinnen door het vooruitzicht op een grote beloning, en zij besloten Abraham in het Sint-Jansziekenhuis te laten. Intussen woekerde de ziekte voort, de Joden waren op hun hoede, en de vader die op de hoogte gesteld was gaf bevel, dat zijn zoon tot iedere prijs, dood of levend, naar Amsterdam gestuurd zou worden. De doktoren kwamen daartegen evenwel krachtig in verzet en gingen zover dat zij een dergelijk plan niet minder dan een moord noemden, opmerkend dat er geen enkele hoop op genezing meer was, en dat de jongen tengevolge van zijn zwakte voor zijn tijd zou sterven tengevolge van de reis. De Joden van Turijn die op het laatste ogenblik zagen dat hij niet meer kon genezen en vervuld van de bijgelovige vrees die zij koesteren om in de buurt van stervenden te komen, lieten hem in de steek, en maakten zich weinig zorgen erover dat de christenen voor hem zorgden. Van dat gunstige ogenblik maakte kapelaan Don Rossi gebruik om hem te dopen; hij reikte hem vervolgens de heilige Communie uit, diende hem het heilig Oliesel toe om twee uur na middernacht. De Joden wisten van niets. Don Bosco begaf zich enkele dagen later naar het ziekenhuis om Abraham te bezoeken, maar onderweg kwam hij een herstellende tegen die hem toeriep:

"Gaat u misschien de jonge Abraham bezoeken?"

"Ja."

"Hij is gisteravond gestorven!"

Zes maanden was Abraham ziek in dat hospitaal geweest.

Toen Don Bosco in 1883 in Parijs kwam, ging hij een bezoek brengen bij de Zusters van Liefde, en vroeg of er zich in huis ook een zuster uit Amsterdam bevond die vroeger Jodin geweest was.

"O ja, zeker, ze is er nog," antwoordde de zuster-portierster: "Rachel."

"Wel, wilt u haar dan zeggen dat ik haar het laatste nieuws over haar broer kom vertellen."

"Haar broer? Die is al lang dood."

"Dat weet ik, maar u kunt haar zeggen dat hij gestorven is met het hoofd op deze armen."

"Dus is hij katholiek gestorven? Zijn zuster wist dat hij christen geworden was, Doch het was slechts een vaag gerucht geweest; zij had geen zekerheid."

"Ik kan haar die zekerheid geven. Wanneer zou ik zuster Rachel kunnen spreken?"

"Komt u morgen terug om de heilige Mis te lezen dan zal ik er met de Overste over spreken. Wat zal zuster Rachel blij zijn?"

De volgende dag zorgde Don Bosco dat hij er was. Bij hun gesprek toonde de zuster zich uiterst verheugd. Zij had de priester voor zich, die door de Heer was aangewezen om de eeuwige redding van haar geliefde broer te verzekeren, en thans kwam zij te weten, dat het zaad dat zij zoveel jaren geleden had uitgestrooid zijn vruchten in het eeuwige leven had afgeworpen. Don Bosco droeg de heilige Mis op en preekte, en al de goede zusters brachten met Rachel een ware feestdag door.

H O O F D S T U K   XXIV

NOODZAAK VAN EEN TWEEDE ZONDAGSORATORIO - OVEREENKOMST
TUSSEN TWEE VRIENDEN - EEN VOORSTEL VAN MONSEIGNEUR
FRANSONI - DE KAPITEIN OP ZOEK NAAR EEN STRATEGISCHE
POSITIE EEN BLIKSEMSLAG - DE BIJEN EN DE AANKONDIGING
VAN HET NIEUWE ORATORIO - BEZOEKEN - HET KALMEREN DER
WOEDENDE WASVROUWEN

Hoe meer Don Bosco en zijn onvergelykelijke helper, de theoloog Borel, en hun andere assistenten zich moeite gaven om het schoolonder-richt en de godsdienstige ontwikkeling in het Oratorio van de Heilige Franciscus van Sales te bevorderen, des te meer nam van de andere kant het aantal van de jongens die het bezochten toe. Op zondag waren de jongens in een zo grote menigte aanwezig, dat een deel ervan nauwelijks in de kerk kon; daarom moesten er gedurende de heilige diensten een tweehonderd en meer in de klassen of in een hoek van de speelplaats worden beziggehouden. De speelplaats zelf, hoewel geenszins klein, was niettemin ontoereikend geworden voor vrije spelen; het leek wel een excercitieterrein waarop het voor de soldaten bijna onmogelijk was militaire oefeningen te houden zonder elkaar het ondersteboven te lopen, tegen elkaar op te botsen of elkander onwillekeurig sabelhouwen toe te brengen. Er moesten dus voorzieningen getroffen worden.

Op een zondag in augustus, toen de namiddagoefeningen in de kerk waren afgelopen, nam Don Bosco de theoloog Borel apart en zei tegen hem:

"Sinds enkele zondagen, en vandaag vooral, zult u wel het oneindige aantal jongens in het Oratorio hebben opgemerkt: het zijn er niet minder dan achthonderd. Zoals u ziet kunnen ze niet eens allen in de kerk, en de anderen zijn zo opeengepakt, dat men er medelijden mee zou krijgen. En wat zullen we over de speelplaats zeggen? Ieder ogenblik struikelt de een over de ander; het is alsof de speelplaats met jongens geplaveid is. En hoe meer er komen, des te erger wordt het. Het aantal verminderen door een deel weg te zenden gaat niet, want dat zou zoveel zijn als hen aan hun lot over te laten en hen bloot te stellen aan het gevaar van verloren te gaan. Wat moeten we dus doen?"

"Ik heb het gezien," antwoordde de ander, "en ik ben ervan overtuigd dat een plaats die aanvankelijk voldoende ruimte scheen te bieden, in het vervolg veel te klein zal zijn; maar moeten we nu weer onze ten-

ten opbreken en ergens anders heentrekken, zoals de kraanvogels en de zwaluwen ieder jaar doen?"

"Ik geloof," hernam Don Bosco, "dat we er op een andere manier iets op zullen vinden. Uit verschillende navragen is mij gebleken dat ruim een derde deel van die jongens die hier zijn, hierheen komen uit de buurt van de Piazza Castella, van de Piazza San Carlo, uit de Borgo Nuovo en uit de parochie San Salvator, dus tot twee mijlen ver. Wanneer we nu in die buurten een tweede Oratorio zouden openen, denkt u dan ook niet dat we dan ook ons doel bereiken als we hier blijven?"

Bij die opmerking van Don Bosco moest Don Borel even nadenken en toen riep hij uit, met een verheugde uitdrukking van blijdschap: Optima propositio, "dat is een prachtig voorstel. Op die manier slaan we twee vliegen in een klap: doordat het aantal jongens van dat Oratorio vermindert, zullen we beter kunnen zorgen voor de overblijvenden; en intussen zullen we vele anderen naar het nieuwe Instituut trekken, die op het ogenblik niet hierheen komen, omdat ze het te ver vinden. Laten we dus maar meteen aan het werk gaan." Aldus de afspraak tussen de beide vrienden.

Allereerst ging Don Bosco de volgende dag zijn opwachting maken bij Mgr. Frasoni, en hij zette hem de noodzaak en het plan van een tweede Oratorio uiteen voor de zondagsbijeenkomsten, en vroeg om de steun van zijn wijze raad. De hoogwaardige Aartsbisschop prees het verstandige besluit en keurde het goed, en daar hij de behoeften kende van de bevolking die hem was toevertrouwd, stelde hij voor, dat men het nieuwe Instituut in het midden van de stad zou inrichten.

Gesteund door de woorden van de eerbiedwaardige Herder, ging Don Bosco eveneens zijn plan uiteenzetten bij de pastoor van de kerk der Madonna ter Engelen, en die toonde zich er niet enkel verheugd over, maar beloofde ook zoveel als in zijn vermogen was, te zullen helpen. Gerustgesteld door dat antwoord, begaf hij zich op zekere dag naar de wijken van de Porta Nuova en bezocht hij verschillende plaatsen in de omgeving. Na het voor en tegen van verschillende plaatsen tegen elkaar te hebben afgewogen, besloot hij een plaats te kiezen bij de zogenaamde Viale del Re, tegenwoordig de Corso Vittorio Emanuele II, in de nabijheid van de Po. Die plaats is tegenwoordig volgebouwd met prachtige huizen, doorkruist door ruime straten en vol heerlijke tuinen; maar in die tijd was het slechts een uitgestrekte grasvlakte, met enkele spaarzame, armelijke huisjes, hier en daar onordelijk en zonder enig plan verspreid, voor het merendeel bewoond door wasvrouwen. Daar het een vrij, als het ware buiten de stad liggend terrein was, met bovendien een schaduwwrijke omgeving, leende het zich heel bijzonder voor openbare bijeenkomsten. Vooral op zondagen verzamelden zich daar een grote menigte kwajongens om er allerlei kattenkwaad uit te halen, terwijl er velen van hen op dat ogenblik in de catechismus hadden moeten zijn of in de kerk van hun parochie, doch thans nam hun onwetendheid op het gebied van de godsdienst hand over hand toe en werd hun kennis van alle mogelijk kwaad steeds groter. Daar was dus een plaats die wel bijzonder geschikt was voor het doel dat Don Bosco nastreefde, die als ervaren kapitein die plek als strategische positie koos om er zijn tenten op te slaan.

In de buurt ontdekte hij een huisje met een armzalig dak en een erf. Hij vroeg van wie dat was en vernam dat de eigenares een zekere mevrouw Vaglianti was. Die ging hij dus opzoeken en zette haar het doel van zijn bezoek uiteen en vroeg haar of zij hem die woning wilde verhuren. De brave dame toonde zich wel tot een overeenkomst bereid, maar ze konden het niet eens worden over de jaarlijkse huurprijs. Na lang over en weer gepraat zag het ernaar uit, dat de onderhandelingen afgebroken dreigden te worden, toen een zonderlinge gebeurtenis plotseling iedere mogelijkheid uit de weg ruimde. De hemel was intussen betrokken. En plotseling kwam er een bliksemflits, zo hevig, dat de vrome dame er volslagen van ontstelde en, zich tot Don Bosco richtend, zei ze: "God heeft mij voor de bliksem behoed, en daarom zal ik u het huis laten voor het bedrag dat u me aanbiedt." "Ik dank u zeer," antwoordde Don Bosco, "en ik zal Onze-Lieve-Heer bidden dat hij u thans en voor altijd zal zegenen." - Na enkele ogenblikken hield het rumoer van de donder op, de lampen konden gedoofd worden, en de overeenkomst werd vastgesteld voor een huurprijs van 450 lire. Op die manier toonde ook de bliksem zich gunstig voor Don Bosco, door als een welwillend bemiddelaar voor hem op te treden.

Toen de huurders weg waren, werden spoedig de metselaars erheen gezonden om de kapel in orde te maken. Intussen deelde Don Bosco op een zondag, toen hij temidden van zijn jongens was, hun het nieuws mee dat er spoedig een tweede Oratorio zou worden geopend. En nog steeds herinnert men zich de aardige gelijkenis die hij gebruikte om het grote nieuws mede te delen.

"Mijn beste jongens," zei hij, "wanneer de bijen zich te zeer vermenigvuldigd hebben in een bijenkorf, trekt een deel van hen eruit, sticht een nieuwe familie en wil ergens anders gaan wonen. Zoals jullie zien, zijn we hier met zo velen dat niemand meer weet hoe hij zich keren of wenden moet. In de speeltijd van vandaag heeft van tijd tot tijd de een of ander een duw gekregen, is tegen de grond geworpen en heeft een bloedneus opgelopen. In de kerk zijn we op elkaar gedrongen als haringen in een ton. We kunnen ze niet groter maken door met rug en schouders te duwen, want ze zou ons op het hoofd kunnen vallen. Wat zullen we dus doen? We zullen het voorbeeld van de bijen volgen: we gaan een tweede familie stichten en een tweede Oratorio openen."

Die woorden werden met een kreet van vreugde begroet. Toen hij de jeugdige geestdrift tot bedaren had laten komen, nam de goede priester weer het woord en zei: "Nu zullen jullie wel nieuwsgierig zijn te weten waar het nieuwe Oratorio zal worden geopend, en wie van jullie er naartoe moeten gaan; jullie willen weten wanneer het geopend zal worden; of dat vroeg of laat zal zijn; en welke naam het zal dragen. Als jullie even stil zijn, zal ik daar in het korte antwoord op geven. Het Oratorio zal komen bij de Porta Nuova, op korte afstand van de ijzeren brug, aan de Viale del Re, ook wel de platanenweg genoemd, omdat die er langs staan. Vervolgens moeten diegenen van jullie erheen gaan, die in dat stadsgedeelte wonen, hetzij omdat dat dichterbij in de buurt is, hetzij omdat zij met hun voorbeeld andere jongens erheen kunnen leiden. - Wanneer het geopend zal worden? Op het ogenblik zijn de werklieden bezig met de bouw van de kapel, en ik hoop dat op de achtste van de komende maand december, de feestdag van de Onbevleete Ontvangenis van Maria, wij het zullen kunnen inzegenen. Dus, evenals dat eerste, zullen wij het tweede

Oratorio openen op een dag die toegewijd is aan de Moeder van God en het onder haar machtige bescherming stellen. - En welke naam wij het zullen geven? Wij zullen het noemen het Oratorio van de Heilige Aloysius, en wel om twee redenen: de eerste is, om aan de jongens een model van onschuld en van iedere navolgenswaardige deugd te geven, en dat is juist de Heilige Aloysius van Gonzaga, ons door de Kerk zelf voorgesteld; de tweede reden spruit voort uit de erkentelijkheid en dankbaarheid jegens onze eerbiedwaardige aartsbisschop, monseigneur Aloysius Fransoni, die ons zo zeer genegen is, ons zegent en ons beschermt. Vinden jullie dat prettig? Zijn jullie tevreden? - Een oorverdovend salvo van "Ja, ja!" was het antwoord, gevolgd door een herhaald "Leve de Heilige Aloysius, leve het Oratorio van de Porta Nuova, Leve Don Bosco" Nooit vond er een argelozer, opgewekter en eensgezinder volksreferendum plaats.

Die mededelingen, die door de jongens al gauw overgebracht werden in de schoot van hun familie, op de scholen en in de werkplaatsen, deden ook al gauw de ronde in de betreffende wijken. Bijgevolg gingen nu en dan troepen jongens de plaats van het nieuwe Oratorio bezoeken, en toen ze zagen hoe goed er gezorgd werd voor de hun begeerde ontspanningsspelen gingen ze er met graagte heen en leek iedere dag hun wel duizend dagen alvorens die van de opening zou zijn gekomen. Op die manier kenden zij het Instituut al door en door, weken voordat de opening plaatsvond.

Maar niet allen waren verrukt over het besluit dat mevrouw Vaglienti genomen had. Ter plaatse woonden namelijk verschillende wasvrouwen, zij hadden er hun droogplaatsen en washokken. Nauwelijks hadden zij vernomen dat Don Bosco die plaats gehuurd had om er een Oratorio van te maken, of zij werden als furies, en nadat de ene de andere behoorlijk had opgewarmd, kwamen zij tot het besluit de arme priester persoonlijk te lijf te gaan en hem met beledigingen en bedreigingen te dwingen de huur-overeenkomst ongedaan te maken. Toen Don Bosco dan ook op zekere dag met mevrouw Vaglienti zich ter plaatse begaf om de gehuurde vertrekken in ogenschouw te nemen en te zien hoe hij ze naar zijn behoefte kon inrichten, werd hij plotseling door een stuk of twaalf van die dames omsingeld. Met gezichten zo rood als een kreeft, met ogen die fonkelden van woede en ergernis, en de vuisten in de zij geplaat, begonnen zij hem als bezetenen te overstelpen met een stortvloed van beledigingen en verwersingen zonder weerga. "Priester zonder hart en zonder liefde, wat voor kwaad hebben wij gedaan, dat u ons uit dat huis komt wegjagen?" - "Zijn er soms geen andere, vrijere plaatsen in Turijn te vinden om er de deugniet uit te hangen met schurken en dieven? U deed beter als u ze de nek brak," - "Dat ie maar een ongeluk krijgt!" loop naar de hel met uw Oratorio!" - "Als hij niet gaat, zullen we hem er wel uitwerken: we hebben sterke handen, weet je, en we weten wel hoe we hem het gezicht moeten wassen," en bij die woorden namen ze een dreigende houding tegenover hem aan Om hen tot bedaren te brengen zei Don Bosco: "Luistert eens, beste vrouwen ..."

"We willen helemaal niet luisteren; laat ons die kamers en ga naar waar u vandaan komt, anders zullen we u meer dood dan levend laten vertrekken," schreeuwden enkelen. Sommigen hieven al de hand tegen hem op, toen mevrouw Vagliente tussenbeide kwam en zei: "Jullie vergissen je wel heel erg; jullie denken dat die priester hier gekomen is om jullie het brood uit de mond te stoten, maar hij komt het jullie integendeel juist verschaffen. Door hier een Oratorio in te richten en vervolgens een col-

lege voor jongens, zorgt hij ervoor dat jullie wasgoed krijgen om te wassen, broeken om te reinigen, hemden en beddegoed om te verstellen en zo voort. Waarom gaan jullie dus zo tegen hem te keer, terwijl jullie hem dankbaar behoorden te zijn? En wat de woning aangaat, ikzelf zal een andere voor jullie zoeken hier in de nabijheid. Dan blijven jullie evengoed dicht in de buurt van de Po, genieten hetzelfde gemak om te kunnen wassen en de was te bleken te leggen, en tegelijkertijd krijgen jullie meer werk en dus meer verdienste.

Die wijze woorden van de dame kwamen als een handvol zand op twee zwermen bijen die met elkaar in gevecht waren, of beter gezegd, als een straal wijwater op een storm van bezeten geesten. De wasvrouwen deden er het zwijgen toe, vervolgens luisterden zij naar rede, tenslotte verontschuldigde zij zich voor hun onbeschoftheid en voortaan lieten zij Don Bosco en zijn Oratorio met rust.

Het waren wel andere veldslagen die in voorbereiding waren, veldslagen die veel gevaarlijker en harder waren en die niet enkel tegen Don Bosco en zijn Oratorio waren gericht!

H O O F D S T U K XXV

AFTREDEN VAN MINISTER LA MARGHERITA - VERZOEK AAN DE
KONING VOOR DE EMANCIPATIE VAN DE WALDENZEN EN DE JODEN -
AFKONDIGING VAN DE EERSTE BURGERLIJKE HERVORMINGEN -
VRIJHEID VAN DRUKPERS - GEESTDRIFTIGE VOLKSBETOGINGEN -
WAARSCHUWINGEN VAN DE AARTSBISSCHOP TOT DE GEESTELIJKHEID
EN DE GELOVIGEN -HOEWEL UITGENODIGD NEEMT DON BOSCO NIET
DEEL AAN DE BETOGINGEN - MAANDELIJKSE PROCESSIES TER ERE
VAN DE ALOYSIUS, EN DE LIEFDE TOT DE KERK, LEVENDIG
GEHOUDEN ONDER DE JONGENS - DON BOSCO BIJ MGR. FRANSONI -
DE SEMINARISTEN

De brief die de koning geschreven had aan Graaf di Castagnetto ont-
hulde genomen besluiten. Inderdaad werd op 9 oktober Graaf La Margheri-
ta, de enige onder de ministers die de Vorst niet vleide, ontslagen uit
het ministerie, en de liberalen triomfeerden volkomen in de regering,
en bleven meester van het terrein. Karel Albert zag weldra zijn fout in,
maar het was te laat.

Het eerste gevolg daarvan was terstond merkbaar. Markies Roberto
d'Azeglio, de broer van Graaf Massimo, nam het initiatief tot een re-
quest, waarin degenen die vrienden van de vrijheid waren, werden aange-
spoord zich tot de koning te wenden en hem te vragen dat Joden en de
Waldenzen niet langer meer onderworpen zouden zijn aan bijzondere wet-
ten, dat zij gelijkgesteld zouden worden aan de anderen en dat hun zou
worden verleend wat emancipatie genoemd werd. Niet weinigen, ook onder
de geestelijkheid die geen acht geslagen hadden op de ketterse uitdruk-
kingen die in dat verzoekschrift voorkwamen, lieten zich strikken door
de schijn van rechtvaardigheid en vrijheid. En toch waren er zoveel de-
creten afgekondigd en gesanctioneerd om de katholieken te verdedigen
tegen de verleidingen van de Waldenzen, tegen de roofzucht van de Joden
en tegen de onverdraagzaamheid en haat van beiden.

De Markies had zich ook tot de Bisschoppen gewend, doch dien dien-
den bij de koning een protest in, waarin zij de rechtmatigheid van de
verlangde gunst betwistten. Ook Don Bosco werd gevraagd om zijn handte-
kening onder het verzoekschrift, waarbij men hem deed opmerken dat het
reeds door zes kanunniken van het metropolitaans kapittel was onderte-
kend, door tien zielenherders uit de stad en andere kanunniken, pas-

toors en eenvoudige priesters ten getale van honderd. Don Bosco las het adres en antwoordde toen rustig: "Zodra ik hier de handtekening van de Aartsbisschop zie staan, zal ik ook de mijne zetten!" - Het verzoekschrift droeg weinig meer dan zeshonderd handtekeningen, niet alle uit Turijn, en werd de souverein op de 23ste december aangeboden.

Daar de Waldenzen en de Joden innig met hun partij verbonden waren, drongen de liberalen er met de meeste aandrang bij Karel Albert op aan, de verlangde politieke en burgerlijke vernieuwingen in te voeren. Doch daar de koning zich besluiteloos toonde, begonnen de buitenlandse dagbladen, daartoe aangezet door Massimo d'Azeglio, te schrijven dat de koning zijn invloed in Piëmont verloren had en dat de openbare mening in Italië zich tegen hem keerde. Geprikkeld en vreesachtig geworden door die berispingen en door die satires gaf Karel Albert boe en van 29 oktober tot 27 november kondigde hij de eerste Hervormingen af bestaande uit een reeks van edicten. Zij behelsden: Een hooggerechtshof van Cassatie, mondelinge discussie in de criminele rechtspraak: afschaffing van de bijzondere rechtspraak en jurisdictie voor bepaalde burgerlijke instituten; overdracht van de militaire naar de burgerlijke dienstplicht der politie; hervorming van de Staten-generaal; vrijheid der gemeenten om eigen raadsleden te kiezen; vrijheid van drukpers met preventieve censuur; dat laatste edict verklaarde ook als verboden het drukken van werken die beledigend waren voor de godsdienst en zijn bedienaren of de openbare zedelijkheid; er werd geen rekening gehouden met de kerkelijke Revisie: en metterdaad stelde het ook de openbaarmaking van herderlijke brieven der Bisschoppen onderworpen aan de burgerlijke censuur, evenals de catechismussen en alle andere godsdienstige en kerkelijke boeken, en zelfs de Bijbel.

De bisschoppen beriepen zich op het naleven van de gesanctioneerde bepalingen van het Vijfde Lateraanse Concilie en op dat van Trente, niet te hunnen voordele maar voor het welzijn van het volk, voor de verdediging van het geloof, voor de zekerstelling van de troon en voor de eer van de Koning. Maar zij bereikten niets en mgr. Andrea Charvaz deed beledigd afstand van zijn diocees van Pinerolo.

Intussen geraakte Turijn van 29 oktober af ten prooi aan een delirium van festiviteiten, en de geestdriftige rumoerige vreugdebetogingen over die hervormingen duurden verscheidene maanden. Het begon met een prachtige spontane van te voren klaargemaakte verlichting. Ontzaglijke feestelijk geklede mensenmenigten met een driekleurige kokarde op de borst, en met een woud van vaandels, liepen over de pleinen en door de straten onder kreten van "Italië! Karel Albert! Pius IX! Gioberti!" Bijna iedere dag waren er uitvoeringen van patriottische liederen. De sek-tehoofden verbreidden en vergrootten die beweging onder de hele arbeidersklasse; ieder ogenblik werden er openbare bijeenkomsten en banketten gehouden; de handelmaatschappijen zonden boodschappers naar de Koning om hem levensmiddelen en goederen aan te bieden voor het geval hij ter verdediging van het vaderland het zwaard uit de schede zou willen trekken. Karel Albert kon zijn paleis niet verlaten zonder verdoofd te worden door het rumoer van de toejuichingen en het applaus. Toen hij op 2 november naar Genua vertrok, waar andere lawaaijerige triomfen hem wachtten, werd hij door de menigte tot aan de Po vergezeld met bloemen en spandoeken. En weer werden er algemene feestelijke verlichtingen aan-

gebracht op 4 november de naamdag van de koning, en er werd een plechtig Te Deum gezongen in de kerk Del Miracolo. En de ziel van al die en andere overdreven manifestaties was Roberto d'Azeglio.

Toen Mgr. Fransoni zag dat vele geestelijken, onder wie ook bejaarden en ervarenen, zich door het koortsvuur van de nieuwigheden hadden laten aantasten, evenals door rekesten en burgerlijke festiviteiten, en met overdreven lof de Hervormingen, Karel Albert en Pius IX hemelhoog verhieven, begon hij op de elfde november met een openbare waarschuwing in de sacristieën, de geestelijkheid te verbieden deel te nemen aan politieke betogingen, onder meer zeggend dat de bedienaren van de Kerk de eersten behoren te zijn om te getuigen van hun eerbied voor de Koning, maar niet door middel van wereldse feestelijkheden, doch door ijverig de plichten in acht te nemen die hen met hem verbinden. En op 13 november gaf hij in een rondschrijven aan de pastoors toestemming om het Te Deum te zingen wanneer dat verlangd werd, hij beval hen aan, het volk duidelijk te makend dat de manier om aan God dank te brengen en Hem gunstig te stemmen voor onze gebeden is, zijn ziel te bevrijden van de slavernij van de zonde; evenmin kan men iets goeds verwachten van hem die, terwijl hij zich opwerpt als promotor van een of andere gewijde dienst, de kerkelijke wetten veracht; er zijn steeds mensen geweest die, om hun boosaardige activiteiten te verbergen, zich bekleden met de mantel van de godsdienst.

Bij die openhartige taal spektakelden onder de liberalen de bezwaren tegen de heilige prelaat, waarmee heel wat seculiere en reguliere geestelijken instemden met oordeelvellingen, die heel duidelijk erop wezen hoe weinig kennis zij hadden van de werkelijke feiten. Zij zeiden dat Mgr. Fransoni een partijganger van Oostenrijk en van de Jezuïeten was, een vijand van Italië, een bestrijder van diezelfde Paus die door heel de wereld werd toegejuicht en gezegend. In woord en geschrift verspreidden zij het gerucht als zou Pius IX het hoofd en middelpunt geweest zijn van de Italiaanse liga; dat hij een verbond was aangegaan met Karel Albert wiens grote vroomheid bekend was, voor de verdrijving van de Oostenrijkers; en dat hij hem een zwaard ten geschenke had gegeven dat hijzelf gezegend had en dat het inschrift droeg: In hoc gladio vinces, en andere praatjes van hetzelfde slag.

Tot degenen die kritiek uitoefenden op monseigneur behoorden enkele priesters die het gewicht van de kerkelijke tucht voelden en mischien hoopten dat de tijd gekomen was om het juk van het bisschoppelijk gezag af te werpen; er waren kloosterlingen die klieken vormden en het verlangen te kennen gaven naar interne hervormingen in hun kloosters, naar verandering van sommige ietwat strenge regels, naar vermindering van het gezag van de Overste, naar een populair regiem van grotere vrijheid, en die naderhand werden weggezonden of verlof vroegen om hun Congregatie te verlaten. Maar de vrome, werkzame en ernstig aan de vervulling van haar heilige zending werkende geestelijkheid stond aan de zijde van de Aartsbisschop.

Temidden van zoveel waanvoorstellingen trad de verheven voorzichtigheid van Don Bosco op schitterend, wijze op de voorgrond, vastbesloten nooit deel te zullen nemen, hetzij alleen of met zijn jongens, aan de straatbetogingen. Hij zag helder in, dat men onder de vlag van de vrijheid erop uit was, het volk op te hitsen tegen de rechten van alle

wettige vorsten en wel heel in het bijzonder tegen die van de Paus van Rome. Daar- om toonde hij zich allesbehalve verrukt over de politieke vernieuwingen, maar hij onthield zich eveneens ervan er met vijandige daden of woorden stelling tegen te nemen. Zijn program was, zo zei hij, het goede te doen, alléén het goede en dat tot iedere prijs. Toch kon hij zijn voornemen niet handhaven zonder lastig gevallen te worden. Gezaghebbende en invloedrijke lieden, die wisten dat hij zoveel honderden jongens tot zijn beschikking had, onder wie er een heel aantal reeds wat ouder waren, nodigden hem uit, zich met hen te voegen bij de massa die zich naar de feestelijkheden en de optochten begaf; maar ondanks de aanbiedingen, de aandrang en de verwijten, sloeg hij die uitnodigingen steeds af.

Op zekere dag kwam hij Brofferio tegen die tegen hem zei: "Morgen is er op de Piazza Castello ook een plaats opgehouden voor u en uw jongens." - "En als ik er niet heenga," antwoordde Don Bosco, "zullen er anderen zijn die die plaatsen zullen innemen. Ik heb dringende werkzaamheden die geen uitstel dulden."

"Of denkt u misschien dat het verkeerd is, openlijk getuigenis af te leggen van zijn liefde voor het vaderland?" merkte Brofferio op een min of meer sarcastische toon op.

"Ik denk niets; maar ik doe u opmerken, dat ik een eenvoudig priester ben, zonder door de staatsmacht erkend gezag en wiens ambt zich beperkt tot preken, biechthoren en catechismusles geven. Ik kan van mijn jongens buiten mijn kapel geen gehoorzaamheid verlangen, en daarom kunt u mij onmogelijk verantwoordelijk stellen in zulke plechtige omstandigheden."

Intussen bereidde Don Bosco demonstraties en optochten van een heel andere aard voor. Op 2 september had hij voor 27 lire een beeld van Maria Troosteres der Bedrukten gekocht met een voetstuk erbij, en hij bepaalde dat het in dat, en in het volgende jaar processiegewijs zou worden rondgedragen in de omgeving van het Oratorio bij gelegenheid van de voornaamste feesten van de Moeder Gods. Ook besliste hij dat er op iedere eerste zondag van de maand ter ere van de Heilige Aloysius een mooie processie zou rondtrekken op het terrein van het Oratorio, terwijl hij voor de maandelijkse oefening van de Goede Dood de laatste zondag bepaalde. Die oefening werd door Plus IX begiftigd met een volle aflat die men ten goede kon laten komen aan de Zielen van het Vagevuur, en aan allen die aan de processie deelnamen werden 300 dagen verleend. Terwijl nu in de stad duizenden vlaggetjes in de straten wapperden, en muziek en zang de patriottische hartstochten opzweepten, verlieten in het Oratorio scharen jongens, achter eenvoudige banieren aan, de kerk met het kleine beeld van de Heilige Aloysius temidden van lelies en bloemen, trokken rond de tuin van moeder Margherita, de onschuld en de zuiverheid bezingend, en keerden terug tot voor het altaar om daar de zegen te ontvangen van de Goddelijke Zaligmaker. De maandelijkse processie werd regelmatig gedurende een jaar of iets meer gehouden, en in alle geval gedurende heel de tijd dat de betogingen in de stad aanhielden.

Die en andere godvruchtige praktijken, die in die dagen beslist noodzakelijk waren, verrichtten onmetelijk veel goeds, en Don Bosco stond er zelf verwonderd over als hij zag hoe de jongens zich door hem lieten leiden. Iedere list, zoals wij zullen zien, ook de meest verlei-

delijke, ook die welke het meest in staat geacht kon worden de fantasie te treffen en de patriottische gevoelens te prikkelen en de hartstochten op te wekken, werd door de sektariërs uitgebuit om de Kerk voor te stellen als de vijandin van de vrijheid en van het welzijn van het volk. Vandaar dat men vele jaren lang bij vele mensen uit het volk een gebrek aan geloof of lauwheid in de beleving ervan moest betreuren, evenals on-eerbiedigheid, ja zelfs afkeer ten aanzien van de Bisschoppen en de priesters. Men kan er zich geen voorstelling van vormen hoe ver het bedrog van de heethoofden ging. Nederig verklaarde Don Bosco tegenover Don Giovanni Turchi: "Of ik mij gelukkig voel priester te zijn? Als dat niet het geval was, wat zou er dan van mij terechtgekomen zijn in die dagen?" Wat hij gevoelde was een aansporing voor hem om zijn woord tot de harten der jongens te doen doordringen, de vooroordelen uit de weg te ruimen, de waarheid te doen kennen, de liefde tot de godsdienst in hen brandende te houden.

Al die zorgen brachten er hem niet vanaf, te delen in de angsten en smarten van Mgr. Frasoni, en daar hij steeds toegang had tot het aartsbisschoppelijk paleis, ging hij er gedurende de laatste maanden van 1847 en gedurende de eerste van het jaar 1848 iedere avond om half zes naar toe en bleef er tot acht uur. Dikwijls kwam de jonge Francesco Picca die uit de school van de Porta Nuova kwam, hem tegen, en werd door hem dan uitgenodigd hem te vergezellen - "Heel graag," luidde steevast het antwoord; "maar waar gaat u heen?"

Het antwoord was bijna steeds hetzelfde: "Naar de Aartsbisschop," - Daar onderhielden de jonge priester en de eerbiedwaardige prelaat zich met elkaar over de ernstige gebeurtenissen die elkaar met zo grote snelheid opvolgden, en Don Bosco kreeg dikwijls moeilijke en delicate opdrachten, aangezien er waren die ieder woord, iedere regel schrift of iedere stap van de Aartsbisschop bespioneerden.

De tijden werden met de dag triester. De commissies die moesten waken over de pers stonden toe dat er misdadige boeken gedrukt werden, en zij maakten de weg vrij voor de meest goddeloze boeken en boekjes die in Frankrijk en Zwitserland gedrukt werden, en zij deden niet de minste moeite om romans, toneelstukken, tragedies, gedichten te verbieden, die vervuld waren van haat tegen de Kerk, en die sinds lang op clandestiene wijze de huizen werden binnengesmokkeld, evenals in de universiteiten en, als het maar even kon, ook in de kloosters en de seminaries. Tegelijkertijd begonnen de leiders der sekten het overmachtige wapen van de journalistiek te hanteren en voor het eerst zagen het licht de Opinione, de Risorgimento en de Concordia.

Wanneer dat al een reden tot droefenis voor monseigneur was, nog veel ernstiger was een smart, die men haast van huiselijke aard zou kunnen noemen. Er werd onder de seminaristen een ongewone onrust merkbaar, een niet dulden van de discipline. Toen zij op zekere dag in de straten van de stad de pauselijke nuntius tegenkwamen, toonden zij hen niet de eerbied die ze hem verschuldigd waren. De lectuur van bepaalde boeken, het lawaai van al die feesten, de stiekeme influisteringen van de radraaiers hadden ook de geest der seminaristen aangetast en hun het hoofd op hol gebracht. Gewoon als zij waren van de dingen alleen de oppervlakte te zien, hadden zij zich laten meeslepen door de geveinsde eerbied jegens de godsdienst die de sektariërs van begin af aan de beweging in-

herent gemaakt hadden, en zij noemden de priesters die hen weer bij zinnen wilden brengen en die heel andere dan gelukkige dagen voor het vaderland en voor de kerk voorspelden, met benamingen als "pruiken", "jezuïeten en pessimisten", en "mensen die er niets van snaptten."

Op 4 december was een grote huldinging voorzien van Karel Albert die dan uit Genua zou terugkeren. Het grootste deel van de seminaristen had besloten daaraan deel te nemen. De Aartsbisschop legde hun een streng verbod op en verklaarde dat hij het onwaardig zou achten voor de geestelijke staat der seminaristen, indien zij tegen zijn bevelen handelden. Tegelijkertijd had hij bepaald dat de deuren van het Seminarie geopend zouden blijven. Maar ongeveer tachtig seminaristen gingen er 's avonds laat op uit en voegden zich bij de juichende menigte. Bij de later volgende plechtigheden van Kerstmis wachtte Mgr. Frasoni, die de Heilige Pontificale Mis opdroeg, de onaangename verrassing zijn seminaristen in het priesterkoor opgesteld te zien met een driekleurige kokarde op de borst.

Enigermate moeten die smartelijke ervaringen echter wel verlicht zijn geworden door de gebeden en de communies van de jongens van Valdocco onder de Nachtmis en door de opening van het Oratorio van de H. Aloysius bij de Porta Nuova.

H O O F D S T U K   XXVI

DOOR DE AARTSBISSCHOP VERLEENDE BEVOEGDHEDEN AAN HET
ORATORIO VAN DE HEILIGE ALOYSIUS - UITNODIGING -
GELUKKIGE VOORSPELLING - OPENING - DE EERSTE PREEK -
DE GIFT VAN DE MOEDER - RECHTZETTING VAN EEN DATUM -
DE EERSTE DIRECTEUR - BELEDIGINGEN EN STEENWORPEN

Giovanni Bonetti pro verhaalde in Vijfentwintig Jaar Geschiedenis van het Salesiaans Oratorio aldus de plechtige ingebruikneming van het Oratorio van de H. Aloysius in Porta Nuova.

"Toen de vastgestelde tijd voor de opening naderde, werd aan Mgr. Fransoni de bevoegdheid gevraagd om de kapel van het nieuwe Oratorio in te zegenen ten behoeve van de jongens. De ijverige en steeds welwillende Aartsbisschop gaf volledige toestemming daartoe zonder enige beperking van welke aard ook. Voor de inwijding had hij de pastoor van de Kerk der Madonna degli Angioli aangewezen, die zich liet bijstaan door de theoloog Borel.

De zondag daarvoor deelde Don Bosco mee dat de volgende zondag de plechtige ingebruikneming zou plaatsvinden van het aangekondigde Oratorio, en hij nodigde de jongens van het zuidelijk gedeelte van de stad uit, om van 's morgens af tijdig op de hun reeds bekende plaats aanwezig te zijn; er zou gelegenheid zijn om te biechten; daarna zou de kapel worden ingezegend de Mis opgedragen en de Heilige Communie worden uitgereikt aan wie zich daartoe hadden voorbereid.

Zorg dat jullie met velen zijn en gedraag u godvruchtig, beste jongens, zei hij, want het gaat erom, op waardige wijze eer te betonen aan de onbevleete en verheven Koningin des Hemels en onze geliefde Moeder; het gaat erom, haar te vragen zich te willen verwaardigen haar zegenende blik te laten rusten op het nieuwe Oratorio, en het onder haar mantel te willen nemen, het te beschutten en te verdedigen en het te doen bloeien tot heil van zoveel jongens. Degenen echter die uit die wijken hier komen, zullen hetzelfde doen in het Oratorio van de heilige Franciscus van Sales. Op die manier zullen wij op die gedenkwaardige dag als het ware twee families vormen die, hoewel naar het lichaam gescheiden, niettemin verenigd zullen zijn in de geest, door op twee punten van Turijn lof te brengen aan de heiligste, de beminlijkste van alle schepselen, de Moeder van God, altijd zuiver en onbevleete.

Bij het verlaten van de kerk werden Don Bosco en Don Borel door een troep jongens omstuwd en sommigen beloofden dat zij hun ouders mee zouden brengen naar het nieuwe Oratorio, anderen hun buurman en weer anderen hun kameraden; zodat de beide priesters het gelukkige vermoeden koesterden dat hun werk door de goedheid van God niet vergeefs zou zijn.

"Op de vooravond van het feest was de kapel die moest toegewijd worden aan de Heilige Aloysius in gereedheid gebracht. Een schilderij van de heilige, kandelaars, kaarsen, altaardoeken, koorhemden, misgewaden, banken, bidstoelen, ook een kleine kast met een tafel voor de sacristie, waren verschaft door verschillende weldoeners en weldoensters, die toen de zogenaamde Medewerkers van Don Bosco uitmaakten. Het merendeel van de paramenten hadden enkele vrome dames zelf eigenhandig gemaakt. De weinige voorwerpen die nog ontbraken voor de heilige plechtigheden werden uit het Oratorio van de H. Franciscus van Sales meegebracht, of geleend van naburige parochiekerken.

De 8ste december 1847 was eindelijk aangebroken midden in overvloedige en dicht neervallende sneeuw. Die dag was het ook juist drie jaar geleden dat Don Bosco in het Hospedaletto van markiezin Barolo de eerste kapel van ons Oratorio ingezegend had en toegewijd aan de Heilige Franciscus van Sales, dat sindsdien de naam van die zachtmoedige Heilige droeg, en dat zich op verrassende wijze had uitgebreid. Het was wel zeker dat dat tweede, evenals het eerste, een geweldig gewin zou betekenen voor de jeugd en hetzelfde gelukkige lot beschoren zou zijn. God wilde dat dit begin onder soortgelijke omstandigheden tot stand zou komen, dat wil zeggen op een dag, toegewijd aan de Onbevleete Ontvangenis, de waakzame behoedster en machtige steun van de prachtigste ondernemingen. Ook de witte vlokken die uit de hemel neerdaalden vormden een opwekkend voorteken. Het was inderdaad alsof God daarmee te kennen wilde geven, dat de jongens van dat Oratorio zich mettertijd zouden vermenigvuldigen als sneeuwvlokken waarvan de verblindende witheid als het ware een symbool was van de onschuld die in hun zielen bewaard of eraan teruggeschonken moest worden. Ook de Heilige die men tot patroon en voorbeeld had gekozen was, op zijn beurt, eveneens een zekere waarborg voor zoveel goeds. Dat dat geen illusies waren zou spoedig uit de gebeurtenissen blijken.

Het slechte weer weerhield de jongens niet zich in groten getale naar het nieuwe Oratorio te begeven. 's Morgens om zeven uur waren er al verscheidenen aanwezig om te biechten en om acht uur was de kapel geheel gevuld. Daar Don Bosco in het Oratorio van Valdocco moest zijn, werden de plechtigheden verricht door Don Borel. Hij zegende het kerkje in, droeg de Mis op, waarna hij zich voor het altaar omkeerde en een korte preek hield, die hoofdzakelijk op het volgende neerkwam:

"Ik kan mij niet weerhouden, beste jongens, hier uitdrukking te geven aan de ontzaglijke vreugde die mijn hart vervult op dit gewichtige ogenblik." - Na die woorden gezegd te hebben, zweeg de brave theoloog een ogenblik, omdat de ontroering hem de stem benam: hij schreide van vreugde. Toen vervolgde hij: "Het weer en de koude hebben jullie niet ontmoedigd. De genegenheid tot Onze-Lieve-Vrouw, en de liefde voor jullie nieuwe Oratorio heeft jullie hart verwarmd en u in een godvruchtige stemming en zeer talrijk hierheen doen komen. Verschillende hebben ook de heilige Communie ontvangen, allen hebben de Mis bijgewoond met bijzondere aandacht. Ik ben daar zeer verheugd over en tegelijkertijd wordt

mijn hart met een grote hoop vervuld. Zeker, ik hoop dat jullie zullen doorgaan met hier vol ijver en goede wil te werken. Ik hoop dat met jullie voorbeeld en verstandige raadgevingen, jullie nog vele andere kameraden hierheen zult brengen. Ik hoop dat dit Oratorio van de Heilige Aloysius een waardige broeder zal zijn van dat van de Heilige Franciscus, en dat beide veel zielen voor God zullen mogen winnen. Och, de Maagd Maria, Onbevlekt Ontvangen, op wier feestdag wij met dat werk zijn begonnen, zal ons helpen, beschermen en verdedigen." En hier bereikte hij het punt waar hij wezen moest en het feit van die dag tot uitgangspunt nemend, spoorde hij de jongens aan de zonde te mijden en bovenal de deugd van zuiverheid te betrachten, hen de Heilige Aloysius ten voorbeeld stellend, uit wiens leven hij enkele stichtende bijzonderheden vertelde.

Na afloop van de preek werden er enkele gebeden gestort en het schietgebed Sia benedetta... Weest gezegend, gezongen en men verliet ordelijk en in stilte de kerk. Bij de uitgang vonden de jongens enkele personen die de opdracht hadden elk van hen een broodje en een schijf worst uit te reiken, wat allen zeer welkom was en hun als het ware een gave toescheen van hun Hemelse Moeder, en zij aten er met opmerkelijke eetlust van, daar het inmiddels al vrij laat geworden was.

Ik geloof niet dat ik erbij hoef stil te staan, hoe het zondags in dat Instituut toeging. Het zij voldoende op te merken dat er het reglement werd ingevoerd van het Oratorio van de H. Franciscus van Sales en alles gebeurde en gebeurt er op precies diezelfde manier."

Tot zover het verhaal van Don Bonetti die, zoals we gelezen hebben, de opening van het Oratorio van de H. Aloysius op de dag van 8 december stelt, en wij vinden diezelfde datum vermeld in het woordenboek van Goffredo Casalis, artikel Instituti di beneficenza, Vol. XXI, 1851. Doch hier ontspruit een ernstige moeilijkheid, omdat het decreet van Mgr. Fransoni, waarbij de pastoor van de parochie van O.-L.-Vrouw ter Engelen wordt opgedragen de kapel van dat Oratorio in te zegenen, en hem de bevoegdheid wordt verleend om daarna de heilige Mis op te dragen, voluit geschreven de datum van de achttiende december duizend achthonderd zeventenveertig vermeldt. En het valt niet aan te nemen dat er een mondelinge tegenopdracht is verstrekt, omdat Don Bosco in zijn eigenhandig geschreven geschiedenis over het Instituut van de Heilige Franciscus van Sales, in 1864 aan de Heilige Stoel gezonden om eerst goedkeuring ervoor te verkrijgen, duidelijk zegt dat de Kerkelijke Overheid bij decreet van 18 december 1847 de bevoegdheid verleende om een nieuw Oratorio te openen, toegewijd aan de H. Aloysius. Het is daarom niet aan te nemen, dat de heilige Mis zou zijn opgedragen alvorens de toestemming daarvoor verkregen was. Hoe kan de gang van zaken dan geweest zijn? Wij geloven dat Bonetti twee feiten verward heeft. De opening en ingebruikneming van de lokaliteiten van het Oratorio kon heel goed hebben plaatsgehad op de avond van het feest van Maria Onbevlekt Ontvangen, terwijl 's morgens de jongens uit die buurt, zoals gewoonlijk hun godsdienstplichten waren gaan vervullen in het Oratorio van Valdocco; op de twee achtereenvolgende zondagen zullen zij na het middagmaal bij elkaar gekomen zijn in de nog niet ingezegende kapel voor de catechismus en voor de preek; en dat om in dat zo een koude seizoen en met zulke korte avonden niet tweemaal per dag naar Valdocco hoeven te gaan. Wij sluiten de plechtigheden van Kerstmis uit, de plechtigheid die op de zondag na de 18de viel, omdat

Don Borel toen te zeer in beslag genomen moet zijn geweest met de diensten in het Refugiumo. Ten besluite komt het ons voor dat een zo plechtig feest gevierd zal zijn ofwel op de dag van de H. Stefanus of op die van de Heilige Johannes de Evangelist, die toen verplichte feestdagen waren en door de bevolking als zodanig werden gevierd. Men denke ook aan tal van andere omstandigheden en vooral aan de niet te dragen vermoedens die verbonden waren aan twee feestdagen vlak na elkaar en dan komt het ons zeer waarschijnlijk voor dat juist bij gelegenheid der plechtigheden van de Apostel Johannes de kapel zal zijn ingezegend en de eerste Mis erin zal zijn opgedragen. En er is niets op tegen dat bij een dergelijke gelegenheid, ongeacht de Ritus, Maria de eer gedeeld zou hebben met haar aangenomen zoon.

Doch vervolgen wij onze geschiedenis.

Daar Don Bosco zich niet kon belasten met de onmiddellijke leiding van het nieuwe Oratorio, vertrouwde hij het, in overeenstemming met de theoloog Borel, achtereenvolgens aan verschillende ijverige priesters van Turijn toe, terwijl hij er iedere zondag enkele oudere en verstandiger jongens heenzond om behulpzaam te zijn bij de catechismusles. Dikwijls ging hij zelf erheen of de genoemde theoloog. Als eerste directeur werd benoemd de theoloog Giacinto Carpano die, bijgestaan door Trivero pr. met genegen zorg voorzag in wat er nog ontbrak aan de inrichting van de kapel en er ook naar streefde de liefde en het vertrouwen van de jongens te winnen. En hij slaagde daarin zo goed, dat dat een concurrent werd van het eerste Oratorio.

Meer dan vijfhonderd jongens, zo verklaart Don Michele Rua, gingen naar het Oratorio van de Heilige Aloysius, dat hijzelf verschillende malen bezocht toen hij nog jong was, en waar hij naderhand als seminarist catechismusonderricht gaf.

Na de kerkelijke diensten begonnen daar de lessen voor de jongens waar hun op de eenvoudigste manier lezen en schrijven geleerd werd, evenals rekenen, de Gregoriaanse zang en muziek. Ook waren er tal van arme jongens, die er in de loop van de week de lagere avondschool bezochten. Er was ook een aangrenzende speelplaats waar zij hun militaire en gymnastische oefeningen deden en waar zij konden beschikken over al de geoorloofde spelletjes waar zij uitermate veel plezier in hadden.

Daar de geest van vrijheid echter al al te sterk waaide, had de theoloog Carpano bij verschillende gelegenheden ernstige beledigingen te verduren.

Keer op keer moest hij de wijn en de hostie voor de heilige Mis bij zich dragen, de hosties om de H Communie uit te reiken en wat brood voor zijn ontbijt; en, daar het winter en bitter koud was, droeg hij onder zijn mantel ook een bosje brandhout om een kamertje te verwarmen dat als sacristie dienst deed. Op een morgen, terwijl hij heel alleen door de nog stille en verlaten straten van Borgo Nuovo liep, en enkele boosdoeners hem zo in zijn jas gehuld zagen en snel wie-weet-wat daaronder verborgen, begonnen zij te schreeuwen, gingen wantrouwend naar hem toe, rukten met geweld zijn jas open en wierpen hem bijna tegen de grond. Toen zij het bundeltje hout zagen en van hem hoorden dat dat diende om de arme arbeidersjongens van het Sint-Aloysiusoratorio een beetje te verwarmen, maakten zij zich verlegen en verwonderd uit de voeten.

Op een avond daarna toen hij erg vermoeid van het Oratorio naar huis keerde, en op de vroegere wapenplaats gekomen was, werd hij overvallen door een hagel van stenen. Hij dacht al dat zijn laatste uur geslagen had, toen hij een stem hoorde roepen: "Laat hem toch met rust, dat is Don Carpano!" En plotseling hield de steniging op en het was een wonder dat hij ongedeerd gebleven was.

De duivel begon zijn woede te tonen tegen het tweede toevluchts-oord dat voor de bedreigde jeugd geopend was.

H O O F D S T U K   XXVII

HET JAAR 1848 - VOORTDURENDE STANDVASTIGHEID VAN MGR.
FRANSONI - KAREL ALBERT BELOOFT DE GRONDWET - EMANCIPATIE
DER WALDENZEN - DON BOSCO WEIGERT DEEL TE NEMEN AAN POLI-
TIEKE BETOGINGEN - HIJ WORDT VOOR DE GEMEENTERAAD
GEROEPEN.

Het jaar 1848 was het begin van grote gebeurtenissen, De internationale sekten waren gereed om in actie te komen. Van het ene uiteinde van Italië tot het andere verlangde men van de vorsten de burgerlijke hervormingen. De dagbladen van Piëmont stonden vol bedenksels van wreedheden, knevelarijen en onderdrukkingen die men in Lombardije-Venetië van de Oostenrijkers te verduren had en in Turijn namen de oorlogszuchtige kreten en die van "weg met Oostenrijk" geweldige vormen aan; Oostenrijk vergrootte de garnizoenen in de Italiaanse provincies van zijn gebied en hield er 80.000 man onder de wapenen. Maar onder die kreten mengden zich met grotere heftigheid dan ooit ook die van "dood aan de Jezuïeten", wyl de sektariërs het gerucht verspreidden dat die kloosterlingen partijgangers van Oostenrijk waren en dat Karel Albert onder hun druk geen amnestie verleend had aan de politieke delinquenten, de burgerwachters, en ook de zoutprijzen niet had verlaagd. De geschriften van Gioberti hadden eveneens de haat opgewekt tegen de Zusters van het Heilig Hart (Dame del Sacro Cuore) van wie men beweerde dat zij nauw verbonden waren aan de Sociëteit van Jesus.

Intussen geloofde Karel Albert nog de revolutionaire aanspraken en de koninklijke voorrechten van de absolute monarchie met elkaar in overeenstemming te kunnen brengen. Hij had gezegd: "De grondwet geef ik nooit!" Maar de 7de januari kwamen de leiders van de Piëmontese journalistiek bijeen om ze hem te vragen. Het was een eerbiedig dreigement en de vorst was er ontsteld en verschrikt van. En plotseling barstte de revolutie op Sicilië op bloedige wijze los, voorbereid door aanhangers van Mazzini, terwijl de Napolitaanse provincies eveneens in opstand dreigden te komen; Ferdinand II stond de Grondwet toe, kort daarop nagevolgd door de Groothertog van Toscane. Als een elektrische vonk verspreidde zich met die geruchten het wachtwoord onder de Turijnse burgers: "Wij willen niet onderdoen voor die van Toscane en Napels. En Brofferio en Azeglio trokken met benden volksopruiers 's avonds door de straten met brandende toortsen, en bijna de hele nacht postvattend onder de ramen van de Napolitaanse gezant, juichten zij de Grondwet toe met voortdurende en luidruchtige hoera's. Ook wenste men dat de Aartsbisschop om diezelfde reden

een Te Deum zou laten zingen in de kerk van de heilige Francesco di Paola, maar men kreeg een afwijzend antwoord. Die vrijmoedige houding van Mgr. Frasoni prikkelde de aanvoerders die de vrijheid verlangden voor allen, behalve voor de geestelijkheid. Een troep schooiers had al de hele dag woedende kreten laten horen onder de vensters van zijn paleis en bij een andere gelegenheid hadden zij zijn rijtuig omsingeld, terwijl hij terugkeerde van een bezoek aan de theoloog Guala, die ernstig ziek lag in het Convict, en zij onthaalden hem op een beledigend gefluit en getier.

In die dagen begonnen onophoudelijke en weinig goeds voorspellende vergaderingen een liberale regering te eisen. Koning Albert werd door de ministers gewaarschuwd dat hij nodig de Grondwet moest afkondigen daar zij anders onvermijdelijk een conflict verwachtten tussen de regering en het volk. De overgrote meerderheid van de burgers stond tegenover dergelijke nieuwigheden ofwel onverschillig of wilde er niet van weten, maar de minderheid legde haar wil op aan de meerderheid. Op 5 februari verzamelde zich een grote menigte op het Castelloplein. Een afvaardiging van het gemeentebestuur ging aan de koning de afkondiging vragen van de vertegenwoordigende lichamen en de burgermilitie. Op 7 februari kwam Karel Albert, diep bewogen door het gewicht van de concessie die hij moest doen, met de ministers in plenaire zitting bijeen. Bij het vaststellen van de voornaamste punten van de Grondwet, stond hij er beslist op dat, wat de vrijheid van drukpers betrof, voor de godsdienstige boeken de bisschoppelijke goedkeuring noodzakelijk zou zijn, en dat het Kerkelijk eigendom absoluut onaantastbaar zou zijn. Daar de tijd drong en het uitstellen onder meer noodlottig zou kunnen worden, werd op 8 februari de belofte afgekondigd van de Grondwet, waarin in 14 artikelen de fundamentele punten werden uiteengezet: de macht van de koning; de twee vertegenwoordigende kamers van afgevaardigden; de wijze van belastingheffing; de vrijheid van drukpers onderworpen aan repressieve wetten; garanderen van de persoonlijke vrijheid; de onafzetbaarheid van de rechters; de oprichting van gemeentelijke milities. Hiermede ontdeed Karel Albert zich van een gedeelte van zijn koninklijk gezag om het aan het volk te geven, vertegenwoordigd door de Kamer en de Senaat, waardoor zijn absolute heerschappij overging in een constitutionele regering.

Die afkondiging werd gevolgd door nieuwe en warme volksbetogingen, doch het gemeentebestuur gaf geen uitvoering aan de verlangde algemene illuminatie, daar de Koning te kennen gegeven had, dat zij hem niet behaagde. Op 9 februari verlieten tal van seminaristen andermaal het seminarie en liepen met de kokarde op de borst door de straten van de stad, zodoende de lof oogstend van de revolutionaire journalisten die aanspoorden tot nieuwe opstandigheid. Intussen bleef Don Bosco iedere dag verscheidene uren bij de Aartsbisschop doorbrengen.

De 12de februari vond er een dankdienst plaats in de Mirakelkerk in aanwezigheid van de twee leden van het stadsbestuur terwijl de Aartsbisschop de heilige Mis opdroeg en hij in een zeer korte brief diezelfde dag aan alle kerken van het diocees de bevoegdheid verleende om een plechtig Te Deum te zingen. Men verwachtte dat Mgr. Frasoni, zoals andere bisschoppen gedaan hadden, iets gezegd zou hebben over de Grondwet bij de aankondiging van de vastenvrijstellingen voor de komende vastentijd, die op 8 maart zou beginnen. In de herderlijke brief van 24 februari zweeg hij erover, en beval hij de pastoors aan, dat zij zich in hun

preken niet met politieke aangelegenheden zouden inlaten. Die publicatie werd door de liberalen zeer streng beoordeeld en opgevat als een klaarblijkelijk teken van afkeer van de toegestane vrijheden, en daarna begon men alles in het werk te stellen om de Aartsbisschop uit het diocees weg te krijgen.

Inmiddels was het verzoek voor de emancipatie van de Waldenzen en de Joden gedeeltelijk ingewilligd door de koning, en bij decreet van 17 februari werden de Waldenzen in het bezit gesteld van alle burgerlijke en politieke rechten, zij mochten ook de colleges in en buiten de universiteit bezoeken en konden academische graden verwerven. Niets werd er evenwel vernieuwd van wat er gold voor de uitoefening van hun erediensdienst en voor de door hen geleide scholen. Men geraakte derhalve van het ene feest in het andere.

De 27ste februari besloot het gemeentebestuur de toezegging van de Grondwet op een pompeuze manier te vieren met een plechtige Mis en een Te Deum in de kerk van la Gran Madre. Mgr. Fransoni werd verzocht die plechtigheid te leiden en toestemming te verlenen om de H. Mis te zingen onder de bogengalerij. Hij weigerde dat verzoek alsook om er aanwezig te zijn, en stond enkel toe dat daar de zegen met het Allerheiligste gegeven zou worden. De betoging was die van een prachtige openbare processie. Uit heel Piëmont stroomden de mensen uit Ligurië, Nice, Savoie, Sardinië en Lombardije, samen in de straten tussen het koninklijk paleis en de overzijde van de Po. De koning was aanwezig met de prinsen, het gemeentebestuur, de afvaardigingen van de gemeenten met hun eigen vaandels, evenals die van de provincie, de arbeidersorganisaties en aan het hoofd daarvan een groep Waldenzen. De menigte zong uit volle borst: "Fratelli d'Italia, l'Italia si è desta": Broeders van Italië, Italië is ontwaakt. Vele seminaristen hadden zich, ondanks een nieuw en duidelijk verbod van de Aartsbisschop naar een terras bij de Po begeven. De ontzaglijke stoet had nog niet goed en wel zijn kronkelige weg helemaal afgelegd, toen uit Parijs de eerste berichten binnenkwamen die de val van Louis Philippe meldden, de burgeroorlog in de straten van Parijs en de uitroeping van de republiek in Frankrijk. De aankondiging van die catastrofe sloeg de koning met zoveel schrik, dat hij dat noch in zijn woorden, noch door de kleur van zijn gezicht wist te verbergen. Wanneer een dergelijke gebeurtenis een maand eerder was voorgevallen, zou hij de Constitutie zeker niet hebben toegestaan. De pastoor van de hoofdparochiale kerk gaf, bijgestaan door vier kanunniken en andere geestelijken, de zegen met het Allerheiligste vanaf de indrukwekkende trappen. Maar de herrie en het gedrag van de menigte was werkelijk een profanatie van de feestdag en de welgezinden zagen er een betreurlijk voorteken in.

Markies Roberto d'Azeglio zag diezelfde avond verscheidene honderden Waldenzen, samengestroomd rond zijn huis, met hun pastoors, om hem zingend hun blijdschap te doen blijken, zoals diezelfde dag ook de Joden uit het Turijnse getto al begonnen waren te doen voor de eer en het geluk van het nieuwe Italië. En hij verdiende die toejuichingen gewis. De sekten hadden die betoging van het begin van het jaar af op touw gezet om de koning tot het geven van de constitutie te dwingen, en de uitvoering ervan was door de markies ter hand genomen en hij had er zich met het gebruikelijke meesterschap aan gewijd, door met brieven en circulaires de burgers uit te nodigen eraan deel te nemen. Had de koning eerder toegegeven, dan zou die geweldige demonstratie gediend hebben

om de toezegging van de grondwet te vieren. Het was een verraad dat onder dwang van de omstandigheden in een triomf verkeerde. Misschien wist Karel Albert dat niet. Doch de afwezigheid van de Aartsbisschop en van Don Bosco is het bewijs van hun bewonderenswaardige voorzichtigheid.

Inderdaad had Markies Roberto d'Azeglio er ook bij Don Bosco nadrukkelijk op aangedrongen, dat hij aan het hoofd van zijn jongens met al de andere Instituten van Turijn zou deelnemen aan de spectaculaire feestelijkheden op het Vittorio Emmanueleplein. Verschillende malen had hij vertrouwelijke gesprekken met hem gevoerd in de patriciërshuizen van Turijn en hij was er stellig van overtuigd dat Don Bosco zou toegeven. Maar die antwoordde hem: "Mijnheer de Markies, het tehuis en het Oratorio vormen geen morele instellingen. Het is slechts een arme familie, die leeft van de weldadigheid van de burgers, en wij zouden ons belachelijk maken wanneer wij verschenen."

"U moet echter niet vergeten," hernam de adellijke patriciër, dat het goed zou zijn wanneer de gemeentelijke liefdadigheidsinstellingen wisten dat dat Instituut in wording niet tegen de moderne instellingen gekant is. Dat zou er goed voor zijn en de giften doen toenemen; en ikzelf en het gemeentebestuur zouden vrijgevigheid aan de dag leggen ten gunste van het Instituut.

"Ik ben u erkentelijk voor uw goede bedoeling, maar het is mijn vaste voornemen, mij te houden aan ons enige doel om moreel wel te doen aan de arme jongens door middel van onderwijs en arbeid, zonder hun het hoofd vol te pompen met ideeën waar zij niets mee te maken hebben. Door verlaten jongens op te nemen en door me erop toe te leggen hen tot goede zonen van hun gezin en tot ontwikkelde burgers van de maatschappij te maken, laat ik duidelijk genoeg zien, dat mijn Instituut wel verre van tegen de moderne instellingen gericht te zijn, vóór alles gelijk tred met die houdt en nuttig voor hen is."

"Ik begrijp u volkomen," vervolgde d'Azeglio, "maar u vergist zich, en wanneer u op die manier doorgaat, zal uw instituut door allen in de steek gelaten worden en zich onmogelijk maken. Men moet rekening houden met de wereld, mijn beste Don Bosco, men moet haar kennen en de oude en moderne instellingen naar de toppunten van de moderne tijd voeren."

"Ik ben u dankbaar voor de raad die u me geeft, geachte Markies, en ik zal er zeer zeker mijn voordeel mee weten te doen, maar u zult het me niet kwalijk mogen nemen, dat ik met mijn jongens niet aanwezig zal kunnen zijn op het komende feest. Onze-Lieve-Heer heeft mij geroepen op een plaats, waar de priester met zijn werk zijn naastenliefde beleven kan; en ik zal bereid zijn om goed en leven daarvoor op te offeren; maar ik wil de geest van mijn jongens niet verwarren door hen te doen deelnemen aan gebeurtenissen, waarvan zij de ware betekenis niet in staat zijn naar waarde te schatten. En overigens, mijnheer de Markies, zowel de omstandigheden waarin ik mij bevind, als mijn vast systeem, houden mij verre van alles wat iets met politiek te maken heeft. Noch voor, noch tegen."

Don Bosco liet hem intussen zijn huis zien en sprak over zijn toekomstplannen, terwijl hij hem uiteenzette met welke dagelijkse bezigheden hij de jongens onledig hield. De Markies, die alles bewonderde en ten hoogste prees, vond het echter verloren tijd, dat er zoveel aan

bidden gedaan werd en zei dat er niet veel verdienste school in vijftig aaneengeregen Weesgegroeten en dat Don Bosco die vervelende praktijk moest afschaffen.

"Och," antwoordde Don Bosco beminnelijk, "ik ben zeer gehecht aan die praktijk; en ik zou kunnen zeggen dat ik daarop juist mijn Instituut gebouwd heb; ik zou veeleer bereid zijn om tal van andere, werkelijk belangrijke dingen te laten schieten, maar die niet; en zelfs zou ik eerder van uw waardevolle vriendschap afzien, dan van het bidden van de Rozenkrans."

Toen de adellijke Heer inzag dat Don Bosco onverzettelijk op zijn stuk bleef staan, vertrok hij en had van die dag af geen enkele omgang meer met hem.

Die herhaalde afwijzing van Don Bosco om onder de menigte demonstranten te verschijnen, zijn grenzenloze eerbied voor het hoofd van de Kerk en voor de Aartsbisschop, was echter niet onbekend bij degenen, die erop toezagen of er soms een onvoorziene reactionaire beweging zou ontstaan. Wie zoveel jaren lang gewoon was samen te zweren, vreesde bij iedere stap, dat de veronderstelde tegenstanders zelf naar de wapens zouden grijpen; en de lange en dagelijkse gesprekken van Don Bosco met Mgr. Frasoni, evenals de honderden jongens, die stipt al zijn wenken opvolgden, hadden de argwaan doen toenemen. Daarom werd hij nu en dan op de kantoren van het gemeentehuis ontboden, waar onder de ambtenaren een grote geestdrift leefde voor de wijzigingen van de bestuursvormen. Enkele van die heren spoorden hem ertoe aan, zijn eigen opvattingen kenbaar te maken en iets te doen wat hem in aanzien zou doen stijgen bij de liberale partij, Don Bosco gaf hun echter slechts halve antwoorden. Weigeren zou betekenen, zich tot vijand van Italië te verklaren, toegeven betekende echter een aanvaarding van de beginselen die hij noodlottig achtte in hun gevolgen. Daarom veroordeelde hij nooit iemand en verklaarde hij zich ook nooit met iemand eens. Iemand zei eens verontwaardigd tegen hem: "Weet u wel dat uw bestaan in onze handen ligt?" - Don Bosco deed echter alsof hij het dreigement niet begreep. Hij was gekomen als een goedmoedig man, met een baard die nodig om een scheermes riep, in meer dan slordige kledij, bijna rode schoenen en ietwat lompe in zijn manier van lopen. Hij leek wel een kapelaantje uit de verste uithoeken van het bergland. Daardoor kregen de gemeenteambtenaren, die hem in die dagen alleen van horen zeggen kenden, de indruk van iemand over wie zij zich geen zorgen hoefden te maken, daar hij iemand scheen te zijn met een achterlijke geest; en men vreesde hem niet omdat hij zich gedroeg als iemand die volslagen onbeduidend was. Het was net een weerspiegeling van de list van David aan het hof van Achis, koning van Seth.

H O O F D S T U K   XXVIII

DE VERDRIJVING DER JEZUÏETEN - VIJANDIGE DEMONSTRATIES
TEGEN HET CONVITTO ECCLESIASTICO, TEGEN HET REFUGIUM EN
TEGEN DE AARTSBISSCHOP - DE SLUITING VAN HET SEMINARIE
- BOOSAARDIGE SCHRIJVERS - AANBEVELINGEN - LAAGHARTIGE
AANSLAG OP DON BOSCO

De beledigingen aan het adres van de Jezuïeten werden met de dag erger. Een afvaardiging van de burgers probeerde tot de Koning door te dringen om hun uitdrijving uit de Staat te verlangen; maar aangezien zij noch ontvangen noch aangehoord werden, liet men het gepeupel van Turijn de wensen van de vrijmetselaars vervullen. Op de avond van de 2de maart drong een bende sektariërs uit Piëmont met bandieten uit verschillende Staten van het schiereiland, vensterruiten stukslaand en deuren ontwrichtend, onder woest getier de gebouwen van de Jezuïeten binnen bij de Heilige Martelarenkerk en in het college del Carmine, en dwong onder het uitbraken van verwensingen en beledigingen de kloosterselingen naar buiten te gaan. De politie kwam om de orde te herstellen toen het kwaad al geschied was. De volgende dag zocht het tumult het klooster van de Zusters van het H. Hart tot middelpunt, maar de politie verhinderde de aanvallers het klooster binnen te dringen. Gedurende zeker zeven dagen duurde die belegering en nadat de overste zich, hulp zoekend, in verbinding gesteld had met de minister van binnenlandse zaken - de koning kon niets voor de zusters doen - trokken de zusters zich, toen zij gedwongen waren te vertrekken, in Frankrijk terug.

De Jezuïeten die in die noodlottige nacht overal verspreid waren, zochten een onderkomen in verschillende huizen bij de burgers. De theoloog Guala nam er een groot deel op in het Convitto Ecclesiastico, dat niet ver van de Martelarenkerk en van de Carmine verwijderd lag, en leende hun een aanzienlijk bedrag opdat zij in de meest dringende behoeften zouden kunnen voorzien. Ook Don Bosco deed op dat moeilijke ogenblik zijn best om hen zoveel mogelijk te helpen, vooral door hen burgerkleding te verschaffen, zodat zij niet herkend zouden worden bij het verlaten van de stad. Bovendien duurde het niet lang of de politieautoriteiten vervolledigden het geweld van de straat door hun verwijdering uit de koninklijke staten te gelasten. Zij vertrokken, terwijl hun confraters ook uit al de andere steden van Italië verdreven werden, met een zo brutaal geweld als maar zelden bij onbeschaafde volken valt waar te nemen.

Aan de wanordelijkheden in Turijn kwam bovendien niet gauw een eind.

De uitvallen van Gioberto in zijn Moderne Jezuïet en het aan de Jezuïeten verleende onderdak, had de woede van het gepeupel met en zonder handschoenen ook op het Convict gericht. Op een avond verscheen een menigte volk onder de ramen van het Instituut aan de via Mercanti, schreeuwend en tierend: "Weg met het Convict, dood aan Guala!" en soortgelijke lafheden. Don Guala was ziek en Don Cafasso kwam naar buiten om te trachten de weinige oproerkraaiers, die uit nieuwsgierigheid gevolgd werden door een menigte leeglopers tot bedaren te brengen. Het verschijnen van Don Cafasso, die aan die schreeuwer al bekend was van de keren dat hij veroordeelden naar het schavot vergezelde, evenals zijn zachtmoedige en kalmerende woorden brachten de menigte al gauw tot bedaren. Intussen echter bracht een der bewoners van het Convict, een eigenzinnig iemand, en aangestoken door de ideeën van Gioberti, uit eigen beweging voor een van de ramen een soort van feestverlichting aan met de weinige kaarsen die hij in de kamers van zijn medebewoners had gevonden. Dat was echter voldoende om het "weg met" te doen omslaan in een "hoera", en daarmee was de betoging al spoedig verlopen. Don Cafasso was er echter erg van ontdaan, en de met de liberalen koketterende convictbewoner werd netjes ontslagen.

Alle gevaar scheen nu geweken, toen er opeen nacht zes politiebemannen in het Convict verschenen, vier in burger en twee in uniform. Zij hadden opdracht om een grondige huiszoeking te verrichten, alsof het een hol betrof waarin staatsgevaarlijke plannen werden uitgeoefend. Nauwkeurig onderzochten zij alles in tegenwoordigheid van Don Guala, die uit bed gekomen was en van uit een leunstoel al hun bewegingen volgde. Er werd echter niets verdachts gevonden; alleen namen ze een pak brieven mee die echter, naar het schijnt, spoedig werden teruggebracht.

Er werd ook opgetreden tegen Markiezin Barolo, beschuldigd van vijftien Jezuïeten in haar woning verborgen te houden, en tegelijkertijd met de dood bedreigd, omdat zij meisjes van hun opvoeders geroofd had en met geweld in haar instituten opgesloten hield. Dat was de dankbaarheid voor het vele goede, dat zij in Turijn verricht had. Uit het huis Pinar-di hoorde men onbehoorlijke kreten opstijgen van dronken kwaadaardige kerels, en van liederlijke vrouwspersonen, die alle mogelijke beledigingen uitbraakten aan het adres van het Refugium en dreigden de meisjes uit het instituut te halen en het gebouw in brand te steken.

Intussen hadden de sektariërs Mgr. Fransoni niet vergeten en zetten een nieuwe beweging tegen hem op touw. Maar Markies Robert d'Azeglio nam met een vlaggetje van de nationale garde post in de portiek van het paleis en hield de betogers op een afstand.

Daar zich intussen het gevaar van nieuwe beroeringen onder de seminaristen deed gevoelen, vond Mgr. Fransoni in de nabije oorlog tegen Oostenrijk en de onderbrekingen der studies aan de universiteit aanleiding om het seminarie te sluiten. Vervolgens werden al de seminaristen die deelgenomen hadden aan de politieke betogingen uit de gewijde ambten ontzet. Een groot aantal van hen, die van het besluit van de Aartsbisschop op de hoogte gebracht waren, verzamelden zich op de binnenplaats en zongen het populaire Genuese lied: "I figli d'Italia si chiaman Balilla": de zonen van Italië noemen zich Balilla. De oorlogswaan-

zin was zo algemeen, dat velen van hen, nadat zij hun toog afgelegd hadden, naar de wapens grepen. Enkelen die goede christenen bleven, werden bekwame leraren in de letteren, en naderhand, toen zij genegenheid voor Don Bosco opgevat hadden, bewezen zij voortreffelijke diensten aan de gymnasia van het Oratorio. Enkelen begaven zich naar andere diocesen en werden toegelaten tot het priesterschap.

Het kon welhaast niet anders of de bovengenoemde stuitende tafereelen veroorzaakten ergernis onder de jongens die het zondagsoratorio van de Heilige Franciscus van Sales bezochten. Zij werkten in de stad, leefden in de schoot van hun families en vertoefden in werkplaatsen, en overal hoorden zij daar in verschillende toonaarden en niet steeds ongunstig erover spreken. Don Bosco bemerkte dat al spoedig, en daarom waarschuwde hij hen op gepaste wijze zowel in het openbaar als onder vier ogen. Daar hij wist hoeveel kwaad de slechte kranten aanstichtten bezwoer hij zijn jongens ze nooit te lezen. Daar de Moderne Jezuïet nog niet veroordeeld was door de Kerk, verbood hij toch van dat ogenblik af de lectuur ervan aan al zijn catechisten, ook aan de jeugdige studenten die die lessen gaven; en om hen een afkeer ervan te doen krijgen bracht hij hun onder het oog dat de schrijver ervan in boosaardige woede zelfs de brutaliteit had gehad het Convitto Ecclesiastico van de H. Franciscus van Assisi door het slijk te sleuren, waar de eersten van hun medewerkers zoveel blijken van welwillendheid ondervonden hadden.

De waarschuwing van Don Bosco, samen met de letterlijke weergave van de stuitende bewoordingen die Gioberti tegen de bakermat van het Oratorio had gebezigd, was voor de jongens voldoende, meer dan alle wetten, en geen van hen las, noch vóór noch nadat het werk op de Index van verboden boeken was komen te staan, ooit het verpestende boek, en ieder een beschouwde de schrijver ervan als een verklaarde vijand van de Kerk.

Maar wanneer de teugelloze vrijheid van drukpers de paters Jezuïeten, de Zusters van het H. Hart en vele andere achtenswaardige personen van Turijn ook al redenen tot verdriet zou geven, Don Bosco trof geen beter lot. Inderdaad werd ook hij al gauw het mikpunt van beledigingen en bedreigingen. Ook gebeurde er iets dat, van het begin der slecht begrepen vrijheid af, het leven van de goede Vader in gevaar bracht en vervolgens het bestaan van ons Oratorio.

Op enkele meters van de kapel van de H. Franciscus van Sales verhief zich toen aan de noordkant een muurtje dat haar afscheidde van de tuinen en weilanden van Valdocco, die zich echter uitstrekten tot aan de rechteroever van de Dora. Tegenwoordig ziet men dat terrein bezaaid met fabrieken, huizen en grote woningen, doch toen was het een verlaten gebied. Welnu, in de lente van dat jaar, waren de jongens van het Oratorio op een zondagavond al allen in de klassen verzameld voor de verschillende catechismuslessen en Don Bosco onderrichtte de oudsten in het koor. Hij zette hun de ontzaglijke liefde van Jezus Christus uiteen, blijkend uit zijn menswording, lijden en sterven voor ons. Een gesloten venster-tje, op een paar meter afstand van het muurtje, bood zicht op de plaats waar hij stond, terwijl zijn gestalte belicht werd door het licht dat door een openstaande deur in de tegenoverliggende wand naar binnen viel. Plotseling nam een spitsboef, gewapend met een geladen buks, door God weet welke kwade geest gedreven, plaats achter het muurtje, klom op de

schouder van een medeplichtige, en op de top van de muur staande, richtte hij het wapen op het raampje van het kerkkoor en vuurde. Hij had op het hart van Don Bosco gemikt; maar goddank, miste de kogel zijn doel. Een algemeen geroep beantwoordde de ontploffing en toen viel er een diepe stilte, terwijl de jongens allen met doodsbleek gezicht de ogen op Don Bosco gevestigd hielden. Het projectiel dat bliksemsnel door de ruit gevlogen was zonder die te versplinteren, was tussen zijn linkerarm en zijn zij doorgedaan, en had even de stof van borst en mouw geraakt; tenslotte had de kogel, in de muur van de kapel dringend, enkele vierkante decimeter kalk doen afvallen. Don Bosco had van die slag bijna niets anders dan een lichte schok gevoeld, alsof iemand in het voorbijgaan even zijn toog had aangeraakt. Hij was echter niet in het minst ontsteld en had nog voldoende kalmte en tegenwoordigheid van geest om de onbeschrijflijke schrik tot bedaren te brengen die zich van de jongens had meester gemaakt bij die heiligschennende gebeurtenis, door glimlachend op te merken: "Wat! Schrikken jullie van een misplaatste grap? Het is een grapje en meer niet. Bepaalde slecht opgevoede mensen weten nooit een grapje te maken zonder het fatsoen te schenden. Kijk! Ze hebben mijn jas gescheurd en de muur beschadigd! Maar laten we nu verder gaan met onze catechismus." Die opgewektheid van Don Bosco en het feit dat zij hem gezond en wel zagen na die lafhartige aanslag, luchtte allen op.

Toen de catechismus afgelopen was zong Don Bosco, volkomen op zijn rust, het Lof, preekte, gaf de Zegen, en begaf zich vervolgens temidden van de jongens die zich op de speelplaats hadden verzameld. Daar speelde zich een ontroerend tafereel af. Velen omhelsden hem snikkend en schreiend van vreugde; anderen bevochtigden zijn handen met warme tranen; en opgelucht dankten allen, de barmhartige God omdat Hij hem op zo wonderbaarlijke wijze voor hen had behouden. Don Bosco zei toen tegen hen:

"Als Onze-Lieve-Vrouw de slag niet afgeleid had, zou ik inderdaad getroffen zijn, maar ja het is een slechte muzikant. Toen hij zijn gescheurde jas bekeek riep hij uit: "Och! mijn arme jas! De enige die ik heb!"

Intussen had een jongen het projectiel in de kerk gevonden en bood het Don Bosco aan. Het was een ijzeren kogeltje van bescheiden omvang, hoewel de karabijnen in die tijd van een groter kaliber waren dan tegenwoordig. Don Bosco nam het in de hand en terwijl hij het allen liet zien zei hij: "Kijk! Zien jullie het? Het zijn onervaren jongens die geweer tje willen spelen en niet goed weten hoe ze het doen moeten!"

Omtrent degene die geschoten had kon men geen enkele aanwijzing verkrijgen daar hij in de rook van zijn wapen verdwenen was Don Bosco stelde evenwel toch een voorzichtig onderzoek in, en hij kwam alles van a tot z te weten, namelijk dat de aanvaller een schelm was, die reeds wegens andere misdrijven was veroordeeld, zoals er in die dagen door bepaalde partijen werden opgeleverd, en die er zich als het ware zeker van waanden dat zij ongestraft bleven. Anderen hadden hem misschien het wapen in de handen gestopt. Don Bosco die hem kende, kwam hem op zekere dag tegen en overtuigd dat, als de ander zich ontdekt wist, hij wel geen tweede keer een aanslag op hem zou plegen uit vrees van aangebracht te worden, vroeg hij hem zonder omwegen wat hem tot die brutale aanval gedreven had. Verrast doch niet uit het veld geslagen, antwoordde hij met brutale hooghartigheid en schouderophalend: "Ik weet bijna niet waarom. Ik wilde proberen of het geweer goed schoot, tegen de muur van uw huis."

"Je bent een ongelukkige schelm... maar ik vergeef je van ganser harte.. . en ik wil je vriend zijn."

In de loop van die geschiedenis zullen we gelegenheid te over hebben om te spreken over andere schandelijke aanslagen op het leven van Don Bosco, vooral toen hij de Letture Cattoliche begon te schrijven en de dwalingen der protestanten weerlegde. Wij hebben de indruk dat wanneer die vriend en vader van de jeugd niet gedood werd, wij dat volkomen aan God verschuldigd zijn, die steeds op een opmerkelijke manier over hem waakte, en hem verscheidene malen ook op wonderbaarlijke wijze heeft verdedigd en beschermd.

H O O F D S T U K   XXIX

DE GRONDWET DE VRIJHEDEN VAN DE JODEN - DE TWEEDE DRUK
VAN DE KERKGESCHIEDENIS - VOORZICHTIGHEID BIJ HET
WEERLEGGEN VAN DE PROTESTANTEN EN ANDERE VIJANDEN VAN DE
KERK - EEN VERSTANDIGE WAARSCHUWING - SILVIO PELLICO EN
HET WOORDENBOEK.

De internationale sekten waren door wederzijdse overeenkomsten met elkaar verbonden, en onmiddellijk na de beroeringen en de ruïnes in Frankrijk en op Sicilië, begonnen er in al de Duitse staten opstanden en grepen er veranderingen plaats, niet zonder brandstichtingen, plunderingen en botsingen tussen volk en leger. Van alle kanten werd er om vrijheid geroepen. Joden, socialisten, republikeinen, rationalisten brachten het volk in beroering, en duizenden studenten en arbeiders wierpen zich in de strijd. De onbeschermdde massa, in de steek gelaten door slappe en ongodsdienstige regeerders en bedrogen door de sektariërs die de eis van geroofde rechten beloofden en de vervulling van goede verlangens, deed met hen mee. De heftige beroeringen in Wenen dwongen keizer Ferdinand I de Grondwet af, en ook de Koning van Pruisen was gedwongen ze aan zijn volk toe te staan.

In Rome ondertussen, waar de revolutie van de periode der huichelarij was overgegaan tot die van bedreigingen en geweld, had Pius IX niet langer de kracht om weerstand te bieden en gaf toe; op 14 maart schonk hij de Grondwet, met behoud echter van alle rechten van de Kerk, haar wetten en de onaantastbaarheid van de tijdelijke macht.

Ook Karel Albert had op 4 maart zijn handtekening geplaatst onder de nieuwe grondwet van het rijk, die plechtig werd afgekondigd vanaf een balkon van het koninklijke paleis aan het Piazza Castello. De feestverlichtingen, de ovaties, de volkszang en de vrolijkheid duurden in Turijn en in de provincies verscheidene dagen. De 84 artikelen van de Grondwet waren voorafgegaan van een hartelijke inleiding.

"Met koninklijke goedgunstigheid en vaderlijke genegenheid komen wij heden tot de vervulling van hetgeen aan onze beminde onderdanen is aangekondigd door onze proclamatie van de 8ste februari jongstleden, in het vertrouwen dat God onze zuivere bedoelingen zal zegenen en dat de natie, bevrijd, sterk en gelukkig, zich steeds meer haar oude roem waardig zal tonen en zich een glorierijke toekomst zal weten te verwerven.

Enkele van de artikelen zijn geschreven onder aandrang van de soeverein zelf, en het is goed die hier te vermelden, daar zij garanties voor de Kerk inhielden.

Art. 1. - De Katholieke Apostolische Roomse Godsdienst is de enige godsdienst van de Staat. De andere erediensten welke thans bestaan worden toegelaten overeenkomstig de wetten.

Art. 28. - De pers zal vrij zijn, doch misbruik daarvan wordt door een wet onderdrukt. Niettemin kunnen er geen Bijbels, catechismussen, liturgische en gebedenboeken gedrukt worden zonder voorafgaande toestemming van de Bisschop.

Art. 29. - Alle eigendom zonder enigerlei uitzondering is onaan- tastbaar.

Aan Graaf Cesare Balbo werd de opdracht verstrekt voor de vorming van het eerste Constitutionele Kabinet, en daarmee was dan het beginsel van toepassing gebracht dat de Souverein zou regeren doch niet besturen. Op 18 maart werd de kieswet afgekondigd: op 7 april werden de senatoren van de regering benoemd ten getale van zesenzestig, een zonderling mengmoes van Bisschoppen, ernstige katholieken en sektariërs. Veel erger zag de uitslag van de verkiezing der afgevaardigden er uit, en tal van personen waren daarin vertegenwoordigd, die berucht waren vanwege hun afkeer van het katholicisme en vanwege de betrekkingen die zij onderhielden met sektariërs van alle landen.

Don Bosco, die de dagelijkse gebeurtenissen aandachtig bestudeerde, begaf zich eens in de eerste maanden, nadat het parlement geopend was, daarheen om de discussies te volgen, en begreep meteen welke wending de openbare mening ten aanzien van de Kerk genomen had. De atmosfeer was doordrenkt met Voltairianisme en de meerderheid handhaafde als program: "Onbeperkt de beslissing in handen van de staat te houden, het recht om zelf en eigenmachtig te bepalen welke rechten de Kerk had en in welke vrijheid zij zich zou kunnen verheugen."

Een der eerste daden van de nieuwe regering was de vrijheden van de Joden veilig te stellen, waarin al voorzien was in art. 24 van de Grondwet, dat alle Rijksonderdanen, welke ook hun titel of graad mocht zijn, gelijk waren voor de wet; toch verklaarde een koninklijk decreet van 29 maart hen bevoegd om de burgerlijke rechten te genieten en academische graden te verwerven. Op 6 april werd in een nieuwe wet op de pers bepaald dat gevangenisstraf en een hoge geldboete stond op het honen en beledigen van de in de staat toegestane erediensten.

Don Bosco kende de beweegredenen, de bedoelingen en het einddoel van bepaalde wetgevers; doch zoals hij steeds gedaan had en steeds zou doen, wilde hij onverschrokken zijn gang gaan, zich verwerend tegen iedere belediging.

De christelijke voorzichtigheid moet steeds één enkel doel voor ogen hebben, namelijk God alleen. Daar de motieven die haar leiden goed zijn, kiest zij de middelen die het meest geschikt zijn, bepaalt zij haar daden en woorden, en doet alles met rijp overleg, gewicht, nummer en maat, ook om de hindernissen te overwinnen en de gevaren die zij voorziet te vermijden. En zij gaat niet alleen te rade bij de rede, doch houdt het oog gericht op de geloofsbeginzelen en op die van het morele gedrag, zoals dat geleerd is door Onze Heer Jezus Christus. Met die voorzichtigheid ging Don Bosco, te midden van het woeden der politieke en godsdienstige hartstochten, te werk bij de verzorging van de tweede druk van zijn Kerkgeschiedenis Hij wilde de jeugd heel de waarheid zeg-

gen ook over bepaalde tijdeigen aangelegenheden, hij wilde hun aantonen wie de werkelijke vijanden van de Kerk waren; doch aan de andere kant besefte hij hoe noodzakelijk het was geen toorn af te roepen over zijn Oratorio's. Daarom formuleerde hij, zoals al gezegd, volgens een weloverwogen plan, geen beschuldigingen in verschillende hoofdstukken, doch gaf zijn verklaringen, en een ontwikkeling van de feiten hier en daar in chronologische volgorde zonder zich op te winden, zonder een schijn van vechtlust en zonder zijn doel bloot te geven, dat geen ander was dan die feiten te bestrijden. Die herdruk was, evenals de eerste uitgave, gesteld in vragen en antwoorden, hij was bijna een volkomen weergave van de eerste, maar met enkele aanzienlijke variaties afhankelijk van de nieuwe tijd, en daar de meesten zijn Kerkgeschiedenis niet meer iedere dag ter hand krijgen die wij in handen hebben, zou het jammer zijn die wijzigingen verloren te laten gaan.

Op de eerste bladzijde drukte hij het wapen van de Paus af en daaronder een vignet dat de Heilige Petrus voorstelde, geknield voor de Goddelijke Zaligmaker die hem de sleutel overreikt, met het inschrift: Et tibi dabo claves Regni coelorum. (Mt. 16,19.) Zijn naam en voornaam daartegenover was als het ware een belijdenis van zijn eigen geloof.

Vervolgens liet hij geen gelegenheid onbenut voorbijgaan om de goddelijke voorrechten van de Paus en van de Kerk in het licht te stellen, liet hun vijanden de revue passeren, te weten de protestanten, de joden en de sektariërs van verschillende soort.

En op de eerste plaats de protestanten. Van de Waldenzen vermeldde hij in het kort hun oorsprong, hun onkunde van de Heilige Schrift, de ketterijen, de vlucht uit Lyon, hun komst in het dal van Luzerna bij Pinerolo, de veroordeling van hun dwalingen, uitgesproken door het Derde Lateraans Concilie van 302 bisschoppen onder leiding van Alexander III, de opstanden tegen de soevereinen die met zware straffen werden onderdrukt, en de versmelting met de protestanten ten tijde van Calvijn.

Van de Waldenzen schakelde Don Bosco in de loop van zijn geschiedenis over op de misdadige figuren van Luther, Calvijn en Hendrik VIII en stelde tegenover hen de heilige zonen der Katholieke Kerk die hun tijdgenoten waren: de H. Gaetanus van Thiene, de H. Hieronymus van Emilië, de H. Johannes de Deo, de H. Thomas van Villanova, de H. Ignatius van Loyola, de H. Franciscus Xaverius, de H. Petrus van Alcantara, de H. Filippus Neri, de heilige Pius V, de H. Teresia, de H. Carolus Borromeus, de H. Franciscus van Sales, de H. Vincentius a Paolo, de H. Aloysius van Gonzaga en honderden anderen. Heiligheid en waarheid zijn slechts één.

Een andere methode paste hij toe bij het onthullen van de dwalingen der protestanten, dat wil zeggen door ze aan te duiden, terwijl hij de oude ketterijen uiteenzette. Bijvoorbeeld: na te hebben uiteengezet dat het zevende oecumenisch Concilie, het tweede van Nicea, de iconoclasten had veroordeeld, dat wil zeggen de vernielers van heilige afbeeldingen, merkte hij op: de protestanten volgen eveneens de dwalingen van de iconoclasten. Eveneens maakte hij melding van de vreselijke godslastering van Gottschalk, lerend dat God enkelen tot de eeuwige zaligheid voorbestemt, en de anderen derhalve tot de hel veroordeelt en niet wil dat allen zullen zalig worden, en voegde daaraan toe: die dwalingen werden later herhaald door Luther en door Calvijn.

Tenslotte toonde hij, omdat de protestanten beweren, dat de tegenwoordige Katholieke Kerk niet meer die van het begin is, zoals zij gesticht werd door Jezus Christus, zonder op die ketters te zinspelen, met feiten aan dat zij nog steeds dezelfde is.

In de eerste eeuw, zo schrijft hij, werd de viering ingesteld van de zondag, van het Geboortefeest van Onze Heer, van Driekoningen, van Pasen, van de Hemelvaart en van Pinksteren; de instelling en handhaving van de Vasten, van de quatertemperdagen volgens apostolische tradities, het gebruik van wijwater tegen verzoeken van de duivel en tegen ander geestelijk en lichamelijk kwaad, de voetwassing op Witte Donderdag, het kruisteken; ook werd er voorgeschreven dat er onder het opdragen van de heilige mis twee kandelaars op het altaar geplaatst zouden worden met een kruisbeeld in het midden. Al in de tweede eeuw werden er door iedere priester in de kerstnacht drie Missen opgedragen. In de derde eeuw beval Paus Zephirinus alle christenen onder verplichting in de paastijd de H. Communie te ontvangen, In de vijfde eeuw bepaalde de heilige Paus Zozi-mus dat in de Goede Week in iedere parochie de paaskaars zou gewijd worden, en werden de openbare gebeden voor een goede oogst ingesteld. In het jaar 431 verklaarde het Concilie van Ephese, onder goedkeuring van Celestinus I, plechtig dat de Maagd Maria waarlijk de Moeder van God is; en in het jaar 1136 begon de kerk van Lyon plechtig het feest te vieren van de Onbevleete Ontvangenis van Onze-Lieve-Vrouw, een bewijs voor het feit hoe de eeuwen door al een dergelijk geloof onder het volk leefde. In 495 hield Paus Gelasius in Rome een concilie van vele bisschoppen en stelde vast welke de authentieke boeken waren van het nieuwe en oude Testament en welke de apocriefe; hij schreef een boek voor dat het Sa-cramentale genoemd werd, waarin alle missen waren opgenomen die tegenwoordig bijna alle in het Missale Romanum voorkomen, evenals de formules om de Zegeningen te geven; hij stelde de processie in met de kaars in de hand op het feest van O.-L.-Vr. Lichtmis; bepaalde de wijding der geestelijken op de quatertemperdagen. De heilige Gregorius de Grote, tot Paus gekozen in 590, in wiens handen een gewijde hostie in vlees veranderde, stelde het antiphonale en het brevier vast dat de Kerk ook in onze dagen nog gebruikt; stelde de litanie van Alle Heiligen in, de processie voor het feest van de Heilige Markus, en Aswoensdag. Uit die boeken en uit die gebeden bleek duidelijk het geloof in de wezenlijke tegenwoordigheid van Jezus Christus in de Heilige Eucharistie, het gebruik om de H. Maria en de Heiligen te aanroepen, het bestaan van het Vagevuur, evenals de oorbiecht en de andere sacramenten Om kort te gaan tenslotte, gaven Paus Vigilius en het Tweede Concilie van Constantino-pel in 553 een schitterend bewijs van de macht om de Kerk om de slechte schrijvers te veroordelen, een oordeel te vellen over de strekking van hun boeken, en van de gelovigen te eisen dat zij zich naar haar oordeel zouden richten. Hoe zouden de protestanten bij die en dergelijke door Don Bosco aangehaalde argumenten zonder opvallende kwaadwilligheid kunnen ontkennen dat de Katholieke Kerk doet en gelooft wat zij ook al in de eerste eeuwen deed en geloofde?

Van de protestanten stapte Don Bosco over op de Joden. Hij beschreef hoe door Titus en door Julianus de Afvallige de voorzegging van Jezus Christus over de verwoesting van Jeruzalem in vervulling was gegaan, terwijl hij aan de hand van de geïnspireerde boeken verklaarde dat in de

laatste tijden van de wereld heel het volk van Israël christen zou worden Hij legde de nadruk op de bloedige vervolgingen in Spanje ten tijde van de Moren tegen de christenen om hen te dwingen het Jodendom te omhelzen of om volgelingen van Mohammed te worden. Hij toonde aan hoezeer de Jood de Christen haat door te wijzen op de vreselijke, drie dagen durende marteling die zij de heilige jongeling Vincentius Verner uit Treves in Frankrijk deden ondergaan in het jaar 1287; en op de even smartelijke dood van Pater Tommaso van Sardinië in Damascus in de laatste jaren van Gregorius XVI. "Die feiten", aarzelde hij niet te schrijven, "moeten voor de christenen een waarschuwing zijn, zich er wel voor te hoeden met zulke mensen om te gaan of er op vertrouwelijke voet mee te geraken."

Op de derde plaats, terugkomend op de oorzaken van de dwalingen van zoveel christenen en van de smartelijke feiten die per slot van zaken de Kerk bedroeven, kwam hij te spreken over de rationalisten en zogenaamde moderne filosofen, die in het spoor van Voltaire en Rousseau iedere vorm van godsdienst verwierpen, alsook iedere wet en recht en dat onder het voorwendsel slechts het zuivere licht van de rede te volgen, en te doen wat hun grillen hun ingeven. Hij schreef: "Het is moeilijk te bepalen wat hun eigenlijke leer is, vermits zij er geen hebben; wie met aandacht hun geschriften leest, komt tot de conclusie dat zij iedere waarheid ontkennen, iedere deugd ontieren, alle dwalingen leraren, ieder mogelijk misdrijf aanmoedigen, uit het hart van de mens iedere verkwikkende hoop op het toekomstige leven bannen door hun haarkloverijen, kortom de mens terugbrengen tot de staat van de dieren, dat alles vormt de moderne filosofie. De Vrijmetselaars gaan in het geheim te werk, de filosofen bieden hun de helpende hand met hun geschriften en door hun leer in praktijk te brengen; en om hun doel te bereiken, beginnen zij zich te verzetten tegen de religieuze orden die zij met de gemeenste lasteringen in opspraak proberen te brengen. Temidden van die verwarring was het Clemens XIV, die na lange aarzeling, op aandrang van de Hoven van Frankrijk, Napels, Portugal en andere mogendheden, de Sociëteit van Jezus in 1774 ophief. Overwegend het vele goede dat die Sociëteit voor de Kerk kon verrichten nam Pius VII haar weer op onder de kloosterorden In onze dagen wordt die orde bijna ontbonden, en de leden ervan vervolgd en verdreven uit Zwitserland en uit geheel Italië. En om de historische waarheid geen geweld aan te doen, dient hieraan toegevoegd dat die kloosterlingen op verschillende plaatsen op een onwaardige manier verdreven werden, bij al hun ellende ook nog beledigd, in strijd met iedere wet en ieder natuurlijk rechtsgevoel, Aldus Vincenzo Gioberti (1).

Don Bosco legde grote moed aan de dag door de verdediging van een kloosterorde op zich te nemen die in datzelfde jaar vervolgd werd, maar hij legde dan ook een bewonderenswaardige voorzichtigheid aan de dag door de eigen woorden van de bitterste vijand der Jezuiten te bezigen. En enkele bladzijden verder, waar hij schrijft over Pius IX, aarzelde hij niet te zeggen: "De grote Gioberti noemde de dag waarop hij hem zag de mooiste van zijn leven." Dat was geen vleierij omdat iemand om zeer uiteenlopende motieven groot kan genoemd worden Don Bosco volgde het

---

(1) Concordia, 18 maart 1848.

voorbeeld van de Paus die op 30 september 1847 aan zijn buitengewone gezant bij de Koning te Turijn, Mgr. Corboli Bussi schreef dat die voorzichtig moest zijn en behoedzaam te werk gaan wanneer hij over Gioberti sprak, het tijdelijk idool van de revolutie, hemelhoog geprezen door alle oproerkraaiers en vernieuwers(1).

Ten slotte verklaarde Don Bosco, zonder in te gaan op politieke beschouwingen van enigerlei aard, aan de hand van de geschiedenis enkele rechten van de Kerk, die door de aanbidders van de Staat genegeerd geworden waren.

"In de eerste eeuw," zo schrijft hij, "werd er een begin gemaakt met de boeken waarin de namen werden opgetekend van degenen die gedoopt en van hen die gestorven waren, wat wij de geboorte- en overlijdensregisters noemen. - In de derde eeuw begon men met het inzegenen van de kerkhoven, die eigendom bleven van de Kerk. - Al in de zesde eeuw waren geen priesters of seminaristen nog onderworpen aan het lekenrecht, maar enkel aan kerkelijke rechters. - Op het vijfde Concilie van Lateranen werden reglementen vastgesteld voor het gebruik van de sinds kort uitgevonden drukkunst, waarbij verboden werd boeken te drukken die niet door de kerkelijke overheid waren nagegaan en goedgekeurd, op straffe van onmiddellijke excommunicatie.

Aldus gaf Don Bosco, hier en daar in zijn Kerkgeschiedenis verspreid, zijn jongens de juiste criteria om de feiten te beoordelen die zich onder hun ogen ontwikkelden ten schade van de Kerk. Hij hield er daarbij rekening mee, dat hij daarna mondeling de bijzonderheden in het licht kon stellen die voor zijn doel dienstig waren, ofwel verschillende tegelijk kon samenvatten wanneer er een volledig betoog nodig was. Dat is ook de reden waarom hij als het ware slechts vluchtig de Middeleeuwen behandelde. Daar de voorzichtigheid echter niet groot genoeg kon zijn, daar de tijden steeds moeilijker werden, wijdde Don Bosco ook aandacht aan de bloei van de Kerk in Europa en in de buitenlandse missiën, ondanks de vervolgingen en hindernissen; met het oog op het groeiende discredit waarin de protestanten in Engeland steeds dieper geraakten, verklaarde hij van oordeel te zijn, dat God een reactie voorbereide van wereldomvattend belang. En hij vervolgde: Het is waar dat in de algemene beroering waarin alle staten zich op het ogenblik door de onduidelijke regeringsvorm bevinden, de godsdienst ernstige moeilijkheden heeft te overwinnen, vooral van de zijde van diegenen die ruwweg de godsdienstige aangelegenheden niet willen geven waar zij recht op hebben, en die zodoende datgene verwensen wat zij niet kennen; maar wij Italianen hebben de grote Pius IX aan het hoofd staan en de godsdienstige en dappere Karel Albert, van wie wij niets anders verwachten kunnen dan een gelukkige toekomst, vol eervolle gebeurtenissen voor de troon, en roemrijk voor de godsdienst.

Dat was de stem van het brandende verlangen van zijn hart, doch niet vrij van gegronde vrees, want enkele bladzijden eerder, in een prachtige lofredde op Pius IX, sprak hij de volgende woorden: "Wij katholieken bidden God dat hij de wegen voor hem gemakkelijk moge maken om de schade te voorkomen, die de kwaadwilligen de Kerk willen toebrengen, en hem hulp te verlenen om ze met nieuwe triomfen te regeren."

---

(1) Civiltà Cattolica, Dertigste jaar, band X, blz 394 1879

Hij besloot het boek met een mooie peroratie:

"Uit de Kerkgeschiedenis dienen wij op de eerste plaats te leren, dat voor al degenen die tegen de Kerk in opstand gekomen zijn, voor de meesten ook al in dat huidige leven de vreselijkste goddelijke straffen zijn weggelegd, en dat al de andere godsdienstige sekten, die niet tot de Kerk van Jezus Christus de Verlosser behoren, deel uitmaken van de synagoog van de antikrist. In alle tijden is de Katholieke Kerk steeds met het zwaard en met het woord bestreden; en steeds overwon zij. Zij zag de koninkrijken, de republieken en de keizerrijken om zich heen wankelen en volkomen ineensstorten; zijzelf alleen is onbeweeglijk blijven staan. De negentiende eeuw na haar stichting loopt ten einde en zij ver- toont zich iedere dag in de bloeiendste leeftijd. Anderen zullen na ons komen en zij zullen haar steeds even bloeiend zien. Zij wordt door goddelijke hand geleid en zal alle wisselvalligheden van de wereld te boven komen, al haar vijanden overwinnen, en zal in godvruchtige vastberadenheid de eeuwen en alle menselijke omwentelingen doorschrijven tot het einde der tijden, om daarna van al haar kinderen één enkel rijk te vormen in het vaderland der Zaligen."

Door dat boek in handen van zijn jongens te geven, het in bijeenkomsten en persoonlijke gesprekken toe te lichten, hield hij het besef bij hen levendig, zich niet op enigerlei manier te scharen in de rijen van de tegenstanders van de Kerk, omdat zij zodoende hun eigen ondergang zouden bewerkstelligen: "De Kerk bestrijden," zo zei hij, "is hetzelfde als een slag geven op de punt van een spijker."

Er werd aan die tweede uitgave niets in de weg gelegd; zij vond een zeer grote verspreiding ook op de scholen en zodoende bereikte Don Bosco zijn doel. Het werk had echter veel moeite en geduld van hem gevergd. Omdat hij de stijl ervan zo eenvoudig mogelijk wilde houden om het boek populair te maken, had hij de gewoonte het aan zijn moeder voor te lezen, die evenwel in het misverstand verviel dat keizer Constantijn de christenen vervolgd zou hebben. Don Bosco herschreef toen dat verhaal, en was pas tevreden toen hij wist dat zijn moeder het volkomen begrepen had.

Ook is zijn zin voor nuancering in het schrijven de vermelding waard, waardoor hij de gelegenheid kreeg voor een verstandige waarschuwing. Toen hij op zekere dag naar Borgo Cornale ging om een bezoek te brengen aan de hertogin van Montmorency, ontmoette hij de jonge Carlo Tomatis. Toen die zag dat hij de drukproeven van de Kerkgeschiedenis in zijn hand had, vroeg hij hem hoe hij te werk ging wanneer hij over netelige punten moest schrijven, wanneer hij bijvoorbeeld iets slechts van een of ander persoon zou moeten zeggen. Don Bosco antwoordde hem: "Waar ik iets goeds kan vertellen, zeg ik het, en waar ik iets slechts zou moeten zeggen, doe ik het er zwijgen toe."

"En de waarheid dan?"

"Ik schrijf niet voor de geleerden, maar vooral voor de onwetenden en voor de jongens. Wanneer ik een weinig eervol feit vertel en iets dat twijfelachtig is, verstoor ik het geloof van een eenvoudige ziel; leid ik haar daardoor niet op dwaalwegen? Wanneer ik voor een onontwikkelde geest de gebreken uiteenzet van een lid van een Congregatie, is het dan niet zo, dat ik daardoor twijfels wek die in hem een tegenzin tegen de hele communiteit wekken? En is dat niet verkeerd? Alleen hij

die de hele geschiedenis van tweeduizend jaar onder ogen heeft, kan zien dat de misslagen van ook de meest vooraanstaande mensen niets kunnen afdoen aan de heiligheid van de Kerk; zij zijn zelfs een bewijs te meer van haar goddelijkheid, omdat, wanneer zij zich steeds onvergankelijk handhaaft, dat betekent dat de arm van God haar steeds gesteund heeft en haar nog steunt. En dat begrijpen de jongens ook wanneer zij hun studie kunnen voleindigen. Overigens moet u er om denken, dat de ongelukkige indrukken, in een ontvankelijke leeftijd door een onvoorzichtig woord opgedaan, dikwijls betreurenswaardige gevolgen hebben voor het geloof en de goede zeden."

Voegen wij hier ten slotte nog aan toe, dat Don Bosco bij het schrijven niet steeds bij zijn eigen inzicht te rade ging. Wij hebben al verteld dat hij door vriendschapsbanden met Silvo Pellico verbonden was, in wie hij een nederigheid bewonderde die hem belette met zijn eigen geest te pronken, terwijl zijn naam toch in heel Europa beroemd was.

Dikwijls ging hij hem in Turijn en in Moncalieri opzoeken en niet zelden bracht Silvio hem een tegenbezoek en genoot bij het zien van het Oratorio. Zij schreven elkaar over en weer verschillende brieven, en tenslotte vroeg Don Bosco hem, zijn oordeel te willen geven over zijn korte uiteenzetting van de Kerkgeschiedenis die hij op het punt stond uit te geven. Silvio Pellico bestudeerde het manuscript heel aandachtig, bracht er enkele verbeteringen in aan en had er alle lof voor.

Een van zijn raadgevingen vergat Don Bosco nooit. Op een dag had Silvio Pellico hem gevraagd of hij als schrijver een veelvuldig gebruik maakte van het woordenboek. Don Bosco antwoordde hem, dat het hem voorkwam dat hij voldoende kennis van de Italiaanse taal meende te hebben en dat hij bij zijn vele werk geen tijd had om veel woorden op te zoeken.

"Nee, mijn beste Don Bosco," vervolgde Silvio Pellico, "vertrouw niet teveel op je zelf en heb geduld. Kijk, ik kan geen blad schrijven zonder dat ik van het woordenboek gebruik maak, en als ik nalaat het te raadplegen verval ik niet zelden in vergissingen. Dat is maar al te nodig om heel de kracht en heel de nauwkeurige inhoud van de woorden te kennen, evenals voor de juiste schrijfwijze. Tal van termen menen wij te kennen, en in werkelijkheid kennen wij ze niet. Niet zelden kan men in gallicismen vervallen, in Latijnse of dialectische zinswendingen. Volg mijn voorbeeld, zorg ervoor dat u steeds een woordenboek op uw schrijftafel hebt. Door het te gebruiken zult u gaan inzien hoezeer ik gelijk heb, als ik me verstout u een dergelijke raad te geven."

Van dat ogenblik af volgde Don Bosco die raad niet alleen op, maar op zijn reizen liet hij sindsdien nooit na het woordenboek in zijn valies te pakken. Het was dezelfde raad die hij naderhand zelf heel dikwijls aan de seminaristen en priesters van zijn Congregatie gaf. Gebruikt u het woordenboek? - Hebt u het op uw schrijftafel? Meer dan eens glimlachte de gevraagde, alsof de vraag als grap bedoeld was, een vraag die men aan een schooljongen stelt en niet aan een man die zijn studies achter de rug had. Maar Don Bosco hield voet bij stuk met zijn vraag, en als het antwoord ontkennend was, drong hij streng aan op het aanhoudend gebruik van dat boek en besloot met te zeggen: "Silvio Pellico heeft me dat gezegd; ik heb het geprobeerd en ondervonden: om zonder fouten te schrijven moet men steeds een goed woordenboek bij de hand hebben."

Die waardevolle vriendschap, ook voor zijn literair voordeel, kwam pas tot een einde, toen Silvio Pellico door God in de eeuwigheid geroepen werd in het jaar 1854.,

H O O F D S T U K   XXX

BEGIN VAN DE OORLOG VOOR DE ITALIAANSE ONAFHANKELIJKHEID
- BELEDIGINGEN AAN HET ADRES VAN DE AARTSBISSCHOP VAN
TURIJN EN ZIJN VERTREK NAAR ZWITSERLAND - GEVAARLIJKE
GISTINGEN - HET INVOEREN VAN DE KRUISWEG - MUZIEK EN
WANDELINGEN - PLECHTIGHEDEN IN DE CONSOLATAKERK -
KERKBEZOEKEN OP WITTE DONDERDAG - DE VOETWASSING -
HET GESPREK.

Opstand in Wenen, verwarring in Pest hadden de macht in handen van de vijanden van Oostenrijk doen overgaan. Die feiten schonken de liberalen van Lombardije en Venetië nieuwe moed. Padua en Pavia begonnen zich te roeren. Op 18 maart ontstond er grote beroering in Modena; de Oostenrijkse reservisten vertrokken uit het hertogdom en Hertog Francesco V verliet zijn grondgebied. Op de 20ste nam in Parma de jeugd de wapens ter hand en dwong de Duitsers het veld te ruimen, terwijl Hertog Carlo II de Grondwet afkondigde en zich vervolgens terugtrok in Marseille. De 22ste verjoegen de Milanezen na vijf dagen van hardnekkige strijd de Oostenrijkse bezetting uit de stad en omgeving en dwongen haar, zich met ernstige verliezen terug te trekken in een verdedigingsgordel, dezelfde dag bevrijdden Como, Bergamo, Brescia en Venetië zich insgelijks van de vreemdelingen. Het voorlopige bestuur van Milaan riep de hulp in van het Piëmontese leger en op de 23ste verklaarde Karel Albert de oorlog aan Oostenrijk in een koene en grootmoedige oproep tot de volken van Lombardije en Venetië. Op de 24ste zong de Aartsbisschop, in tegenwoordigheid van de Koning en al de officiële persoonlijkheden, terwijl de nationale garde op het Piazza Castello stond opgesteld, het Te Deum in de hoofdkerk voor het verdrijven van de Duitsers uit Milaan. Doch bij het verlaten van de dom begon een troep gepeupel, waarbij zich personen gevoegd hadden, die in het maatschappelijke leven op een zeker aanzien aanspraak maken, op hem in te dringen en hem beledigende woorden toe te voegen en dreigende beweging met de vuist te maken, terwijl zij bovendien zijn rijtuig nog een eindweegs volgden. Niemand deed iets om aan die beledigingen een eind te maken, hoewel er veel carabinieri aanwezig waren. 's Avonds herhaalden die beledigende demonstraties zich onder de ramen van het aartsbisschoppelijk paleis met een duivels gebrul en gefluit. Men wilde de Aartsbisschop dwingen Turijn en het rijk te verlaten.

Op 25 maart trok Karel Albert met 60.000 dappere soldaten ten strijde die de 26ste door Turijn marcheerden en een brigade ervan trok

Milaan binnen. De kerkelijke autoriteiten schreven intussen openbare bidstonden voor en spoorden de bevolking aan om de gezinnen van de arme soldaten te helpen, en de regering zelf vroeg de Bisschoppen om steun en gebed. De 29ste trok de koning Pavia binnen, dat door de Oostenrijkers was verlaten, hij kwam in Milaan aan en de mensen van Lombardije, en daarna die van Parma en Modena, verdrongen zich rond hem.

De 29ste maart vertrok de heilige en onverschrokken Aartsbisschop van Turijn om zes uur 's avonds naar Zwitserland. De minister van binnenlandse zaken had er door middel van zeer verdienstelijke geestelijken bij hem op aangedrongen de staat voor enige tijd te verlaten, tot dat de gemoederen van zijn tegenstanders tot bedaren zouden zijn gekomen. Ook andere welwillende persoonlijkheden gingen hem opzoeken, onder wie Don Bosco en al dezen hadden zijn vertrek noodzakelijk geacht; en zij brachten hem onder het oog dat het onmogelijk was weerstand te bieden aan de schelmerij van de sekten, daar degene die hem die raad had durven geven, in het geheim wellicht de ergste beledigingen die hij te verduren had gekregen toeliet. Alvorens echter per rijtuig te vertrekken beval de Aartsbisschop de seminaristen in de zorg van Don Bosco aan, bijzonder de armen onder hen, die gehoorzaam zijn bevelen hadden opgevolgd, en die op dat ogenblik overal verspreid leefden. Don Bosco beloofde dat hij het in hem gestelde vertrouwen niet zou beschamen en we zullen nog zien dat hij het niet bij woorden liet.

Op 6 april schreeuwden ook in Wenen studenten en volksmensen tegen de Aartsbisschop, bedreigden de kloosters met het ergste geweld en riepen dat Pius IX de vijand van het keizerrijk was; en de regering beval de opheffing van de Redemptoristen, Redemptoristinnen en Jezuïeten. Zonder meer werden onschuldige kloosterlingen en arme vrouwen de straat op geworpen, dakloos en brodeloos, gedwongen om te bedelen om een aalmoes. En na enkele dagen waren de woelingen die hoe langer hoe dreigender vormen aannamen in Wenen, Pest en Praag er na aan toe in een dodelijke strijd met de troepen te eindigen, Intussen verdreven de Piëmontezen op 7 april in een prachtige overwinning de Oostenrijkers uit Goito en staken zij de Mincio over.

Op 21 april stak de Piëmontese generaal Giacomo Durando, die door de Paus verzocht was de grenzen te willen ontzien, zonder zich iets van de ontvangen bevelen aan te trekken, de Po over met 17.000 man van de Pauselijke troepen. De koning van Napels had 16.000 man naar Lombardije gezonden om koning Karel Albert bij te staan, onder het bevel van een oud lid van de geheime bond tot bevrijding van Italië (de Carbonaro) Guglielmo Pepe; en de regering van de Groothertog van Toscane, Leopold II nog eens 6.000. Piëmontese troepen, door voorlopige regeringen gevraagd om de Republikeinen in toom te houden, bezetten de hertogdommen Modena en Parma.

Intussen vaardigde Karel Albert, tot smart van alle waarachtige katholieken, vanuit het hoofdkwartier in Volta, het koninklijk exequatur uit op de voorraden van Rome, zich beroepend op vergeten edicten die door Clemens XI en Benedictus XIV waren verworpen.

De 30ste april maakten de koninklijken zich na hevige gevechten meester van Pastrengo en sloegen het beleg op voor Peschiera, een van de vier versterkte steden die de Lombardische provincies scheidde van die van Venetië. De koning had zijn intrek genomen in Sommacampagna. De Oostenrijkers hadden zich teruggetrokken op de linkeroever van de Adige.

Toen de berichten van die feiten in Turijn binnenkwamen, waar ze met levendige belangstelling tegemoetgezien waren, was de bevolking als uitzinnig van vreugde over de overwinningen van het leger, Zelfs onder de jongens ontstond een dermate grote opwinding en geestdrift, at de mateloosheid ervan voor velen onder hen gevaarlijk kon worden. Men scheen aan niets anders meer te denken dan aan oorlog, men sprak over oorlog, schreef over oorlog, men zong over oorlog in huizen, theaters en paleizen, men zou als het ware kunnen zeggen dat men slapende nog droomde over oorlog. De kinderen zelfs schenen zulke dappere soldaten geworden dat zij twee Oostenrijkers met één slag van hun zwaard zouden doorboren. Zo zag men hen als de school uit was, of nauwelijks terug van winkel of werkplaats, met een stok gewapend op een of andere plaats opgesteld. Dan kozen zij een leider, maakten vlaggen, excerceerden, en vochten onder elkaar, en dikwijls kwam het tot een veldslag van de ene groep tegen de andere, en hetzij door onhandigheid of door een teveel aan krijgslust, gaven en kregen ze stokslagen die een betere zaak waardig waren. Vooral 's zondags en bij andere kerkelijke feestdagen, leken de wegen en de omgeving van de stad wel veranderd in kleine excercitieterreinen. De vervoering van de jeugdige fantasie werd nog heviger door het geluid van de tamboers en trompetten van de manoeuvres en defilees van de nationale garde, of door de aankomst van krijgsgevangenen en de openbare feestelijkheden bij gelegenheid van elke nieuwe overwinning.

De vastencatechismus was op 13 maart begonnen, maar door de bovengenoemde oorzaken werden in bijna alle parochies de klassen steeds minder bezocht en sommige bleven zelfs volkomen verlaten. Het was psychisch niet anders mogelijk of bij zoveel afleiding moesten ook de jongens van het Oratorio daaronder te lijden hebben. 's Zondags ontbraken er verscheidenen in de kerk en op werkdagen verschenen ze niet in de catechismus. Anderen kwamen er tegen heug en meug naartoe, velen schenen zich te vervelen en waren onoplettend; het biechthoren en communiceren liep tot een uiterst minimum terug.

Om dat godsdienstig en moreel onbehagen dat de jongens van het Oratorio bedreigde, tegen te gaan, moest de liefdevolle ijver van Don Bosco effectvolle middelen vinden. En die bleven niet lang uit: Maar hij begon in alle geval met het gebed.

In dat jaar voerde hij de Kruisweg in, die begon op 10 maart en op alle volgende vrijdagen zou herhaald worden tot het einde van de Vasten. Hij wenste dat alle jongens van de communiteit met de grootst mogelijke devotie eraan zouden deelnemen; vele jongens van buiten, en andere personen uit de omgeving voegden zich daarbij, die het gemakkelijk vonden om op werkdagen daar de Mis te komen bijwonen en te biechten. Don Bosco zelf nam er de leiding van, door zoveel gevoelens van medelijden gegrepen bij het overwegen van het lijden van de Goddelijke Zaligmaker voor ons heil, dat zijn houding gelijk stond aan een effectvolle preek.

Intussen zwichtte hij voor de eisen van de tijd, in al wat niet in tegenspraak was met de godsdienst en goede zeden, en hij aarzelde ook niet de jongens toe te staan dat zij ook op de speelplaats van het Oratorio hun soldateske manoeuvres botvierden, en hij vond er zelfs iets op, om een aantal geweren te bemachtigen zonder loop, doch met stokken in de plaats daarvan. Hij stelde onder meer de voorwaarde dat zij el-

kaar geen slagen in overvloed zouden toebrengen in navolging van de Piëmontezen en de Oostenrijkers, en dat bij het luiden van de klok voor de catechismus allen de wapens zouden neerleggen en zich naar de kerk begeven. Ook zorgde hij voor enkele nieuwe gymnastische spelen die minder gevaarlijk waren; hij zorgde voor ballen voor het bocciaspel, schijven enzovoort. Verschillende malen liet hij het spelletje herhalen met de kookketel, het zaklopen, en ook aardige toneelstukjes opvoeren en genoeglijke grappen uithalen. Alles bijeen ontbrak het aan niets opdat allen, de een op die de ander op die manier, in het Oratorio behoorlijk de tijd konden verdrijven, steeds vaderlijk geholpen en behoed.

Een machtig beschermingsmiddel bleek ook de zangschool. Bij de lessen in vocale muziek voegde Don Bosco ook de piano en het orgel, evenals voor velen instrumentale muziek, wat een grote geestdrift verwekte. In afwachting van het samenstellen van een muziekkapel en van de tijd dat enkele jongens geleerd zouden hebben wat op de piano te timmeren of het orgel op zijn tijd te laten janken, werd de koorzang vervolmaakt. Toen daarna de koren zo goed mogelijk waren voorbereid en er veel aardige stemmen gevormd waren, ging Don Bosco met de jongens zingen in de openbare kerken van Turijn bij gelegenheid van de Mariamaand en andere plechtigheden, en alle jongens namen daar dan aan deel. Dat trok hen steeds meer naar het Oratorio, bond hen eraan en stichtte bovendien veel goed onder het godvruchtige volk. Daar zij tot dan toe steeds alleen maar op het koor forse stemmen van volwassen mannen gehoord hadden, wakte het horen van solozang, duetten en koren van jongensstemmen bij de gelovigen de indruk van engelenzang, die de snaar van het menselijk hart op een gevoeliger manier trof; daardoor gebeurde het niet zelden bij die plechtigheden mannen en vrouwen tranen van vreugde te zien schreien. Daardoor werd er alom over de muziek van Don Bosco gesproken en werd hij gevraagd voor de zondagen en verschillende plechtigheden; en daarna werd er tot grote vreugde van de jongens niet alleen in Turijn gezongen, zoals in de kerk van het Corpus Domini en in de Consolata, maar men begaf zich vervolgens ook naar Moncalieri, Rivoli, Chieri, Carignano en naar meer andere plaatsen in de buurt. De eerbied-waardige kanunnik Luigi Nasi uit Turijn en Don Michelangelo Chiatellino in Carignano waren mees-tentijds de trouwe begeleiders van het filharmonisch gezelschap. Met hun grote muzikale ervaring behoedden zij het voor het maken van flaters, deden zij het de best mogelijke indruk maken en verschaften zij het de hoogst denkbare lof. Doordat er aan de eigenliefde van de jongens voldaan werd, door de wandelingen waar zij naar verlangden om het gekozen doel te bereiken, door het vieruurtje en ook het middagmaal dat voor hen werd aangerecht in de parochies als zij er aankwamen, vergaten zij alle politieke fantasterijen.

Onder meer vond er een mooi feestje plaats in dat jaar bij de Consolatakerk. De jongens gingen er processiegewijs vanuit het Oratorio naartoe. De zang onderweg en de muziek in de kerk trok een grote menigte mensen aan de voeten van Maria Troosteres der Bedrukten. De Mis werd opgedragen en velen ontvingen de heilige Communie. Tot slot hield Don Bosco een korte toespraak, waarin hij sprak over de beminnelijkheid van Maria, allen aansporend haar te beminnen. "Maria," zo zei hij onder andere, "Maria is het meest beminde en het meest beminnende schepsel. God de Vader bemint haar, haar goddelijke zoon Jezus bemint haar, de Heilige Geest bemint haar, de Engelen beminnen haar, de Heiligen beminnen haar,

alle zuivere harten beminnen haar. Diezelfde kerk is een schitterend bewijs ervan hoe in die stad Maria steeds bemind geworden is. En zij op haar beurt bemint ons met de liefde van een moeder; en al bemint zij ook alle christenen in het algemeen, zij draagt vooral de jeugd een bijzonder tedere liefde toe. Maria doet als haar goddelijke Zoon Jezus, die zo veel goed wilde voor de kinderen, dat hij hen steeds bij zich wilde hebben om een kring rond hem te vormen. Wanneer Jezus tegen de Apostelen zei: Laat die kleinen bij mij komen, zegt Maria ook op haar beurt: Wie klein is kome tot mij: Si quis est parvulus, veniat ad me. Het is vooral door haar aanminnige liefde dat zij zich de troosteres der bedrukten toont: Consolatrix afflictorum. Laten wij die liefde daarom beantwoorden, laten ook wij haar beminnen, mijn beste jongens; en vermijden wij uit liefde tot haar de zonde. Laten wij ter herinnering aan dat godvruchtige bezoek hier aan de voeten van Maria ons arme hart achter, en bidden wij haar dat zij het wil aanvaarden en het steeds zuiver en onbesmet voor ons behouden zal; doen wij dat, dan zullen wij in de schaduw van haar mantel gelukkig kunnen leven en getroost sterven."

De processie naar die kerk werd daarna geregeld eens of tweemaal per jaar ondernomen, tot in 1854 toe, en de jongens begaven zich steeds in de onderaardse kapel om ook daar nog een gebed te storten.

Ook de Goede Week bood een gelegenheid om de godsvrucht van de jongens aan te wakkeren. Op Witte Donderdag ging men in processie een bezoek brengen aan het Heilig Graf. Terwijl zij van de ene kerk van de stad naar de andere trokken, zongen zij psalmen of lofliederen, en kinderen van iedere leeftijd en milieu, aangetrokken door de zang en door het voorbeeld dat zij voor ogen hadden, sloten zich, alle menselijk opzicht overwinnend, bij de rijen jongens aan in een vervoering van vreugde. Op de plaats van bestemming gekomen zongen, na enkele minuten van aanbidding, de mooiste stemmen, met een allerontroerendste uitdrukking de Passie of een of ander motet, dat hen door Don Bosco in eigen persoon was geleerd. Bij die droevige melodieën konden vele personen hun tranen niet bedwingen, en van de ene kerk volgden zij hen naar de andere om andermaal op het graf van Jezus te wenen. Dat treffend godvruchtig schouwspel schonk bepaalde volwassenen moed, die tengevolge van een of andere spotvogel, of laten we liever zeggen: tengevolge van beledigingen en minachting, geen deel meer durfden nemen aan zulke godsdienstige oefeningen.

In het kader van die dag werd voor de eerste maal in de kapel van het Oratorio de plechtigheid van de Lavabo, dat wil zeggen van het wassen der voeten in aanwezigheid van zeer vele jongens, gehouden. Tot dat doel werden er twaalf uitgekozen, de twaalf Apostelen vertegenwoordigend. In een kring op het priesterkoor gezeten, zongen zij het door de Kerk voorgeschreven gedeelte uit het Evangelie; vervolgens knielde Don Bosco, met een linnen doek voorgebonden, voor elk van hen en waste hun voeten, zoals de goddelijke Zaligmaker gedaan had met zijn leerlingen bij het laatste avondmaal, hij droogde ze af en kustte ze in de diepste nederigheid. Intussen voerden de zangers onder meer de betreffende woorden van het ritueel: Ubi caritas et amor, Deus ibi est uit. En die andere: Cessent iurgia maligna, cessent lites; et in medio nostri sit Christus Deus.

In een daarop volgende toespraak zette hij de betekenis van de plechtigheid uiteen en de lering die eruit te putten valt, en hij noemde ze een van de beste opvoedkundige en vormende akten om de jeugdige

harten te vervullen van de twee voornaamste deugden van het christendom: nederigheid en liefde.

Na de plechtigheid gingen de twaalf jeugdige Apostelen met Don Bosco aan de karige tafel waar hij hen eigenhandig wilde bedienen, om nog beter het laatste avondmaal van de Goddelijke Zaligmaker uit te beelden. Ten slotte gaf hij hun een aardig geschenkje en stuurde hen van vreugde vervuld huiswaarts. Die plechtige ceremonie werd voortaan alle jaren zeer stichtend in het Oratorio herhaald, en Don Bosco verrichtte ze steeds zelf totdat de krachten daarvoor hem begonnen te ontbreken. Hijzelf koos de Apostelen uit onder de beste leerlingen en voegde er nog een dertiende aan toe. Hij nodigde een priester uit om enkele woorden tot de jongens te spreken alvorens de plechtigheid aanving, en in 1850 werd Don Giacomelli daartoe gekozen. Gedurende de wassing ontroerde zijn geest van geloof, nederigheid en eenvoud de harten van alle aanwezigen. Na de maaltijd was zijn beloning voor zijn kleine apostelen doorgaans een witte zakdoek en een kruisje.

Ook het bezoek aan het Heilig Graf vond regelmatig plaats, doch slechts tot 1866 processiegewijs en allen samen. Don Bosco vergezelde zijn jongens steeds, na verlof gevraagd te hebben aan de pastoors van de verschillende kerken die hij had aangewezen als de staties voor die vrome bedevaart. De christelijke vroomheid onder de bevolking, die gesticht werd door het ingetogen gedrag van die moedige jeugd, nam zienderogen toe. Toen de omstandigheden later dat bezoek niet meer mogelijk maakten, werd het door andere oefeningen die op die gedenkwaardige dagen betrekking hadden vervangen in de kapel, bijvoorbeeld door een bezoek aan het Heilig Sacrament met de Rozenkrans van het Heilig Hart van Jesus, de Kruisweg en het zingen van het Stabat Mater.

Met al die hierboven genoemde middelen slaagde Don Bosco er dus in, zijn jongens weer zo te boeien en te behandelen dat zij, goed onderlegd in hun catechismus, op de 23ste april in zeer groten getale hun Pasen konden houden.

Maar die invloed moest bestendig worden, en om de afwezigheid op zondag te voorkomen, namen Don Bosco en Don Borel hun toevlucht tot een ander middel. Naast het herhaaldelijk uitdelen van kleine geschenken aan de jongens die dikwijls naar de catechismus kwamen, zoals prentjes, medailles en soms fruit en snoepgoed, begonnen zij 's avonds bijna steeds les te geven en te preken in dialoogvorm. De brave theoloog mengde zich tussen de jongens en deed alsof hij een penitent of leerling was, en begon van tijd tot tijd zulke grappige vragen te stellen en antwoorden te geven, dat hij de aandacht van de jongens wist gaande te houden en hen te doen lachen, terwijl Don Bosco van achter de lessenaar onderricht gaf en moraliseerde naar behoefte. Die manier van lesgeven was bij de jongens altijd zeer geliefd, en het was voldoende te zeggen, dat de volgende zondag weer dialogen gehouden zouden worden om de kapel geheel met jonge toehoorders te vullen.

H O O F D S T U K   XXXI

DE SPROOKJESTIJD VAN HET ORATORIO - DE COCCHE -
BELEDIGINGEN VAN DE GENDARMERIE - DE VELDSLAGEN MET STENEN
- PREVENTIEVE MAATREGELEN - DON BOSCO MIDDEN IN EEN TROEP
WOESTE JONGENS - EEN JONGEN GEDOOD - BELEDIGING VAN GOD
TOT IEDERE PRIJS VOORKOMEN - DE ZICHTBARE BESCHERMING DES
HEREN - ENERGIE, BEMINNELIJKHEID EN GEHEIMZINNIG GEZAG -
RUSTIGE CATECHISMUSLES NA EEN RUW GEVECHT - ENKELE LEIDERS
VAN DE COCCHE IN HET ORATORIUM OPGENOMEN -
DE ONAFHANKELIJKHEIDSOORLOG IN MEI.

"De geschiedenis van het Oratorio," zo zei Don Bosco op zekere dag, "zou men terecht kunnen verdelen in drie perioden; het sprookjesachtige tijdperk, de heldhaftige periode en de historische periode. Het eerste tijdperk voltrekt zich in de tien beginjaren, en vond zijn begin in de tijd dat ik nog alleen was en om zo te zeggen nog geen vaste verblijfplaats had, zette zich voort in Valdocco toen ik enkele jongens in huis begon op te nemen, en eindigde tegen het jaar 1855. Een verhaal over de gang van zaken uit die tijd zou menigeen kunnen voorkomen als de verwikkelingen van een sprookje - vandaar noem ik het het sprookjesachtige tijdperk - zo ongewoon waren de gebeurtenissen; en toch zou iemand die het vertelde niets anders dan de zuivere waarheid spreken. Het was een periode van tien jaren van bijna voortdurende strijd.

Indien alles wat wij al verteld hebben het bewijs is van die verzekering, het vervolg van die gedenkschriften is dat niet minder. Door zijn jongens dus verwijderd te houden van een gevaarlijke lichtzinnigheid, slaagde hij erin de beide Oratorio's van Valdocco en van Portanuova bloeiende te houden; doch zijn liefde was daardoor nog niet voldaan. Onder invloed van het oorlogsgewoel hadden zich onder het geringere volk en in alle voorsteden de Associazioni della Gioventù, (jeugdverenigingen) gevormd, die in het dialect cocche genoemd werden; er bestond de Cocca van Vanchiglia, die van Portanuova, van de voorstad Dora enzo-voort. Die waren onderverdeeld in meer of minder talrijke groepen, die nu eens de omvang van een kleine compagnie hadden, dan weer die van een heel bataljon. Zij hielden bijeenkomsten en hadden een leider aan het hoofd staan.

Elk van die cocche leefde in voortdurende staat van oorlog met de andere. Er kwam nooit een eind aan de vechtpartijen en veldslagen met stenen die ontstonden door kwaadaardige brutaliteit, of doordat de ene

groep door iemand van een andere beledigd was, of door de uitdaging van de ene partij die de roem van haar dapperheid wilde doen toenemen. Er vonden verschrikkelijke gevechten plaats waarvan niemand zich tegenwoordig een voorstelling kan vormen en waaraan werd deelgenomen door een menigte jongelieden en oudere jongens. Er was geen mensenmacht in staat hen in toom te houden. Noch de gendarmen, noch de politie van de openbare veiligheid konden iets tegen hen ondernemen en durfden niet tussenbeide te komen om de vechtenden van elkaar te scheiden. Nauwelijks verschenen zij of, wanneer zij met weinigen waren, steeg er een overeengekomen gefluit op, en alle projectielen werden ogenblikkelijk in de richting van de handhavers der openbare orde gesmeten; wanneer andere gendarmen in grotere getale ten tonele verschenen, volgde er een tweede gefluit, en de wilde troep stooft uiteen en de leden ervan verborgen zich; trok de politie zich terug, dan kwamen de jongens bij een derde fluitje weer tevoorschijn en het stenengevecht werd hervat.

Van het begin van die woeste taferelen af, probeerde Don Bosco er een eind aan te maken en voor die ongelukkigen iets te doen. Hij begon met bepaalde oudere jongens met banden van bijzondere soepelheid, aan het Oratorio te binden, jongens die licht geneigd waren een partijtje te vechten en die wel eens bij hem kwamen. Wanneer hij in de stad enkele slechte sujetten alleen ontmoette, types die vanwege hun gedrag al eens door een rechtbank veroordeeld waren en die hij van vroeger kende, begon hij een gesprek met hen en probeerde de vriendschap te hernieuwen. Wanneer hij in de gevangenissen kwam waar af en toe een door de gendarmen bij de kraag gegrepen bendehoofd voor enkele dagen was opgesloten, stelde hij 's avonds, alleen met hem en buiten de sfeer van zijn wijk, alle uitgelezen middelen der naastenliefde in het werk om hem weer voor zich te winnen, hem te helpen en hem los te maken van die verwenste benden. Op die manier hoeft het geen verwondering te wekken, te zien dat hij onder die horde ook wel goedwillenden tegenkwam. Niettemin was zijn onderneming lang niet gemakkelijk en moest hij menige ernstige belediging dulden.

Het gebeurde wel dat hij bij het oversteken van een ver van het stadscentrum verwijderd plein een levendige kring in het oog kreeg, die kennelijk voornemens was een expeditie op touw te zetten tegen de cocche van een andere wijk. Zonder zich te bedenken ging hij erop af, groette en vroeg: "Hoe gaat het ermee? Is er wat aan de hand?"

"Wat moet u van ons? Loop door!" antwoordde een van hen bot.

"Waarom geef je me zokwaad antwoord? Ik dacht dat ik met vrienden te doen had!"

"Ik een vriend van priesters?" en hij begon te grinniken.

"Weet je niet wie die geestelijke is?" zei een kameraad van hem op dat ogenblik zachtjes: "Dat is Don Bosco!"

"Wat kan mij dat schelen!" riep de druktemaker uit en braakte een grove verwensing uit.

"Kalm een beetje!" antwoordde de ander met stemverheffing. "Wee je gebeente als je geen eerbied voor Don Bosco hebt. Als je nog een woord zegt sla ik je maag dubbel!" En hij hief de vuist op en maakte aanstalten om de daad bij het woord te voegen. De brutalerd hield zijn mond, vooral toen hij zag dat een deel van zijn kameraden, die al enkele ma-

len naar het Oratorio gegaan waren, de partij van zijn tegenstander kozen. Vervolgens vroeg Don Bosco hun waarom ze zo opgewonden waren, hij bedaarde de gemoederen door aan te tonen dat de belediging die hun was aangedaan toch eigenlijk een zaak van geen betekenis was, en herinnerde eraan dat de Goddelijke Zaligmaker, die achtervolgd en gepijnigd was en zich met een enkel woord zou hebben kunnen wreken, dat woord toch niet had uitgesproken Door Don Bosco overtuigd, namen de kornuiten hem in hun midden op en vergezelden hem een eind weegs, en hij nam niet eerder afscheid van hen dan nadat zij hem beloofd hadden een einde te maken aan die gevoelens van haat.

Bij een andere gelegenheid werd hij verrast, toen hij zich midden op een lange weg bevond, terwijl van de ene kant een zwerm tierende woeste jongens naderde, en van de tegenovergestelde kant een andere troep, die de eerste schreeuwend tegemoet trok. Zij stonden op het punt om met stenen te gooien, maar Don Bosco week niet. Toen ze dat zagen bleven de twee groepen een ogenblik staan en bevalen hem; "Ga weg, Don Bosco! Keer terug, keer terug!"

"Waarom zou ik terugkeren? Nooit! Ik wens mijn weg te vervolgen!"

"Nou!" antwoordden de jongens, "als u zich niet wil terugtrekken, des te erger voor u!" En met die woorden begon er een hagel van stenen over en weer te vliegen, waarvan er verschillende hem rakelings langs hoofd en schouders gingen. Eindelijk riep meer dan een van de ouderen, die verontrust werd door het gevaar waarin hij Don Bosco zag verkeren, zijn kameraden toe.

"Hou op en schei ermee uit! De verbitterdsten echter gingen door met stenen bijeen te brengen; en toen begonnen ze te dreigen, met vuisten te zwaaien, te trappen en te slaan; en in de opwinding van dat onvoorziene verzet en weerstand trokken zij de messen te voorschijn die zij steeds bij zich droegen. Don Bosco was verplicht tussenbeide te komen om te verhoeden dat zij elkaar om zijnentwille te lijf gingen.

Dikwijls was de omgeving van het Oratorio het toneel van dergelijke bijna nooit onbloedige vechtpartijen. Op zekere dag werd er een verbitterde strijd gevoerd tussen de jongens van Pallone en die van de Porta Susa. Bijna allen waren gewapend met stokken, messen en zelfs met pistolen. De stenen van de openbare weg dienden om een begin te maken met het gevecht. Vergeefs hadden de carabinieri, die op de eerste melding waren komen toelopen, geprobeerd op een handige manier en ook door streng op te treden de voorposten van die grote en kleine duivels het hazenpad te doen kiezen. Don Bosco, die vanuit het raam van zijn huis zag dat het leven van velen in gevaar kwam te verkeren en wetend dat verschillende van de vechtersbazen hem al kenden, liep over de speelplaats in de richting van het woeste stenengevecht, terwijl de stenen hem al van alle kanten om het hoofd suisden. Even later waren enkelen van de eerste rijen genaderd, en er werden pistoolschoten gelost. Don Bosco sprong vooruit om twee ongelukkigen, die zich met het mes in de hand op elkaar wierpen van elkaar te scheiden; maar intussen riep er een van de twee: "Hier, heb je nou genoeg!" - en de ander viel voor zijn voeten, terwijl het bloed uit een grote wonde in zijn buik gutste. De moordenaar verdween en de gewonde werd op de armen van twee van zijn kameraden naar het ziekenhuis gebracht, terwijl hij woedend te keer ging

tegen degene die hem verwond had: "Dat zal ik hem betaald zetten: zodra ik beter ben zal ik hem villen!" - Don Bosco trachtte hem over te halen zijn tegenstander vergiffenis te schenken, en toen het hem toescheen dat hij die tomeloze wraakzucht bezworen had, kon hij de jongeman de biecht afnemen; en de volgende dag stierf hij. Nooit eindigden die vechtpartijen zonder dat er op het strijdtoneel verschillende jongens achterbleven met ernstige en soms dodelijke verwondingen.

Don Bosco had die zending op zich genomen om te voorkomen dat God beledigd werd en er zielen verloren zouden gaan. Toen hij op een keer priesters en seminaristen te gast had en hun de wederwaardigheden vertelde van de eerste jaren van het Oratorio zei hij: "Op zekere dag begon een groot aantal jongens van buiten er een barbaars genoeg in te zien om hier in de buurt van ons Oratorio te komen vechten. Zij wierpen elkaar met stenen, zo erg dat, als er eentje geraakt was, hij zeker zou zijn doodgebleven. Ik rende er meteen op af en probeerde met gebaren en door te roepen die waanzinnigen te doen ophouden; maar het baatte niet. Toen zei ik bij mezelf: "Die jongens lopen ernstig gevaar; dat is God beledigen, zou ik die moorddadige strijd ongestraft moeten laten voortduren? Nee! Ik wilde het gevecht tot iedere prijs voorkomen. Tegen de ergste kwalen moet men de strafste middelen gebruiken. En wat deed ik? Iets wat ik voordien nog nooit gedaan had. Daar ik zag dat ditmaal mijn woorden niet baatten, wierp ik me midden in die stortregen van projectielen en een van de strijdende partijen in derug aanvallend, wist ik er een heel aantal met oorvegen en stompen tegen de grond te doen tuimelen en de anderen sloegen toen op de vlucht; daarna liep ik op de andere troep toe en deed daar hetzelfde. Op die manier wist ik een einde aan de herrie te maken, die anders zeker noodlottige gevolgen gehad zou hebben. Ik bleef meester van het terrein. Die dag durfde er niemand meer terug te keren, en toen ik aanstalten maakte om me terug te trekken, werd ik alleen begroet door wat geschreeuw uit de verte. Toen ik weer in huis was, dacht ik bij mezelf: "Wat heb ik eigenlijk gedaan? Ik had door een van die stenen geraakt kunnen worden en tegen de grond geslagen kunnen zijn! Maar noch toen, noch in soortgelijke gevallen is mij ooit iets overkomen, behalve een keer toen ik een slag met een klomp op mijn gezicht kreeg waar ik maandenlang de sporen van gedragen heb. Het is net wat ik zeg: wanneer men vertrouwen heeft in de rechtvaardigheid van zijn zaak, is men nergens meer bang voor." - En na een korte pauze vervolgde hij: "Ik ben nu eenmaal zo: wanneer ik zie dat God beledigd wordt, zou ik om het te voorkomen me nooit terugtrekken en nooit toegeven, al had ik een heel leger tegenover me."

En God beloonde zijn vurigheid, hield hem onverlet onder zijn bescherming en verleende hem gezag over die teugelloze jeugd. Wanneer zij 's zondags in de buurt van Valdocco kwamen, begaf hij zich onmiddellijk in hun midden en verbood eerst de interne jongens en die van het zondagsoratorio om hem na te komen. Met grote angst hielden de jongens hem in het oog, van achter heggen en vanuit de bomen of van op de toppen van de muren. Zij zagen hem zich onverschrokken temidden van het tumult begeven, zonder dat hij ooit enig ernstig letsel of ook maar een kneuzing opliep, hoewel de stenen hem soms tegen schouders en benen vlogen. Maar meestal ging het onder de deugnieten bij zijn verschijnen van mond tot mond: "Daar is Don Bosco! Daar is Don Bosco!" En dat was voldoende om het merendeel zich uit de voeten te doen maken. De anderen kwamen naar Don Bosco toe die met vriendelijke verzoeken, met een geestig grapje en

soms verwijtend, hen probeerde te overtuigen van het grote kwaad dat ze deden. Terwijl hij sprak werden de al geopende messen weer dichtgeklapt en voorzichtig in de zak gestoken om te voorkomen dat Don Bosco ze zou zien; wie een steen in de hand had, opende die hand en liet de steen langs zijn been afglijden om de slag van het vallen te dempen. En Don Bosco slaagde er op zijn minst in hen voor enkele dagen tot mildere gevoelens te brengen.

De gendarmen die van verre getuige hiervan waren, bevestigden dat alleen Don Bosco de moed had om zich temidden van die verschrikkelijke vechtpartijen te begeven en dat hij de enige was die in staat bleek die ontembare benden tot bedaren te brengen.

Don Giacomelli zag Don Bosco wel drie keer vastbesloten tussenbeide komen toen twee troepen met elkaar slaags waren, een ervan kwam uit de omgeving van Valdocco en bekogelde de andere die veel talrijker was en zich verdedigde ter plaatse waar tegenwoordig in de Via Cigna het café te zien is. Maar wat vooral zijn verbazing wekte was dat Don Bosco zich zowel tot de ene als tot de andere partij richtte en hun beval: "Gooi die stenen weg!" De jongens, de strijd onderbrekend, keken hem met een steen nog in de hand besluiteloos aan, maar op zijn herhaald bevel wierpen zij de stenen op de grond en verspreidden zij zich.

Heel vaak echter, wanneer hij op een zondag een einde gemaakt had aan dat trieste vertoon, liet hij de jongens binnen komen om hen te onderrichten. Hoewel ze nog nooit op een dergelijke vriendelijke wijze waren uitgenodigd, kon hij er hen echter met geen mogelijkheid toe brengen de kerk binnen te komen, want ze zeiden schertsend dat zij niet tegen de geur van de was konden, en dus zette hij zich op de grond midden in de weilanden.

De hele schare zat dan of lag uitgestrekt op het gras om hem heen, zwiingend en vol aandacht. En hij leerde hun dan op zijn prettige manier wel een uur lang de catechismus en wist steeds een of andere ziel voor God te winnen.

Hoewel de bovenbeschreven betreurenswaardige gebeurtenissen lange tijd duurden, wist Don Bosco in de navolgende jaren toch bijna altijd zijn vredelievende werkzaamheid te besluiten door enkele van de rustverstoorders hun intrek te doen nemen in het Oratorio. Velen van hen waren immers inderdaad zeer arm en door hun ouders in de steek gelaten. Zijn eerste doel was te trachten, de leiders van die cocche tot zich te trekken, en hij maakte het meer dan eens mee, dat wanneer een van die kopstukken in zijn huis vertoefde, de cocca ontbonden werd. Er was ongetwijfeld veel geduld en overleg voor nodig om zonder gevaar zulke ongebolsterde jongens in zijn tehuis te houden, maar het leidde toch tot verheugende resultaten. Hoewel zij slechts kort in het Oratorio verbleven en er liefst zo gauw mogelijk weer uit wilden, toch was er nooit één die terugkeerde en zich weer in die dodelijke schermutselingen mengde.

Zodoende bereikte Don Bosco zijn doel voor een deel, maar aanvankelijk slaagde hij er niet in, met zijn zegenrijke optreden het kwaad geheel en al uit te roeien. De opwinding der gemoederen voor de oorlog werd hoe langer hoe erger en de oudsten en vechtlustigsten van de teuggelloze benden werden door de oproerkraaiers geworven voor demonstraties van allerlei aard die bijna iedere dag de stad in rep en roer zet-

ten. Al naar de gebeurtenissen was het een afwisseling van kreten van vreugde, van dreiging, woede en triomf.

De 30ste april verliet Vincenzo Gioberti, die zich kon verheugen in de amnestie die aan politieke gevangenen verleend was, Parijs, keerde terug naar zijn vaderland en nam zijn intrek in Hotel Feder. Zodra het nieuws van zijn komst in Turijn bekend werd, vond er dezelfde avond nog een schitterende ovatie plaats voor het hotel en de stad werd verlicht zoals bij grote feestelijke gebeurtenissen. De geestelijke was evenwel niet alleen ten tonele verschenen om eerbetoon in ontvangst te nemen. Daar de republikeinse sekte de leiding van de monarchie Savooie in handen dreigde te nemen en de nationale beweging vóór te zijn, hoopten de liberale monarchisten en de ministers toch dat hij op dat moeilijke ogenblik aan hun partij hulp zou verlenen. Gioberti aanvaardde de opdracht. En inderdaad had hij zich in Parijs al verstaan met Mazzini en was overeengekomen dat die hem voor het ogenblik zijn gang zou laten gaan en de legale ontwikkeling der gebeurtenissen niet zou verstoren. Tegelijkertijd had hij de geheime opdracht gekregen in heel boven-Italië de eenmaking te bevorderen van de Italiaanse Staten met Piëmont onder de scepter van het huis Savooie en met bezetting van de Kerkelijke Staten, terwijl aan Pius IX alleen Rome gelaten zou worden voor de tijd van zijn leven. Op de 7de mei maakte Gioberti zijn opwachting bij Karel Albert in Somma Campagna en de 24ste kwam hij in Rome na een tocht gemaakt te hebben door Lombardije, Ligurië en Toscane, en werd in de steden met dergelijke overmatige toejuichingen en eerbetoon ontvangen, dat het ieders verbeelding te boven gaat. Op het Kapitoel werd hij geëerd als een overwinnaar, uitgeroepen tot Romeins burger, tot hoogleraar van de Sapienza (Academie van Rome), benoemd en daarna bracht hij een bezoek aan de Paus om die iets voor te spiegelen over de bedoelingen van de liberalen, stelde hem gerust met betrekking tot de Italiaanse Statenbond en deed hem ook het voorstel Carlo Alberto in Milaan te kronen met de ijzeren kroon. En Pius IX, die ook wel wist wie Gioberti was, had hem geantwoord dat hij het niet zou nalaten indien dat de vrede zou kunnen vestigen en Italië gelukkig maken. Gioberti had toenadering gezocht tot alle partijleiders en zijn werk scheen niet te kunnen mislukken. De republikeinse partij bleef voor een tijdje rustig en een behoorlijk aantal der provincies besloot voor een unie met Piëmont. Piacenza op 10 mei, Parma de 25ste, Reggio de 26ste, Modena de 29ste, Milaan de 8ste juni en op 4 juli was het Venetië dat Karel Albert als soeverein aanvaardde. Turijn had alle reden om opgewekt te zijn, daar het als de hoofdstad van zoveel en zulke achtbare delen van Italië erkend was.

De oorlog duurde intussen voort. De Oostenrijkse generaal Nugent drong op 26 april met 22.000 man Friuli van de zijde van de Isonzo binnen en nam na een gemakkelijke overwinning Palmanuova in, de 23ste bezette hij Edatie en daarna Conegliano, en op 5 mei Belluno en vervolgens Feltre. De 6de viel Karel Albert de Oostenrijkers in Santa Lucia aan, in de hoop Verona te onderwerpen, doch na een langdurige strijd moesten de Piëmontezen zich terugtrekken. De 9de deden de soldaten van Nugent een verbitterde tegenaanval, en de Pauselijke legionairs die die botsing steunden, begonnen, opgehitst door republikeinse geheime agenten gehoorzaamheid te weigeren aan hun leiders en zich te verspreiden. In Napels kwam op de 15de, aangezet door de sektarische ministers die voor de republiek werkten, de volksmassa, ondersteund door de nationale

garde in opstand en wierp barricaden op. Doch na een hevige strijd in de straten en de huizen, dempten de geregelde troepen de opstand. Daar dat zich herhaalde in de provincies en op het opstandige Sicilië, en de ene partij de republiek wilde en een andere de koninklijke kroon aanbood aan de Hertog van Genua, beval koning Ferdinand, die al zijn bataljons nodig had, dat al degenen die naar Lombardije vertrokken waren, zouden terugkeren. En hij werd gehoorzaamd, tot grote schade van de nationale zaak. In Wenen, waar de wanordelijkheden voortduurden, bereikten die op een gegeven oogenblik een hoogtepunt, zodat de Keizer, die voor zijn leven vreesde, op de 17de de wijk nam naar Innsbruck. De 20ste, de 22ste en de 24ste trachtten de Oosten-rijkers Vicenza binnen te dringen, doch door de gevechtskracht van de Italianen faalden hun pogingen en kort daarna werden zij tot tweemaal toe teruggeworpen ook in Bardolino.

De 29ste mei verdreven de keizerlijke troepen met meer dan vijftig kanonnen 4.000 vrijwilligers uit Curtatone bij Mantua, vrijwilligers die voor het merendeel uit Toscane afkomstig waren, en die een zo dappere en hardnekkige weerstand geboden hadden, zoals men in die oorlog nog niet gezien had. Op de 30ste viel Radetzki, om Peschiera te helpen, de 2.000 Piémontezers die zich in Goito bevonden met veertig kanonnen aan en toen hij teruggeslagen werd trok hij naar Mantua. Toen opende Peschiera de poorten voor Karel Albert. Vanwege die verheugende gebeurtenis werden in Turijn en in al de steden van Piémont plechtige diensten gehouden om God te danken.

H O O F D S T U K   XXXII

NIEUWE JONGENS OPGENOMEN - DE BOOM DES LEVENS VOOR DE
TWEEDE MAAL TOEVLUCHTSOORD VOOR EEN KIND - DE KLEINE
KAPPER - WEGGEJAAGD UIT HET OUDERLIJK HUIS - DE
EERSTE BESCHERMHEILIGEN VAN DE SLAAPZALEN:

Vermoeid en verdoofd door het geweld der veldslagen en het gebrul op de pleinen, proberen we nu enkele ogenblikken rust te vinden in de vrede die het huis Pinardi siert.

Ofschoon een duizend vijfhonderd jongens 's zondags uit de stad bijeenkwamen in het Oratorio van de H. Franciscus van Sales en in dat van de H. Aloysius van Gonzaga, toch bleven er maar al te veel, zoals we gezien hebben, door zorgeloosheid van hun ouders en leermeesters nog langs de straat slenteren en in de omgeving van de stad, ver van de kerkelijke plechtigheden. Onder hen bevond zich een troepje, aan het hoofd waarvan een jongen van zestien jaar stond, die gemakkelijk in zijn levensonderhoud voorzag, en met een vurig karakter, in staat om wel een regiment soldaten aan te voeren. Die jongen had al verschillende malen enkele van zijn vrienden geestdriftig horen spreken over Don Bosco, als over een pater die erg veel van de jeugd hield, zonder dat hij echter erg onder de indruk kwam van die lofprijzing. Op een zondag in het jaar 1847, nu, toen het troepje weer op de gebruikelijke plaats was bijeengekomen, waar zij hun vermaak gewoonlijk zochten, kwam hij tot de ontdekking dat een van de kameraden ontbrak en hij vroeg de anderen wat daar de oorzaak van kon zijn.

"Hij is," antwoordde een van hen, "hij is naar het Oratorio van Don Bosco gegaan, dat is een erg aardige geestelijke die de mensen heel prettig behandelt."

"Oratorio van Don Bosco?" herhaalde de jongen, "wat is dat eigenlijk voor iets, dat Oratorio? Wat voeren ze daar uit?"

"Ze zeggen dat het een plaats is waar een heleboel jongens bijeenkomen; die rennen daar, spelen, springen en zingen, en daarna gaan ze naar een kerkje er vlakbij om te bidden."

"Lopen, spelen, springen, zingen! Dat zou net iets voor mij zijn; waar is dat ergens?"

"In Valdocco."

"Laten we daar dan eens gaan kijken," besloot de kleine kapitein; en de anderen volgden hem. Ter plaatse gekomen vonden zij de deur geslo-

ten; omdat de jongens van het Oratorio zich al in de kapel hadden teruggetrokken. Maar onze durfal liet zich niet door een kleine hinder- nis weerhouden en klom op de muur, en toen hij niemand op de speelplaats zag, sprong hij aan de andere kant als een kat zo lenig naar beneden.

Hij bleef even om zich heen kijken, en terwijl hij het armzalige Oratorio in zich opnam, dat hem voorkwam niets anders te zijn dan een soort van schuur of loods, was hij al door iemand opgemerkt, en werd aangesproken en vervolgens mee de kerk in genomen. Van stonde af aan was hij wonderlijk verrast, toen hij daar zoveel jongens van zijn eigen leeftijd bij elkaar zag, jongens die ook van zijn klasse en soort moes- ten zijn, en die netjes en vol devotie aan de lippen hingen van een kleine en eerbiedwaardige priester die hun op een eenvoudige, vriende- lijke en opgewekte manier onderricht gaf. Het was Don Borel die preekte, en die op dat ogenblik zeer te pas sprak over de engelen en de wolven, erop wijzend dat de eersten de onschuldige jongens zijn, en de tweeden de slechte en verkeerde kameraden. "Wanneer jullie," zo zei hij, "wan- neer jullie niet willen verscheurd worden door roofgierige wolven, ont- vlucht dan, beste jongens, slechte kameraden, die vloeken, vuile taal spreken, die stelen en ver verwijderd staan van de Kerk. Komt dan 's zondags naar het Oratorio. Hier voelen jullie je beschermd als in de schaapsstal, hier hebben wolven geen toegang, en komen ze toch, dan zijn er ook nog de trouwe honden, dan zijn er de goede priesters nog, goede assistenten, die jullie verdedigen en jullie bewaken." - Die en soortgelijke woorden maakten een zeer diepe indruk op het hart van de jongen die nog nooit van zijn leven een preek gehoord had die van zo- veel genegenheid sprak en zo goed bij het ogenblik was aangepast. Toen de korte preek was afgelopen, werd de litanie aangeheven, en de jongen die een zeer mooie stem had en erg veel voor muziek voelde, nam deel aan het gezang als buiten zichzelf van vreugde. Dat onuitsprekelijke geluksgevoel, dat hij voor de eerste maal onderging, was een roep van God die hem tot zich trok. Hij verlangde er intussen vurig naar Don Bosco te leren kennen en toen hij de kapel weer verlaten had, vroeg hij aan een van de jongens van het Oratorio: "Wie is nu Don Bosco? Is dat misschien die kleine priester die gepreekt heeft?"

"Nee," antwoordde de gevraagde hem, "kom maar met me mee, dan laat ik je met hem kennismaken." - En hij ging met hem naar Don Bosco toe, die al door een troep jongens omringd was. De ontvangst die Don Bosco hem bereidde was zo beminnelijk dat de jongen er diep door getroffen werd. Na enkele vragen over wat hij deed en onder welke omstandigheden hij leefde, nodigde hij hem uit aan de spelen deel te nemen, hij liet hem een solo zingen, prees zijn mooie stem, beloofde hem muziekles te zullen geven en honderd dingen meer. Een woordje dat hij hem ten slotte aan het oor zei, een van die machtige woorden, waarvan Don Bosco alleen het geheim kende, volstond om de jongen volkomen voor zich te winnen en hem aan Don Bosco te binden met een band van de oprechtste genegenheid. Van dat ogenblik af voelde de jongen zich innerlijk volkomen veranderd. Intussen waren er enkele kameraden van zijn troepje het Oratorio binnen- gekomen en naderden hem, en daar Don Bosco wist dat zij van zingen hiel- den, nodigde hij hen uit eens te laten horen wat zij konden. Daar gingen ze graag op in; hun aanvoerder stelde zich in hun midden op, en de hele troep was omringd door al de jongens die waren komen toelopen om van die nieuwigheid te genieten. Er werden enkele stukken uit opera's gezon-

gen. De leider van het orkest had juist die stukken gekozen, die het best zijn gemoedstoestand tot uitdrukking brachten. Zulke melodieën werden graag gehoord en zij deden het Don Bosco steeds meer als een plicht beschouwen de zorg voor die jongen op zich te nemen. Van dat ogenblik af bezocht die het zondagsoratorio met voorbeeldige ijver en hij bracht ook nog enkele van zijn vrienden mee.

Maar hij verkeerde in volslagen onwetendheid omtrent de christelijke leer, die hij helemaal vergeten was; hij kende zelfs niet eens het Onzevader meer, reden waarom hem enkele jaren daarvoor, hoewel al toegelaten tot de heilige Communie, die hem door de pastoor van de kerk van de H. Augustinus verboden was. Begaan met de toestand waarin de jongen verkeerde, nodigde Don Bosco hem bij het tweede gesprek dat hij met hem had op een zachtmoedige manier uit om naar het koor van de kapel te gaan, en zei tegen hem dat hij gauw gekomen was om zijn biecht te horen. Hij was gewoon om, terwijl de jongens zich op de speelplaats vermaakten, daar rond te lopen en diegenen te verzamelen van wie zijn doordringende, of laten we zeggen: zijn geïnspireerde blik hem diegenen deed onderkennen die het meeste zijn liefdevolle steun nodig hadden. Zijn nieuwe vriend was terstond op het voorstel ingegaan en vond al meer andere jongens voor hetzelfde doel bijeen. Toen hij aan de beurt was, stortte hij zijn hart voor Don Bosco uit en hoorde hij andermaal een woord dat zijn ziel met een onbeschrijflijke vrede vervulde. Na de biecht bood Don Bosco aan, hem meer in te wijden in de beginselen van het geloof; maar aangezien de jongen een heel bijzondere onderrichting nodig had, vertrouwde Don Bosco hem toe aan de zorgen van de goede priester Don Pietro Ponte die toen bij hem inwoonde. Die ontving de jongen iedere dag en leerde hem de catechismus. Door de aandacht die de leerling aan de dag legde en door diens begaafdheid was zijn taak niet moeilijk, terwijl de lessen bovendien als het ware het al vroeger in de parochie geleerde weer bij hem wakker riepen, zodat de jongens al na veertien dagen uit handen van Don Bosco zelf de eerste Communie ontving.

Hierna werd het Oratorio zijn geliefkoosde verblijfplaats, hij bezocht het op zijn minst iedere dag en niet zelden verschillende keren per dag. In die uren leerde hij muziek, die hij al spoedig zowel in het Oratorio als elders kon beoefenen. Zijn mooie stem klonk harmonisch boven die van zijn kameraden uit, wanneer hij 's avonds na de les de lanen deed weergalmen van verschillende lofzangen op Onze-Lieve-Vrouw, terwijl allen naar hun huis terugkeerden, door Don Bosco een klein eindje vergezeld.

Doch dat is nog slechts een deel van de geschiedenis. Men dient hier te weten dat de arme jongen een vader en moeder had, die terecht twee kwelgeesten genoemd mochten worden. De mishandelingen waren dagelijkse kost; en heel dikwijls, nadat zij hem de hele dag hadden afgebeuld, lieten zij hem nog honger lijden ook. Om de ziel van de jongen bekommerden zij zich geen zier; en toen ze hoorden dat hij het Oratorium bezocht, begonnen ze hem zelfs voor de gek te houden om hem te dwingen daar weg te blijven.

Daar hij wist dat de jongen in zulke moeilijkheden en gevaren verkeerde, sprak Don Bosco hem moed in, en toen hij hem eens temidden van de anderen zag schreien, zei hij diep ontroerd tegen hem:

"Denk erom dat je, wat er ook gebeure, in mij altijd een vader zult vinden, en als je in de knel zit, kom dan maar naar mijn huis." - Het

duurde niet lang of dat gebeurde ook. De lente van het jaar 1848 stond in volle bloei. De vader van de jongen oefende het vak van boekdrukker uit, en toen op een avond in de drukkerij het gesprek op Don Bosco en zijn Oratorio kwam, zei hij tegen zijn zoon: "Ik wil dat je daarmee ophoudt, en van zondag af haal je het niet meer in je hoofd nog naar die ... toe te gaan," en hier gebruikte hij een scheldwoord en een vloek. De jongen, ofschoon hij erg eerbiedig was, en thans ook vermoeid van het werk, bang om geen eten te krijgen, en gekwetst door de aanhoudende beledigingen en bedreigingen, was niettemin niet op zijn mondje gevallen en hij antwoordde daarom: "Wanneer ik in het Oratorio zou leren stelen en vechten, of schelmenstreken uithalen, zou u gelijk hebben als u me verbood erheen te gaan; maar ik leer er niets verkeerd, ze leren me er zelfs lezen, schrijven en rekenen, daarom wil ik erheen gaan en ik zal er steeds blijven heengaan."

"Zo, zul je er altijd blijven heengaan?" antwoordde zijn vader, en met die woorden gaf hij hem een draai om zijn oren dat de jongen sterretjes voor de ogen zag. Nog erger vrezend rende de jongen de deur uit en vluchtte naar het Oratorio. Daar aangekomen vroeg hij naar Don Bosco en toen hij hoorde dat die nog niet thuisgekomen was, en vrezend dat zijn moeder hem zou komen halen, klom hij in de moerbeiboom voor de poort, en die hem met het dichte bladerdak verborg voor de blikken van de mensen. Het was acht uur 's avonds.

In de grootste angst wachtte hij op de terugkeer van Don Bosco. Intussen kwamen de jongens al voorbij die zich naar de avondschool begaven, ten slotte kwam Don Bosco en op hetzelfde ogenblik verscheen aan het eind van de weg zijn moeder. Ervan overtuigd dat hij daar zijn toevlucht gezocht had, wilde zij hem terug naar huis brengen. Don Bosco bleef staan, toen hij de stem van de vrouw hoorde die haar stap verhaast had en hem had geroepen. Toen beiden de speelplaats optraden, ontspon zich tussen Don Bosco en die al te heftige moeder een gesprek, zelfs een woordenwisseling, die lang duurde, daar zij vloekend en protesterend bleef volhouden dat haar zoon zich in het Oratorio verborgen hield. Een heleboel jongens waren op haar geschreeuw komen, toelopen. Haar zoon hoorde onopgemerkt het weinig verheffende gesprek aan, en vreesde niets anders dan dat iemand een blik op de boom zou werpen en hem in het oog krijgen. Intussen verzekerde Don Bosco, evenals de jongens die zich niet bewust waren van de nabijheid van hun kameraad, naar waarheid tegenover de moeder, die zich ongelovig toonde, hem niet te hebben gezien. Toen de moeder vertrokken was, herademde haar zoon en hij wachtte, alvorens uit de boom naar beneden te komen, totdat de lessen zouden zijn afgelopen en de jongens weg zouden zijn. Toen liet hij zich op de grond glijden en de verlaten plaats overstekend, klopte hij op de deur van Don Bosco's kamer. De brave priester, hoogst verwonderd hem te zien, en na gehoord te hebben wat hem was overkomen, begroette hem en liet hem binnen, liet hem brood en soep voorzetten door zijn eerbiedwaardige moeder en wees hem een bed aan om de nacht door te brengen. Toen de jongen de volgende dag een ontmoeting met zijn moeder gehad had, die was teruggekeerd om hem te komen zoeken, verkreeg hij haar volledige toestemming om in het Oratorio te blijven. Die jongen heette Felice Reviglio die theoloog en pastoor werd van zijn eigen parochie van de H. Augustinus, en prosynodale examiner. Van hemzelf hebben wij de hier vermelde feiten vernomen.

Van begin af aan, en het hele jaar 1848 door, werd hij aangewezen om het boekbindersvak te leren. De fijngevoeligheden van de naastenliefde, die hem vroeger onbekend waren, hadden hem volkomen veranderd. Door zijn grootmoedigheid en zijn talent, zijn levendige en vurige vroomheid, voerde hij soms bewonderenswaardige gesprekken met zijn kameraden. Daar hij een natuurlijke aanleg voor de muziek had, leerde hij die op een bewonderenswaardige manier. Hij kreeg pianoles van Don Bosco, en raakte goed op het orgel thuis, terwijl hij Don Bosco's rechterhand werd op bijeenkomsten en muziekfeesten.

Een andere jongen die in 1848 werd opgenomen verdient hier eveneens bijzondere vermelding.

Don Bosco trad op zekere dag bij een kapper van Turijn binnen om zich te laten scheren. Daar trof hij een leerjongen aan die er was om het vak te leren, en zoals zijn gewoonte was, richtte hij terstond het woord tot hem om hem voor zijn zondagsatorio te winnen.

"Hoe heet jij, beste jongen?" "Ik heet Carlino Gastini."

"En leven je ouders nog?"

"Ik heb alleen nog mijn moeder."

"Hoe oud ben je?"

"Elf."

"Heb je je eerste Communie al gedaan?"

"Nog niet."

"Ga je naar de catechismus?"

"Als ik kan, ga ik er altijd heen."

"Prachtig, Mooi zo! Nu wil ik als beloning ook hebben dat je mij scheert."

"Om 's hemels wil," kwam de patroon toen tussenbeide, "waag u daar maar niet aan, eerwaarde, want die jongen is pas in de leer en is nauwelijks bij machte een hond te scheren."

"Dat is toch niet erg, waarde heer," antwoordde Don Bosco: "als de jongen het niet probeert, leert hij het nooit."

"Neemt u me niet kwalijk, eerwaarde; als ik hem een proef moet laten afleggen, zal ik hem dat op de baard van een ander laten doen, maar niet op die van een geestelijke."

"O, dat is wat moois! Is mijn baard misschien kostbaarder dan die van iemand anders? Doet u toch geen moeite, kapper!" En nu vertelde hij wie hij was, en vervolgde: "Mijn baard, is een baard van bosco (1); zolang uw leerling mij de neus niet afsnijdt, komt de rest er niet op aan."

---

(1) In het Piëmontees dialect betekent bosco hout.

Goedschiks kwaadschiks moest de kleine kapper toen de baard van Don Bosco beginnen te bewerken. Onnodig te zeggen dat de arme Don Bosco onder die onervaren en bevende hand moest lachen en wenen tegelijk, maar hij doorstond alles onverschrokken. "Dat is lang niet kwaad", zei de geduldige priester tegen de jongen, "lang niet kwaad; als je telkens iets bijleert, zul je nog eens een groot barbier worden." Hij praatte nog een beetje met hem, nodigde hem uit om de zondag daarop naar het Oratorio te komen, en dat beloofde de jongen hem van ganser harte. Toen hij de kapper vervolgens betaald had ging Don Bosco weg, af en toe op straat zijn gezicht betastend dat nog gloeide, maar niettemin tevreden dat hij weer de genegenheid van een nieuwe jongen had weten te verwerven.

Carluccio hield woord en de zondag daarop was hij in het Oratorio. Don Bosco prees hem openlijk, liet hem met de jongens deelnemen aan de spelen evenals aan de plechtigheden in de kerk. Toen die waren afgelopen en Don Bosco hem onder vier ogen sprak, zei hij hem een van die woorden aan het oor waarmee hij aller harten wist te winnen. En terwijl hij met hem naar de sacristie ging bereidde hij hem op een geschikte manier voor en hoorde zijn biecht. De jongen voelde zich daardoor zo gelukkig, dat hij op een gegeven ogenblik in tranen uitbarstte en ook Don Bosco de tranen in de ogen deed schieten. Van die dag af was ook hij het liefst in het Oratorio. Nauwelijks was hij 's zondags vrij of hij haastte zich erheen. Hij wist zich het onderricht dat hij er genoot zo ten nutte te maken, dat wanneer hij iemand in de kapperszaak onbehoorlijke taal hoorde uitslaan, hij hem verwijtend toevoegde: "schaamt u zich niet om zo te spreken in tegenwoordigheid van een kleine jongen?" en bracht hem zo tot zwijgen.

Er waren nog maar weinige maanden sinds hun gelukkige ontmoeting verlopen, toen de jongen, die al geen vader meer had, ook nog zijn moeder verloor. Een oudere broer van hem bevond zich onder de wapenen; en toen hij alleen was achtergebleven met een zusje, werd hij onverwacht midden op straat gezet door de huisbaas, omdat zijn moeder gedurende haar ziekte de huur niet had kunnen betalen. Op een avond echter kwam Don Bosco naar Valdocco terug en toen hij ter hoogte van de zogenaamde Rondo gekomen was, hoorde hij het snikken van een kind. Hij ging erop af en zag zijn kleine barbier schreiend en verscheurd van verdriet.

"Wat is er met je aan de hand, beste Carlino?" vroeg hij. En onderbroken door snikken vertelde de arme jongen zijn droevige geschiedenis. Don Bosco werd er door ontroerd, en alsof God hem een schat had doen vinden, nam hij de wanhopige wees bij de hand en bracht hem naar het gastenverblijf. Het zusje werd op haar beurt ondergebracht bij een arme, doch christelijke vrouw en daarna opgenomen in het gasthuis van het Casale Monferrato waar zij haar prille jaren in Gods vrede eindigde. Onze jongen kreeg onderricht, en groeide zedig en vroom op, vol genegenheid voor Don Bosco.

Op een morgen ontmoette Don Bosco een jongen met kleren die geheel in flarden hingen, en die bovendien doordrenkt waren van de dauw van de nacht. De jongen zat bij een gracht langs een weg, rillend van kou en met alle tekenen van veel lijden op zijn gezicht.

"Wat doe jij hier zo in je eentje?"

"Mijn vader heeft me gisteren het huis uitgegooid..."

"Dan zul je ook wel wat hebben uitgespookt."

"O nee! Mijn vader stuurde me weg uit de werkplaats omdat ik niet in staat was voor een bepaald werk. Toen hij thuiskwam greep hij woedend naar een stok en ik moest wel vluchten."

"Hoe heet je?"

"Andrea S..."

"En heb je al gegeten?"

De jongen liet zijn stem dalen: "Ik heb een broodje bij de bakker gestolen."

En als ze je nu eens in de gevangenis zetten, arme kerel!" - De jongen begon te schreien. Don Bosco troostte hem met minzame woorden, bracht hem naar het Oratorio en daar hij er steeds op uit was de jongens tot onderwerping aan hun ouders aan te sporen; dien te kalmeren wanneer zij beledigd waren en de jongens vergiffenis te doen vragen; stuurde hij de arme jongen naar Don Giacomelli om te bemiddelen en uit zijn naam te vragen, de jongen weer in genade aan te nemen. Maar de vader toonde zich hardvochtig en onredelijk. Toen breidde Don Bosco, van mededogen vervuld, zijn gastenverblijf maar weer met een man uit.

Hierna nam Don Bosco in 1848 nog vijf andere jongens in zijn Huis op, jongens die het hard nodig hadden. Hij huurde er nog enkele vertrekkers bij, zij het tegen overmatige prijzen, aangezien nog niet alle oude huurders uit het huis vertrokken waren. Zodoende groeide het aantal geherbergde jongens uit tot vijftien. Vervolgens begon hij elk van die armzalige slaapzalen de naam van een beschermheilige te geven, om de jongens steeds meer in een sfeer van godsvrucht en godsdienstigheid te brengen. De eerste waren: de H. Johannes, de H. Jozef, de H. Maria en de Heilige Engelbewaarder.

Zijn moeder vroeg dikwijls, als zij het aantal opgenomen jongens zo zag groeien en de vrije plaats onmiddellijk ingenomen werd door een nieuwe jongen: "Don Bosco, wat wil je hun eigenlijk te eten geven; als we niets hebben?" - En schertsend antwoordde Don Bosco: "We zullen hun bonen geven, daar hebt u niet zoveel moeite mee." - Bij een andere gelegenheid had zij tegen hem gezegd: "Maar als je zo doorgaat en telkens maar nieuwe jongens in huis haalt, zul je niets overhouden voor jezelf als je oud bent." - "Er blijft altijd nog wel een plekje voor me open in het Gasthuis van Cottolengo," antwoordde Don Bosco. "Maar als mijn onderneming Gods werk is, zal het wel goed lopen." - En Margherita berustte in die woorden van haar zoon, want zij was voortdurend getuige van ware wonderen die door de goddelijke Voorzienigheid werden verricht.

H O O F D S T U K   XXXIII

LEVENSWIJZE VAN DE EERSTE BESCHERMELINGEN - ROMANTISCHE
EETZAAL - DE LEPEL IN DE ZAK - HET BROOD, EN DE STUIVER
OM HET TE KOPEN - HET AVONDGESPREKJE - DE OEFENING VOOR
EEN GOEDE DOOD - BEZOEK AAN DE WERKPLAATSEN - BELONING
BIJ ALGEMENE STEMMING - DE KLASSEN EN DE BEROEPEN - DE
GEESTIGE KOK - DE AANGENOMEN VADER - DE JONGENS NA HET
MIDDAGMAAL EN HET AVONDMAAL VAN DON BOSCO - HET EERSTE
WOORD OVER PATAGONIE.

Het zal de lezers niet mishagen iets te vernemen over de levenswijze van de eerste jongens die door Don Bosco in zijn huis werden opgenomen. Gedurende de eerste dagen na hun komst onderhield hij zich met hen in zijn woning, leerde hun de gebeden, onderrichtte hen in de waarheden van de godsdienst, bereidde hen voor op een spoedig ontvangen van de Sacramenten. Wanneer hij zich overtuigd had van hun goede wil en gedrag, begon hij er over na te denken wat voor vak zij zouden kunnen leren. Dan bracht hij hen in de stad onder bij leiders van werkplaatsen, mensen die hij kende als achtenswaardige personen en goede christenen. De eerste keer ging hij steeds graag met hen mee, om hen voor te stellen aan hun patroon en er zich van te verzekeren dat het hun niet aan een waakzaam oog zou ontbreken. In het belang van de jongens drong hij erop aan dat zij behoorlijk behandeld zouden worden en goed hun vak leren. Het was hem niet zozeer om het loon te doen, wel om de zekerheid dat zij door de een of andere domoor niets verkeerd zouden leren en dat de andere arbeiders nooit zouden vloeken of slechte taal spreken. Hij stond er vooral op dat het verboden zou zijn God te beledigen. Daarmee ging hij ook nog door toen het aantal jongens al heel sterk gegroeid was.

De dagindeling verliep als volgt:

's Morgens stonden zij min of meer vroeg op, dat hing van het jaargetijde af. Nadat zij hun toilet gemaakt hadden, gingen zij naar beneden naar de kapel, woonden de Mis van Don Bosco bij, die ook als het hem heel moeilijk viel steeds in de kerk aanwezig was, ook wanneer het erg koud was in de winter. Zij baden intussen de morgengebeden en het Rozenhoedje en eindigden met een korte geestelijke lezing. Enkelen die heel godvruchtig waren gingen ook te Communie. Om hen dat gemakkelijk te maken stelde Don Bosco zich 's avonds of 's morgens steeds graag ter beschikking om de biecht te horen van degenen die dat wilden. Naar zijn

voorbeeld gebeurt dat nog steeds in alle Salesiaanse Huizen, tot groot geestelijk voordeel en steun van de jongens.

Na de Mis begaf iedereen zich in de stad naar de verschillende patroons, waar de ene in een kleermakerij werkte, een andere bij een schoenmaker, weer een andere bij een timmerman, boekbinder, metselaar enzovoort, aangezien er pas in 1856 interne werkplaatsen zouden komen. 's Middags keerden zij naar huis terug voor het middagmaal. Iedereen nam dan een diep bord of een kommetje van aardewerk, en ging naar de grote kookketel die dampend op het fornuis stond, of op een bankje geplaatst was in de nabijheid van de toegangsdeur. De goede moeder Margherita, en dikwijls Giuseppe Buzzetti, en soms Don Bosco zelf deelden met de pollepel in de hand de soep uit. Die bestond doorgaans uit rijst en aardappelen, soms uit meel en bonen en heel dikwijls uit witte kastanjes, gekookt met maïsmeel, wat een deegachtige massa vormde en een leukernij was voor de jongens die er erg op gesteld waren. Ook de polenta werd in de borden gedaan, maar in dat geval werd ze bedekt met geraspte kaas, of er werd een of andere saus overgegoten, en soms ook lag er een stukje worst of gekookte kabeljauw bij, vooral op grote feestdagen. Soms verscheen Don Bosco onder het uitdelen van het eten aan een raam van de benedenverdieping met een appel in de hand, die hij een van de jongens toonde die dan blij naar boven klom om hem in ontvangst te nemen. Alles ademde een sfeer van de grootste opgewektheid in het armoedige huis, en wanneer Don Bosco na het tafelgebed zijn jongens een smakelijk eten wenste, barstte er een hartelijk gelach los, want allen konden wel duidelijk zien, en aan zichzelf merken dat ze een dergelijke aansporing niet nodig hadden.

De eetzaal was een romantisch geval. Als het mooi weer was, waren de jongens her en derwaarts over de speelplaats verspreid in groepjes van drie of vier, sommigen alleen, zittend op een balk, een steen of op een boomstam. Sommigen zaten op een bank, anderen op de grond, allen dankbaar tegenover God die hun de daadwerkelijke liefde van Don Bosco ten goede liet komen. Bij slecht weer aten zij in de keuken zelf, zaten op de vloer van een vertrek, en anderen op de treden van de trap en in de slaapzaal. En om te drinken? Wel, er ontsproot daar in de buurt een frisse bron, en die diende hun, zonder enige kosten, tot vat en kantine tegelijk!

Als hij klaar was met eten, waste iedereen zijn bord af en bracht het op zijn plaats. Maar in de winter, als het erg koud was en het pijnlijk was de handen in het koude water te steken, deden de jongens een spelletje om uit te maken wie moest afwassen, en de verliezer waste dan twee, drie en soms ook meer borden af.

Ook was het de gewoonte dat iedereen voor zijn eigen lepel zorgde. Verloor hij hem, dan moest hij voor eigen rekening voor een nieuwe zorgen. Daarom pasten allen er heel goed op. En daar er geen afzonderlijke kastjes in de "refter" waren, droeg iedereen meestal de lepel in zijn zak. Daardoor gebeurde er eens iets wat een smakelijk gelach verwekte. Een zekere Paolo Conti, die in de stad schoolging, liet eens temidden van zijn medeleerlingen dat gewichtig stuk gereedschap uit zijn zak vallen. Bij het zien daarvan riepen allen als één man uit: "0, kijk een lepel"! en allen begonnen te lachen en zich vrolijk te maken over de jongen. Zonder een spier van zijn gezicht te vertrekken, antwoordde de jonge Conti, alsof het de natuurlijkste en meest vanzelfsprekende zaak van de wereld was dat men steeds een lepel bij zich had. "Dachten jullie

soms, dat ik zonder lepel naar school ga?" En daarmee bukte hij zich in alle ernst en borg de lepel wat veiliger in zijn zak op.

Om half twee gingen ze weer naar hun werk. 's Avonds, als ze weer thuisgekomen waren, gebruikten ze gezamenlijk het avondmaal; en aten andermaal een bord of een kommetje soep. Soms werden enkele jongens door hun patroons in de winkel gehouden, en de kippen sprongen dan op de tafel om in de borden te pikken. De jongens die zaten toe te kijken, waar- schuwden moeder Margherita, die voor een ogenblik ergens anders heenge- keken had, en lachte hartelijk, opmerkend, dat de kippen onschendbaar waren evenals de leden van het parlement.

Tot hiertoe heb ik nog niet over het brood gesproken. Men dient te weten dat Don Bosco in het begin, in plaats van dat aan tafel uit te de- len, iedere avond, als zijn werkjongens in de refter bijeenwaren, elk 25 centiemen gaf, waar ze iedere dag wat brood voor konden kopen. "In zijn ogen", vertelde Don Reviglio, "fonkelde dan een schittering, zo liefde- vol en beminnelijk, en met een zo prettige glimlach, dat ik het na vijf- tig jaar nog steeds voor me zie. Ik kan het niet vergeten, en nog iedere dag vervult het me met vreugde. Gewoonlijk zei hij dan: "De goddelijke Voorzienigheid heeft ze mij geschonken, en ik geef ze aan jullie."

Van dat dagelijkse bedrag kocht iedereen als hij naar de stad ging wat brood. Degenen die goede tanden hadden kochten brood met zemelen of scheepsbeschuit; zij die gevoeliger waren namen zacht wit brood. Boven- dien had iedereen die matig was, niet alleen voldoende, maar in die tij- den waren de levensmiddelen zoveel goedkoper dat elk ook nog een stuiver kon sparen om nog een portie eten bij te kopen. Soms kocht iemand een flesje olie en azijn en Don Bosco gaf hem toestemming om wat groenten uit de tuin te nemen om een slaatje te bereiden. 's Zondags echter werd er steeds nog vijf centiemen bijgedaan voor wat toespis. Aan de besten, en degenen die niet verkwistend waren, gaf Don Bosco 's zaterdags al het bedrag voor de hele week. Dat gebruik duurde tot het jaar 1852. Op die manier leerden de jongens zuinigheid en spaarzaamheid, daar zij gewoon waren van jongs af aan de tering naar de nering te zetten, voor de tijd dat zij alleen en vrij in de wereld zouden komen te staan. En daar had- den ze ook wel behoefte aan. Het zij voldoende te vermelden, dat een der eersten die er onderdak vonden, een matras verkocht voor acht stuiver. Het geluk wilde dat Don Bosco erachter kwam. Hij deed hem al gauw de koop ongedaan maken, en gaf de verkoper een behoorlijk lesje in zuinig- heid en de koper een lesje in rechtvaardigheid.

Gedurende het avondmaal kwamen in het gastenverblijf veel jongens bijeen die het zondagsratorio bezochten, en op een vastgesteld ogen- blik, waarop de interne leerlingen zich een beetje met spelen onledig hielden, begon de avondschool. De klok had haar klanken al over de om- geving laten horen om de externe leerlingen op te roepen. Met een kort gebed begon en eindigde alle studie of werkzaamheid. Zoals wij al eens verteld hebben, oefende Don Bosco toezicht uit op de verschillende klas- sen en gaf tegelijkertijd ook zelf les. Soms, als hijzelf geen gelegen- heid gehad had om te avondmalen, hielp en onderrichtte hij al etende, vooral de jongens die in huis vertoefden. En dan zou men hem met een hap tussen de tanden degenen die slecht lazten, hebben kunnen zien verbete- ren, of de sommen oplossen van een ander die de tafels van vermenigvul-

diging niet kende, en degenen die begonnen waren met te leren schrijven, de pen beter in de hand te houden. Iedere avond werd er les gegeven en zij duurde ongeveer een uur. Met uitzondering van de zaterdag, wanneer iedereen in de gelegenheid gesteld moest worden om te biechten. Don Bosco zei dat hij geen beter middel kende, om de jongens van de ondeugd af te houden en hen tot de deugd te brengen dan de wekelijks biecht.

Als de school uit was; gingen al de externe leerlingen naar huis en de internen kwamen bijeen om samen met Don Bosco het avondgebed te bidden. Wanneer hij degenen voor wie hij als een vader was dan goedenacht gewenst had en een even hartelijke wens teruggekregen had, begaven de jongens zich te bed dat hun door de slaap, de vermoeienissen en vooral door de vrede des harten zacht en als lekker opgeschud voorkwam, hoewel er voor de meeste jongens niets anders beschikbaar was dan een zak vol bladeren of stro, op twee planken gelegd en ondersteund door een paar bakstenen. Het Oratorio was toen een ware familie. 's Zaterdags ging men later slapen want wanneer er 's zondags geen buitengewone plechtigheid was, keerde Don Bosco laat naar huis, na in de stad vele zaken te hebben afgehandeld. Dan begon hij tegen negen uur met biechthoren, nadat de jongens het avondmaal gebruikt hadden. De jongens wachtten dan geduldig op hem, ook al werd het soms elf uur, half twaalf eer zij aan de beurt waren om te biechten. En zo bleef het tot 1856. De zondagochtend werd geheel gewijd aan het biechten van de externe jongens.

Met verschillende middelen probeerde Don Bosco de jongens tot volharding in het goede te brengen. Op de eerste plaats door hen nu en dan 's avonds onmiddellijk na het avondgebed heel in het kort toe te spreken met een gemoedelijke preekje. Hij gaf vermaningen die nodig waren voor de goede gang van zaken in het huis, vertelde enkele stichtende dingen, ofwel gaf hij hun een kleine onderrichting om hen de goede beginselen van godsvrucht en zedelijk gedrag in te scherpen. Steeds op zijn hoede, dat zijn jongens geen kennis zouden nemen van slechte voorbeelden, spoorde hij hen aan op hun hoede te zijn bij het verlaten van het Oratorio en slechte gezelschappen te mijden. Valdocco was een van de meest afgelegen en gevaarlijke plaatsen van de stad. Ook gaf hij hun verstandige raad over de manier waarop zij zich tegenover hun patroons te gedragen hadden. Hij drong erop aan dat zij goed hun vak zouden leren, waarmee zij later hun noodzakelijk levensonderhoud zouden moeten verdienen. En hij vervolgde: "Het gebed, ziedaar het eerst nodige, en met het gebed het werk. Wie niet werkt heeft geen recht om te eten." - Maar hij wees er eveneens op dat zij hun godsdienstplichten met devotie zouden verrichten; zonder zich te laten afleiden door zorgen van het werk. Hij wilde en verkreeg, dat men zich in de kerk zou onderscheiden door godsvrucht, in de werkplaatsen door arbeidzaamheid en volgzaamheid, en in heel zijn gedrag door ingetogenheid. Ook wiste hij sommige slechte indrukken uit die zij in de loop van de dag hadden kunnen opdoen. Daarom stelde hij zich op de hoogte van wat zij gehoord hadden, en of zij gevaar gelopen hadden. Op een behendige manier wist hij de gehoorde verkeerde beginselen recht te zetten en gepaste raad te geven om iedere ergernis te voorkomen. Hij waarschuwde hen bovendien tegen de dwalingen van de tijd, zodat zij antwoord zouden weten te geven aan degenen, die hen op het gebied van de godsdienst met allerlei dwaasheden aan het hoofd zouden komen zeuren. Met de bedoeling, hen steeds beter op te voeden, leerde hij hun alles betreffende de grote plechtigheden, en op de

vooravond daarvan verstrekte hij hun een feestelijk avondeten, zodat, zonder dat zij er zich van bewust waren, hun gemoed steeds doordrenkt bleef van de geest van de Kerk. Nooit liet hij een feest ter ere van Onze-Lieve-Vrouw voorbijgaan, zonder de jongens voor te bereiden om het met godsvrucht te vieren en tot de heilige Sacramenten te naderen.

En daar dat veelvuldig ontvangen het doel van al zijn heilige ijver was, stond hij voor de heilige Mis nooit enigerlei spel toe. Hij gaf allen gelegenheid om te biechten, zodat er dagelijks jongens te communie gingen, terwijl 's zondags nagenoeg allen ter Heilige Tafel naderden. Don Bosco had als beginsel gesteld: De veelvuldige Communie en het dagelijks Misoffer zijn de zuilen die het gebouw van de opvoeding schragen.

Ook besteedde hij er zorg aan, dat de jongens zich een juiste voorstelling van de aflaten zouden vormen en van de voorwaarden waaraan voldaan moest worden om ze te verdienen. Enkele dagen voor de plechtigheden kondigde hij aan, welke aflaten er te verdienen waren, telkens aanduidend welke daarvan van toepassing waren voor de zielen in het Vagevuur.

Een ander werkzaam middel was de oefening voor een goede dood.

Nauwelijks had hij jongens in huis opgenomen, of hij deed hen met de externe leerlingen aan die oefening deelnemen. Vervolgens deelde hij hen in twee groepen in, zodat de interne jongens de laatste zondag van de maand voor die oefening aangewezen kregen, en de jongens van het zondagsratorium de eerste zondag. Hij leerde hen hoe zij die oefening het beste konden verrichten. Hij spoorde hen aan, al hun geestelijke en tijdelijke aangelegenheden zo te regelen, alsof zij diezelfde dag nog voor Gods rechterstoel moesten verschijnen, en met de gedachte, onverhoeds naar de eeuwigheid te kunnen worden geroepen. Op de vooravond leerde hij hun voor zichzelf te overwegen, hoe zij de afgelopen maand hadden doorgebracht en dat zij 's zondagsmorgens zouden biechten en te communie gaan, alsof zij inderdaad op het punt van sterven waren.

Degenen die aan de wereld gehecht zijn, zal het voorkomen alsof de herinnering aan de dood het voorstellingsvermogen van de jongens wel moest vervullen van sombere gedachten; en toch was dat juist de oorzaak van hun gemoedsvrede en van hun opgewektheid. Wat de ziel verontrust is het in onvrede leven met God. Neem de zonde weg en de dood boezemt geen vrees meer in. Daarom zei Don Bosco tot hen: "Wanneer de gerechte sterft, dan komt God, die hij gediend en bemind heeft, hem te hulp met de Heilige Maagd en troost hem in zijn doodsstrijd, schenkt hem moed, vertrouwen en berusting en leidt hem in triomf de hemel in."

De uitwerking van zijn woorden was zoals hij verlangde, temeer daar de jongens een opwekking vonden in zijn voorbeeld. Dikwijls koos hij, om de jongens enige afwisseling te verschaffen, op werkdagen een plaats buiten het Oratorio uit, om te communie te gaan en de voorgeschreven gebeden te bidden. Hij ging dan met hen naar een of andere dorpskerk en toen het er nog weinige waren ook wel naar het particuliere Oratorio van godvruchtige en weldadige families.

En wanneer hij 's avonds af en toe over de dood sprak, gaf hij de jongens een belangrijke raad, die eveneens het onderwerp uitmaakte van zijn preken: "Daar het zou kunnen gebeuren, beste jongens, dat jullie

van dat naar het andere leven zouden moeten overgaan door een plotse dood, of door een ongeluk, of door een ziekte die jullie geen tijd meer laat om een priester te laten komen en de heilige sacramenten te ontvangen, spoor ik jullie aan om in de loop van je leven, ook buiten de biecht, zelfs iedere dag, een akte van volmaakt berouw te bidden voor de bedreven zonden en een akte van volmaakte liefde tot God, omdat ook een enkele van die akten, verricht met het verlangen om te biechten, te alen tijde voldoende is en vooral op het uiterste van jullie leven, om die zonde uit te wissen en toegang te vinden tot de hemel." En met statistieken in de hand, deed hij hun inzien hoe groot het aantal was van de christenen die op het ogenblik van hun dood de sacramenten niet meer konden ontvangen. Hij zette hun de aard van het volmaakte berouw uiteen, en toonde aan hoe gemakkelijk het was dat te verwekken, daar van de schepping van Adam af, tot de komst van de Zaligmaker toe, alle zondaars, miljoenen en miljoenen in aantal, gered waren door de akte van volmaakt berouw.

Met die heilige middelen wist hij de jongens ook buitenshuis voortdurend te beschermen.

Het was zijn gewoonte iedere week, nu eens aan de ene, dan aan de andere patroon van werkplaats of winkel een bezoek te brengen, om zich met eigen ogen te overtuigen en zich nauwkeurig te vergewissen van het gedrag en de vorderingen in het vak van zijn jongens. Als hij goede inlichtingen kreeg, gaf hij hun als beloning en ter aanmoediging een kleinigheid, zodat zij bij bepaalde gelegenheden wat op zak zouden hebben, bijvoorbeeld op de wandeling. Hij beval hen intussen met aandrang aan in de waakzaamheid van de patroons. Hij deed hun inzien dat, wanneer hij ervoor zorgde dat de jongens volgzzaam en werkzaam leerden te zijn, de patroons van hun kant eveneens ervoor dienden zorg te dragen dat de jongens hun vak goed leerden en hun iedere ergernis bespaard werd. Zodoende wist hij zowel de jongens als de patroons van dienst te zijn. Wanneer er een zijn jongens slecht behandelde, nam hij vastberaden de verdediging van de jongens op zich en wenste dat zij goed behandeld zouden worden, en dat tegenover die jongens, hoe klein ze ook waren, de deugd van rechtvaardigheid in acht genomen behoorde te worden. Wanneer hij in een werkplaats gevaren bespeurde voor ziel of lichaam, zorgde hij er meteen voor dat de jongen een andere baas kreeg. Over die nieuwe patroon won hij dan steeds inlichtingen in. Dikwijls droeg hij een van zijn vrienden op inlichtingen te verschaffen over het morele gedrag en de vakbekwaamheid van die patroon, en ook na te gaan of die de zondagen heiligde. Wanneer hijzelf niet in staat was controle uit te oefenen, vroeg hij anderen, die hij vertrouwen kon, dat voor hem te willen doen, en zodra hij geestelijken tot zijn beschikking had, werd ook aan dien die taak van waakzaamheid opgedragen. Met dezelfde ijver bood hij op de plaats waar zij werkten hulp aan de externe jongens van het zondagsatorio, die door goed hun best te doen en arbeidzaam te zijn aan hun eigen geluk bouwden.

Ook wist hij de wedijver tussen de jongens die bij hem te gast waren te wekken. Om hen aan te sporen tot goed gedrag en hen ervoor te belonen, bedacht Don Bosco een prijzenswaardig middel dat hij invoerde en dat vele jaren lang gehandhaafd bleef: de beloning van de beste jongens, die met algemene stemmen daarvoor werden aangewezen. De uitreiking der beloningen vond gewoonlijk plaats op de avond van het feest van de H. Franciscus van Sales, aan studenten en jonge arbeiders. In

de week daarvoor schreef elk van de inwonende jongens op een briefje de namen van een bepaald aantal kameraden, die hem in godsdienstig en moreel opzicht onberispelijk voorkwamen, en dat briefje diende hij bij Don Bosco in. Die telde dan de stemmen, en de zes, acht, tien of ook wel meer jongens, die de meeste stemmen behaald hadden, - dat wil dus zeggen wier namen meer dan die van de anderen op de afzonderlijke lijstjes voorkwamen, - werden op die avond dan voorgelezen en in aanwezigheid van allen werd hun de beloning uitgereikt. Het is de moeite waard op te merken, dat het oordeel dat door de kameraden gegeven werd, steeds zo juist en verstandig was, dat het resultaat niet beter had kunnen zijn, wanneer de oversten het zelf zouden hebben gegeven. Inderdaad is niemand beter in staat, ons te kennen dan degene die met ons omgaat en familiaal samenleeft, want zonder dat we er erg in hebben heeft hij onze daden en woorden opgemerkt.

We behoren niet verder te gaan met ons verhaal, zonder eerst melding te maken van de verschillende beroepen die Don Bosco zelf in die tijd beoefende. Eerst en vooral terwijl de arbeidende jongens in de stad bezig waren, ging hij thuis op bepaalde uren van de dag door met als meester op te treden voor enkele jongens uit Turijn, die meer neiging voor de studie aan de dag legden en hem kwamen helpen in het zondags-oratorio en in de avondschool. Volgens een geheel eigen methode, en met een geduld dat meer uniek nog dan zeldzaam was, stelde hij hen in korte tijd in staat, eervolle loopbanen te beginnen of op een voortreffelijke manier de zaken van hun ouders te leiden. Op andere tijden, zoals Don Reviglio verzekerde, gaf hij lessen in theologie aan enkele seminaristen, waarmee hij de belofte hield die hij de Aartsbisschop had gedaan.

Wanneer in de winter of in de herfst enkele van zijn leerlingen 's avonds bij zonsondergang naar huis keerden, en anderen niet voor een uur of twee, drie daarna verschenen, al naar de eisen van hun respectieve vakken, probeerde Don Bosco de jongens die het eerst gekomen waren een nuttige bezigheid te verschaffen, zodat zij niet leeg zouden zitten. Giuseppe Buzzetti schetst ons daarvan een tafereel, een Vlaams schilderij waardig. Zij verzamelden zich allen in de keuken... Aan de zoldering hangt een lamp naar beneden. In een hoekje zit moeder Margherita, bezig een jasje te naaien. Schrijlings op een bankje zit een jongen aan tafel zijn schrift te bekladden. Vlak bij hem zit een van zijn kameraden zijn les te leren met het boek in de hand en een andere zit hardop enkele antwoorden van de catechismus vanbuiten te leren. Op enige afstand laat een jongen, in de schaduw tegen de muur geleund, zijn oude viool krijzen. Dicht bij de deur in de aangrenzende kamer hoort men iemand op de toetsen van een spinet hameren en nog wat meer naar voren voeren enkele jongens, met het muziekblad in de hand, een muziekstukje uit, naar Don Bosco toegewend, die op de achtergrond van het schouwspel, voor het vuur waar de kookpot van afgenomen is, de maat staat te slaan met de pollepel, waar de damp afslaat omdat er pas mee in de polenta geroerd is.

Maar dat is nog niet alles. Hij had in het huis nog andere bezigheden. Daar hij zich niet kon veroorloven personeel in dienst te nemen, deed hijzelf met zijn moeder al het huishoudelijke werk. Terwijl Margherita zich met de keuken bezighield, voor de was zorgde, het linnengoed passend maakte en verstelde en de versleten kleren stopte, was ook hij voortdurend bezig. In die eerste jaren toen Don Bosco zijn leven met de jongens deelde, en hij haast nooit van huis ging, was hij

bereid tot iedere dienstverlening. 's Morgens lette hij er nauwgezet op, dat de jongens hun handen en gezicht wasten. Hij kamde de kleinsten, knipte hun haren, reinigde hun kleren, maakte de bedden op, veegde de kamers en de kleine kerk. Zijn moeder stookte het vuur op en ging water halen, zeefde het maïsmeel of verwijderde de vliesjes uit de rijst. Soms dopte zij de bonen en schilde aardappelen. Hij dekte dikwijls ook nog de tafel voor zijn pensioengasten, waste het keukengerei af en poetste de koperen ketels, die hij op bepaalde dagen van een of andere welwillende buurman leende. Al naar behoefte timmerde hij enkele banken in elkaar of herstelde ze, zodat de jongens zouden kunnen zitten en bovendien hakte hij brandhout.

Om kosten bij de schoenmaker te sparen, lapte en naaide hij schoenen, hij maakte broeken en jasjes en met hulp van zijn moeder was hij in enkele uren klaar met een heel pakje. 's Nachts als de jongens sliepen, ging hij de kamers rond en verzamelde alle kledingstukken waarvan hij gezien had dat ze stuk waren en zorgde voor het vereiste verstellwerk.

Als er iemand ziek werd, beval hij dat er ogenblikkelijk een dokter zou gewaarschuwd worden en zorgde voor alles wat er nodig was. Hij verleende alle hulp en paste de zieke op als een verpleger. Wanneer hij verhinderd was, wees hij een collega aan die dat barmhartige werk op zich moest nemen. De eerste was Felice Reviglio. Telkens als hij maar even kon, hetzij 's nachts of overdag, bracht hij de zieke een bezoek.

Cigliutti uit Genua vertelde enkele jaren later aan Giovanni Villa: "Het vaderhart van Don Bosco, door de eenvoudigen bemind, leende zich voor alles, uit liefde tot de jongens, en nooit was er een karweitje waar hij zich aan onttrok, als hij er maar goed kon mee doen. Don Bosco deed dat alles met evenveel vreugde en nauwgezetheid als waarmee hij les gaf of zijn priesterplichten vervulde, ervan overtuigd dat wat hij deed de natuurlijkste zaak van de wereld, ja zelfs zijn plicht was."

Don Bosco herinnerde zich later steeds met genoegen die eerste tijd die een van de lieflijkste herinneringen was waarmee zijn fantasie zich bezighield. Hij vertelde, hoe hij verschillende malen soep gekookt had, en hij de jongens tevreden stelde met uitgaven, die dubbel zo bescheiden waren als anders dagelijks besteed werden. De jongens waren verrukt van bewondering wanneer zij hem met een short voorzagen, bezig met koken. Ze aten dan met nog meer smaak dan anders. Het was hun alsof de groentesoep en de polenta die Don Bosco maakte een bijzonder uitgelezen smaak hadden, en meermalen vroegen zij erom. Ook genoten zij van de aardige grapjes die hij tot hen richtte: "Jij hebt zoveel eetlust omdat ik het gemaakt heb", zei hij tegen de een. "Doe de kok maar eer aan en eet er maar goed van", tot een ander. "Ik zou je ook graag een stukje vlees geven", voegde hij een derde toe, "als ik het had; maar laat me maar eens geworden... zodra we een os tegenkomen die geen baas heeft, gaan we wat beleven." Met die en dergelijke grapjes die hij als het ware uit de mouw schudde, wist hij het middag- en het avondmaal zo te kruiden dat men er het dessert helemaal bij vergat. Toch ontbrak dat nooit op plechtige dagen en de goede Vader was uitermate in zijn nopjes wanneer hij de jongens een verrassing kon bereiden door een extraatje aan de dagelijkse kost toe te voegen.

De zorgen van allerlei aard en ten koste van grote offers, die hij voor het welzijn van zijn kinderen bracht, zijn niet met een paar woorden te beschrijven.

De theoloog Ignazio Vola was er heel verwonderd over, en toen hij met eigen ogen gezien had wat Don Bosco allemaal deed, niet enkel voor zijn leerlingen, maar eveneens voor de externen, riep hij uit: "Don Bosco beult zich af voor zijn jongens!" En Don Giacomelli, die die woorden hoorde en ze aan ons doorgaf, voegde eraan toe: "Ik geloof en ben ervan overtuigd dat er niets overdrevens was in die uitdrukking. Ontelbare jongens wisten pas wat vaderliefde was, wanneer zij Don Bosco ontmoetten!"

Don Bosco sprak steeds erg graag met de jongens die bij hem in huis waren, om iedere geschikte gelegenheid aan te grijpen om hun een goede raad te geven, een vriendschappelijk woord, een vermaning of een aanmoediging toe te voegen. Op die manier deed hij hen, terwijl hij hun goed opvoedde en hun gedrag verbeterde, op een prettige manier de tijd doorbrengen. Daarvandaan dat allen, hoewel een groot deel van hen arme wezen waren, niettemin het gevoel hadden zich in een prettige familiekring te bevinden. Zo groot was de goedheid van de aangenomen vader!

Hij behandelde al zijn jongens zonder partijdigheid, met diezelfde blijken van welwillendheid. Hij hield van allen evenveel, en om alle nijd uit hun midden te bannen, gaf hij hun af en toe de verzekering dat hij hen allen evenzeer toegedaan was. En hij toonde hun dat door belang te stellen in het geestelijke en tijdelijk welzijn van elk van hen, met geduld naar hen te luisteren, niet alleen in de biechtstoel, maar ook in iedere omstandigheid die men maar wensen kon. En allen waren er ook van overtuigd, zonder onderscheid door hem bemind te worden, en niemand van hen had aanleiding om jaloezie of nijd te voeden. Hij verlangde dat in hun harten de liefde tot de evennaaste zou regeren en bijna iedere dag haalde hij de woorden van de H. Johannes aan: Qui non diligit manet in morte. Hij wekte hen op liefdevol te zijn, niet enkel onder elkaar, door elkaar over en weer met goedheid en zachtmoedigheid te behandelen, en volledig de krenkingen door een of ander aangedaan te vergeven, maar eveneens om edelmoedig te zijn tegenover de armen die in Turijn in moeilijkheden leefden. Van die naastenliefde gaf hij zelf aanhoudend het voorbeeld. Daardoor heerste er onder de jongens de hartelijkste eensgezindheid en sommigen onder hen ontzegden zich soms een stuiver of een stuk brood om het aan een arme te kunnen geven die zij op straat tegenkwamen en de hand ophield voor een gave.

Over het meeleven van de jongens met de inzichten van Don Bosco drukte Don Reviglio zich nog op de volgende wijze uit:

"Om beter het karakter van de jongens te leren kennen, en hen eveneens een groot verlangen naar heiliging te doen koesteren, stond Don Bosco de jongens toe, steeds bij hem te zijn, zodat hij niet eens altijd klaar was met zijn karig maal, hetzij 's middags of 's avonds, of zij drongen al zijn kleine eetkamer binnen en omringden hem. En ach, met hoeveel vreugde herinner ik me de ontvangst, die onze geliefde vader ons bereidde! Bij hem gekomen, drukten wij hem de hand, en honderden kussen drukten wij op die hand die ons zegende. Ondanks de last die wij hem wel moesten veroorzaken, nam hij goedig de betuigingen van onze erkentelijkheid in ontvangst. Ik kon, misschien omdat ik meer behoefte had aan zijn genegenheid, meermalen onder de tafel gaan hurken en mijn hoofd op zijn knieën leggen. Don Bosco maakte van die gelegenheid gebruik om ons iets stichtelijks te vertellen of om de een of de ander iets aan het oor te

zeggen en bijna aan elkeen steeds iets, dat zo vriendelijk was dat het ons met oprechte geestdrift voor de deugd en afschrik van de zonde vervulde. Het is geen overdrijving te verzekeren dat wij na een dergelijk samenzijn steeds de kamer uitgingen met een aanhoudend groter verlangen om braaf te zijn."

Om dezelfde redenen deed Don Bosco ook iedere zondag de twee jongens aan zijn tafel plaatsnemen die in de hele afgelopen week om beurten de Mis bij hem gediend hadden, en die na afloop van de maaltijd naar hem toegingen om hem te bedanken, en onveranderlijk de indruk met zich meebrachten van een heilige vermaning.

En daar wij al verteld hebben over de eetzaal, zullen we nu even zien hoe hij hierna een van zijn gedachten ontplooidde, in dat jaar 1848, en haar ook in de navolgende jaren ontwikkelde wanneer hij aan tafel zat met zijn eerste medehelpers. De jonge Giacomo Bellia, die met zijn familie in een huis in de buurt van het Oratorio woonde, haastte zich, zodra hij gegeten had om Don Bosco de katholieke bladen te gaan brengen, de Annalen van de Voortplanting des Geloofs en die van de Heilige Kindheid. Nadat hij aan tafel had plaatsgenomen, begon hij hardop voor te lezen uit die bladen, die Don Bosco zoveel belang inboezemden. Na het verhaal over de heldendaden van de missionarissen gehoord te hebben riep hij herhaaldelijk uit: "Och, als ik maar veel priesters en veel seminaristen had! Ik zou het evangelie willen gaan verkondigen in Patagonië en Vuurland. En weet je ook waarom, mijn beste Bellia? Raad eens!"

"Misschien omdat dat de plaats is waar de meeste behoefte aan missionarissen bestaat", merkte Bellia op.

"Juist! Omdat die mensen daar tot nu toe de meest verlatenen zijn."

Don Bosco voelde zich door de goddelijke Voorzienigheid dus al aangesproken tot die verafgelegen streken. - "Hij was echt het type van een heilige priester"! riep Don Savio Ascanio uit. "Als de hele geestelijkheid gehandeld had zoals hij, zou de hele wereld zich bekeerd hebben. Hij werd verteerd door het verlangen om alle volkeren te bekeren en alle zielen te redden, zodat in hem het woord van de Heilige Geest belichaamd was: Zelus domus tuae comedat me.

H O O F D S T U K   XXXIV

MARGHERITA BOSCO EN DE INTERNE JONGENS VAN HET ORATORIO -
DE GEEST VAN OFFER, LIEFDE EN VOORZICHTIGHEID -
WAAKZAAMHEID EN VERWIJTEN - HARTELIJKE LOFPRIJZINGEN -
BARMHARTIGHEID JEGENS DE SCHULDIGEN - DE SPREEKWOORDEN -
MOEDERLIJKE EN CHRISTELIJKE LIEFDE - DE ORDE IN HET
ORATORIO BIJ AFWEZIGHEID VAN DON BOSCO - GEEST VAN GEBED

Onze beschrijving van het inwendige leven van het huis Pinardi is niet volkomen. Behalve een vader, hadden de erin opgenomen jongens ook nog hun moeder, Margherita Bosco. In haar schitterden de deugden van een waarachtige christelijke moeder, een goede geest, met veel eenvoud, geduld en liefde. Haar leven was bewonderenswaardig, geheel opgeofferd voor het welzijn van het heilige werk van haar zoon. Zij stelde zich tevreden met het karige eetmaal dat zij voor Don Bosco bereidde, wellicht uit geest van versterving maar dikwijls ertoe gedwongen wegens echte armoede. Zij viel niet op, leefde teruggetrokken; was steeds in de weer en bad altijd; en met het groeien van de jongens groeide haar werk mede. Allen noemden haar "Moeder!"

Zij was alleen in die tijd, en toch dacht zij aan, en voorzag zij in alles. Behalve dat zij voor de keuken zorgde, dacht zij ook aan de kleren; de hemden, de onderbroeken, de sokken en kousen, het was alles het werk van haar handen. Zij moest voor de was zorgen. Het was haar trots, wanneer de jongens door de week netjes gekleed gingen en dat zij 's zondags keurig en fris voor de dag kwamen, terwijl zij hun bijbracht hoe zij zich gepast en zoals het hoorde hadden te gedragen.

Wanneer de jongens iets nodig hadden, waren zij gewoon zich tot haar te wenden en als zij maar even kon, hielp zij onmiddellijk en besteedde de grootste zorg aan hen. Voor haar twee eigen zonen, Giovanni en Giuseppe, zou zij niet meer hebben kunnen doen; integendeel, zij zou minder voor hen gedaan hebben, omdat het opgewassen zijn tegen een dergelijk zwaar leven, een genade was die God haar had gegeven voor haar nieuwe zending.

Margherita deed wat zij kon om de bedoelingen van Don Bosco te gissen. In de regeling van het huis en in het huishoudelijke beleid wist zij zijn wensen zo nauwkeurig op te vangen, en zijn gedachten op een zo gelukkige wijze voor te zijn, dat Don Bosco tot zijn grote verwondering dikwijls al iets tot uitvoering gebracht zag, nog voor hij erover had

gesproken. Voor allen scheen en was, zullen we maar zeggen, haar aanwezigheid in het Oratorio onmisbaar. Telkens wanneer zij verplicht was voor enkele dagen weg te gaan, leek haar afwezigheid een betreurenswaardige leegte achter te laten, en wanneer zij terugkeerde werd zij met opgewekt gejuich begroet.

Steeds opgewekt, steeds beminnelijk en royaal, maakte zij zich bij allen bemind. Het was mooi, te zien welk een aandeel zij nam in de leiding van het Oratorio. Zij waakte er voortdurend over, dat alles goed verliep. Altijd hoorde men haar, wanneer er iemand een berisping of een waarschuwing verdiend had, of er iets bevolen moest worden of een of andere beschadiging voorkomen. Zij was echter steeds gewoon afkeuring met lof te verenigen. Haar natuurlijke, energieke, beeldrijke welsprekendheid, trok dikwijls de aandacht van Don Bosco zelf, die, van achter een venster, de kracht van haar opmerkingen met welgevallen beluisterde en soms bewonderde. Bijgevolg stonden de jongens voor haar in beminnelijke eerbied en stilzwijgen, zodat de brave vrouw des te minder zei, naarmate zij minder verzet ontmoette. En wie zou zich hebben durven verzetten tegen de moeder van Don Bosco? Zij maakte echter geen misbruik van haar voorrecht, en zeker gebruikte ze het nimmer om in het Oratorio te kunnen domineren. Haar doel was altijd, te voorkomen dat haar zoon gedwongen zou zijn haar te onderhouden, tot schade van het onbepaalde vertrouwen dat zij zich onder de jongens had weten te verwerven. Ook wist zij steeds die kleine jaloersheden te vermijden, die schijn van tweespalt in het beheer en van lichtgeraaktheid die uiteraard voorkomen in een gemeenschap van personen met zulke verschillende karakters en neigingen en die ook door hun opvoeding en hun bezigheid zo ongelijk aan elkaar waren. Toen dan ook de eerste jongen, die verlangde priester te worden, het geestelijke gewaad ontving en hij gezag begon te krijgen, begon zij hem meteen als haar meerdere te behandelen en onthield zij zich volkomen van alle vermaningen, terechtwijzingen en gedragsvoorschriften. Van dat ogenblik af toonde zij zich nederig en onderworpen ten aanzien van een jonge seminarist die haar echter, zoals hij zoveel jaren daarvoor gedaan had, ook daarna eerbiedig met de naam "Moeder" bleef aanspreken.

Toen zij nog met Don Bosco alleen was, waakte zij over de gang van zaken in het hele huis, en vooral de ietwat zonderlinge en meer halsstarrige jongens waren het voorwerp van haar tederste en aanhoudende zorg. Haar beweegredenen waren de rechtvaardigheid en de liefde. Soms kreeg zij te maken met een van die ongedisciplineerde jongens, die niemand in toom kon houden. Maar dan zei ze: "Hé, jij daar, wanneer denk jij je nu eens behoorlijk te zullen gaan gedragen? Zie je niet dat je net als het paard van Gonella bent, dat alleen al boven zijn staart honderd wonden had? Iedereen doet zijn best om ergens toe in staat te zijn, maar jij echter zet alles op alles om maar ondeugend te zijn en je berispingen op de hals te halen. Probeer toch maar eens één dag, hoe prettig het is als je kameraden je een aardige kerel vinden, je oversten tevreden over je zijn en je jezelf niets te verwijten hebt en Onze-Lieve-Heer tevreden over je is!"

Bij een andere gelegenheid zei ze tegen een jongen, die tegen heug en meug zijn vak leerde: "Don Bosco zweet bloed van de morgen tot de avond om een stuk brood voor je te vinden, en jij wil niet werken. Raakt het je niet, dat je het zo verraderlijk opeet? Schande! Misschien heb je wel geen hart? En dat je je nooit eens moeite doet om degene die

het goed met je voorheeft een plezier te doen! Als je geen vak leert; hoe denk je dan aan de kost te komen als je groot bent? Je zult toch moeten eten! En dan? Of wil je liever de gevangenis in? Het is een schande, hoe je het ook bekijkt, en de hel wacht op je!

Soms ging zij naar eentje toe die gevochten had en gauw geneigd was zijn kameraden in de haren te vliegen, en zei: Weet je wat ik tegen jou zou willen zeggen? Dat je erger bent dan een dier. Ik weet waarachtig niet wat voor verschil er is tussen jou en een onredelijk beest. De paarden en de schapen vechten niet onder elkaar, met hen vergeleken zou men van je kunnen zeggen dat zij beter zijn dan jij. Je kameraden slaan! Is God niet een vader voor iedereen? En zijn je kameraden dus niet je broers? En zal iemand die wraak zoekt niet de een of andere dag door Onze-Lieve-Heer gestraft worden?

Was er een die bij het eten te grote gulzigheid aan de dag legde of zoveel at dat hij er een indigestie van opliep, dan riep moeder Margherita uit: "Maar kijk nu toch eens! De dieren; die toch maar beesten zijn, eten zoveel als waar ze behoefte aan hebben en niet meer; en wil jij je gezondheid op die manier te gronde richten? Wie zijn gulzigheid niet in toom weet te houden is geen mens, en zij is de moeder van duizenden ondeugden. Wil je jong sterven? Wil je je leven in een ziekenhuis eindigen?"

Het gebeurde wel eens dat een jongen, die op straat was opgevangen, in de eerste weken beslist niet naar een werkplaats wilde. Wanneer hij dan in haar buurt kwam, trachtte hij haar te ontwijken, maar zij riep hem bij zich en zei: "Jij wil niet werken; je wil je brood eten dat door het zweet van anderen voor je verschaft is. Beter gezegd: als je groot bent en hier weg bent, zit er niets anders voor je op dan te leven van diefstal en moord: is dat je toekomst?"

Na dat standje probeerde de jongen zich uit de voeten te maken, maar de brave moeder ging hem na en hield hem tegen: "Nee, loop nu niet weg, je moet niet ongeduldig worden, je moet naar me luisteren. Zie je daar de Rondo, en zij wees naar de plaats waar in de buurt toen ter tijd de doodvonnissen voltrokken werden. Het is de galg die je wacht, ongelukkige sukkel! Geloof me maar vrij! En dat zul je aan jezelf te wijten hebben!"

De jongen schreide, en Margherita voegde er zachtjes aan toe: "Maar voor alles is er een geneesmiddel, weet je. Als je braaf wil zijn, is dat zo gemakkelijk. Leg je er van nu af aan op toe, gehoorzaam te zijn, je oversten te eerbiedigen en ga aan het werk. Begin goed te bidden; begin met goed te bidden!"

In honderd andere omstandigheden vond zij steeds de geschikte woorden, de ene keer in het openbaar; een andere keer onder vier ogen, al naar het karakter van de betreffende jongens. Maar men moest haar gezien hebben, haar gehoord hebben, om zich een voorstelling te kunnen maken van de uitwerking van haar woorden. Bij haar indrukwekkende verwijten zag men niet alleen kleine jongens in tranen uitbarsten, maar ook ouderen en soms zelfs seminaristen. Wat echter nog verrassender in haar bleek was, dat zij met haar vanzelfsprekende bestendige kalme in een ommezien kon overgaan van een verwijt naar een lofprijzing. Als ze klaar was met een vermaning te geven, verscheen er soms even verder een

jongen die zich voortreffelijk gedroeg: "Bravo"! zei ze dan, "kom eens hier! Ga door, zoals je begonnen bent! Don Bosco is tevreden over je en Onze-Lieve-Heer eveneens! Vergeet de beloning niet, die voor degenen die braaf en degelijk zijn, in de hemel wordt voorbereid, en zorg ervoor dat je die verkrijgt."

We willen hiermee niet zeggen, dat de welsprekendheid van Margherita altijd een onfeilbare uitwerking had. Soms waren er ook deugnieten die, terwijl moeder Margherita tot hen sprak, mooi in de houding voor haar stonden, maar als zij even haar rug gekeerd had, gezichten begonnen te trekken. Dan gebeurde er iets vreemds en treffende: de vleugels van een venster gingen open en Don Bosco verscheen. Bij het zien daarvan, en op heterdaad betrapt, verborg de deugniet dan zijn gezicht in de handen. Intussen begaf Margherita zich, ervan overtuigd dat zij de jongen tot een beter inzicht gebracht had, naar de kamer van haar zoon en zei: "Arme jongens"! riep zij uit, "als men niet duidelijk tegen hen is, begrijpen zij het niet! Maar ik heb hun de oren geopend, en je zult zien dat ze anders worden! Ze hebben toch echt wel een goed hart! Maar ze zijn nog zo jong! Daar moet je een beetje aan denken! Wij moeten hun liefde betonen. De liefde overwint altijd!"

Niettemin was het niet zo gemakkelijk de goede moeder om de tuin te leiden, daar, zoals Don Bosco verklaarde, zij niet enkel het gedrag en de inborst van elke in huis wonende jongen kende, maar ook gemakkelijk en met zekerheid giste waar ze op aan stuurden.

's Zaterdagavond brachten de arbeidersjongens die in de stad werkten hun weekloon mee naar huis en gaven het aan Don Bosco, zoals voorgeschreven was. Een deugniet onder hen wilde het geld op zekere dag voor zichzelf houden en nadat hij zijn gezicht bekrast had, kwam hij met een huilerig gezicht in aanwezigheid van al zijn kameraden bij Don Bosco, met een verhaal aanzetten, dat dieven hem van zijn weinige geld beroofd hadden en hem bovendien erg hadden toegetakeld, omdat hij geprobeerd had zich te verdedigen. Don Bosco had medelijden met hem; maar Moeder Margherita ging naar haar zoon toe en zei zachtjes tegen hem: "En geloof je hem?"

"Ik weet dat hij me wil bedriegen", antwoordde Don Bosco haar op zachte toon om niet gehoord te worden; "maar als ik op dat ogenblik niet zou doen alsof ik hem geloofde, zou hij het vertrouwen in mij verliezen." Don Bosco volgde die verstandige methode, in de hoop dat, wanneer hij de jongen niet in het openbaar beschaamd deed staan, hij er die toe zou brengen zijn fout en zijn lelijke leugen in te zien. Maar de jongen in kwestie beantwoordde de liefde van zijn opvoeder niet en het liep verkeerd met hem af.

Ook op een andere manier gedroeg moeder Margherita zich uitermate prijzenswaardig. Zij liet nooit na een oogje te houden op degenen die van hun meesters een reeks berispingen of straf gekregen hadden. Zij ging van het standpunt uit, dat het niet nodig was hen aan hun lot over te laten en hen zodoende maar te laten mokken, waardoor sommigen alleen maar dwars werden. Het was haar erom te doen hen niet meer te doen denken aan de vernedering die ze ondergaan hadden. Zij zei altijd dat iedere wonde een pleister verlangde, en het was goed dat de jongens wisten dat er strenge maatregelen tegen hen genomen werden om hun bestwil.

De middelen die Don Bosco gebruikte bij het opvoeden en verbeteren van de jongens, hadden tot doel hen door inzicht beter te maken en niet door vrees voor een berisping of straf. Don Bosco was toen alleen, maar zijn helper, de prefect, de assistent, de censor, dat was het geweten van de jongens zelf, die zich uit liefde tot God en tot hun goede directeur verre hielden van het kwaad, of zij voelden zichzelf schuldig. Het gezegde van de H. Paulus: Wie niet werkt zal ook niet eten, was in het Oratorio ingeburgerd als een onmisbaar beginsel, en de schertsende opmerking: Qui non laborat, non mangiorat lag op de lippen van de werkjongens bestorven. Wanneer de een of ander uit luiheid of door wat anders in gebreke gebleven was, ging Don Bosco, die de oorzaak wist, naar hem toe en zei: "Wel, hoe gaat het ermee? Doe je goed je best? Is het waar wat ik over je heb horen vertellen? Is het mogelijk dat je geen enkele keer probeert iets goeds te doen? Als jij mijn overste was en ik was in jouw plaats en zou me gedragen zoals jij je gedraagt, wat zou je dan doen? Oordeel maar zelf. Wat denk je te hebben verdiend?"

Don Bosco trok zich dan terug in zijn kamer en liet de jongen aan zijn eigen gedachten over. Als dan het etensuur gekomen was, trok de schuldige, in plaats van tussen de anderen aan tafel plaats te nemen, zich alleen in een hoekje van de speelplaats terug en bleef daar in gedachten verzonken, beschaamd en met gebogen hoofd staan. En dan duurde het niet lang of moeder Margherita ging naar hem toe: "Wat heb jij uitgevoerd", zei ze dan op een vriendelijke manier. Is dat de dank die we van je krijgen? Wij hebben het goed met je voor, en waarom doe jij dan niet je best om braaf te zijn en flink te werken? Als je zo doet terwijl je nog een jongen bent, terwijl je zoveel goede voorbeelden om je heen ziet, en zoveel goede raad krijgt, wat zul je dan moeten beginnen als je groot geworden bent en ver hier vandaan? Dan word je een ongelukkige stumper! Arme jongen! - En dan haalde ze een flink stuk brood te voorschijn, waar ze wat pietanza in verborgen had. Die handelwijze van de begripende moeder ontroerde de jonge schuldige dan tot tranen toe en hij aarzelde om de gave aan te nemen, zodat Margherita het hem tenslotte moest bevelen.

Bij andere gelegenheden ging zij, nadat de jongens hun maaltijd gebruikt hadden, diegene opzoeken die zich in een kamer verborgen had, in de mening dat hij straf verdiend had en bang was dat zijn kameraden hem zouden plagen. "Wat heb je gedaan", zei ze, "het is weer wat moois, is het niet? Altijd last veroorzaken! Maar komaan, ik ben hier niet gekomen om je een standje te maken! Zul je voortaan braaf zijn? Ja? Dan zorg ik dat je van je straf afkomt!" En met die woorden bracht ze hem naar de keuken en hervatte haar vermaan door hem te wijzen op de geestelijke en stoffelijke schade die in de toekomst het gevolg zouden zijn van zijn slecht gedrag. Hierna vervolgde ze: "Hoeveel verdriet heb je Don Bosco al gedaan! Hij doet al wat hij kan om voor alles te zorgen wat je nodig hebt, en hoe beloon jij hem? Ga hem dus maar liever vergiffenis vragen en beloof hem dat je niet meer doen zult wat je gedaan hebt."

"Ja, ja, dat zal ik stellig doen", antwoordde de jongen.

"Maar vergiffenis vragen aan Don Bosco is nog niet alles", vervolgde Margherita. "God is er ook nog! Weet je wie God is?" - En daarbij trad zij op en sprak zij met zoveel majesteit in haar manier van doen en in haar toon dat zij er Demosthenes en Cicero door in de schaduw

gesteld zou hebben. - "God! Aan Hem dien je op de eerste plaats vergiffenis te vragen. Hij ziet niet alleen wat je doet, maar ook kent hij je meest verborgen gedachten; misschien wel de innerlijke boosaardigheid die in je woelt, terwijl Don Bosco je onder handen neemt, en misschien ook de weinige goede wil die je opbrengt om grondig te veranderen. Vraag hem dus vergiffenis voor alles, maar uit de grond van je hart.

En intussen maakte zij het eten voor hem klaar, deed hem plaatsnemen, zette hem de soep voor, terwijl de jongen, overtuigd en opgewekt, het voornemen maakte zich te beteren. - "Maar zeg tegen geen mens, dat ik je te eten gegeven heb", vervolgde de brave vrouw. "Dan zou ik een slecht figuur slaan. Het zou er waarachtig naar uitzien alsof ik je deugnieterijen de hand boven het hoofd hield. Men zou misschien gaan vertellen dat mijn goedmoedigheid de oorzaak is van je brutaliteit. En ik wil niet hebben dat Don Bosco er last door ondervindt. Bedenk dat het anders nog erger voor je zou worden. Ik wil niet de naam hebben dat ik iemand zou beschermen die dat niet verdient, maar wel dat men denkt dat je ongelijk hebt ingezien en dat je spijt hebt van je misstap.

Het was die manier van doen die haar over aller harten deed heersen.

Allen die het geluk hadden zich in het beminnelijke gezelschap van Margherita te verheugen en de zorg van haar moederlijke liefde te ondergaan, herinneren zich thans, nu zij mannen geworden zijn, met veel genoegen die gelukkige jaren van hun jongenstijd. Zij vergeten nooit de onuitwisbare glimlach die steeds om de lippen van de goede vrouw speelde, en heel haar voorraad van populaire zegswijzen waarmee zij haar vermaningen kruide en waarmee zij grondbeginselen van goed gedrag en gezond verstand voorgoed in hun gemoed bevestigde.

En hier zullen we ook enkele oud-leerlingen tevreden stellen, die erop aangedrongen hebben, dat er in die herinneringen bepaalde kleine liefvallige tafereeltjes zouden worden opgenomen waarvan de een of de ander getuige geweest is of zelfs een rol erin gespeeld heeft.

Margherita zit in haar kamer, en links en rechts van haar staan enkele stoelen, waarop de kledingstukken zijn opgestapeld die versteld moeten worden. Zij naait steeds vlijtig door, zonder de ogen op te slaan. Een jongen staat met gebogen hoofd voor haar. Eerst was hij volgzaam en godvruchtig, maar nu opeens is hij grillig en lichtzinnig beginnen te worden. Margherita zegt tegen hem: "En waarom ben je zo veranderd? Waarom ben je ondeugend geworden? Omdat je niet bidt! Als God je niet helpt, wat wil je dan voor goed doen? Als je je niet bertert, waar zul je dan eindigen? Pas op, dat Onze-Lieve-Heer je niet in de steek laat." - En zij besloot met te zeggen: "Omlaag gaan kan iedereen die dat wil, maar stijgen doet iedereen die het kan." En als ze met een onvoorzichtige te maken had, zei ze tegen hem: "De wereld is rond en wie de kunst van het varen niet verstaat gaat ten gronde."

Een ander die een niet zo heel lichte misstap begaan had, kwam haar om een gunst vragen. Met de geopende rechterhand wachtte hij erop dat hij zijn zin zou krijgen, maar met de linkerhand bedekte hij een beetje beschaamd een gedeelte van zijn gezicht. Margherita zei tegen hem: "Zeker, ik zal doen wat je me vraagt; maar vertel me eens, ben je ook biechten geweest?"

"Vanmorgen heb ik geen tijd gehad."

"En zaterdag?"

"Toen waren er teveel bij de biechtstoel."

"En zondag?"

"Toen was ik niet voorbereid."

"Och wat! Een slechte wasvrouw vindt nooit een goede steen om op te wassen!"

Er is er eentje die haar een jasje aanbiedt en haar laat zien dat er een knoop aan ontbreekt en haar verzoekt hem eraan te naaien. Zij reikt hem een knoop en een naald toe en zegt: "En waarom zou je dat zelf niet doen? Neem draad en naald. Men moet een beetje van alles kunnen. Weet je niet dat iemand die niet in staat is om de nagels van zijn beide handen te knippen, er nooit in zal slagen zijn brood te verdienen?"

Een heel kleine jongen is huilend naar haar toe gekomen om zich bij haar erover te beklagen dat hem schijnbaar onrecht is aangedaan of dat zijn kameraden hem onheus hebben behandeld. Hij zit op een bankje aan de voeten van de brave moeder. Hij glimlacht, terwijl hij met de rug van zijn hand zijn laatste tranen wegwist. Margherita heeft hem een grapje verteld en reikt hem een trosje druiven toe. Zij was in zulke gevallen bewonderenswaardig om de manier waarop zij degenen die in zak en as zaten wist te troosten. Ze zei: "Moet je alleendaar om huilen? Wat een domoor! Weet je dan niet dat je een beetje geduld moet hebben? Alleen in de hemel zul je met rust gelaten worden. Zegt men dan niet: In geen enkele parochie is het zo slecht als in de parochie van die wereld. Ofwel: En nergens heerst er zoveel ellende als langs die kant en de andere van de Po."

Een onnadenkende jongen is bezig een kapotte zakdoek te verscheuren om er een bal van te maken, of een boek dat hij al gebruikt heeft. Margherita betrapt hem op heterdaad en neemt hem het voorwerp uit de hand en zegt: "Waarom zo verkwistend? Je zult zeggen dat het nergens meer voor dient! Maar zelfs de nagels dienen om het velletje van de knoflook te verwijderen." - En dat gezegde gebruikte zij steeds, wanneer zij sprak over de kostbaarheid van de tijd, over de noodzaak om ook met de geringste kleinigheden rekening te houden en over het verrichten van verschillende functies tegelijkertijd als men daartoe in staat is.

Enkele malen wist een kleine deugniet wel eens een ajuin uit haar keuken te ontvreemden, of een andere kleinigheid van dien aard, en glimlachend liet hij het geroofde dan stillietjes aan een kameraad zien, die op de uitkijk gestaan had. Als Margherita hem daar tenslotte op betrapte zei ze: "Toe maar. Het geweten is net als de zorg, de een heeft er gevoel voor, de ander niet." Die woorden herhaalde zij steeds, ook wanneer er eentje zich verontschuldigde na gewaarschuwd te zijn, of zei: "Wat heb ik voor kwaad gedaan?" - Wanneer een leerling een of ander gebrek niet afleerde, wanneer er een van hen zich probeerde te verontschuldigen met te zeggen dat hij nog zo jong was en dat daar rekening mee gehouden moest worden, antwoordde zij: "Wie het met twintig (jaren) niet weet, zal het met dertig niet doen, en sterven als een domkop!"

Er waren ook bepaalde grappen om de jongens de beginselen van een goede opvoeding bij te brengen, die op allerlei soorten van mensen van toepassing zijn. Om maar iets te noemen, wanneer er een jongen bij haar

de kamer binnenkwam en de deur achter zich open liet staan, riep zij: "Ksj! Ksj! Vooruit!" zoals men een hondje roept. Daar wilde zij mee te verstaan geven dat honden een deur binnenkomen zonder ze achter zich te sluiten. De gedachtelozen begrepen dat jargon heel goed en blozend slo-ten zij dan de deur achter zich, terwijl Margherita glimlachte. Van al die kleine vertrouwelijke tafereeltjes zou men, al naar de verschillen-de omstandigheden, een hele galerij van schetsen kunnen ophangen die de meest fantastische schilder zouden bekoren en die versierd zouden zijn met een hartveroverende argeloosheid en rust.

Terwijl Margherita zoveel zorg besteedde aan de jongens die in huis woonden, zorgde zij toch evengoed voor haar beminde Don Giovanni, voor-al waar het erom ging hem gezond te houden. Maar zij onthield zich van alles wat te duur of overbodig was. Haar bedoelingen waren doordrongen van diepe wijsheid en gericht op het handhaven van de lichamelijke ge-zondheid opdat hij des te beter zou kunnen werken voor het geestelijke heil van de naaste. Zij die op plechtige feestdagen de uiterste zorg be-steedde aan de maaltijd en die bereidde op een manier die in overeen-stemming was met de uitgenodigde personen, zorgde er op andere dagen voor, een voedzame maaltijd te bereiden zonder enige gezochtheid. Zij was zich bewust van het gewicht der christelijke versterving, zonder dat zij nochtans de voorzichtigheid uit het oog verloor, die de praktijk moet vergezellen. Vandaar dat, wanneer haar zoon op een vastendag thuis-kwam, vermoeid en uitgeput van het preken of van het reizen en zich aan de voorschriften van de kerkelijke wetten wilde houden, zij hem dat ver-bod met de opmerking: "Jij bent het immers die preekt dat het vasten niet geldt wanneer men daardoor schade toebrengt aan zijn gezondheid?" En dan moest Don Bosco zich wel naar haar wil richten.

Uit al wat hier verteld is kan men de grootheid en de gevoeligheid van Margherita's hart afleiden. Niettemin was het niet het hart dat bij haar overheerste, maar de geest die zelfs de geringste hartaangelegen-heid regelde. Rond haar was alles in orde en men kan gerust zeggen dat het Oratorio in haar verpersoonlijkt was. Inderdaad vertoefde Don Bosco in die eerste jaren bijna steeds buitenshuis, om gevangenen, zieken-huizen, en gasthuizen te bezoeken, om op tal van plaatsen missies of triduüms en novenen te preken; en verschillende keren in de loop van de week moest hij gaan biechthoren in enkele kloosters van Turijn. Velen konden zich niet voorstellen dat dat ongeregeld afwezig zijn, geen we-zenlijke schade aan de goede gang van zaken van het Oratorio toebreacht, doch de zaken echter steeds verwonderlijk rustig hun gang gingen. De oorzaak daarvan was het zuivere aanvoelingsvermogen van Margherita, en haar onschatbaar gezond verstand. Zij bracht iedere moeilijkheid tot een oplossing, voorkwam iedere onaangenaamheid en verwarring. Geen enkele omstandigheid was in staat haar in verlegenheid te brengen. Zij ontving het bezoek en wist met iedere autoriteit, van welke aard ook, om te gaan. Zij handelde alle mogelijke zaken af, kocht en verkocht. Voor haar was alles duidelijk en gemakkelijk; niets bracht haar van haar stuk; zij zag alles en wist alles.

Wanneer haar zoon thuiskwam ging zij hem tegemoet. Wanneer zij zag dat hij door ernstige gedachten werd beziggehouden, zei ze hem niets van wat er in de loop van de week gebeurd was en stelde dat uit tot een an-der tijdstip. Zag ze hem echter opgewekt en vriendelijk, dan vertelde

zij hem alles nauwkeurig, kort en zonder commentaar en daarna trok zij zich terug om zich aan haar huishoudelijk werk te begeven.

Bewonderenswaardige vrouw als zij was, bad Margherita altijd, omdat zij van de geest van gebed vervuld was, die de hoogste wijsheid is, voor de eenvoudigen van hart en ook voor de ongeletterden de hoogste wijsheid van alle menselijke kennis. Behalve dat zij iedere dag de heilige Mis bijwoonde, dikwijls te communie ging, een bezoek bracht aan het Heilig Sacrament, de Rozenkrans bad met een aandacht en devotie die stichtend was voor iedereen, leefde zij van de morgen tot de avond in vereniging met God. Dikwijls onderbrak zij een Onzevader of een Weesgegroet Koningin, om iemand een raad te geven of een ander iets te bevelen of te waarschuwen.

Tegen een jongen die bij haar de keuken binnenkwam terwijl zij de handen vol had, zei ze: "Doe me even een plezier en neem dat stuk hout eens uit het vuur, het is teveel, anders brandt het koper zwart: Dimitte nobis debita nostra!"

"Eja ergo advocata nostra: "Zeg jij" - tegen iemand die de trap opkwam - "neem de bezem eens even en veeg hier eens schoon."

Ofwel ging zij naar het raam en riep een jongen toe: "Kijk eens hoe de wind dat laken van de lijn heeft geblazen? Raap het even op." Angele Dei qui custos es mei.

Soms kwam er, als ze zo aan het bidden was, een jongen bij haar. "Moeder, ik wou u even spreken!" En dan onderbrak zij haar gebed meteen, luisterde, voldeed aan het verzoek en hervatte vervolgens haar gebed.

Wanneer zij tussen de mensen vertoefde vormde zij de woorden alleen met de lippen, doch wanneer ze alleen was, kon zij uren lang luidop haar liefde voor God tot uitdrukking brengen. In de aangrenzende kamer hoorde Don Bosco alles, en dikwijls zei hij, om haar te verstrooien: "Moeder, met wie bent u toch aan het ruzie maken?"

En rustig antwoordde Margherita: "O! nee! Ik heb met niemand ruzie. Ik bid voor onze jongens en voor hun weldoeners." Dikwijls ook, wanneer ze even verpozen kon, ging zij aan de voeten van Jezus Christus in het heilig Sacrament zitten in de kapel!

Die gewoonten van haar kunnen menigeen misschien wat ongeschikt voorkomen. En dat zouden ze bij andere personen ook wel geweest zijn, maar niet bij Margherita. In haar kon men zoveel natuurlijkheid onderkennen, zoveel reinheid straalde er uit haar ogen, zoveel deugdzaamheid was er op haar gezicht gegrift, dat wie haar zag, bespeuren kon dat haar gedachten steeds op de aanwezigheid van God gevestigd waren.

Haar vertrouwen in het gebed kende geen grenzen; dat heeft Don Bosco onszelf verzekerd.

H O O F D S T U K   XXXV

DE CHRISTEN, GELEID VOLGENS DE GEEST VAN DE H.
VINCENTIUS A PAOLO - DE ONFEILBAARHEID VAN DE PAUS -
DON BOSCO NAVOLGER VAN DE H. VINCENTIUS - DE DEUGD VAN
ZACHTMOEDIGHEID - VERGELIJKING TUSSEN HET LEVEN VAN
DON BOSCO EN DAT VAN DE H. VINCENTIUS - EEN GIFT AAN
HET PICCOLA CASA VAN DE GODDELIJKE VOORZIENIGHEID -
MIDDELEN VOOR HET DRUKKEN VAN DAT BOEK

Temidden van het tumult der politieke troebelen liet Don Bosco zich niet weerhouden van zijn providentiële taak, was hij geheel overgegeven aan de bediening van het woord, zodat hij bijna 3.000 toespraken, preken, conferenties, korte woordjes en catechismuslessen in- en buitenshuis gaf, en toch zocht hij nog steeds nieuwe bezigheden. Hij behoorde niet tot de velen die deugdzaam schijnen, en het inderdaad ook zijn, maar toch geneigd tot een gemakkelijk en behaaglijk leven. Zijn deugdzaamheid was sterk en werkzaam tot het heldendom toe. Wanneer de jongens waren gaan slapen en hij zijn brevier gebeden had, zat hij voor de tafel, en bij het flauwe licht van een armzalig olielampje, bracht hij een groot deel van de nacht met schrijven door. Hij koesterde een bijzondere devotie tot de H. Vincentius a Paolo die, evenals hij, op het vee had moeten passen toen hij klein was, en daarna student, seminarist en priester was geworden en leraar van de jeugd. Zo kwam hij ertoe in dat jaar een nieuw boek te schrijven, waarin hij een schets van het leven van de apostel der naastenliefde gaf. Hij schonk het de titel: De weg naar de deugd en de hoffelijkheid volgens de geest van de H. Vincentius a Paolo. Een werk dat kan dienen om de maand juli aan die Heilige te wijden.

En ziehier zijn verantwoording voor zijn nieuwe werk.

"Aan de lezer. - Het doel van dat werk is alle gelovigen een toonbeeld te bieden van christelijk leven, in de daden, de deugden en de woorden van de H. Vincentius a Paolo.

"Het draagt als titel: De weg naar de deugd en hoffelijkheid, volgens de geest van de H. Vincentius a Paolo, omdat die heilige bijna alle lagere en verhevener lagen van de menselijke maatschappij doorlopen heeft, en er zodoende bijna geen deugd bestaat die hij niet in de verschillende omstandigheden heeft doen uitstralen. Er worden enkele woorden over de hoffelijkheid aan toegevoegd, omdat hij omging met de hoogste en ontwikkeldste standen, en bij allen steeds dezelfde beginselen en

gedragingen van toepassing wist te brengen die volgens de zin en de wijsheid van het Evangelie de christelijke burger betamen.

"Volgens de geest van de H. Vincentius a Paolo", omdat wat in het verloop van die beschouwingen wordt uiteengezet letterlijk ontleend is aan diens leven en aan het werk getiteld. De geest van de H. Vincentius a Paolo waaraan slechts enkele gezegden uit de heilige Schrift zijn toegevoegd waarop die beginselen berusten.

"Het vangt aan met een schets van het leven van de Heilige, en die schets zal als het ware het stramien vormen op de onderwerpen die naderhand uitvoeriger behandeld zullen worden.

"Intussen zal de God die een lichtende fakkel als Vincentius ten leven riep om het licht van de waarheid te verspreiden onder de wilde en de beschaafde volken, de God, die uit het volk een verworpene wenste te nemen om hem op de troon van zijn vorsten te plaatsen, opdat hij met zijn heldhaftige deugden het aanzien van Frankrijk en van heel Europa zou veranderen, diezelfde God zal dezelfde naastenliefde, dezelfde ijver doen ontbranden onder de geestelijken, opdat zij onvermoeibaar voor het heil van de zielen zullen ijveren. Hij zal die eveneens doen ontbranden onder de volkeren ten teken dat zij, verlicht door de deugden van de Heilige, geprikkeld en bewogen door het goede voorbeeld van heilige priesters, met grote schreden de weg zullen bewandelen die naar het ware geluk voert: de Hemel."

Wij zullen niet trachten aan te tonen hoe Don Bosco met dat boek zijn doel bereikte. Wij zullen ons veeleer tot enkele kleine en belangwekkende overwegingen beperken. Op de eerste plaats, hoe hij van begin af aan zijn stellig geloof in de onfeilbaarheid van de Paus van Rome toonde en leraarde, en wel tweeëntwintig jaar voordat op het Oecumenisch Concilie die verheven waarheid tot dogma verklaard werd; hoe hij zijn volkomen eensgezindheid met de H. Vincentius a Paolo manifesteerde die, om de jansenistische activiteit en hun duivelse kunsten een rem op te zetten, de bisschoppen van Frankrijk aanspoorde zich niet tot een algemeen Concilie te richtten, doch rechtstreeks tot de Paus daar het kwaad van te dringende aard was. Innocentius X veroordeelde in 1653 als wereldleraar, zonder beroep toe te laten, de dwalingen en de afvalligheid van die ketters.(1) En vooral hoe Don Bosco in 1848 de goddelijke voorrechten van de Paus verdedigde, waartegen de sektariërs heftig tekeer gingen, door tot de gelovigen te zeggen: "Keur goed wat de Paus goedkeurt; en veroordeel wat de Paus veroordeelt." Iedere christelijke gelovige moet er zich op toeleggen de beslissingen van het hoogste kerkelijke gezag trouw te zijn en te eerbiedigen, en hoeden wij ons ervoor te doen als degenen die na hun leven met een heel andere studie gevuld te hebben dan met die van kerkelijke aangelegenheden, zich de vrijheid veroorloven uitspraken of handelingen van het kerkelijke gezag te bekritisieren, zodat ze die dingen belasteren die zij in hun onkunde niet begrijpen. Past ervoor op, zegt de Heer, past er voor op, de priester in woord of daad te beledigen: Nolite tangere Christos meos: omdat wie tegen hen spreken of handelen, tegen mijzelf spreekt en handelt: Qui vos spernit, me spernit."

---

(1) Il Cristiano enz. Tweeëntwintigste dag.

Een tweede opmerking is, dat Don Bosco niet alleen het leven van de H. Vincentius wilde schilderen, doch er ook één voor één de goddelijke en kardinale deugden van bestudeerde en er aan de hand van zijn gedragingen als het ware een dagboek van schreef. En inderdaad, alleen met de verschillen die aan zijn eeuw eigen waren, en die voortsproten uit nieuwe verschillende behoeften en aan zijn bijzondere roeping, was Don Bosco in zo grote mate een evenbeeld van die Heilige, dat bij het doorlezen van vele bladzijden van het boek, een lezer die Don Bosco van nabij zou gekend hebben, geneigd zou zijn zijn naam te vervangen door die van de H. Vincentius, zo volkomen is de gelijkenis. De voorwerpen van hun tederste devoties waren dezelfde, gelijk was beider ijver voor de glorie van God en de volkomen overgave aan de goddelijke Voorzienigheid; dezelfde liefde bezielde hen voor de orden en congregaties, hetzelfde begaan zijn met de ongelukkigen, en beiden streefden naar het onderrichten van de gevangenen, naar het verzorgen van besmettelijke zieken en naar de bekering van de ketters.

Doch om een bewijs te leveren van onze bewering, merken wij op dat Don Bosco die van nature, evenals de H. Vincentius, opvliegend van aard was, een levendige, tot onstuimigheid geneigde geest bezat, de heilige navolgde in zachtmoedigheid om zich van de harten der mensen meester te maken; en hij straalde eveneens de zachtzinnige opgewektheid van de H. Franciscus van Sales uit, zodat de geest van Don Bosco zich laat omschrijven als die van de H. Franciscus, doch geplant in het hart van de H. Vincentius. Don Bosco beschreef de normen die zijn geliefkoosd model gegeven had voor het verkrijgen van die deugden: Congregationi pauperum affabilem te facito...(1) De heilige grondvestte zijn zachtmoedigheid op twee beginselen: het ene was het woord en het voorbeeld van de Zaligmaker en het andere de kennis van de menselijke zwakheid. Wat het eerste beginsel betreft, zei hij dat de zachtmoedigheid en de nederigheid twee zusters zijn, die het heel goed met elkaar kunnen vinden. Jezus Christus had geleerd beide te verenigen toen Hij zei: Leert van mij dat ik zachtmoedig en nederig van hart ben en die woorden werden gestaaft door zijn voorbeelden. Daarom heeft de Zaligmaker eenvoudige en aan allerlei gebreken onderhevige mensen tot volgelingen willen hebben, om degenen die met waardigheid bekleed zijn te leren, hoe zij dienen om te gaan met wie hun onderhorig en aan hun leiding onderworpen zijn... Wat het tweede beginsel aangaat, zei de H. Vincentius dat het dwalen de mens eigen is, zoals het eigen is aan een braambessenstruik scherpe stekels te hebben; dat de gerechte zeven malen valt, dat wil zeggen vele malen; dat de geest, evenals het lichaam, zijn ziekten kent; dat, gezien de mens dikwijls met zich zelf geduld moet hebben, het niet zo vreemd is dat hij ook vaak aanspraak maakt op dat van anderen; de ware gerechtigheid kent het mededogen en kent geen woede; de woorden die ons kwetsen zijn dikwijls veeleer uitbarstingen van de natuur, dan ongesteldheden van het hart; de verstandigsten zijn niet vrij van de hartstochten, en die hartstochten drijven hen dikwijls tot uitdrukkingen, waar ze even later al spijt over hebben. Waar iemand zich ook bevindt, hij moet altijd lijden; maar daar men tezelfdertijd verdiensten kan verwerven is het heel nuttig een voorraad van zachtmoedigheid op te doen, daar men zonder die deugd moet lijden, echter zonder verdienste en met gevaar voor de eeuwige zaligheid.

---

(1) Ecclesiasticus 4,7.

"De zachtmoedigheid", zo vervolgt de Heilige, "kent drie voorname uitwerkingen. Ten eerste zij onderdrukt de aanvechtingen van woede en de uitbarsting van het vuur, dat de ziel in opwinding brengt, naar het gelaat dringt en dat van kleur doet veranderen. Een zachtmoedig mens zal de eerste gemoedsbeweging niet ontgaan, want de roerselen van de natuur gaan die van de genade voor; doch hij waakt er wel over, dat de hartstocht niet overwint, en wanneer er zich bij hem, ondanks zichzelf, toch uiterlijk enige verandering voordoet, herstelt hij zich heel snel en keert terug tot zijn aanvankelijke gemoedsgesteldheid. Wanneer hij gedwongen is te berispen en te straffen, volgt hij de weg van de plicht en nimmer die van de drift: in dat opzicht volgt hij de Zoon van God na, die de Heilige Petrus met Satana aansprak, de joden verweet dat zij huichelaars waren, de tafels van de kooplieden in de tempel het ondersteboven wierp, doch dat alles in volmaakte rust deed, terwijl een mens zonder zachtmoedigheid het in zulke omstandigheden uit woede zou gedaan hebben.

"De tweede uitwerking van de zachtmoedigheid is een grote opgewektheid, waarmee hij iedereen gerust stelt die hem benadert. Bepaalde mensen met een stralend en beminnelijk optreden verblijden iedereen, en van het eerste ogenblik af schijnen zij hun hart aan te bieden en het uwe te vragen. Anderen echter treden met een gereserveerde manier op, en hun dor en somber gezicht doet iedereen schrikken en ontstellen. Een priester of een missionaris van wie het optreden geen vertrouwen wekt om de harten te veroveren zal nooit veel vruchten oogsten en zal zijn als dorre grond, die niets anders voortbrengt dan wilde distels.

"Tenslotte, de zachtmoedigheid verdrijft uit de eigen geest het gepieker, over de gevolgen van het leed dat ons wordt aangedaan en de slechte diensten die men ons bewijst. We moeten ons dus gewoon maken onze gedachten af te leiden van de krenking, degene die ze ons aandoet te vergeven, en tegen onszelf te zeggen dat hij in een opwelling gehandeld heeft en dat hij zich heeft laten meeslepen door een eerste aanval van drift. Vooral moet men de mond niet openen om antwoord te geven aan degenen die alleen maar trachten ons te verbitteren. Ook moet men met zachtmoedigheid optreden tegenover degenen die onbeleefd zijn, en indien ze ons beledigen of zelfs slaan moet men die onrechtvaardige behandeling aan God opdragen en uit liefde tot hem ondergaan. Ook moet men uitbarstingen van woede onderdrukken en de voorkeur geven aan een zachtvaardig woord, omdat een dergelijk woord een weerbarstige kan bekeren, terwijl een bitter woord echter in staat is een ziel te verbitteren.

"De zachtmoedigheid, die altijd aantrekkelijk is, had ook die heilige man vervuld met een diepe eenvoud, grootheid en wijsheid waaraan men moeilijk kon weerstaan." Tot zover Don Bosco.

En wij voegen eraan toe: Als men die regels leest, wanneer men het gehele leven van onze beminde vader nagaat, lijkt hij dan niet een levend en sprekend evenbeeld van de H. Vincentius a Paolo?

Doch er is nog meer. Vat men alles samen wat wij nog te schrijven hebben, dan vertoont de vergelijking van die beide mannen Gods steeds verrassender overeenkomsten naarmate men hun leven meer nagaat.

Evenals de H. Vincentius a Paolo, gaat ook Don Bosco naar Rome om zijn hulde te brengen aan de Paus, om het graf van de eerste der Apos-

telen te vereren, om de beroemde kerken van de hoofdstad der katholieke wereld te bezoeken. Evenals de H. Vincentius preekt hij niet alleen in de stad, maar in een oneindig aantal dorpen. Evenals hij, werkt hij aan de vorming van een ijverige geestelijkheid, voorziet in het gebrek aan seminaries, en ontdekt op bewonderenswaardige wijze de roepingen voor de geestelijke en religieuze staat. Zoals ook Vincentius deed, verleent hij gehoor aan ontelbare mensen van iedere soort en van iedere stand, die tot hem hun toevlucht nemen om raad in te winnen; en hij schrijft zoveel brieven dat een heel mensenleven daarmee al gevuld zou kunnen worden. Evenals hij, gaat hij om met verscheidene vorsten en groten der aarde van zijn tijd en wekt bewondering door zijn houding en door de openhartigheid waarmee hij de waarheid niet verzwijgt.

Zoals de H. Vincentius in tal van kloosters de oorspronkelijke observantie weer doet opbloeien, zo tracht Don Bosco, met een door het geloof ingegeven moed, honderden kloosters te redden van een verbanningswet, en slaagt er in enkele in stand te houden. Terwijl Vincentius de Congregatie der Lazaristen stichtte en die der Dochters van Liefde, stichtte Don Bosco de Congregatie van de H. Franciscus van Sales en van de Zusters van Maria Hulp der Christenen. Vincentius gaf grote schatten uit om de armen te steunen en hele gebieden uit de uiterste ellende op te heffen, maar de arme Don Bosco vond miljoenen voor zo ontelbaar vele wezen die opgenomen werden in zijn Tehuizen en in zijn Oratoria. Vincentius stichtte broederschappen en genootschappen van adellijke dames opdat zij hem bij zijn liefdewerken zouden bijstaan. Don Bosco organiseerde op dezelfde wijze de Salesiaanse Medewerkers en Medewerksters. Vincentius droeg door wijze raadgevingen bij tot de benoeming van Heilige bisschoppen om de Kerk van Frankrijk te leiden. Door toedoen van Don Bosco verkregen meer dan vijftig diocesen in Italië hun Herder waar zij lange tijd van verstoken waren gebleven. Lodewijk XIII wilde in het uur van zijn dood getroost worden door de Heilige Vincentius, maar de Groot-hertog van Toscane, Leopold II werd in zijn doodsstrijd bijgestaan door Don Bosco. Vincentius werd in Frankrijk de Apostel voor de Onfeilbaarheid van de Paus. Don Bosco reisde speciaal naar Rome, om de vooroordelen van bepaalde prelaten uit de weg te ruimen, die de desbetreffende dogmaverklaring inopportuun achtten. In zijn verlangen om het Evangelie te verkondigen, zond Vincentius zijn zonen naar Barberije; Schotland, Ierland, Engeland, Madagascar en India. Don Bosco zond zijn salesianen naar Engeland, naar de wilden van Patagonië en andere streken van het Amerikaanse vasteland. En beiden hadden gedurende veertig jaren lang dezelfde smartelijke ziekte te lijden, namelijk koorts en opgelopen benen.

Het is door dat alles dat zo zonneklaar getuigt, dat Frankrijk op de katholieke Congressen tot de erkenning kwam van Don Bosco en hem begroette als de nieuwe Vincentius a Paolo van de 19de eeuw en dat de conferenties, die onder de bescherming van die Heilige staan, hem verzochten om de Weeshuizen te openen van Sampierdarena, Nizza Marittima, Buenos Aires, Montevideo en in andere steden, en hem daarbij behulpzaam waren.

Don Bosco besloot zijn boek met een bondige maar nauwkeurige beschrijving van al de overweldigende en ontelbare werken van zielenijver die door de H. Vincentius waren tot stand gebracht, en hij deed dat met zoveel overtuigingskracht dat zijn liefdevolle devotie voor hem daaruit bleek. En daaronder schreef hij:

Aan de Roemrijke H. Vincentius a Paolo
draagt de schrijver uit naam van
zijn vrienden dat boek op.

Bij het schrijven van die bladzijden was het de bijkomende, doch liefdevolle bedoeling van Don Bosco, eer te brengen en een dienst te bewijzen aan het Piccola Casa van de goddelijke Voorzienigheid, zoals hij met zijn Devotie tot de goddelijke Barmhartigheid geprobeerd had iets goeds te bewerken voor het Instituut van de Refugie. Hij wees inderdaad tot tweemaal toe op het werk van de eerbiedwaardige Cottolengo bij het beschrijven van de naastenliefde van de H. Vincentius, en hij verzekerde dat dat Huis, gesteld onder de bescherming van die Heilige, en dat bewondering verdiende voor de duizenden armen en zieken van iedere soort die er onderdak gevonden hadden, geboren was onder de invloed van diens geest. Daarom beveelt hij de gelovigen mede als vrucht aan die zij moeten trachten te verwerven, het hart te onthechten aan de goederen van de wereld en er een goed gebruik van te maken; de evenmens bij te staan die door de nood geplaagd wordt; Jesus Christus te gehoorzamen door zijn overschot met de armen te delen; enkele huishoudelijke uitgaven zo laag mogelijk te houden om des te beter aan liefdadige werken te kunnen doen.

Toen het boek gereed was moest het gedrukt worden; maar hoe was dat mogelijk zolang het hem aan middelen ontbrak? Don Bosco ging toen de kannunnik Anglesio opzoeken, de opvolger van de Eerbiedwaardige Cottolengo, en terwijl hij hem zijn handschrift voorlegde, zei hij tot hem: "U moet mij helpen bij die uitgave, door er een behoorlijk aantal van te nemen."

"Heel graag; ik zal er driehonderd exemplaren van nemen."

"Dat is te weinig; wat ik nodig heb is dat u er drieduizend van neemt."

"O, maar dat is te veel. En wie moet dat betalen? Ik kan het niet."

"Ik betaal die!"

"Ja, op die voorwaarde ga ik er natuurlijk graag op in."

Terstond begaf Don Bosco zich naar Gravin Del-Piazzo en stelde haar voor, drieduizend exemplaren van zijn boek te kopen voor het Instituut van de Cottolengo en de achtenswaardige dame overhandigde hem meteen het geld.

Het boek werd in Turijn gedrukt bij Paravia, en verdeeld onder al de kloosterfamilies van het Piccola Casa der Goddelijke Voorzienigheid, en ook heden ten dage is het nog een boek dat gaarne gekozen wordt voor geestelijke lezing. De eerste uitgave verscheen anoniem. De naam van Don Bosco werd op de tweede en derde druk vermeld in het jaar 1876 en 1887. In het noviciaat van de Lazaristen in Chieri werd het boek in de maand juli gelezen ter ere van de heilige Stichter.

H O O F D S T U K   XXXVI

DE ONAFHANKELIJKHEIDSOORLOG - BOOSAARDIGE SCHRIJVERS -
HET GEZOND VERSTAND VAN EEN BOER - BELEDIGINGEN VAN DE
PRIESTERS - DON BOSCO TE MIDDEN VAN DE BOEVEN - ZIJN
VOORZICHTIGHEID EN NAASTENLIEFDE IN HET VERDRAGEN VAN
BELEDIGINGEN EN ZIJN GOEDHEID TEGENOVER WIE HEM KRENKEN -
SLUNGELS AANGESPOORD TOT DE BIECHT - EEN ONVERWACHTE
VERDEDIGER.

De maand juni zette in met een ernstige belediging aan het adres van de Kerk. Mgr. Galvano, bisschop van Nice had de kerkelijke begrafenissen geweigerd aan een onboetvaardig gestorven emigrant en een zeshonderd man gepeupel rukten onder het gebruikelijke getier het wapenschild van zijn paleis en sleurden het door het slijk. Vervolgens hield Angelo Brofferio in de kamer van de volksvertegenwoordigers een heftige schimprede tegen de bisschoppen.

Maar de onafhankelijkheidsoorlog ontwikkelde zich intussen ten kwade. De elfde juni gaf Vincenza, slechts door tienduizend Italianen verdedigd, en door Radetzki met dertigduizend man aangevallen en onder vuur genomen uit honderdentien kanonnen, zich na twee dagen van wanhopig verzet aan de vijand over. Het schijnt, dat op een goed oogenblik, een opstandige beweging in Bohemen op touw gezet was, en wanneer die met succes was bekroond zou zij de ondergang van het Oostenrijkse keizerrijk in de hand gewerkt hebben; doch Praag, dat de twaalfde in opstand gekomen was, moest zich na vier dagen van hevige strijd overgeven. En het Oostenrijkse leger in Italië, was, ondanks een verbeterde verdediging, de dertiende heer en meester van Treviso; de vijfentwintigste van Palmanuova; de pauselijke troepen die in groten getale aan al die gevechten hadden deelgenomen, trokken zich, na ook Padua verlaten te hebben, op de andere oever van de Po terug en keerden terug naar Rome. Zodoende keerde heel het vaste Venetiaanse land onder het vreemde juk terug.

Die gebeurtenissen hadden echter niet de volledige aandacht van de regering te Turijn. De zestiende juni schreef minister Pareto aan de Paus dat het een absolute eis des tijds was, een einde te stellen aan al de nog bestaande privilegiën van het kerkelijk recht, en van de gunst die in vroegere tijden aan de geestelijkheid waren toegestaan. De zeventiende juni richtte minister Sclopis zich met een schrijven tot de bisschoppen waarin hij een deel van de geestelijkheid ervan beschuldigde ontevredenheid en wantrouwen onder het volk te veroorzaken door zich tegen de huidige orde.

van zaken te verklaren, en waarin hij met strenge straffen daartegen dreigde. Maar de oorzaak van die klacht was een heel andere, De overwinningen van de Oostenrijkers hadden de geestdrift van de eerste dagen hevige slagen toegebracht; daar kwam nog bij, dat vele families schade geleden hadden, de vrees voor nog erger kwaad, de achterdocht, de jaloezie, de onvoldane eerezucht, het sektarisch en republikeins gekonkel. Mazzini, die naar Milaan gekomen was, stookte zijn volgelingen op, zodat er relletjes ontstonden: Daar zij echter niet over voldoende krachten beschikten om de situatie meester te worden; zagen zij met levendige spanning uit naar de hulp van de Franse revolutionairen. Inderdaad grepen na langdurige troebelen de socialisten op drieëntwintig juni in Parijs naar de wapenen om zich meester te maken van regering. De burgerwacht en de geregelde troepen stelden zich in verdediging. Vier dagen lang was de stad ten prooi aan een wrede en bloedige strijd. Mgr. Affre, slachtoffer van zijn naastenliefde, viel dodelijk getroffen midden op de barricade; de socialisten werden overwonnen: en zodoende werden de plannen van de sekten in Italië verijdeld.

Bij al die onheilen had zich op zestien juni in Turijn nog een andere zeer ernstige gebeurtenis gevoegd. De Gazzetta del Popolo; het werk van Bottero, Borello en Govean, was uitgekomen Die krant, klein van omvang, had een groot aandeel in het oproepen en verbreiden van de haat tegen de Kerk, zodat zij misschien meer dan enige andere, schade toebracht aan de godsdienst en aan de geestelijkheid. Behalve dat zij de hartstochten van het volk wist te prikkelen, verstond die krant de kunst om met alle elementaire eenvoud te schrijven en uitvoerige handelsberichten te publiceren; dat opende voor haar gemakkelijk alle deuren van de officiële instanties en deed haar in de handen komen van zeer vele mensen onder het volk, niet alleen in de hoofdstad, maar ook in andere steden tot in de allerkleinste dorpen van Piëmont toe.

Toen de eerste nummers ervan gedrukt waren, gebeurde er iets dat het gezonde verstand van een man uit het volk demonstreerde, en Don Bosco vertelde het graag in de gesprekken met zijn vrienden.

Toen hij eens het café van signor Fiorio binnengekomen was en in gesprek was met een jongen die hij van plan was in het Oratorio op te nemen, verscheen er in de gelagkamer de typische figuur van een bergbewoner: een bontmuts op het hoofd, hij droeg een paar laarzen die hem tot aan de knieën reikten en twee grote zakken. De man ging zitten en bestelde een tas koffie. Toen hij bediend was nam hij met de vingers, die zwart zagen van de tabak die hij ieder moment opsnoof, de suiker en deed die in de tas. Daarbij betrapten hem een dozijn uitgelaten studenten en jongedames, en toen ze hem een ogenblik hadden gadegeslagen, keken zij elkaar eens grinnikend aan. Toen kwamen ze naar hem toe: "Beste man," zeiden ze tegen hem, "hebt u vandaag de Gazzetta del Popolo al gelezen?"

"Och, ziet u, ik kan niet lezen; wanneer er dus iets moois in staat, moogt u ze mij toch geven; ik ga er dan mee naar mijn zoon die werkelijk een wonder van kennis is; hij is op het ogenblik al in staat om worst te maken en hij kan bovendien lezen en schrijven."

"Heeft hij al een advocatendiploma, die knappe zoon van u?" riep een van de bende lachend uit. Die woorden werden gevolgd door een salvo van hoerageroep en daverend gelach. Toen plantte de brave man zijn

gebalde vuist in zijn zij en vroeg: "Waarom lachen jullie eigenlijk zo? Wanneer mijn pastoor preekt is hij gewoon dikwijls uit te roepen: orum, orum, orum."

Het gelach was ditmaal nog erger "En wat wil uw pastoor daarmee zeggen, met die verheven woorden?" vroeg er een.

"Ja, kijk ik ken geen Latijn, en daarom heeft de pastoor het me uitgelegd; en hij heeft me gezegd dat zij diezelfde betekenis hebben als het overmatige gelach in de mond van de dwazen. "

De dametjes begrepen toen dat die boer niet zo een stumperd was als zij gedacht hadden, en gingen door met de Gazzetta aan te prijzen, en vertelden de laatste grappen die zij ten beste had gegeven in het bijzonder ten aanzien van de priesters; terwijl zij over hun schouder naar Don Bosco keken, lieten ze hem voelen dat dat voor hem bestemd was.

"Hoe is het mogelijk!" riep de brave man uit "Vertelt u mij daar eens wat meer van!"

"Maar, weet u daar dan niets van?"

"Nee, werkelijk niet, en feitelijk stel ik er ook geen belang in."

"De Gazzetta zegt dat de heerschappij van de priesters afgelopen is."

"Zeker. En er worden in die krant mooie dingen over de priesters verteld. Men had nooit kunnen denken dat de priesters tot bepaalde laagheden in staat zijn."

"En u gelooft al die dingen?"

"Natuurlijk! Van het moment af dat de Gazzetta het schrijft en iedereen het zegt. . . En u dan?"

"Ik?"

En na even te hebben nagedacht zei de brave man, zonder uit het veld geslagen te zijn, met zijn ruwe eenvoud en in onvervalst Piëmontees dialect: "Mijn beste mensen, jullie moet toch weten dat het gebalk van de ezel oorverdovender klinkt dan dat van de muilezel, en de onwetenden stellen degene die het hardst schreeuwt in het gelijk."

Meer hoorde Don Bosco niet, omdat hij bij die uitspraak zijn lachen niet kon inhouden, en gevolgd door zijn nieuwe leerling verliet hij het café, terwijl die onontwikkelde man voortging de luieriken van de scholen de les te lezen.

Maar het vreselijk verwoestende werk van de Gazzetta del Popolo en van een ander goddeloos dagblad, de Opinione, door middel van een stapel godslasteringen en leugens van een zekere afvallige en oplichter die zich Bianchi Giovini liet noemen, en van honderden en honderden anderen, begon de meest noodlottige gevolgen te vertonen, De mensen werden erdoor in de waan gebracht dat er geen enkel verschil bestond tussen katholieken en ketters, dat alle godsdiensten voor God gelijk en even welgevallig waren, alsof zwart en wit, zoet en bitter, licht en duisternis, waarheid en dwaling, lof en afkeuring een en hetzelfde waren, Doordat de vrijheid met teugelloosheid verward werd, werden de boze

driften opgewekt en werd als geoorloofd beschouwd wat het niet was. Men was fabeltjes tegen de Katholieke Kerk beginnen te verspreiden en schandelijke verhaaltjes te publiceren over de Bisschoppen, priesters en kloosterlingen, en er werd niets achterwege gelaten om hen bij het volk in discredit te brengen en in een kwaad daglicht te stellen Door die en dergelijke oorzaken, teveel om op te noemen, was in korte tijd bij een groot deel van het volk de geest zo bedorven en waren de gedachten der mensen zo zeer besmet, dat een priester Gods op de straten van datzelfde beschaafde Turijn zijn leven niet meer zeker was.

Ook Don Bosco liep in die tijd tal van gevaren, maar met de hulp van Onze-Lieve-Vrouw wist hij ze van zich af te houden, en ten voordele van degenen die hem hadden aangevallen en gekrenkt. Verscheidene jaren lang ontwikkelden zich feiten analoog aan die welke wij thans gaan vertellen.

Op zekere dag liep hij in de buurt van de Porta Nuova, en aan het uiteinde van de weg die in het vrije veld uitliep zag hij een kring van twintig slungels bijeen, die er allesbehalve erg kerks uitzagen. Toen zij de priester die daar aankwam, in het oog gekregen hadden, begonnen zij onderdrukt scheldwoorden te uiten, en sommigen begonnen te schreeuwen: "Weg met de priesters! Weg met de priesters!"

Don Bosco had liever terug willen lopen, maar daar hij weinig tijd meer had, en van de andere kant vond dat het niet goed was zich bevreesd te tonen, liep hij langzaam verder. Toen hij dichterbij kwam opende zich de kring; hij moest precies door het midden, terwijl al de blikken van de schelmen met een spottende uitdrukking op hem gevestigd waren. Hij had zich nog geen twee passen verwijderd toen er een schreeuwde: "Waarom laten jullie die priester door?"

"Hij kan toch zeker lopen waar hij wil?" antwoordde een ironische stem. "Weten jullie misschien wie dat zijn kan?" Hij kan ons misschien allemaal in de gevangenis laten opsluiten.

"Een priester ons laten opsluiten!" hernam de eerste. Wat is een priester eigenlijk? Een kraai, een ongeluksvogel en meer niet; en uit volle borst schreeuwde hij: kwa, kwa, kwa!"

"Maar waarom," vervolgde de tweede spreker, "waarom ben je zo haatdragend tegen iemand die je niet het minste in de weg gelegd heeft?"

"Daar heeft hij gelijk in!" mengde een derde zich erin; "we moeten de belediging die we die priester hebben aangedaan dus goedmaken; we gaan allemaal naar het café en onthalen hem op een glas Barolo."

"Het is jouw beurt niet," schreeuwde een vierde; "ik wil die eer hebben, om allen te onthalen!"

"Welnee," vervolgde een laatster "Zwijgen jullie toch allemaal stil; ik zal jullie trakteren, en wel op een buitengewone manier!"

Toen schreeuwden allen dooreen g "Ik ben aan de beurt, ik ben aan de beurt!" alsof ze elkaar de eer betwistten om de traktatie van de priester te betalen; en het zag er haast naar uit dat ze elkander daarom in de haren zouden vliegen. Don Bosco, die langzaam voortliep, hoorde alles aan en dacht dat het allemaal slechts een voortzetting van hun gespot was; maar plotseling bleef hij staan, wendde zich om en keerde op zijn schreden terug.

De jongens zwegen en Don Bosco nam het woord: "Luister eens even," zei hij tegen hen: "ik hoor dat jullie het niet eens erover worden wie er betalen moet; ik zal de zaak oplossen. Kom met mij mee; ik zal voor allen iets te drinken betalen."

Een langdurig en oorverdovend hoera voor de priester steeg er op, Don Bosco beantwoordde het met: "Dat hoera geldt voor jullie! Maar eerst wil ik hebben, dat jullie me een plezier doen, vervolgde Don Bosco.

"Ja, ja, graag!"

"Ik zou graag hebben, dat jullie een paar zondagen naar het eind van de weg naar Valdocco gingen, waar een Oratorio geopend is."

"Is dat, waar 's zondags zoveel jongens bijeenkomen om er te spelen en zo, zoals ik heb horen zeggen?"

"Juist."

"Bij Don Bosco?" riepen er een paar uit. "Inderdaad, bij Don Bosco."

"Wie is Don Bosco?" vroegen de meesten aan wie bij hen stonden.

"Wel!" antwoordden er een paar: "weet ik dat!" En anderen voegden eraan toe: "Ik ben er nog nooit geweest. "

"Dus jullie doen het?" zei Don Bosco.

"Ja, ja; maar nu geeft u eerst een rondje." En allen begaven zich naar het dichtstbijzijnde café. Dat lag temidden van de weilanden, ver verwijderd van alle bewoonde huizen, en op dat uur was er geen mens te zien. Don Bosco liet zoveel flessen brengen als er nodig waren om iedereen te voldoen; zij klonken en hijzelf dronk een paar teugen. Na een opgewekt, doch onsamenvattend rumoer, zoals dat bij dergelijke mensen gebruikelijk is, wilde Don Bosco afscheid nemen.

"Maar nee," riepen allen als uit een mond. "Wij willen u voor alle zekerheid naar huis vergezellen." En zij begaven zich op weg.

In Valdocco aangekomen, in de buurt van het Oratorio, zei er een: "Kijk, dat daar is het huis van een zekere priester die erg goed is, en die het beste voorheeft met het schorremorrie en hen beschermt. Hij is werkelijk een aardige vent!"

"Ja, ja," antwoordde een ander, "dat is het huis van Don Bosco."

"O ja, ik ben er al eens geweest," zei een derde, "ik heb er eens gebiecht en één keer ben ik er naar de catechismus geweest en heb er meegespeeld met de anderen. Maar Don Bosco heb ik toen niet gezien, die was die dag preken in Turijn. " - Toen de jongen zag, dat Don Bosco hoe langer hoe dichterbij het huis waar ze het over hadden toeging, zei hij: "Maar, wat ik zeggen wil, woont u misschien in hetzelfde huis als Don Bosco?"

"Het is mijn huis! En nu moeten jullie maar eens raden wie ik ben!" Toen ze Don Bosco zagen glimlachen, begon hun een licht op te gaan.

"Bént u misschien Don Bosco?"

"Don Bosco, Don Bosco?" antwoordden al de anderen.

"Inderdaad," vervolgde de brave priester. "We zullen elkaar nu maar geen raadseltjes meer opgeven. Zien jullie, beste jongens, ik ben Don Bosco. Ik ben werkelijk jullie vriend!"

Toen putten al de jongens zich uit in verontschuldigen en wilden dat hij hun hun beledigingen en spot zou vergeven.

Don Bosco antwoordde dat hij niet wist, hoe zij hem beledigd konden hebben en vervolgde: "Nu ik zie, dat jullie van zoveel goede wil zijn, moeten jullie me iets beloven." - Allen beweerden bereid te zijn om te doen wat hij wenste. " - Welnu, komende zondag, als jullie hier zijn, komen jullie allemaal biechten bij Don Bosco, en je zult eens zien, hoe tevreden jullie zullen zijn.

"Hm, biechten!" zei er een, "Het is al zes jaar geleden dat ik nog gebiecht heb," merkte een ander op. En in koor vervolgde de een na de ander: "Van mijn eerste communie af heb ik geen kerk meer gezien - Ik weet niet wat ik moet zeggen in de biechtstoel " - "Ik heb nog nooit gebiecht. "

"Nou goed, kom dan maar," besloot Don Bosco, "Ik verwacht jullie allemaal, zonder uitzondering, afgesproken?"

"Goed, afgesproken!" en na elkaar wel te rusten gewenst te hebben, namen ze afscheid.

Don Bosco had de uitnodiging gedaan in de stellige overtuiging dat ze ze allen zouden aannemen, maar dat geen enkele zijn woord zou houden. En toch, de volgende zondag kwamen er zestien van de jongens, ze biechten, veranderden ook hun leven, en bleven vele jaren met Don Bosco bevriend. Vier hadden verstek laten gaan.

Bij een andere gelegenheid gebeurde het dat Don Bosco moederziel alleen op een pleintje terechtgekomen was bij een der volkrijkste straten van Turijn, en hij liep midden tussen een groep van dertig of veertig vlegels in, die daar stonden te vloeken en schaamteloze praatjes verkochten. Enkelen van hen die de geestelijke in het oog kregen begonnen uit te roepen: Kijk daar, een priester, kijk daar, een priester!" en vervolgens, na een paar woorden onder elkaar gewisseld te hebben, kwamen ze hem tegemoet en probeerden hem te omsingelen, Don Bosco zei bij zichzelf: "Ik heb jullie door, maar ik ben slimmer dan jullie!" - En hij liet hen naderen en groette hen terstond, vroeg hun hoe het ging en waar ze naartoe gingen, en hij zei dat alsof het zijn vrienden waren, die hij al lang kende. Enkele vlegels gaven onbeschofte antwoorden, terwijl de minachting op hun gezicht en in hun brutale oogopslag te lezen stond Don Bosco, die deed alsof hij niets merkte, ging door met hun te vertellen waar hij vandaan kwam en waar hij heenging; maar een van de ongelukkigen zei opeens vlak in zijn gezicht: "Birbante van een geestelijke dat je bent!" een woord gebruikend dat zoveel als deugniet of schelm betekende. Er volgde een algemeen gegrinnik.

"Kalm aan," hernam hij; "misschien weet niemand van jullie wat het woord "birbante" zeggen wil, anders zouden jullie het niet gebruiken; zeg jij eens," en hij wees er een aan, "of je weet wat het woord birbante betekent? Ken je de etymologie ervan, weet je waarvan het woord is afgeleid?"

De jongemannen keken elkaar aan.

Don Bosco vervolgde: "Zie je wel; om te weten wat het woord birban- te eigenlijk betekent, moet je Grieks en Latijn kennen, want het is een Grieks woord..."

De vlegels begonnen elkaar toen met de elleboog aan te stoten en zeiden tegen elkaar, terwijl ze de vuisten balden. "Begin jij; begin jij!"

Don Bosco, ziende dat de zaak verkeerd liep en ernstig dreigde te worden, terwijl er nergens een politieagent te bespeuren viel, bedacht een krijgslist: "Kijk, beste jongens, willen jullie me een plezier doen? Ik heb graag met jongelui te doen. Er is hier een koffiehuis laten we daar binnengaan. Ik stel alleen twee voorwaarden, Ik ben een priester en het staat niet dat een priester in een café drank bestelt, en daarom moeten jullie dat doen; maar let wel, van de beste wijn; barbera d'Asti, dat is de eerste voorwaarde. De tweede is dat ik betaal."

Ze keken elkaar aan. "Die priester is niet zoals de anderen!" zeiden ze lachend tegen elkaar, en toen: "Ja, ja, we gaan wel, graag!"

Toen ze het café waren binnengegaan, dronken allen, maar er werd nog meer gepraat. Niemand van die jongelui kende Don Bosco; toch kreeg een van hen blijkbaar argwaan, en hij zei tegen wie in zijn buurt zaten: "Zou dat misschien Don Bosco zijn?" - "Ja!" - "Nee!" - En ten slotte, luidop: "Hé, bent u misschien Don Bosco?"

"Juist. Ik ben Don Bosco Maar Don Bosco heeft jullie onthaald en wil nu dat jullie hem een plezier doen."

"Zeg maar op, Don Bosco; we zullen het doen."

"Dat jullie zaterdagavond naar het Oratorio komen biechten."

Allen keken elkaar aan en barstten in lachen uit: "Wij, biechten? Als u wist wat wij voor een soort zijn, allemaal door de wol geverfd. Als we alles moesten vertellen."

"Zijn we nu vrienden, ja of nee?"

"Ja, ja, toch wel,"

"Nu dan... "

"Wel, we zullen zaterdag zien, riepen ze allen uit."

"Dat is niet voldoende," vervolgde Don Bosco, "er moet iemand garant blijven. Laten we die jongeman verantwoordelijk stellen!"

"Goed, akkoord," antwoordde de leider van het troepje, "en ik verzeker u dat ze zullen komen; zo niet, dan sleur ik ze bij hun kraag erheen."

"Om 's hemels wil, doe dat maar niet... maar ik vertrouw op je woord! Tot ziens dus."

's Zaterdags en 's zondags kwamen allen en ze biechtten veel beter dan Don Bosco had durven hopen. Verscheidenen van hen bleven daarna het Oratorio bezoeken, en acht ervan werden in huis opgenomen. Alleszins konden ze het niet lang uithouden op een plaats waar de regel hun vrijheid aan banden legde; sommigen bleven ongeveer een jaar; maar allen kwamen goed terecht, en, in de wereld teruggekeerd, zijn er verschil-

lende welgestelde kooplieden geworden; en, wat nog meer waard is, het werden oprechte christenen en goede huisvaders.

Op een andere avond, - het was zaterdag - keerde Don Bosco naar het Oratorio terug vergezeld door een heel aantal van zulke jongelui die hij had meegenomen om te biechten. Allen waren al in de sacristie op de knieën gezeten, toen plotseling een van hen in een luid hoongelach uitbarstte, de anderen volgden zijn voorbeeld en daarna gingen ze allen aan de haal, hem alleen achterlatend met degene die reeds met zijn belijdenis begonnen was. Don Bosco dacht dat ze nooit meer zouden terugkeren: het scheen dat die keer de proef verkeerd was uitgevallen. Maar kijk, de zondag daarna, waren ze weer allemaal aanwezig en bereid zich te beteren. Zij moesten onderricht worden, Don Bosco moest hen helpen hun geweten te onderzoeken, berouw opwekken en hun leren wat de penitentie eigenlijk inhield; zijn moeite werd ditmaal echter zeer goed beloond.

In vele van dergelijke gevallen, bereikte Don Bosco ook groot voordeel voor de burgermaatschappij, door de opheffing van verschillende klieken, die op de duur tot misdadige benden uitgegroeid zouden zijn.

Maar niet altijd kwam Don Bosco er bij dergelijke ontmoetingen zonder onverwachte hulp zo goed vanaf... Zo was er dat geval, dat hij op een dag midden in een bende van zulke schelmen terecht kwam, bij wie al zijn woorden van genegenheid en zachtmoedigheid niets uithaalden. Beledigingen, gebrul en pogingen om hem de hoed van het hoofd te slaan deden erger vrezden. Zonder iets van zijn rust te verliezen, probeerde hij tevergeefs zich aan het tumult te onttrekken. Maar opeens kwam er een jongen aan die tot dezelfde buurt behoorde als die opgewonden snoeshanen, en wiens vriendschap Don Bosco kortgeleden had verworven. Die jongen, de hand in zijn zak stekend alsof hij een mes wilde trekken, riep hen toe: "Kalveren! Weten jullie niet dat die priester Don Bosco is? Als jullie nog een mond tegen hem opendoen, snijd ik jullie de kop af!" De bedreiging werd met zoveel zekerheid geuit, dat de vlegels er helemaal stil van werden, temeer omdat ze er stomverbaasd over waren toen ze zagen dat Don Bosco beschermd werd door een van hun slag. Don Bosco bedankte de jongen intussen, en zei glimlachend ook een paar vriendelijke woorden tegen de anderen.

Zo en erger waren de gewelddaden, die door de slechte dagbladen tegen de priesters werden veroorzaakt, terwijl degenen die als taak hadden dat te verbieden het niet deden.

H O O F D S T U K   XXXVII.

DE WALDENZEN - BITTERE VRUCHTEN - DE ZESTIEN STUIVER EN
HET BOEK VAN DE SANCTIS - HET SEIN VOOR DE STRIJD - DE
WOORDENWISSELING - STEENWORPEN - TWEE PISTOOLSCHOTEN -
DE MEESTER VAN HET TERREIN - HET FEEST VAN DE H.
ALOYSIUS - DE TWEE GEBROEDERS CAVOUR IN DE PROCESSIE -
HET DAGBLAD ARMONIA - GEHEIMZINNIGE KLAPPEN,

Met de journalisten waren ook andere vijanden verbitterde en gevaarlijke aanvallen tegen het katholicisme aan het voorbereiden Bij edict van 19 juni 1848, ondertekend door Prins Eugenius van Carignano, werd iedere ongelijkheid in behandeling opgeheven ten aanzien van de Waldenzen en de Joden, en verklaard dat "het verschil in eredienst geen uitzondering kon motiveren ten aanzien van het genieten der burgerlijke en politieke rechten noch van de toelating tot burgerlijke en militaire ambten. Daarmee werd, ter ere van het valse beginsel der gewetensvrijheid, eveneens de bevoegdheid toegestaan om hen openlijk hun eredienst te laten uitvoeren en vrijelijk hun dwalingen te verkondigen. Bij de decreten van 17 februari en 9 maart waren de Joden al uit het getto gelaten en in korte tijd de grootste grondbezitters in Piëmont geworden. De pastoors der Waldenzen hadden eveneens het dal van Pinerolo verlaten, welk gebied de vorsten van Savooie hen in hun wijsheid als verblijfplaats hadden aangewezen; zij verspreidden zich over de rest van Piëmont en later over het gehele schiereiland. Intussen lieten zij hun stoutmoedigheid de vrije loop, hoewel hun aantal in Turijn beperkt was, doch zij voelden zich zeker van de steun van het gezag der sektariërs. Hun verlangen ging uit naar een kettters Italië, daar de Paus dan geen onderdanen meer zou hebben en verplicht zou zijn zijn zetel te verlaten. Met dat doel begonnen zij, nu eens alleen, dan samenzwerend met de protestanten van Zwitserland, Duitsland en Engeland, propaganda onder ons te maken en te trachten overal en op alle manieren het onkruid van hun noodlottige dwalingen uit te zaaien Om in hun opzet nog beter te kunnen slagen, verspreidden zij boeken, stichtten ze scholen, hielden ze conferenties, bouwden zij kapellen en kerken; en alsof de katholieken eveneens heidenen en vereerders van de uien van Egypte waren, lieten zij niets na om te trachten hen te bekeren tot de sekte van die drie uitblinkers van afvalligen: Petrus Waldus, Luther en Calvijn.

De eersten die de bittere vruchten van de emancipatie plukten waren Don Bosco en het Oratorio van de Heilige Aloysius van Gonzaga; want

in Turijn aangekomen, begonnen de Waldenzen onmiddellijk een leerstoel op te richten bij de Viale dei Platani, niet ver van genoemd Oratorio. In een huis, dat zij zich tot dat doel hadden aangeschaft, begonnen zij conferenties te houden, waarin een bedienaar, en later een ander, onder de schijn van Bijbelverklaring, van leer begon te trekken tegen de Paus, de bisschoppen, de priesters, het celibaat, de biecht, de heilige Mis, het Vagevuur, de aanroeping van de heiligen, en vooral tegen de Allerheiligste Maagd Maria, die zij als een gewone vrouw beschouwden en haar heiligschennend beroofden van de twee schitterendste edelstenen die haar kroon sieren, namelijk haar Maagdelijkheid en haar goddelijk Moederschap.

Met die goddeloze nieuwigheden dachten de sektariërs grote geestdrift te kunnen verwekken en de mensen te verlokken om naar hen te luisteren; maar al spoedig gingen hun de ogen open, want slechts zeer weinigen in Turijn waagden het, hun geloof te laten varen door de vergadering van de Satan te bezoeken. De misleiden waren slechts enkele tientallen nietsnutten en onwetende en zedeloze jongeren, die van het katholicisme niets anders hadden dan het merkteken van het Doopsel, dat zij niet uit hun ziel konden wegwissen. Onder de anderen bevond zich een zekere Pugno, een aan lager wal geraakte schoenmaker, die er genoeg van had gekregen met pek en draad om te gaan, en een der heftigste predikanten geworden is. Meermalen ging die Don Bosco opzoeken, om met hem te redetwisten; en ware daar niet het medelijden geweest met een ziel die verloren ging, dan had men moeten gieren van het lachen bij het aanhoren van de snoeverij van een schoenlapper, die zo onverhoeds theoloog en apostel geworden was!

Toen de protestanten zagen dat zij onder de volwassenen slechts weinig volgelingen konden aanwerven, namen zij hun toevlucht tot een middel dat ongelukkigerwijze ten allen tijde vele zielen heeft weten te bederven en nog bederft en hen op de weg naar de ondergang heeft gevoerd. Zij begonnen met de beurs te rammelen en wierpen hun netten uit onder de niets vermoedende jeugd. Zij zochten enkele van hun meest ondernemingsvolle volgelingen uit en zonden hen uit als wolven op zoek naar schapen; en daar het Oratorio in die tijd door ongeveer 500 grote jongens bezocht werd, werd dat als een schaapskooi zonder omheining, door hen speciaal tot hun doelwit gekozen, zodat enkelen van die ongelukkigen zich dus op zekere zondag opstelden op de weg die naar het Oratorio leidde; anderen stelden zich op in de buurt van de speelplaats en probeerden de jongens tot zich te trekken met vleierende woorden en soms met pikante grappen. "Wat gaan jullie daar doen? Kom toch bij ons dan kunnen jullie plezier maken zoals jullie het verkiesen; jullie horen aardige dingen vertellen, en daarna krijg je als beloning twee mutte en een mooi boek (1).

Wie de lichtzinnigheid van de jeugd, en de uitdrukking "met geld krijgt men alles gedaan" kent, zal er zich niet over verwonderen, dat verschillende jongens zich zonder meer door die beloften lieten verleiden.

Laten we er eens gaan kijken, begon er een te zeggen; "ja, laten we eens gaan kijken," herhaalde een tweede; zestien stuiver zijn niet te

---

(1) De mutta was een geldstuk van koper en zilver dat in de Sardijnse Staten in omloop en ongeveer veertig centiem waard was.

versmadden, meende een derde; en zodoende lieten zich voor de eerste maal een vijftigtal jongens naar het ketterse huis lokken: Toen de toespraak afgelopen was. kreeg elk van de jongens zijn beloofde tachtig centiem ten geschenke en het boek van de beruchte afvallige De Sanctis tegen de Biecht.

Toen zij die beloning en de uitnodiging om terug te keren ontvangen hadden, begaven verschillende jongens, die nog niet inzagen, welke val er voor hen was opgesteld, zich dezelfde avond, zij het later dan gewoonlijk, argeloos naar het Oratorio, en vertelden daar wat er gebeurd was. De wijze Directeur, de theoloog Carpano, doorzag meteen dat de wolven de schapen die hem door Don Bosco toevertrouwd waren naar het leven stonden, en hij spande zich in om niet heilige ijver het onheil te verhinderen. Hij verzamelde onmiddellijk zoveel mogelijk van de boeken als hij maar krijgen kon en vervolgens, steun zoekend bij de gelijkenissen uit het Evangelie van de goede herder, de huurling en de wolf, maakte hij de jongens zo goed mogelijk de hinderlagen van de kettters duidelijk, boezemde hun afschuw in voor hun bijeenkomsten, zodat allen hem beloofden er nooit meer, voor geen geld van de wereld, heen te gaan.

Maar intussen was het sein voor de strijd gegeven; de botsingen zouden weldra beginnen en zo heftig zijn, dat zij Don Bosco, Don Borel en Don Carpano, en ook al de jongens, vreselijke dagen en uren zouden doen doormaken.

De volgende zondag keerden de aanhangers der Waldenzen inderdaad terug en wachtten de jongens op, om hen van het Oratorio weg te houden; maar dat keer slaagden zij daar niet zo gemakkelijk in. Zij werden in de gaten gehouden door de oudere jongens, die door hun oversten waren gewaarschuwd; die jongens volgden het doen en laten van de anderen en wanneer zij zagen dat de lokvogels in de buurt van de jongens van het Oratorio kwamen, zeiden ze tegen die laatsten: Laat je niet bedriegen; die brengen je naar de barbetti (1), de vijanden van onze Godsdienst; kom, kom mee naar het Oratorio." - De anderen, die zagen dat ze ontdekt waren, namen hun toevlucht tot spot en grofheden: Domoren dat jullie zijn, zeiden ze, "wat geven de priesters je? Kunnen jullie niet beter met ons meegaan en zestien stuivers in ontvangst nemen? "Jullie zijn rare predikanten!" antwoordden de onzen: als jullie geen toehoorders hebben, gaan jullie er kopen. Konden jullie dat geld niet beter voor aardappelen gebruiken?" - De volgelingen van Petrus Waldus die zich op die manier terechtgewezen hoorden, zouden wel graag met de vuisten hebben willen antwoorden; maar ziende dat zij maar met weinigen waren, en bang waren geslagen te worden in plaats van zelf te kunnen slaan, trokken zij zich terug en riepen "Jullie horen nog wel van ons!"

Uit die bedreiging bleek dat de zaak de volgende zondag een ernstiger aanzien zou krijgen. Om gevaren en onheilen te voorkomen, werd de jongens dan ook de raad gegeven voortaan, wanneer zij de praatjesmakers zo zagen aankomen, hun zonder iets te zeggen de rug toe te keren, en zich naar de speelplaats van het Oratorio te begeven.

---

(1) De priesters van de Waldenzen werden barbetti genoemd omdat zij vroeger steeds een lange baard (barba) droegen

De volgende zondag kwam, en wat men voorzien had werd maar al te zeer bewaarheid. Op een bepaald ogenblik na de middag verschenen er een stuk of dertig, veertig van de zestien-stuivers-jongens. Bij het zien daarvan trokken de jongens van het Oratorio zich, gehoorzaam aan de ontvangingen bevelen, als schapen in hun eigen schaapskooi terug; maar toen begonnen de rakkers met stenen te gooien, zo erg, dat het Oratorio wel een onder vuur genomen vesting leek. Het hagelde stenen tegen de deuren, stenen tegen de vensters, stenen op het dak, stenen temidden van de verschrikte jongens, van wie er enkelen aan het hoofd gewond werden. Het was je reinste terreur, De uitdagende booswichten prikkelden de oudere jongens zo erg, dat dien het geduld verloren en met verachting van alle gevaar, naar buiten liepen, de stenen verzamelden die overal rondgezaaid lagen en zich met zo'n geweld op de spitsboeven wierpen, dat zij hen na enkele ogenblikken van de weg verdreven hadden.

Het bleef niet bij die ene keer, dat het tot zulke betreurenswaardige taferelen kwam; die herhaalden zich daarna maandenlang bijna iedere zondag, tot zoveel verdriet van Don Bosco en zijn medewerkers als men zich maar kan voorstellen. De ketters en hun ingewijden, die niet in staat waren de jongens in hun netten te vangen, poogden hen ten minste van het Oratorio verwijderd te houden door hun schrik aan te jagen. Daarom begonnen ze hen met stenen te gooien wanneer zij elk afzonderlijk erheen gingen; en meestentijds wachtten zij totdat allen in de kerk verzameld waren, en dan volgde er plotseling een hagel van stenen tegen de deur en de vensters, zodat de kleinsten bang werden en begonnen te huilen en de Directeur verplicht was de plechtigheid te onderbreken.

Eens, terwijl Don Borel en Don Carpano zich in de sacristie bevonden en zich kleedden om de zegen te geven, verscheen er een gehuurde moordenaar voor het raam dat op de openbare weg uitzagen loste twee pistoolschoten op hen. God, die zijn dienaren beschermde, liet niet toe dat die aanslag succes had, en de twee projectielen vlogen rakelings langs het gezicht van de beide priesters in de tegenoverliggende muur. Iedereen kan zich de schrik voorstellen die zich van allen in de kerk meester maakte; evenals de vreugde toen men vlak daarop hoorde dat de aanslag mislukt was. Getuige van al die gebeurtenissen waren onder meer onze oude kameraden Cigliuti, Gravano en Buzzetti.

Zoals duidelijk bleek maakten de tegenstanders geen grapjes; zij wilden tot iedere prijs het Oratorio doen sluiten. Doch, God en de Onbevleete Maagd Maria zij lof! Don Bosco en zijn medewerkers beschikten over zoveel kracht en volharding, dat zij het hoofd wisten te bieden aan al de schandelijke vechtpartijen en zij bleven tenslotte meester van het terrein.

En de jongens van het Oratorio van de H.Aloysius gingen en gaan door met nog steeds iedere zondag, wanneer zij in de Mis aanwezig zijn en hun godsdienstplichten vervullen, de gebeden te herhalen uit de "Giovane Provveduto": "Ik geloof volstrekt al de waarheden die gij, mijn God, aan uw kerk openbaart, omdat gij waarlijk onfeilbaar zijt. Verleen mij, o Heer, de genade om als een goede christen te leven en te sterven, in de schoot van onze moeder de heilige Kerk."

Terwijl het Oratorio van Portanuova op die manier op de proef gesteld werd, vierde dat van de H.Franciscus van Sales, eerst in alle

rust de H. Johannes de Doper, en daarna met buitengewone praal het feest van de H. Aloysius. Het scheen dat de tijd dat eiste.

De jongens werden dikwijls aangespoord tot deelneming aan allerlei feestelijkheden, of beter gezegd, aan burgerlijke demonstraties; en terwijl de wereld pronkte met pracht en praal, scheen het nuttig, zo niet noodzakelijk, de grootsheid der godsdienstige feesten daar tegenover te stellen, om des te beter de geest en het hart der gelovigen, en vooral van de onervaren jeugd, voor de Kerk te winnen.

De plechtigheid werd lang van tevoren aangekondigd: eraan vooraf gingen zoals gewoonlijk de zes zondagen met bijzondere godsdienstoefeningen; er werden gezongen en uitgelezen muziekstukken voorbereid, zoveel als maar kon; er werden uitnodigingen gestuurd aan de weldoeners van het Oratorio en aan hun kennissen en vrienden. Op de vooravond en de morgen van het feest zelf werd er met vreugdeschoten nog eens een beroep gedaan op het geheugen van de dichtbij- en verafwonenden. Don Bosco, Don Borel en verscheidene priesters die hun hulp verleenden, hadden veel werk, en het was voor hen een grote vreugde dat zoveel jongens tot de sacramenten naderden. 's Namiddags was het zo een groot gedrang van jongens in het Oratorio, dat de kapel slechts een deel van hen kon bevatten

Vooraf de processie was iets dat een bijzondere vermelding waard is. Het was een ontroerend schouwspel twee jongens van adellijke familie de kwasten te zien vasthouden van het grote vaandel dat door een arme arbeidersjongen gedragen werd.

De Via Cottolengo die men afliep, is zeer lang; en toch hadden de eerste jongens van de dubbele rij het eind al bereikt, terwijl de laatsten met het beeld van de Heilige nauwelijks het Oratorio verlaten hadden. Ondanks zoveel mensen, verliep alles ordelijk en rustig. De politie was er meer bij voor het decorum dan om de orde te handhaven en de muziekkapel wisselde het gezang van de jongens af.

Er was één ding dat in die omstandigheden steeds weer de aandacht trok en uitermate stichtend was. Naast het beeld zag men twee vooraanstaande persoonlijkheden, die nadien in heel Italië, en een van hen in heel Europa, van zich deden spreken. In de ene hand hielden zij de brandende kaars, en in de andere de "Giovane Provveduto", terwijl zij met de geestelijken de hymne Infensus hostis gloriae zongen ter ere van de H. Aloysius. En wie waren die twee personen? Het waren niet minder dan de Markies Gustavo en Graaf Camillo Cavour. De Markies had erop gestaan ingeschreven te worden als lid van de Congregatie van de H. Aloysius en temidden der jongens was hij gaan knielen aan de voet van het altaar waar hij met luider stem de opdrachtsformule had uitgesproken.

De twee broers, die gezien hadden dat Don Bosco bekwaam en volhardend genoeg geweest was om het hoofd te bieden aan alle tegenstand en zijn werk voort te zetten, door uit alle delen van Turijn zwerfende en in gevaar verkerende jongens te verzamelen, waren zijn bewonderaars geworden... Dikwijls kwamen zij hem opzoeken om hem aan te moedigen in zijn moeilijke onderneming. In het Oratorio vond er daarna geen plechtigheid van enige betekenis meer plaats of zij namen eraan deel. Beiden stonden steeds graag het schouwspel gade te slaan als de jongens eensgezind bij elkaar waren en speelden, onderricht kregen, geholpen en

goed behandeld werden, jongens die allen om zo te zeggen weggehaald waren van de weg der schande en weggehouden van de poort der gevangenis. Bij het zien daarvan heeft men Graaf Camillo dikwijls die woorden horen uitspreken: "Wat een mooi en nuttig werk is dat toch! Het zou te wensen zijn dat er minstens een in iedere stad was. Daardoor zouden vele jongens uit de gevangenis blijven en de regering zou niet zoveel geld hoeven uit te geven om leeglopers in de kerken te onderhouden, en ze zou degelijke onderdanen hebben, die met een eerzaam vak of ambacht in hun levensonderhoud zouden kunnen voorzien en zichzelf en de maatschappij ten zegen zijn."

"Misschien zal het iemand verwonderen, dat de twee Cavours zo optraden in ons Oratorio en dergelijke gevoelens aan de dag legden. Maar men dient erom te denken, dat zij in die tijd, opgevoed als zij waren door christelijke ouders, een hecht geloof bezaten en zich overtuigde katholieken toonden. Vooral Gustavo zag men dikwijls in de kerken van Turijn op een zeer stichtende manier te communie gaan. Dezelfde Camillo die men in Piëmont niet zo goed kende, omdat hij verscheidene jaren in Engeland had vertoefd, werd in 1850 eveneens in de Kerk van Maria Boodschap gezien, toen hij de Communie ontving uit handen van de theoloog Fantini, die later tot Bisschop van Fossano gekozen werd.

In het begin van de Italiaanse Rivolgimento scheen hij conservatief, hoewel doordrenkt van de dwalingen der koningsgezinden, maar niemand zou in hem een vijand van de Paus en van de Kerk verondersteld hebben.

Intussen had men in 1848 in Turijn voor de katholieke pers gezorgd. Het onverwachte optreden en de snelle ontwikkeling van de sektarische en liberale journalistiek had de weldenkenden al spoedig de noodzaak doen inzien van een periodiek, dat de verdediging van de godsdienst en zijn rechten op zich zou nemen. En terwijl in Piëmont mgr. Luigi Moreno, bisschop van Ivrea, de manier en de middelen ervoor bestudeerde, waarbij hij ook Don Bosco bij zich ontbood en hem raadpleegde, gaven enkele geestelijken en leken van Genua een programma uit voor een krant die Armonia zou heten. Doch wegens ernstige moeilijkheden werd de uitgave ervan uitgesteld. Toen men echter kennis had genomen van de plannen van Mgr. Moreno, stelde men hem voor, de bedoelde krant uit te geven en bood hem de fondsen aan die men al had ingezameld. Hij ging daarop in, en met de pauselijke zegen, werd op 4 juli 1848 in Turijn het eerste nummer van de Armonia uitgegeven onder leiding van de theoloog Guglielmo Audisio, Directeur van de Academie van Soperga, en van de Markiezen Birago di Vische en Gustavo di Cavour, die gedurende verscheidene jaren een der waardevolste schrijvers ervan was. Die krant mocht er op roemen in Piëmont de eerste en vurigste en knapste verdedigster te zijn van de Kerk, van de Paus, van de katholieke geestelijkheid, van de wereldlijke macht, van het christelijke huwelijk en ook de taaiste tegenstander van de sektariërs en liberalen.

Nadat Don Bosco met zoveel ijver die publicatie warm bepleit had dat hij er zich het wantrouwen en de afkeuring van sommige machtige liberalen mee op de hals gehaald had, zoals ons uit bepaalde feiten bekend is, trok hij zich met Don Cafasso terug voor het volgen der geestelijke oefeningen van de Heilige Ignaius, waar hij zich rustig op nieuwe strijd voorbereidde. Terwijl hij zich daar in de bergen bevond, gebeurde er iets, dat zich later verschillende malen herhaalde, en dat ons verteld werd door Don Borel. Don Bosco had aan zijn geliefde theoloog geschreven, dat de vorige zondag de jongens Costa en Bareta door

de hoofddeur de kapel langs de hoofdingang waren binnengetreden, en ze daarna door de sacristie weer verlaten hadden; daarna waren zij, in plaats van de plechtigheid in de kerk bij te wonen, de Dora gaan baden, en terwijl zij in het water waren, hadden zij van een onzichtbare hand een paar onzachte klappen gekregen. De theoloog had dat briefje nauwelijks ontvangen, of hij ondervroeg de twee jongens en hun antwoorden waren tot op een haartje nauwkeurig in overeenstemming met de onthullingen van Don Bosco.

H O O F D S T U K   XXXVIII

DE JONGENS OP POLITIEKE BETOGINGEN - HET ZAAD DER
VERDEELDHEID - STUITENDE INCIDENTEN EEN AFGeweZEN
UITNODIGING - NIEUWE TAKEN - TWEEDE REEKS VAN DE
GEESTELIJKE OEFENINGEN - IK HEB MIJN ZONDEN VERLOREN -
TEGENSPOED VAN DE PIËMONTESE TROEPEN.

De jaren 1848 en 1849 waren verschrikkelijk voor Don Bosco. Er was tweedracht onder de priesters, men zou haast kunnen zeggen een openlijke strijd, omwille van de politieke meningen der liberalen en van de zogenaamde reactionairen. Opgehitst door de sektariërs was het volk afgunstig op de geestelijkheid, en beschuldigde hen van achterlijkheid en van vijandigheid tegenover de nationale onafhankelijkheid. Sommige vooraanstaande personen, ook weldenkenden, waren steeds tegen Don Bosco gekant vanwege de nieuwigheid van zijn instituten, en omdat hij naar hun mening het decorum van de priesterlijke waardigheid te schande maakte, zoals zij zeiden, doordat de priester van Valdocco op te vertrouwelijke voet omging met de liederlijkste jongens van de stad. Mgr. Frasoni, zijn voornaamste steun, bevond zich in Zwitserland. Temidden van zoveel moeilijkheden, werd ons Oratorio aan een nieuwe beproeving blootgesteld, die nog gevaarlijker was dan die welke het eerst had doorstaan.

De duivel weet dat een rijk, een maatschappij, een gezin, waarin onenigheid heerst niet lang kan bestaan en tot ontbinding overgaat; en daarom zocht hij zijn toevlucht tot het laatste middel, dat van de onenigheid, nadat hij van het begin af aan vergeefs geprobeerd had het werk van Don Bosco te vernietigen door middel van kwaadaardige misleiding, laster en dreigementen. Het zaad der verdeeldheid was, met weinig uitwerking overigens, in de laatste jaren al gezaaid; maar daarna begon het zich op een stuitende manier te ontwikkelen onder verscheidene van Don Bosco's medewerkers, die uit de stad kwamen om catechismus of andere lessen te geven en zich onder de recreatie met de jongens bezig te houden. Verschillenden die verblind waren door de ideeën van het liberalisme en van de constitutie lieten zich door de stroom meesleuren. Zij kozen partij voor bepaalde heren die heel gaarne verdeeldheid onder de geestelijkheid zagen ontstaan; hun kranten hadden erover geschreven, en, hun confraters met brieven aansporend, drongen zij erop aan, de driekante hoed en de korte broek af te schaffen. Het voorstel begon hier en daar ingang te vinden; men zag sommige geestelijken door de stad lopen zonder boord en met een ronde of cylinderhoek en lange broek; en de

liberalen bevorderden die veranderingen, door de straatjongens aan te sporen om de priesters, die de oude kledij nog droegen, te beledigen en na te roepen. Op zekere dag meende een der geestelijken, die wist hoe het voorbeeld van Don Bosco de prikkel was geweest tot nieuwe ideeën, dat het optreden van de anderen ook aanleiding moest zijn om hem te bekeren tot zijn inzichten voor een hervorming der klederdracht. Don Bosco begon te lachen en vroeg toen:

"Hebt u daar al met Don Cafasso over gesproken?"

"Nee, nog niet"

"Welnu, begin dan met kanunnik Anglesio, Don Cafasso en de theoloog Borel ertoe over te halen om een lange broek en een cylinderhoed te dragen. Wanneer die drie voorbeeldige priesters, die ik vereer en eerbiedig, op die manier gekleed gaan, wie weet of ik hun voorbeeld dan niet gaarne zal volgen. "

De Bisschoppen aarzelden niet dergelijke dwaze invallen af te keuren; maar degenen die iets zo belangrijks van de kerkelijke tucht te zwaar om dragen vonden, konden moeilijk ordelijke elementen zijn in de Oratorio's. En inderdaad begonnen dien, verenigd met enkele leken, erop aan te dringen dat alle jongens in groep zouden deelnemen aan openbare feestelijkheden evenals op plaatsen waar bepaalde hoera's al spoedig zouden overgaan in het getier van ter dood; anderen liepen warm wanneer er in hun tegenwoordigheid zonderlinge meningen verkondigd en verdedigd werden op het gebied van godsdienst en politiek. Don Bosco liet niet na op te merken, dat de politiek, die aan de jongens van het Oratorio geleerd moest worden, hierin behoorde te bestaan dat men hen verre hield van alle kwaad, dat men goede christenen van hen zou maken, volgzame kinderen in hun gezin, opdat zij later nuttige en achtenswaardige burgers zouden worden. Vervolgens vermaande hij zijn collega's, er zich wel voor te hoeden de zielen van de jongens te vullen met fantasieën en met ideeën die op zijn minst genomen inopportuun waren, en die niets anders zouden doen dan de jongens van hun eigenlijke plichten afleiden.

Maar zijn verstandige raadgevingen vielen niet in goede aarde, en men bleef voortgaan met de nieuwe theorieën te steunen. Toen zag Don Bosco zich verplicht hen vanaf de preekstoel af te keuren en recht te zetten. Hoewel hij dat met grote voorzichtigheid deed, werd de vijandigheid die sommige van zijn medewerkers hem toedroegen en die zijn woorden in het belachelijke trokken, toch steeds scherper benadrukt. Die gisting verbreidde zich eveneens onder de jongens, die door nieuwsgierigheid geprikkeld werden; hele groepen woonden de godsdienstplechtigheden niet meer bij, maar gingen kijken waar grote menigten schreeuwden, zongen en muziek maakten. Hun fantasie werd getroffen door de koren van jongens die op Italiaanse wijze gekleed waren, dat wil zeggen met jasjes en broeken van zwart fluweel, met vilten hoedjes met een wimpeltje versierd op het hoofd en waaronder de haren krullend op de schouders vielen; een dolk in de gordel en een klein schild voor de borst dat Italië verbeeldde, en aan een verguld kettinkje hing. De volgende zondag teruggekeerd in het Oratorio wekten zij bij hun bedachtzamer kameraden het verlangen op om ook eens zoiets in de stad te gaan meemaken. Die afleiding deed de veelvuldigheid van het ontvangen der sacramenten afnemen, en veel moest Don Bosco over zijn kant laten gaan om zich niet te compromitteren; niettemin was zijn aanwezigheid tot dan toe voor het merendeel der jongens een grote rem geweest.

Intussen hadden onvoorzichtige bulletins over het verloop van de oorlog, - een vorm van berichtgeving die door de journalisten was uitgevonden, - denkbeeldige overwinningen van de Italianen opgehemeld, terwijl zij nieuwe gunstige berichten in de naaste toekomst beloofden, zodat Turijn zich maar weer opnieuw opwond voor triomfantelijke demonstraties. De feiten waren echter, dat de twee legers gedurende een maand niet meer in beweging gekomen waren, als gevolg van een bemiddelingsvoorstel van Engeland. Alleen op de 13de juli had Karel Albert eindelijk bevel gegeven Mantua te omsingelen, en de 18de overvielen de Piëmontezen bij Governolo een grote troep Oostenrijkers en versloegen hen. Daarmee groeide de bijval tot een eindeloze hoogte aan, waarbij zich ook antichristelijk getier en handgeklap mengde. Diezelfde dag aanvaardde het sub-Alpijnse parlement de wet tot opheffing van de Sociëteit van Jesus en van de Congregatie der Dame del Sacro Cuore, waarbij hun roerende en onroerende goederen als definitief en onherroepelijk aan de Staat vervallen werden verklaard. Al de afgevaardigden, leden van de clerus eveneens, stemden voor de opheffing.

Plotseling meldden zich bij Don Bosco twee theologen, functionarissen in het Oratorio van de H. Aloysius, en vroegen hem beslist toestemming, om met de jongens achter een vlag aan en met een driekleurige kokarde op de borst, door de straten van Turijn te mogen trekken en deel te nemen aan het politieke vreugdebetoon. Op dat ogenblik liet Don Bosco al zijn terughoudendheid varen, en weigerde de toestemming niet alleen, maar verbood streng dergelijke optochten. Toen verklaarden de twee theologen en verschillende andere seminaristen wier hoofd op hol gebracht was door de Gazzetta del popolo, zich openlijk tegen Don Bosco, en beweerden dat de demonstraties ondanks wie ook toch zou doorgaan. Men moest medelijden met hen hebben. Het was een waar algemeen delirium voor de onafhankelijkheid van Italië, allen waren door de oorlogskoorts bevangen. Wie die tijd niet meegemaakt heeft, kan er zich geen voorstelling van maken.

De twee theologen voerden hun voornemen ook uit, en op de morgen van de navolgende zondag leidden zij de jongens van Portanuova door Turijn naar de nationale feesten. Don Bosco aarzelde niet. Hij liet het Oratorio van Valdocco onder de hoede van Don Borel achter, die op zijn verzoek van de Refugie gekomen was, en begaf zich na de middag naar Portanuova. In een onderhoud met de directeur maakte hij die erop opmerkzaam, dat hij voldoende duidelijk had laten blijken dat hij niet wenste dat enig functionaris van de Oratorio's zich in politieke kringen of partijen zou mengen; hij verlangde dat alles zou verlopen volgens één enkel gezagsbeginsel en dat men zich stipt aan zijn bevelen had te houden. Daar dat beginsel op een dergelijke schromelijke manier geschonden was, had hij verder geen behoefte meer aan een helper, die het Reglement en de samenwerking benadeelde. Die geestelijke, die tot taak had de jongens te onderwijzen, stond verbaasd over die vastberaden woorden en wist zo gauw niet wat hij zou antwoorden. Don Bosco echter hernam:

"Vanavond zal ik preken!" En toen hij op de preekstoel geklommen was, preekte hij over de eeuwige waarheden, zonder ook maar iets, hetzij voor of tegen, te zeggen omtrent wat er 's morgens was voorgevallen! Toen de Zegen gegeven was, vroeg de theoloog hem nog, wie de volgende zondag de preek zou houden en Don Bosco antwoordde: "Dat zal ik doen!"

Geprikkeld door het verschijnen van Don Bosco en door zijn gerechtvaardigd optreden, namen de leeghoofden het besluit revanche te nemen.

De volgende zondag stond tegen twee uur 's middags een der getrouwste en verstandigste jongens in een hoekje van onze speelplaats in Valdocco de Armonia te lezen. Op dat ogenblik kwamen er enkelen het Oratorio binnen van degenen die de borst versierd hadden met de kokarde, terwijl een van hen de driekleurige vlag in de hand hield. Die laatste, die overigens een ontwikkeld en ijverig persoon was, naderde degene die de Armonia stond te lezen en begon te schreeuwen: "Schande, het wordt tijd dat er een eind komt aan dat flauw gedoe!" En met die woorden rukte hij de jongen het katholieke blad uit de handen, scheurde het in stukken, wierp die op de grond en terwijl hij er op spuwde, vertrapte hij de stukken in grote woede. Na die eerste uitbarsting, ging hij naar Don Bosco toe, die in de buurt van de pomp stond, omgeven door verschillende jongens, en terwijl hij hem uitnodigde eveneens een kokarde op de borst te steken, haalde hij een andere krant uit zijn zak die Opinione heette... "Dat hier is een goede krant," zei hij; "die en geen andere behoorde gelezen te worden door alle goede burgers Het is nu geen tijd meer om het oor te lenen aan het domme gezwets van de achterlijken en onverzoenlijken; er moet iets gedaan worden." Bij heel dat optreden en bij die woorden hield Don Bosco zich doofstom, en daar hij niet wilde dat er de grootste ergernis gegeven zou worden in aanwezigheid van de jongens, verzocht hij de ander daar liever onder vier ogen over te spreken. "O nee, mijnheer!" riep de ander uit, "voortaan behoren er geen onderonsjes en geheimen meer te zijn, maar alles moet vrijuit kunnen gezegd worden."

Op dat ogenblik riep de klok de jongens naar de kerk, en Don Bosco hoopte dat de geesten aan de voet van het altaar tot bedaren zouden komen; maar ongelukkig genoeg was dat niet het geval, De priester, die van tevoren was aangewezen om die namiddag te preken, beklom de kleine preekstoel en begon een betoog om van te huilen. Ongeveer een half uur lang hoorde men geen andere woorden in de oren van de jeugdige toehoorders galmen dan: emancipatie, onafhankelijkheid, vrijheid. Sommige jongens zaten te beven, anderen lachten en herhaalden op onderdrukte toon, in het dialect van Piëmont: torototéla, torototá als rijm op het woord libertá, libertá. Wie er het ergst van te lijden had was de arme Don Bosco, die er in zijn hart bitter over schreide. "Dat had ik toch niet verwacht... stond hij te zeggen in de sacristie; "nu heeft de duivel me toch wel al te erg te pakken. Mijn God, verlicht toch die dwazen en maak dat mijn arme jongens er zich niet aan ergeren. " Toen de plechtigheid afgelopen was, wilde hij de predikant bij zich laten komen en hem op een beminnelijke manier op zijn fout wijzen; maar hij kreeg er de kans niet toe, want de ander had nauwelijks de kapel verlaten of hij nodigde collega's en jongens uit, zich bij hem aan te sluiten, zette uit volle borst een populair vaderlands liedje in, en met een honderdtal personen verliet hij het Oratorio, fiks zwaaiend met zijn vlaggetje. De opstandige troep bleef rusten bij de Monte dei Cappuccini. Daar deed hij het voorstel dat aangenomen werd, niet meer naar het Oratorio te gaan, tenzij men er plechtig toe werd uitgenodigd en er ook behoorlijk ontvangen werd, dat wil zeggen, met vlaggetjes in de hand en medailles en kokardes op de borst. Hoezeer Don Bosco door die wanordelijkheden ook getroffen was, liet hij er zich geen ogenblik door van zijn stuk brengen en gaf in geen enkel punt toe aan de eisen van de anderen: in de zekerheid dat hij opkwam voor een goed beginsel, besefte hij dat er ernstige stappen gedaan moesten worden wanneer het erom ging de strijd op te vatten tegen begin-

selen die vals waren en noodlottig in hun gevolgen, Aan de andere kant zag hij de mogelijkheid niet in, om zich althans voor het ogenblik akkoord te verklaren met de opvattingen van zoveel van zijn medewerkers. Daarom schreef hij in de loop van de week een briefje aan al degenen die naar het Oratorio kwamen om er catechismusles te geven, doch in plaats daarvan hun politieke opvattingen kwamen luchten. Hij drukte zich zeer beleefd uit; hij bedankte hen voor alles wat zij in het verleden voor het Oratorio gedaan hadden; intussen gaf hij hun de verzekering dat hij hun medewerking niet meer nodig had en verbod hen zelfs voortaan nog ooit een voet in het Oratorio te zetten.

Daar die heren door dat onverwachte ontslag verbitterd werden, begonnen zij al het mogelijk te doen om de jongens van Don Bosco weg te houden. Daartoe zochten zij hen thuis en in hun werkplaatsen op, of wachtten hen op als zij onderweg waren naar een van de beide Oratorio's, en zij slaagden erin al de groteren van Don Bosco af te houden. De seminaristen en priesters die eerst voor hun eigen werk moesten zorgen, hadden, om alleszins gerechtvaardigde redenen, Don Bosco bijna allen verlaten. Geen gering aantal van de catechisten en volwassen leerkrachten waren onder de wapenen geroepen en bevonden zich te velde. Ook de catechisten die hem nog restten, waren gedwongen te wijken voor de druktemakers. Enkele weinigen die waren blijven komen om catechismusles te geven, werden weerhouden door menselijk opzicht of doordat zij behoefte hadden aan bepaalde gunsten en hulp. Het Seminarie en het Convitto Ecclesiastico, die door de troepen bezet waren, konden hem niet de buitengewone hulp verschaffen die ze hem menigmaal gegeven hadden. Het Oratorio van Valdocco bleef bijna verlaten, en terwijl het vroeger 's zondags er zo levendig toeging door de aanwezigheid van vijfhonderd en meer jongens, zag men er nu enkele zondagen achter elkaar niet meer dan dertig of veertig. Het duurde echter niet lang of dat aantal groeide zienderogen en vulde weer, misschien meer dan vroeger, de speelplaatsen; nochtans waren het allemaal kleine.

Door die opstandige ongehoorzaamheid in de steek gelaten moest Don Bosco zich voor enige tijd weer bijna alleen behelpen, met de last van het Oratorio op zijn schouders. 's Zondagsmorgens tot het middaguur zag men in de kerk, in de klas, bij de recreatie, geen andere priester bij de jongens behalve de arme Don Bosco, en een of twee anderen, die, daar zij elders reeds hun bezigheden als geestelijken hadden, slechts korte tijd in het Oratorio konden verblijven.

Voor de rest van de dag bleef hij alleen om te assisteren, de jongens te ontvangen, hen naar de kerk te geleiden en hun catechismusles te geven. Hij zong de vespers zonder koorhemd, daar hij onder het zingen het koor moest verlaten en toezicht uitoefenen dat de jongens rustig zouden blijven. Dan beklom hij de preekstoel om te preken en ook dat zonder superplie, omdat hij dikwijls naar beneden moest komen om een en ander te beredderen, of om er een te vermanen om stil te zitten of van plaats te veranderen, of om een onverbeterlijke rustverstoorder buiten de kerk te brengen. Daarna ging hij weer de preekstoel op om zijn betoog voort te zetten en daarna deed hij het Lof. Na de plechtigheid onderhield hij zich tot laat in de avond met de jongens, en vergezelde hen ten slotte tot bij de eerste huizen van de stad, om te voorkomen dat zij kwade ontmoetingen zouden hebben in de eenzame velden van Valdocco.

Maar al mocht Don Bosco dan ook al erg verlaten en vaak uitgeput

van vermoeidheid zijn, het ontbrak hem toch ook niet aan een grote troost, en dat was steeds de theoloog Borel. Die man die werkzaam was in het Instituut van de Refugie, in de Staatsgevangenissen en in honderd andere plaatsen van de stad, klein van gestalte, maar groot van ziel, vond steeds nog tijd om in het Oratorio te komen werken. Niet zelden gebruikte hij de uren van zijn slaap om te gaan biecht horen; dikwijls weigerde hij het vermoeide lichaam de noodzakelijke rust en ging 's zondagsavonds preken om zijn vriend tenminste die vermoeienis te besparen. Eeuwige lof zij gebracht aan die weergalozе priester!

Eén ding intussen ging Don Bosco zeer ter hate: het bezit van een bescheiden aantal jongens, van beproefde deugd; die het zout en het licht zouden zijn temidden van de anderen; en hij zocht middelen om zich die te verschaffen. Tot dat doel richtte hij ook in dat jaar een retraite in, aandachtig de vruchten die daardoor het vorige jaar waren opgeleverd. Hij sprak er met enkelen over die hem daartoe geschikt voorkwamen; met zijn raadgevingen hielp hij hen, van hun ouders en patroons een week vrijaf te krijgen voor dat doel, en zodoende kreeg hij een kleine groep bij elkaar. Hij zorgde voor alles wat er nodig was, pleegde van tevoren overleg met de predikanten en dat waren de eerwaarde heren Giuseppe Glielmone, kanunnik van Tivoli voor de meditaties, de theoloog Borel voor de onderrichtingen, en op een zondagavond begon de retraite, die zou eindigen op de ochtend van de navolgende zondag met de heilige Communie en voornemens om te volharden. De jonge retraitanten bleven de hele dag in het Oratorio, zij volgden er 's morgens en 's avonds de meditaties en de onderrichtingen, aten met Don Bosco, maar aangezien er voor allen geen bedden genoeg waren, ging 's avonds een deel van hen naar hun eigen huis om te slapen. De predikanten die Don Bosco had uitgekozen leken als geknipt voor dat doel; vandaar dat de waarheden, de leerstellingen, de beginselen, de voorbeelden en de stichtende toelichtingen die uiteengezet werden, niet beter aangepast hadden kunnen zijn aan de omstandigheden van de toehoorders, en de jeugdige aandacht niet beter zouden hebben kunnen boeien. Met Gods hulp veranderden tal van jongens inderdaad hun leven, en begonnen zij zich zo voorbeeldig te gedragen, zodat het een zeer grote uitwerking ten goede had voor henzelf en voor heel het Oratorio. Enkelen van hen werden later kloosterling, de anderen bleven weliswaar in de wereld, maar leidden steeds het leven van een voortreffelijke christen.

En hier schiet ons opeens een vrolijke episode te binnen, die, naar men ons verteld heeft, bij die gelegenheid is voorgevallen. Een brave jongen, die verlangde met de grootst mogelijke nauwkeurigheid een generale biecht te spreken, had al zijn zonden op een briefje geschreven. Misschien was hij wel scrupuleus of misschien was het ook wel echt, doch het feit ligt er nu eenmaal dat hij een klein boekje had volgeschreven, met de bedoeling dat vanbuiten te leren of het voor zijn biechtvader af te lezen. Hoe het kwam weet niemand, maar op zekere dag verloor hij het boekje met de vermeldingen van zijn weinig roemrijke wapenfeiten. Hij zocht en zocht nog eens in zijn zakken, hij zocht in alle hoeken en gaten, maar het manuscript kwam niet te voorschijn. De jongen was de wanhoop nabij; hij kreeg het benauwd en begon ten slotte erbarmelijk te schreien. Door een gelukkig toeval, maar zonder dat iemand er iets van wist, was het schrift gevonden door Don Bosco.

Een paar kameraden die de jongen zo vreselijk hadden zien schreien en vergeefs getracht hadden hem te doen vertellen wat er aan de hand was, brachten hem naar Don Bosco.

"Wat is er met je aan de hand, mijn beste Giacomino?" vroeg die hem, "heb je pijn? Voel je je niet goed? Wie heeft je iets gedaan?" En intussen liefkoosde hij hem op een vaderlijke manier om te trachten een einde aan het geschrei te maken.

Terwijl de brave jongen zijn tranen wat afwiste en weer een beetje op adem kwam, antwoordde hij:

"Ik heb mijn zonden verloren!"

Bij die woorden barstten zijn kameraden in een daverend gelach uit en Don Bosco die alles al begrepen had, zei schertsend:

"Je bent toch maar een geluksvogel, als je je zonden verloren hebt, en zeer zeker als je ze niet meer terugvindt, want zonder zonden ga je rechtstreeks de hemel in."

Maar de goede jongen, die in de mening verkeerde dat men hem niet goed begrepen had, hernam: "Ik ben het boekje kwijt waarin ik ze heb opgeschreven."

Op dat ogenblik haalde Don Bosco het grote geheim uit zijn zak tevoorschijn. "Wees maar gerust, beste jongen," zei hij, "want je zonden zijn in goede handen gevallen; hier heb je ze."

Bij het zien daarvan klaarde het gezicht van de arme jongen op, en glimlachend besloot hij:

"Als ik had geweten dat u ze gevonden had, zou ik gelachen hebben in plaats van te huilen: als ik vanavond zou gaan biechten zou ik tegen u zeggen: Vader, ik belijd alle zonden die u hebt gevonden en die u in uw zak hebt."

De heerlijke bijeenkomsten, uitmuntend door hun ingetogenheid en godsvrucht, werden in het kleine koor gehouden. Er waren dertien jongens, onder wie Felice Reviglio, Giuseppe Buzzetti en Carlo Gastini. Ook waren er aanwezig Arnaud Giacinto, Sansoldo, Nicola Galesio, Giovanni Costantino, Giacomo Cerruti, Giovanni Gravano, Domenico Borgialli. Don Bosco was bij hen aanwezig en ontbrak niet één keer bij de predicaties. De rust van die oefeningen vormde wel een sterke tegenstelling met de vreselijke opwinding die er gedurende diezelfde dagen in de stad heerste. Kanunnik Glielmone, die zich 's morgens en 's avonds van zijn woning naar het Oratorio begaf, schreef later aan Don Bonetti dat het hem toen, bij het oversteken van pleinen en straten, was voorgekomen alsof het laatste oordeel was aangebroken, zo razend druk maakten zich de betogers.

De nederlaag van de italiaanse troepen ontstak al die hartstochten. Radetzki was tot het offensief overgegaan met meer dan 60.000 man. De 22ste juli, na een hele dag van heldhaftig verzet, ontruimden de Piëmontezen Rivoli, en de 23ste hadden de Oostenrijkers de hoogten van Somma-campagna aangevallen en bezetten het gebied van Custoza, vanwaar Karel Albert hen echter de 24ste verjaagd had met inzet van de sterkste krachten. Doch de volgende dag moest de koning, overweldigd door het aantal tegenstanders, gedwongen de plaats in de steek laten, bedreigd door een

flankaanval, bovendien ook Volta dat generaal di Sonnaz vergeefs getracht had te heroveren en, alle hoop opgevend, trok hij zich terug. De 31ste trok hij de Adda weer over met zijn leger dat gebrek aan proviand had, uitgeput was van vermoeienis en ontbering, terneergeslagen, wanordelijk en steeds slinkend door de aanhoudende vlucht van soldaten.

De 25ste juli riep de regering allen onder de wapenen die in staat waren wapens te dragen, en vervolgens wendde zij zich tot de pastoors opdat dien het volk zouden overtuigen van de noodzakelijkheid en heiligheid van die oorlog, nu het ging om de verdediging van de instellingen, de monarchie, en de politieke onafhankelijkheid van de Heilige Stoel, daar een overwinnend Oostenrijk die zou teniet doen en de Paus de gezantschappen zou afnemen. Ook wendde zij zich tot de Bisschoppen, opdat de geestelijkheid van God de hulp zou afsmeaken voor het in gevaar verkerende vaderland, terwijl verschillende paters Kapucijnen met de daartoe verleende noodzakelijke toestemming het land doorkruisten en de steden bezochten, in kerken en op pleinen de kruistocht prekend voor de nationale zaak.

H O O F D S T U K   XXXIX

DON BOSCO EN VINCENZO GIOBERTI - GEVAARLIJKE KOERS VAN
KAREL ALBERT IN MILAAN - GEBEDEN VOOR DE KONING - HET
PIËMONTESE LEGER KEERT IN PIËMONT TERUG - DE EMIGRANTEN
- BELEDIGINGEN AAN HET ADRES VAN DE AARTSBISSCHOP VAN
VERCELLI - GEVAARLIJKE PRAATJES OVER DON BOSCO -
ACADEMIE EN PRIJSUITREIKING - BRIEF VAN KAREL ALBERT AAN
PLUS IX - DE KONING TE TURIJN

In die dagen van strijd was Gioberti op reis naar Turijn en de 18de juli publiceerde de Armonia een artikeltje, dat men tegenwoordig op zijn minst zeer vreemd zou vinden. Het was een nieuw bewijs van de moeilijkheid van die tijd en van de uiterste voorzichtigheid die men in acht moest nemen bij het schrijven over bepaalde afgoden van de revolutie.

"Het gerucht loopt dat wij binnen enkele dagen de grootste wijsgeer, de beste burger, Vincenzo Gioberti in ons midden zullen hebben."

"Ach! Hij komt, en zijn welsprekend woord zal een dam opwerpen tegen de onstuimigheid waarmee sommige onvoorzichtigen te keer gaan tegen de katholieke godsdienst, de Kerk en haar bedienaren."

"Moge die komst diegenen ermee doen ophouden, een aan het vaderland zo beminde naam te misbruiken om hun teugelloosheden te verontschuldigen en hun verkeerde leerstellingen te verdedigen. Mogen zij nu van hem zelf vernemen dat hij hun beginselen niet erkent, dat hij niets met hen gemeen heeft, buiten het verlangen om hen gelukkig te zien, nu zij tot inzicht gekomen zijn.

Gioberti kwam op 1 augustus in Turijn aan en werd terstond gevraagd om, als minister zonder portefeuille, deel uit te maken van het nieuwe ministerie Fabio-Casati, dat de 29ste juli in alle haast was samengesteld. Hij benoemde tot zijn particuliere secretaris de advocaat Giambattista Gal; geboren in Torgnon in 1809 in het dal van de Aosta, verscheidene jaren in dienst bij het ministerie van buitenlandse zaken, een geleerd en voortreffelijk katholiek, intieme vriend van Graaf Cesare Balbo, van Avogadro della Motta en Cesare Saluzzo, van Markies Gustavo Cavour, Silvio Pellico en van Cesare Cantù. Van het begin van zijn loopbaan af, had hij de weinige uren die zijn drukbezette werkkring hem toestond, steeds doorgebracht bij de eerbiedwaardige Cottolengo en bij Don Cafasso. In 1841, toen hij dikwijls in het Convitto Ecclesiastico moest

zijn, had hij een grote genegenheid voor Don Bosco opgevat en dat werd een vriendschap die tot zijn dood toe duurde.

Misschien waren het de betrekkingen met Gal die Don Bosco tot een onderhoud met Gioberti brachten. Hij ging in ieder geval zijn opwachting bij hem maken, vergezeld van Don Borel, die in zijn jeugd zijn vriend en metgezel van de minister geweest was. Het is zeer waarschijnlijk dat Don Bosco op de hoogte was van de geheime handelingen die die dwalende priester tegen de Kerk ondernomen had; in ieder geval wilde hij het diepste van zijn ziel peilen om te zien in hoeverre de katholieken iets van hem te vrezen hadden en of er nog iets van hem te verwachten viel. Hij had er inderdaad in zijn geschriften op geroemd dat hij een geestdriftig bewonderaar was van de handelingen der Pausen, en dat kon misschien een aanwijzing ervoor zijn dat zijn hart, ondanks zijn dwalingen, niet volkomen verdorven was. En aangezien Gioberti voortaan een zeer grote invloed op de staatszaken zou kunnen uitoefenen, en het gemakkelijk te voorzien was dat het lot van de regering in zijn handen zou worden gelegd, achtte Don Bosco het tegelijkertijd noodzakelijk de slechte indrukken te voorkomen, die Gioberti zich zou hebben kunnen vormen uit de boosaardige rapporten van de vijanden van het Oratorio, en te proberen zijn welwillendheid voor zich en zijn onderneming te verwerven.

Gioberti ontving zijn oude kameraad en de Directeur van de Oratorio's zeer hartelijk, en hij sprak graag over die Oratorio's; doch vervolgens kwam het gesprek op zijn jongste reis naar Rome en zijn bezoek aan de Paus en over het voor Italië vitale vraagstuk der onafhankelijkheid van het buitenland. Gioberti veroorloofde zich minder eerbiedwaardige woorden over Pius IX en over de ernst van diens genegenheid voor het Italiaanse vaderland; hij sprak over vaagheid en duisterheid van de pauselijke bedoelingen; die hij in Rome had onderzocht; hij klaagde over de weigering van de Paus om Oostenrijk de oorlog te verklaren, wat misschien de oorzaak geweest was van de moedeloosheid van vele Italianen in de strijd waarin men zich gestort had.

Die beschuldiging miste iedere grond en onthulde de ongunstige gezindheid van de nieuwe minister. Daar de Paus de vader van alle volkeren en van al de naties is, spreekt het vanzelf dat hij zich niet zonder zeer ernstige redenen in een strijd wilde begeven met en een staat van vijandschap scheppen ten aanzien van een van hen. Overigens: wie droeg zijn vaderland een grotere liefde toe en wie was meer van een waarlijk christelijke liefde vervuld dan Pius IX? Hij had aan al de Italiaanse staten een tolunie voorgesteld als voorloper van een politieke bond, waarin de staten elkaar over en weer zouden hebben kunnen steunen bij het onderdrukken van binnenlandse revoluties, zonder een beroep te moeten doen op buitenlandse troepen; vervolgens had hij koning Karel Albert ook een militair defensief verbond voorgesteld, waartoe eveneens al de Italiaanse vorsten konden toetreden. Maar in Turijn had men daar geen oren naar, omdat men eenheid wilde en geen vereniging, waarvan Rome volgens het voorstel van de Paus het middelpunt zou geweest zijn. Toen de oorlog was uitgebroken had hij keizer Ferdinand I dringend verzocht, af te zien van het grondgebied van Lombardije en van Venetië en op zijn aanbeveling had de Koning van Piëmont de soldaten en vrijwilligers van Rome in zijn eigen leger opgenomen, om te voorkomen dat zij door de Oostenrijkers als bandieten behandeld zouden worden. Ten slotte

had hij openhartig het verleidelijke voorstel van de hand gewezen van degenen die van Italië een republiek wilden maken met de Paus aan het hoofd, en die al de Italiaanse vorsten, Karel Albert inclusief, dan wilden afzetten.

Don Bosco, die al op de hoogte was van die en andere edele handelingen van de Paus, kon het moeilijk verkroppen dat Gioberti zich als het ware opwierp als meester en beoordelaar van de hoogste hiërarchie. Wanneer het erom ging de eer en de rechten van de plaatsvervanger van Jesus Christus te ondersteunen en te verdedigen, deed hij er nooit het zwijgen toe, wie de persoon ook mocht zijn tegen wie hij sprak en zonder vrees voor de gevolgen van zijn openhartigheid. Zonder te aarzelen nam hij het dan ook op voor de zaak van het Pausdom, zij het in de hoffelijke bewoordingen waarin hij gewoon was zoiets te doen om de tegenstander niet te krenken.

Nadat zij zich op die manier geruimen tijd met elkaar onderhouden hadden, namen zij in goede verstandhouding afscheid van elkaar; maar Don Bosco verliet de plaats toch met een bezwaard gemoed, en toen hij in het Oratorio terugkeerde, waar hij werd opgewacht door enkele vrienden onder zijn collega's, die graag uit zijn eigen mond het verhaal van het onderhoud wilden horen, stelde Don Bosco hen tevreden, en besloot met die letterlijke woorden: Het zal verkeerd aflopen met Gioberti omdat hij de handelwijze van de Heilige Stoel durft te bekritisieren! - De jonge Felice Reviglio en zijn metgezellen in huis hoorden dat ver slag en dat slotwoord van Don Bosco zelf.

Het was echter een opmerkelijk feit, en tevens de vrucht van dat onderhoud, dat in de jaren 1848 en 1849 het Oratorio geen enkele last ondervond, hoewel het de vijanden van de priester, als gevolg van de prikkelbaarheid veroorzaakt door de tegenspoed die het land ondergaan had, niet aan voorwendsels ontbrak om kwaadaardig te zijn.

Toen Karel Albert zich in Milaan met de kern van zijn troepen had teruggetrokken, had hij nog gepoogd een front te vormen tegen de vijand; maar daar de stad geen verdedigingswerken had en onvoorbereid ingenomen was, zag hij zich de 4de augustus verplicht te capituleren voor generaal Radetzki teneinde nutteloos bloedvergieten te voorkomen. Die verstandige en van een goede politiek getuigende daad, dat gevoel voor menselijkheid was echter niet naar de zin van een roerige groep, die een deel van de Milanese bevolking opstookte en woedend naar het paleis van de koning trok onder het getier van: Dood aan de verrader! De moedige vorst aarzelde geen ogenblik om zich op het balkon te begeven ten einde een woord van vriendschap te richten tot de lawaaimakers; maar het scheelde niet veel of dat leven, dat in de veldslagen gespaard gebleven was voor de kogels van de vijand, zou door de kogels van de eigen burgers worden benomen. De nacht van 5 op 6 augustus was voor Karel Albert een helse nacht. De arme vorst ontsnapte ternauwernood als door een wonder aan de aanslag. Hij verdween 's nachts te voet en verkleed zodat de massa waanzinnigen hem niet zo zou herkennen, en dook weer op in Vigevano. Het leger keerde naar Piëmont terug, de Oostenrijkers nestelden zich op de linkeroever van de Ticino en op 9 augustus werd de wapenstilstand gesloten.

Die rampzalige berichten verwekten, toen zij in Turijn binnenkwamen, bij allen een gevoel van wanhoop en grote schrik. In Valdocco konden men niets anders doen dan in de kapel bijzondere gebeden storten voor

het behoud van de doorluchte vorst, en zodoende lieten de jongens blijken dat zij goede burgers en tegelijkertijd vurige katholieken waren.

En er was in die hoofdstad grote behoefte aan gebeden, want de revolutionaire gisting nam angstwekkende vormen aan. In het voetspoor van Karel Albert was een lang gevolg van vrijwilligers en uitgeweken sekta-riërs meegekomen die Lombardije en Venetië verlaten hadden om zich te komen zonnen in de edelmoedige gastvrijheid, aangeboden door de Piëmo-tese regering. Inplaats van met de sub-Alpijnen samen te werken aan het herstel van de schade door de oorlog veroorzaakt, waren zij hier neerge-streken om de strijd tegen de Kerk aan te wakkeren, om God en wie voor Hem waren te lasteren, te verwensen, samen te zweren, bij de verkiezingen stemmen te kopen en te verkopen, en deel te nemen aan de heftigste en stuitendste straatbetogingen.

Zij spaarden de Bisschoppen geen beledigingen. De Aartsbisschop van Vercelli had goedgevonden dat de soldaten hun intrek zouden nemen in het seminarie en in veertien kerken; en het gemeentebestuur beweerde nog vier kerken erbij nodig te hebben evenals twee kloosters, terwijl het de schouwburg en andere openbare gebouwen liet leegstaan. De 6de september richtte monseigneur zich tot het Gemeentebestuur, wijzend op de rechten van de godsdienst, op de eerbied die de kerk toekomt en op de beperkingen waaraan de uitoefening van de eredienst onderworpen was. Aan zijn woorden werd de schijn van een belediging aan de openbare macht gegeven; een omgekochte en opgezweept menigte omsingelde zijn paleis onder het roepen van vlegelachtige en dreigende leuzen, en minister Pinelli schreef hem een onbeschofte brief vol verwijten.

De jongens die uit het Oratorio gedeserteerd waren kwamen intussen bijeen in de openlucht op plaatsen die hun werden aangewezen door de aanvoerders die hen leidden. 's Zondags gingen zij naar de mis in de een of andere kerk, en daarna begaven zij zich naar Superga, nu eens hier, dan daar in de weilanden in de omgeving van Turijn; maar er was geen sprake van predicaties of van catechismusles. Goede middagmalen, heerlijk avondeten, vrolijke wandelingen, het bijwonen van schouwspelen of van militaire manoeuvres waren doorgaans de verlokkingen waarmee zij verre werden gehouden van Don Bosco. Daarmee en met opzweepende woorden slaagden die heren erin die op afleiding en nieuwigheden beluste jeugd achter zich te krijgen. Tegelijkertijd veroorloofden zij zich laster en allerlei soorten grofheden en kritiek over de gedragingen van Don Bosco van wie men in het onschuldigste geval zei dat hij een achterlijke dwaas was. Dergelijke smadelijke uitlatingen liepen eveneens door de stad. Vandaar dat de krantenverkopers bijna iedere dag een of ander opschrift tegen Don Bosco uitriepen: "De revolutie ontdekt in Valdocco!" - "De priester van Valdocco en de vijanden van het vaderland!" enzovoort. In die dagen waren dergelijke kreten erg gevaarlijk voor het Oratorio, omdat zij het op die manier als prooi stelden van de haat van het publiek Don Bosco bewaarde evenwel steeds zijn kalmte. De dromen in het Convict en die van het rozenprieel hadden hem op dergelijke gebeurtenissen voorbereid. - "Men zal me in de steek laten," hoorde Carlo Gastini hem uitroepen; "maar God is met mij, en wat zou ik dus moeten vrezen? Het is Zijn werk en niet het mijne, en Hij zal weten hoe het verder gaan moet." - En de feiten stelden hem in het gelijk.

Niettemin verwaarloosde hij niet de menselijke middelen die wijze voorzichtigheid hem ingaf. De dag van Maria Tenhemelopneming was vastgesteld voor de uitdeling der prijzen aan de jongens van het zondags-Oratorio; en hij bereidde een academische zitting voor van een zodanige aard, dat zij zou getuigen van zijn patriottische gevoelens. Een bepaald aantal van de jongens die het meest ongedwongen en begaafd waren en ook al vertrouwd met die plechtigheden hadden hem in de steek gelaten; en God weet hoeveel moeite het Don Bosco kostte om de muziek, de zang, de declamaties in proza en poëzie voor te bereiden en er begrip voor bij te brengen bij nieuwe leerlingen die nog ruw en onervaren waren. Op zijn uitnodiging kwam er een groot aantal vooraanstaande personen van de regering, uit de adel, en ook van de liberale partij, onder wie, wanneer we ons niet vergissen, ook Aporti. Het feest slaagde op een bewonderenswaardige manier. Hier moge het program volgen dat toen gedrukt werd en dat we nog steeds bewaren:

Voordracht van de jongens van het Oratorio van de H. Franciscus van Sales over de geschiedenis van het Oude Testament. 15 augustus 1848, 4 uur n.m.

Opening. - Inleidende mededelingen.

1ste episode: Van de schepping der wereld af tot de zondvloed. (Tot slot): Hymne tot de Heilige Maagd.

2de episode: Vanaf de zondvloed tot de oproep tot Abraham. Hymne: De Nacht

3de episode: Vanaf de oproep tot Abraham tot de uittocht der Joden uit Egypte. Hymne tot de H.Aloysius.

4de episode: Vanaf de uittocht der Joden uit Egypte tot de oprichting van de tempel van Salomon Hymne: De wijn. - Ondervraging over de wijze van onderrichting van de Heilige Schrift.

5de episode: Vanaf de genoemde oprichting tot de intocht der Joden in Babylonië. Hymne: De Tenhemelopneming.

6de episode: Vanaf genoemde intocht tot de geboorte van Christus Hymne: Ere zij God

Hymne aan Karel Albert (zang).

Dialogo over de geschiedenis van het Oratorio. Hymne tot Pius IX (zang)

Uitreiking van de prijzen.

Hymne aan de Koning

Koningslied

Leve Koning Albert! Zijn naam weze
Duizendmaal door iedereen geprezen:
in die droeve tijden die we beleven
weet hij onversaagde moed te geven.

Onder alle koningen die heersen
over de volken is hij de eerste:
zoals de zon de sterren overtreft
als zij 's morgens glorievol zich verheft.

Allen bidden dat hij moge stijgen,
zo een hoge roem en deugd verkrijgen
dat hij hemelhoog verheven is
zoals in ieders hart zijn beeltenis.

Gelukkig wij: die weten dat er
Zo'n vorst, zo wijs, zo dapper,
zoveel geducht als een Gods gezant
alleen nog maar bestaat in ons schoon land.

Een schone toekomst ligt voor ons open
ons land is jong en laat het beste verhoppen
wij helpen Albert zijn lasten dragen
en durven ook ons leven ervoor wagen.

Karel Albert! Wil ons jonge stem aanhoren:
al kunnen wij maar stamelend U bekoren:
Gij zijt ons grote trots en zegen,
in U is Italiës glorie helemaal gelegen.

L E V E D E K O N I N G

Loflied - Hymne aan Pius IX

Verheugt U, vrienden, laat ons zingen
en blij ons hart tot God verheffen
en Hem danken voor het grote hart
van onze Paus Pius, Gods lieveling.

Vrede, vrede ruist op ieder strand!
Vreugde, vreugde zingt ieder hart;
gezegend komt zijn liefdelach
de weg wijzen naar het land van geluk.

Geprezen zij de plaatsvervanger Gods
op aarde, geprezen duizendmaal:
want, broeders, zegt hij tot ons allen,
weest blij gelukkig en wacht niet langer.

Toeien we ons met deugd en bloemen,
gaan we hem tegen met oprecht gemoed;
en zingen we wat ons uit het harte welt:
vrede, liefde, recht voor allen,

De arme wees van onze tijd
blijkt vertrouwend naar U op:
bij U is men veilig, goed geborgen
als de zon de nieuwe dag verlicht,

Vrienden, spreidt uw armen open:
een nieuwe dag gaan wij tegemoet,
al lang hadden wij hem verwacht
die dag vervult ons hart zo zoet.

Velen hebben in hun tegenslagen
God gebeden om wat troost
God heeft ons Pius gezonden
en ons de vreugd en vrede weer gebracht.

Kameraden, wij zijn nog jong
van hart en willen hem bedanken
die die dag, zo lang verwacht,
ons heel genegen heeft geschonken.

Hij leve lang zo roepen wij
allen samen, zonen van dezelfde Vader,
Hij leve lang, de grote Pius,
de hemel sta hem bij.

Hij leve lang, zo roepen wij
Pius de negende leve lang!
Hij leve lang! Van Kerk en Land
symbool van liefde en geloof!

Enkele weken na die academische zitting, gaf Karel Albert een on-
dubbelzinnige blijk van zijn liefde voor de katholieke godsdienst in
een brief die hij, in de lijn van zijn voorvaderlijke tradities, aan
Pius IX schreef, uit de stad Alexandria op 10 september 1848 (1). Zie-
hier enkele uittreksels waaruit volkomen blijkt hoe het karakter van
deze koning was:

---

(1) L'aurora di Roma, nr 229, 7 oktober 1880.

"Allerheiligste Vader,

"... De tijden zijn zeer ongunstig geworden, o Heilige Vader. Wij worden werkelijk bezocht door straffen en door Gods toorn. Och, vele malen zou ik mijn hart voor Uwe Heiligheid hebben willen openen, om u mijn diepe droefheid toe te vertrouwen! Maar uw eigen moeilijkheden zullen ook wel zijn toegenomen. Thans echter hebben wij een punt bereikt dat wel zo verontrustend is voor de godsdienst dat ik niet mag nalaten er met Uwe Heiligheid over te spreken.

"Ook de oorlog heeft ons land niet kunnen redden door aan de leidende geesten meer wijsheid te verlenen. Het zal Uwe Heiligheid wel bekend zijn wat er ten onzent gebeurd is tegen de godsdienst en tegen de kloosterorden in de tijd dat ik ver van Turijn verbleef. Mijn hart is er diep van ontsteld! Heilige Vader, het kwaad is zo groot, dat menselijke middelen niet voldoende zijn om het te herstellen. Wij hebben een grote genade van God nodig, daar dat kwaad algemeen is, en zonder een wonder van God valt er niets meer van te verwachten.

"Ik ben ervan overtuigd alles gedaan te hebben wat ik kon voor het welzijn van de godsdienst en van mijn volk; doch thans voel ik mij absoluut niet meer in staat om het koningschap te vervullen, en ik wacht niets anders af dan het einde van de oorlog en het ogenblik waarop het vredesverdrag ondertekend zal worden, om af te treden en me terug te trekken in een ver verwijderd land, om mijn dagen te eindigen in vergetelheid en gebed.

"Met hernieuwde verzekeringen jegens Uwe Heiligheid van mijn levendigste erkentelijkheid vraag ik U eerbiedig om uw zegen: ik kus uw voeten en verblijf, o Allerheiligste Vader, met gevoelens van de diepste eerbied,

van Uwe Heiligheid,
de nederige en gehoorzame
dienaar en zoon
Karel Albert."

Een vorst derhalve die zulke gevoelens van godsdienstigheid en goedheid aan de dag legde, kon niet anders dan vereerd worden door zijn getrouwe onderdanen, en door zijn beschermelingen waartoe eveneens de leerlingen van Don Bosco behoorden.

Op 14 september om half vier in de ochtend keerde Karel Albert, komende van Alessandria in Turijn terug. Graaf Edoardo Mella vertelde ons dat vier van de verdreven Jezuïeten ondergebracht waren bij een vooraanstaand ingenieur, die hun leerling geweest was. Op een avond verscheen er een brigadier van de Savooise carabinieri aan zijn deur en vroeg hem: "Bent u ingenieur Sp...?"

"Om u te dienen."

"Kunnen we daar zeker van zijn?"

"Ik lieg niet: u kunt overigens binnenkomen en het ook aan mijn familie vragen."

Toen deed de brigadier enkele mannen binnenkomen die hij had meegebracht; vervolgens haalde hij een beurs tevoorschijn en, zich tot de ingenieur kerend, zei hij: "Zijne Majesteit dankt u voor de gastvrijheid die u aan de Paters Jezuïeten verleend hebt en stuurt u deze vierduizend lire om de lopende kosten te dekken."

H O O F D S T U K   X L

TERUGKEER IN HET TE KWADER URE VERLATEN ORATORIO -
HERSTEL EN VIERING VAN DE VREDE - NIEUWE KEUZE VAN JONGE
MEDEWERKERS -EDELMOEDIGE STUDENTEN - DE EERSTE SEMINARIST
IN HET ORATORIO -MILITAIRE MANOEUVRES - DE TUIN VAN
MOEDER - HET GEESTELIJK BROOD BIJ DE STOFFELIJKE MAALTIJD
- VERWONDERING OVER EEN GENERALE COMMUNIE.

Degenen die de oorzaak geweest waren van zoveel zorgen voor Don Bosco, waren een poosje doorgedaan met hun verleidelijke manier van doen om de onvoorzichtigen die hen gevolgd waren, weg te houden uit de lessen van Valdocco en Porta Nuova.

Doch niets blijft eeuwig duren. Bijna al de jongens begonnen van lieverlede het Oratorio weer te bezoeken, hetzij uit genegenheid voor Don Bosco, hetzij omdat zij na de eerste geestdrift al tot de bevinding gekomen waren dat zij met praatjesmakers te doen hadden, die zo handelden uit zucht tot wraak en niet gedreven werden door genegenheid voor de jongens; of misschien werden die dappere heren de wandelingen en het besteden van hun tijd uit liefde voor Italië al gauw moe.

Enkele tientallen gingen nog enkele maanden door met achter de ben-dehoofden aan te lopen, die toen tenslotte zelf hun laatste aanhangers in de steek lieten.

Maar Don Bosco, hoe gaarne hij ook degenen zag terugkeren die hem op zo een onbezonnen manier verlaten hadden, bepaalde dat wanneer zij naar het Oratorio wilden terugkomen, zij zich eerst één voor één bij hemzelf moesten melden, omdat hij hun iets te zeggen had. Alles liep beter af dan men verwacht had; de ophitsers lieten zich gedurende een tijdje niet meer zien en zodoende kwam er een einde aan de oorzaak van de meningsverschillen; het merendeel van de misleide jongens keerde terug, vroeg vergiffenis en beloofde gehoorzaamheid en onderwerping. Enkele van de grootsten wilden zich echter niet onderwerpen en de dwaalwegen die zij waren ingeslagen leidden hen tot een maar al te slecht einde.

Doch welk doel hadden die heren met het aanstoken van de opstandigheid? Het schijnt dat zij wilden proberen alle jongens van het Oratorio, of een gedeelte ervan naar zich toe te lokken, de leiding over hen op zich te nemen en hen volgens hun opvatting te vormen. Ook had men redenen om aan te nemen, dat een of andere geheime demagogische sluwert hij die stuitende gang van zaken de hand in het spel had. Hoe dat ook mag

zijn, als men de namen en de handigheid van de raddraaiers kende, wist men dat hun streken zeer noodlottig voor het Oratorio zouden kunnen zijn. Dat het daar niet van kwam had men te danken aan God en aan de Onbevleete Maagd Maria, die het Oratorio door middel van Don Bosco steeds beschermde en verdedigde tegen de listen van de vijand.

Don Bosco van zijn kant bleek niet wraakgierig ten aanzien van de rustverstoorders Sommigen verschenen niet meer; anderen, die naar hem toe kwamen, werden met al de genegenheid der vroegere vriendschap ontvangen en hersteld in de functies die zij eerst in het Oratorio van de H. Aloysius hadden bekleed Als men hun dwaze politieke ideeën, die ze nu hadden afgelegd, buiten beschouwing laat, waren het zeer goede priesters.

God echter, die het toelaat dat zijn dienaren vernederd worden, laat niet na op de gepaste tijd hen te verheffen, en hun tegenstanders te beschamen. De voornaamste aanstoker van de wanordelijkheden bevond zich in zulke omstandigheden, dat hij gedwongen was de steun in te roepen van Don Bosco. Toen hij zich voor enige tijd in Vertelli bevond, had hij van de Aartsbisschop een verbod gekregen om de heilige Mis op te dragen en te preken, tenzij hij een door Don Bosco afgegeven bewijs van goed gedrag kon voorleggen. Het was voor die priester geen kleinigheid, te moeten terugkeren tot degene die hij zo bestreden en zoveel leed berokkend had. Daarom probeerde hij eerst of men niet genoeg wilde nemen met een brief van de Curie van Turijn, die hij kon voorleggen, maar die werd afgewezen. Toen vroeg hij of hij dat getuigschrift per brief zou mogen vragen, maar Mgr. Alessandro d'Angennes verplichtte hem, persoonlijk naar Don Bosco te gaan en hem die gunst te vragen. Don Bosco ontving hem met grote welwillendheid, schreef graag de gewenste verklaring, erbij opmerkend, dat die theoloog al veel met hem gewerkt had ten bate van de godsdienst en het heil der zielen.

Intussen was Don Bosco bezig met de spijtige gevolgen van de bovenbedoelde desertie uit de weg te ruimen, vooral daar hij het hogere personeel dat hem was overgebleven aangewezen had om het Oratorio van de H. Aloysius, dat dat het meest nodig had, staande te houden. Daardoor bleef dat van de H. Franciscus van zijn zorgen beroofd Don Bosco vertelde ons: "Vroeger al maar in die moeilijkheden eens te meer; moest ik medewerkers zien te vinden. Uit de jongens zelf koos ik er enkele uit en plaatste die nu eens hier, dan daar temidden van de groep, en het ging steeds beter met hen. Nauwelijks kon ik de beschikking krijgen over een seminarist die mij iemand van gewicht toescheen of ik haastte mij hem aan het werk te zetten. Ik herinner me Savio Ascanio, die nauwelijks seminarist geworden was of meteen gaf ik hem de zang van de vespers, evenals een deel van de assistentie en de catechismus, zomede de leiding van verschillende andere dingen. Op die manier begon ik een beetje verlichting te bespeuren; rustig bereidde ik me op de preek voor, en terwijl een ander de litanie aanhief, kleepte ik me in de sacristie voor het geven van de zegen, zonder dat ik me met de jongens hoefde bezig te houden. Weliswaar was ik ook met die kleine helpers bij het vallen van de avond meer dood dan levend, maar intussen zou het mij zonder die medewerkers onmogelijk geweest zijn het werk voort te zetten Vooral streefde ik ernaar, er steeds slechts enkele tegelijk uit te kiezen, al naar ik er telkens enkele vond die mij voorkwamen uit het goede hout gesneden te zijn. Tegelijkertijd stelde ik alle middelen in het werk om ook een

bijzonder doel dat ik op het oog had te verwezenlijken, namelijk: vast te stellen of enkelen onder hen neiging vertoonden voor het gemeenschapsleven om hen bij me in huis te kunnen opnemen. Bovendien liet ik mijn kleine helpers niet aan zichzelf over, maar gaf hun leiding en schonk hun tegelijkertijd blijk van een zo groot mogelijk vertrouwen. Ik liet een paar van hen de dag buiten doorbrengen, bij een of andere vriend van me, anderen stuurde ik naar Castelnuovo; en nu eens nodigde ik de een, dan de ander uit om bij me te komen eten, of stond hen toe 's avonds naar Valdocco te gaan om te lezen, te schrijven, wat te praten of zich te ontspannen. Op die manier probeerde ik ook hun een tegengift te geven voor de kwaadaardige opvattingen van de tijd, om te voorkomen dat zij, zoals anderen vóór hen gedaan hadden, het oor zouden lenen aan de praatjes van de opruiers. Ik mag niet ontkennen dat ik in het begin heel wat moeite had om hen te vormen zoals ik hen graag wilde hebben, maar de besten van hen verleenden mij daarna toch werkelijk veel hulp, ook in ernstiger gevallen."

In het begin echter, toen Don Bosco die keuze deed, was hij bepaalde studenten in hun woonplaatsen gaan opzoeken, studenten die al verschillende jaren catechismusles gegeven hadden, en die nu vreedzaam hun vakantie doorbrachten. Hij had enkelen van hen nodig, om het voorbeeld te kunnen geven van activiteit in hun nieuwe omgevingen. In het begin van september begaf hij zich naar Corio om daar te preken en vond onderdak bij de familie Cresto, van wie hij al veel weldaden ontvangen had; en van daar ging hij naar Rocco di Corio, waar hij de jonge Francesco Picca uitnodigde en hem meenam naar Turijn. Die vrienden hadden zich naar al zijn verlangens geschikt, vooral toen hij naar Castelnuovo op uitstap ging.

Maar wie hem het meeste hulp verleende en hem het meest reden tot vreugde gaf was zijn eerste seminarist, een streekgenoot, Savio Ascanio, die toen zeventien jaar was.

Toen die nog een kind was, had hij door kapelaan Don Cinzano over Don Bosco horen spreken als over een ijverig en ondernemingsvol priester. Zijn vader was met hem naar Don Bosco toegegaan toen die nog in de Refugie woonde om zijn kennis van het Latijn te peilen. De heilige priester had een zo diepe indruk op hem gemaakt dat hij, toen hij het geestelijke kleding aanvaard had in het Pia Casa van de eerbiedwaardige Cottolengo, en overwegend dat het seminarie van Turijn gesloten was, van de aartsbisschoppelijke curie toestemming gevraagd en verkregen had, om niet naar het seminarie van Chieri te hoeven te gaan, ten einde Don Bosco te kunnen gaan helpen in zijn Oratorio. Dat was dus de eerste seminarist van Don Bosco: "Van het ogenblik af dat ik er in 1848 mijn intrede deed," zo vertelde hij ons, "voelde ik me zo vervuld van genegenheid voor Don Bosco, alsof hij mijn vader was. Vier jaar lang vertoefde ik als seminarist bij hem, en ook toen ik het Oratorio verliet verloor ik niets van de vroegere genegenheid en ik voelde een machtige aantrekkingskracht, die mij als een magneet naar hem toetrok. Tot zijn dood toe stond ik in een zekere vertrouwde verhouding tot hem, en hij leerde mij ook preken voor de zusters, het biechten van de jongens, lessen in de moraal geven aan de priesters en aan de seminaristen van zijn Oratorio." Savio Ascanio, die zeer onderlegd was in de moraaltheologie, waarin hij bedrevenheid verkregen had door de praktijk van het biechten, werd directeur van de Refugie, vice-rector van het Seminarie van Turijn, rector van het Aartsbisschoppelijk Seminarie van het Koninklijk Park in Turijn en was verscheidene jaren lang hoogleraar in moraaltheo-

logie aan het Convitto Ecclesiastico. Hieruit blijkt dat hij van het begin van zijn verblijf in Valdocco af, de gewijde studie zeker niet verwaarloosd had, aangezien Don Bosco degenen die bij hem woonden het grote belang daarvan leerde inzien.

De seminarist Savio Ascanio begon terstond een aandeel te nemen in alles wat Don Bosco deed om de jongens tot het Oratorio te brengen, en hem zoveel als hij kon te helpen. Don Bosco droeg hem verschillende malen op de wegen en weilanden van Valdocco te verkennen, op zoek naar de jongens die hem zo na aan het hart lagen, en die naar hem toe te brengen. Ook kreeg hij de opdracht catechismusles te gaan geven in het Oratorium van de H. Aloysius en daar toezicht te houden op de gang van zaken. Het was geen gemakkelijke taak die die voortreffelijke seminarist op de schouders was gelegd, maar opdat hij zich niet zou laten overweldigen door de moeilijkheden die hij op zijn weg ontmoette, herhaalde Don Bosco tegenover hem de woorden die hij gewoon was zijn medehelpers toe te voegen om hun kracht te geven: Esto vir: niets kan je van je stuk brengen.

Bij de seminarist Savio voegde zich Giuseppe Brosio, die voor Don Bosco eveneens een niet geringe steun werd. Die, die uit de oorlog thuisgekomen was met de bataljons van de zogenaamde scherpschutters, bij wie hij had gediend, bleef de zondagsbijeekkomsten met voorbeeldige trouw bezoeken en Don Bosco een uitermate grote genegenheid toedragen. Als hij naar het Oratorio kwam droeg hij steeds zijn militaire uniform en werd daarom door de jongens de Bersagliere genoemd. Bedreven als hij was in de manoeuvres en veldslagen, vroegen verschillende jongens hem of hij hen niet wilde africhten; hij deed dat heel graag en met toestemming van Don Bosco vormde hij een klein regiment van behendige en flinke jongens.

Ook vroegen en verkregen zij van de Regering ongeveer tweehonderd geweren zonder loop, die bij het exerceren gebruikt werden; de Bersagliere had zijn trompet, en na enige tijd beschikte het Oratorio over een zo voortreffelijk gedrilde brigade, dat zij op zijn minst met de Nationale Garde kon wedijveren. De jongens gingen er geheel in op, dien gaven zich op om er deel van uit te maken, anderen vonden het heerlijk de oefeningen, de bewegingen en gevechten gade te slaan. Bij alle grote plechtigheden zorgde de militie van het Oratorio voor een goede orde in de kerk en in de omgeving van het huis, en soms voerden zij zulke voortreffelijke oefeningen uit, dat het een genot was ernaar te kijken, zodat zij dikwijls genoeg warme bijval oogstten. Maar zowel die als de gymnastische oefeningen, uitgevoerd volgens de methode van het koninklijke leger, droegen er niet weinig toe bij om verscheidene van die jongens, die van nieuwigheden hielden en weggegaan waren, naar het Oratorio te doen terugkeren, en anderen, die graag speelden en zich onledig wilden houden met tijdeigen vermaken, wilden wel naar het Oratorio toekomen maar probeerden de kerkelijke plechtigheden te ontlopen. Het dagblad Armonia schreef soms over die militie.

Maar bij een gelegenheid veroorzaakte het kleine leger ongewild groot verdriet aan een persoon die, na Don Bosco, bij allen zeer geliefd was, dat wil zeggen aan moeder Margherita. Als goede huisvrouw had zij achter de speelplaats een tuintje aangelegd, waarin zij ijverig allerlei groenten had gezaaid en verzorgd, zoals sla, knoflook, uien, erwten, bonen, bieten, rapen en talloze andere gewassen, munt en salie niet uitgesloten. Ook had zij een klein stukje met groen voor haar ko-

nijnen. Bij gelegenheid van een grote feestdag riep de Bersagliere met tromgeroffel zijn troepen bij elkaar en verdeelde ze in twee partijen, daar hij de talrijke toeschouwers wilde onthalen op een spiegelgevecht. Intussen gaf hij de beide groepen de nodige bevelen en stelde vast, welke van de twee tenslotte zou moeten terugtrekken en doen alsof zij overwonnen waren. Daarna beval hij de overwinnaars, met het oog op de geliefde groentetuin, dat zij bij de heg zouden blijven staan. Toen de bevelen gegeven waren, weerklonk het signaal om de strijd te beginnen. De twee afdelingen stieten een luid hoera uit, en de ene partij begon van de ene kant van de speelplaats, en de andere van de tegenoverliggende zijde, allerlei bewegingen uit te voeren en de houten geweren op elkaar te richten. Door het luidruchtige geschreeuw, het laden en lossen van de wapens, het langzaam voorwaarts trekken en terugtrekken, door de nauwkeurige manoeuvres, nu eens naar rechts, dan naar links, om elkaar over en weer te verrassen, zou men gedacht hebben een echte veldslag bij te wonen. Alleen het kanongebulder ontbrak er nog aan, evenals het knetteren der geweren en het vallen van doden en gewonden. De toeschouwers verslonden het tafereel met de ogen, klaptten in de handen, riepen: "Mooi zo!" en "Bravo!" en die bijval deed de strijdgeest van de beide troepen niet weinig toenemen, zodat de overwinnende partij, in haar zucht naar de victorie, niet meer aan het gegeven bevel dacht en zo op de andere indrong, dat de strijd verplaatst werd naar de tuin van moeder Margherita. De haag wordt vernield en onder de voet gelopen; de een valt, de ander komt overeind; kortom alles wordt vertrapt en vernield. De Bersagliere schreeuwt, blaast op zijn trompet; maar het strijdrumoer en het handgeklap van de toeschouwers verdoven dat. Toen de beide groepen zich weer opstelden waren er van de tuin nauwelijks nog enkele sporen over. Bij het zien daarvan keerde de goede Margherita, misschien in de veronderstelling dat die vernieling een onderdeel van de plannen had uitgemaakt om alles nog een beetje mooier te maken, zich tot haar zoon en zei op een toon van gerechtvaardigd verwijt: "Kijk, kijk nu toch eens, Giovanni, wat de Bersagliere gedaan heeft; hij heeft mijn hele tuin bedorven."

Glimlachend antwoordde Don Bosco: "Maar moeder, wat wilt u daaraan doen? Ze zijn jong. " De generaal, die zich zwijgend terugtrok en volkomen ontdaan was over het gebeurde, vooral omdat het het misnoegen van moeder Margherita had opgewekt, sprak hij daarna weer wat moed in en, een zak karamels te voorschijn halend, gaf hij hem die om te verdelen onder de overwinnende en de overwonnen soldaten.

De tuin werd toen weer in orde gemaakt, maar niet lang daarna verdween hij helemaal om meer ruimte te bieden voor de spelen van de jongens. Giuseppe Brosio bezocht het Oratorio, waarvan hij de ziel uitmaakte, tot het jaar 1860.

Zijn trompet werd toen beschikbaar gesteld voor de loterij die in Porta Nuova gehouden werd ten behoeve van de Oratorio's, en in de catalogus van de giften staat geschreven: Trompet, schenking van een bersagliere.

Bij die aantrekkelijkheden van het Oratorio voegde Don Bosco nog een andere. Hij zorgde er namelijk ook voor dat een bepaald aantal jongens uit de stad de kost kregen. Die jongens kwamen op het vastgestelde uur voor de maaltijd van de interne jongens om gezamenlijk te eten wat de goede priester had laten bereiden, en Don Bosco vond er de grootste

voldoening in weer een goede gelegenheid gevonden te hebben om iets goeds voor hen te kunnen doen. Om te zorgen dat al degenen die het Oratorio bezochten, geen enkele uitgesloten, verscheidene keren van dat buitenkansje zouden kunnen profiteren, regelde hij het zo, dat degenen die tot de maaltijd waren toegelaten, de volgende zondag hun plaats aan anderen zouden afstaan, en zo verder, totdat de cirkel gesloten was en al zijn beschermelingen hun wekelijks gastmaal bij hem zouden hebben genoten. Dat betekende echter een aanzienlijke kostenvermeerdering voor Don Bosco en meer werk voor zijn brave moeder, tenminste gedurende een lang lang, dat wil zeggen zolang de publieke troebelen nog duurden. Met die en andere middelen, werd de opwinding die gedurende verscheidene maanden velen ertoe gebracht had zich van het Oratorio en dus van alle godvruchtige oefeningen te verwijderen, weggenomen en herwon hij de harten:

Een wonderbaarlijk feit droeg ertoe bij de jongens in hun goede voornemens te bevestigen.

In het Oratorio was een van de plechtigste feesten dat van Maria Geboorte. Ongeveer zeshonderdvijftig jongens waren wezen biechten en voorbereid op het ontvangen van de heilige Communie. Don Bosco begon met de Heilige Mis, in de veronderstelling, dat er zich, in het tabernakel voldoende gewijde hosties in ciborie bevonden. Doch die was daarentegen bijna leeg, want Giuseppe Buzzetti had vergeten een andere ciborie op het altaar te plaatsen met de hosties die geconsacreerd moesten worden, en na de opheffing bemerkte hij zijn vergetelheid, Don Bosco begon de Heilige Communie uit te delen en vreesde het ergste toen hij zo weinig hosties zag en een zo grote menigte die rond het altaar geschaard stond. Teleurgesteld bij de gedachte, dat hij er zovelen zonder het goddelijk sacrament zou moeten terugzenden, sloeg hij de ogen ten hemel en ging zonder meer verder met het uitreiken van de Communie. Maar men kan zich zijn grote verwondering voorstellen, evenals die van de arme Buzzetti, die geknield en in grote verwarring dacht aan het verdriet dat zijn vergetelheid Don Bosco zou aandoen, toen hij zag dat de hosties onder zijn handen steeds toenamen en hij zodoende aan alle jongens de Communie kon uitreiken. De weinige hosties die aanvankelijk in de kelk waren zouden, ook al werden zij gedeeld, nauwelijks voldoende geweest zijn voor een klein aantal communicanten. Toen de heilige Mis was afgelopen, vertelde Buzzetti buiten zichzelf aan zijn kameraden, waaronder er ook enkelen het gebeurde bemerkten hadden, wat er was voorgevallen, en als bewijs liet hij hun de ciborie zien die hij in de sarcistie had gereedgemaakt. Vele malen vertelde hij in de loop van zijn leven die gebeurtenis aan zijn vrienden, bereid om de waarheid ervan met een eed te bevestigen, en wij zelf waren een van die vrienden.

Don Bosco bevestigde de waarheid van dat feit op 18 oktober 1863. In een persoonlijk gesprek met enkele van zijn seminaristen, ondervroeg men hem over wat Buzzetti vertelde. Het gezicht van Don Bosco nam een ernstige uitdrukking aan en toen antwoordde hij, na een korte pauze: "Ja, er waren weinig hosties in de kelk en ondanks dat, kon ik al degenen die ter heilige Tafel naderden de Communie uitreiken; en het waren er niet weinigen. Met dat wonder wilde onze Heer Jezus Christus aantonen hoezeer hij de goede en veelvuldige Communie wenst."

Gevraagd, welke gevoelens hij toen in zijn hart bespeurde, vervolgde hij: "Ik was ontroerd, maar rustig. Ik dacht: Het wonder van de consecratie is groter dan dat der vermenigvuldiging. Maar de Heer zij zowel voor het een als het ander gezegend en geprezen." - Toen begon hij over wat anders te spreken.

H O O F D S T U K   XLI

DE ROZENKRANSKAPEL IN BECCHI - LIEFDE VAN MOEDER
MARGHERITA VOOR HAAR KLEINKIND - NIEUWE SCHOOLWETTEN EN
WIJZE MAATREGELEN VAN DON BOSCO - SCHOOL IN HET ORATORIO
VOOR OUDERE JONGENS -ONTWERP VAN EEN BAND TUSSEN DE
VERSCHILLENDE ORATORIO'S IN DE STAD - DON COCCHIS EN HET
ORATORIO VAN VANCHIGLIA - DON BOSCO WIL ONAFHANKELIJK ZIJN
- ZEKERHEID VAN EEN BLOEIENDE TOEKOMST.

Een op zichzelf onbetekenende maar voor de familie van Don Bosco prettige en gedenkwaardige gebeurtenis en vruchtbaar aan goede resultaten greep er in dat zo bewogen jaar plaats. Daar Don Bosco zich voor enkele dagen in de Becchi had teruggetrokken was hij, om de heilige Mis te kunnen opdragen, verplicht zich naar de kerk van Capriglio te begeven, ofwel naar de kapel van Morialdo, die op enkele kilometers afstand lagen en die slechts te bereiken waren langs wegen die in bepaalde seizoenen nagenoeg onbegaanbaar waren. Daarom gaf hij opdracht dat er een werk tot uitvoering zou komen dat hem zeer na aan het hart lag, namelijk dat er een vertrek op de gelijkvloerse verdieping van zijn ouderlijk huis in gereedheid gebracht zou worden om als kapel te dienen en waarvan de deur op de deel zou uitkomen. Terwijl zijn broer Giuseppe zich haastte om aan dat verlangen van Don Giovanni te voldoen, richtte die het volgende verzoek tot de Curie:

Hoogwaardige Excellentie,

De priester Bosco, Giovanni van Castelnuovo d'Asti, een deel van het jaar woonachtig in Morialdo, een gehucht van dezelfde plaats, gezien de afstand van ongeveer twee mijl tot de parochiekerk, langs slechte wegen, overwegend het geestelijke voordeel dat een kapel zou kunnen opleveren voor de bewoners van genoemde plaats:

Verzoekt Uwe Hoogwaardige Excellentie nederig de Heer pastoor van Castelnuovo, en bij verhindering van die de verzoeker zelf, te willen toestaan, een kapel in te zegenen die hier is ingericht om het Heilig Misoffer te kunnen opdragen. In de hoop op een goedgunstige beslissing, verblijft,

de verzoeker,
Don Bosco Giovanni

Intussen was, waarschijnlijk met behulp van Don Cinzano en Don Caffasso, de kapel, die voor het publiek toegankelijk moest zijn, ingericht volgens de voorschriften van het kerkelijk rechten van al het nodige voorzien, zoals altaarversieringen en de voorwerpen nodig voor het opdragen van de heilige Mis. Bij decreet van 27 september 1848 wees de vicaris-generaal Filippo Ravina uit naam van de afwezige Aartsbisschop de theoloog Antonio Cinzano, pastoor-deken van Castelnuovo aan om na te gaan of er behoorlijk voldaan was aan de kerkelijke voorschriften bij de inrichting van genoemde kapel, en die vervolgens in te zegenen. Hij verklaarde uitdrukkelijk dat de aartsbisschoppelijke en parochiale rechten onaangeraakt bleven, terwijl bovendien de Pastoor in bedoelde kapel te allen tijde en voor altijd de kerkelijke plechtigheden kon verrichten.

In het begin van oktober begaf Don Bosco zich met ongeveer zestien jongens naar de Becchi, gedeeltelijk interne, voor een ander deel externe bezoekers van het zondagsratorium. Onder hen bevond zich een zekere Castagno, die in 1902 nog leefde. Op 8 oktober zegende Don Cinzano de kapel in, die werd toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw van de Rozenkrans.

Het was het eerste vaste gebouw dat Don Bosco aan God en Onze-Lieve-Vrouw toewijdde voor de weldaden waarmee hij zo schitterend op diezelfde plaats begunstigd was. Men had op de gevel de woorden van Jacob kunnen beitelten, waarin zijn hele jeugd was samengevat: Locus iste sanctus est et ego nesciebam. De eerste dienst werd er gedaan met de grootst mogelijke plechtigheid en werd door vele mensen bijgewoond. De jongens van het Oratorio verbleven er ongeveer acht dagen, dat wil zeggen gedurende de hele noveen en het feest van Onze-Lieve-Vrouw van de Rozenkrans, de bewoners van het gehucht verblijvend met hun gezang. Toen de kapel eenmaal ingewijd was, liet Don Bosco nooit na er ieder jaar op dat tijdstip heen te gaan, tot 1869 toe, steeds vergezeld door enkele jongens van het zangkoor die zich in de loop van het afgelopen jaar buitengewoon goed gedragen hadden. Hij preekte er iedere avond van de noveen, 's morgens hoorde hij er biecht en deelde hij de Communie uit om het de bewoners van het gehucht gemakkelijk te maken, die daar allen uiterst voldaan over waren. De Salesianen zetten die vrome traditie ononderbroken voort. Een zeer groot aantal bezoekers ontving er de sacramenten. Vele jongens kwamen uit Chieri, uit Buttigliera, uit Castelnuovo en uit andere dorpen in de buurt en ook van verre om hun geweten voor Don Bosco open te leggen.

Op de dag van het feest diende een omgekeerde kuip, die op de deel gezet en met doeken overdekt was, en die eerst als hakblok gediend had voor het vlees dat voor de jongens bestemd was, als preekstoel, waarop Don Bosco, of een andere priester die uitgenodigd was om de verhevenheid van de Heilige Rozenkrans te verkondigen plaatsnam. Het is op die preekstoel, dat Don Cagliero op zekere dag bij het houden van een lofredede op Onze-Lieve-Vrouw, ten aanschouwe van een dichte en aandachtig luisterende menigte, plotseling geen grond meer onder de voeten voelde, in de diepte zonk en verdween, tot levendige hilariteit van zijn toehoorders. Daar de kapel te klein was, bleef de muziek en het koor met de mensen buiten in de openlucht staan. De ene keer was het vuurwerk, een andermaal een toneelstukje, waarmee de vreugde van de dag werd besloten.

Wanneer Don Bosco zich naar de parochiekerk van Castelnuovo begaf; kwamen er velen naar hem toe om raad en onderrichting. Allen volgden

daarna graag zijn heilige Mis, en zijn uiteenzetting in de preek, zozeer werden zij omgetrokken door zijn voorbeeld en deugdzaamheid.

Zulke getuigenissen herhaalde pastoor Don Cinzano wel honderdmaal, en van de vele blijken van genegenheid voor Don Bosco en zijn jongens willen wij vermelden, dat hij de jongens op een dag gedurende die noeven in zijn huis ten eten nodigde, terwijl het er toen toch meer dan honderd waren. Zij trokken er met muziek naartoe, met toneeluitrustingen, vuurpijlen en luchtballonnen. Zij zaten er dan rond een dikke polenta geschaard en die lieten zij zich bij de klanken van de muziek en in opgewekte stemming voortreffelijk smaken. Onnodig te zeggen dat brood, wijn, pietanza en fruit in overvloedige mate voorradig waren om iedereen zijn bekomst te verschaffen. En de goede pastoor achtte zichzelf gelukkig en erkentelijk voor een bezoek dat hem zo welgevallig was. Die tafel werd ieder jaar aangerecht tot het jaar 1870 toe, want dat was het laatste jaar van zijn leven.

Enkele dagen na het feest van de Heilige Rozenkrans, haastte Don Bosco zich naar Turijn terug. Om te voldoen aan het verzoek van zijn moeder en van zijn broer Giuseppe, nam hij zijn neefje Francesco, van ongeveer acht jaar met zich mee, om hem een opvoeding en ontwikkeling te geven die bij zijn afkomst paste. Hoewel Giuseppe, door de vele diensten die hij steeds in het Oratorio bewees, een groot deel van de kosten vergoedde, verlangde Don Bosco toch ook dat zijn neef op dezelfde manier behandeld zou worden als de overige in huis opgenomen leerlingen en dat hij het gemeenschappelijke leven met hen zou delen. Hij had een afkeer van gunsten, die de na-ijver in de hand werken. Hij moest daar echter van afzien om het gevoelige hart van zijn moeder niet te zeer te bedroeven, die wilde dat de jongen aan dezelfde tafel zou eten als zijn oom. Niettemin verklaarde Giacomelli, dat hij dikwijls gemerkt had dat Don Bosco een dergelijke bevoorrechtiging ongaarne zag. Hoewel hij voor zijn verwanten de levendigste genegenheid koesterde, wilde hij toch ook te werk gaan volgens de genade en niet volgens de beweeggronden van de natuur.

Intussen was er op 4 oktober een nieuwe wet afgekondigd op het openbaar onderwijs, waarmede een einde gemaakt werd aan de schoolregeling van het jaar 1822. Geleidelijk aan te werk gaande, werd er in de opvoedingsinstituten wel enige godsdienstige praktijk behouden, de zondagsmis en een triduüm met preek ter voorbereiding van het paasfeest; doch aan de kerkelijke overheid werd het recht ontnomen, geestelijke leiders te benoemen en toezicht uit te oefenen op het godsdienstondericht aan de universiteiten en de openbare en particuliere scholen. Het onderwijs werd in hoofdzaak geseclariseerd. De seminaries werden genadiglijk ongemoeid gelaten en bleven volledig onderworpen aan de bisschoppen; doch de studie, die daar verricht werd, werd waardeloos verklaard voor de examens en graden van de regeringsscholen, wanneer zij de nieuwe regelingen niet uitvoerden.

Don Bosco begreep onmiddellijk de noodzaak om talloze katholieke instellingen op te richten; tot iedere prijs, want hoe zouden de bisschoppen anders gerust kunnen zijn omtrent de rechtzinnigheid van het godsdienstonderwijs dat gegeven zou worden door meesters die van hun gezag onafhankelijk zouden zijn? Hij was al lange tijd bezig met het ontwerpen van grootse plannen voor de christelijke opvoeding van de jeugd, en zijn vooruitziende blik had hem ertoe aangezet voort te gaan

met het geven van catechismusonderricht in verschillende scholen van de stad. Zijn vrees werd thans bewaarheid.

Af en toe had hij tijd kunnen vinden om de universiteit te bezoeken en enkele colleges in de letterkunde bij te wonen van de beroemde Pier Alessandro Paravia; en terwijl hij daar zijn voordeel mee deed, en zijn geschriften vervolmaakte door een steeds beter taalgebruik bij zijn zo aangeboren manier om ideeën te verwerken en ze met grote eenvoud uit te drukken, leerde hij tegelijkertijd de geest kennen die er in de colleges heerste. Ook moest hij een tegenover de Kerk steeds groeiende ongunstige gezindheid vaststellen, zowel bij de studenten als bij de leeraars. Op zekere dag hoorde hij de professor in de pedagogie en filosofie, Berti Domenico zeggen tegen zijn talrijke toehoorders: "Eens was het onderwijs volkomen in de hand van de priesters, en thans is het nodig dat het in handen van de leken overgaat. De tijd zal komen waarin de geestelijkheid wanneer zij iets wil leren naar onze scholen zal moeten komen." Dat was de wens van de sektariërs, die zich intussen haastten iedere onderworpenheid aan priesters van zich af te schudden. En inderdaad verklaarde Cristoforo Negri, president van de Raad van toezicht der Universiteit, in een brief van 8 december, dat er een einde was gekomen aan iedere inmenging van het bisschoppelijke gezag aan de Universiteit; aan de examens mocht door geen enkele vertegenwoordiger van de Prokanselier worden deelgenomen, en het was aan de kandidaten verboden de stellingen van hun in het openbaar te verdedigen proefschriften aan de bisschoppelijke goedkeuring te onderwerpen. De universiteit bezat ook een theologische faculteit, zodat in alle colleges de deur geopend bleef voor ongeloof en ketterijen: en er was geen buitensporige leer of zij werd er aangeleerd en volgehouden, in het bijzonder vooral wat het gezag en de rechten van de Paus en van de katholieke Kerk betrof. Vergeefs tekenden de bisschoppen protest aan. Enkel onder hen verboden hun seminaristen de universitaire colleges te volgen en er graden te behalen; anderen deden alsof het hun niet aanging, en lieten hun diocesanen hun studie van de theologie voortzetten en het doctoraat behalen.

Don Bosco neigde naar het standpunt van die laatsten, en hij gaf daarvan blijk tegenover de Bisschop van Ivrea. In de stellige overtuiging, dat die wet vele jaren zou blijven gelden, was hij van oordeel dat seminaristen en priesters van beproefde deugd en ontwikkeling, zouden doorgaan met de graden te behalen, vooral die welke noodzakelijk waren voor de verschillende takken van onderwijs aan de gymnasia, lyceums en ook aan de Universiteiten. Het was voldoende hen te waarschuwen en ter zijde te staan, opdat zij de gevreesde gevaren van geestelijk bederf zouden weten te vermijden.

Hij merkte op dat dat het enige middel was, waardoor de Kerk op middellijke wijze invloed zou kunnen uitoefenen op het openbaar onderwijs; dat, daar de rijen van de beste leraren tegenwoordig gedund waren, anderen hun plaats zouden innemen, aangetast door valse beginselen; en dat men door anders te handelen op de duur de hele jeugd aan de tegenstanders zou overleveren.

Terwijl hij aldus verstandig over de toekomst nadacht, nam zijn ijver voor het Oratorio steeds toe. Vandaar dat hij, om te verhinderen dat de jongens ook op werkdagen, en vooral de minder standvastige en

minder volgzamen onder hen, zich naar het rumoer van de pleinen zouden begeven, geen geschikter middel om hen tot zich te trekken vond, dan de grootste zorg voor hun onderrichting. Daarom breidde hij de avondlessen aanzienlijk uit, zodat er meer dan driehonderd jongens gebruik van konden maken. Vervolgens verdubbelde hij zijn inspanning met on-overtreffbare zelfverloochening, trok van de ene klas naar de andere om de jongens allen vruchtbaar te doen werken, terwijl hij de nieuwe en zo begeerde jeugdige lesgevers uitkoos en aanwijzingen gaf. Geen spoor van de doorgestane beroeringen bleef er nog over.

Maar het waren niet allemaal jongens die naar die scholen kwamen. Bijna een honderdtal waren volwassenen die door Don Bosco waren uitgenodigd, ongeletterden, van wie het merendeel snorren en baarden droegen.

Zij werden in een afzonderlijk vertrek ondergebracht en luisterden, volgzzaam als kinderen. Hij had een bijzondere en merkwaardige methode om hun het alfabet te leren, waarbij hij gebruik maakte van spitsvondige geestigheden, aardige vergelijkingen waar de leerlingen plezier in hadden, en hij prentte hun de letters scherp in de geest die hij op het bord schreef. Hij tekende bijvoorbeeld een O, en die deelde hij dan doormidden met een loodrechte lijn: het linker gedeelte was dan een C, het rechter deel een D. En zo ging hij door, rechte en kromme lijnen tekenend, wegvegend, toevoegend, maar alles volgens een logische samenhang om geen verwarring bij de leerlingen te verwekken. Wanneer hij op die manier het hele alfabet had afgewerkt, begon hij de letters in lettergrepen te groeperen en woorden te vormen. Herhaaldelijk lieten enkele van zijn jeugdige leraren, onder wie Giacomo Bellia, hun klassen even in de steek om te kijken naar zijn vindingrijke methode, waar ze veel plezier aan hadden.

Hoewel zijn leerlingen niet aan geestesarbeid gewoon waren, leerden zij op een bewonderenswaardige manier, en na korte tijd konden zij behoorlijk vloeiend lezen en naderhand ook schrijven. Nooit gaf hij les zonder er ook wat catechismus bij te leren. Af en toe zijn les onderbrekend, of ook wel aan het einde ervan, vertelde hij stichtende verhaaltjes die de godsvrucht of de liefde of een of andere bijzondere deugd in de harten plantten. En hij beëindigde iedere les telkens met het zingen van een vroom lied.

Toen hij hen voldoende wegwijs gemaakt had, stond hij zijn leraarsplaats aan Giacomo Bellia af, die niet ouder was dan zestien jaar en aan wie de leerlingen met evenveel aandacht het oor verleenden. Maar toch kwam Don Bosco af en toe een bezoek in die klas brengen en meermaalen les geven in het schrijven of rekenen. En vooral deed hij dat laatste, toen de minister van landbouw en handel op 15 december de bisschoppen uitnodigde om medewerking te verlenen bij de invoering van het decimale stelsel door dat op de seminaries te doen onderrichten. Die les vooral bekleedde een belangrijke plaats in zijn plannen van verstandige verdediging.

Zijn volwassen leerlingen, die in de volgende jaren toenamen in aantal, voldeden hem ook in het opzicht dat hem bijzonder na aan het hart lag, te weten het redden van hun zielen; en toen zij bovendien plezier waren beginnen te krijgen in de kerkelijke plechtigheden, zag men hen na korte tijd zelfs op het zangkoor, en samen met de interne leerlingen op het priesterkoor om de psalmen en de antifonen van de Vespers te zingen. Don Bosco zorgde er ook voor dat degenen die geen

werk hadden, ergens geplaatst werden, zodat hij degenen die dat nodig hadden ook met geld hielp.

Terwijl er dus een volkomen vrede heerste in het Oratorio van de H. Franciscus van Sales, begonnen enkele van de oude medewerkers van Don Bosco, kloosterlingen zowel als wereldgeestelijken, in de laatste maanden van het jaar de vrees uit te spreken, dat de meningsverschillen zich zouden herhalen, en dat die uiteindelijk het zo goed begonnen werk van de zondagsoratorio's volkomen zouden vernietigen. Daarom ontwierpen zij een plan om de al bestaande en die welke nog gesticht zouden worden, als het ware in een unie bijeen te brengen, afhankelijk van een soort van raadgevende vergadering, die de stoffelijke en morele belangen ervan zou beschermen en die een soort van scheidsgerecht zou vormen voor vraagstukken die er onder de verschillende Oratorio's zouden ontstaan. Valdocco meegerekend, waren er in Turijn drie, die voor de volksjongens bestemd waren. Dat van de H. Aloysius van de Porta Nuova, hoewel door Don Bosco gesticht, trachtte zich zelfstandig te maken, daar een van de theologen die het bestuurden er blijk van had gegeven onafhankelijk te willen zijn. Het derde Oratorio was dat van Vanchiglia, een voorstad niet ver van de Po, grotendeels bewoond door arme lieden, en die toen tot de parochie van de Annunziata behoorde. Zij was door de viale di S. Maurizio van de stad gescheiden; en tegenwoordig loopt er de corso Regina Margherita doorheen met haar prachtige huizen. Daar leverden de huurders van een groep huizen die de Moschino genoemd werd de politie dag en nacht veel werk. Daar in de buurt was Don Giovanni Cocchi, toen kapelaan van de parochie, met een soortgelijk doel voor ogen als dat van Don Bosco, in 1840 een bepaald aantal jongens beginnen bijeen te brengen in enkele vertrekken van de Moschino. In 1847 ging hij op 25 februari vervolgens een huurcontract aan voor een speelplaats met twee schuren, gelegen aan de via San Luca voor 800 lire per jaar. Eigenaars daarvan waren de advocaat Ludovico Daziani, gouverneur van Sassari, volksvertegenwoordiger en later senator, en de advocaat Alessandro Bronzini Zappelloni. Daar verzamelde hij talrijke jongelieden van gevorderde leeftijd om zich heen met het doel hen gymnastische oefeningen te laten maken, militaire spelletjes te doen en soortgelijke dingen. Vooral het springen was er erg geliefd en bekend, en als de jongens wilden zeggen dat ze naar dat Oratorio gingen, zeiden ze altijd: "We gaan springen bij Don Cocchis." Intussen hield die ijverige priester met dat middel de jongens ver van gevaarlijke en minder zedelijke ontspanning en dat betekende een niet geringe verdienste. Met die onderneming verwierf hij zich de sympathie van markiezin Barolo, markies Roberto d'Azeglio, en van Gabriele Cappello, ook Moncalvo genoemd.

Men verlangde derhalve tot iedere prijs dat Don Dosco één organisatie zou vormen met Don Cocchis, die, van onberispelijk gedrag, ook, zoals zoveel andere goede priesters, geestdriftig was voor politieke ideeën waar Don Bosco niet van wilde en nooit van zou willen weten. Iedere dag echter hoorde men berichten die voedsel gaven aan die hartstochten die na de nederlaag van Karel Albert feller geworden waren en tezelfdertijd onrustiger door de hoop op een heropleving De Sicilianen hadden de Napolitaanse troepen van het hele eiland verjaagd met uitzondering van de citadel van Messina. In Rome verlangde men van de Paus een oorlogsverklaring aan Oostenrijk, en de Oostenrijkers, die geprobeerd hadden Bologna te bezetten, waren heftig aangevallen door de burgers en gedwongen zich terug te trekken. In Toscane kon de Groothertog voortaan

niet meer regeren, en het gepeupel door Gavazzi opgeruid tegen de geestelijkheid en het leger, veroorzaakte bloedige botsingen. Venetië hield te midden van zijn laguna's nog het vaandel van de onafhankelijkheid hoog, geblokkeerd door vijanden die zich op het vasteland verschanst hadden. In Italië weerklonk aanhoudend de kreet: "Weg met de vreemdeling! Leve Pius IX!" - doch de overheersende sekten werkten onvermoeid voor de Italiaanse Republiek. Oostenrijk dat bezaaid was met ruïnes en lijken; scheen al spoedig tot onmacht gedoemd. Hongarije had een verbit-terde oorlog met Kroatië gevoerd, dat het aan zich probeerde te onderwerpen. Wenen was in opstand gekomen, en na vergeefs geholpen te zijn door een Hongaars leger, had het na bloedige offers bij aanvallen en bombardementen van 6 tot 31 oktober, zijn poorten voor de keizerlijke troepen moeten openen. Op 2 december; toen Keizer Ferdinand afstand had moeten doen van de troon, werd hij opgevolgd door zijn neef Frans Jozef; en van dat ogenblik af riep Hongarije de republiek uit en voerde een verschrikkelijke strijd tegen de Oostenrijkse legers, die zou duren tot september van het volgende jaar.

Hoe zou het dan mogelijk zijn, dat de verhitte hoofden in Turijn van gedachte zouden veranderen; of zich in toom zouden houden, terwijl er aanhoudend maar kranten gelezen werden, die op duizenderlei manier heftig steun boden aan wettig en geheiligd gewaande verlangens? En Don Bosco, die niet hield van een opgewondenheid waardoor de geesten van een waarlijk apostolische zending werden afgeleid, wilde niet opnieuw een proef nemen die hem al bittere vruchten had opgeleverd.

Intussen werd er een commissie van zijn vrienden benoemd, onder wie een Lazarist Durando, de theoloog Ortalda en de Eerwaarde Heer Peyron: daarvan was vanaf het begin ook kanunnik Lorenzo Gastaldi lid. De kanunnik deed zijn best om Don Bosco te bewegen het plan te aanvaarden, zich aan de genoemde commissie te onderwerpen en de reglementen of statuten te aanvaarden die hem zouden worden voorgelegd. Tegelijkertijd verzekerde hij hem dat de commissie hem zelfs financiële hulp zou bieden alsook op andere manieren, dat tot groot voordeel van zijn onderneming. Ten slotte trachtte men Don Bosco ertoe te bewegen dat hij dan eenvoudig directeur van Valdocco zou worden.

In een voorbereidende en plenaire conferentie, die de eerste en de laatste was, liet Don Bosco; na de redeneringen van kanunnik Gastaldi te hebben angehoord, in de eerste plaats opmerken dat een dergelijke bond geen zin had en antwoordde: "Laten we beginnen met het Oratorio van Van-chiglia: Don Cocchis is een en al geestdrift voor de gymnastiek, en om de jongens naar zich toe te halen laat hij voor stokken en geweren zorgen: maar de godsdienstige elementen in zijn Oratorio zijn nagenoeg verwaarloosd. Ik echter ben van oordeel, dat voor ons de stok het woord van God moet zijn en de andere wapenen zijn de biecht en de veelvuldige communie. Ik waardeer de ontspanning enkel als middel, om de jongens tot de catechismus te brengen. De andere verschillende Oratoriohoofden zijn overigens, de een meer, de ander minder, verwickeld in politieke harts-tochten en hun preken zijn dikwijls geen godsdienstige onderrichtingen, doch veeleer politieke redevoeringen. Ik echter wens mij volstrekt niet in politieke zaken te mengen. Hoe is het dus mogelijk; mensen in een verband samen te brengen die er zulke tegengestelde opvattingen op nahouden en zulke ongelijke middelen gebruiken? Niettemin veroordeel ik niemand ... en ik wens op dezelfde manier behandeld te worden ... Laten we dus zo afspreken:

Omnis spiritus laudet Dominum! U, mijnheer de kanunnik, hebt een weloverwogen plan: voert dat uit en maakt er het beste van: de gelegenheden om nieuwe Oratorios op te richten ontbreken u niet. Ook ik heb mijn plan; ik zie de voordelen ervan, alsook de middelen en ik help het vooruit; iedereen gaat zijn gang in zijn eigen straatje. Waar het om gaat is, dat er iets goeds verricht wordt. Vervolgens heb ik behoefte aan zelfstandigheid, en wanneer ik me moet omgeven met veel jongens, heb ik priesters nodig, en seminaristen, mensen die volkomen van mij afhangen en niet van anderen."

"Dus," merkte de heer Durando op, "dus u wilt een Congregatie stichten?"

"Laat het een Congregatie zijn, laat het zijn wat het wil, ik heb de behoefte Oratorio's op te richten, kapellen, kerken, catechiseercursussen, scholen, en zonder personeel dat mij toegedaan is kan ik niets beginnen."

"Maar hoe wilt u dat alles ondernemen! Daar zijn lokalen en veel geld voor nodig."

"En dat niet alleen! Ze zijn nodig. En ze zullen er komen!"

Toen stond de heer Durando op en zei: "Hier baat geen redeneren meer."

En zo eindigde dan die poging, die door loffelijke bedoelingen was ingegeven, maar niet verstandig overdacht. Men noemde zijn volharding stijfhoofdigheid; hij werd uitgelachen, ook door zijn intiemste vrienden, maar hij bleef onbewogen aan zijn programma vasthouden. Niet lang daarna, toen hij het met enkele van zijn eerste seminaristen over dat feit had, herhaalde hij wat hij al zo vaak gezegd had; en zijn woorden werden bewaard in een geschrift dat men ons ter hand stelde: "Ik schrok nergens van omdat ik wist, en dat was een geruststelling voor me, dat de Heer zou zijn voortgegaan met zijn werk en het vervuld hebben door middel van de jongens zelf, die in het Oratorio waren gevormd; en in de gevel van een huis, dat later gebouwd werd op het terrein van het huis Pionardi, zag ik nog voor het bestond, met grote letters geschreven staan: "Hic nomen meum. Hinc inde exhibit gloria mea..." En ik ben steeds doorggegaan met de gedachte, dat ik tijdig de beschikking zou hebben over wie me zouden willen helpen."

"En van wie waren die woorden?" vroegen de seminaristen.

"Die waren van de Heer," antwoordde hij; "ik zou ze al op dat huis geschreven hebben, ware het niet dat men iemand de gelegenheid moet geven ons van hoogmoed te beschuldigen!"

H O O F D S T U K   XLII

AANKOOP VAN HET HUIS MORETTA - VLUCHT VAN PIUS IX UIT
ROME - DREIGEMENTEN VAN DE OPINIONE TEGEN DE BISSCHOPPEN
- DOOD VAN DE THEOLOOG GUALA - HET MINISTERIE GIOBERTI -
WEDERVERKOOP VAN HET HUIS MORETTA

Het opschrift dat Don Bosco in zijn droom gelezen had HINC INDE was een duidelijke toespeling op deze en gene zijde van de via della Giardiniera. En aan gene zijde lag het terrein waarop later de Kerk van Maria Hulp der Christenen en het huis Moretta werden opgericht. Dat had kelders en stallen, nieuwe bewoonbare vertrekken gelijkvloers, en langs twee trappen bereikte men de bovenste verdieping, waar een langgerekt balkon toegang gaf tot nog negen andere kamers. In de buurt was een bron met drinkbaar water. Voor en achter het huis lag een weiland, en de totale oppervlakte van dat landgoed bedroeg 0,2219 hectare. Aan de oostkant grensde het aan het bekende weiland van de gebroeders Filippi, waar de toegangsdeur op uitzag; aan de zuidzijde grensde het aan het goed van de heer Rocci; aan de westkant aan de weg naar Valdocco, en aan de noordzijde lag een weiland, dat toebehoorde aan het Seminarie van Turijn en deels ook aan de heer Rocci; dat was die van de dromen van Don Bosco. De priester Giovanni Antonio Moretta, de eigenaar van dat huis, was in 1847 gestorven en zijn executeur testamentair had het in de openbare verkoop gebracht.

Wij hebben al gezegd dat, daar de gevaren voor bederf van de onachtzame jeugd steeds groter werden, Don Bosco, Don Borel en hun helpers eveneens waren toegenomen in vuur en ijver ten bate van de jongens. Don Bosco had toen meer dan ooit ingezien hoe nodig het was een groter aantal bij zich op te nemen in het begonnen Hospitium en op veiliger manier het werk van het zondagsratorio te verzekeren. Daarom wilde hij ook de avondklassen uitbreiden, vooral voor de ouderen; en daar slaagde hij in, zoals de lezer al begrepen zal hebben. Tot dat doel had hij geprobeerd het hele huis Pinardi te kopen, maar hij was niet geslaagd, wijl die heer, hoewel hij zijn prijs al verlaagd had, niet minder dan zestigduizend lire vroeg, een prijs die waarlijk nog buitensporig hoog genoeg was.

Op het goede ogenblik kwam dus het huis Moretta te koop en Don Bosco had besloten het tot iedere prijs te kopen. Daarom was hij op 9 maart 1848 persoonlijk naar de verkoping gegaan, had bij eerste bieding een som van 10.000 lire ingezet en terwijl hij telkens met honderd lire oobod, was hij tot 11.800 gekomen, voor welke prijs hem het hele terrein

met opbouw werd toegewezen daar er niemand hoger bood. De 1ste april was hij in het bezit ervan gekomen en hij was van plan het Oratorio daarheen over te brengen en het gastenverblijf uit te breiden en over een groter aantal lokalen te beschikken om de vreemdelingen gemakkelijker onder te brengen. Voor zulke gasten was hij steeds zeer tegemoetkomend en hij liet ook die vreemdelingen aan zijn tafel toe, van wie hij verwachtte dat een dergelijke ontvangst hun zowel naar lichaam als naar ziel van nut zou kunnen zijn.

Op 4 december werd door notaris Galeazzi de akte der overeenkomst van 9 maart gepasseerd. Don Bosco betaalde een eerste bedrag van 601 lire en 75 centiemen en 396,25 voor het fruit, wat een zeker teken is dat hij er krap voorzat Niettemin bedroeg het aantal geherbergde jongens dertig, gekozen uit degenen die het meest verlaten en het ergst aan gevaren blootgesteld waren.

Terwijl Don Bosco zich met die onderneming bezighield, hadden er zich in de hoofdstad van de katholieke wereld ernstige gebeurtenissen ontwikkeld. De revolutionairen, die zich wilden ontdoen van de Vorst van Rome om daarna het gezag van de Paus omver te werpen en het kruis te vertrappen, brachten op 15 november op klaarlichte dag zijn eerste minister Pelligrino Rossi met een dolksteek om het leven en zetten daarna het volk onder schandelijke voorwendsels tot de opstand aan. Een bende sektariërs en hun volgelingen omsingelden het paleis van het Quirinaal dat door de Paus bewoond werd; zij ontwapenden de garde, stelden er kanonnen op dreigden met verschrikkelijke plundering. De opstandelingen, die met geweren gewapend waren, doorzeefden het paleis met kogels, en monseigneur Palma, secretaris van Pius IX viel, in het voorhoofd getroffen, op slag dood neer. Wat moest de Paus op dat hoogst moeilijke ogenblik doen? De vlucht nemen of zich als slachtoffer gevangen geven aan de opstandelingen?

Pius IX was op dat ogenblik nog onzeker ervan, of hij in Rome moest blijven ten koste van zijn eigen leven, ofwel zijn heil zou moeten zoeken in de vlucht. Doch alsof de Voorzienigheid het zo wilde, ontving hij enkele uren daarvoor uit Frankrijk een kostbare gift met een sympathieke brief. Het geschenk was de kleine kelk, waarin Pius VI het Heilig Sacrament als zijn metgezel en vertrooster had meegenomen, toen de Fransen hem in 1799 uit Rome wegsleurden en naar de andere zijde van de Alpen brachten om daar in gevangenschap te sterven in de stad Valence. De brief was afkomstig van monseigneur Pietro Chatrousse, bisschop van genoemde stad, en vergezelde het genoemde geschenk aan de Paus. Hij luidde onder meer als volgt: "Als erfgenaam van de naam, van de troon, van de deugden, van de moed, en als het ware ook van de moeilijkheden van de grote Pius VI, stelt U, Heilige Vader, misschien nog enige prijs op die kleine, inderdaad, maar belangrijke relikwie, die, naar ik hoop, niet voor hetzelfde doel zal behoeven te dienen. En toch, wie is het gegeven de verborgen plannen van God te doorschouwen in de beproevingen, die zijn voorzienigheid Uwe Heiligheid voorbereid?" (1). De plaatsvervanger van Jesus Christus ontving dat geschenk en die brief als een aan-

---

(1) Gravin Spaur. Relazione del viaggio di Pio IX a Gaeta.

wijzing uit de hemel en maakte een einde aan iedere twijfel Hij besloot zichzelf en de waardigheid van de Heilige Stoel te redden door de vlucht te nemen, het gezegde in praktijk brengend dat Jezus Christus zelf ons naliet in het Evangelie met die woorden: "Wanneer men u in de ene stad vervolgt, vlucht dan naar een andere: Cum persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam (1).

Toen daarom de avond van de 23ste november gekomen was, en het bewolkte weer en de duistere nacht het vertrek van de Souverein van Rome onmogelijk schenen te maken, trad Pius IX zijn particuliere kapel binnen en stortte een vurig gebed tot de gekruiste Jesus, aan wie hij diens Plaatsvervanger aanbeval. Daarna stond hij op, trok andere kleren aan, en vermomd en vergezeld van een enkele bediende, met een lantaren in de hand, ging hij door een geheime deur, doorkruiste lange gangen, en met de hulp van de Hemel slaagde hij erin aan de waakzaamheid van zijn moordenaars te ontkomen. Op een afgesproken plaats trof hij graaf Spaur, ambassadeur van de Koning van Beieren, die hem opwachtte met zijn karos en hem naar het koninkrijk Napels bracht. Pius IX bereikte gezond en wel Gaeta op de avond van de 25ste november.

Op die wijze werden de twee vorsten, die naar het zeggen van hun tegenstanders zelf de eersten waren die het tijdperk der vrijheid geopend hadden, ook de eersten die de bittere gevolgen ervan moesten ondergaan.

Indien het ongeluk van de wettige en beminde Souverein de jongens van het Oratorio bijzonder diep trof, de schandelijke schurkenstreek, bedreven tegen de persoon van de Plaatsvervanger van Jezus Christus vulde hun ziel met een onbeschrijflijke droefheid. Later zullen we nog spreken over het bewijs van kinderlijke liefde dat zij hem in zijn ballingschap schonken en hoe zij daarvoor door hem werden beloond.

De bisschoppen van Piëmont schreven openbare gebeden voor, en zij spraken verheven woorden over het Pauselijk gezag en over de schade die Italië werd toegebracht doordat de Paus uit zijn Staten verdreven was. En ze schreven ook aan de Paus over hun smart nu hij in ballingschap vertoefde, maar zij spraken ook hun bewondering uit, troostten hem en verzekerden hem dat zij, geestelijkheid en volk, met hem waren, en beloofden hem gebeden, en vroegen hem om zijn zegen voor zichzelf, raad, en vertroosting in een zo lange strijd. De liberale en sektarische partij had geprobeerd hun het zwijgen op te leggen. Zo dreigde de Opinione:

"Thans zullen eindelijk alle openbare aangelegenheden in handen zijn van degenen die vastbesloten zijn het kwaad met wortel en tak uit te roeien en die pastoors zullen slaan die de geheimzinnige scepter wilden gebruiken om met intriganten, verleiders en bedriegers een a-nationale partij te vormen." Er was de lasterlijke opdringerigheid van een sektariër voor nodig om zulke zinnen neer te schrijven, die evenwel wizen op het nabije gevaar van een vervolging.

Bij die oorzaak van levendige smart voegde zich voor Don Bosco nog een andere. Op 6 december stierf de theoloog Guala op de leeftijd van 73 jaar, overgegeven aan Gods heilige wil en tevreden in het besef hij zijn

---

(1) MT. , 10,23.

instelling in handen van Don Cafasso kon achterlaten, die kort tevoren benoemd was tot rector van de kerk van de H. Franciscus van Assisi. Hij kreeg een schitterende begrafenis, waaraan meer dan 400 priesters in koorhemd deelnamen onder wie Don Bosco niet ontbrak. Onder algemene droefenis werd hij naar het kerkhof gedragen en begraven op een stukje grond dat hijzelf gekocht had. In zijn testament liet hij Don Cafasso zijn vermogen na, dat meerdere honderden duizenden lire bedroeg; en die erfenis, gevoegd bij de grote sommen die hij van vele liefdadige en godvruchtige personen ontving, stelde hem in staat de armen rijkelijk te helpen evenals alle liefdadige en religieuze instellingen.

Intussen beloofde de door de regering gevolgde politiek weinig goeds voor Kerk en Staat.

Op 16 december 1848 was Vincenzo Gioberti voorzitter geworden van het Ministerie met de portefeuille van buitenlandse zaken. Het verlangen en de noodzakelijkheid om steun te vinden voor de nieuwe oorlog die men voorbereidde tegen Oostenrijk deed hem vergeefs naar Parijs gaan om de hulp in te roepen van de Franse Republiek. Die weigering was een van de redenen die de Piëmontese regering ertoe bracht zich op de Paus te wreken. Men trachtte Pius IX te verhinderen een beroep te doen op buitenlandse hulp om zijn regering te herstellen, en tezelfdertijd niet toe te staan, dat de republikeinse beweging de monarchie zou verdringen. Niettemin stuurde Gioberti een boodschapper naar Gaeta met een uitnodiging aan de Paus om naar Rome terug te keren, begeleid en beschermd door de Piëmontese troepen, en er het democratisch ministerie te handhaven dat er gevormd was; en wanneer dat niet mogelijk mocht zijn, dat hij zijn intrek zou nemen in een stad van de Sardijnse Staten om daar veilig te zijn. Daar de Paus daar niet op inging, besloot Gioberti Ancona te bezetten; maar dat wilde Carlo Alberto niet. Toen besloot hij de Savoïse troepen het door de republikeinen in opstand gebrachte Toscane te laten binnentrekken, om het terug te geven aan de Groothertog. Doch daar de andere ministers zich tegen dat plan verzetten, kwam hij op 22 februari 1849 plotseling als minister ten val en zou nooit meer die zetel innemen. Het is waarschijnlijk dat hij de bevelen van de sekten niet volkomen had willen opvolgen.

Gioberti neigde ertoe, kracht bij te zetten aan de ideeën van orde en gematigdheid en dat vond geen goedkeuring bij zijn collega's van het ministerie. Met Kerstmis, dat door de jongens van het Oratorio met de gebruikelijke godsvrucht en plechtigheid gevierd werd, hadden de ministers een weinig vreugdevol geschenk voor de clerus voorbereid.

Op 25 december 1848 durfde minister Urbano Ratazzi het aan, een aanmatigend beledigend schrijven te richten aan alle bisschoppen van het koninkrijk, waarin hij hen erop wees dat in de geschriften, circulaires, en herderlijke brieven zij zich zouden hebben te onthouden van iedere uitlating, hoe ook, die geïnterpreteerd zou kunnen worden als gericht tegen politieke personen en dat, wanneer zij op het gebied van de politiek wilden treden, zij zich te richten hadden naar de inzichten, bedoelingen en beslissingen van de Regering.

Dezelfde dag richtte de minister van financiën, Vincenzo Ricci een vertrouwelijke brief aan de directeuren der belastingen waarin hij hun schreef: De regering moet een nauwkeurig inzicht hebben in de goederen die in het bezit zijn van de religieuze genootschappen, van de Economa-

to Generale, van de inkomsten der bisdommen, van de kapittels en van andere soortgelijke instellingen. Bovendien droeg hij hen op het aantal en de omvang na te gaan van al de klokken van de kerken, eveneens van de gewijde voorwerpen van goud en zilver of andere kostbare metalen. Tot slot vroeg hij hen die opdracht met omzichtigheid uit te voeren. Verder ging de regering voor het ogenblik niet.

Zij hield echter niet op met ernaar te streven tot schade van de geestelijkheid nieuwe inbeslagnemingen en nieuwe belastingen te verzinnen. Om de schijn te bewaren van nog enige eerbied te koesteren voor de kerkelijke onschendbaarheid, onderhandelde de minister met de Apostolische Nuntius om te verkrijgen dat de H. Stoel de geestelijkheid zou toestaan deel te nemen aan de staatslening; nodig om de oorlogsschade te betalen die tweeënzeventig miljoen, honderddrieënnegentig duizend lire bedroeg.

Zo kwam het einde van het jaar 1848 en voor 1849 kon men weinig betere tijden verwachten. Don Bosco ondervond echter een grote troost doordat hij zijn werk vermeerderd zag met de aankoop van het huis Moretta. De goddelijke Voorzienigheid stond hem echter slechts voor iets meer dan een jaar toe er gebruik van te maken, daar het huis Pinardi en geen ander nu eenmaal bestemd was om de zetel van het zondagsratorium en van het Hospitium te zijn. Hij was inderdaad al begonnen met de architectonische onderdelen van het nieuwe onderdak naar behoefte te laten herstellen. Doch na enkele pogingen moest men vaststellen dat de muren wegens slecht materiaal en nog minder degelijke bouw tegen de werkzaamheden niet bestand waren, zodat men het werk noodgedwongen moest uitstellen. Bovendien was er voor de herstellingswerkzaamheden een heel grote som nodig, terwijl hij nog niet het grootste deel van de verschuldigde prijs voor de koop, dat wil zeggen elfduizend lire en de lopende interest ter beschikking had. Tegelijkertijd moest hij zorgen voor wat zijn jongens voor hun onderhoud nodig hadden. De belastingen namen toe, de zaken gingen slecht, de dringende behoefte om de gezinnen van in de strijd gesneuvelde soldaten te steunen, de groeiende ellende die zich onder het volk deed voelen, dat alles eiste meer aalmoezen van hem. Toen Don Bosco zag, dat hij niet zo gauw een degelijk huis kon hebben om zijn Instituut beter uit te rusten en te vergroten, nam hij zich gelaten voor, betere tijden af te wachten. Hij besloot daarom het huis Moretta weer te verkopen. Hij verdeelde de koop in twee gedeelten, evenals het aangrenzende terrein, en ieder deel werd aan verschillende kopers toegewezen en hij haalde er zodoende nog een belangrijke winst uit. De eerste wederverkoop vond plaats op 8 maart 1849 en de tweede op 10 april de andere op 1 juni. Zo bevrijdde hij zich van zijn schuld en er bleef hem nog genoeg over om zijn Hospitium voor enige tijd te onderhouden.

H O O F D S T U K   X L I I I

MORAALLESSEN IN HET ORATORIO - AANMOEDIGING VAN DE
AARTSBISSCHOP - VOORAANSTAANDE PRIESTERS DIE NAAR DON
BOSCO KOMEN LUISTEREN - RAADGEVINGEN VOOR HET BIECHTEN
VAN DE JONGENS - ENKELE RICHTLIJNEN VOOR DE PREEK -
SLUITING VAN HET CONVITTO ECCLESIASTICO EN UITSLUITING
VAN DE EXTERNEN - VERGADERINGEN VAN THEOLOGEN -
BLIJVENDE LIEFDE VAN DON BOSCO VOOR DE GEWIJDE
WETENSCHAPPEN.

In 1876 zei Don Bosco tegen Don Michele Rua, tegen Don Celestino Durando en Don Giulio Barberis: "Toen ik mijn tenten in Valdocco op-sloeg, had ik uitsluitend twee of drie dingen op het oog: de jongens en wat hun belang aanging, de uitoefening van mijn priesterambt en de moraalstudie." Het is dus opmerkelijk dat hij zo volhardend was in die studie, waarin zijn priesterleerlingen zich moesten verdiepen, wanneer zij volkomen het doel van hun roeping willen bereiken, door de zielen te redden van de gelovigen en van zichzelf. Men hoeft zichzelf niets wijs te maken. "Zonder de kennis der ziel bereikt men niets goeds; en wie te haastig loopt zal vallen."(1)

Don Bosco was een meester in die wetenschap.

Enkele priesters die met hem in het Convict waren geweest, en andere vrienden van hem, die hij in het Seminarie had achtergelaten, kwamen, wanneer zij priester gewijd waren en doordat zij uit het getuigenis van Don Cafasso wisten hoe bedreven Don Bosco was in de moraaltheologie, terwijl ze als externen de voordrachten volgden die in het Convict gegeven werden, eveneens in de eerste dagen naar de Refugie en later op bepaalde vastgestelde dagen naar het huis Pinardi, opdat Don Bosco met hen de verwerkte leerstof nog eens zou doornemen. Wat hen bovenal aantrok was de zeldzame degelijkheid van Don Bosco in de manier waarop hij hun inzicht in de stof gaf, waarmee zij, wanneer het overheersende beginsel eenmaal gegeven was, heel gemakkelijk doordrongen tot de veelvuldige en verschillende consequenties der praktische gevallen. Tot dat gehoor behoorden voor het merendeel geestelijken die hun studie wilden bekorten en spoedig het

---

(1) Spr. 19, 2.

biechtexamen wilden afleggen, om dan in een of andere voorstad als kape-
laan, leraar of onderpastoor aan het werk te gaan. Mgr. Frasoni had Don
Bosco er bijzonder toe aangezet dat repetitorswerk op zich te nemen.

Inderdaad, afgezien van de wetenschap, vervulde hij het hart van
zijn toehoorders met zijn brandende liefde voor het sacrament der boete-
doening. Hij bezielde hen met alle ijver de redding der zielen na te
streven. Hij spoorde hen ertoe aan, steeds gereed te zijn om bij ieder
verzoek biecht te horen, en soms hebben wij hem horen zeggen: "Het is
gewenst dat een priester zoveel eet, dat hij zonder moeite al een half
uur na afloop van zijn maaltijd in de biechtstoel plaats kan nemen." En
hij volgde zelf en gaf ook aan anderen de belangrijke raad van Don Ca-
fasso, die gewoon was tegen de priesters te zeggen: "Wilt ge dat er meer
gebiecht wordt in uw kerken? Doe dan twee dingen. 1. Spreek er dikwijls
over op de preekstoel. 2. Maakt het de gelovigen gemakkelijk om te gaan
biechten, dan kunt ge er zeker van zijn dat de mensen dikwijls zullen
komen biechten."

Wie ijverig naar hem kwamen luisteren waren de theoloog Nasi, Tri-
vero, Carpano, Giordano, de beide Vola's, Don Rademaker, Don Deamicis,
Don Palazzolo, Don Giacomelli en vele anderen. Soms ook waren aanwezig
de theoloog der collegiale kerk Eugenio Galletti die later Bisschop van
Alba werd. Mgr. Solari die bij hem moraalstudie deed, verzekerde ons dat
hij onder de leiding van een dergelijk meester veel studeerde. Er zij
aan toegevoegd dat enkelen van de bovengenoemde personen, die heel on-
derlegd waren in de theologie, de lessen bezochten, omdat Don Bosco
steeds op een bijzondere wijze de punten behandelde die op de jeugd be-
trekking hadden, en hoe men die op korte tijd en vruchtbaar kon biech-
ten. Door tal van gewetensgevallen uiteen te zetten, leerde hij hoe men
moest ondervragen, hoe te oordelen over de schuld, de naaste gelegen-
heid wegnemen, zich te verzekeren van een goede gesteltenis en de onmis-
bare onderrichting te geven aan de meest verhardden. Het was wonderbaar-
lijk zo gemakkelijk en kort als hij de biecht maakte. En tegelijkertijd
leerde hij op honderd en meer manieren de voorzichtigheid in het spre-
ken betrachten. Tegen een jongen bijvoorbeeld die gebiecht had dat hij
gevloekt had, wilde hij niet hebben dat de biechtvader een nadere toe-
lichting vroeg door het beledigende epitheton uit te spreken verbonden
met de Heilige Naam van God, maar alleen zou vragen: "Heb je gezegd dat
de Heer ongetrouw is?" - En hij deed dat omdat een dergelijke uitdruk-
king in de mond van een priester hem een gruwel was.

Ook beval hij warm aan, de biecht niet lastig en vervelend te ma-
ken, door ongeduld aan de dag te leggen of door kwaad te worden, omdat
het dan heel gemakkelijk kon gebeuren dat de jongens niets meer zeiden
en daardoor de ene heiligschennis op de andere zouden stapelen; maar
men moest met alle liefde te werk gaan en het vertrouwen van de jongens
winnen. Hij drong er echter op aan dat men een grote terughoudendheid
in het gesprek tegenover de jongens in acht zou nemen. Als regel: nooit
biechthoren in een afgezonderde ruimte zonder getuigen. Nooit de biech-
teling te dicht benaderen. Nooit tedere gebaren van welke aard ook en
onder geen enkel voorwendsel. Het woord dat een waarachtig verlangen
naar het heil van de ziel uitdrukt, was het woord dat de harten moest
openen. En Don Bosco bezat een schat van dergelijke woorden en hij beval
ze zijn vrijwillige leerlingen warm aan: hoe kort en scherp als een
bliksemflits die gevoelens ook mochten zijn, men wekte er verdriet door
op.

Wanneer hij dergelijke conferenties hield gaf hij ook dikwijls richtlijnen voor het preken en voor het lesgeven in de catechismus aan het volk en aan de jongens. Wij willen hier niet in herhaling treden van wat hij zei, daar wij dat elders al gedaan hebben. Twee dingen willen we er echter aan toevoegen. Het eerste is dat volgens het gebruik, dat in ieder diocees ingeburgerd was, hij er de voorkeur aan gaf dat er gepreekt zou worden in het Piëmontees dialect, opdat het woord Gods des te beter tot de toehoorders zou doordringen. Daarom maakte hij zelf en zijn medewerkers van 1841 tot 1850 uitsluitend van dat dialect gebruik. Later echter, toen er meer scholen gekomen waren en er jongens uit alle delen van Italië en ook uit andere landen kwamen, gebruikte hij de Italiaanse taal, zoals ze op heel het schiereiland gebruikt werd. Maar in het Oratorio werd het grootste deel van de avondlessen, tot bijna 1865 toe, in dialect gegeven, te meer daar de jongens genoten van de geestige uitdrukkingen en volkse gezegden waarvan dat dialect overliep. Don Bosco wilde dat de jongens hem zouden begrijpen en zich ontwikkelen. In zijn Reglement voor de zondagsoratoria dringt hij er met een wijs vermaan op aan, dat de predikanten de eeuwige waarheden met grote duidelijkheid moeten uiteenzetten. (1)

Het tweede punt dat wij niet willen verwaarlozen is de aanbeveling die hij geeft, om bij het preken of ook wel in persoonlijke gesprekken nooit de bezwaren van de goddelozen tegen het geloof te berde te brengen, om die te bestrijden, wanneer die bezwaren niet algemeen bij de toehoorders gekend zijn, en alleen in het geval waarin men gedwongen is dat ter verdediging van Gods eer te doen. - Het is voldoende te verklaren en aan te tonen dat God iets geleerd of bevolen heeft, en men verstore nooit in een ziel de eenvoud van het geloof.

Op zekere dag vertelde een priester in aanwezigheid van enkele jongens aan Don Bosco, dat de brutaliteit van een protestantse schrijver

---

(1) De stof van de preken en onderrichtingen. - 1. De stof voor de preken en voor de onderrichtingen moet gekozen en aangepast worden met het oog op de jeugd, en zoveel mogelijk verlicht worden met voorbeelden, gelijkenissen en geloofswaarheden. - 2. De voorbeelden worden ontleend aan de Heilige Schrift, de Kerkgeschiedenis, aan de Heilige Vaders, of aan gezaghebbende schrijvers. Maar men onthoude zich van verhalen die de lachlust zouden kunnen opwekken ten aanzien van de waarheden van het geloof. Gelijkenissen worden graag gehoord, maar ze moeten handelen over bekende dingen, of die gemakkelijk door de toehoorders te begrijpen zijn; zij moeten goed bestudeerd zijn en wezen een duidelijke en aan de toegesproken personen aangepaste toelichting. - 3. Men denke er wel om, dat de voorbeelden alleen dienen om de waarheden van het geloof te bevestigen, die tevoren al bewezen moeten zijn. De gelijkenissen hebben vervolgens alleen tot taak een bewezen of te bewijzen waarheid te illustreren. De preken worden in het Italiaans gehouden, maar zo eenvoudig en populair mogelijk, en zo nodig make men ook gebruik van het dialect van de streek. Het doet er niet toe of het om jongens en andere toehoorders gaat, die uitgelezen Italiaans verstaan; wie een voortreffelijke uiteenzetting begrijpt, begrijpt nog beter een populaire uiteenzetting, ook in het Piëmontees. - 4. De preken moeten nooit langer duren dan een half uur, want onze H. Franciscus van Sales zegt, dat het beter is dat de predikant het verlangen achterlaat om gehoord te worden en nooit vervelen mag. En vooral de jeugd heeft dat nodig, en wil ook wel luisteren, maar de grootste zorg dient betracht te worden om nooit teveel van zijn gehoor te eisen of het te vervelen. - 5. Degenen die zich verwaardigen om naar het Oratorio te komen, om het woord van God te verklaren, worden warm verzocht zo duidelijk en populair mogelijk te zijn; zij moeten zo te werk gaan, dat de toehoorders op ieder punt van de uiteenzetting begrijpen, welke deugd hun wordt ingescherpt, of welke ondeugd berispt.

zover gegaan was dat hij een volkomen verzonnen uitvoerig en misdadig verhaal had uitgegeven tegen het sacrament van de biecht, waarin hij beweerde dat het Vierde Lateraans Concilie die voor eigen doeleinden had ingesteld, en hij noemde denkbeeldige personen met naam en toenaam, van wie hij beweerde dat zij het voorstel hadden ontworpen, bestreden of goedgekeurd. Don Bosco zweeg, maar toen de jongens weg waren, zei hij tegen die geestelijke: "Hebt u, alvorens te spreken, er wel goed over nagedacht, wat voor een indruk uw woorden op de ziel van die jongens zouden kunnen maken? Hebt u er wel op gelet hoe aandachtig zij luisterden terwijl u sprak?" - "Ik zei dat om hen te doen inzien, hoe de leugen het wapen van de vijanden van de godsdienst is!" - "En hebt u daar het bewijs van geleverd? En hebben de jongens het begrepen? En waarom is het nodig zulke kletspraat veel te uitvoerig weer te geven? De tegenwerpingen worden onmiddellijk begrepen, maar om die uit de weg te ruimen is er verstand nodig, kennis en aanzienlijke tijd. Bij jongens sticht ook een begin van twijfel veel kwaad; en sommige indrukken werken lang na; en in sommige omstandigheden zijn ze niet minder dan ruïneus."

De bedoelde lessen gedijsden aanzienlijk door het volgende feit. Een slechte geest was ook in het Convitto Ecclesiastico doorgedrongen. De jeugdige priesters en seminaristen waren geestdriftig geworden voor de politieke nieuwigheden en door de oorlog tegen Oostenrijk; en door de lectuur van bepaalde boeken en kranten, hadden niet volkomen rechtzinnige ideeën over de tijdelijke macht en over de kloosterorden wortel geschoten in de geest van velen onder hen. Vergeefs had Don Cafasso op vaderlijke wijze hun ingeprent zich verre van die beweging te houden, die een kwaad inhiel dat tot schade van Kerk en maatschappij zou leiden. Maar zij bleven hardnekkig vasthouden aan hun inzichten, begaven zich iedere dag in twistgesprekken en zongen de hymnen ter ere van Italië. Don Cafasso zou wel graag radicale maatregelen hebben willen nemen; maar de voorzichtigheid, door de uitzonderlijke omstandigheden van die tijd vereist, weerhield hem daarvan. Op het juiste ogenblik bereikte hem toen de vraag van de regering om lokalen beschikbaar te stellen voor het onderbrengen van de soldaten, en de bewoners van het Convict, die tot de verschillende diocesen van Piëmont behoorden, waren toen naar hun respectieve huizen teruggezonden. Het was toen dat Don Bosco van Don Cafasso het verzoek had ontvangen om zijn voordrachten over de moraal voort te zetten, ook om de bewoners van het Convict die in Turijn woonden er profijt van te laten trekken; en gezien bij het heropenen van het Convict, er geen openbare voordrachten meer gehouden werden voor de externe leerlingen, - grotendeels als gevolg van de betreurenswaardige onlusten, - liet Don Bosco ook enkele van dien tot zijn lessen toe.

Ongeveer zes jaar lang ging Don Bosco door, zonder enige vergoeding, met het geven van die lessen en geregeld conferenties te houden. Kanunnik Ravina, vicaris-generaal, had grote waardering voor zijn kennis. Wanneer degenen die les bij hem gehad hadden zich bij de Curie aanboden voor het examen voor de bevoegdheid van biechtvader en een briefje voorlegden waarin Don Bosco geschreven had sufficiënter instructus kregen zij meest- al de toelating, zonder examen te moeten afleggen.

Een verlengstuk van die lessen was een andere bijeenkomst waarvan Don Bosco bepaald had dat zij iedere week zou plaatsvinden in Valdocco, om steeds voorzichtig te werk te gaan bij de ontwikkeling van zijn Ora-

torio's. Er waren personen van bijzondere godsvrucht en kennis, zoals de theoloog Borel en de theoloog Morialdo Robert, de twee gebroeders Vola en eveneens anderen die de conferentie bijwoonden en de uitnodiging van Don Bosco nooit onbeantwoord lieten. Het uiteindelijke doel daarvan was, de middelen te bestuderen om zich steeds beter in te spannen voor de heiliging van de jongens en elkaar wederkerig te helpen bij het overwinnen van de moeilijkheden die de vijand van alle goeds deed oprijzen. Don Felice Reviglio was ooggetuige van die bijeenkomsten.

Don Bosco ging daarom door met de studie van de moraaltheologie ook wanneer het hem niet meer mogelijk was die lessen voort te zetten. Dikwijls, zo vertelde ons Mgr. Cagliero, stelde hij oplossingen van principiële gevallen en kwesties voor aan de meest vooraanstaande theologen van de stad, en heel vaak keurden die geleerden na een ernstig dispuut zijn conclusies goed. Ook trachtte hij zich te bekwamen in het kerkelijk recht en af en toe belegde hij een gedachtewisseling met zijn vriend kannunnik Lorenzo Gastaldi, die, wegens zijn studies aan de universiteit van Turijn, er enkele meningen op nahield, die niet helemaal in overeenstemming waren met de leer die in Rome werd onderricht. Heel zijn leven was hij trouwens gewoon dikwijls conferenties te beleggen met vooraanstaande kenners van het kerkelijke recht en vooral met Pater Rostagno, die een diepe kennis bezat op dat gebied en zelfs professor was aan de katholieke universiteit van Leuven. In de meningsverschillen tussen Kerk en Staat, tussen de Bisschoppen en de kloosterorden, stelde hij zich nauwkeurig op de hoogte van de bepalingen en uitspraken van de H.Stoel en van de Concilies, en met zijn wonderbaarlijk geheugen betekende dat een voortdurende toeneming van kennis die hij nimmer meer vergat. De voortdurende werkzaamheid van de geest van Don Bosco was waarlijk bewonderenswaardig.

H O O F D S T U K   XLIV

EEN GROET UIT LISSABON EN HERINNERING AAN HET ORATORIO VAN TURIJN - DOOD VAN ANTONIO BOSCO - SLECHTE BOEKEN EN ONZEDELIJKE TONEELSTUKKEN - ERNSTIGE BELEDIGINGEN VAN DE GEESTELIJKHEID EN VAN DON BOSCO - GODDELOZE DAGBLADEN EN PROTESTEN VAN DE BISSCHOPPEN - BEVOORRECHTING VAN DE SEKTARISCHE DAGBLADEN BOVEN DE KATHOLIEKE - DON BOSCO GEEFT HET TIJDSCHRIFT UIT: "DE JEUGDVRIEND" - ZIJN DOEL EN DE VERKREGEN RESULTATEN - ZIJN RONDSCHRIJVEN VOOR HET VERKRIJGEN VAN SUBSIDIES VOOR DIE UITGAVE - OORZAKEN VAN ZIJN TERUGTREKKING UIT HET JOURNALISTIEKE KAMP - NARE FINANCIËLE CONSEQUENTIES - DE AFKEER VAN DON BOSCO OM ZICH MET POLITIEK BEZIG TE HOUDEN - ZIJN MIDDEL OM DE KATHOLIEKE BLADEN TE VERSPREIDEN - DE MENING VAN DON BOSCO OVER HET LEZEN VAN DAGBLADEN.

In 1849 hadden de meesten van hen, die vanaf het begin gekant schenen tegen het werk van Don Bosco, hun mening betreffende hem gewijzigd, toen zij de voortreffelijke resultaten ervan zagen. Temeer daar zijn leven, als verheven voorbeeld en vervuld van verdiensten, een klaarlijk bewijs van zijn juiste bedoelingen was. Hoewel nog geen enkele krant en geen enkel boek gewag gemaakt had van het wonderbaarlijke dat Don Bosco uitstraalde, was niettemin de overtuiging heel verbreid dat hij van Onze-Lieve-Vrouw buitengewone genaden verkregen had en eveneens dat hij wonderen verrichtte. Don Michele Rua en Don Savio Ascanio geven het uitvoerigste getuigenis van onze verzekering.

De roem van het Oratorio van Turijn had trouwens al de grenzen van Italië overschreden, doordat de adellijke familie Rademaker, die heel intiem was met Don Bosco en de weldadige uitwerkingen van bovennatuurlijke gaven ondervonden had, in augustus van het voorafgaande jaar in Genua was scheep gegaan om terug te keren naar Portugal. Die heren waren het begin van de betrekkingen, die later, met het verloop van tijd, de volgelingen van de H. Franciscus van Sales naar hun vaderland zouden brengen. D. Daniele Rademaker schreef op 9 januari 1849 aan Don Bosco

vanuit Lissabon, en sprak hem over zijn aankomst in die hoofdstad, over de hartelijke ontvangst van verwanten en vrienden die zoveel jaren lang hun familieleden niet meer gezien hadden, over de betreuenswaardige toestand waarin de godsdienst in dat land verkeerde, over het vertrek van een oorlogsschip, dat door de Portugese regering ter beschikking was gesteld van Pius IX, over de ziekte van zijn zuster, voor wie hij ook uit naam van zijn moeder om vurige gebeden vroeg. En hij besloot met te zeggen: "Ik zal Uw eerwaarde nooit vergeten. Laat u mij eens wat nieuws weten, u kunt zich niet voorstellen hoeveel belang ik erin stel. Is uw gezondheid nog goed? Bloeit het Oratorio van de H. Franciscus van Sales nog steeds? Is het erg talrijk? Zal de feestdag van de H. Franciscus van Sales, die u de laatste jaren gewoon was te vieren, ook dat jaar weer gevierd worden? Wordt het Oratorio van Porta Nuova onder de leiding van de theoloog Carpano nog steeds druk bezocht? Kunt u mij iets nieuws vertellen over de heren theologen Vola, Bosio, Carpano, Borel, Palazzolo, Borghi? ... Doet u de groeten van mijn moeder aan mevrouw de barones Nasi en van mij aan de theoloog Nasi en aan al de andere bovengenoemde. Alvorens mijn brief te sluiten wens ik u alle geluk dat u maar verlangen kunt, vooral voor het lopende jaar 1849 dat, als God wil, een jaar moge zijn van vreugde voor zijn Heilige Kerk, en niet van verdriet of strijd, zoals het afgelopen jaar 1848 dat geweest is."

Die gelukwensen zouden jammer genoeg niet bewaarheid worden en voor Don Bosco zelf begon het jaar met groot verdriet. Antonio, zijn stiefbroer, die nu en dan naar het Oratorio kwam om moeder Margherita en Don Giovanni te bezoeken, stierf op 18 januari. Na enkele dagen van een ziek- te die niet kwaadaardig scheen, was hij nagenoeg plots overleden. Don Bosco, die juist op het punt stond naar de Becchi te vertrekken, ontving het droevige bericht van zijn broer Giuseppe. Terwijl hij nooit een gelegenheid had laten voorbijgaan om zijn oprechte genegenheid tegenover zijn broer te betonen - hoezeer die ook van hem mocht verschillen en hem tegengewerkt had, - nam hij, nu Antonio gestorven was, de zorg voor diens beide kinderen op zich. Een van hen, Francesco, nam hij naderhand in het Oratorio op, liet hem het schrijven leren en vormde hem tot een goede christen. De ander, die in de Becchi gebleven was, werd door Don Bosco geholpen als dat nodig was. Zo wreken zich de heiligen, die geen wrok of antipathie kennen. Don Rua, die ruim dertig jaar lang zo intiem met Don Bosco omging, bewonderde steeds de goedheid, waarmee hij zijn halfbroer bejegende, en nooit hoorde hij een kwaad woord of zich beklagen over hem.

Maar het verdriet dat Don Bosco ondervond door de dood van Antonio was nog niets vergeleken bij de pijn die een welhaast satanisch geschrift hem aandeed. De protestanten en sektariërs waren met die uitgave begonnen en gingen jaar na jaar door met de onvoorzichtigen te bederven. Bijna alle romans, alle drama's, de poëtische geschriften waren nu eens meer, dan weer minder tegen de godsdienst en de goede zeden gericht. Zij kwamen in handen van het volk en men zong de onzedelijke Piëmontese liedjes van Angelo Brofferio. Boeken werden in eindeloze aantallen verspreid, die met aanstotelijke illustraties de schandelijkste ondeugden in triomf onder de mensen rondroegen. Er was een einde gekomen aan het geroep van Leve Pius IX, men verkocht thans openlijk de smerigste karikaturen van de Paus. Een waar mierennest van historici spande samen om de waarheid geweld aan te doen; zij hadden zich tot doel ge-

steld de gelijkheid van alle erediensten te propageren, de vernietiging van het katholicisme; alles wat de godsdienst betreft gaven zij in een vertekend perspectief weer; zij stelden de Kerk voor als altijd gekant tegen de beschaving, en de Paus als de persoonlijke vijand van Italië.

De schouwburgen op hun beurt waren erop uit, de slechtste harts-tochten te vleien; en dat gebeurde iedere dag. Met nadruk, of onder de sluier van de beeldspraak, werden verachting, spot en laster van de giftigste soort tegen ieder bevel van de kerkelijke hiërarchie gespuid. De ketters en sektariërs echter verschenen op de planken als heldhaftige, redelijke en deugdzame verdedigers van het onderdrukte volk.

Het valt dan ook niet te verwonderen dat de priesters en zelfs de Bisschoppen dikwijls in de straten van de stad beledigd werden. Zelfs Don Bosco werd niet gespaard, en aan de feiten die we hierboven al verhaald hebben zullen we er enkele toevoegen, waarvan de meeste in de loop van verschillende jaren voorvielen.

Soms waagden groepen jongelui het een danspartij te organiseren op de weide vlak voor de ingang van het Oratorio, en Don Bosco begaf zich geheel alleen temidden van de dansparen. Misschien hadden ze wel graag gewild dat hij tegen hen te keer zou gaan, zodat zij hem met grove en beledigende woorden van antwoord konden dienen. Maar Don Bosco nodigde hen zo beminnelijk uit zich te willen terugtrekken en niet zijn al begonnen kerkdiensten te verstoren, zodat ze niet wisten wat ze moesten zeggen. Zij deden nog wel een zwakke poging om te blijven doorgaan, zich beroepend op hun voorgewend recht om van de openbare weg gebruik te maken, en sputterden nog wat tegen, maar al gauw gaven zij het op en gingen ergens anders heen. Wie gaf Don Bosco zoveel macht over zulke onopgevoede gemoederen?

"Heel vaak", zo vertelde Don Rua, "zag ik, als ik met hem over de straat ging, of een plein van de stad overstak, dat hij beledigd werd door kleine en grote vlegels. Hij onderging dat met alle geduld van de wereld. Als hij een vriendelijk woord tegen hen kon zeggen, liet hij het niet na. Maar als hij dat niet kon, doordat de afstand te groot was, of doordat de beledigers van een al te slechte soort waren of door andere omstandigheden, dan vervolgde hij volkomen rustig zijn weg, zonder ook maar even blijk ervan te geven, dat het hem iets aanging."

Giuseppe Brosio voegde daaraan toe: "Als Don Bosco over de weg liep, die tegenwoordig de Regina Margherita heet, was er altijd een benede schooiertjes die de priester najouwden of onnette liedjes zongen. Op zekere dag, toen ik met hem over straat liep, hoorde ik de gebruikelijke beledigingen roepen, zodat ze zelfs de geduldige Job geprikkeld zouden hebben. Ik beefde bij het zien van zoveel onbeschaamdheid en zou wel graag enkele oorvegen hebben uitgedeeld. Maar Don Bosco deed alsof hij niets hoorde of zag. Integendeel, hij bleef stilstaan en riep de jongens bij zich, die, na een korte aarzeling, naar hem toe kwamen. Nadat hij hen met een paar beminnelijke woorden vermaand had, kocht hij van een fruitverkoopster die in de buurt op een bank zat, de prachtigste perziken waarop hij al... zijn vrienden, zoals hij hen noemde, onthaalde."

Onder meer andere gemeenheden, probeerden de kwaadwilligen hem ook schrik aan te jagen. Toen Don Bosco en Don Giacomelli op een avond bij het invallen van de duisternis naar huis keerden, bereikten zij op een

gegeven oogenblik de Viale di Gelsi die naar de Giardiniera leidde. Plots bleef Don Bosco staan, omdat hij met zijn voet terechtgekomen was in een hoop viezigheid die de hele weg versperde. Op hetzelfde oogenblik begonnen er enkelen, die achter de heg verborgen waren, te grinniken en te spottlachen, en gaven daarmee duidelijk te kennen dat zij het geweest waren die die vuiligheid daar opzettelijk hadden gedeponeed. Don Bosco keek op en richtte zich naar de kant van waaruit het gegrinnik klonk. Don Giacomelli zei tegen hem: "Trek je toch niets aan van die vlegels."

"Nee", antwoordde Don Bosco, "maar ze zijn op mijn terrein! En hij beval de schooiers te zwijgen." - Don Giacomelli vreesde dat er een stortvloed van onbehoorlijke woorden zou volgen en in plaats daarvan was er niet een die ook maar een kik gaf. Hij hoorde niets anders dan het getrappel op de grond van de voeten van velen die hals over kop op de vlucht sloegen.

Bij een andere gelegenheid kwamen troepen van zulke jongens, die het Oratorio niet bezochten, met stenen werpen, zodat de poort van de speelplaats ervan daverde. De stenen vlogen ook over de muur en kwamen midden tussen de jongens terecht die daar aan het spelen waren. Don Bosco, die geen vrees of zwakheid kende, wanneer het ging om de verdediging van zijn leerlingen, en een einde wilde maken aan die wanordelikheden, wilde naar buiten gaan. Giuseppe Buzzetti probeerde hem tegen te houden, zeggend dat hij die kwajongens beter kon laten voor wat ze waren, dat ze er wel genoeg van zouden krijgen, maar dat niemand zich moest blootstellen aan hun projectielen. Maar Don Bosco bleef bij zijn besluit. Hij deed de deur open, nadat hij bevolen had dat niemand hem mocht nakomen, en geheel alleen begaf hij zich tegen de hagel van stenen in naar buiten om de deugnieten de les te lezen. Men zag met verwondering dat geen enkele steen hem trof in die gevaarlijke situatie, en toen hij de troep dicht genaderd was, sloegen ze ofwel hals over kop op de vlucht, ofwel ze wachtten hem op en terwijl ze de stenen uit hun handen lieten vallen lieten zij zich overreden om aan hun onbehoorlijk gedrag een einde te maken. Toen dat gebeurd was ging Don Bosco op het heuveltje zitten, waar zich thans de Kerk van Onze-Lieve-Vrouw Hulp der Christenen verheft, en bleef daar als een schildwacht zitten om toe te zien dat de vijanden niet terugkeerden. En zie langzamerhand kwamen veel van die deugnieten schoorvoetend naar hem toe en luisterden met grote aandacht en opgewektheid naar wat hij hun op een beminlijke manier begon te vertellen.

Al die kwajongensstreken waren ongetwijfeld een voortvloeijsel van de beledigingen die velen thuis en op straat door volwassenen hoorden uitkramen; en misschien ook van de kwaadaardige activiteit van protestantse agitators. Maar wie nooit ophielden met die haat aan te wakkeren, dat waren de antichristelijke dagbladen, die ieder goddelijk en menselijk gezag met voeten traden. Hun aanvallen tegen de Kerk, tegen de katholieke eredienst en de kloosters, waren iedere dag even heftig en boosaardig. De humoristische bladen stonden vol heiligschennende karikaturen. De ridders van de pen kenden geen eerbied voor de menselijke persoonlijkheid, noch voor de heiligheid van het gezin, noch voor het rechtvaardige oordeel, noch voor een onbesmeurde eer. Niets ten slotte was heilig en eerbiedwaardig dat niet door hen door het slijk gesleurd en kwaadwillig aan de spot van de massa prijsgegeven werd. Om de openbare mening op te zetten tegen Mgr. Frasoni, gingen zij door met las-

terpraatjes te drukken aan het adres van hem die ver weg was, en zij verzekerden dat hij met de schatten van zijn kerk de vijanden van de koning hielp. Zelfs Don Bosco werd niet en ook later nooit gespaard in de boosaardige artikelen van de Gazzetta del Popolo en van de Fischietto die hem spottenderwijze de heilige, de wonderdoener van Valdocco noemden, en met die benamingen gaven zij al uitdrukking aan de manier waarop hij door de besten van het volk werd beschouwd.

De Bisschoppen hadden bij het ministerie een waardig protest ingediend tegen de teugelloosheid van de pers en tegen het beledigende geschrijf over godsdienstige zaken en personen, over het geloof en de moraal. Maar de ministers schenen er zich niet om te bekommeren en in de senaat en in de kamer werd de aankondiging en de lectuur van het protest ontvangen met gegeeuw, gemompel en gegrinnik. Ook andere stappen van de Bisschoppen werden op hoon onthaald, ook al beriepen zij zich op de bestaande bepalingen en wetten.

Welke wapens bleven er dan nog over om een dergelijke opeenstapeling van laster te bestrijden? Het plaatsen van een goede pers tegenover een slechte. Wél kon later Mgr. Ketteler, aartsbisschop van Mainz, zeggen, dat wanneer de H. Paulus in onze dagen geleefd had, hij zeker journalist zou geworden zijn. De edelmoedige schrijvers van de Armonia waren dus al begonnen met dat beginsel toe te passen; maar de strijd werd al spoedig erg ongelijk. De tegenpartij was veel talrijker en driester, en voelde zich gesteund door overheidspersonen. Er ontstonden in die tijd andere katholieke bladen, zij het nog slechts weinige. De Conciliatore, de Istruttore del Popolo, het Giornale degli operai (Dagblad der Arbeiders) en de Smascheratore (De Onthuller); maar om verschillende redenen moesten bijna alle uitgaven het bijltje erbij neerleggen, enkele ervan door gebrek aan lezers.

De voornaamste oorzaak echter van de geringe verbreiding van de katholieke bladen was, dat de liberale journalistiek het eerst sinds enige tijd bezit genomen had van een onbetwist terrein, en juist op een ogenblik waarop het publiek met zoveel belangstelling politieke berichten volgde, en de berichten over een oorlog, waar haast uit ieder gezin iemand als soldaat was heengegaan. Tengevolge daarvan vonden die kranten gemakkelijk ruime aftrek, terwijl de koortsachtige en georganiseerde activiteit van hun ondernemers ze in alle delen van het Sardijnische rijk verspreidde. Sluw als zij waren, hadden zij al het voordeel gezien dat zij konden verwerven voor hun doeleinden. Het weinige verstand dat er bij het merendeel van de mensen te vinden is, maakt dat de grote massa niet zelfstandig pleegt te denken, maar denkt en oordeelt met de hersens van anderen, spreekt met de tong van anderen, en, vanzelfsprekend fier op zijn eigen onafhankelijkheid en zelfstandigheid, laat het zich bij de neus nemen en leiden door de artikelenschrijvers, wier gedachten op straat voor een stuiver te koop zijn. En ziedaar waarom de goddeloosheid van die gedachten, vermengd met de opgezweepte hartstochten van allerlei slag en met een heidense liefde voor het vaderland, een "openbare mening" vormen, die gunstig is voor de opruiers.

Don Bosco echter, die altijd en op iedere manier het heil van de zielen en vooral het morele en godsdienstige welzijn van de jeugd op het oog had, wilde de katholieke journalistiek te hulp komen. Daar het dagblad Armonia meer gericht scheen op volwassenen en op het behandelen

van openbare aangelegenheden, ontwierp hij een periodiek dat de sympathie zou kunnen verwerven van de minder ontwikkelde klasse der burgers. Hij verzekerde zich daarom van de medewerking van enkele personen, onder wie Don Carpano en Don Chiaves, en vormde met hen een commissie, die het programma aankondigde van een blaadje van politiekgodsdienstige strekking, getiteld l'Amico della gioventù - de Vriend van de Jeugd of de Jeugdvriend - en bestemd om een familiedagblad te worden. De titel politiek was er mede aan toegevoegd, omdat de aanduiding godsdienstig alleen in die dagen niet geschikt was om de belangstelling gaande te maken van degenen voor wie het blad geschreven was. Het zou tweemaal per week verschijnen en Don Bosco zou er de verantwoordelijke leider van zijn. De drukkers Giulio Speirani en Giacinto Ferrero zouden het voor hun rekening drukken en in hun drukkerij zou de zetel van de directie worden ondergebracht. De leden van de commissie zouden iedere maand een toelage ontvangen. Om de eerste drukkosten te kunnen bestrijden zond Don Bosco naast een circulaire, waar we geen exemplaar meer van hebben kunnen vinden, aan de geestelijken in de diocesen Turijn, Ivrea, Asti en Vercelli, formulieren rond voor inschrijving op aandelen. Zijn vrienden onder de pastoors en andere vooraanstaande priesters ondertekenden de formulieren en verplichtten zich tot betaling van een bepaalde som, die zijzelf konden vaststellen. Het formulier moest niet later dan de eerste dagen van februari 1849 worden toegezonden aan de leiding van het blad. Er werd echter niet voor veel aandelen ingeschreven en men haalde ongeveer 800 lire bij elkaar, dat voldoende scheen te moeten zijn om het blad in het leven te roepen. Onder de eerste inschrijvers troffen we aan kanunnik Giovanni Francesco Chioccia van Trino Vercellese, kanunnik Luigi Porliod, biechtvader in de kathedrale kerk van Aosta, de kanunnik Francesco Maria Calosso van de Collegiale kerk van Chieri, en de theoloog G.B. Bottino, pastoordeken in Bra. In het eerste kwartaal van 1849 telde het blad 137 abonnees. Het had echter veel meer lezers, daar Don Bosco het in een groot aantal onder zijn jongens verspreidde. De heer Savio Asciano en anderen vertelden ons dat zij het een nuttig blad vonden en met veel genoegen lazen. Don Bosco schreef de artikelen over politiek in het algemeen, dat wil zeggen de eigentijdse geschiedenis en vermeed het in te gaan op vraagstukken die de regering zouden kunnen interesseren. Hij vertelde stichtende feiten, nam de fouten van de dag op de korrel en aarzelde niet, op berispende toon de bladen te noemen die veeleer een dodelijke uitwerking hadden. Meestal waren zijn artikelen tegen de Gazzetta del Popolo gericht onder de titel "Flaters van de Gazzetta del Popolo", waarin hij de schandelijke godslasteringen van dat blad beantwoordde, evenals de uitvallen die het deed tegen Jezus Christus, de H. Eucharistie, de biecht, de Rozenkrans en het bestaan van de hel. Ook ging hij in tegen de boosaardige praatjes van het blad tegen de priesters, de bisschoppen en de Pausen, en tegen de "zwarte zak" van het blad, een verzameling van gemeenheden en laagheden van kwaadsprekers en lasteraars. De Jeugdvriend stichtte in die eerste tijd veel goed, doordat het blad niet alleen opbouwende stof behandelde, die op dat ogenblik actueel was, maar ook de jongens ervan weerhiel zich tot de slechte bladen te richten om nieuws te vernemen en zodoende verkeerde beginselen in zich op te nemen. Don Bosco schreef er het meeste voor en deed ook het belangrijkste administratieve werk en voerde de correspondentie. Ofschoon hij ook de beschikking had over medewerkers, dacht hij aan alles, alles ging door zijn handen en hij verbeterde zelf de drukproeven.

Drie maanden lang werd de krant regelmatig verspreid, maar in het tweede kwartaal bedroeg het aantal abonnees nog slechts 116. Don Bosco deed al wat hij kon om tot iedere prijs zijn Jeugd vriend er bovenop te helpen en met een tweede rondschriften richtte hij zich ook tot vermogende Heren zowel in de stad als in de provincie.

Hooggeachte Heer,

De vrijheid van drukpers, de inmenging van enkele bladen in godsdienstige aangelegenheden, met het oogmerk de godsdienst te onteren en te bespotten, maken de uitgave noodzakelijk van godsdienstige tijdschriften om op te komen tegen het achteruitstellen van de waarheid.

Tot dat doel verschijnt thans al drie maanden tot onze grote voldoening de Amico della Gioventù. Maar het is nodig, dat het tegengif tegen de ongodsdienstigheid, niet alleen aan de jeugd wordt toegediend, maar ook tot andere klassen van personen wordt uitgebreid, en daarom is er besloten, het blad zoveel mogelijk tot de vriend van ieder katholiek gezin te maken.

Aan die onderneming zijn veel kosten verbonden, en daar het bedrag der volgestorte aandelen daarvoor niet toereikend is, hebben wij de eer U uit te nodigen eveneens aandelen te willen nemen.

Die bestaan uit verschillende waarden: van 20, 50 en 100 frank, al naar de goede wil en mogelijkheden van de inschrijvers. Een vierde deel van de aandelen wordt betaald op het einde van de lopende maand. De rest wordt vooruit gestort voor het kwartaal. Zodra het blad voldoende zal verspreid zijn, zodat de opbrengst der abonnementen in de kosten kan voorzien, zal U worden terugbetaald wat U gestort hebt, terwijl U bovendien een gratis abonnement verleend wordt en een agio in overeenstemming met de opbrengst van het blad.

Uw bekende ijver, waardoor U zoveel goed verricht ten voordele van het volk, de liefde die U aan de dag legt voor alles wat de godsdienst betreft, doet ons hopen op Uw machtige medewerking in die door ons genomen beslissing, opdat alles zal leiden tot het instandhouden van de goede zeden en tot het behoud van de godsdienst.

U kunt ons niet alleen helpen met aandelen, doch ook door het propageren van het blad, voor welke doeleinde we U enkele nummers doen toekomen, ter verspreiding onder die personen die U gunstig kunt stemmen voor de inspanningen van wie zich als enige beloning voor zijn moeite, het behoud en de bevordering van de katholieke godsdienst voor ogen stelt.

Terwijl wij alle goeds van de hemel voor U afsmeaken hebben wij de eer te zijn,

voor de directie

Uw dienstwillige dienaar,

D. Bosco Giovanni

P.S. - De aandeelhouders in de stad wordt verzocht hun ondertekende formulieren te zenden aan de directie bij de drukkersuitgevers van het blad. In de provincie zende men die toe per post.

Die circulaire leverde niet de resultaten op, die de leden van de directie ervan verwacht hadden, omdat vele katholieken nog steeds niet overtuigd waren van de blijvende noodzaak van goede dagbladen. Maar Don Bosco verloor daarom de moed niet; het ontbrak niet aan lezers, die al over de duizend waren, maar de fondsen ontbraken en ontmoedigd begonnen de medewerkers hun steun te weigeren en zich terug te trekken. De Jeugd-vriend had nu zijn 61ste nummer verspreid en dat moest het laatste zijn. Na ruim acht maanden een eigen, vruchtbaar en onafhankelijk leven geleid te hebben, was het blaadje verenigd met de Istruttore del Popolo, een ander blad dat veel goede wil toonde en veel lezers had. Het was begonnen te verschijnen in februari 1849, geleid door een zekere De Vivaldi en telde onder zijn medewerkers de theoloog Giuseppe Berizz. De Istruttore nam de abonnees van de Jeugd-vriend bij de zijne op. Nog een maand of vier, vijf bleef Don Bosco hulp verlenen bij de samenstelling van dat tweede blad, omdat het hem van belang toescheen dat het blad een goede geest zou bewaren en voor de jongens op waardige wijze de Jeugd-vriend zou vervangen. Ook deed hij dat omdat hij zich voorgenomen had het gezag van de Paus te ondersteunen, zolang de Paus in Gaeta bleef, en hield er mee op zodra Pius IX door de Fransen weer op de pauselijke troon geplaatst werd. Zijn heengaan werd de Istruttore noodlottig, omdat dat blad later een andere leiding kreeg en in de handen viel van liberale schrijvers.

Don Bosco, wijzer geworden door de wederwaardigheden die hij bij de leiding van de krant had ondervonden, had al spoedig gemerkt dat hij door de goddelijke Voorzienigheid niet geroepen was om het ambt van journalist te blijven vervullen. Hij zag in dat zijn andere bezigheden er daardoor bij inschoten, daar hij teveel tijd moest besteden aan de lectuur en bestudering van verschillende onderwerpen, zoals van politiek-economische, publiek-rechtelijke aard of van katholieke apologie. Hij zag in, dat het in die tijd nodig was dat de katholieke journalist, indien hij niet de overheersende beginselen van de dag wilde volgen, de mogelijkheid onder ogen moest nemen om voor de rechtbank gedaagd te worden, veroordeeld om grote boeten te betalen, of te worden opgesloten in de kerkers van de citadel. Don Bosco wilde in geen geval meewerken aan het verspreiden van dwalingen, en mocht niet de kans lopen van gevaren, die zijn voornaamste zending zouden hebben geschaad. Inderdaad had de Smascheratore, gevolgd door het Giornale degli Operai, die levendig en vurig de katholieke zaak verdedigden, in april 1849 al hun eerste persproces te pakken waarover de Gezworenen uitspraak te doen hadden. Hij zag daardoor in, dat het niet raadzaam was, zich onbarmhartige vijanden te scheppen, want de polemieken met ongodsdienstige journalisten waren onvermijdelijk en de Gazzetta del Popolo had door haar geheime en klaar-blijkelijke bescherming zoveel macht, dat zij haar wil zelfs aan het parlement en de senaat kon opleggen. Bovendien voorzag hij dat het hem niet ontbroken zou hebben aan tegenstanders - de Protestanten namelijk, - die bestreden moesten worden in een als het ware bloedige strijd, die hij van begin af aan alleen zou moeten voeren. Dat hij de journalistieke loopbaan liet varen, bracht echter die troost dat uit Superga de onvergelykelijke theoloog Giacomo Margotti kwam, een leerling van de Academie daar, die in staat was de overheersende revolutionaire gedachten partij te geven. Meer dan negenendertig jaar lang zou hij, eerst als redacteur en directeur van de Armonia en daarna als stichter van de Unità Cattolica, met zijn bekwame pen niet alleen de eer van de Paus hoog-

houden, maar in de harten der Italianen een vurige liefde doen ontbranden jegens hem, de Kerk en haar heilige rechten. Hij zal de revolutie met haar eigen precedentes bestrijden, met zijn onthullingen, met de levenswijze van de mensen die hij goed kende, en met zijn eigen wapenen, waardoor hij de bewonderenswaardige polemieken van zijn eigen blad meer vruchtbaar, aantrekkelijk en onoverwinnelijk maakt; en zodoende duurde het niet lang, of het blad verkreeg een verspreiding van dertigduizend en meer exemplaren per dag.

De beperkte financiële middelen en de moeilijkheden, veroorzaakt door het ophouden van zijn krant versterkten Don Bosco's voornemen, en wij maken ook daarvan melding, omdat men daaruit kan zien hoe Don Bosco zich in moeilijkheden van financiële aard gedroeg.

Hij meende dat zijn schuld bij de drukkers voldaan was, toen hij plots een brief van die heren ontving, waarin zij hem uitnodigden hun 1.039 lire te betalen voor de drukkosten en nog eens 131 lire voor de frankeringkosten. Don Bosco bevond zich in ernstige verlegenheid. De commissie van het dagblad de Amico della gioventù was ontbonden, in de overtuiging dat zij aan al haar verplichtingen had voldaan. De Istruttore del Popolo, die in de rechten van opvolging van de Amico getreden was, en van directie veranderd was, weigerde een schuld te erkennen, die in de overeenkomst niet was voorzien. Don Bosco, alleen voor de zaak staande, vroeg opheldering en opende onderhandelingen. Meer dan duizend lire was geen onbelangrijke som voor iemand die aan alles gebrek had, en wanneer Don Cafasso hem niet te hulp is gekomen dan blijkt hieruit minstens dat het geen plicht van rechtvaardigheid betrof. Ten slotte eisten de drukkers op 20 augustus 1852 door middel van een deurwaarder van Don Bosco de betaling van het hele bedrag, vermits hij verantwoordelijk leider geweest was van de Amico della gioventù.

Om de zaak in der minne te regelen schreef Don Bosco, voordat het tot een rechtsgeding kwam, als volgt aan de drukker:

Geachte Heer,

Als gevolg van uw geacht schrijven en naar aanleiding van de mij toegezonden dagvaarding ten aanzien van de zaken der krant, heb ik gesproken met de leden van de Commissie, die aanvankelijk hoogst verwonderd waren; maar toen ik hun de dagvaarding liet zien maakten zij verschillende opwerpingen.

1. Zij verlangen ervan op de hoogte gebracht te worden welke de voorwaarden van het contract geweest zijn, en sinds wanneer overeengekomen was dat de krant voor onze en hunne rekening gemaakt zou worden.

2. Daar er bij de fusie van ons blad met de Istruttore nergens hierover gesproken is, is de overtuiging gevestigd dat alle zaken geregeld waren.

3. Zij eisen de maandelijksse toelage op, overeengekomen toen de krant voor rekening van de drukkerij was, verscheidene drukwerken die verkocht zijn en waarvan geen verrekening heeft plaatsgevonden, de opbrengst van het blad van 20 maart af tot de opheffing, de door mij getekende en aan u toevertrouwde postwissels; van al die zaken wordt geen gewag gemaakt. Dat zijn de bedenkingen van de commissie. Ik zou niet weten wat ik ertegen in zou moeten brengen.

Dat alles nu buiten beschouwing gelaten, en voor mij persoonlijk sprekend, van vriend tot vriend, en om iedere kans te omzeilen die tot verlies van de vriendschap en de naastenliefde zou kunnen leiden, wil ik afzien van iedere redenering pro en contra en u uit mijn eigen midden de som van 200 frank aanbieden, waarmee ik in geen enkel opzicht vooruit wil lopen op de verdere houding die de andere leden der commissie tegenover uw eis zullen innemen. Ik doe dat omdat het mij zeer zou spijten, na twaalf jaren van samenwerking tot wederzijdse voldoening, een relatie te verbreken tot displezier van beide partijen. Bedenk eens wat het zeggen wil voor de arme Don Bosco 200 frank te betalen!

Ik verzoek u inmiddels de uitdrukking te willen aanvaarden van mijn oprechte hoogachting en verblijf,

uw dienstwillige dienaar,

Bosco Giovanni, pr.

P.S. Ik verzoek u overigens mij een nota te willen doen toekomen van de door mij afgenomen boeken en andere mij betreffende zaken van de firma Speirani en Tortone.

De drukker was voor die redenering niet toegankelijk en nam het aanbod niet aan, maar tenslotte kwam het op 2 maart 1854 tot een regeling en Don Bosco betaalde 272 lire, inbegrepen de aan de posterijen verschuldigde 132 frank. Hoewel hij niets meer van zichzelf had, toonde hij zich toch een trouwe beheerder van wat de Heer hem voor zijn instellingen en voor zijn jongens ten goede liet komen. Hij zorgde er getrouw en volhardend voor, dat hun niets te kort gedaan werd, verhinderde dat hun nadeel werd toegebracht, zonder acht te slaan op zijn eigen ongerief; maar tegelijkertijd wist hij met zijn beminnelijke manier van doen de eisen der gerechtigheid met die van de naastenliefde te verzoenen.

Ten slotte willen we opmerken, dat de bovengenoemde feiten voor Don Bosco een grote waarschuwing inhielden, die hij dikwijls voor zijn volgelingen herhaalde, namelijk, dat de journalistiek, vooral die welke zich op enigerlei manier met politiek bezighield, hun arbeidsterrein niet was. Over dat punt had hij een verbodsbepaling geschreven voor de Regel van zijn Congregatie, die er echter uit verwijderd werd door de Heilige Congregatie voor de Bisschoppen en Regulieren, niet zozeer omdat de Kerk zich tegen een dergelijk voorschrift zou verzetten, maar omdat de te algemene formulering een bijkomende verklaring geëist zou hebben, die de voorzichtigheid op dat ogenblik verbood. Niettemin herhaalde Don Bosco voortdurend als zijn stellige overtuiging, dat de salesianen zich steeds verre zouden houden van de politieke strijd, omdat de Heer ons daar niet toe geroepen heeft, maar wel voor het belang der arme en verlaten jongens. In de Kerk is er geen gebrek aan personen die op voortreffelijke wijze die netelige en gevaarlijke kwesties weten te behandelen, want ook in een leger zijn er die bestemd zijn voor de strijd en anderen die zorgen voor het onderhoud van de troep, weer anderen die op wacht staan, of de verbindingsloopgraven maken of andere opdrachten vervullen, die alle gelijkelijk van belang zijn voor het behalen van de overwinning.

Hoewel Don Bosco zich echter in 1850 had teruggetrokken van het journalistieke strijdtoneel had hij toch op zich genomen propaganda te

maken voor de katholieke bladen, doch ongemerkt. In de koffiehuisen trof men alleen maar slechte bladen aan, en het menselijke opzicht belette de waard van zo een café zijn klanten de katholieke bladen voor te leggen. Don Bosco, en dikwijls verschillende andere personen, die hij opdroeg zijn voorbeeld te volgen, ging nu iedere dag een café binnen en terwijl hij zijn koffie dronk, vroeg hij de kelner om de Armonia of de Campana voor het nieuws van de dag.

"Die hebben we niet", antwoordde de kelner dan.

De tweede dag en de derde vroeg hij dezelfde krant, en toonde zich hoogst verwonderd dat men in een zo achtenswaardig lokaal, die degelijke krant, niet bezat. Zo ging hij soms weken aan een stuk door, totdat de waard een abonnement nam op het blad om zijn klanten tevreden te stellen. Na een of twee maanden begon hij dan een ander café te bezoeken en speelde daar hetzelfde spelletje, totdat hij de zekerheid had, dat men zich ook hier voor een jaar op een goede krant geabonneerd had. Op die manier bracht hij de katholieke bladen in het grootste deel van de cafés, en daar er steeds lezers waren die erom vroegen, bleven zij ook op de tafeltjes verschijnen. Dank zij die manier van optreden, vonden de bladen toegang tot de lokaliteiten en ook in de zaken, wat een onberekenbare weldaad voor Turijn was, waar de maçonnieke en revolutionaire pers haar voornaamste tenten had opgeslagen.

Don Bosco echter, afgezien van de gevallen waarin het gepast was van een of ander belangrijk feit kennis te nemen, onthield zich van het lezen van kranten en gaf zijn priesters en seminaristen de raad dat ook te doen, zeggend: "Die lectuur vergt veel tijd die aan ernstige studie kon besteed worden, richt de aandacht op tal van nutteloze en voor sommigen schadelijke zaken en wekt de politieke hartstochten." Ook herinnerde hij aan de waarschuwing van Don Cafasso tot de priesters van het Convict: "Ik zou liever hebben dat ge geen kranten leest onder de wandeling. Ook niet als het goede kranten zijn, omdat het publiek geen onderscheid maakt en zegt: Iedereen leest de kranten van zijn partij. En wanneer de mensen de Armonia en de Campana in uw handen zien, zullen zij zich gerechtigd wanen om de Gazzetta del Popolo en de Fischietto te lezen."

H O O F D S T U K   XLV

OORZAAK VAN DON BOSCO'S AANZIEN ONDER DE JONGENS - HET
VERLOREN EN TERUGGEKREGEN GEZICHT - EEN ZEGENING DIE VAN
KIESPIJN GENEEST - DE HONGER VAN EEN HEEL GEZIN GESTILD
MET VIER STUIVER - DON BOSCO LEEST IN DE HARTEN EN ZIET
DINGEN OP AFSTAND GEBEUREN - EEN KREUPELE VROUW
PLOTSELING GENEZEN - VAN DE DOOD NAAR HET LEVEN EN NAAR
HET PARADIJS GETUIGENISSEN - NEDERIGHEID VAN DON BOSCO -
OORDEEL VAN PATER GIUSEPPE FRANCO EN VAN DE
AARTSBISSCHOP VAN SEVILLA - WOORDEN VAN MGR. CAGLIERO

Het Oratorio van de H. Franciscus van Sales en dat van de H. Aloysius, weer gemakkelijk op orde gebracht na de korte, maar gevaarlijke politieke troebelen, hadden hun gewone loop hernomen en werden met stevige en minzame hand door Don Bosco bestuurd.

Het prestige dat hij bij zijn jongens genoot, werd veroorzaakt doordat zij voortdurend getuige waren van zijn grote deugd en ervan overtuigd dat hij werkelijk een vriend van God was. Zij beschouwden hem als een levend evangelie> als het toonbeeld van de ware priester, als het trouwe evenbeeld van Onze Heer Jezus Christus. De door hem opgenomen jongens en die van het zondagsoratorio, kleinen en groten, schreven hem sinds die jaren het vermogen toe om wonderbaarlijke dingen te kunnen doen, waarvan zij verzekerden dat hij ze gedaan had, en met het toeneemen der jaren zouden zij die onwrikbare overtuiging nooit verliezen. Wij hebben het honderden horen vertellen die het met eigen ogen gezien hebben, of die het van hun kameraden gehoord hadden en Mgr. Giovanni Cagliero zelf schreef ons: "Ja, Don Bosco bezat het vermogen om wonderen te doen. Voor ons, die zoveel jaren naast hem gewerkt hebben, is dat onloochenbaar. Ook vele van de vroegere leerlingen geven de verzekering dat, voor ik in het Oratorio kwam, hij er al verrichtte en dat door hem de heilige hosties zich vermenigvuldigd hadden." Wij vermelden hier enkele gebeurtenissen die ons schriftelijk ter kennis gebracht zijn en het eerst verteld werden door Don Cesare Chiala.

Ook op straat gaf Don Bosco soms echte catechismusles, preekte hij echt, maar op een vertrouwelijke en genoeglijke manier. Een keer, toen hij zich bij de Porta Palazzo omringd zag door een zeker aantal mensen,

begon hij een uiteenzetting over de noodzakelijkheid om naar het woord Gods te luisteren. Onder de aanwezigen bevonden zich enkele erg brutale opgeschoten jongens, die niet wilden luisteren en de bijeenkomst verstoorden. Verschillende keren vermaande Don Bosco hen om rustig te blijven, maar vergeefs. Een zekere Botto, die de grootste mond had van allemaal, zei:

"We hebben geen zin om naar zulke preken te luisteren."

Toen zei Don Bosco tegen hem: "Maar... als je nu eens op hetzelfde ogenblik blind werd, zou je dan naar het woord van God willen luisteren?"

"Hm! Ik zou wel eens willen zien wie mij zou kunnen blind maken!"

En intussen richt hij zich tot een kameraad en schreeuwt woedend:

"Vlegel! Waarom loop je nu weg? Ben je bang? Kom hier!" En de ander: "Maar, ik sta immers naast je!"

"Ik zie je toch niet; maar ... hoe ... maar ik zie helemaal niets meer ..."

Een algemene schrik maakte zich van allen meester. Allen begonnen Don Bosco te smeken, dat hij de ongelukkige het gezicht weer zou teruggeven. Botta zelf bezwoer hem: "Don Bosco, bid voor mij. Ik vraag vergiffenis! En schreiend wierp hij zich op de knieën.

Toen zei Don Bosco: "Welnu, bid maar een akte van berouw. Wij zullen met je meebidden; maar dan moet je beloven te zullen biechten, en dan zal Onze-Lieve-Heer je het gezicht teruggeven.

"Ja, ja, ik zal meteen gaan biechten." En hij wilde op de plaats zelf biechten. Don Bosco en de anderen stortten toen enkele gebeden en toen het avond werd liet de jongen zich naar de kerk leiden om te biechten. Toen hij dat gedaan had, kreeg hij het gezicht weer terug.

Don Bosco was ook gekend voor de zegen die hij gaf aan degenen die door kiespijn gekweld werden. Op zekere dag, terwijl hij zich naar de stad begaf en het Emanuele Filibertoplein overstak, dichtbij de Piazza Milano, vergezelden enkele jongens een vriend van hen. De jongen ging verschrikkelijk te keer van de kiespijn, schreeuwde als een bezetene en vloekte vreselijk. Zijn kameraden die Don Bosco in het oog kregen, riep uit: "Kijk, kijk, dat is Don Bosco die daar aankomt. Ga naar hem toe en vraag of hij je wilt zegenen." Maar de jongen bleef nog steeds even woest tieren ook tegen Don Bosco en zijn zegen. Intussen was Don Bosco naderbij gekomen, maar de arme jongen wilde niet luisteren naar wat de goede priester tegen hem zei. Maar Don Bosco bleef zolang aanhouden, dat de ander tot bedaren kwam, knielde, een akte van berouw bad, God vergiffenis vroeg voor de vloeken die hij had uitgebraakt en beloofde te zullen biechten. Toen gaf Don Bosco hem de zegen en meteen hield de kiespijn op.

Een dergelijk nieuwtje had zich toen zo snel verbreid, dat degene die eveneens door die pijn gekweld werden, zich door hem lieten zegenen en ogenblikkelijk genazen. Maar om een dergelijke toeloop te stuiten en ook omdat hij niet wilde dat men hem dergelijke genezingen toeschreef, begon hij zulke zieken de raad te geven een bijzondere godsvrucht te betonen voor het H. Sacrament, Onze-Lieve-Vrouw of de H. Aloysius. En nauwelijks hadden zij dat gedaan of de kwaal verdween.

Ook aan de jongens van het Oratorio liet hij die verlichting niet ontbreken.

Carlo Gastini vertelde ons herhaaldelijk dat, toen hij op een zondag erge kiespijn had, hij naar de slaapkamer was gegaan en zich op bed had geworpen. Toen Don Bosco tegen elf uur, na de H. Mis hem hoorde jammeren en huilen, ging hij onmiddellijk naar hem toe.

"Wat heb je, beste Gastini?" vroeg hij. De jongen was nauwelijks in staat om te antwoorden zo krulde hij van de pijn. Toen nam Don Bosco zijn hoofd tegen zich aan en de pijn verdween als bij toverslag. En dat was niet de enige keer dat hij in het Oratorio zulke genezingen tot stand bracht.

Maar tot nu toe hebben we nog maar een klein gedeelte verteld van wat wij uit die tijd weten. Giuseppe Brosio schreef daarover aan Don Giovanni Bonetti het volgende:

"Toen ik op zekere dag in de kamer van Don Bosco was, kwam er een man om een aalmoes vragen. Hij zei dat hij vier of vijf jongens had, die hij de vorige dag niet te eten had kunnen geven en dat de arme stakkers vergingen van de honger. Don Bosco keek hem medelijdend aan en toen, nadat hij hier en daar gezocht had, vond hij ten slotte vier stuiver en gaf hem die tegelijk met zijn zegen. De man bedankte en ging.

We bleven alleen achter en toen zei Don Bosco tegen me, hoe het hem speet, dat hij niet meer geld gehad had om te geven. Dat, wanneer hij honderd lire zou gehad hebben, hij ze hem zou hebben gegeven, omdat die arme man hem de waarheid verteld had. Ik antwoordde: "Maar hoe kunt u weten dat die man de waarheid verteld heeft, terwijl u niet eens weet waar hij woont? Kon het ook niet een van die schelmen zijn, die er een beroep van maken, aalmoezen te vragen, en die liefdadige mensen bedotten om dan naar de herberg te gaan, en op kosten van anderen te drinken en te eten en ondertussen de spot drijven met anderen, vooral met de priesters?"

"Neen", antwoordde Don Bosco, "zo moet je niet spreken, mijn beste Brosio. Die man meent het ernstig en is eerlijk. En ik zou eraan willen toevoegen dat hij vlijtig is en zijn gezin erg liefheeft; alleen tegen-slag was de oorzaak van zijn ellende."

"Maar hoe weet u dat alles"? vroeg ik hem.

Toen nam Don Bosco me bij de hand, hield ze stevig vast, keek me recht in het gezicht en zei, alsof hij me een geheim toevertrouwde: "Ik heb in zijn hart gelezen."

"Zo, zo! Maar dan ziet u ook in mij mijn zonden?" vroeg ik.

"Zeker, ik ruik er de geur van", antwoordde hij lachend. En het was werkelijk waar dat hij er de geur van rook, of beter gezegd, dat hij in mijn hart las, want wanneer ik iets vergat te zeggen als ik bij hem biechtte, bracht hij me direct nauwkeurig onder ogen wat er nog meer was. En hoe zou hij dat anders kunnen weten dan door in mijn hart te lezen? Hoewel ik op zijn minst een halve mijl van hem vandaan woonde.

Nog een andere anekdote in dat opzicht. Op zekere dag had ik een werk van naastenliefde gedaan, maar het had me een groot offer gekost,

en niemand wist daar iets vanaf. Ik was naar het Oratorio gegaan, en nauwelijks had Don Bosco me in het oog gekregen, of hij kwam naar me toe, nam me als naar gewoonte bij de hand en zei tegen me: "O, wat heb je nu een mooie verdienste voor de hemel verworven, door het offer te brengen!

"Wat voor offer heb ik dan gebracht?" vroeg ik.

En Don Bosco vertelde me haarfijn alles wat ik in het geheim gedaan had. Hij las dus inderdaad in de harten en wist wat er op verre afstand van hem gebeurde. Ik heb daar nog een ander bewijs van.

Op een avond ontmoette ik in Turijn de man aan wie Don Bosco de vier stuivers geschonken had. Hij hield me staande en vertelde me dat hij met die stuivers maïsmeel was gaan kopen, en hij had er een polenta van gemaakt waar ze thuis van gegeten hadden tot ze allen verzadigd waren, zodat voor die dag niemand van hen nog honger had. Ook zei hij dat, na de zegen van Don Bosco, in zijn huis alles met de dag beter was gegaan; en hij voegde eraan toe dat Don Bosco werkelijk een heilige was en dat hij hem nooit zou vergeten. Hij zei nog eens: "Bij ons thuis noemen we hem nu de priester van het mirakel van de polenta, omdat bij de tegenwoordige prijs, voor vier stuiver meel nauwelijks voldoende is voor twee personen, maar wij hebben er met zijn zevenen van gegeten.

Dikwijls ben ik ooggetuige geweest van soortgelijke en nog verrassender feiten.

Op een morgen kwam er bij Don Bosco een dame die op een kruk en een stok liep; zij was vergezeld van een andere dame en liep zo moeilijk, dat zij heel wat tijd nodig had om een stap te kunnen doen, wellicht door een zenuwaandoening. Toen zij tegen Don Bosco gezegd had dat zij hem wenste te spreken, trok ik me bescheiden terug. Maar toen de dame wegging, zag ik haar zonder kruk en zonder stok lopen en ze zei tegen me: "Don Bosco heeft me genezen."

Maar het merkwaardigste gebeurde er toch in 1849. Het is het volgende:

Een jongen van vijftien jaar, die Carlo heette en die gewoon was het Oratorio van de H. Franciscus van Sales te bezoeken, werd in 1849 plotseling ernstig ziek en na korte tijd lag hij op het uiterste. Hij woonde in een herberg en was de zoon van de waard. Ziende dat hij in levensgevaar verkeerde, raadde de dokter de ouders aan, er bij de jongen op aan te dringen dat hij zou biechten, en diep bedroefd vroegen zij de jongen welke priester hij wilde hebben. Hij stelde er erg prijs op, dat men zijn gewone biechtvader zou laten komen en dat was Don Bosco. Men ging onmiddellijk naar Don Bosco toe, maar vernam, jammer genoeg, dat hij buiten Turijn vertoefde. De jongen was daar erg van ontgaan, en vroeg toen naar de onderpastoor die spoedig kwam. Anderhalve dag later stierf hij, nadat hij nog dikwijls gevraagd had om met Don Bosco te spreken.

Nauwelijks was Don Bosco teruggekeerd, of men vertelde hem, dat men hem verschillende malen was komen roepen voor Carlo, de jongen die hij heel goed kende, en die in stervensgevaar verkeerde en dringend naar hem had gevraagd. Hij haastte zich erheen. "Misschien", zo zei hij, "was hij nog op tijd." In het huis aangekomen ontmoette hij allereerst een van de bedienden aan wie hij meteen vroeg hoe het met de zieke ging. "U bent te

laat", luidde het antwoord: "hij is al een halve dag dood!" - Glimlachend riep Don Bosco uit: "O, nee maar! Hij slaapt en u denkt dat hij dood is!"

De bediende keek hem verbaasd en een beetje ironisch aan. Maar als het ware schertsend merkte Don Bosco op: "Willen we om een liter wijn wedden, dat hij niet dood is?"

Op dat ogenblik kwamen de andere huisgenoten op het horen van zijn stem binnen en, in een hartverscheurend gewezen uitbarstend, verklaarden ook zij, dat Carlo er niet meer was. Toen zei Don Bosco: "Moet ik dat geloven? Sta me toe dat ik hem zie."

Hij werd onmiddellijk naar de sterfkamer gebracht, waar de moeder en een tante van de jongen bij de overledene zaten te bidden. Het lijk, al gekleed voor de begrafenis, was, zoals toen de gewoonte was, in een versleten laken gewikkeld en genaaid en met een sluier bedekt; in de buurt van het bed brandde een kaars.

Don Bosco kwam naderbij en dacht: "Wie weet, of hij zijn laatste biecht wel goed gedaan heeft! Wie weet welk lot zijn ziel ten deel gevallen is!" En zich tot degene wendend die hem had binnengelaten zei hij: "Gaat u even weg, laat me alleen!"

Hij stortte toen een kort, doch vurig gebed, sprak de zegen uit en riep de jongen tweemaal op bevelende toon bij zijn naam: "Carlo, Carlo! Sta op!"

Toen begon de dode te bewegen. Don Bosco blies onmiddellijk de kaars uit en met een paar flinke rukken van beide handen verscheurde hij het laken, zodat de jongen vrij zou zijn, en hij nam de sluier van zijn gezicht weg. Alsof hij uit een diepe slaap ontwaakte, sloeg de jongen de ogen op, keek om zich heen, kwam overeind en zei: "Hé! Hoe kom ik hier?" Toen keek hij rond, vestigde de blik op Don Bosco en nauwelijks had hij hem herkend of hij riep uit: "O, Don Bosco! O, als u eens wist! Ik heb zo naar u verlangd! U moest ik juist hebben... Ik heb u nodig. En God heeft u naar me toe gestuurd. U hebt er zo goed aan gedaan met me wakker te maken! "

En Don Bosco antwoordde: "Zeg maar wat je wil; ik ben voor jou hier."

En de jongen vervolgde: "O! Don Bosco, ik moest in de hel zijn. De laatste keer dat ik gebiecht heb, durfde ik een zonde niet biechten, die ik enkele weken geleden bedreven heb. - Het was een slechte kameraad met zijn praatjes... Ik heb een droom gehad die me erg veel schrik heeft aangejaagd. Ik droomde dat ik aan de rand van een geweldige vuuroven was en daar kwamen veel duivels uit te voorschijn die me probeerden te vangen: en ze waren al op het punt mij terug te sleuren en me in dat vuur te werpen, toen een dame tussen mij en die wilde dieren ging staan en zei: "Wacht, er is nog geen oordeel gevallen! Na een tijdje van vreselijke angst hoorde ik uw stem die me riep en ik ben wakker geworden en nu wil ik graag biechten."

De moeder intussen was, verschrikt en buiten zichzelf van dat schouwspel op een teken van Don Bosco met de tante de kamer uitgegaan en de andere leden van de familie gaan roepen. De arme jongen, aangemoedigd om geen angst meer te hebben voor die monsters, begon onmiddellijk

zijn biecht te spreken met een oprecht berouw, en terwijl Don Bosco hem de absolutie gaf, kwam de moeder met de anderen de kamer weer binnen, zodat ze getuige konden zijn van wat er gebeurde. De jongen keerde zich toen tot zijn moeder en zei: "Don Bosco heeft me van de hel gered."

Zo bleef hij bijna twee uren, volkomen helder van geest. En al die tijd door, bleef zijn lichaam, hoe hij zich ook bewoog, rondkeek en sprak, even koud als voor zijn herontwaken. Onder meer zei hij tegen Don Bosco dat hij steeds en altijd de jongens zou vermanen oprecht te zijn in de biecht.

Eindelijk zei Don Bosco tegen hem: "Nu leef je in genade met God; de hemel staat voor je open. Wil je daarheen gaan of wil je hier bij ons blijven? "

"Ik wil naar de hemel gaan", antwoordde de jongen.

"Tot ziens dan in het paradijs!" En de jongen liet het hoofd op het kussen vallen, sloot de ogen, werd onbeweeglijk en ontsliep weer in de Heer.

Men moet echter niet denken dat die gebeurtenis groot opzien baarde in de stad. Don Bosco was met de uiterste eenvoud te werk gegaan, steeds beweerend dat de jongen niet dood geweest was. De voortdurende woelingen van de politiek en de oorlog gedurende de eerste maanden van dat jaar leidden de geesten af en namen de mensen geheel in beslag. En dan was er het gevoel van eerbied voor de nagedachtenis van hun zoon, die het gezin verhinderde over een dergelijke gebeurtenis te spreken met vreemden, al was het slechts met de burens, hoewel men er niet helemaal over zweeg.

In ieder geval drong het gerucht wel door tot de kameraden van de gestorvene, en er werd in het Oratorio onbetwist jarenlang over gesproken als over iets dat zeker was. Men kende het huis, de naam en voornaam van de jongen, de nationaliteit van de familie en hun jarenlange vriendschap met Don Bosco, die in het begin van 1849 het gezin was gaan opzoeken om een broer van Carlo te vragen of ook hij niet naar het zondags-oratorio wilde komen. Die ging er slechts een enkele maal heen, vertrok als vrijwilliger naar het front, streed bij Novara, werd gewond en naar huis gebracht, waar hij stierf.

En om enkele namen te noemen van de honderden mensen die van die gebeurtenis op de hoogte waren, voeren wij op de eerste plaats die van Giuseppe Buzzetti aan, die, al was hij dan geen ooggetuige, er toch zeker van was, nadat hij het gehoord had van wie erbij tegenwoordig waren geweest, en zelfs op gevorderde leeftijd twijfelde hij er nooit aan, zoals hij ons bij herhaling bevestigde. Zijn zekerheid werd gedeeld door Mgr. Giovanni Cagliero, en toen Enria in 1854 in het Oratorio getreden was en in 1857 Don Garino en Don Bonetti, werden die onmiddellijk van die gang van zaken door de medeleerlingen op de hoogte gebracht. In 1864 vertelden enkele van de eerste leerlingen van het Oratorio het aan Bisio, evenals mejuffrouw Teresa Martano, die Don Bosco nog vóór 1849 gekend had, en al in Turijn woonde.

Toen Don Antonio Sala in 1889 naar Parma ging, ontmoette hij in de trein een oude Broeder der Christelijke Scholen die in een klooster in Parma woonde. Toen zij over Don Bosco begonnen te spreken, vertelde de

Broeder erover hoe hij in 1848, of 1849 in Turijn schoolmeester was in de lagere school, en dat het zeker en bewezen was, dat een al overleden jongen tijdelijk verrezen was.

Don Michele Rua bevestigde: Toen ik in 1849 in Turijn de lagere school bezocht bij de Broeders van de Christelijke Scholen, kwam Don Bosco daar dikwijls biechthoren. Ik herinner me hem toen te hebben horen spreken, in de preek, over de jonge Carlo, die dood was en tot het leven teruggekeerd, toen zijn biechtvader, die plotseling was teruggekeerd, hem riep, en daarna de eeuwigheid was ingegaan, ontslagen van zijn zonden. Wie die biechtvader geweest was vertelde Don Bosco niet, maar daarna hoorde ik dat wonderbare feit door verschillende personen vertellen, die het aan Don Bosco zelf toeschreven. Gebruik makend van de omstandigheid dat ik met hem op vertrouwelijke voet stond, vroeg ik hem enige tijd later eens, toen ik al priester was, of minstens vlak voor mijn wijding stond, of hij eigenlijk de geestelijke vader van dat feit was, dat velen hem toeschreven. Hij gaf me als antwoord: "Ik heb nooit gezegd dat ik dat was." Meer zei hij niet, maar het was voor mij voldoende dat hij niet ontkende dat hij het was, doch dat hij alleen maar ontkende het ooit aan zichzelf te hebben toegeschreven; en ik wilde geen misbruik maken van zijn vertrouwen door verder aan te dringen.

Bovendien verhaalde Don Bosco de geschiedenis meer dan vijftigmaal aan de jongens van het Oratorio en honderden keren aan die van zijn andere huizen, zonder echter van zichzelf gewag te maken, zonder ooit de naam van iemand te noemen en zonder een aanwijzing te geven van de plaats, en iedere bijzonderheid achterwege latend, die het vermoeden zou kunnen wekken dat het over hém ging, maar wel deed hij het relaas steeds met dezelfde omstandigheden, zonder ooit iets eraan te veranderen of eraan toe te voegen, zodat men duidelijk kon zien dat hij aanwezig geweest was bij een gebeurtenis, die diep in zijn geheugen geprent gebleven was. Pas op een avond in 1882 verried hij zich, zonder er erg in te hebben, toen hij de gebeurtenis na het avondgebed aan de jongens van de voorstad San Martino vertelde. Daar hij op dat ogenblik uiterst geestelijk vermoeid was, veranderde midden in zijn beschrijving plots zijn manier van spreken en ging hij van de derde in de eerste persoon over, en zei: "Ik trad de kamer binnen, ik zei tegen hem, hij antwoordde mij", en hij vervolgde zijn verhaal op die manier een heel eind, en keerde ten slotte weer in de derde persoon terug. De schrijver van die gedenkschriften was daarbij tegenwoordig. De salesianen keken elkaar even veelbetekenend aan, de jongens zaten als in geestvervoering naar hem te kijken.

Toen hij uitgesproken was, liep hij tussen de rijen der jongens door om zich naar zijn kamer te begeven, en terwijl allen om hem heen-drongen, giste men uit zijn blik en uit zijn woorden dat hij zich vol-slagen onbewust was van wat er gebeurd was, en niemand durfde hem erover aan te spreken om zijn nederigheid niet te kwetsen.

Wat mij bijzonder na ter harte gaat is tenslotte de uiteenzetting van een oordeel dat een heel bevoegd persoon erover gaf.

Rome, via di Ripetta, 246

24 februari 1891

Zeereerwaarde Heer Don G.B. Lemoyne,

Ik zie in een krant dat U inlichtingen en opmerkingen zoekt voor de samenstelling van een levensbeschrijving van de betreurde D. Giovanni Bosco, van wie het proces voor zaligverklaring begonnen is en ook heb ik de indruk gekregen dat mededelingen van niet zo grote omvang eveneens voor hetzelfde doel worden aanvaard en welkom zijn. Ik haast mij daarom mijn steentje tot het gebouw bij te dragen.

Ik heb met de eerbiedwaardige man verschillende malen te doen gehad in Turijn, in Genua, in Florence en verschillende malen heel lang en onder vier ogen met hem gesproken. De indruk die hij van begin af aan op mij maakte in ons eerste onderhoud was die van een man van geen grote betekenis, doch eenvoudig en goed. Maar er waren slechts enkele woorden uit zijn mond nodig om mijn eerste indruk te herzien en te verbeteren, en wanneer ik hem hoorde redeneren straalde hij me tegen als een man met een uitgelezen en bezonken oordeel, een man van bewonderenswaardige wijsheid, uiterste rechtschapenheid en heilige bedoelingen. Zijn heldere betoogtrant, zonder schijn van gewicht, kwam mij zo snedig en belangrijk voor, dat men wat hij zei woordelijk zou hebben kunnen drukken zoals het als vanzelfsprekend van zijn lippen vloeyde. Ik zou niet weten wie ter wereld in een gesprek met mij een grotere bewondering bij me heeft gewekt. Ik had het gevoel alsof ik met een heilige sprak...

Ik hield en houd hem voor een buitengewoon mens, vervuld van goddelijke genade. Die indruk van hem is bij mij ontstaan door de beschouwing van zijn leven, door zijn gedragingen en door zijn ondernemingen. Hij stichtte mij in de hoogste mate door de liefde en de ijver die hij vol ernst, resultaatvol en vruchtbaar aan de dag legde ten opzichte van de volksjongens en allerlei soorten deugnieten, om hen te ontrukken aan de ondeugd, voor hen te zorgen, hen te onderwijzen, hen op te voeden en vooral hen tot Jezus Christus te brengen. Ik zag in dat alles iets dat in de hoogste mate in overeenstemming was met de geest van Jezus Christus, en ver verwijderd van iedere menselijke neiging; hij was de charitas Christi urget nos in heel haar schittering.

De overtuiging die hij bij me deed ontstaan van zijn buitengewone goedheid was zo groot, dat het mij als iets vanzelfsprekends voorkwam dat hij echte wonderen bewerkstelligde, daar het gewoon is dat de goddelijke Voorzienigheid de grote dienaren van God zulke gaven toestaat. Het zou helemaal niet mijn verwondering hebben gaande gemaakt, wanneer ik daarover had horen spreken.

En ik heb er later inderdaad over horen spreken..." En na een verrassend feit te hebben uiteengezet van Don Bosco waarover wij spoedig meer zullen vertellen, vervolgde hij: "Ook heb ik door ontwikkelde en vrome mensen in Turijn horen zeggen, dat Don Giovanni eens bij een zieke jongen werd geroepen en dat Don Giovanni, toen hij te laat aankwam en de jongen al gestorven was, hem weer opwekte en hem de biecht afnam, in omstandigheden die ongeveer overeenkomen met wat men leest over de H. Philippus Neri die de jongeling van Massimi weer ten leven riep. Bij

die gelegenheid vernam ik dat iemand er een schriftelijk relaas over had opgesteld, en de documenten daaromtrent bewaarde teneinde Don Giovanni te verheerlijken, wanneer hij niet meer tot de levenden zou behoren.

Ziedaar, Zeereerwaarde Heer, het weinige dat ik u kan verzekeren. U kunt er naar uw beste weten een vrij gebruik van maken...

P. Giovanni Giuseppe Franco van
de Sociëteit van Jesus.

Mgr, Spinola, thans Aartsbisschop van Sevilla, aarzelde niet, steunend op dezelfde motieven, het verhaal van de dood en de opwekking van de jonge Carlo op te nemen in een te Milo uitgegeven brochure "Don Bosco en zijn werk."

Doch wat voor ons verreweg het meest belangrijk is, zijn de bekeringen en de ontelbare ernstige biechten, die Don Bosco door dat verhaal bewerkte; en dat waren stuk voor stuk wonderen van geestelijke orde, die elk voor zich opwogen tegen dat waarover wij een uiteenzetting gegeven hebben. De hem door God geschonken werkdadigheid van zijn woord, deed zich zo blijken dat het heel zijn leven deed voorkomen als een ononderbroken lofzang op de goddelijke Almacht, Voorzienigheid en Barmhartigheid. Niettemin voegde Mgr. Cagliero, die de getuige was van zovele welhaast dagelijkse wonderen, eraan toe: "Voor mij was het grootste van alle wonderen van Don Bosco, dat hij bijna vijftig jaar lang gestreden had, en een stormachtige vaart tot een goed einde bracht temidden van klippen zonder tal en heftige stortvloedden, die het werk der Oratorio's en de Congregatie van de H. Franciscus van Sales dreigden te overspoelen.

H O O F D S T U K   XLVI

VOORBEREIDINGEN VOOR EEN NIEUWE OORLOG - DE SINT-PIETERS-
PENNING - VERTREK VAN DE KONING MET HET LEGER - DE BIJ-
DRAGE DER JONGE ARBEIDERS - TOESPRAAK VAN EEN JONGEN -
HYMNE AAN PIUS IX - WOORDEN VAN MARKIES CAVOUR,

Bij de Piëmontese regering was de hoop op een revanche nog niet geblust, temeer niet wijl de verschrikkelijke revolutie van de Hongaren tegen Oostenrijk, de kern van de keizerlijke troepen bezighield. Op 1 februari 1849 kondigde de Koning bij de opening van het parlement aan, dat het leger hersteld en blakend van vaderlandsliefde was, en bereid om de Oostenrijkers uit Italië te verdrijven. De openbare mening was weinig oorlogsgezind; maar de sektariërs drongen aan, de vrijwilligers en politieke vluchtelingen dreigden, de kranten vertelden huiveringwekkende dingen die de Oostenrijkers deden bij hun onderdrukking van Lombardo-Veneto; Radetzki werd ervan beschuldigd het wapenstilstandsverdrag geschonden te hebben Generaal Chiodo, de opvolger van Gioberti als voorzitter van de raad van ministers, drong aan op een militaire conventie met de opstandelingen van Rome, die op 9 februari de Paus vervallen verklaard hadden en de republiek uitgeroepen, In Lombardije en Veneto hadden de leiders der liberalen de opstand in verschillende steden voorbereid voor de 21ste maart:

Terwijl alles in het werk gesteld werd voor een nieuwe nationale herleving, bleven de harten der katholieken steeds gericht op Plus IX die zich in ernstige omstandigheden bevond.

Als Vader van 300 miljoen katholieken over de hele wereld verspreid, en ook als leider van al de volkeren, had de Paus inderdaad tot taak te voorzien in de ontelbare geestelijke en tijdelijke noden (1). Om nog van andere dingen te zwijgen, moest hij zorgen voor de vele heilige Congregaties van kardinalen en prelaten, die moesten dienen om de zaken te bespreken en af te handelen die de hele Christenheid betroffen; hij moest zorgen voor het onderhoud van al de vertegenwoordigers

---

(1) Volgens de meest nauwkeurige en recente gegevens waarover men thans (1902) beschikt, bedraagt de bevolking van de wereld één biljoen vijfhonderddrieëntwintig miljoen. Van al die mensen die het aardoppervlak bewonen, kent nauwelijks een vijfde deel de ware godsdienst, die de Katholieke is. Wat een ondoorgrondelijke beschikking van God!

bij de regeringen der wereld, ter bescherming van de aan hun hoede toevertrouwde gelovigen; zorgen voor de uitzending en het onderhoud van de missionarissen in de verschillende delen der aarde, waar men de ware God nog niet kende, noch zich verheugde in de zegen der goddelijke Verlossing en de christelijke beschaving; hij moest, alles bijeengenomen, zorgen voor honderden en duizenden noodzakelijke dingen die wij daarenboven zouden kunnen opnoemen.

Paus Pius IX die gedwongen was Rome te verlaten en beroofd was van al zijn bezit, bevond zich in de onmogelijkheid om voor dat alles te zorgen, tot groot nadeel van de zielen. Ferdinand II, de koning van Napels, verleende hem weliswaar in Gaeta grote en edelmoedige gastvrijheid; doch die vorst zou niet al de lasten die een goed bestuur van heel de universele Kerk vergen op zich hebben kunnen nemen; bovendien leek het niet billijk, dat het gewicht van een waardig onderhoud van de Paus zelf slechts op één enkele Staat zou drukken. Nauwelijks was die stand van zaken duidelijk geworden of de bisschoppen van Frankrijk en daarna al de andere van de katholieke Kerk, deden een beroep op de liefdadigheid der gelovigen, en spoorden hen aan om als liefhebbende schapen hun opperherder met bijdragen te steunen. Het geloof en de christelijke barmhartigheid beantwoordden weldra die oproep der prelaten en binnen korte tijd ontstond er in iedere klasse van mensen een nobele wedstrijd ten gunste van de Paus. Bij Frankrijk voegden zich Spanje en België, Duitsland en bovendien ook Amerika, China en andere soms heel ver afgelegen delen van de katholieke wereld. Ook in alle kerken van Nederland en tot in Amsterdam toe werden er op initiatief van een protestantse dominee collecten gehouden. Op die wijze ontstond de instelling van de zogenaamde Sint-Pieterspenning in die laatste tijden, een onderneming die de Paus de middelen verschaft om betrekkingen te onderhouden met alle volkeren der wereld, en om te hulp te komen aan de ontzaglijke geestelijke en tijdelijke noden van gans de katholieke familie, terwijl het tevens dient als schitterende manifestatie van geloof en liefde voor de Stoel van Petrus.

Ons Italië, ofschoon in dat jaar 1849 volkomen in beroering, kon zich niet onthouden van deelneming aan een zo verheven onderneming. Vooral Piëmont ging een wedstrijd aan met al de andere zusterprovincies en leverde een ondubbelzinnig bewijs van zijn onveranderlijke gehechtheid aan de plaatsvervanger van Jezus Christus. Daarna vormden in Turijn in het begin van februari enkele vrome en ijverige katholieken, geestelijken en leken, een comité met het doel onder de gelovigen die actie te verbreiden en spontane offers te verzamelen teneinde die aan de Paus te kunnen schenken. Het comité bestond uit de volgende aanzienlijke personen: markies Gustavo Cavour, Markies Lodovico Pallavicini-Mossi, senator; markies Birago di Vische, markies Fabio Invrea, de theoloog Guglielmo Audisio, de theoloog advocaat Cerutti, en de theoloog Valinotti, kanunnik. Vele andere vooraanstaande heren bevorderden het werk van de Sint-Pieterspenning ook in de gezinnen; en onder meer Graaf Camillo di Cavour, de broer van markies Gustavo. Op 9 februari 1849 opende de Armonia een inschrijving voor giften aan de Paus.

Daar de gelovigen in onze streken op de hoogte waren van de nood waarin Pius IX als banneling leefde, stelden zij er een eer in hem te hulp te komen; en niet alleen de rijken, doch ook de armen droegen het hunne ertoe bij, en schonken de vrucht van hun arbeid, en ook de wei-

nige spaargelden die zij hadden kunnen overleggen. Bij die gelegenheid stelden de zonen van Don Bosco er een hoge eer in, een teken van eerbied te kunnen geven, jegens het Hoofd van de Kerk, en stonden daarom met graagte de enkele stuivers af waarover zij konden beschikken, dat wil zeggen van datgene wat zij bijna strikt nodig hadden om van te leven, en hielden een inzameling om de opbrengst daarvan in zijn heilige handen te geven.

Terwijl nu in het Oratorio de arme leerlingen van Don Bosco uiterst blij waren de Plaatsvervanger van Jesus Christus een vertroosting te kunnen schenken, zegde het ministerie op 12 maart de wapenstilstand op aan generaal Radetzki, de opperbevelhebber van de Oostenrijkse strijdkrachten. Het Piëmontese leger, bestaande uit 120000 man, onderverdeeld in zes divisies, zette zich in beweging. Zeventigduizend van hen betrokken stellingen bij de Ticino, zich verspreidend - en dat was een zeer ernstige fout - over een linie van meer dan honderd mijl. Kort daarna werd in Como en Brescia de vaan van de opstand geheven. Op de 14de vertrok Carlo Alberto in de avond uit Turijn naar Novara. Diezelfde dag nodigde minister Sinea de bisschoppen uit, het volk te overtuigen van de noodzakelijkheid van de oorlog, en gebeden te vragen voor de goede afloop ervan, en de bisschoppen stemden daarin toe zoals zij steeds gedaan hadden in zulke omstandigheden. Ook in het Oratorio werd er gebeden, te meer daar Graaf di Collegno op 5 februari van het Hof gekomen was om Don Bosco 200 lire ter hand te stellen, zoals blijkt uit de gedenkschriften van de theoloog Borel en doet veronderstellen dat het een gift van de Koning was.

Intussen werd er in het Oratorio een onvergetelijk feest voorbereid. Het werkkomité van de Sint-Pieterspenning was, op uitnodiging van Don Bosco, zo welgevallig, op 25 maart twee van zijn meest vooraanstaande leden naar het Oratorio te sturen om de opbrengst van de collecten persoonlijk in ontvangst te komen nemen. De twee afgevaardigden waren kanunnik Valinotti en Markies di Cavour. Daar het Passiezondag was en door de jongens de feestdag van Maria-Boodschap gevierd werd, waren de jongens in buitengewoon groten getale bijeen. Onder de documenten hebben wij een afschrift gevonden van de toespraak die bij die gelegenheid gehouden werd door een van de jongens uit naam van zijn kameraden, en die als volgt luidde:

Hooggeëerde Heren,

"Nauwelijks had het droevige nieuws ons bereikt, dat de Heilige Vader zich in nood bevond, of wij werden door een diepe ontroering aangegrepen. Onze droefheid werd steeds groter toen het tot ons doordrong dat onze positie ons verhinderde in de onverwachte moeilijkheden te voorzien. Daar wij niettemin verlangend waren een teken van eerbied en kinderlijke genegenheid te geven jegens het Hoofd van de Katholieke Godsdienst, jegens onze gemeenschappelijke Vader, de opvolger van de Heilige Petrus, van de Plaatsvervanger van Jesus Christus, hebben wij onze beste krachten ingespannen, hebben wij het penningske van de arme bijeengegaard. Het zijn drieëndertig lire die wij verzameld hebben; het is een bedrag van weinig betekenis voor de verheven bestemming ervan, maar men zal zich wel willen verwaardigen rekening te houden met onze leeftijd en met onze positie van arbeidersjongens en kinderen van arme gezinnen.

"Mijne Heren, wij weten dat gij goed van harte zijt en daarom onze geringe gave zult weten te aanvaarden, terwijl wij U de verzekering ge-

ven dat wij nog meer zouden willen doen wanneer het onmogelijke het ons niet verhinderde,

"Wanneer ooit," zo vervolgde hij, wanneer ooit onze woorden van dat ogenblik door de Heilige Vader gehoord zouden kunnen worden; zouden wij, aan zijn voeten nedergeworpen eenstemmig uitroepen: "Heilige Vader, dat is het gelukkigste ogenblik van ons leven: wij zijn een klasse jongens die er een grote eer in stellen een teken van eerbied jegens uwe heiligheid te kunnen geven. Wij verklaren ons tot uw allergenegenste kinderen; en ondanks de machten der kwaadwilligen om ons van de katholieke eenheid te verwijderen, erkennen wij in uwe Heiligheid de opvolger van de H. Petrus, de Plaatsvervanger van Jezus Christus, met wie ieder een één moet zijn, wil hij niet voor eeuwig verloren gaan, en in de stelligste overtuiging, dat niemand, die door u verworpen wordt, tot de ware Kerk kan behoren, verklaren wij, steeds in vereniging met die Kerk, waarvan U het zichtbare Hoofd bent, te willen leven en sterven, terwijl wij bereid zijn al ons bezit, ja zelfs ons leven veil te hebben om ons waardige zonen te tonen van een zo liefdevolle Vader."

De kleine redenaar besloot zijn toespraak aldus: "Gij intussen, mijne Heren, aanvaardt die eenvoudige, doch ernstige uitdrukking van wat ons bezielt, en uw grote goedheid zal onze ontoereikendheid aanvullen."

Na die toespraak, zong een groepje jongens met zilveren stem de volgende lofzang op Pius IX, die hun geleerd was door de ijverige theoloog Giacinto Carpano

Zoals vroeger in Jeruzalem d'ontrouwe Joden
Onze-Heer onthaalden met zang en zegebogen,
maar toen Hij later op het kruis
wreed te sterven hing, spotten met zijn lijden.

Zo lacht nu een trouweloze bond verachtend spottend
met het grote lijden
van onze Paus en Vader;
onlangs nog vierden zij hem fier
dien zij nu met smaad
honend overladen.

Vrezen doen wij echter niet, al wordt
het schip van Petrus,
onze Moederkerke,
onstuimig weggeslingerd;
de Heer heeft immers ons gezegd:
laat de hellehond
en trawanten blaffen.

Hoogmoed wil de Kerk belagen en
de dwaasheid zich met haar
vermetel meten!
O mochten wij begrijpen
dat God allen z'heeft opgericht;
allen roept Hij toe:
werkt en bidt te samen.

Het gebrachte offer, vergezeld van de aangehaalde toespraak en van de zang, trof de leden van het comité zo diep, dat zij er allen ten zeerste door ontroerd waren. Zij richtten enkele warme woorden van lof en aansporing tot de jongens en lieten zich een afschrift van alles geven en waren van oordeel: "Die edelmoedige gevoelens verdienen ter kennis te komen van de Heilige Vader, en dat zal gebeuren."

Intussen maakte markies di Cavour, die in die tijd medewerker was van het katholieke blad Armonia, gewag van het feit door een lofartikel op het Oratorio te schrijven, een belangrijk artikel dat de moeite waard is ter kennis van de lezer te worden gebracht.

"In de armste," aldus Cavour, "in de armste der voorsteden van die grote stad, vrijwel uitsluitend door arbeiders bewoond, die met de vrucht van hun dagelijkse moeitevolle arbeid in hun levensonderhoud voorzien, en die zich dikwijls in werkelijke ellende bevinden, als gevolg van een of andere ziekte of door gebrek aan werk, is sinds enkele jaren een van die werken van barmhartigheid ontstaan, waarvan de katholieke geest een onuitputtelijke bron is. Een ijverig priester, bezorgd voor het welzijn der zielen, heeft er zich volkomen gewijd aan het godvruchtige werk, het grote aantal jongens, die in die omgeving wonen, te onttrekken aan de ondeugd, aan de ledigheid en aan de onwetendheid; door het gebrek of de achteloosheid der ouders zijn die jongens maar al te dikwijls verstoken van godsdienst en behoorlijke cultuur. Die priester, Don Bosco geheten, heeft daar enkele huisjes en een kleine omheinde plaats gehuurd, is er gaan wonen en heeft er een klein Oratorio geopend en onder de bescherming gesteld van de grote Bisschop van Genève, de H. Franciscus van Sales. Hij heeft geprobeerd die arme jongens daarheen te trekken, die voordien aan hun lot overgelaten en altijd alleen waren; in dat eenvoudige en nederige Oratorio geeft hij hun het onderwijs in die wetenschap die meer dan iedere andere noodzakelijk is, onderrichting namelijk in de godsdienst; hij went de jongens eraan hun plichten te vervullen, God waarlijk te dienen, en in vriendschap en maatschappelijk met elkaar samen te leven. Behalve het Oratorio zijn er ook klassen, waarin aan die jeugd de eerste beginselen worden bijgebracht van het lezen en schrijven en rekenen; dan is er nog de naburige omheinde plaats, waarop de jongens 's zondags en in de ontspanningsuren zich vermaken met onschuldige spelen en oefeningen, zodat zij de tijd in gepaste vrolijkheid doorbrengen, die van zoveel belang is voor de lichamelijke en geestelijke gezondheid, vooral op die leeftijd. Te midden van hen beweegt zich telkens Don Bosco, die er voortdurend aanwezig is als hun meester, metgezel, voorbeeld en vriend.

"Men ziet er alleen reeds op zondag vierhonderd jongens bijeen, van wie men buiten niets merkt en die door velen onopgemerkt blijven, terwijl er toch zo ontzaglijk veel goed aan hen verricht wordt. Al die jongens, van wie de meesten anders zouden opgroeien in onwetendheid en ondeugd, komen hier tot de deugd en tot arbeid. Hun ijverige beschermer en vriend, zet inderdaad alles op alles om behoorlijke vaklieden te vinden, die bereid zijn om de jongens gedurende een proeftijd bij zich in de leer te nemen; en wanneer een jongen door Don Bosco wordt voorgedragen als zijn leerling, dan is dat voor de patroon van zo een werkplaats een borg voor goed gedrag, waardoor hij er gemakkelijk toe overgaat hem bij zich te nemen om hem in zijn eigen beroep te bekwamen. Zo

komen er uit die kweekschool ieder jaar een behoorlijk aantal keurige arbeiders voort, die in staat zijn om in hun eigen behoeften te voorzien, en die gedurende hun hele leven, naar wij hopen, de gewoonte zullen bewaren van het goede gedrag waarmee zij in hun jonge jaren vertrouwd zijn gemaakt.

"Voegen wij hier nog aan toe dat, - daar er dikwijls onder de jongens zijn, die door de dood of de ondergang van hun eigen ouders volslagen verlaten zijn, - verschillenden van hen ook onderdak vinden in een of andere kamer in die arme, hierboven bedoelde huisjes, en er ook hun onderhoud verkrijgen voor de tijd van hun leerperiode, totdat zij met de opbrengst van hun arbeid in staat zijn voor zichzelf te zorgen.

"Naar dat huis van weldadigheid begaven zich op de dag van Maria Boodschap twee leden van het Comité van het werk voor de Sint-Pieterspenning, daarheen uitgenodigd door de verdienstelijke stichter van dat Oratorio. Het ging erom, een gift in ontvangst te gaan nemen, die die brave en voorbeeldige jongens voor het werk zelf bestemd hadden. Daar zij op de hoogte gebracht waren van de treurige gebeurtenissen in Rome en van het feit dat de gemeenschappelijke Vader van alle gelovigen in ballingschap vertoefde, wilden zij spontaan hun bijdrage leveren om het blijk van kinderlijke eerbied, dat men in Turijn wilde bijeenbrengen om het aan de voeten van de Plaatsvervanger van Christus neer te leggen, te vergroten.

"Toen de afgevaardigden van het comité de eenvoudige binnenplaats opkwamen waar zoveel goeds verricht wordt, werden zij met uitgelezen hoffelijkheid door de directeur ontvangen; daarna zagen zij zich niet zonder diepe ontroering omringd door de jongens; die hen op een opgewekte en keurige wijze welkom heetten.

"Twee van hen traden al spoedig naar voren, en terwijl een van hen op een blad de drieëndertig frank aanbod die zij hadden opgehaald, sprak de ander een eenvoudige doch ontroerende redevoering uit waarvan wij onze lezers een gedeelte niet willen onthouden."

Hier haalde de schrijver een gedeelte van de hierboven afgedrukte rede aan en vervolgde toen:

"Een tedere bewogenheid maakte zich bij het horen van die woorden van de afgevaardigden meester, daar zij werden uitgesproken op een intelligente manier en met een stem, die alle recht liet wedervaren aan de genegenheid van een jongen, die kalkemmers en stenen aandraagt als metselaars, handlanger, doch er niettemin blijk van gaf werkelijk zulke nobele en edelmoedige gevoelens te ondergaan. Zij beantwoordden met enkele woorden de jongens en zeiden tot hen dat het hun verheugde hen tot medewerkers te hebben in een actie die een belijdenis is van dat katholieke geloof dat de mens zo zeer verheft, in welke staat en omstandigheden hij zich ook bevindt. Daarna verzochten zij de jongens om een afschrift van hun toespraak, en dat afschrift werd vervolgens ter hand gesteld aan de Apostolische Nuntius die er met welgevallen kennis van nam en verklaarde het te zullen zenden aan de kardinaal-staatssecretaris van Zijne Heiligheid, als getuigenis van gevoelens, die zo prijzenswaardig zijn wanneer men zich de situatie en de antecedenten voor ogen stelt van degenen die ze uitten.

"Wij van onze kant hebben gemeend een enigszins breder verslag aan het publiek te moeten brengen, over een feit dat volgens onze mening de hoogste lof verdient (1)."

De bedoelde gift met het laatste deel van de uitgesproken redevoering werd eveneens vermeld in de Kerkgeschiedenis van de priester Rohrbacher, waarvan de schrijver, na enkele ontroerende voorbeelden verhaald te hebben van arme mensen ten opzichte van de in nood verkerende Paus, die woorden laat voorafgaan aan het feit dat wij hier bespraken:

"Nog indrukwekkender," zo schrijft hij, "is het feit van enkele arme leerjongens die door iedere dag een paar stuivers over te sparen, er zodoende in slaagden, de kleine som van drieëndertig frank bijeen te brengen en die aan de leiders van de actie deden toekomen met een diep ontroerend schrijven° (2).

---

(1) Zie nr. 4 van de Armonia, 1849.

(2) Zie Deel XV, 6de Italiaanse druk, boek 91, blz. 558,

H O O F D S T U K XLVII

DE SLAG VAN NOVARA - TROONSAFSTAND VAN CARLO ALBERTO -
DE REVOLUTIE TE GENUA - PARMA, MODENA, TOSCANE EN
SICILIE ONDERWORPEN AAN DE OUDE VORSTEN - OORZAAK VAN DE
RUST DIE ER IN 1849 IN HET ORATORIO HEERST - HET
HUURCONTRACT VAN HET HUIS TE VALDOCCO MET PINARDI
HERNIEUWD - DE GODDELIJKE VOORZIENIGHEID HELPT BIJ HET
BETALEN VAN DE HUUR - ANARCHIE IN DE PAUSELIJKE STATEN:
ENKELE MOGENDHEDEN DOEN HUN BEST OM EEN EINDE TE MAKEN
AAN DE WANORDELIJKHEDEN; DE FRANSEN VOOR DE POORTEN VAN
ROME - DE GEVOELEN VAN DE PAUS BIJ DE ONTVANGST VAN DE
GIFT DER JONGENS VAN VALDOCCO - EEN BRIEF VAN DE
APOSTOLISCHE NUNTIUS - EEN GIFT VAN DE JONGENS UIT HET
ORATORIO VAN DE H. ALOYSIUS - BOEKEN VAN GIOBERTI EN
ROSMINI OP DE INDEX GEPLAATST - DON BOSCO PROBEERT
GIOBERTI TE DOEN EUIGEN VOOR DE BESLISSING VAN DE KERK -
ONDERWERPING VAN ROSMINI EN EEN BRIEF VAN DON BOSCO AAN
DON FRADELIZIO,

De 26ste maart, de dag na die waarop de jongens van het Oratorio een welgemeend blijk van hun verering tot de doorluchtige banneling van Gaeta gegeven hadden, werd er in Turijn een onheilspellende aankondiging bekendgemaakt, die onbeschrijflijke smart verwekte en velen de tranen in de ogen dreef. Carlo Alberto was verslagen. Na enkele gevechten bij de Ticini slaagden 75.000 Oostenrijkers erin, door nalatigheid of door ver- raad van generaal Girolamo Ramorino, die een rivier-overgang moest ver- dedigen, de stroom toch over te steken. Daar het Piëmontese leger zo- doende doorsneden was, waren legerchefs van maarschalk Radetzki een op- mars begonnen tegen de grootste kern van het Piëmontese leger tussen Mortara en Vigevano. De 21ste had er een treffen plaats bij Sforzesca, dat eindigde met een overwinning van de Oostenrijkers en de bestorming van Mortara. De 23ste kwam het tot een veldslag tussen de beide legers onder de muren van Novara. Beide partijen legden wonderen van dapperheid aan de dag, doch tegen de avond waren de Piëmontezen verplicht zich terug te trekken.

Gedurende het hevige gevecht bleef de dappere Vorst onwankelbaar op zijn post aan menig gevaar blootgesteld om de zijnen aan te moedi-

gen. Toen hij daarna al zijn hoop in rook zag opgaan en de noodzakelijkheid erkende om de wapens neer te leggen, wilde hij om zijn volk een meer eervolle vrede gemakkelijk te maken, zijn loopbaan besluiten met een nieuw offer. Daarom deed hij nog diezelfde avond, in aanwezigheid van zijn beide zoons Vittorio Emanuele en Ferdinando, alsmede van zijn leger-adjudanten, afstand van de troon ten gunste van zijn eerstgeborene, die de naam aannam van Vittorio Emanuele II. Hierna omarmde en kustte hij de aanwezigen een voor een, bedankte hen voor de hem en aan de staat bewezen diensten en vertrok na middernacht van Novara, door slechts twee bedienden vergezeld. Na verloop van enkele dagen hoorde men dat hij in Oporto was aangekomen, een zeehaven van Portugal, die hij als plaats voor zijn vrijwillige ballingschap had uitgekozen.

Bergamo en Como, die naar de wapenen gegrepen hadden en zich in beweging begonnen te zetten, kwamen bij het vernemen van het nieuws over de catastrofe van Novara, tot overeenstemming met de Duitse legerleiders; doch Brescia, misleid door onjuiste berichten over Piëmontese overwinningen, kwam in opstand tegen het Oostenrijkse garnizoen, maar moest zich na acht dagen van heldhaftig verzet overgeven.

Intussen sloot de nieuwe koning nog dezelfde dag, 26 maart, een wapenstilstand met Radetzki, en onder meer verplichtte hij zich tot het sluiten van een vrede, zijn troepen terug te trekken die nog de provincies Modena en Piacenza en een gedeelte van Toscane bezetten, en de vloot uit de Adriatische zee terug te roepen. De heftige artikelen in de kranten, die beweerden dat de oorlog moest worden voortgezet, de felle en onzinnige kritiek in het parlement op de wapenstilstand, het gebrul van het gepeupel dat door de straten trok en de verraders vervloekte, de vrees en de smart die hun intrek namen in de huizen der vreedzame burgers, hadden niet troostelozer kunnen zijn dan wanneer de Oostenrijkers voor de poorten van de hoofdstad gelegen zouden hebben. In de loop van de nacht kwam Vittorio Emanuele in Turijn aan en op de 29ste richtte hij zijn eerste proclamatie tot het volk, waarin hij zijn troonsbestijging bekendmaakte, zonder echter het oude gebruik te handhaven om zijn nieuwe regering te beginnen met de hulp van God in te roepen. De 29ste legde hij de eed op de Grondwet af en ontbond vervolgens het parlement in afwachting van nieuwe verkiezingen.

Een nieuwe reden tot ontsteltenis in Turijn verwekte op 1 april de opstand van Genua, door de Republikeinse partij op touw gezet met de leugen dat Piëmont de stad zou hebben afgestaan aan Oostenrijk; maar binnen korte tijd werd de opstand bedwongen door Alfonso Lamarmora die met achtduizend man uit Lunigiana was komen aanzetten. Niet minder smartelijk voor de liberalen waren de berichten die uit andere delen van Italië binnenkwamen. De Oostenrijkse legers die hoe langer hoe stoutmoediger werden, doordat er 140.000 man van de met hen verbonden Russen Hongarije waren binnengevallen, die ieder verzet uitschakelden, drongen de hertogdommen Parma en Modena binnen en herstelden de hertogen in hun functie. Vervolgens trokken zij Toscane binnen waar de bevolking de republikeinen, van wier gezagsmisbruik ze genoeg had, had weggejaagd en op de troon van Mola Leopold II uit Mola di Gaeta geplaatst had. Op de 1ste mei bestormden de Oostenrijkers vervolgens Livorno, verspreidden er de opstandelingen die er zich als in een laatste schuilhoek verschanst hadden. Tegelijkertijd hadden de troepen van de koning van Napels op 20 april met de verovering van Palermo heel Sicilië onderworpen. Al die ge-

beurtenissen deden de politieke vluchtelingen aanhoudend in angst leven en zij stroomden ononderbroken naar Piëmont.

Maar in dat jaar echter hadden de Oratorio's van de H. Franciscus van Sales en van de H. Aloysius niet veel meer te lijden van de voortdurende straatdemonstraties. En op 18 april vierden al de jongens het Paasfeest nadat zij in alle vrede gedurende de hele Vasten de catechismus gevolgd hadden. De oorzaak daarvan bestond niet alleen in de veelzijdige ijver en in de wijsheid van Don Bosco. Maar vloeide mede voort uit enkele wonderbaarlijke feiten, waarvan men zei dat zij af en toe waren gevallen en waardoor men Don Bosco als een zeer bijzonder man begon te zien.

Giuseppe Buzzetti vertelde ons bijvoorbeeld dat op een zondag in 1849, of in het begin van 1850, terwijl hij naar de preek van Don Bosco zat te luisteren, op zeker ogenblik een kameraad van hem, die in de buurt zat. Vincenzo Bosio, een eenvoudige en onschuldige jongen, plotseling als betoverd zat, en terwijl hij met gebaren een grote verbazing tot uitdrukking bracht, riep hij uit: "Kijk, kijk Don Bosco!"

"Wat is er aan de hand? Hij vertelt kerkgeschiedenis vanaf de preekstoel, dat zie ik wel."

"Nee, nee! Zie je dat dan niet? Kijk maar! Zijn gezicht straalt helemaal. Van alle kanten zendt het stralen uit!"

Buzzetti zag niets, maar verklaarde dat hij de kleine Bosio buiten zichzelf gezien had. en dat het de grootste moeite kostte em hem tot het einde van de preek kalm te houden; en na afloop van de plechtigheid in de kerk vertelde hij ontroerd aan alle kameraden wat hij gezien had.

Maar de voortdurende, zij het langzame groei van het Oratorio van Valdocco was in ieder geval het zekerste bewijs van de zegen des Heren! Toen de overeenkomst, met Pancrazio Soave afliep, sloot Don Bosco onmiddellijk een nieuwe huurovereenkomst met de heer Francesco Pinardi, De notariële akte gaf de beschrijving van het huis, en wij nemen die hier over omdat men er een lichte verandering in ziet die kort na 1846 was aangebracht. 1. Huis, bestaande uit veertien vertrekken, waarvan negen gelijkvloers met inbegrip van een langwerpige vertrek dat tot kapel dient, en vijf op de bovenverdieping, dat is alles van boven tot beneden. 2. Een loods of schuur die het genoemde huis verbindt met de noordelijke ringmuur. 3. De speelplaatsen zowel in het oosten als in het westen en noorden, alsook de plaats en een stuk weiland ten zuiden, waarin zich een overdekte bron bevindt voor de wasserij en verschillende planten."

De overeenkomst werd aangegaan voor drie jaren van 1 april 1849 af tot en met 31 maart 1852, tegen de jaarlijkse som van 1150 lire. Onder-tekenaars waren de theoloog G. Borelli en Francesco Pinardi, die door middel van de notaris verklaarde die overeenkomst voor slechts 1150 lire aan te gaan, overwegend dat hij het door de huurder in de genoemde lokaliteiten ondernomen liefdadige werk wenste te begunstigen. Het wettige geschrift of overeenkomst draagt de datum van 22 juni 1849. Don Bosco haastte zich thans het armzalige gebouw in betere staat te brengen, door aan de houten oostzijde van het huis. Stal en schuur een tamelijk grote zaal te bouwen die dienst kon doen voor de academische zittingen en voor toneeluitvoeringen, vooral in het strenge jaargetijde. En hij verzuimde niet zijn jongens daar bezig te houden, want in de rekeningen die de drukker Speirani aan Don Bosco ter betaling aanbood voor verschillende

bestellingen. Lezen wij dat hij in mei 1849, voor een voordracht die de jongens gaven over de Kerkelijke Geschiedenis; 500 uitnodigingen had laten drukken; en een even groot aantal uitnodigingen in december van hetzelfde jaar ter gelegenheid van een andere voordracht over bovengenoemd onderwerp. Voor het inrichten van die zaal haalde Don Bosco, zoals wij op een andere plaats al vermeld hebben, een tussenmuur neer en vergrootte eveneens bijna voor de helft de ruimte van de "loodskapel".

Hij verkeerde echter in grote zorgen voor al die werkzaamheden; voor de inrichting en de benodigdheden van de kerk, voor de leslokalen, voor de spelen, want de oorlog had heel wat ellende in het land gebracht. Doch hij verloor geen enkel ogenblik zijn vertrouwen in de goddelijke Voorzienigheid en verwachtte van haar steeds de noodzakelijke middelen, en zij liet hem nooit tevergeefs wachten.

Eens toen hij door de heer Pinardi gemaand was om driehonderd lire achterstallige huur te betalen, vroeg Don Bosco veertien dagen uitstel voor de hele betaling zonder te weten tot wie hij zich zou wenden om een dergelijk bedrag te verkrijgen. In die veertien dagen kwam Ridder Renato d'Agliano bij Don Borel en vroeg hem of hij een zekere Don Bosco kende, die zich bezighield met de opvoeding van arme jongens omdat hij hem een gift wilde doen, maar hem nooit ontmoet had. Toen Don Borel hem had geantwoord dat Don Bosco zich inderdaad volkomen erop toelegde de geest des Heren in de harten der arme jongens te doen doordringen, stelde die Ridder hem een rol geldstukken ter hand die driehonderd lire bevatte in evenzovele zilveren scudo's, en dat was op de kop af het bedrag dat Don Bosco nodig had, en Ridder Renato verzocht Don Borel dat bedrag aan de goede dienaar Gods ter hand te stellen.

Van die dag af begon de genoemde weldoener een grote genegenheid voor Don Bosco te koesteren en stuurde hem sindsdien tal van jaren lang iedere week een mand met brood die voldoende was voor zijn jongens. Die feiten vertelde Don Borel onszelf, evenals Reviglio die van dat brood meeat.

Er was nog een andere reden; die van het voorbeeld; die de jongens Don Bosco deden volgen. Wie werkelijk door zijn ondergeschikten geliefd en gehoorzaamd wil zijn, moet op de eerste plaats gehoorzaam zijn aan degenen die boven hem staan. Don Bosco was de Paus volkomen toegedaan; hij sprak dikwijls over hem en deed voor hem bidden, voor die Paus die in Gaeta ten prooi was aan het grootste verdriet vanwege de buitensporigheden die de revolutie in zijn Staten veroorzaakte. Want in Rome heerste er volslagen anarchie. Hier waren de meest opgewonden partijgangers van heel Italië bijeen, de ergste buitenlandse sektariërs, ketters, afvalligen en socialisten, beziel van de vinnigste haat tegen het katholicisme; zij waren van alle kanten hier samengestroomd, om priesters en eerbare burgers te overvallen, voor eigen rekening en ten behoeve van hun regering te roven. Op die manier werd er ook in de andere pauselijke provincies gemoord en niet weinige bisschoppen werden er in de gevangnissen geworpen. Op 20 april had Pius IX andermaal een beroep gedaan op de Europese mogendheden, zoals hij ook op 4 december 1848 gedaan had. Spanje had zich al tot Frankrijk gewend. tot Oostenrijk, Portugal, Beieren, tot de Italiaanse staten, om het eens te worden over de manier, waarop men de Paus weer op zijn troon kon brengen. Piëmont en Engeland wezen het verzoek af; de anderen gingen erop in. Lodewijk Napoleon Bona-

parte, president van de Franse Republiek, zou het liever niet gedaan hebben, maar hij werd gedwongen door zovelen om hem heen, en, wat hij ook deed; hij kon niet verhinderen; dat Oostenrijk de Paus te hulp snelde, en moest toen wel meedoen. Hij liet een legerkorps vertrekken, niet om de Romeinse Republiek omver te werpen, doch om tot een overeenstemming te komen met de republikeinse regering om een volksreferendum te houden en om zich aan het hoofd te stellen van de nationale Italiaanse beweging, ten einde de Paus voorwaarden en wetten op te leggen; en zodoende althans voor een deel de zaak van de sektariërs te redden en in Rome stevig een constitutionele liberale regering te vestigen, dat wil zeggen een gematigde revolutie. Maar tot hun schade begrepen zij (de aanhangers van Giuseppe Mazzini) de bedoelingen van Napoleon niet; hoewel hun die duidelijk uiteengezet waren, en de Franse generaals waren veel te loyaal om blindelings in een dergelijke val te lopen. De 25ste april ontscheepten duizend Fransen in Civitavecchia, en generaal Oudinot verscheen op 30 mei met zesduizend soldaten voor Rome en werd na een eerste stormaanval afgeslagen. De 28ste ontplooidde de Spaanse vloot de pauselijke vlag op de forten van Torre Gregoriana, en deed enkele leger-scharen in het zand bijten die met Napolitaanse troepen Terracina bezet hielden. Koning Ferdinand drong toen aan het hoofd van achtduizend man door het Palestrina, waar hij een ontmoeting had met de Garibaldisten. Doch daar hij op last van Napoleon niet op een wapenstilstand mocht ingaan, werd hij gedwongen zich terug te trekken; na de republikeinse troepen tot tweemaal toe te hebben teruggeslagen. Op het einde van mei ontscheepten zich negenduizend Spanjaarden in Gaeta, zij bezetten Píperino; Frosinone en Velletri, en zij verspreidden zich over een linie van Palestrina over Rieti en Terni tot Spoleto. Tevoren was het Oostenrijkse leger uit Castelfranco vertrokken en nadat zij Bologna met zestien-duizend man hadden aangevallen, dwongen zij het op 16 mei tot overgave. Daarna zetten zij rechtstreeks hun weg voort naar Rimini en terwijl zij overal onderweg waar zij voorbijkwamen de pauselijke vlag hesen, sloegen zij op 24 mei het beleg op voor Ancona, dat tot een overeenkomst kwam en zich op 19 juni overgaf. Nog vijfduizend man keizerlijke manschappen waren uit Toscane gekomen en hadden via Perugia en Foligno, Macerata bereikt om mee te helpen aan de belegering van Ancona.

De Heilige Vader was zeer in beslag genomen om voor de rechten van de Kerk op te komen en haar onderdrukte volkeren te bevrijden, en had inmiddels het geringe maar liefdevolle en kinderlijke geschenk uit het Oratorio van Valdocco ontvangen, dat hem niet alleen tot de grootste dankbaarheid stemde maar waarvan hij zolang als hij leefde de herinnering bewaarde. Personen die zich herinnerden wat hij gezegd had, gaven het gebeurde in de volgende bewoordingen weer: De gift van drieëndertig lire van jongens, en de eenvoudige en diepgevoelde brief die ze vergezelde, bewogen het liefdevolle hart van Pius IX ten zeerste. Hij nam het bedrag en de brief die het vergezelde, maakte er zelf een bundeltje van en schreef erop waar die gift vandaan kwam terwijl hij zei dat hij dat geld voor een bijzonder doel wilde gebruiken. Daarna gaf hij opdracht aan Zijne Eminentie kardinaal Antonelli een brief aan de Nuntius in Turijn te schrijven waarin die gevraagd werd aan de schenkers mededeling te doen van de grote voldoening van de Paus." Inderdaad richtte Mgr. Antonucci kort nadien een brief aan Don Bosco van de volgende inhoud:

"Zeer Eerwaarde Heer,

Bij het door middel van Zijne Eminentie de kardinaal-pro-staats-secretaris Antonelli overmaken aan Zijne Heiligheid van een bedrag van de Sint-Pieterspenning, mij ter hand gesteld door de heren D'Invrea en Cavour uit naam van het comité dat tot dat doel in die stad Turijn is opgericht, heb ik me veroorloofd, in het bijzonder de aandacht te vestigen op de gift ten bedrage van drieëndertig lire, bijeengebracht door uw jongens, alsook van de gevoelens die zij bij de overhandiging aan het hierbovengenoemde comité daarbij tot uitdrukking brachten.

Zijne Eminentie, hiervoren genoemd, kon mij in zijn antwoord dat hij mij op 18 dezer deed toekomen, tot zijn voldoening mededelen dat de Heilige Vader diep getroffen was door de liefdevolle en trouwhartige gave van arme arbeidersjongens en door de woorden van genegen toewijding waarvan zij die vergezeld wilden laten gaan.

Ik verzoek U daarom hen te laten weten met hoeveel te meer vreugde de Heilige Vader die gift ontvangen heeft en ze zorgvuldig apart gehouden heeft, omdat zij werd aangeboden door arme jongens, en hoe verheugd hij was bij het zien van zulke ernstige gevoelens van volgzaamheid tegenover de plaatsvervanger van Jezus Christus, die een ondubbelzinnig bewijs zijn van de godsdienstige beginselen die hun in de geest zijn geprent.

Als onderpand van zijn vaderlijke welwillendheid verleent Zijne Heiligheid intussen van ganser harte aan U en aan elk van uw leerlingen de apostolische zegen, terwijl ik met gevoelens van de grootste eerbied en oprechte genegenheid de eer heb mij te noemen,

A.B., Aartsbisschop van Tarso
Apostolisch Nuntius

Iedereen kan zich gemakkelijk voorstellen, hoezeer het hart van Don Bosco en van zijn jongens vervuld werd van voldoening bij het lezen van die brief, die hun toonde hoe de Paus temidden van de ontzaglijke inspanningen voor het besturen van heel de Kerk, en temidden van de moeilijkheden en kwellingen die met zijn ballingschap samenhangen, zich niettemin verwaardigd had een gedachte aan hun geringheid te wijden. Vandaar dat een straal van de levendigste vreugde op dat ogenblik hun gezicht verhelderde en een oorverdovend geroep van "Leve de Paus! Leve Pius IX!" herhaaldelijk door heel het Oratorio weerklonk.

Een gelijk bedrag en vergezeld van bijna dezelfde omstandigheden werd bijeengebracht in het Oratorio van de H. Aloysius van Gonzaga, door de medewerkers van Don Bosco. Met betrekking daartoe geven wij gaarne een gedeelte van een artikel weer, dat in hetzelfde jaar verscheen in nr. 53 van de reeds vermelde periodiek Armonia.

"Een geleerd en vroom medewerker heeft in nr. 40 van ons blad al de aandacht gevestigd op het Oratorio van de H. Franciscus van Sales, in Turijn, gesticht door de priester Don Bosco, die, gedreven door een volmaakte naastenliefde, zich geheel gewijd heeft aan de onderrichting en opvoeding van de arme jongens. Het nut van dat hoog te waarden instituut werd al spoedig ingezien zodat het niet ontbrak aan nederige, wijze, heilige priesters, die zich met de stichter verenigden om zijn ideeën te verbreiden; zij openen nieuwe Huizen, nemen er de arme jon-

gens en volwassenen in op, en voorzien de maatschappij zodoende van betere mensen, door hen te verheffen boven vele anderen die, begonnen als ze zijn met een ongelukkige manier van leven, weinig voor hun toekomst doen verwachten.

"Een heilige zending. In de uitoefening daarvan is de priester bekleed met al de schittering van zijn wijding en volgt hij van heel dichtbij onze Zaligmaker na, die hem dat "voorbeeld gaf toen hij temidden van de kinderen verbleef en zich erover beklaagde indien iemand ze van hem had willen weghouden.

"Om die redenen zijn bij alle weldenkende mensen de namen van Don Vela, Den Borel, Don Carpano en Don Pene zeer geliefd geworden, doordat zij op zondagen omgeven zijn door verseheidene honderden van die jongens en hun een godsdienstige en burgerlijke opvoeding verschaffen in een klein huis van het instituut bij de koninklijke villa "Il Valentino".

"Uitgenodigd om uit de handen van die goede jongens de gift aan te nemen, die zij spontaan wilden bijdragen voor de verbannen Paus, hebben wij de diepste ontroering beleefd en de orde en volgzzaamheid bewonderd die die jongens gedurende de ontspanningsuren bewaren tegenover hun oversten. Een dergelijk aanbod zal de Heilige Vader ongetwijfeld zeer aangenaam zijn, en wanneer zijn zegen over de jongens nederdaalt zullen zij zeker nog toenemen in deugd en wijsheid.

"Wanneer de democraten die plaatsen zouden bezoeken, waar de christelijke naastenliefde aanhoudend werkt aan de HERVORMING van de maatschappij, zouden ze er die priesters zien, die afstand doen van iedere verleidelijke hoop van het leven, die alles opofferen om aan de maatschappij betere burgers te schenken; en het inzicht verbreiden dat niet gezwets maar werk vreugde verschaft: en wanneer zij dan zouden zien, hoeveel geduld de zending van de Opvoeding van het volk vergt, en hoe moeilijk zij is, zouden ze er hun voordeel mee kunnen doen." Tot zover de Armonia uit die dagen.

Maar wanneer Don Bosco, mei de eerbied van zijn Oratorio's tegenover de Heilige Stoel, Plus IX ook al levendige blijdschap verschaft had, een maand later zou hij hem nog een veel grotere willen verschaffen. De Heilige Vader had de noodzakelijkheid ingezien om aan de gelovigen het lezen van bepaalde boeken te verbieden, die geschreven waren door priesters die groot, aanzien genoten, en die de onvoorzichtige lezers om de tuin zouden kunnen leiden. Daarom had de Heilige Congregatie van de Index op 30 mei 1849 de Moderne Jezuïet van Vincenzo Gioberti verboden, het boek over de Vijf wonden van de Kerk en het boek over de Grondwet volgens de sociale gerechtigheid van Antonio Rosmini (1). Het decreet werd afgekondigd in Gaeta op 6 juli. Brutaal en onbe-

---

(1) De Heilige Congregatie van de Index onderzoekt de boeken die haar door gezaghebbende personen worden voorgelegd. Wanneer de secretaris de met redenen omklede aanklacht heeft ontvangen, onderzoekt hij haar en controleert de klacht, samen met twee met goedkeuring van de Paus of van de Kardinaal Prefect gekozen raadslieden, daarna stelt hij het boek ter hand aan een verslaggever die bijzondere kennis van de betrokken stof heeft en daartoe bevoegd is zoals vroeger gezegd; die stelt zijn oordeel over het boek op schrift, met vermelding van de bladzijden en passages die naar zijn mening gecensureerd behoren worden. Wanneer dat geschied is, dient het, alvorens naar de Congregatie van kardinalen te gaan; te worden voorgelegd aan het oordeel van de voorbereidende Congregatie van de raadslieden alleen die aan de secretaris zijn toegevoegd. Die voorbereidende Congregatie komt iedere maand bijeen, waarbij dan ook de Meester van het Apostolisch Paleis aanwezig is. De beslissingen en de stemmen, toegevoegd aan het oordeel van de verslaggever, worden

(zie vervolg volgende bladzijde).

schaamd schreef Vincenzo Gioberti toen: "De censuur van Gaeta wekt afkeer en lachlust; ik zal weten wat ik ermee te doen heb... Het interdict van Gaeta amuseert me."

Maar al kon Gioberti er ook al niet toe komen zich te onderwerpen aan de beslissing van de Heilige Stoel, er was in Turijn toch een priester die voor hem bad. Wij moeten eraan denken dat Don Bosco, wanneer hij toenadering zocht tot velen van hen die in het godsdienstvijandige kamp streden, hij steeds voornamelijk het welzijn van hun ziel en van de Kerk voor ogen had. Tot in het heldhaftige toe herhaalde hij steeds het gebod van de Heer dat in Ecclesiasticus geschreven staat: "Hij gebod iedereen te denken om zijn naaste" (2). Hij dacht daarom een ogenblik Gioberti tot gehoorzaamheid te kunnen brengen, omdat, welke zijn politieke doelstellingen ook waren, hij de laatste tijd de zijde van de Paus gekozen en het herstel van zijn rijk betracht had. Daar hij hem echter verstoten zag en voor altijd uitgesloten van iedere inmenging in de staatszaken en van iedere eer waar zijn eerzucht naar dorste, meende hij dat een vriendelijk woord in zijn huidige bittere eenzaamheid, in zijn priesterhart misschien een heilzame uitwerking kon hebben. Er was heel wat grootmoedigheid voor nodig om de taaie hoogmoed tegemoet te treden van een man die zoveel gedaan had voor de zaak van de revolutie; maar Don Bosco aarzelde niet Hij bad, zoals hij in zulke gevallen gewoon was te doen, een Weesgegroet, en vergezeld van Don Borel, ging hij bij Gioberti op bezoek. Na gesproken te hebben over de hoop die de goedwillenden in hem gesteld hadden door de verdediging die hij op zich had willen nemen van het Pausdom, smeekte en bezwoer hij hem, de Paus vreugde en zichzelf verdiensten en eer te verschaffen bij God en bij de katholieken, door te berusten in het besluit van de Heilige Congregatie van de Index en zijn werk te herroepen. Gioberti, die uitermate vriendelijk was, toonde zich niet gebelgd, maar op een toon, die geen beantwoording meer behoeft, verklaarde hij: "Mijn herroeping bestaat hierin dat ik geen antwoord geef! Mijn zwijgen is voldoende!" - En daarmee eindigde dat onderhoud. Van die liefdevolle poging van Don Bosco en van de woorden van Gioberti is getuigenis afgelegd door Don Michele Rua.

---

voorgelegd aan de Kardinalen van de Congregatie, zodat zij in hun vergadering een uiteindelijk vonnis erover kunnen uitspreken, hetzij het veroordelen of voor verbeteringen voordragen; tenslotte wordt dat door de secretaris tezamen met een nauwkeurig verslag van heel de procesgang aan de goedkeuring van de Paus voorgelegd.

Wanneer het om een katholiek auteur gaat, wiens faam gevestigd is zowel door andere gepubliceerde werken of misschien door het onderhavige werk zelf, en het toch gecensureerd verdiend te worden, dan bepaalt het oude gebruik, opnieuw bevestigd door de Paus zelf, het verbod vergezeld te doen gaan van de clausele donec corrigatur ofwel donec expurgetur, en intussen wordt dat decreet niet gepubliceerd maar de auteur welwillend ervan in kennis gesteld, met aanduiding van de noodzakelijke verbeteringen. En wanneer hij het boek tijdig uit de handel terugtrekt om er die veranderingen in aan te brengen, wordt het decreet niet gepubliceerd, doch terzijde gelegd; wanneer er reeds teveel exemplaren in omloop zijn, wordt het decreet bekendgemaakt, doch in die zin, dat het alleen betrekking heeft op de eerste druk, en niet op de verbeterde.

(2) 17, 12.

Terwijl Don Bosco over de halsstarrigheid van die ongelukkige klaagde, wachtte hem de onaangename verrassing, te moeten ontdekken dat al diens werken hun intrede gedaan hadden in het huis van Valdocco. De oud-seminarist C. ... , die hij in het Oratorio had opgenomen en die rijkelijk over middelen beschikte, had al Gioberti's werken gekocht voor 120 lire. Als trouw navolger van de wetten van de Kerk, wilde Don Bosco niet hebben, dat de jongen die verboden boeken bij zich hield. En omdat hij ernstige redenen gehad had om in zijn Kerkgeschiedenis de naam en enkele passages van genoemde schrijver aan te halen, liet hij ze in de volgende uitgaven weg. Zo ook, toen er in het jaar daarop in het Oratorio een inleiding gehouden werd bij een academische zitting ter ere van de H. Thomas, koos de spreker als tekst enkele zinnen van Gioberti. Don Bosto, die als voorzitter optrad, zei toen, nadat de zitting afgelopen was, onder vier ogen tegen de spreker: "Ik houd er niet van, bepaalde personen te noemen, noch een beroep te doen op hun gezag; want zij kunnen bij de toehoorders het verlangen doen ontstaan om hun boeken te lezen, en dat strekt hun zeker niet tot voordeel."

Maar had de vermaning van Don Bosco nu geen enkele goede indruk bij Gioberti achtergelaten? Na enige tijd vestigde hij zich weer in Parijs en hij had geen ogenblik rust meer. In zijn laatste levensdagen kende hij nachten, waarin hij door angstwekkende dromen werd gefolterd, waarin hij vreemde en angstaanjagende personen zag; soms hoorde hij een onbepaalbaar geluid als het gesnuif van tijgers, soms ook kreeg hij de gewaarwording van door de hand van een skelet aangeraakt te worden, in zijn brieven voelde men bij herhaling de angst voor de Index die zijn ziel kwelde (1). Hij eindigde zijn leven door een beroerte in de nacht van 25 op 26 oktober 1852. Op zijn bed lag opengeslagen de Navolging van Christus.

Hoe gelukkig zouden zijn leven en zijn dood geweest, zijn, wanneer hij de priester Antonio Rosmini had nagevolgd, die, als goed priester en goed kloosterling, het hoofd boog voor het gezag van de Kerk, en eerbiedig het decreet onderging waarbij zijn twee boeken werden verboden. Het is daarom dat Don Bosco zijn vriendschappelijke betrekkingen met de Rosminianen bleef onderhouden, en de volgende brief naar Stresa zond:

Geachte Heer Don Fradelizio,

Hedenmorgen ontbeet ik met twee gasten (beiden nog niet gevolmachtigd) die naar het patroonsfeest gingen.

Hierbij de 20 exemplaren van het boekje over het Metriek Stelsel die 40 centiemen per stuk kosten. Ook ben ik zo vrij er een dozijn van de Pensieri Ecclesiastici bij te doen, een werkje van een zeer achtenswaardig geestelijke uit de hoofdstad, boeken die ik gaarne verspreid zou willen zien...

Ik heb twee jongens (nu ja; jongens, een van hen is al vrij oud) die er sedert enige tijd op aandringen dat ik hen zou aanbevelen bij het Instituut van de Liefde, wanneer zij daar zouden kunnen aanvaard worden. De een is kleermaker van beroep; men zegt dat hij zijn vak goed kent,

---

(1) Pallavicino Memorie II 586-87 - Massari, Ricordi e Carteggio II, III, IV.

maar hij loopt al tegen de veertig, De ander is slechts zeventien, heeft een cursus humaniora doorlopen, is verwant aan de Zalige Sebastiano Valfré en draagt niet alleen diens naam, doch bezit ook enkele andere goede kwaliteiten, Ik vind zijn karakter zeer goed.

Ik dank u voor de verschillende nieuwe boeken die U me gezonden hebt, ik lees ze met grote voldoening Ik houd mij aanbevolen en wanneer ik iets voor u kan doen, moogt u op me rekenen-

Uw toegenegen vriend, Turijn,

5 juni 1849

D. Bosco

De antwoorden die hij ontving legden eveneens een bewijs af van de beproeving die de Heer het Instituut van de Liefde had opgelegd, en in zijn wederwoord waarin hij de verspreiding van zijn boek. De Christen geleid tot de deugd enz., aanpreef, vervatte hij woorden van aanmoediging:

Geachte Heer Don Fradelizio,

Ik heb enkele brieven ontvangen van u en van enkele van mijn jongens, waarvoor ik hartelijk dank zeg.

Tegen het einde van het jaar acht ik het ook goed u inzicht te geven van enkele kosten en inningen in de loop van dat jaar, zoals u zien kunt op de hierbijgevoegde nota. Daar ik echter dikwijls de zaken slechts vluchtig naga, leg ik me er geheel bij neer indien u enkele onjuistheden mocht tegenkomen.

Ik zend de eerste vijf afleveringen van het abonnement voor Don Paoli, die de volgende kan vragen bij de secretaris van Mgr. de Bisschop van Novara, die ze in commissie heeft voor heel het diocees.

Sprekende wij thans over onszelf Wat zegt men over de priesters van de Liefde? Wat over het verbod en de onderwerping van de heer Antonio Rosmini? Zowel openlijk als binnenskamers spreekt men zeer gunstig over het Instituut van de Liefde. Men prijst de ijver voor de scholen en men bewondert vooral de Rosminianen (zo zegt men letterlijk) zich aanpassen aan het onderricht zonder hun eigen boeken te willen bevorderen en gebruiken. Zo gaat het overigens niet bij anderen, die alles op alles zetten om op de scholen hun eigen werken te gebruiken en in te voeren, waardoor bij velen nijd en afgunst en misschien ook wedijver ontstaat.

Voor wat de Heer Rosmini aangaat, schijnt het, dat het verbod van nadelige invloed zou hebben moeten zijn op zijn grote roem, maar daar is niets van gebleken. De Eerwaarde Heer Rosmini heeft zich zowel in zijn geschriften als in al zijn werken doen kennen als een zeer voortreffelijk filosoof; maar door zijn onderwerping heeft hij zich bovendien een uitstekend katholiek filosoof getoond: hij heeft getoond iemand te zijn, die zijn consequenties aandurft, en dat hij vooral grote eerbied koestert voor de leerstoel van Petrus, dat zijn feiten en niet enkel woorden, hetgeen men niet kan zeggen van andere vooraanstaande personen, die enige tijd geleden, eveneens een vooraanstaande positie hebben ingenomen. Zoals u ziet, zijn dat alles tekenen die het algemeen welzijn ten goede komen. Ik voor mij heb steeds de zuiverste en loyale eerbied voor het Instituut van de Liefde gekoesterd en ik voed die nog, voor het instituut zogoed als voor zijn eerbiedwaardige stichter.

Intussen verzoek ik u mijn vrienden en mijn zonen te groeten die zich daar hij u bevinden; en wanneer de priester Rosmini zich reeds in Stresa zou bevinden, wilt ook hem dan mijn nederige groeten doen die hem onverwacht toekomen van iemand die de diepste verering voor hem koestert.

Indien ik iets voor U doen kan, doet u maar een beroep op mij en ik zal steeds gaarne tot uw dienst zijn

december 1849

Uw genegen vriend, Turijn, 5
Bosco Giovanni, pr.

H O O F D S T U K   XLVIII

BEZOEK VAN DE BISSCHOPPEN AAN HET ORATORIO EN FEESTELIJKE
ONTVANGST - DE NAAMDAG VAN DON BOSCO EN TWEE ZILVEREN
HARTEN - IN SINT-IGNATIUS BOVEN LANZO - TWEE RETRAITES
VOOR DE JONGENS OP DE HEUVELS VAN MONCALIERI - DE BEVRIJ-
DING VAN ROME - DE DOOD VAN CARLO ALBERTO - ENKELE
BESLISSINGEN VAN DE SUB ALPIJNSE PRELATEN IN VILLANOVETTA
- GOEDE RESULTATEN VAN DE VOORZICHTIGHEID
EN LIEFDE VAN DON BOSCO

In het voorafgaande hoofdstuk hebben wij gezegd dat een der oorzaken der genegenheid en eerbied van de jongens voor Don Bosco gelegen was in de genegenheid en eerbied die hijzelf betoonde tegenover zijn oversten. Na de Paus waren dat de bisschoppen. Hij erkende in hen de opvolgers der apostelen, door de Heilige Geest aangesteld om Gods Kerk te besturen in afhankelijkheid van de Paus van Rome, en hij bleef daar steeds bij zijn leerlingen op aandringen altijd de voorschriften van de bisschoppen te volgen. Op zekere dag wees hij een priester terecht die verklaarde dat hij, terwijl het jaar al half verlopen was, nog niet de aanwijzingen van de diocesane liturgische kalender gelezen had! "Wat leest u dan van belang?" zei hij, "als U die richtlijnen niet leest?"

Wanneer een Bisschop onverwachts naar het Oratorio kwam, haastte hij zich die met de hartelijkste en eerbiedigste blijken te verwelkomen; en niet enkel uit hoffelijkheid, maar ook uit plichtsgevoel, en hij gaf dan onmiddellijk allen bevel; dat zij voor de meest feestelijke ontvangst zouden zorgen. Wanneer het bezoek voorzien was, deelde hij het nieuws met heilige blijdschap aan de jongens mee, en gebruikte de krachtigste uitdrukkingen om aan te tonen hoeveel eerbied er aan zoveel waardigheid verschuldigd was. Bij dergelijke gelegenheden zette hij het hele Oratorio in beweging; hij vermenigvuldigde zichzelf als het ware om alles zelf te doen en voor te bereiden; soms zette hij een muzikaal-literaire academische zitting op touw, en wanneer de bisschop de heilige mis moest opdragen, drong hij erop aan dat er zoveel mogelijk te communie zouden gaan. Als de dag van de aankomst er dan was, werd het te midden van het gejuich van de jongens en dikwijls met medewerking van een muziekkapel, een grote feestdag. Don Bosco ontving de bisschop, op de grond geknield, en vergezelde hem zelf met de baret in de hand door het huis. Daar hij ernaar verlangde dikwijls een dergelijk, zo kostbaar bezoek te ontvangen, nodigde hij steeds een of andere prelaat uit op de

voornaamste feesten van het Oratorio en ook om het heilig Vormsel toe te dienen; hij ging hun raadplegen over moeilijkheden, die hij bij de vervulling van zijn zending ondervond of over gelijk welke andere zaak van gewicht; hij achtte zich gelukkig wanneer hij hun de een of andere dienst kon bewijzen of behulpzaam zijn. Aangetrokken door zijn kinderlijke genegenheid en zijn heilige levenswandel kwamen meer dan duizend bisschoppen gedurende het leven van Don Bosco het huis van Valdocco vereren met een bezoek. Die kwamen uit alle hoeken van de katholieke wereld, meestal om te spreken over zaken die het welzijn van de Kerk betroffen. De veelvuldige bezoeken van die doorluchtige personen, begonnen in 1848. Een van de eersten die nog dikwijls terug kwam was de apostolische nuntius, Mgr. Matteucci, die met Don Bosco een vriendschapsband sloot die, zoals we zullen zien, zijn leven lang duurde.

De theoloog Savio Ascanio zag in het Hospitium, terwijl hij er als seminarist vertoefde, Mgr. Riccardi, bisschop van Savona, Mgr. Moreno van Ivrea, Mgr. Balma, bisschop bij de missie in India, en in 1851 Mgr. Cerretti, die gekomen was om het Heilig Vormsel toe te dienen, en anderen. Zij richtten bijna steeds een hartelijk woord tot de jongens van het Hospitium of tot die van het zondagsoratorio, hetzij op de speelplaats hetzij in de kapel, waarbij zij hen vooreerst uitnodigden God ervoor te danken dat hij hen op die gezegende plaats had doen terechtkomen en hen vervolgens ertoe aanspoorden te beantwoorden aan de raadgevingen en zorgen van hun Vader Don Bosco. Door die en zoveel andere oorzaken dus kende de eerbied, de genegenheid en de dankbaarheid van de jongens jegens Don Bosco schier geen grenzen. Doch een bijzondere gelegenheid om aan die gevoelens uiting te geven was toch wel het feest van de H. Johannes de Doper. In 1847 en in 1848 hadden de interne leerlingen zich beperkt tot het voorlezen van enkele korte maar hartelijke feestwensen, en de externe jongens hadden wat bloemen aangeboden. Wat konden zulke arme jongens meer doen? Maar de genegenheid was een ijverige raadgeefster, en zou men zich helemaal vergissen wanneer men dacht, dat de collecte voor Plus IX en de feestelijkheden voor de bisschoppen de manier hadden gesuggereerd om Don Bosco te eren?

Welnu in 1849 waren er die een goed idee hadden Carlo Gastini en Felice Reviglio waren het er in stilte al maandenlang over eens geworden, en zij spaarden zoveel mogelijk uit op hun eten en waren verschrikkelijk zuinig met het weinige drinkgeld dat ze af en toe kregen, zodat zij tenslotte in staat waren zich twee zilveren harten aan te schaffen. Het zat hun dwars dat ze niet goed wisten wanneer precies zij hun geschenk moesten overhandigen; en ook wilden ze niet dat anderen achter hun geheim zouden komen, omdat hun geschenk voor Don Bosco een verrassing moest blijven. De vooravond van Sint-Jan was al gekomen. "Wat te doen?" vroegen zij elkaar over en weer af. De kamer van Don Bosco grensde aan die waar de leerlingen sliepen, omdat hij hen steeds onder toezicht wilde hebben. Toen alle jongens zich dus te rusten begeven hadden, gingen Gastini en Reviglio bij Don Bosco kloppen, die, hoewel het al laat was, nog niet te bed was en antwoordde dat men maar zou binnenkomen. Men kan zich zijn verwondering en ontroering voorstellen, toen hij twee zilveren harten aangeboden kreeg, en de weinige, maar hartelijke woorden vernam waarmee zijn twee brave jongens hun geschenk vergezeld deden gaan.

De volgende morgen wisten al de kameraden van dat geschenk af en niet zonder een beetje jaloezie nam elk voor zich zich voor, er het komende jaar een mooi feest voor heel het Oratorio van te maken. Intussen galmde die dag de speelplaats van enkele opgewekte feestliederen die Don Carpano had gemaakt, en die steeds door de jongens gezongen werden, in alle omstandigheden en waarheen ze ook gingen.

Beste maten wij staan klaar
Don Bosco wacht op ons
Niemand kan de vreugde doven,
Want Don Bosco lacht op ons.

Jong zijn is de beste tijd
en noodt ons tot geluk
Vreugde doet ons blijde zingen
Vreugde is het jong te zijn

Met blij gemoed gaan wij vooruit
Vooruit wij gaan de zonne tegen.
Wij lopen snel de blijde wegen.
Alle moeite deert ons niet.

Ofwel dat ander

Hij leve lang, Don Bosco,
leve lang: hij leide ons
naar 't licht van morgen.
Zijn deugd is ons blazoën
als zorgen ons bestormen.

Onsteek de vreugdevuren,
laat ze warmen ons gemoed
en laaien hoog de vlam
van liefde, dankbaarheid
voor onze zieleherder.

Maar in de volgende jaren werd er een commissie benoemd; de interne en externe jongens hielden een collecte onder elkaar en gingen een geschenk kopen dat zij hun geliefde vader konden aanbieden. Daarna kwamen allen op de vooravond van het feest van de H. Johannes de Doper, wanneer dat een zondag was of anders op de dag van het feest zelf. Op een grote plechtigheid met muziek en geestdriftige toejuichingen bijeen tegenover het huis. Een afvaardiging van de oudsten klonnen in 1850 naar de kamer van Don Bosco en lazen hun eerste gelukwens voor die de aanbidding van het geschenk vergezelde, teken van hun diepe erkentelijkheid. Dan verscheen hijzelf op de buitengaanderij en het is niet gemakkelijk hier de vreugde te beschrijven van al die gemoederen die met ernstige genegenheid de zuiverste en kinderlijke gevoelens uitten, zo-

als die alleen door de liefde kunnen worden verwekt. Don Bosco sprak enkele woorden van dank en daarna werd er een feestlied gezongen. Dat feest werd enkele jaren met hetzelfde program gevierd, terwijl de interne leerlingen niet nalieten een kleine feestzitting onder elkaar te houden. Een dergelijk feest had bijna een vorstelijk aspect door de uitrusting, de geschenken, het lezen van de vele feestgedichten en de persoonlijke brieven waarin dankbaarheid tot uitdrukking werd gebracht, beloften en verzoeken gedaan werden of raadgevingen gevraagd, alle overlopend van genegenheid, brieven die Don Bosco goed bewaarde. Vanaf 1849 werd er ieder jaar een nieuw feestlied uitgevoerd, gecomponeerd door een bekwaam muzikmeester.

Het feest van de vader van het Oratorio werd gevolgd of voorafgegaan door het feest van de zonen, dat wil zeggen dat van de H. Aloysius.

Na die feestelijkheden bereidde Don Bosco zich voor om naar het heiligdom van de H. Ignatius te gaan, onder aandrang van Don Cafasso. Die heilige priester, die de theoloog Guala was opgevolgd in het bestuur van dat heiligdom, en in de leiding van de retraits, sloeg de hand aan het werk voor de uitvoering van het reeds begonnen kolossale werk, de weg begaanbaar te maken, wat voor het grootste deel reeds gebeurd was, het aantal cellen uit te breiden voor degenen die de retraite volgden, de oostzijde van het gebouw af te bouwen, en met gekapte stenen de machtige trap die naar de kerk leidde te hernieuwen. In Sint-Ignatius en in gezelschap van Don Cafasso voelde Don Bosco zich thuis. Hij mediteerde over zichzelf in geestelijke afzondering, hoorde de biecht van velen die de oefeningen kwamen meemaken, en met zijn weldoener en meester nam hij het vaste besluit aan de stichting van zijn congregatie te beginnen.

In Turijn teruggekeerd bepaalde hij dat in juli, volgens gebruik, de geestelijke oefeningen zouden plaatsvinden, voor de jonge internen en externen. Op de heuvels van Moncalieri bij S. Margherita stond een villa, waar steeds de Gelukzalige Sebastiano Valfrè kwam voor geestelijke rust en herstel van lichaamskracht. De meester van die betoverende plaats was in die tijd de theoloog Giovanni Vola, diezelfde die aan Don Bosco zijn horloge geschonken had, toen hij hem met zijn moeder ontmoette onderweg naar het huis Pinardi. Hij nodigde Don Bosco uit daar met enkele van zijn jongens heen te gaan voor de retraite. Er werd een kapel ingericht. Er werd gepreekt door de theoloog Botto en de theoloog Vola. Don Bosco had de leiding, preekte, en hield iedere avond voor de jongens een korte, opwekkende toespraak. De eerste retraite nam de eerste week van juli in beslag, en de jongens waren achtentwintig in getal. De tweede retraite begon op 23 juli, een maandag, en eindigde op zaterdag, en negenendertig jongens volgden ze, van wie er twee uit Moncalieri gekomen waren, vier uit Cambiano en vier uit Chieri. Don Bosco schreef de namen van al die jongens op, en wij bewaren die aantekeningen als een kostbare herinnering van die gelukkigen(1). Het huis was niet groot, en zelfs de ruimte onder de trap en de zolderkamers werden gebruikt. De kamers waren ontdaan van zelfs het noodzakelijkste meubilair. Don Bosco vertelde later met geestdrift de vele grappige voorvallen die zich tengevolge van die beperktheid achtereenvolgens afspeelden, zowel bij het slapen als

---

(1) Zie nota volgende bladzijde

bij het eten; hij beschreef ook de ijver en het bewonderenswaardige geduld van de jongens zelf, om zich naar omstandigheden te schikken, en met opgewektheid de onvermijdelijke ongemakken te aanvaarden. Een bank, twee stoelen een plank, een deken op de grond, of een strozak dat waren hun bedden.

Op de zondag tussen die twee geestelijke oefeningen in, op de 15de van de maand drongen de Fransen, na langdurige pogingen en wanhopige gevechten, met geweld de hoofdstad van de katholieke wereld binnen en ontrolden er de pauselijke vlag maar lieten toe dat de leiders van de sekten zich in veiligheid konden stellen en nieuwe samenzweringen op touw zetten. Generaal Oudinot had terstond de sleutels van Rome aan de Paus gezonden.

Al mocht Don Bosco zich ook al verheugen over dat bericht, er kwam in Turijn ook nog een ander binnen dat hem en zijn zonen met diepe smart vervulde. In Oporto was Carlo Alberto bezweken onder het gewicht van zijn noodlot en van een steeds erger wordende oude kwaal. Voorzien van de genademiddelen van onze heilige Godsdienst, was hij er op 28 juli als een oprecht christen gestorven. Don Bosco liet voor hem bidden, zoals passend was voor een vorst die hij zo liefhad en eerbiedigde en die meer dan eens zijn Instituut beschermd had en het van zijn weldadigheid had laten genieten. Zijn smart ging echter met een groot vertrouwen gepaard, omdat de koning een grote godsvrucht gekoesterd had tot Onze-Lieve-Vrouw Troosteres der Bedrukten en vol liefde geweest was jegens de armen. Bij zijn overlijden hoefde men het hart niet te voelen beven van twijfel omtrent het eeuwige lot van zijn ziel. Bovendien vertoonde Carlo Albert zich nu en dan als een geliefde herinnering aan de geest van Don Bosco, die ons, vele jaren later, toen wij beiden alleen waren, met enkele woorden een lieflijke droom vertelde, die hij de gehele nacht had meegeemaakt.

"Het kwam me voor alsof ik in de omgeving van Turijn was en midden over een weg liep. Opeens kom ik koning Carlo Alberto tegen, die glimlacht, staan blijft en mij groet. "O. Majesteit!" riep ik uit.

"En hoe gaat het ermee Don Bosco?"

"Heel goed en ik ben erg blij U ontmoet te hebben."

"Als dat zo is, wil u me dan niet een eindje vergezellen?"

---

(1) Jongens die de geestelijke oefeningen volgden in de eerste week van juli 1849. Theol Botto - Don Bosco - Theol. Vola.

Stefano Castagno, Giacomo Soles, Giovanni Battista Sansoldi, Giovanni Appiano, Edoardo Giozza, Simone Boasso, Ignazio Scrivan, Carlo Ludre, Michele Billula, Luigi Bens, Lorenzo Bussone, Formica Michele, Natale Delponte, Felice Aschieri, Germano Candido, Musso Candido, Giuseppe Timossi, Antonio Comba, Giacomo Beglia, Edoardo Razetti, Serafino Servetti, Ascanio Savio, Cherico, Malacarne, Avatanio, Domenico Viano, Constantino, Picca, Buzzetti,

Voor de geestelijke oefeningen, 23 juli 1849
Vandano, Minetti, Viglietti, Perrona, Gaddo, Longo, Buzzetti, Gallo Giacinto, Piacenza, twee van Moncalieri, Domenico Garda, Giovenale Borda, Francesco Blengio, Stefano Sola, Cumiana, Benedetto Cagno, Giuseppe Oddenino, Carlo Gastini, een uit Lombardije, Agostino Giordanino, Luigi Mondo, Marchisio, vier uit Cambiano, vier uit Chieri, Montafameglio, Ceruti, Sardo, Degiuli, Truffo, Vittorio Pavesi, Piovano, Bartolomeo Berrutto, Bartolomeo Gribaudo, Giovanni Battista Crosa, Francesco Sandrone, Giacomo Poma.

"Heel graag:

Laat ons dan gaan!" Wij begaven ons op weg naar de stad. De koning droeg geen enkel teken van zijn waardigheid; hij had een wit kostuum aan, maar het was niet sneeuwwit.

"Wat zegt u van me?" vroeg de vorst.

Ik antwoordde: "Ik weet dat Uwe Majesteit een goed katholiek is."

"Voor u is er nog meer: ik heb altijd erg veel van uw werk gehouden, weet u ik heb er steeds erg naar verlangd het te zien bloeien. Ik heb u telkens weer willen helpen, maar de gebeurtenissen verhinderden het me."

"Als dat zo is, Majesteit, zou ik u een verzoek willen doen."

"Zegt u het maar."

"Het verzoek om tegenwoordig te willen zijn op het feest van de H. Aloysius dat we dat jaar in het Oratorio vieren."

"Heel graag, maar stelt u er ook prijs op, dat daar veel ophef over wordt gemaakt; het zou een ongehoorde gebeurtenis zijn, en ik geloof niet dat het goed zou zijn als er zoveel verwarring was op het feest. We zullen in alle geval zien hoe we u een genoeg kunnen doen, ook zonder mijn aanwezigheid."

Terwijl we zo over allerlei andere onderwerpen doorpraátten, waren we tot bij de kerk van de Consolata gekomen. Daar was zoiets als een onderaardse toegang, aan de voet van een hoge heuvel, en de onderaardse gang die erg nauw was, liep naar boven inplaats van te dalen. "Daar moeten we langs," zei de koning tegen me; hij boog de knieën en terwijl hij zo diep bukte dat zijn vorstelijk voorhoofd de grond haast raakte, begon hij zo neergeworpen te klimmen en verdween.

"Daarna, toen ik die ingang onderzocht en met mijn ogen de duisternis trachtte te doordringen, werd ik wakker." Bij het nagaan van de datum van die droom, zijn we tot de ontdekking gekomen dat korte tijd daarna het Oratorio een milde gift van het koninklijk huis ontving. Het hart van Don Bosco klopte evenzeer voor Karel Albert als voor Pius IX en voor de eerbiedwaardige Cottolengo, en voor zijn jongens was de eer weggelegd om verscheidene malen in de hoofdstad de Requiemmis te zingen op de verjaardag van de dood van de koning.

Vervolgen wij thans ons verhaal. De 25ste juli waren de Subalpijnse bisschoppen, daar Mgr. Frasoni nog steeds ver verwijderd van zijn aartsbisdom vertoefde, gedurende vijf dagen lang in een congres bijeengekomen in Villanovetta in het diocees Saluzzo, met het doel zich voor te bereiden op de ernstige strijd die nabij scheen. Het is niet onze bedoeling, de genomen besluiten uiteen te zetten; we zullen alleen aanhalen wat op Don Bosco kan betrekking hebben. Er werden derhalve openbare gebeden voorgeschreven opdat God de Paus zou inspireren tot de dogmatische definitie van de Onbevleete Ontvangenis van de Maagd Maria in het Oratorio begonnen die gebeden onmiddellijk, want het was Don Bosco's vurigste verlangen, zijn hemelse moeder becroond te zien met die nieuwe, passende kroon. Don Felice Reviglio verklaarde ons dat verscheidene malen.

Er werd een commissie van bisschoppen benoemd voor de voorbereiding van een eenvormige catechismus, waarbij men die van de bisschop Casati van Mondovi en die van kardinaal Costa uit Turijn als norm koos. Dat was een wens van Don Bosco waarover hij ook al met Mgr. Frasoni gesproken had. Daar zijn Oratorio bezocht werd door jongens uit alle provincies en uit alle diocesen, was een eenvormige tekst uiterst gewenst. Dat om verwarring te voorkomen, wanneer de jongens van het Oratorio die de tekst van het diocees Turijn geleerd hadden en die teruggekeerd in hun eigen diocesen. In kennis zouden komen met andere formules die dezelfde waarheden van de godsdienst onder woorden brachten. Dat ontwerp werd toen niet verwerkelijk.

Tenslotte stelden de bisschoppen van Mondovi en van Ivrea voor, een plan tot samenwerking te ontwerpen voor het drukken en verspreiden van goede boeken om zodoende de tegen het geloof, het kerkelijk leergezag en de goede zeden gerichte beginselen van de ongodsdienstige dagbladen te bestrijden. Op dat ogenblik begon bij Don Bosco de gedachte te rijpen voor de Lecture Cattolice en begon hij erover te spreken met Mgr. Moreno bij de veelvuldige bezoeken die hij hem in Ivrea bracht, of wanneer hij hem in het Oratorio ontving.

Wij voegen hier nog als een zwaarwegend motief aan toe dat Don Bosco de Heer wel bijzonder dankbaar moest zijn voor het feit dat hij door de gave der voorzichtigheid erin geslaagd was, onverlet zoveel politieke en godsdienstige hartstochten te doorstaan, zonder dat het ooit kwam tot een compromis met de dwaling, of tot een opspraak van zijn priesterlijk karakter. Zijn liefde tot de mensen van alle partijen maakte dat allen wier blik niet door goddeloosheid was verblind hem gunstig gezind waren. Toen Venetië op de 24ste augustus, na maanden van hardnekkige tegenstand weer in de macht van de Oostenrijkers was gekomen, vonden enkele gevluchte en verbannen families bij hem een medelijdend en behulpzaam hart. Daardoor genoot hij in Turijn de sympathie en ook de bescherming van een groot aantal liberalen. Het bewijs daarvan is een artikel in de Giornale della Società d'Istruzione e d'Educazione, 1ste jaargang, nrs 13 en 14, juli 1849, Turijn, geschreven door de hoogleraar van de koninklijke Universiteit, Professor Casimiro Danna, die tot de leidende partij behoorde. Nadat hij uiteengezet had wat er voor de openbare scholen werd gedaan, vervolgde hij:

"Maar terwijl Racheli de maatschappelijke klassen, die hun kinderen naar de school kunnen sturen, de zorg voor de opvoeding tracht bij te brengen, denkt een ander niet minder edelmoedig man, aan de kinderen van diegenen die wegens armoede dat niet kunnen, of die zelf zo dom zijn, dat zij iedere schijn van onderwijs verwaarlozen, en die geen gevoel voor hun kinderen hebben die door het slijk baggeren - de laagste trap van de maatschappij. Ik bedoel de zondagsschool van Don Bosco, een priester die ik niet kan noemen zonder mij gedrongen te voelen tot de oprechtste en diepste eerbied. Buiten de Porta Susa, in het groepje huizen die allen kennen onder de gemeenschappelijke benaming van Valdocco, stichtte hij een Oratorio, genoemd naar de H. Franciscus van Sales. Niet per toeval en niet tevergeefs. Want meer dan de titel, is het de geest van die vurige apostel, door een heilige ijver bezielde, die het instituut van die uitnemende priester vervult. Zichzelf heeft hij gewijd aan de verlichting van het leed der armen door hun geest te veredelen.

Tot zijn lof vertel ik nu wat hij deed en nog iedere dag doet, om aan te tonen dat onze godsdienst de godsdienst der beschaving is. Hij verzamelt 's zondags, daar op die afgelegen plek, vier- tot vijfhonderd jongens boven de acht jaar, om hen weg te houden van gevaren en verkeerde paden, en om hen in te wijden in de beginselen van de christelijke moraal. Hij doet dat door middel van vreedzame en gepaste ontspanning, nadat de jongens de diensten en de godsdienstoefeningen hebben bijgewoond. Hij is dan priester, schoolmeester en predikant, vader en broeder, met een zeer voorbeeldige heilige levenswijze. Hij geeft onder meer les in de Gewijde Geschiedenis en de Kerkgeschiedenis, in de catechismus, en in de beginselen van de rekenkunde. Hij bekwaamt de jongens in het metrieke stelsel, en zelfs degenen die het niet kennen, ook nog in lezen en schrijven. Dat alles voor de morele en burgerlijke opvoeding. Maar hij verwaarloost het fysieke niet, want op de speelplaats, die naast het Oratorio gelegen en aan alle kanten ingesloten is, zorgt hij dat de jongens gymnastiek doen, met stelten lopen of schommelen, kegelen of een spelletje met schijfwerpen uitvoeren, allemaal dingen waardoor de lichaamskracht wordt bevorderd. Dat is de lokspijs waarmee hij die ontelbare schare aantrekt, afgezien nog van de beloningen in de vorm van een of ander heiligenprentje, loterijen en soms in de vorm van eten; hijzelf is steeds opgeruimd en er steeds op bedacht in de zielen van die jongens het licht van de waarheid en wederkerige liefde te ontsteken. Wanneer men denkt aan het kwaad dat hij doet vermijden, de ondeugden die hij voorkomt, de deugden die hij aankweekt, het goede dat hij voortbrengt, lijkt het ongelooflijk dat zijn werk nog hindernissen en tegenwerking op zijn weg kan vinden. En van waar die tegenwerking? Van diegenen aan wie men veel gebreken vergeven kan, behalve de onwetendheid van het feit dat opvoeden het voornaamste deel is van het evangelische ambt; en dat men Don Bosco daarvoor dankbaar moet zijn. Want wel verre van de jongens daardoor van de godsdienstige praktijk af te leiden, is hij er geheel op uit, onder hen diegenen te onderrichten die, verlaten als ze zijn door hun ouders, nooit meer naar een parochiekerk zouden gaan, of zich zouden onttrekken aan de weldadige invloed van het catechismusonderricht. De armoede van ontelbare velen van die beklagenswaardige jongens doet hen in het oog van de wereld minder voordelig uitkomen, en menigmaal beijveren de arbeiders in de wijngaard des Heren zich er niet voldoende voor om, vooral in de dichtbevolkte steden, de godsvrucht te cultiveren bij degenen die in lompen gaan. Daardoor schiet in hen het zaad van de ondeugden wortel, en terwijl de rechtbanken strenge straffen uitdelen tegen de inbreuk die er gemaakt is op de samenleving, worden achter diezelfde muren de misdadigers gekweekt. Met meer dan koninklijke wijsheid heeft Carlo Alberto het instituut van Don Bosco, dat al zeven jaar geleden begon, beschermd, omdat hij zeer wel het geweldige belang ervan inzag voor de openbare zedelijkheid. En de toeloop van de jongens is zo groot geworden, dat men het Oratorio heeft moeten splitsen. Er is er daarom nog een opgericht, aan de H. Aloysius toegewijd, bij de Porta Nuova, tussen de "via dei Platani" en de "via del Valentino", onder de leiding van de theoloog Carpano, een vroom, ijverig en al waardig medewerker van hem die we hier prijzen. Het leven, de geest en het doel in beide Oratorio's zijn een en dezelfde. Zelfs een derde was al ingericht in Vanchiglia, dank zij de ijverige zorg van de kapelaan der Annunziatakerk, Don Cocchis, maar tot mijn grootste spijt heeft het daar, om ik weet niet welke reden, opgehouden te bestaan.

Maar wat Don Bosco vooral het recht geeft op de dankbaarheid van de burgers is het hospitium dat, in hetzelfde huis ondergebracht, onderdak schenkt aan de meest behoeftige en ongelukkige jongens. Wanneer hij eenmaal een van die armzaligste stakkers ontmoet heeft, verliest hij hem niet meer uit het oog, neemt hem mee naar zijn huis, doet hem op zijn verhaal komen, laat hem zijn versleten plunje door nieuwe kleren vervangen, en geeft hem 's morgens en 's avonds te eten, En dat zolang totdat hij een baas en werk voor hem gevonden heeft, en hij weet dat de jongen zich een eerzaam onderhoud voor de toekomst kan verdienen. Vervolgens begint hij met de grootste zorg aan de opvoeding van geest en gemoed. Enkele priesters werken mee aan de vele zorgen die dat onschatbare werk vereist. Maar het grootste werk wordt gedaan door die werkelijke dienaar van Degene die gezegd heeft dat hij zachtmoedig is en de vermoeide geesten verkwikt. Och, hoe goed zou men de rijkdommen kunnen gebruiken, in navolging van het voorbeeld dat hij de anderen geeft! Het is niet altijd goed ineens alle aardse goederen vaarwel te zeggen, want in ijverige handen kunnen zij het instrument worden van edelmoedige naastenliefde: De armoede is een gesteltnis van de ziel waardoor men onthecht is zowel van de rijkdommen die men niet bezit als van de goederen die men bezit.

Casimiro Danna."

H O O F D S T U K   X L I X

DON BOSCO BESLUIT EEN BEGIN TE MAKEN MET DE
CONGREGATIE VAN DE H. FRANCISCUS VAN SALES - MOEILIJKE
TIJDEN VOOR HET WEKKEN VAN ROEPINGEN - KEUZE VAN VIER
VOLKSJONGENS UIT HET ORATORIO - DON BOSCO BEGINT HUN
ONDERRICHT TE GEVEN IN DE ITALIAANSE EN LATIJNSE
SPRAAKKUNST: SNELLE VORDERINGEN DE LESSEN VOORTGEZET
IN DE BECCHI - TWEE BRIEVEN VAN DON BOSCO UIT MORIALDO
AAN DON BOREL - VERZOEKSCRIFTEN AAN DE REGERING VOOR
HET TERUGROEPEN VAN DE AARTSBISSCHOP NAAR TURIJN - EEN
MOORDENAAR BEKEERD EN GEBIECHT

Het vaste voornemen van Don Bosco was, na verloop van tijd te kunnen beschikken over priesters die hem zouden kunnen helpen in de zondagsoratorio's en bij andere grote werken. De jeugdige Michele Rua hoorde hem dikwijls uitroepen: "Och, had ik maar twaalf priesters tot mijn beschikking, hoeveel goed zouden we dan kunnen doen! Ik zou hen de waarheden van ons heilig Geloof niet alleen in de kerken, maar zelfs op de straten laten verkondigen!" En terwijl hij dan een blik wierp op een wereldkaart zuchtte hij bij het zien van zoveel gebieden die nog in de schaduw van de dood rustten, en sprak hij het levendige verlangen uit op zekere dag het licht van het Evangelie te kunnen gaan brengen op plaatsen waar nog geen andere missionarissen waren.

Sinds de dagen van zijn verblijf in het Convict van de H. Franciscus van Assisi had hij al jongens les gegeven, die hij geschikt achtte om hem te helpen. De eerste vier waren Piola, Occhiena, Boarelli en Genta. Hij had de mooiste verwachtingen op hen gebouwd, maar toen zij erna aan toe waren seminarist te worden, lieten zij hem in de steek. Nog twee keer, nam hij de proef, maar na er al zijn tijd en moeite aan besteed te hebben, mislukten beide proeven; door afraden van hun familie, of doordat zij op een andere manier ervan afgeleid werden, de jongens lieten hun studies in de steek en vaak ook het Oratorio. Hij probeerde de priesters bijeen te brengen die catechismusles kwamen geven, stelde hun voor, in gemeenschap te komen leven; hij zette omstandig het vele goed uiteen dat zodoende verricht zou kunnen worden voor de zielen, maar zijn aansporingen leverden geen resultaat op.

Wat moest hij dan wel doen om zijn doel te bereiken? Wanneer hij een beroep gedaan zou hebben op alle personen van goede wil die er in de wereld zijn, zou hij nog niet verkregen hebben wat hij verwachtte, wijl hij, gehoorzaam aan zijn zending, een congregatie van religieuzen wilde stichten en in die tijd scheen alles samen te spannen tegen zijn plannen. De regeringen maakten meedogenloze maatregelen klaar tegen de kloosterorden, over de inbeslagneming van hun goederen, over hun opheffing. Enkele congregaties waren al verdwenen. Toneelstukken, romans, blaadjes met de schandelijkste en gruwelijkste lasteringen en spotterijen werden met volle handen verspreid en maakten het volk afkerig van het kloosterleven. De maatschappij was vol vooroordelen: dikwijls werd in het openbaar van de minachting voor de kloosterlingen blijk gegeven. Het woord frate, - broeder - klonk voor allen als een scheldnaam. Zelfs de wereldgeestelijken stonden voor een groot deel vijandig tegenover pij en monnikskap, die omdat hij daar belang bij had, de ander uit naijver. Velen onder de kloosterlingen zelf droegen met tegenzin het juk van de Regel, en schenen de critici en de aanvallen van goddelozen, journalisten en romanschrijvers in het gelijk te stellen. Al die oorzaken maakten het zeer moeilijk ook maar weinige roepingen voor die verheven staat te vinden.

En toch moest Don Bosco ze opsporen, moest hij de priesters verzamelen voor een groot geestelijk bouwwerk, moest hij zich een schare van kloosterlingen vormen. Dat was zijn zending, en de geest des Heren deed hem het mysterie van de droom begrijpen, waarin de wilde dieren in lammeren veranderd waren en een aantal daarvan weer in herders. Het was derhalve nodig dat hij zich tot die klasse van jongens wendde, die hem al was aangewezen. Doch hij voorzag dat die hem eveneens de rug zouden toekeren wanneer hij hun al van begin af aan duidelijk zou zeggen dat hij kloosterlingen van hen wilde maken. Daarom moest hij met grote voorzichtigheid te werk gaan en stap voor stap terrein winnen in hun harten, zonder dat zij er iets van merkten.

Zijn onderneming was een van de moeilijkste.

De stichters van al de andere kloosterorden hadden onder degenen die zich van begin af aan bij hun gemeenschap hadden aangesloten, mannen gevonden die al rijpelijk beproefd waren in de deugd, wetenschap en ervaren op wereldlijk en geestelijk gebied. Het waren gevormde roepingen die men nodig had en die zich konden handhaven ook al werden ze zwaar beproefd. De wereld verleende toen bijval aan wie zich aan God wijdde.

Voor Don Bosco lag alles geheel anders. Hij moest een congregatie vormen zonder er, naar de mens gesproken, het materiaal voor te hebben. Het ging er niet om, de roepingen te beproeven, doch ze te scheppen. Wanneer hij vrome en geleerde medewerkers wilde hebben, moest hij zich die zelf vormen. Ook was er geen sprake van ervaring, hetzij op het gebied van geestelijke of wereldse zaken. Don Bosco zou die aan degenen die zich bij hem aansloten zelf moeten bijbrengen.

Alleen, zonder menselijke middelen of steun, moest hij midden op straat, uit een werkplaats, de een of andere jongen weghalen van de duizend die zijn Oratorio bezochten. Hij moest hem helpen zijn moreel gedrag te veranderen, hem vaak de heilige sacramenten doen ontvangen, hem de catechismus leren en de eerste beginselen van de Italiaanse en Latijnse spraakkunst, hij moest zorgen dat hij een bed voor hem had, kle-

ding en levensonderhoud, hij moest hem de middelen verschaffen om hogere scholen te bezoeken; wanneer hij voldoende onderricht genoten had, moest hij ervoor zorgen dat hij het geestelijke kleed zou aantrekken, en hem aan het hoofd stellen van de andere metgezellen, die waren toegetreden, terwijl hij tegelijkertijd filosofie en theologie zou moeten studeren om priester te worden: ziedaar het plan dat, voorgesteld door Onze-Lieve-Vrouw, en gedurende geruime tijd in hem gerijpt, hem geleidelijk het noodzakelijke personeel zou moeten opleveren voor zijn doelstellingen. En in Sint-Ignatius, boven op de heuvels van Lanzo Torinese had hij dus vastberaden het besluit genomen met die onderneming te beginnen.

Daarom had hij met de theoloog Vola die geestelijke oefeningen voorbereid waarover wij eerder al gesproken hebben. Aan die twee retraites samen namen eenenzeventig jongens deel, gekozen uit de honderden van de beide Oratorio's. Gedurende die dagen sloeg hij hen zeer nauwkeurig gade, om na te gaan of er zich in een of ander van hen enig teken van roeping tot het priesterschap zou demonstreren, Uit de hele groep koos hij er drie van de besten uit: Giuseppe Buzzetti, Carlo Gastini en Giacomo Bellia, in wie hij een behoorlijk gunstige gesteltnis had menen te bespeuren, en wier intelligentie, goede wil en opvallende vroomheid het beste deden verwachten voor een gunstige uitslag. Hij voegde er nog een vierde aan toe, Felice Reviglio, die aan de geestelijke retraite niet had kunnen deelnemen omdat hij ziek was. Don Bosco had die vier doen ophouden met het verrichten van handarbeid en hen gedurende enkele maanden aan verschillende nadere tests onderworpen, vooral voor wat de gehoorzaamheid betrof, om te weten door welke geest zij bezielde waren, en vervolgens had hij hen aan de studie gezet. Maar van die vier had alleen Bellia de lagere school helemaal afgemaakt; de anderen waren er min of meer op goed valle het uit bijgekomen en waren niet veel verder geraakt, daar zij geheel in beslag werden genomen door hun handwerk.

Op een dag in de maand juli riep Don Bosco Buzzetti, Gastini, Bellia en Reviglio bij zich en met een zonderlinge toon in zijn stem zei hij tegen hen: "Ik moet wat jongens hebben die met mij willen meedoen in het Oratorio. Zouden jullie er niets voor voelen mijn helpers te worden?"

"En waarmee zullen we u kunnen helpen?"

"Ik zal beginnen met jullie wat lager onderwijs te geven, jullie de eerste beginselen van het Latijn bijbrengen, en wanneer het God belieft, wie weet of jullie dan niet te zijner tijd priester zullen worden."

"O ja!" antwoordden alle vier eenstemmig.

"Maar er is veel voor nodig als jullie het zover wilt brengen, en vooral dat jullie je er bij neerleggen, in mijn handen te zijn als die doek hier." - En met die woorden haalde hij zijn zakdoek boven en begon die onder hun aandachtige ogen in allerlei vormen te kneden terwijl hij vervolgde: "Zoals jullie me met die zakdoek hebben zien doen, zo moet ik ook met jullie kunnen doen, dat wil zeggen dat ik jullie in alle opzichten gehoorzaam zou willen zien, wat ik ook zou mogen verlangen."

De jongens beloofden dat, aanvaardden wat hij hun had voorgesteld, en kwamen tot een overeenkomst wat het schoolwerk betrof.

Don Bosco liet intussen hier en daar tegen de muren van het Orato-

rio tal van kaarten bevestigen met het opschrift: "Ieder ogenblik is een schat."

Hoewel hij haast wilde maken met zijn onderneming, hield hij er toch rekening mee dat de onwetendheid van zijn leerlingen niet geringer was dan hun goede wil. Hij overwoog dat voor onontwikkelde mensen iedere andere arbeid dan die van de werkplaats zoveel is als een andere wereld binnen te treden en dat het nodig zou zijn, hen daar voetje voor voetje in binnen te leiden. Daarom gaf hij hun in augustus 1849 de theoloog Chiaves als leermeester in de eerste beginselen van de Italiaanse spraakkunst, en zij gingen bij hem les volgen in zijn huis bij de Sint-Augustinuskerk. Na een proefmaand, die heel goede resultaten opleverde, begon Don Bosco zelf hun les te geven in de eerste beginselen van het Latijn en hij deed dat met een bewonderenswaardig geduld.

Door middel van aanhoudend onderricht, dus niet alleen op vastgestelde uren, maar soms ook gedurende de tijd van de recreatie en onder zijn maaltijden, slaagde hij erin, hun binnen de tijd van nog geen maand, de vijf verbuigingen en de vier vervoegingen te leren en hen te bekwamen in de eerste eenvoudige vertalingen.

Half september trok hij met zijn leerlingen naar zijn ouderlijk huis in de Becchi om zich wat rust en ontspanning te gunnen. In Morialdo aangekomen, schreef hij de volgende brief aan Don Borel die bij zijn afwezigheid steeds de leiding van het Oratorio van Valdocco op zich nam.

"Mijn waarde Theoloog,

In de veronderstelling U een genoegen te doen met iets over onze reis te vertellen, het volgende:

Nadat we 's morgens om zes uur met de trein uit Turijn vertrokken waren, kwamen we goed en wel in Valdichiesa aan, waar we zijn uitgestegen. Op de boerderij van de Savi's aangekomen, moesten we getuigen zijn van een somber schouwspel, Het was de begrafenis van een broer, die door een andere broer was gedood. De zaak had zich als volgt toegedragen: Onder veel getwist hadden die twee broers al hun vaderlijk erfdeel onder elkaar gedeeld; er bleef alleen nog een partijtje mest te verdelen over. De woorden en grofheden liepen zo hoog dat, toen ze op geen enkele manier het meer eens konden worden, de oudste zich in een toppunt van woede op de jongste wierp en hem met een mes doorstak. De vermoorde is ongehuwd en achttien jaar; de moordenaar is vader van een gezin en is vierentwintig jaar oud. O, die verwenste twistgesprekken. Er was ook nog een ander vreemd geval: dat was over een man die hier dood gevonden werd in een bos, niet ver hier vandaan, en hij was al half vergaan. Hij was uit Chieri afkomstig en men zegt dat hij een beetje aan verstandsverbijstering leed.

Maandag en dinsdag voelde ik me niet erg prettig. Gisteren en vandaag gaat het echter al weer veel beter; van dag tot dag hoop ik in gezondheid toe te nemen.

Ik verheug me al op de samenkomst die we hebben afgesproken, dat wil zeggen dat U en Don Carpano en Don Vola hierheen komen. Valdichiesa, Croce grande Morialdo oftewel het huis van Don Bosco vormen de reisroute. Overigens gaat hier alles goed; alleen heeft Gastini nog wat koorts.

Ik, mijn moeder en al de jongens groeten u, Don Pacchiotti, T. Bosio, Don Vola enz. en van ganser harte verblijf ik steeds gaarne
de Uwe in Chr.,

Castelnuovo d'Asti, 20 september 1849.

Bosco Giov,, pr. hoofd
van de rakkers

P.S. - U kunt de spelen wel toevertrouwen aan Agostino, die ik wel in staat acht er zorg voor te dragen, vooral met Arnaud samen.

Terwijl Don Bosco in Castelnuovo was, deed zich in Turijn steeds meer de behoefte gevoelen aan de terugkeer van de Aartsbisschop, die al al te lang uit het Rijk was weggehouden. De kanunniken van het metropoolitaan kapittel hadden aan de regering gevraagd dat zij hem zouden terugroepen en bescherming verlenen. Ridder Edoardo della Marmora, een vriend van Don Bosco en die dikwijls het Oratorio van Valdocco bezocht, bereidde tot dat doel een petitie voor, die aangeboden zou worden aan de minister van binnenlandse zaken, ondertekend door wel 10.154 handtekeningen van leken. De regering had echter sinds de eerste dagen van het ministerie Gioberti besloten, Mgr. Frasoni van zijn zetel te beroven, en een goddeloze en onzedelijke pers ging steeds door met lastertaal en beledigingen aan het adres van de Aartsbisschop uit te braken. Niettemin gaf de onverschrokken prelaat, die van de actie onder de weldenkenden te zijnen gunste op de hoogte was, terstond na zijn terugkeer in Savooie, opdracht om zijn villa Pianezzo in orde te brengen, waar hij zijn intrek dacht te nemen. Toen de regering dat vernam, deed zij hem door Mgr. Charvaz verwittigen dat de koning zijn terugkeer niet wenste in het diocees. De Aartsbisschop bleef toen in het bisschoppelijk paleis van Chambéry.

Dat was het nieuws dat de theoloog Borel in zijn antwoord aan Don Bosco berichtte, terwijl hij hem verslag uitbracht over de gang van zaken in het Oratorio. Intussen verontschuldigde hij zich, niet naar Morialdo te kunnen komen, daar hij de kanunniken van de Drievuldigheidskerk moest helpen bij het laten ondertekenen van een gemotiveerd verzoekschrift. Dat moest door de geestelijkheid ingediend worden bij de burgerlijke autoriteiten, om een onrechtvaardig verbod aan de Aartsbisschop opgelegd, en dat schadelijk was voor het diocees, opgeheven te krijgen.

Don Bosco zond de theoloog toen een briefje terug van de volgende inhoud:

"Carissimo Sig. Teologo,

Ik dank de hemel voor de ondernomen inzameling van handtekeningen waaraan ook ik zeer gaarne wens deel te nemen; toch geloof ik dat een enkele dag het werk niet zo erg veel zal vertragen; want wanneer de andere geestelijken wel komen en u niet, geloof ik dat onze samenkomst niet zo nuttig zal zijn. Het verheugt me dat in het Oratorio alles goed gaat en ik hoop dat God ons zijn zegen zal blijven schenken. Zegt alleen tegen Don Vola dat hij wat korter moet zijn in zijn preken, daar anders het ochtend-Oratorio afneemt. De beste groeten aan alle vrienden en geloof mij van ganser harte,

Uw zeer genegen vriend,

Morialdo, 25 september 1849.

Priester Bosco

Intussen had Don Bosco sinds de eerste dagen dat hij in de Becchi was aangekomen, zijn lessen niet onderbroken. Rusten betekende voor hem niet werkeloos blijven. Zijn leerlingen leerden bijna onmerkbaar mondeling van hun meester. Gedurende het ontbijt, het middag- of avondmaal werd er doorgaans over verschillende onderwerpen gesproken. Van de ene hap tot de andere ging het thans over verbuigingen en vervoegingen. Soms ging hij met hen naar een dorpje in de buurt, of naar de wijnbergen, als de druivenpluk aan de gang was; maar hun lessen vergaten zij nooit. Alleen door een dergelijke volharding vol opoffering en beminnelijke energie speelde hij het klaar zijn leerlingen zover te krijgen, dat zij met goed gevolg op het eind van oktober voor het examen der grammatica slaagden.

Toen Don Felice Reviglio op 11 augustus 1889 een gedenkteken in de Becchi onthulde, dicht bij het geboortehuis van Don Bosco, besloot hij zijn prachtige toespraak met die woorden:

"Vaarwel gezegende plaats, die mij de unieke trekken van goedheid van mijn voortreffelijke weldoener in de herinnering brengt. Die rijen wijnstokken, die weilanden, vormden al de katheders van waarop hij de eerste beginselen van het Latijn bijbracht aan zijn eerste zonen, die hij gereed maakte voor de geestelijke staat. Onder het werk, op de wandelingen, ja onder de maaltijden gaf hij op bewonderenswaardige wijze les, honderd malen de zelfde regels herhalend, verduidelijkend door tal van oefeningen, als het moest, en het moest dikwijls, totdat wij de reden wisten, het uiterste waarom van onze antwoorden kenden. Tal van malen hield ik me van mijn goede meester verwijderd, uit vrees ondervraagd te worden, en hij riep mij zachtzinnig tot zich en gaf mij eenvoudige Latijnse stukjes te vertalen, naamwoorden om te verbuigen, werkwoorden om te vervoegen. Al waren wij traag in het leren, hij bleef onvermoeid aanhouden... Vaarwel, geliefd huis, waarin ik de bewijzen ontvangen heb van vaderlijke liefde, opdat ik mij zou laven met het goede."

Het was in die herfst dat Don Bosco een jongen van vijftien jaar ontmoette, die eens zijn steun en rechterhand zou zijn in tal van ondernemingen, de trouwe getuige van zijn deugden, en die sterven zou als missionaris in de Republiek Equador. Toen Don Bosco naar Ramello, een gehucht van Castelnuovo d'Asti, gegaan was, in het huis van Carlo Savio om druiven te kopen, stelde die, die de vader van de seminarist Ascanio was en een maaltijd bereid had voor de jongens van het Oratorio, aan Don Bosco nog een andere van zijn zonen voor, die Angelo heette en hij verzocht Don Bosco hem onder zijn leerlingen te willen opnemen. Don Bosco ging daar graag op in en het jaar daarna, 1850, bracht hijzelf hem naar Turijn.

Toen de noveen en het feest van de Heilige Rozenkrans gevierd was, verlieten de jongens de Becchi en Don Bosco zou zich enkele dagen later weer in Turijn bij hen voegen.

Op een avond begaf Don Bosco zich moederziel alleen van de Becchi naar Buttigliera of, zoals anderen zeggen, van Capriglio naar Castelnuovo. Halverwege de openbare weg, waarlangs aan weerszijden bos omhoogrees, dat aan de plaats een sombere en verlaten atmosfeer verleende, zag hij plotseling een jongeman op een berm zitten. Toen die jongen de naderende priester in het oog kreeg, liet hij zich naar beneden glijden en kwam hem om hulp roepend tegemoet. Maar zijn dreigende stem deed zijn

verzoek om hulp meer op een uitdaging lijken. Zonder zich op te winden bleef Don Bosco staan en zei tegen hem: "Heb een ogenblikje geduld."

"Wat, geduld? Kom op met je geld, onmiddellijk, anders vermoord ik je."

"Geld heb ik niet voor je; en wat het leven betreft, dat heeft God me gegeven en Hij alleen kan het me afnemen. Op die plaats was een slag, zonder getuigen, gauw toegebracht. Doch Don Bosco had de jongen, hoewel die zijn pet tot boven de ogen getrokken had, herkend als de zoon van een landeigenaar in de buurt; te meer wijl hij hem catechismusles gegeven had en die ook al eens bij hem gebiecht had in de gevangenis van Turijn, waaruit hij, op Don Bosco's aanbeveling bij de procureur des konings enkele dagen geleden ontslagen was. Door het feit dat het een erg donkere avond was en door de opwinding die zich van hem meester maakte, nu hij op het punt stond een misdaad te begaan, had de jongen op dat ogenblik niet gezien wie de aangevallene was. Daarom vervolgde Don Bosco, terwijl hij zijn hoed afnam, op onderdrukte toon: "Wel! Oefen jij zo'n minderwaardig beroep uit, Antonio? Is dat de manier waarop je al je beloften houdt, die je mij een paar dagen geleden gedaan hebt daar en daar... ginds... in de Augustijnenkerk, om niet meer te roven?"

De ongelukkige, die door die woorden Don Bosco herkend had, bleef verslagen en met gebukt hoofd staan. "U hebt gelijk," antwoordde hij, "maar, ziet u, - het is noodzaak -, ik schaam me om naar mijn dorp terug te keren. Overigens wist ik niet dat u het was. Als ik u herkend had zou ik u een dergelijke belediging nooit hebben aangedaan... Ik vraag u vergiffenis."

"Dat is niet genoeg, beste Antonio, je moet je leven veranderen. Je speelt met Gods barmhartigheid, en als je je niet gauw bekeerd, ben ik bang dat je er geen tijd meer voor zult hebben."

"Ik verzeker u dat ik mijn leven wil beteren, ik beloof het u."

"Dat is ook nog niet genoeg; je moet onmiddellijk beginnen en biechten, omdat als je nu stierf, je voor altijd verloren zou zijn."

"Welnu, dan zal ik gaan biechten."

"Wanneer?"

"Ook terstond als u wilt; maar ik ben niet voorbereid."

"Ik zal je wel voorbereiden. En jij moet Onze-Lieve-Heer beloven hem niet meer te beledigen."

Don Bosco nam de stakkerd bij de hand, klom met hem de berm op, drong tussen de bomen door en op een begroeide verhoging van het terrein gezeten, zei hij: "Kniel hier neer." De jongen knielde naast hem, en tot tranen toe bewogen, sprak hij zijn biecht, met alle tekenen van een oprecht berouw. Toen dat afgelopen was, schonk Don Bosco hem een medaille van Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangen en het beetje geld dat hij bij zich had en nam hem met zich mee naar Turijn. Die jongen had in de gevangenis gezeten wegens diefstal van een horloge, en zijn vader had hem het huis uitgegooid vanwege de schande die hij over het gezin gebracht had. Nadat Don Bosco hem geleerd had, eerzaam te leven, ver-schafte hij hem een betrekking en hij leefde sindsdien voorgoed als een rechtschapen mens, een goed christen en een voortreffelijke vader.

Terwijl Don Bosco op 12 oktober in Turijn terugkeerde, kwam er ook het stoffelijk overschot van Koning Carlo Alberto aan, dat in Genua was ontscheept. Na de begrafenisplechtigheid in de metropolitane kerk, werd het naar de basiliek van Superga gebracht en daar in de koninklijke grafkelder bijgezet. Ook was hij op tijd gekomen om zijn handtekening te kunnen plaatsen op het verzoekschrift der kanunniken van de Drievuldigheidskerk, dat, ondertekend door ruim duizend geestelijken, op 25 oktober 1849 werd aangeboden aan de minister van justitie. Don Bosco verlangde vurig en innig naar de aanwezigheid van de Aartsbisschop, met wie hij in briefwisseling gebleven was en van wie hij ook een bedrag voor zijn Oratorio ontvangen had. In het register van aalmoezen en uitgaven tekende Don Borel aan, dat Mgr. Frasoni op 5 februari 1849 een bedrag van 100 lire geschonken had. Maar bovenal was er een wijze en stevige leiding van de geestelijkheid nodig. Op 15 oktober bracht de regering de Kerk een nieuwe slag toe, door haar in haar rechten te beperken en wetmatig aan de morele lichamen en personen - en dat waren de geestelijke personen en kerkelijke instellingen, - te verbieden grondbezit te verkrijgen, ook bij testamentaire beschikking, het te verkopen, pachtcontracten van lange duur te sluiten, zonder de toestemming van de regering, gehoord de Raad van State.

H O O F D S T U K L

OPENING VAN HET ORATORIO VAN DE ENGELBEWAARDER -EEN
MOEILIJK BEGIN - DE DIRECTEUREN - ONVOORZICHTIGHEID
VAN EEN CATECHIST EN DE GEVOLGEN - VERBLIJDENDE
RESULTATEN DON BOSCO, DON VERRI, DON OLIEVIERI EN DE
VRIJGEKOCHTE AFRIKAANSE JONGENS - HOOP OP TOEKOM-
STIGE MISSIES VOOR DE EEUWIGE REDDING DER MORENJON-
GENS - HELDHAFTIGE BESLISSING VAN DON BIAGIO VERRI,
GENOMEN IN DE KAPEL VAN HET ORATORIO VAN VALDOCCO -
ZIJN GROTE EERBIED VOOR DE DEUGDEN VAN DON BOSCO.

Het is niet zo gemakkelijk orde te houden in de opsomming van de nieuwe werken die Don Bosco ondernam of tegelijkertijd tot meerdere eer van God voortzette, en waarvan sommige verschillend van aard waen, andere van hetzelfde karakter en met elkaar verbonden In de tweede helft van 1849 was hij eveneens bezig met de opening van een derde zondagsoratorio in Vanchiglia.

Het Oratorio - of recreatorium als men het zo wil noemen - van Don Cocchis was gesloten. De oorlog met Oostenrijk had in die jongens, die al gewoon waren geweer en sabel te hanteren, een grote oorlogszuchtige opwinding verwekt. Daarna vroegen en kregen zij verlof om, gretig als ze waren, hun oefeningen in daden te kunnen omzetten en zich met de vijand te meten, te kunnen meemarcheren in de vaderlandse bataljons. Tegengetale van ongeveer tweehonderd, vergezeld van Don Cocchis, die de gedachte niet kon verdragen hen alleen aan dat gevaar bloot te stellen, vertrokken zij uit Turijn, met de gevraagde en verkregen wapenen van de regering. In hun verbeelding hoopten zij zich met roem te kunnen overladden; maar toen zij na een mars van enkele dagen, over Chivasso in Vercelli waren aangekomen, vonden zij daar ongelukkigerwijze geen munitie, noch levensmiddelen, noch een plaats om te slapen. De divisiecommandant wilde hen niet als soldaten erkennen, omdat hem wat dat betreft geen bevel uit de hoofdstad was toegezonden. Op hetzelfde ogenblik kwam het bericht binnen over de nederlaag van het leger bij Novara. Daar zij niet tot het veld van eer hadden kunnen doordringen, stond hun geen andere weg open dan die waarlangs ze gekomen waren; toen zij vervolgens de wapens hadden ingeleverd, trokken zij in grote verwarring terug. Tevergeefs vroegen zij iets te eten bij de boeren, maar die joegen hen van hun erf weg in de vrees dat het straatrovers waren, en zetten hen door de velden achterna. Toen zij daarna, half dood van vermoeienis en hon-

ger, in het zicht van Turijn kwamen, en het nog volop dag was, verborgen zij zich achter terreinverhogingen en in greppels om niet gezien en uitgelachen te worden, en toen de avond gevallen was keerden zij rustig en elk voor zich naar hun huis terug. Het Oratorio bleef gesloten omdat Don Cocchis een tijdje op een verborgen plaats geleefd had; daarna was hij naar Rome vertrokken, na de intocht van de Fransen, om zich ter beschikking te stellen van de Propaganda Fide. Maar, van idee veranderd, was hij naar Turijn teruggekeerd op 13 oktober, waar hij zich bij de theologen Tasca en Bosio voegde en een plan ontwierp voor een weldadigheids-tehuis voor de arme arbeidersjongens. Hij verleende de eerste twee van hen onderdak in de kleine portierswoning van zijn Oratorio in Vanchiglia, waarvoor hij het pensioen betaalde. Dat werd de wieg van het grote Instituut van de Arbeidersjeugd, waarvoor het gebouw later werd opgericht aan de corso Palestro, door de onvermoeibare samenwerkers van Don Cocchis, namelijk de theoloog Roberto Murialdo en Giuseppe Berizzi. Daar Don Cocchis intussen niet wist hoe hij de huur moest betalen en de jongens onderhouden, wier aantal steeds groeide, moest hij, evenals Don Bosco, alles op alles zetten om hun levensonderhoud en kleding te verschaffen. Doch die zorg, gevoegd bij zijn verschillende parochiewerkzaamheden in de Annunziatakerk, verhinderden hem ten slotte volkomen het genoemde Oratorio te heropenen.

Die aangelegenheid was al enkele maanden hangende, toen Don Bosco en de theoloog Borel, zich bewust van de grote behoefte aan een dergelijke instelling in dat gedeelte van de stad, met Don Cocchis zelf tot de nodige overeenstemming kwamen. Ze namen hun intrek in de al voor het doel gehuurde lokaliteiten, en met de gevraagde en verkregen schriftelijke goedkeuring van Mgr. Frasoni, heropenden zij het genoemde Oratorio onder de titel van de Engelbewaarder.

Het bestond uit een grote omsloten ruimte, naast het huis van de eigenaars, met twee schuren, de ene aan de noordzijde en de andere aan de westzijde; een huisje met twee kamers boven elkaar in de hoek die door de twee schuren gevormd werd; een groot vertrek in het verlengde van de westelijke schuur, met uitzicht op het zuiden, die Don Bosco voor kapel bestemde, met een aangrenzende ruimte die als sacristie dienst deed. De overeengekomen huur bedroeg 900 lire per jaar en het valt op geen stukken na te zeggen hoe de goede dienaar Gods zich voor die nieuwe onderneming moest inspannen.

Met hulp van de pastoor der Annunziatakerk, de theoloog Luigi Fantini, vond de heropening plaats in oktober, rond het feest van de Heilige Aartsengel Rafaël, dat op de 24ste valt. En daar Don Bosco een grote devotie koesterde voor de Engelbewaarder, besliste hij dat het feest daarvan ieder jaar met grote plechtigheid in Vanchiglia zou worden gevierd. Zowel voor de kerkdiensten en godsdienstoefeningen, als voor de spelen en de middelen om met elkaar te wedijveren, nam men dezelfde tijdsindeling, methode en reglementen aan, die zo deugdelijk gebleken waren in de Oratorio's van de H. Franciscus van Sales en van de H. Aloysius, van welke dat Oratorio als het ware als een broertje beschouwd werd. Doch het kostte degenen die voor de dienst in dat Oratorio bestemd waren, heel wat moeite en geduld, en vaak moesten zij de heilige Engelbewaarder aanroepen volgens de aanbeveling die Don Bosco hun gegeven had.

Het oude gehucht Vanchiglia, met zijn groep krotwoningen, die met hun van ouderdom gebarsten en zwartgeworden muren ieder ogenblik dreigden in te storten, was als een vesting van mensen die vijanden waren van alle orde, begerig naar andermans goed, door een hevige neiging tot het kwade gedreven, bereid bloed te doen vloeien. Daar heersten misdaad, ellende en ondeugd. Daar was de Cocca waarover wij al gesproken hebben geboren. Daar vertakte zij zich en werd zij groot en gevreesd. Vanchiglia was een buurt waarin niemand na het invallen van de duisternis een voet dorst zetten. Zelfs de bewaarders van de openbare orde durfden die scharen misdadigers niet aan. Als door een vesting waarvan de ophaalbrug opgehaald bleef, werd hier 's nachts niemand doorgelaten die niet tot de Cocca behoorde.

De priesters en de catechismusleraren van Don Bosco namen hun aangewezen plaats in. De eerste directeur werd de theoloog Carpano, overgeplaatst van het Oratorio van de H. Aloysius, dat hij zeer had uitgebreid. Daar werd hij opgevolgd door Pietro Ponte uit Pancalieri, die het met vaderlijke zorgzaamheid bestuurde tot 1851. Hij werd bijgestaan door de priester Carlo Morozzo die daarna aalmoezenier van de Koning werd en kanunnik van het Metropolitane kapittel, door Ignazio Demonte, door de advocaat Bellingeri, door de theoloog Felice Rossi en door de advocaat D. Berardi.

Inmiddels ontstonden in Vanchiglia de eerste moeilijkheden door de opgenomen jongens zelf, doordat zij zich met ondankbaarheid, ongehoorzaamheid, beledigingen en bedreigingen tegen de persoon van de priester zelf keerden. Als waardige zonen van hun vaders, waren zij ongezeglijk en vlegelachtig in de speeltijd, gauw bij de hand om geweld te gebruiken tegen de portier, wanneer de klok hen opriep voor de kerk, en daar zij bovendien degenen die men ertoe had kunnen brengen naar de preek en de catechismusles te gaan luisteren, stoorden en verveelden, de goedbedoelde waarschuwingen die men hun gaf in het belachelijke trokken, leek het er veel op, dat de moeite van degenen die zich zo om hun eigen bestwil afsloofden, nutteloos zou zijn. Toch moest de liefde overwinnen. En inderdaad, door onophoudelijke beminlijkheid aan de dag te leggen, door te doen alsof men onhoffelijkheden niet merkte, door hun opzettelijk iets te schenken, door voor nieuwe speeltuigen te zorgen, door feestelijkheden en door het geven van ontbijt en maaltijden en door degenen die een betere inborst schenen te hebben, apart te nemen, slaagde men erin, hen baas te worden. Verschillende malen ging Don Bosco hen opzoeken, en door zijn betoverend woord en zijn beloften zette hij de kroon op het werk. Verscheidenen begonnen tot de sacramenten te naderen, en van lieverlede trok hun voorbeeld de anderen aan, en, zoals Don Felice Reviglio verzekerde, begon het merendeel van het Oratorio te houden. Onder de catechisten, die er kwamen helpen, bevond zich op verzoek van Don Bosco gedurende enkele jaren ook de theoloog Giovanni Battista Bertagna, thans Aartsbisschop. De jonge Michele Rua die toen nog leek was, ging er die eerste dagen verschillende malen heen, en stond verbaasd over die menigte van jongens, groot en klein.

Na de theoloog Carpano, die er niet lang bleef, en die in 1853 tot kapelaan benoemd was in Sint-Petrus-Banden, als opvolger van de overleden Don Tesio, werd zijn plaats ingenomen, door zijn helper, de theoloog Giovanni Vola. Om catechismusonderricht te geven en de jongens bezig te

houden, voegde Don Bosco hem Giuseppe Brosio, de Bersagliere, als metgezel toe, hem opdragend hem daadwerkelijke hulp te verlenen. Brosio liet enkele geschreven rapporten na over een moeilijkheid die er in die dagen ontstond en hij schreef daar aldus over:

"Ik begon met hen onledig te houden door hen gymnastische oefeningen te leren en militaire handgrepen, spelletjes die in die tijd het meest geliefd waren onder de levendige jeugd; en inderdaad hadden bijna alle jongens daar hun keus op laten vallen, en zij brachten op die manier de zondag opgewekt en rustig door.

Maar de Barabba's, dat wil zeggen de vereniging van vlegels, die het Oratorio met lede ogen bekeken, omdat het hun Cocca ondermijnde en in aantal deed afnemen, kwamen daarom iedere zondag naar het Oratorio om, met veel kabaal, de jongens die onze bijeenkomsten bezochten te beledigen, te bespotten en ook wel klappen om de oren te geven.

"Op zekere dag verschenen ze ten getale van bijna veertig, gewapend met stenen, stokken en messen om het Oratorio binnen te dringen, zodat de theoloog Vola zo bang werd, dat hij beefde als een espeblad. Toen ik zag, dat de vlegels werkelijk van plan waren handtastelijk te worden, begon ik aan een verdediging te denken, want wee, als een van hen zou merken dat men bang voor hem was.

"Toen de poort van het Oratorio gesloten was en Don Vola in een veilige kamer verborgen, verzamelde ik al de grotere jongens om me heen, en gaf elk van hen een van de houten geweren die bij de oefeningen dienstdeden; daarna stelde ik hen op in een carré, met het bevel, dat, wanneer de Barabba's de speelplaats zouden opkomen, zij hen van alle kanten tegelijkertijd zouden aanvallen en onbarmhartig afranselen. Intussen verzamelde ik ook al de kleinere jongens, die schreiden van angst, verborg hen in de kapel, en ging bij de toegangspoort op de uitkijk staan, om te zien of zij bezweek voor het geweld waarmee de aanvallers haar probeerden te vernielen.

"De portier van het huis van het Oratorio en andere mensen die zich op de weg bevonden, en die de Barabba's hoorden te keer gaan, gingen de cavaleristen waarschuwen, die niet ver daarvandaan ingekwartierd waren, en die kwamen met ontblote sabel aanlopen, vergezeld van vier carabinieri. De Barabba's sloegen toen op de vlucht.

"Toen die onverlaten naderhand vernamen dat ik scherpschutter geweest was, en bereid mij ten koste van alles te verdedigen, kwamen zij niet meer zo dicht in de buurt om ons te beledigen, maar begonnen zij van veraf stenen naar ons te gooien. Terwijl wij ons ontoegankelijk toonden voor vrees, en niet aan de haal gingen voor hun bedreigingen, onthielden wij ons tegelijkertijd van iedere represaille en toonden we ons nooit beledigd door hun schandelijk gedrag. Zodoende kwam een deel van hen tot bedaren, bezocht vervolgens het Oratorio, en maakte er ten slotte een voorbeeldig onderdeel van uit. Van de anderen, die doorgingen met hun bedreigingen te uiten, eindigden er enkelen, wegens begane misdrijven, in het tuchthuis, en twee van hen werden opgehangen in Valdocco, in de buurt van het Oratorio van de H. Franciscus van Sales. Don Bosco ging naar hen toe om hen bij te staan en in de kerker te biechten."

De theoloog Giovanni Vola werd opgevolgd door de priester Grassino, die eveneens zo ijverig mogelijk de groei van het Oratorio bevorderde; en na hem kwam de theoloog Roberto Murialdo. Die ijverige en vrome Turijnse priester, bijgestaan door zijn waardige neef, de theoloog Leonardo en door catechismusleraren, die Don Bosco iedere zondag uit Valdocco naar hem toezond, vervulde jarenlang zijn moeilijke taak, en met raad en daad droeg hij bij tot de bloei van dat Instituut. Het aantal jongens bedroeg al gauw 400 en soms over de 500; zodat korte tijd nadien de kapel moest vergroot worden.

Het genootschap, of Cocca van Vanchiglia, die nog erg machtig was, had haar vijandigheid tegenover het Oratorio gestaakt, en ook waren er vele van haar leden die het zelf bezochten. Maar de directeuren moesten erg voorzichtig tegenover hen zijn met woorden en daden. Een in het openbaar uitgesproken aansporing om zich los te maken van dat afkeurenswaardige genootschap, en dat onontkomelijk aan de leiders ter kennis zou komen, zou de gewelddadigheden stellig weer hebben doen oplaaien. Aan de andere kant was het boosaardige karakter ervan zeer afgenomen door de invloed die door het Oratorio werd uitgeoefend; maar er heerste nog steeds een geest van solidariteit, die allen uit hetzelfde gehucht met elkaar verbond en in bepaalde omstandigheden gevaarlijk kon worden.

Groten en kleinen waren zodanig met elkaar verbonden, dat de belediging die er aan één aangedaan was, als allen aangedaan beschouwd werd, en allen waren dan bereid de belediging te wreken. Het spreekt vanzelf dat allen voorzien waren van een mes. Op zekere zondag had een jongen van de Cocca een draai om zijn oren gekregen van een catechismusleraar, die de vermaningen van Don Bosco scheen te vergeten, en meteen drong heel de Cocca woedend de speelplaats op, op zoek naar de leraar in kwestie, die zich gelukkig veilig ergens had kunnen verbergen. De zondag daarna verwisselden de oversten de catechismusleraren en de assisteren- de seminaristen, uit vrees voor een of andere represaillemaatregel. De priester die op die dag met de leiding belast was, schreef er als volgt over: "In het Oratorio van de Engelbewaarder werd het feest van de H. Aloysius gevierd, maar gedurende de kerkdienst was er zo een rumoer in de kerk, dat men de zang en de muziek bijna niet kon horen. Nauwelijks was de kerk uit, toen er plotseling een troep jongens verscheen, die op een uitdagende manier de speelplaats opliepen. In de vensters van de omringende huizen hingen verschillende vrouwen die met de indringers schandalige gesprekken begonnen te voeren. Intussen had ik de allerkleinsten in een kring om mij heen verzameld, om met een verhaaltje te voorkomen dat ze teveel aandacht aan die schandelijkheden zouden schenken. Maar dat was een nutteloze voorzorg. Die van de Cocca kwamen op mij toe en ik was gedwongen hen tegemoet te treden. Zij omringden mij en met irriterende minachting stelden ze me tal van vragen, die alleen de duivel hun kon ingeven. Hoe moest ik me uit de verlegenheid redden? Om hen te vermanen, daar was het thans het moment niet voor, omdat ze nu eenmaal een voorwendsel zochten om ruzie te kunnen maken. Daarom nam ik mijn toevlucht tot een krijgslist: daar zij mij de vragen stelden in het Piëmontees, begon ik tegen hen Italiaans te spreken, ten einde hen in de waan te brengen dat ik het dialect niet verstond. Na nog allerlei boosaardig gescheld en gespot zwegen ze eindelijk en terwijl ik meende een paar woorden tot hen te kunnen richten om hen tot betere gedachten te kunnen brengen, bespeurde ik plotse-

ling een brandlucht. De jongeus die achter me stonden hadden mij een bos brandend stro onder mijn jas gestoken. Vlug liep ik een paar passen achteruit en trapte met mijn voet de vlam uit. Ze waren met een honderdtal, en het was dus raadzaam kalm te blijven. Koelbloedig vervolgde ik mijn gesprek, de armen over elkaar geslagen; toen een jongetje van vier jaar, bevallig als een engel, doordringt tot in het midden van de kring, wellicht door zijn vader die aanwezig was erheen gezonden, op mij toekomt en tot mijn verwondering zie ik dat hij eerst uit mijn ene en dan uit mijn andere zak twee proppen smeulend papier haalt. "Ik geloof dat ze me levend willen verbranden," dacht ik: en na Onze-Lieve-Vrouw om raad gevraagd te hebben, zei ik: "Nu hebben we genoeg gepraat. Zullen we een spelletje doen?"

"Moet je horen: de priester wil een spelletje doen! zeiden ze grinnikend tegen elkaar; "en welk spelletje?"

"Een spelletje barra rotta. Laten we ons in twee groepen splitsen." Wij tosten en ik riep tegen de tegenpartij: "Ik daag jullie uit!"

In het begin ging het niet zo vlot met het spel; daarna begonnen mijn tegenspelers zich alle moeite te geven om me gevangen te nemen, maar ze slaagden er geen enkele maal in. Toen werd het spel levendiger en wie niet speelde, stond erbij toe te kijken. Het ene applaus volgde op het andere. "Hij loopt niet véél," zeiden ze van mij, "maar hij loopt als het moet."

Toen het avond geworden was vertrok de hele Cocca, behalve vier van de aanvoerders. Ik nodigde de vier overgeblevenen in de portierswoning uit en onthaalde hen op wijn. Zij keken mij recht in het gezicht en weigerden te drinken. Daar ik mij opmaakte om naar Valdocco terug te keren en de avond al gevallen was, boden zij aan mij te vergezellen. Dat voorstel nam ik aan: en onderweg werd er gesproken over het belang van een goed christen te zijn, zonder dat er werd gezinspeeld op wat er was voorgevallen; maar toen we tot aan de deur van het huis gekomen waren, drukten zij me de hand, kusten ze en zeiden tegen me: "Vergeeft u ons het gebeurde van vandaag!" En zij gingen weg, De arme jongens! Naar hart en verstand bedorven door de kwaadaardigheid van de enen en door de verwaarlozing van de anderen."

Zulke moeilijkheden, die overigens zeldzaam waren, konden niet verhinderen dat in dat Oratorio de zaken ordelijk verliepen, en de vruchten die zij afwierpen voor de zielen waren zeker niet geringer dan die welke men in Valdocco en in Portanuova wist te behalen. Don Michele Rua ging er als assistent naartoe toen hij nog student was, en eveneens daarna, als seminarist en priester, en hij gaf er naderhand ook catechismusles, preekte en verrichtte andere functies en hij zag zich steeds zozeer door de jongens bejegend met hartelijkheid en vertrouwen, dat die tijd tot de mooiste herinneringen van zijn leven werd. Hij en Don Giuseppe Bongioanni werden er de laatste directeuren van.

Zo kon het Oratorio van de Heilige Engelbewaarder onder gunstige omstandigheden ongeveer twintig jaar voortgezet worden op diezelfde plaats en onder de hoge leiding van Don Bosco. Op de eerste april 1858 had hij de huurovereenkomst met de eigenaars voor negen jaren vernieuwd, dat wil zeggen tot begin april 1867 voor een jaarhuur van 650 lire. In 1866 werd de nieuwe parochie van de Santa Giulia opgericht, bijna geheel

bekostigd door de weldadige markiezin Giulia Barolo, en de wijk Vanchiglia werd afgenomen van de parochie der Annunziata en gevoegd bij de Santa Giuliaparochie. De verdienstelijke en rijke dame had, toen zij die parochie stichtte, ook bij testament bepaald dat er een Oratorio bij zou worden ingericht om in de Vasten de jongens daarin op te nemen evenals op zondag. Tot dat doel had zij een legaat nagelaten. Toen het Oratorio van Santa Giulia geopend werd, en Don Bosco merkte dat één Oratorio voldoende was in dat gebied en hij niet wilde hebben dat de eigenlijke parochiekerk hinder zou ondervinden van zijn Oratorio, sloot hij het oude Oratorio van de Heilige Engelbewaarder tegen het einde van 1866, en stelde de priesters en seminaristen ervan te werk in het Oratorio van de Heilige Jozef in de voorstad San Salvario, waar er veel grotere behoefte aan bestond.

Na die korte schets van het derde Oratorio van Don Bosco in Turijn, mogen wij niet stilzwijgend voorbijgaan aan een kostbare vriendschap die hij in 1849 sloot, en die in hem levendig de gedachte gaande hield aan de missies onder de ongelovige volkeren en vooral aan die onder de kinderen van Afrika.

De eerbiedwaardige dienaar Gods Nicolo Giovanni Battista Olivieri uit Voltaggio in Ligurie, tot medelijden bewogen door het ellendige lot van de arme kinderen in Afrika, zuchtend onder het juk van onmenselijke meesters, maar nog erger getroffen door de ongelukkige staat, waarin hun zielen zich bevonden, had zijn hele leven en hulp gewijd aan het vrijkopen van de Moorse jongens. In mei 1849 kwam hij in Genua van boord, en bracht een bepaald aantal vrijgekochte slaven mee, en daar hij daardoor heel zijn hebben en houden verbruikt had, begaf hij zich nu op reis door Italië en Frankrijk op zoek naar aalmoezen om zijn heilig werk te kunnen voortzetten. Toen hij met zijn Moortjes in Milaan aankwam, zocht hij iemand die hem op zijn bedeltocht zou kunnen vergezellen, en een jeugdige en heilige priester, Don Biagio Verri, nam gaarne het voorstel aan en begon het werk van het vrijkopen van slaven met overvloedige aalmoezen te steunen.

Maar Verri had in datzelfde jaar ook vriendschap gesloten met Don Bosco, wiens heilige levenswandel hij bewonderde, en hij was gewoon van tijd tot tijd zich naar Turijn te begeven om enkele dagen in het Oratorio van de H. Franciscus van Sales door te brengen. Zo bracht hij Olivieri in contact met Don Bosco, die in zijn ijver verlangde heel de wereld te omvademen en tot het Geloof te bekeren. Metterdaad ontving hij op 29 oktober 1849 in zijn huis de Moor Alessandro Bachit. In de loop van de jaren ontving hij van Pater Olivieri, andere Moorse jongens die op de markten van Alexandrië in Egypte gekocht werden. Men kan er zich geen voorstelling van maken met hoeveel geduld hij te werk moest gaan om goede christenen van hen te maken, en met hoeveel tekenen van vaderlijke liefde hij hen bejegende; dat deed hij met opzet omdat hij wist hoezeer zij van heimwee te lijden hadden. Don Rua en Don Reviglio gingen eveneens zo te werk. Ook beval hij de Moorse meisjes aan bij enkele zusters, en enkelen deed hij erin opnemen, waar hij wist dat die beminde kinderen gedurende hun hele leven in heiligheid zouden leven.

Om de waarheid te zeggen was dat eigenlijk geen terrein voor zijn aktueel uitgebreid apostolaat; niettemin kon men het het begin noemen

van een missie door de goddelijke Voorzienigheid gewild voor hem en zijn zonen. De Moorse jongens waren inderdaad steeds het voorwerp van zijn streven; en in dromen zag hij zich, zoals we naderhand zullen vernemen, omringd door hele troepen van hen, die hem vroegen hun de eeuwige zaligheid te verschaffen. En bij wijze van voorspel tot die gelukkige gebeurtenis zaten in onze hospitiums, en vooral in die van Brazilië, de zonen der oude Afrikaanse slaven zonder onderscheid aan dezelfde tafel als de kinderen van de streek, terwijl de republiek Liberia en Afrika en die van Haïti in de Antillen Don Bosco om Salesiaanse missionarissen vroegen voor hun kinderen, en zij kregen de belofte dat zij niet zouden worden vergeten.

Men zou zelfs kunnen zeggen, dat in het Oratorio van Valdocco beslist werd het werk van Olivieri voort te zetten. Toen die heilige apostel oud en krachteloos geworden was, had hij behoefte aan een metgezel die hem bij zijn vermoeiende missie zou helpen en Don Biagio Verri voelde zich geroepen hem bij te staan. Doch alvorens een definitief besluit te nemen, wilde hij God in gebed raadplegen om te weten te komen of dat ook Zijn verlangen was. Hij vertrok zonder meer naar Milaan en ging een paar dagen bij Don Bosco doorbrengen. "Hier, in onze Kerk van de H. Franciscus van Sales," zo schreef Don Bosco, "was het dat Verri besloot met Olivieri samen te werken bij diens vrijkopen van slaven. Op een avond vroeg hij me, of ik hem toestemming wilde geven om de nacht voor Jesus in het Heilig Sacrament te mogen doorbrengen, daar hij Hem om raad wilde vragen. Hij bleef in de kerk tot het aanbreeken van de dag, aanhoudend in diep gebed verzonken, en toen de deur geopend werd, kwam hij naar buiten, vastbesloten zijn leven te wijden aan de eeuwige zaligheid van de kleine slaven.

In die gedenkwaardige nacht had de stem van God zich duidelijk kenbaar gemaakt, en toen Don Verri in december 1857 alles wat hij bezat verkocht en de opbrengst in handen van Olivieri gesteld had, vertrok hij met hem naar Egypte. Toen Olivieri in 1864 te Marseille stierf, zette hij diens heilige en moeilijke arbeid van het vrijkopen voort. Voortdurend was hij uit armoede verplicht moeilijke reizen te ondernemen in alle delen van Europa, om aalmoezen te verzamelen en om die kinderen te huisvesten, die hij dikwijls nog op eigen kosten moest onderhouden. En hoeveel moeite moet het hem ook gekost hebben die dikwijls woeste karakters te verdragen, die zich soms verzetten tegen de liefde, het is moeilijk te beschrijven. Het zij voldoende te zeggen, dat het ongeveer tweeduizend Moorse jongens en meisjes waren die hij vrijkocht, en elk van hen kostte hem 500 lire, alleen om hen vrij te kopen. De verschillende malen dat hij naar Italië terugkeerde, bracht hij telkens ook een bezoek aan het Oratorio van Turijn met zijn Morenjongens en verscheidenen van hen werden er liefdevol opgenomen en onderricht. Een jonge negerin die hij meebracht werd opgenomen hij de dochters van Onze-Lieve-Vrouw Hulp der Christenen in Nizza Monferrato.

Tenslotte kwam Don Verri, verteerd door een langdurige en smartelijke ziekte, van Frankrijk naar Turijn op 23 oktober 1884, en nam zijn intrek in het klooster van Cottolengo, waar hij vanwege een beroerte die hem trof bedlegerig werd. Men liet kaarsen ontsteken in de Consolata en in de kerk van Onze-Lieve-Vrouw Hulp der Christenen; men ging Don Bosco opzoeken om de zieke in zijn gebeden aan te bevelen, maar aange-

zien hijzelf ook ziek was, bracht men die boodschap aan een andere priester over. Het was Don Bosco niet mogelijk naar zijn heilige vriend toe te gaan, die in de nacht van de 25ste oktober opsteeg naar het paradijs.

In zijn kleren vond men in een portefeuille een briefje aan Don Bosco gericht van de volgende inhoud:

Zeereerwaarde Don Bosco,

Wanneer de Heer u in de ziel van ondergetekende ernstige of geringe dingen doet onderkennen die in oculis suis mishagen, non quaeso, abscondere a me sermonem pro pace animae meae:

Uw in Jesus en Maria toegenegen

D. Biagio Verri, 2 juli 1882

A.M.D.G

P.S. Verzoeken beleefd om een paar regels als antwoord op datzelfde blaadje (in e Cottolengo).

Don Bosco schreef het antwoord onder het briefje Bono animo esto, et vade in pace. Noli timere.

Zo was de opvatting die een priester van heldhaftige deugdzaamheid, en door God met veel gunsten begiftigd en met het vermogen om wonderen te wrochten (1), zich vormde over de heiligheid van Don Bosco, zodat hij er zelfs van overtuigd was dat hij door middel van hem de gedragslijn had ingezien die God hem wilde doen volgen.

---

(1) Feiten uit het leven van Biagio Verri, pr. Savona enz. Drukkerij Andrea Riccé, 1887

H O O F D S T U K   L I

DON BOSCO ZET DE LESSEN IN HET LATIJS AAN VIER
UITGEKOZEN JONGENS VOORT - HIJ BESTUDEERT DE REGLEMENTEN
VAN VERSCHILLENDE HOSPITIUMS EN COLLEGES - DE
VERMENIGVULDIGING VAN KASTANJES - LOFREDE OP HET
ORATORIO VAN DE VREDE - RECHTER VAN TURIJN

De lessen in het Latijn, die in Castelnuovo niet onderbroken waren, werden ijverig voortgezet na de terugkeer in Valdocco Don Bosco wilde zijn vier leerlingen brengen tot een punt waarop zij binnen de kortst mogelijke tijd het priesterkleed zouden kunnen aannemen. De priester Don Merla, zijn kameraad uit Chieri, en stichter van het Instituut van Sint-Petrus in Turijn, stemde erin toe hem bijna een jaar lang hulp te verlenen, om aan de hand van een programma te voorzien in de noodzakelijke kennis van de eenvoudige grammatica en daarna van de retorica, Buzzetti en zijn drie medeleerlingen werden iedere avond naar zijn huis gezonden om zich te bekwamen in het maken van opstellen en het verklaren van de klassieke schrijvers. Aan de seminarist Savio Ascanio was de taak toevertrouwd om de vertalingen uit het Italiaans in het Latijn te regelen en ze te verbeteren.

Doch Don Bosco was als het ware het voornaamste wiel dat heel dat onderwijswerk in beweging zette. Hij had ingezien dat de gewone methoden die gebruikt werden om les te geven hem niet voldoende resultaten zouden hebben opgeleverd; vandaar dat hij er een bedacht van een heel karakteristieke aard en de ervaring stelde zijn vindingrijke stoutmoedigheid in het gelijk. Hij gaf les in de grammatica door kort en helder de regels uiteen te zetten, en van elke leerling afzonderlijk te eisen, dat hij die zou herhalen, om er zich zodoende van te vergewissen dat hij alles begrepen had. Door zijn vlugge en heldere geest, door de gemakkelijke manier waarop hij iets wist mede te delen, en vooral tengevolge van zijn onwrikbare geduld en liefde, slaagde hij er al spoedig in hen met het Latijn vertrouwd te maken.

Doch dat is des te verwonderlijker, wanneer men bedenkt hoe gevuld de dagen van Don Bosco en eveneens van zijn leerlingen waren. Zij stonden om half vijf op en met de Mis, de heilige Communie en geestelijke lezing vulden zij het eerste uur van de dag. Rond zes uur begaven zij zich naar de kamer van Don Bosco en daar begonnen zij allereerst met de lessen. Om te beginnen zegde Don Bosco, alsof hij zelf een leerling was,

de les op die men de vorige keer geleerd had, en als hij daarmee klaar was, deden de anderen dat zo goed als ze honden na, steeds geholpen, gesteund en aangemoedigd. De spraakkunst zelf werd gedurende de les bijna nooit geopend, dan alleen wanneer er een twijfelgeval viel op te lossen of een punt dat nog eens moest worden nagegaan. Want hij had de geest leren werken door steevast voort te gaan. En zoals hij met de spraakkunst deed, zo deed hij ook met de andere leerstof.

Als het acht uur sloeg gingen zij ontbijten, daarna was er recreatie en vervolgens begaven zij zich aan de studie tot het middaguur.

Om twee uur na de middag verzamelde Don Bosco hen weer en zette hij de lessen voort. Men moet echter niet geloven dat hij er niet aan dacht dat de boog niet te strak gespannen mag zijn; daarom ging hij de ene dag wel of de andere dag niet, van vier tot zeven uur een wandeling met zijn leerlingen maken en op die manier zorgde hij voor de gezondheid van het lichaam en de levendigheid van geest. Geen enkel ogenblik echter verloor hij hen uit het oog, en wanneer zij op het pleintje voor de Madonna di Campagna gingen zitten, of op de wapenplaats of langs de Rivoliweg, wist die onvermoeibare meester onder alle omstandigheden op de prettigste manier les te geven. Hij liet hen dan heel netjes alles herhalen wat hun al was uitgelegd en wel zo dat zij er niet de minste moeite mee hadden en dat het geleerde zich steeds hechter in hun jeugdige geest prentte. Het dient erkend dat die studie in de open lucht voor menigeen van de jongens weleens een kwelling was, daar zij op dat ogenblik wellicht liever wat pret hadden gemaakt dan studeren; en inderdaad probeerden zij zich verschillende keren te verspreiden en ergens te verbergen. Maar Don Bosco gaf niet toe aan misplaatste inschikkelijkheid en, steeds even rustig en geconcentreerd, stellig en onwrikbaar in zijn besluiten, stond hij niet toe, dat zij ook maar het kleinste stukje van de tijd verspilden. En die snelcursus duurde bijna tot einde 1850.

Don Giacomelli zag in dat jaar in, hoe voortreffelijk die methode van onderwijs was en stelde vast dat zij bewonderenswaardige resultaten opleverde.

Terwijl Don Bosco geheel in beslag genomen was door het verlangen die lessen tot een goed einde te brengen, begon hij tegelijkertijd te denken aan een samenstelling van een reglement van inwendige orde voor zijn Hospitium in Valdocco en ook voor de colleges van studenten die hij van plan was te stichten. Daarom onderzocht hij vooral de opvoedingsmethoden die in opvoedingstehuizen voor jongens werden toegepast Van verschillenden daarvan vroeg en verkreeg hij de programma's en de reglementen. En met grote aandacht bracht hij een bezoek aan verschillende instituten in Turijn en in andere plaatsen van Piëmont.

Tegen het einde van het jaar 1849 zond hij ook Don Pietro Ponte, directeur van het Oratorio van de H. Aloysius, naar Milaan, naar Brescia en naar verschillende anderen steden, om kennis te nemen van de voorchriften en gebruiken van godsdienstige, vakkundige, en economische aard, evenals van de tuchtmaatregelen, in bepaalde opvoedingstehuizen van volkskinderen en ook in enkele colleges die bijzonder bekend stonden om hun goede resultaten bij de jongens die tot de adel of burgerfamilies behoorden. Don Ponte keerde in het begin van 1850 in Turijn terug, met vele nuttige inlichtingen die het doel waren van de ondernomen reis. Don

Bosco dacht intussen aan de seminaristen wier leiding hij, op zekere dag op zich zou moeten nemen en hij kreeg op zijn verzoek van Mgr. Gentile de regels van de grote en kleine seminaries van het diocees Novara. Op die manier, het gebed verenigend met die studie en met zijn eigen ervaring, bereidde hij er zich op voor om, zodra de noodzakelijkheid zich daartoe zou voordoen, de nieuwe gemeenschap, die hij om zich heen zou verzamelen, te besturen.

Maar voordat het jaar 1849 ten einde was, gebeurde er iets verrassends, waarvan Pater Giovanni Giuseppe Franco van de Sociëteit van Jezus melding maakt in zijn brief, die wij in een vorige hoofdstuk hebben aangehaald. Nadat hij tot de overtuiging gekomen was, dat het vanzelfsprekend scheen dat Don Bosco, door zijn buitengewone goedheid, werkelijke wonderen verrichtte, vervolgde hij: "Wanneer ik er een of ander staaltje van hoorde vertellen, heb ik me nooit erover verwonderd, ook niet wanneer het dikwijls voorviel. Ik heb er later inderdaad over horen spreken, maar ik herinner me de bijzonderheden niet voldoende. Het volgende vertel ik als zeker, in zover ik het zelf heb horen vertellen. Toen Don Bosco op zekere zondag, zoals gewoonlijk een groot aantal jongens om zich heen verzameld had, om hen met gepast vermaak bezig te houden, wilde hij hun alvorens ze naar huis gingen bij het afscheid nemen iets geven. Hij wilde hun een genoeg doen door elk van hen een handvol gekookte warme kastanjes te geven. Men wees hem erop dat wat er in de ketel was, niet voldoende was voor allen. Toen begon hij in eigen persoon de kastanjes uit te delen, en gaf elk een hele pollepel vol. Hij deelde er zoveel uit, dat de omstaanders konden zien hoe de kastanjes onder zijn handen in aantal toenamen. Ik geloof dat ik dat feit gehoord heb uit de mond van Ridder Federico Oreglio di Santo Stefano die er ofwel bij tegenwoordig was, of het als een algemeen in het Oratorio bekend feit hoorde vertellen, want in het Oratorio kwam hij geregeld. Ik kan echter niet met stelligheid zeggen dat genoemde Ridder me dat vertelde toen hij nog leek was, of nadat hij tot de Sociëteit van Jezus was toegetreden, waar hij thans verblijft en priester is."

We zullen hier vertellen hoe de zaak zich heeft afgespeeld.

In dat jaar 1849, toen Don Bosco op een zondag na het feest van Allerheiligen in de kapel de oefening van de goede dood verricht had, ging hij met al de interne en externe jongens van het Oratorio het kerkhof bezoeken om er te bidden voor de zielenrust van de overledenen. Hij had hun kastanjes beloofd bij hun terugkeer in Valdocco. Moeder Margherita had er drie zakken van gekocht, maar daar zij dacht dat haar zoon er slechts een kleine hoeveelheid van zou nodig hebben om de jongens te onthalen, kookte zij er slechts twee of drie scheppen van. Giuseppe Buzzetti, die zijn kameraden op de terugweg vooruitgelopen was zag, toen hij de keuken binnenkwam, dat er een pot stond te koken die niet al te groot was, en hij klaagde er tegen moeder Margherita over, dat er niet genoeg kastanjes zouden zijn voor allen. Dat tekort viel zo gauw niet aan te vullen. Daar kwamen de jongens al aan en verzamelden zich bij de poort van de kerk van de H. Franciscus. Don Bosco zelf nam plaats op de drempel om voor de verdeling te zorgen. Buzzetti goot de inhoud van de ketel over in een mandje en hield het in zijn armen. Don Bosco, die niet anders dacht dan dat zijn moeder al de gekochte kastanjes had gekookt, vulde de pet van iedere jongen. Toen Buzzetti zag dat hij elk veel te veel gaf, riep hij uit: "Wat doet u, Don Bosco? We hebben niet genoeg voor allemaal. Als u zoveel geeft, kunnen we niet eens de helft voorzien."

"Maar jawel," antwoordde Don Bosco hem, "we hebben er drie zakken van gekocht en mijn moeder heeft ze allemaal gekookt."

"O, nee; alleen die hier, in de mand," herhaalde Buzzetti. Maar Don Bosco die tot zijn spijt de voorraad zag minderen, zei niettemin rustig: "We gaan door met ieder zijn deel te geven zolang als we nog wat hebben." En hij ging door met ook de anderen diezelfde hoeveelheid te geven als de eersten. Buzzetti schudde het hoofd toen hij Don Bosco bezig zag, totdat er nog slechts voor twee of drie man in de mand over was. Slechts een derde deel van het aantal jongens had zijn kastanjes ontvangen, en zij waren ongeveer met zeshonderd man. Bij de vreugdekreten voegde zich een angstig stilzwijgen, want degenen die vooraan stonden, zagen heel goed dat de mand bijna leeg was.

In de mening dat zijn moeder uit zuinigheidsoverwegingen de andere kastanjes weggezet had, liep Don Bosco naar boven om ze te halen; maar tot zijn verrassing kwam hij tot de ontdekking dat ze niet gekookt waren, en dat er inplaats van de grote ketel alleen de veel kleinere op het vuur stond, die voor de oversten van het Oratorio bestemd was. Wat te doen? Hij toonde zich helemaal niet ontgaan, maar zei: "Ik heb ze aan de jongens beloofd en ik wil mijn woord houden." Hij nam een grote scheplepel met gaatjes erin, vulde die met zoveel kastanjes als er maar in konden en hernam de uitdeling van de weinige die er nog over waren. Hier begon de wonderbare geschiedenis. Buzzetti was als buiten zichzelf. Don Bosco stak de lepel in de mand en haalde hem er vol kastanjes weer uit, zo vol, dat ze eraf rolden; intussen scheen de hoeveelheid die in de mand achterbleef niet te minderen. Niet twee- of drie-, maar ongeveer vierhonderd kregen er voldoende van. Toen Buzzetti de mand terugdroeg naar de keuken, zag hij dat er nog in waren achtergebleven, een hele portie, en dat was die van Don Bosco zelf, die Onze-Lieve-Vrouw zeker voor hem apart gehouden had. De jongens die vooraan stonden en zagen wat er gebeurde, vertelden het verder aan hen die achter hen stonden en degenen die het verst af stonden, volgden ademloos de gang van zaken, benieuwd hoe dat zou aflopen. Toen de laatste zijn portie gekregen had, weerklonk eenstemmig de roep: "Don Bosco is een heilige! Don Bosco is een heilige!" Onmiddellijk legde Don Bosco hun het zwijgen op, maar het kostte hem heel wat moeite om aan hun kreten een einde te maken, terwijl ze van alle kanten op hem toe drongen. Ter herinnering aan dat wonder wilde Don Bosco dat er op de avond van Allerheiligen aan alle jongens van het, Oratorio gekookte kastanjes zouden worden uitgedeeld, zoals kanunnik Ridder Anfasso ons verzekerde.

We hebben getrouw die vermenigvuldiging der kastanjes vermeld, volgens het verhaal dat wij hoorden van onze vriend Giuseppe Buzzetti en schriftelijk bevestigd door Carlo Tomatis, en door al de oudleerlingen uit die tijd als echt erkend werd. Welke uitleg zou men aan dat wonder kunnen geven? Geen andere dan die: de goede Moeder Maria wilde haar waardering uitdrukken voor het goede dat Don Bosco in het Oratorio deed! Daardoor bloeiden de christelijke deugden zoals in een prachtige lofrede te lezen valt, die in 1849 in het blad il Conciliatore Torinese stond.

Dat blad werd geschreven en geleid door kanunnik Lorenzo Gastaldi. De lofrede is zo mooi, dat het ons de moeite waard lijkt dat document in onze geschiedenis op te nemen, omdat het een plechtige bevestiging

inhoudt van wat wij in de loop van onze gedenkschriften hebben verhaald. Zie hier de volledige tekst (1).

Wanneer iemand bij het verlaten van die stad door de Susapoort het verlangen bij zich voelt opkomen om een wandeling te maken door de lanen die daar aan de rechterkant liggen, en hij voorbij de militaire domeinen en langs de hospitalen van de H. Aloysius en van de zwakzinnigen komt, en de lichte helling afdaalt tot bij het mooie huis dat daar voor hem oprijst, en vervolgens de mooie weg aan de linkerhand inslaat, die vlak langs de muren van verschillende gebouwen loopt, zal op korte afstand een houten poortdeur in het oog krijgen, die toegang verleent tot een vrij grote ingesloten ruimte. Het gebouw dat er staat ziet er heel aardig uit, maar is nogal laag en is veeleer landelijk dan steeds, en in noordelijke richting verdeelt het de ruimte in twee delen, het ene vrij ruim en als tuin aangelegd, het andere kleiner en onbebouwd; vluchtig beschouwd lijkt het de woning van enkele boeren die hier afgezonderd van de omgeving leven; maar wanneer men het oog op dat nederige gebouw laat rusten, en de verschillende vrome opschriften leest, en het torentje ziet dat boven het dak oprijst en een kruis draagt, en bij het zien van de tekst. Dat is het Huis des Heren, dat boven de westelijke ingang staat, zal men niet zonder enige verwondering tot de ontdekking komen, dat hier een Oratorio gevestigd is. Maar hoeveel groter zal de verbazing van de wandelaar niet worden, wanneer hij vraagt door wie en met welk doel die nederige plaats gewijd is aan godsdienstige oefeningen, en hem geantwoord wordt, dat dat door een nederige priester gebeurt, die over geen enkele andere rijkdom beschikt dan een onmetelijke liefde, en die hier al gedurende tal van jaren iedere zondag ongeveer vijf- tot zeshonderd jongens verzamelt, om hen te onderrichten in de christelijke deugden, en eens kinderen Gods en eerbare burgers van hen te maken.

Die eerbiedwaardige priester, vervuld van naastenliefde, die nergens anders aan ontspringt dan aan het katholieke geloof, was ten zeerste ontmoedigd toen hij zag, dat op de aan God gewijde dagen, honderden en honderden aan zichzelf overgelaten jongens, inplaats van naar de kerk te gaan, om daar in vroomheid te worden opgevoed, op straten en pleinen, of ook in de velden om de stad heen rondsletterden, en de hele dag in gevaarlijke ledigheid doorbrachten, en vervolgens lichtzinniger, ongodsdienstiger en ongezeglijker dan ooit naar huis keerden. Het zien van zoveel jongens die door berispelijke nalatigheid van ouders en leermeesters, opgroeiden in de grofste onwetendheid van wat voor de mens het belangrijkste is, overgeleverd aan al het bederf dat zijn oorsprong vindt in ledigheid en slecht gezelschap en slecht voorbeeld, deed hem zoveel leed, dat hij besloot iets voor hen te doen dat hij het beste waande. Wat deed dus die nieuwe volgeling van Philippus Neri? Hij ging ijverig bij zichzelf te rade, was gewapend met een tegen alles bestand geduld, trad op met al de zachtmoedigheid en eenvoud waarvan hij zeer goed wist dat zij een eerste vereiste zijn voor iedere grote onderneming; en begon op zondag door en in de omgeving van Turijn rond te dwalen, en wanneer

---

(1) Zie de Conciliatore Torinese, nr 42, 1849 - De Conciliatore Torinese begon op 15 juli 1848 te verschijnen en hield er in de maand september 1849 mee op.

hij een troepje bezig zag met kaartspelen, ging hij erop af, en vroeg of hij mocht meedoen; wanneer hij zich dan een beetje met hen vertrouwd gemaakt had, nodigde hij hen uit het spel voort te zetten op een plaats, waar men zich veel beter ontspannen kon. Men kan zich gemakkelijk voorstellen met hoeveel spot die uitnodiging vaak zal zijn begroet, en hoeveel weigeringen hij zal hebben moeten slikken; maar door zijn volharding en zachtmoedigheid overwon hij op de duur op wonderlijke wijze. En de ruwste en ongezeglijkste jongens, overwonnen door zoveel eenvoud en mildheid, lieten zich naar de nederige plaats brengen die wij hebben beschreven, en waar een deel van het gebouw herschapeu was in een weliswaar eenvoudige, maar door haar sfeer stichtende kapel, waar zij dan de uren van de zondag afwisselend doorbrachten met godsdienstoefeningen en onschuldig vermaak.

De eerste jongens die erheen geroepen werden, er de zoetheid der godsvrucht proefden, en de onbeschrijflijke voldoening ondergingen van een ziel die zich aan de afgrond van het bederf ontrukkt weet, of verheven tot de stelligste verwachting van een eeuwige beloning, werden eveneens kleine apostelen onder hun kameraden en collega's in de ondeugd en verkwisting, door dien de prettigste ontspanning te beloven bij Don Bosco - want dat is de naam van die voortreffelijke geestelijke - bij wie zij al eerder hun ontspanning gevonden hadden, en op die manier ging het gerucht van het nieuwe Oratorio van mond tot mond en het duurde niet lang of een eindeloze troep jongens trok erheen, met al de weldadige invloed voor hun zielen die men zich wel kan indenken. Een bijenkorf waaromheen een gonzende bijenzwerm zich beweegt, terwijl een groot aantal andere binnen- in rustig de honing blijft bewerken, vormt wel een goed beeld van die gewijde plek op de zondagen. Op de wegen die erheen leiden kon men bij iedere stap groepjes jongens tegenkomen, die zongen alsof zij zich in de grootste opgewektheid naar een feest begaven. Binnen ziet men overal jongens, in kleine groepjes verdeeld, zich vermaken, springen, met een bal spelen, het bocciaspel beoefenen, schommelen, kopje duikelen of op hun hoofd staan, Intussen bevinden zich weer anderen in de kapel om de catechismus te leren, sommigen bereiden zich voor op het ontvangen der sacramenten en in aangrenzende vertrekken zijn er ook, die er lezen en schrijven leren, of wel rekenkunde en schoonschrijven of muziek. Enkele priesters oefenen het toezicht uit op die grote troep jongens die uit zoveel verschillende elementen is samengesteld, gedreven door zoveel verschillende neigingen. Zij doen hun best om de gedachten, de liefde en de handelingen van de jongens op de godsdienst te richten, en zij zien erop toe, dat op de voor gebed en gemeenschappelijke onderrichting vastgestelde uren allen met spelen ophouden en zich in het Oratorio verzamelen. En het is ongetwijfeld een onbeschrijflijk stichtend tafereel, te zien hoe de volgzzaamheid is waarmee al die jongens, die onder zulke slechte omstandigheden begonnen zijn, de geestelijken gehoorzamen; de vreugde die op hun gezicht te lezen staat, de godsvrucht waarmee zij de godsdienstoefeningen bijwonen, tot de sacramenten naderen, de onderrichting volgen, die ook gedurende de week gegeven wordt voor wie dat nodig hebben, en waarmee zij deelnemen aan de retraits, die ieder jaar opnieuw gedurende enkele dagen gehouden wordt.

Het is wonderlijk, de genegenheid en de erkentelijkheid te zien, die deze jongens in hun hart voeden ten opzichte van hun weldoener, Don Bosco. Geen enkele vader kan meer liefde van zijn kinderen onder-

vinden, allen hangen aan hem, allen willen met hem:,preken, hem de hand kussen; wanneer zij hem in de stad gewaarworden, lopen ze onverwijld de werkplaatsen en winkels uit om hem te begroeten Zijn woord heeft een wonderbaarlijke invloed op die teer gevoelige gemoederen, en hij kan hun daarmee leren, hen verbeteren, hen op het goede richten en tot de deugd voeren en hen naar de volmaaktheid doen streven Zijn nederige woning is op ieder ogenblik een open toevluchtsoord voor welke jongen ook, die bij hem onderkomen zoekt om aan de gevaren van de bedorven wereld te ontsnappen, om zich te bevrijden uit de klauwen van de schuld, om raad bij hem in te winnen, of om door hem geholpen te worden. Daar hij in dat Oratorio niet alle jongens kan onderbrengen die hun toevlucht bij hem zoeken, heeft hij al sedert enkele maanden een ander geopend buiten de Porta Nuova, dat hij toevertrouwde aan de zorgen van verschillende priesters, die ook bereids in de school van zijn liefde gevormd zijn, en wij hopen gaarne dat dat nieuwe Oratorio niet minder overvloedige vruchten zal opleveren van christelijke beschaving."

Hier besluit de bekwame en geestdriftige schrijver zijn artikel met die prachtige lofrede op Don Bosco.

"Wees daarom, Hooggeprezen, o nieuwe Philippus, o eerwaarde priester. Ach, moge uw voorbeeld vele navolgers vinden in alle steden; mogen er overal priesters opstaan om uw voorbeeld te volgen; mogen er voor de jongens zulke geheiligde plaatsen worden opengesteld, waar de vroomheid omringd wordt door gepaste vreugde; want alleen op die manier zal een der ergste plagen van de burgerlijke en geestelijke maatschappij bestreden kunnen worden, die bestaat in het bederf van de jeugd."

Aldus de lofrede die kanunnik Gastaldi in die dagen aan het Oratorio van de H. Franciscus van Sales wijdde.

H O O F D S T U K   LII.

HET ORATORIO VAN DE H. FRANCISCUS VAN SALES OP HET EINDE
VAN 1849 - DE LIEFDE VAN DON BOSCO VOOR DE EXTERNE
JONGENS EN HOE ZIJ DIE BEANTWOORDEN - DE ONTSPANNING VAN
DE INTERNE JONGENS EN DE WELWILLENDE RAADGEVINGEN - HAAT
TEGEN DE ZONDE - DE TEGENWOORDIGHEID VAN GOD - VURIG
GEBED - EEN ANTIFOON EN ENKELE AFBEELDINGEN TER ERE VAN
ONZE-LIEVE-VROUW - DON BOSCO EN DE DEUGD DER ZUIVERHEID
- DE OORSPRONG VAN HET KLEINE THEATER VOOR DE INTERNEN -
KERKERS EN ZIEKENHUIZEN - GROTE EERBIED VAN VELEN VOOR
DE DEUGDEN VAN DON BOSCO,

Op 18 november 1849 kwam Don Giacomelli bij Don Bosco in het Oratorio wonen en kwam tot de ontdekking, zoals hij ons vertelde, dat het aantal opgenomen jongens bijna dertig bedroeg. Het grootste deel had hun ouders verloren en ze waren door Don Bosco opgenomen, omdat zij maar op goed geluk leefden, zonder vaste woonplaats en overgeleverd aan de gevaren van slechte kameraden. Dikwijls ook had men hem gevraagd, in zijn gastenhuis jongens op te nemen, die hun vader in de oorlog verloren hadden, en daarin had hij bewilligd; maar de middelen en de lokalen beperkten zijn goede bedoelingen. Voor allen bleef hij doorgaan met te zorgen voor hun dagelijks levensonderhoud in de vorm van de soep en de vijf stuivers voor brood (1). Een paar van hen, die regelmatig pensioengeld betaalden, zaten bij middag- en avondmaal aan dezelfde tafel als Don Bosco en gingen in de stad naar school. Onder hen bevonden zich Benedetto Cagno, die later directeur werd van de normaalschool voor meisjes in Mondovi en daarna directeur van de technische school te Turijn; een oud-seminarist, die de toog had afgelegd.

---

(1) In ee schrift vinden wij door Don Bosco de namen opgeschreven van enkele van die jongens: Carlo Gastini, Agostino Rocchetta, Antonio Comba, Carlo Tomatis, Battista Rosselli, Domenico Rosso, Constante Zeffirino, Giovanni Tardati, Giuseppe Bruno, Agostino Castini, Pietro Nigra, Giuseppe Rossi, Felice Reviglio, Bartolomeo Berrutto, Luigi Lepizzetti, Giovanni Piumatti, Augusto Grulio, Pietro Sarali, Gabriel Fazio, Paolo Mainetti, Luigi Fabbretti, Giuseppe Buzzetti, Giuseppe Genti, Giuseppe Canale. Wij voegen hier nog aan toe: Chiosso, Frassini, Pasero, Audisio, Chiappero, allen getuigen van wat wij hier vermelden.

studeerde er om een graad in de letteren te behalen, en de seminarist Savio Ascanio.

Bijna twee jaar lang woonde Don Giacomelli bij Don Bosco in het Oratorio en hielp hem vooral met biechthoren. Daarna werd hij ondepastoor buiten Turijn, keerde er in 1854 terug en werd kapelaan en geestelijk leider van het Ospedaletto van de H. Philomena in de Refugie voor bijna zevenenveertig jaar, dat wil zeggen tot het einde van zijn leven. Het Ospedaletto grensde bijna aan het Oratorio en hij bleef steeds op zeer vertrouwelijke voet met Don Bosco, die hem tal van weldaden bewezen had en bij wie hij biechtte. Verschillende keren per week kwam hij van toen af een praatje maken bij Don Bosco en ging dan steeds ook de kapel binnen om er tot grote stichting van de jongens te bidden.

Wij lopen hier vooruit omdat men zodoende steeds beter het gezag zal onderkennen van een getuige, met wie Don Bosco zolang hij leefde zo innig samenwerkte. We zullen een relaas van hem weergeven. Hij was zo vriendelijk het ons over de eerste jaren van het Oratorio mede te delen. We zullen het echter onderbreken met opmerkingen van andere personen die niet minder bevoegd zijn dan hij.

"Toen ik mijn intrek in Valdocco genomen had, kreeg ik de overtuiging dat de verzekering van Don Bosco, dat het enige middel om het vertrouwen van de jongens te winnen en hen van het kwaad verwijderd te houden, hierin bestond dat men hen met volkomen openhartigheid behandelde zeer juist was. Ik kon gemakkelijk zien hoe hij er zich op toeleegde hen tot zich te trekken op de best mogelijke manier en met een paar kleine giften. Ik ging met een neefje van me naar hem toe en stelde de jongen aan Don Bosco voor, om hem aan de zondagsbijeekomsten te doen deelnemen. Nauwelijks zag hij hem, of hij was meteen een en al beminnelijkheid voor hem en schonk hem een geldstukje van twintig centiemen, iets wat mij toen zeer verwonderde. Maar van dat ogenblik af was mijn neefje het Oratorio bijzonder genegen en tenslotte ging hij er als leerling naartoe.

"Naarmate de jongens meer en meer omgang hadden met Don Bosco werden zij beter en werkzamer; elk van zijn bevelen, iedere waarschuwing of opmerking was even liefdevol, zodat allen inzagen dat zijn doen en laten alleen op het welzijn van de jongens gericht was. Doordat hij misstappen wist te voorkomen, was hij niet verplicht zijn toevlucht te nemen tot bestraffing. De jongens hielden van hun kant zoveel van hem en hadden zoveel eerbied en achting voor hem, dat hij slechts een verlangen hoefde te uiten om ogenblikkelijk gehoor te vinden. Zij onthielden zich van alles wat hem onaangenaam zou kunnen zijn; in hun gehoorzaamheid was ook geen zweem van kruiperige vrees, maar een werkelijk kinderlijke genegenheid. Zodoende hoedden zij er zich voor, in misstappen te vervallen, bijna meer ter wille van hem dan om God niet te beledigen; maar wanneer hij dat merkte, wees hij hun daar ernstig op en zei: God is van veel meer betekenis dan Don Bosco!

En wat mij het meest van al verwonderde is, dat die arme en onopgevoede jeugd zich steeds bleef vernieuwen door het toestromen van anderen, die op hun beurt, door nieuwe stoornissen en moeilijkheden van gedrag en geest veranderd moesten worden. Maar de geduldige volharding en de offergeest die Don Bosco bezielde behielden steeds de overhand.

"Op dezelfde manier bestuurde hij de interne leerlingen... Wanneer zij goed en wel hun huiswerk gemaakt hadden, drong hij erop aan dat zij zich aan opgewekte ontspanning zouden overgeven en gymnastische oefeningen zouden doen, zeggende dat ook de ontspanning verdienstelijk is in het oog van God. Daarom trachtte hij die spelen te beletten die teveel aandacht opeisten of te rustig waren, evenals die waardoor nadeel veroorzaakt zou kunnen worden aan de gezondheid en misschien zelfs aan de mo-raal. Hij was gewoon tegen zijn leerlingen te zeggen: "Jullie moeten drukte maken, lopen en springen, om geen zonde te doen." En hijzelf gaf het voorbeeld door steeds in beweging te zijn, telkens op zoek naar nieuwe middelen om hen bezig te houden, door zelf deel te nemen aan hun spelen en een wandeling met hen te ondernemen, die dikwijls het bezoek aan een of andere kerk tot doel had.

"soms zag ik hem 's morgens op de speelplaats lopen terwijl de jongens aan het ontbijt waren. Hij glimlachte tegen dien en genen, maar werd dan plotseling blijkbaar ernstig en zei tegen een jongen, die zijn broodje in de hand had: "Gooi die steen weg!" En de jongen beantwoordde die aansporing door een grote hap van het brood te bijten. Maar ik, die steeds aandachtig al zijn woorden en handelingen gadesloeg, was ervan overtuigd dat hij in alles, ook in dingen die heel onbeduidend leken, steeds op een geestelijk doel mikte. En het komt me voor dat hij met die scherts op het brood, zinspeelde op de vasten en op de verzoeking van Jezus op de berg, op de almacht en goedheid van God, op de verplichting om dankbaar te zijn en op soortgelijke beelden. Hijzelf zei onmiddellijk daarna aan het oor van die jongen een vertrouwelijk woordje, waar met eerbied en vreugde naar geluisterd werd.

"Een berisping wist hij in de vorm van een goede raad te gieten, Tot iemand die neiging tot snoeplust aan de dag legde, zei hij: "We zijn niet geschapen om te drinken en om te eten, maar om goed te beminnen en onze ziel te redden." En tegen iemand die zich niet graag moe maakte: "Hoeveel je in die wereld ook te lijden hebt, het is slechts de kwestie van een ogenblik, en de Hemel zal je alles vergoeden." - Wanneer iemand zich te zeer door eigenliefde liet meeslepen: "Ik vind het erg prettig dat je zulke goede vorderingen maakt in je vak. Maar wanneer je alle rijkdommen zou bezitten, alle bekwaamheden, alle technische kennis en je ziel verloor, wat nut heb je van dat alles dan nog?"

"Hij was zeer nauwgezet van geweten en hield niet alleen iedere schijn van kwaad verre van zichzelf, maar met aanhoudende welwillende assistentie, met dikwijls de heilige Sacramenten te ontvangen en met eindeloze ijver, probeerde hij zoveel als in zijn vermogen was ieder gevaar om in zonde te vervallen van de jongens weg te houden en iedere wanordelijkheid uit het huis te bannen. Hij verafschuwde zozeer elke belediging van God, dat wanneer hij zich ook honderd maal per dag had moeten opofferen om slechts één enkele van die beledigingen te voorkomen, hij dat graag gedaan zou hebben. "Hoe is het mogelijk," riep hij soms uit, "dat een verstandig mens, die in God gelooft, ertoe kan komen hem zwaar te beledigen?"

"Wanneer iemand een ernstige vrijwillige misstap begaan had, was hij daar zo treurig om, dat hij bedroefd tegen de schuldige zei: "En waarom behandel je God nu zo lelijk, die alleen maar het goede met ons voorheeft?" - En soms zag ik hem schreien. Al wat hij zei, in het open-

baar of in persoonlijke gesprekken, had tot doel afschuw voor de zonde in te boezemen.

"Wanneer hij in de preek," zo voegt Don Savio Ascanio hieraan toe, "of in vertrouwelijke gesprekken en in de biecht, sprak over het verschrikkelijk oordeel van God, zag hij er zo indrukwekkend uit, dat wij allen vervuld werden van afschrik voor de hel en van verlangen naar de hemel.

"Allen beval hij dikwijls aan godvruchtig te bidden, de woorden duidelijk uit te spreken en ook op hun betekenis te letten. Hij verlangde dat allen eerbiedig en aandachtig het kruisteken zouden maken bij wijze van geloofsbelijdenis, en zelfs niet zouden aarzelen de priesters op hoffelijke wijze erop opmerkzaam te maken, wanneer zij het met weinig ernst deden. In de gebruikelijke avondwoordjes legde hij de nadruk op de noodzaak om een goed gebruik van de tijd te maken, en om alles te doen ter ere van God, terwijl hij onder de jongens het gezegde van de H. Ignatius tot een gevleugeld woord maakte: Omnia ad maiorem Dei gloriam: en dikwijls en met geestdrift wekte hij hen op om graag te werken en te lijden voor Onze Heer Jezus Christus En hoewel hij een gevoelig gestel had, mocht het weer betrokken, vochtig, winderig, koud of warm zijn, hij was steeds, alsof hij geen zenuwen had, steeds zichzelf gelijk, dat wil zeggen rustig en sereen. Zijn leven was een voortdurend offer en zijn voeding een versterving.

"Op de speelplaats en in al de lokalen van het huis wilde hij dat de interne en de externe leerlingen steeds het kruisbeeld en een beeltenis van Onze-Lieve-Vrouw voor ogen zouden hebben, opdat zij eraan gewoon zouden raken in de tegenwoordigheid des Heren te leven. En de gedachte aan de goddelijke tegenwoordigheid was in zijn geest zo levend, dat zij van zijn gezicht uitstraalde; en wanneer ik hem zo aankeek voelde ik me gedrongen om uit te roepen: Conversatio nostra in coelis est. Waar hij zich ook bevond, hetzij aan tafel, of alleen in zijn eigen kamer, zijn houding was steeds beheerst; zijn blik was steeds naarbinnen gekeerd en het hoofd ietwat gebogen, alsof hij zich in aanwezigheid van een grote persoonlijkheid bevond, of beter gezegd, van het Heilig Sacrament des Altaars. Hoewel hij zeer sociaal van karakter was, merkte hij, wanneer hij moederziel alleen over straat liep, slechts met moeite de personen op die hem groetten. Het was alsof zijn geest steeds geconcentreerd was op een grote gedachte die hem geheel vervulde, en uit alles samen bleek duidelijk hoezeer hij verdiept was in de beschouwing van God. Velen probeerden herhaaldelijk hem om raad te vragen in geestelijke aangelegenheden op bepaalde ogenblikken waarop men gezegd zou hebben dat hij geheel afgewend was van wereldse aangelegenheden, en toch gaf hij steeds antwoord als iemand die in aandachtige en vrome beskouwing van de eeuwige dingen verzonken was."

Don Savio Ascanio was ervan overtuigd dat Don Bosco vele uren van de nacht, en soms de hele nacht door, wakend en biddend doorbracht; en hij merkte op dat wanneer Don Bosco samen met de anderen bad, hij bijzondere nadruk legde op de woorden Onze vader, die in de hemelen zijt; en zijn stem, uitklinkend boven die van de jongens, had op dat ogenblik een niet te omschrijven, harmonische klank, die allen ontroerde wie haar hoorden. "Hij was voor ons allen, in het gebed, altijd een voorbeeld", zo zei hij, hoewel er niets buitengewoons aan zijn gedrag viel op te merken; maar nooit heb ik hem in de sacristie of in de kerk met de el-

lebogen op de bank zien leunen; hij stelde zich tevreden met de voorarm op de rand van de bidstoel te laten rusten, de handen gevouwen of met een boek in de hand." - "Zijn godsvrucht", merkte Don Reviglio op, "en zijn persoonlijk gedrag was zo treffend, dat Mgr. Bertagna tegen mij zei, dat Don Bosco, als hij aan het bidden was, iets van een engel had.

Zijn devotie tot Onze-Lieve-Vrouw nam de voornaamste plaats in zijn gedachten in. Hij sprak daar steeds met allen over en niet zelden ook met mij, en op zekere dag zei hij tegen me, na het Alma Redemptoris Mater gebeden te hebben: "Let op die woorden: stella maris succurre cadenti, surgere qui curat populo. Maar de constructie: Succurre cadenti populo, qui curat surgere drukt de goedheid van Maria uit, die wij van onze kant dienen te beantwoorden. Ziedaar het geheim van help u zelf, opdat ik u kan helpen. Het gaat om onze medewerking." - Het was alsof hij de glorie van Maria Hulp der Christenen voorzag.

"Op een karton, waarop de kalender van het jaar 1848 gedrukt stond, bevestigde Don Bosco in 1849 - waarom weet ik niet - vijf afbeeldingen die Onze-Lieve-Vrouw voorstelden. Drie ervan waren een voorstelling van de Onbevleete Ontvangenis. De eerste ervan verbeeldde verschillende jongens op een veld rond een priester geschaard, sommigen geknield, anderen staande en allen tot Onze-Lieve-Vrouw gewend, die in de wolken verscheen, omgeven door engelen met gevouwen handen, gekroond met twaalf sterren, en met de maan en de slang aan haar voeten. De priester wees hun Onze-Lieve-Vrouw aan en op het plaatje stond de spreuk: Mijn kinderen vereert de Heilige Maagd Maria. De tweede droeg het opschrift: De Heilige Onbevleete Ontvangenis zij steeds gezegend. En de derde was van een gebed voorzien: O, Onbevleete Maagd, Gij die alleen de overwinning wegdraagt over alle ketterijen, kom ons thans te hulp: uit de grond van ons hart wenden wij ons tot u met de smeekbede: Auxilium Christianorum, ora pro nobis. Daaronder had Don Bosco eigenhandig geschreven: Inde expectamus consolationem. De vierde afbeelding is die van Onze-Lieve-Vrouw ter Zegepraal met de aanroeping: Refugium peccatorum, ora pro nobis. Op de vijfde zit Maria met het Goddelijk Kind in de armen aan een tafel waar een kleedje overheen ligt en een fruitmand op staat. Het kind tilt met de linkerhand de sluier op die voor het gelaat van zijn moeder hangt, en het is alsof het met de rechter haar een brood of iets anders om te eten in de hand wil geven om aan de behoeftigen uit te delen. Onder die afbeelding staat: Mater pauperum. En vervolgens: Komt tot mij, o, gij allen die mij liefhebt en ik zal u overstelpen met alles waarvan ik de bron ben (Ecclesiasticus). Onder die afbeelding bevestigde Don Bosco een aardrijkskundige kaart van Palestina en hing dat stuk karton aan de muur van zijn kamer. Maar ik, Don Giacomelli, die de ziel van mijn vriend door en door ken, zag in die afbeelding als het ware heel het levensprogram van hem, en daar ik een aandenken wilde hebben aan zijn devotie tot Onze-Lieve-Vrouw Onbevleete Ontvangen en Hulp der Christenen, nam ik stilletjes die plaat mee en bewaarde ze als een kostbare reliek tot na de dood van Don Bosco, dat wil zeggen bijna veertig jaar lang. Daarna vertrouwde ik ze, met het oog op mijn hoge leeftijd, toe aan de Oversten van het Oratorio opdat ze zo lang mogelijk zou bewaard kunnen worden!"

Zijn devotie tot Onze-Lieve-Vrouw hield gelijke tred met zijn reïne levenswandel. Mgr. Bertagna, de twee gebroeders Angelo en Ascanio Savio, Don Giacomelli en anderen verzekeren, dat Don Bosco op dat punt

steeds een grote smetloze faam genoot, zowel in zijn jeugd te Castelnuovo als in Turijn; en allen herinneren zich dat hij een bijzondere gave bezat om de deugd van zuiverheid in de jeugdige zielen aan te kweken. Mgr. Giovanni Cagliero drukte zich als volgt uit: "Ik ben ervan overtuigd; door de innige omgang die ik steeds met hem gehad heb, dat hij in maagdelijke zuiverheid geleefd heeft en gestorven is. Hij hield zijn blikken steeds in bedwang, gedroeg zich zeer terughoudend tegenover personen van de andere kunne en nooit zag men hem zo iemand recht in het gezicht kijken. Men kon duidelijk zien dat hij een zekere tegenzin in zich voelde om met hen om te gaan, ook wanneer het familieleden van hem waren.

"Meer dan eens, aldus Don Giacomelli, "zag ik in die jaren het dochttertje van zijn broer Giuseppe, dat van thuis gekomen was om haar grootmoeder Margherita en haar oom op te zoeken Don Bosco toonde duidelijk dat hij dat bezoek niet prettig vond, hij ontving haar enkele ogenblikken en zond haar dan onmiddellijk naar zijn moeder; en tegen mij zei hij later: "Het zou me nog liever zijn, dat ik twaalf jongens op mijn dak gestuurd kreeg, inplaats van dat of een ander meisje." En de seminarist Ascanio Savio hoorde hem eveneens tegen zijn moeder zeggen, dat het minder goed was dat zijn nichtje naar het Oratorio kwam.

"Zelfs tegenover zijn leerlingen, hoezeer hij ook van hen hield hun een vaderlijke liefde toedroeg, hield hij zich steeds een beetje terug en waardig, en nooit veroorloofde hij zich uitingen van tederheid van eniger lei aard, zoals hen te kussen of te omarmen. Hoogstens legde hij even de hand op hun schouder of op het hoofd, om zijn tevredenheid te betuigen over hun goed gedrag, of hij tikte hun even op de wang en liet dat gebaar steeds vergezeld gaan van een heilzame vermaning: In 1890 zei Fumero tegen Gastini: "Herinner jij je van Don Bosco ooit een gebaar, een woord of een blik gezien te hebben, die ook maar in de verte op de een of andere manier ongepast of minder correct genoemd kan worden?" "Nooit!" antwoordde de ander. En beiden stonden sinds de eerste jaren op vertrouwelijke voet met hem. Op zekere dag verscheen de jonge Carlo Tomatis in een kring van zijn kameraden en onder wie zich ook Don Bosco bevond. Hij was ietwat slordig gekleed, en niet geheel volgens de strikte eisen van de zedigheid. Allen schoten in een lach toen ze hem zagen, maar Don Bosco bleef onbewogen. Wanneer men hem vroeg, in dat geval en ook in andere soortgelijke omstandigheden, hoe hij het klaarspeelde zijn lachen te weerhouden, antwoordde hij: "Ik lach wanneer ik wil, en wanneer ik niet wil, lach ik niet." In zijn preken sprak hij steeds met bewonderenswaardige zorgzaamheid over de zuiverheid, evenals in al zijn geschriften. In zijn persoonlijke gesprekken wist hij dikwijls op een prachtige manier de lof te spreken van die deugd en de middelen aan de hand te doen, om het hart onbevlekt te houden. Om liefde tot die deugd in te boezemen bezigde hij, zoals wij later nog zullen zien, heel eigen uitdrukkingen die tevens de schoonheid van zijn eigen ziel tot uitdrukking deed komen. Soms, wanneer hij enkelen uitzond om in de Oratorios catechismusles te gaan geven, zei hij, opdat zij hun hart niet door een of andere hartstocht zouden laten verleiden: "Denk erom, dat ik u ter visvangst zend en dat ge u niet moet laten vissen."

Om de jongens te helpen braaf te blijven, deed hij hen op iedere plaats en te allen tijde assisteren met de uiterste, maar voorzichtige waakzaamheid, door metgezellen die daartoe het meest geschikt waren, en

waardoor de jongens nagenoeg in de onmogelijkheid verkeerden een misstap te begaan. En het was zijn vurige liefde tot die schone deugd die tot het theater voor de internen aanleiding gaf. Don Bosco begon op zaterdagavond pas laat te biechten, wanneer hij terugkeerde van zijn dringende bezigheden in de stad; hij was daar tot elf uur of nog later mee bezig, daar de zondagmorgen steeds geheel gewijd was aan het geestelijk heil van de externen. Maar hoe moest hij gedurende die tijd de jongens bezighouden die al gebiecht hadden? En hoe moest hij dan op de vooravonden van plechtige feestdagen de interne jongens bezighouden, die 's morgens al gebiecht hadden, terwijl Don Bosco zelf in de biechtstoel zat? Dan werd er niet gestudeerd, niet gewerkt en niet gespeeld op de speelplaats. Alvorens naar de slaapzaal te gaan, wachtte men gewoonlijk op Don Bosco. Daarom had de jonge Carlo Tomatis die, op de leeftijd van twintig jaar, op 5 november zijn intrek in het Oratorio genomen had, waar hij bleef wonen tot 1861, en die heel geestig en welbespraakt was, met goedkeuring en voorkennis van Don Bosco, het initiatief genomen om al de jongens in een lokaal bijeen te brengen. Daar nam hij dan twee zakdoeken, legde er bij een van de hoeken een knoop in, stulpte ze over een vinger van elke hand, en deed ze dan op een allerzonderlingste manier bewegen, terwijl er tussen de twee zakdoeken gesprekken plaatsvonden die een onbedaarlijk gelach verwekten.

Na enige tijd, toen dat spelletje niet langer meer de belangstelling vermocht te boeien, kocht Tomatis een kop van Gianduia - een traditioneel Piëmontees masker - en maakte er een marionet van, Toen werden de avondverpozingen weer levendiger door de malle dingen die men dat stuk hout, met al zijn karakteristieke bewegingen kon laten zeggen.

Een achtenswaardig mans markies Fassati, die die vorm van ontspanning eens persoonlijk had bijgewoond, gaf de jongens een heel marionettentheater ten geschenke. Tomatis zorgde steeds voor de voorstellingen. Zijn helper bij het laten dansen van de marionetten was, in de jaren 1849, 1850 en 1851, een zekere Chiappero. Meer dan eens zag men een Bisschop opgewekt die spelletjes bijwonen. De jongen Chiosso en Tomatis zelf hebben ons dat alles verklaard.

Uiteindelijk begonnen de interne leerlingen op het toneel, dat voor de academische zittingen was opgericht in de nieuwe zaal aan de oostzijde van het huis, af en toe een kluchtig nummertje op te voeren. Maar dezelfde beweegreden die de stoot tot dat tijdverdrijf gegeven had, gold ook voor de voortzetting ervan. Don Bosco zag meteen dat dat al zijn aandacht verdiende. Hij zei dat het toneelspel een ernstig gevaar betekende voor de spelers en voor de toeschouwers, wanneer er niet de uiterste voorzichtigheid betracht werd bij de keuze van de stukken en bij het toezicht. Hij verbood de etentjes die de spelers onder allerlei voorwendsels na de voorstelling wilden houden; hij besliste dat de uitvoeringen als regel eenvoudig moesten zijn en niet groots opgezet; en toentertijd wilde hij er niet van weten dat er in gehuurde kostuums gespeeld zou worden, daar dat te kostbaar was. De jongens waren dus wel verplicht zich zo goed en zo kwaad als het ging te behelpen. Slechts een enkele keer stond hij toe dat Gelindo, of de Geboorte van Onze-Heer Jezus Christus werd opgevoerd, een volksdrama, dat in Piëmont erg bekend was; maar daar het stuk niet aangepast kon worden voor gebruik in een opvoedingsinstelling, bepaalde hij vanwege de consequenties dat het nooit meer zou worden opgevoerd.

Wanneer het ging om onbehoorlijke moraal was Don Bosco inderdaad onverbiddelijk. Op zekere dag was hij uitgenodigd om een uitvoering bij te wonen die gegeven werd in een kloosterschool van kinderen uit voor- aanstaande families. Het stuk voerde een jongen ten tonele, geboren uit een onvoorzichtige liefde; en die vanwege zijn deugdzaamheid de voor- keur kreeg boven de wettige zoon. "Spelen ze hier zoiets?" zei hij te- gen een Overste die naast hem zat.

"Ja, u moet dat goed begrijpen! Men zou niet alleen het college, maar ook die wereld moeten verlaten om bepaalde dingen die gebeuren niet te weten."

"Dat mag zijn, maar ik heb intussen de eer u te groeten." "Wat? Gaat u weg?"

"Jazeker!" en hij ging.

"Maar niet alleen voor zijn jongens," zo vervolgt Don Giacomelli, "was Don Bosco in die jaren zo bezorgd. Ik vergezelde hem naar de ge- vangenissen, waar hij catechismusles gaf en biecht hoorde. Soms droeg hij me op, wit brood en fruit te kopen, die hij daarna aan de gedeti- neerden uitdeelde. Ook ging ik met hem naar de Albergo di Virtù, waar hij preekte voor meer dan honderd jongens die daar ondergebracht waren. Gedreven door liefde voor zijn evenmens, begon hij nu ook audiëntie te verlenen in de sacristie, of in kamers van mensen in de stad, die zich tot hem wendden om steun of goede raad; hij hoorde hen rustig en ge- duldig aan en, als het in zijn vermogen lag, voorzag hij edelmoedig in hun noden. Soms probeerde iemand van zijn huisgenoten zulke mensen weg te sturen als ongewenst, maar ik heb zelf gezien dat hij, als hij dat te weten kwam, daar erg misnoegd over was. Nooit heb ik gemerkt dat hij ook maar een enkele minuut verloren liet gaan, of dat hij kaart speelde of met de kegelballen om zich te verstrooien. Ik heb gezien dat hij steeds tijd vond om in de biechtstoel te gaan zitten en om zijn bezoeken voort te zetten aan de ziekenhuizen en vooral aan Cottolengo."

Het is weer Carlo Tomatis die ons schreef, hoe Don Bosco naar de ziekenhuizen ging zelfs wanneer daar de ergst besmettelijke patiënten werden verpleegd, en dat hij daardoor een kwaadaardig gezwel aan de arm opliep, gepaard gaande met koorts, waarvan hij echter genas zonder dat er een dokter aan te pas kwam.

Het is dan ook door het waarlijk priesterlijk gedrag van Don Bos- co, dat bijna alle bisschoppen van Piëmont al gauw van hem begonnen te houden, zijn werk steunden en begunstigden, in de overtuiging dat dat in- derdaad door Onze-Lieve-Heer gezegend moest zijn. Toen een eerbiedwaar- dige dienaar Gods met ons over Don Bosco sprak, merkte hij op: "Er zijn drie dingen, zo zegt de H. Benedictus, die de heilige maken. Matig le- ven, rechtvaardig handelen, en een vroom gemoed. Tres sunt quae sanctum faciunt hominem; victus sobrius, actus justus, sensus pius. Daaraan be- antwoordt Don Bosco."

Ook hebben wij tal van vooraanstaande personen horen verklaren: "Het komt maar zelden voor dat men bij het gadeslaan van iemand anders, op de duur niet een of ander gebrek bij hem opmerkt dat men eerst niet bespeurd heeft. Met Don Bosco was het zo niet; hoe langer men hem be- studeerde, hoe meer eerbied men voor hem moest krijgen." - Don Giaco-

melli verklaarde bovendien: "Ik heb Don Bosco steeds beschouwd als een priester die alles, ook gewone dingen, en een ongewone manier deed, vooral op het gebied van de godsdienst en de naastenliefde." - En tot degenen die hem vroegen wie Don Bosco was, antwoordde hij: "U moest hem eens kennen! Op het seminarie was hij steeds een voorbeeld, en thans is hij een van de voorbeeldigste priesters."

Besluiten wij met wat ook Don Felice Reviglio tegen ons zei: "Van de elf jaren dat ik het geluk gehad heb bij Don Bosco te mogen wonen, kan ik niet anders verklaren dan dat zijn deugden zo schitterend en verheven waren, dat wij jongens hem al een heilige noemden, en precies omwille van zijn heldhaftige daden lieten wij ons geheel en al door hem leiden."

H O O F D S T U K   L I I I

HET METRIEK STELSEL TEN TONELE - DE LITER GEGROND OP
DE BRENTA - ACHT DIALOGEN - SUBSIDIE VAN DE KONINKLIJKE
REGERING - INSPANNINGEN VAN DON BOSCO BIJ HET OEFENEN
VAN DE JONGENS IN TONEELOPVOERINGEN - RESULTATEN EN
GRAPPEN - RETRAITES VOOR DE JEUGD VAN TURIJN - RAAD-
GEVINGEN AAN DE JONGENS.

Gaan wij er thans toe over ook iets te zeggen over een heel bijzondere toneelopvoering die door de jongens van het Oratorio van de H. Franciscus van Sales gegeven werd, en die in die tijd in Turijn groot opzien baarde.

Het liep tegen januari van het jaar 1850, waarin, volgens koninklijk besluit, het metriek decimaal stelsel van kracht zou worden en er een eind zou worden gemaakt aan de maten en gewichten die tot dan toe gebruikelijk waren. Daarom zond de regering in dat jaar, ten einde zeker te zijn van een goed resultaat, door middel van het ministerie van Landbouw en Handel, een bijzonder rondschrijven aan de Bisschoppen van het Rijk. Daarin verzocht de minister hun, de pastoors in de onderscheiden diocesen ertoe te willen aansporen naar best vermogen mede te werken tot het gestelde doel, door de aan hun zorg toevertrouwde bevolking op een gepaste wijze hierin te onderrichten, ingewortelde vooroordelen uit te roeien, verouderde gebruiken te doen veranderen, opdat de invoering van het nieuwe systeem geen ontevredenheid, bedrog en oplichting zou veroorzaken. De prelaten gingen gaarne op het verzoek van de regering in, daar zij steeds erop bedacht waren het welzijn van de Kerk en van de Staat te bevorderen.

Ook de bisschop van Asti, Mgr. Filippo Artico schreef met het oog daarop een mooie circulaire aan zijn pastoors. Hij deed dat ondanks de vuige laster waarmee men hem voor de tribunalen had proberen te bezwaderen en ondanks de dubbelzinnige woorden van de minister van Justitie, die in de maand augustus getracht had hem verdacht te maken in de Kamers van de Volksvertegenwoordigers. In zijn brief, geschreven van uit de eenzaamheid van zijn villa en het seminarie van Camerano, zei hij: "Ik dring er derhalve bij u op aan, mede in naam van de minister van Zijne Majesteit, overleg te plegen met de gemeentelijke schoolmeesters van de avond- en zondagsscholen, om vooral gebruik te maken van de uren waarin, na afloop van de kerkelijke plechtigheden, iedereen zonder moeite aan de lessen kan deelnemen; en waar er geen schoolmeesters zijn, verzoek

ik u die zoveel mogelijk te vervangen." De brieven van de andere bisschoppen waren ongeveer van gelijke inhoud, en de pastoors lieten niet na gehoor te geven aan die aansporing van hun herders.

Ook Don Bosco, die al verscheidene jaren van tevoren in zijn scholen het onderricht in het metriek stelsel had ingevoerd, in het levendige verlangen, dat zijn jongens tijdig op de hoogte zouden zijn, had in 1849 een keuze gedaan uit bekwame en ijverige leraren die zijn bedoelingen ten uitvoer brachten. Onder hen bevond zich Giuseppe Brosio, die bij het vallen van de avond, wanneer hij zijn zaak in de stad gesloten had, steeds naar het Oratorio kwam om daar zijn lessen te geven. Don Bosco liet intussen bij Paravia een nieuwe druk verschijnen van zijn metriek + decimaal stelsel, vereenvoudigd, uitgebreid en verbeterd, nadat de eerste druk, hoe groot ook, in minder dan drie maanden was uitverkocht. Het werkje had veel bijval in de pers gevonden. Verscheidene leraren hadden het op hun scholen ingevoerd, want zij hadden ervaren dat de eenvoudige manier van zeggen, de volkse en heldere manier van voorstellen het zeer toegankelijk maakten voor het begripsvermogen van de leerlingen (1).

Doch hiermee nog niet tevreden, kwam Don Bosco in dat jaar op de gedachten van een ander nuttig middel om de nieuwe wetenschap te doen doordringen. Hij schreef daarom een komedie in drie bedrijven, getiteld "Het metriek decimaal stelsel", dat hij in zijn theater liet opvoeren. Het toneel stelde daarin als het ware een markt voor, waarop verschillende verkopers en kopers optraden. Die wisten niet dat zij voortaan verplicht waren gebruik te maken van de nieuwe maten en gewichten, ofwel ze wilden het niet weten, en wensten bediend te worden volgens de oude maten en gewichten. De verkoper, die bereids op de hoogte was, merkte op dat die afgeschaft waren, en de kopers gingen te keer tegen de nieuwheid, en riepen van diefstal en bedrog" Beide partijen deden hun best, de een om de ander te overtuigen, de ander om niet overtuigd te worden; tot de eerste eindelijk met geduld en kalmte erin slaagde de

(1) ARMONIA 1 juni 1849. - Er zijn al verscheidene nuttige en om verschillende redenen waardevolle werken verschenen over het metriek stelsel. Toch vond Don Bosco, de auteur van het werkje dat wij thans aankondigen, die nog niet volkomen geschikt voor een aantal arbeidersjongens die de Voorzienigheid aan zijn zorgen wenste toe te vertrouwen. Daarom heeft hij een zeer handig boekje geschreven over de wederzijdse betrekkingen tussen het oude en het nieuwe systeem, wat het voornaamste is voor de omrekening van de oude berekeningen in de nieuwe metriek-decimale.

De Priester Bosco verzamelde bij andere schrijvers wat hem het best en het eenvoudigst geformuleerd voorkwam, en stelde een boekje samen waarin allereerst de vier rekenkundige primaire handelingen beschreven worden, waarna hij op een werkelijk populaire manier het nieuwe systeem ontwikkelt, het vergelijkt met het oude en aantoonde, hoe de oude maten en gewichten door een eenvoudige vermenigvuldiging in de nieuwe kunnen worden omgerekend.

Door de vermenigvuldiging waren we in het oude systeem eigenlijk verstoken van een proef op de som; sommigen maakten wel gebruik van de negenproef, maar de veelheid van breuken maakte dat erg onpraktisch. De Priester Bosco paste die proef voor het eerst toe op het nieuwe systeem en bevond dat de decimalen voor iedere berekening bruikbaar zijn. Die proef wordt door de schrijver helder uiteengezet en beperkt er zich toe, met slechts vier cijfers de proef zelfs van de langste vermenigvuldiging te maken.

Nu het jaar 1850 hoe langer hoe meer nadert, hopen wij dat dat werkje in veler handen zal komen tot aller voordeel, maar vooral in de handen dergenen die niet de scholen kunnen bezoeken waar dat nieuwe systeem onderwezen wordt.

zaak tot het brein van de ander te doen doordringen die, nu hij het nut van het nieuwe systeem begrepen had, evenals het verschil tussen het ene en het andere gewicht, tussen de ene en de andere maat, en ingezien had dat een prijsverschil naar verhouding redelijk was, tenslotte rustig zijn inkopen deed en overtuigd en met meer kennis dan waarmee hij gekomen was, naar huis ging. Soms stelde het schouwspel een arme werkmans voor, die een kameraad of zijn vroegere meester tegenkwam en die om uitleg vroeg. In die vorm werd hem dan het verschil duidelijk gemaakt tussen de uncia en het ons, tussen de libbra en het kilo, tussen de rubbo en de myria. Dan volgden de lengtematen, met het verschil tussen de raso en de meter. Vervolgens spraken ze over de inhoudsmaten, over de boccale en de liter, de brenta en de hectoliter en zo voort. Don Bosco was erin geslaagd de op zichzelf nogal droge stof in zulke bewoordingen in de mond van de spelers te leggen, dat het geheel een onderhoudend spel werd.

Het tafereel van de brenta, de liter en de hectoliter deed de toeschouwers schudden van het lachen. Het gaf aanleiding tot de volgende episodens. Een van de spelers, de jonge Giacinto Arnaud, speelde de rol van degene die van de oude maten afwilde, en hij verscheen op het toneel met een brenta - een oude wijnmaat en ook hier een vat - op de schouder. Als hij dat had neergezet en erop leunde, moest hij op een gegeven ogenblik aan zijn tegenspeler die vraag stellen: Hoe groot is een liter? Maar toen die woorden niet gauw genoeg over zijn lippen kwamen, en hij trouwens ook niet de voorgeschreven houding had aangenomen, bracht de souffleur hem dat fluisterend in de herinnering en wees hem tegelijkertijd op de houding die hij moest aannemen, door te zeggen: Steun op de brenta. En de brave jongen, die misschien een beetje verward was, sloeg geen acht op de zin van wat hij zei en riep uit: "O! hoe groot is de liter! Steun op de brenta!" Op hetzelfde ogenblik steeg er een daverend gelach op, dat door het hele gebouw weerklonk: de souffleur kon niet meer; de tegenspeler deed zijn uiterste best om ernstig te blijven en er moesten eerst enkele minuten verstrijken voordat het stuk kon worden voortgezet.

Onder de aanzienlijke personen die bij die uitvoering aanwezig waren, bevond zich ook de beroemde geestelijke Ferdinando Aporti, die er werkelijk zo van onder de indruk was dat hij zei: "Don Bosco had geen beter middel kunnen bedenken om het metriek decimaal stelsel populair te maken; hier leert men het al lachend."

Het blad Armonia sprak in zijn nummer 149 van 1849 over die voorstelling in deze bewoordingen: Gisteren - 16 december - woonden wij een schouwspel bij, verzorgd door de jongens van het Oratorio van de H. Franciscus van Sales, over het metriek decimaal stelsel. Men weet dat die inrichting gesticht werd en geleid wordt door de voortreffelijke priester Don Bosco, die al zijn inspanningen en heel zijn leven wijdt aan de opvoeding van de arbeidersjongens. Het is niet onze bedoeling een lofrede over hem te houden, want dat hebben gisteren zijn jongens gedaan met zulke verstandige woorden, prettige manier van doen en stichtend gedrag, dat men niet beter verlangen kan. Wij zouden het evenwel bijzonder willen prijzen vanwege het slot met zijn voorbeeldige historische voordracht over Pius VI en Pius IX, goed geschreven en met enthousiasme voorgedragen door een jongen, zodat zij luide bijval vond bij de groten menigte aanwezigen."

Wellicht was het een gevolg van die gebeurtenis dat de koninklijke

regering het Oratorio te hulp kwam door Don Bosco op 20 december een bedrag over te maken van 400 lire.

We kunnen niet begrijpen hoe Don Bosco in dat jaar tijd kon vinden om het bovengenoemde toneelstukje te schrijven, dat als het ware een bewerking was uit acht dialogen die hij over het metriek stelsel had samengesteld, en die hij nog lange tijd daarna in verschillende volgorde deed uitvoeren. Er waren meer dan veertig of vijftig jongens die de verschillende rollen moesten instuderen, de enen als gewoonlijk optredende spelers, de anderen om als invaller te kunnen dienst doen, wanneer één van de anderen niet kon. Het is moeilijk zich de inspanning en het heldhaftig geduld van Don Bosco voor te stellen, bij het leren van die dialogen aan zoveel jongens zonder ontwikkeling en studie, en die nauwelijks konden lezen, de betekenis van menig woord niet beseften of de samenhang van het ene met het andere niet konden inzien. Hoeveel moest hij hun niet uitleggen, op hoeveel verschillende manieren moest hij hun niet bijbrengen welke gebaren ze moesten maken, hoeveel tijdverlies vroeg dat niet, en hoe dikwijls moest hijzelf niet een dialoog herhalen, totdat men hem volkomen van buiten kende. En soms slaagde hij er maar niet in, hen bepaalde woorden goed te doen uitspreken, waardoor de toeschouwers naderhand aan het lachen gebracht werden, wat echter dat voordeel had, dat de hele voorstelling er vrolijker door werd, zoals bijvoorbeeld het uitspreken van grando in plaats van grande, mazzanghino in plaats van magazzino.

Al die volharding droeg uiteindelijk toch haar vruchten voort, hetzij doordat de jongens er wat van opstaken, of doordat zij leerden ongedwongen in het openbaar op te treden.

Die stukken waren ook voor de jonge toeschouwers een ware leerschool. Er werd echter wel telkens van toneel gewisseld, zodat het de ene keer een winkel voorstelde, of een werkplaats, dan weer een herberg of een open terrein ergens buiten, of het huis van een ambachtsman. Het stuk handelde over de nieuwe en oude maten en gewichten, en paste ze praktisch toe, ja zelfs de wereldbol nam in het midden de eerste plaats in. Don Bosco vond in zijn vruchtbare geest steeds een manier om het dramatisch kleedje van zijn dialogen te veranderen. Soms zag het toneel eruit als een schoollokaal, met de platen aan de wand, het telraam en het zwarte bord. Giuseppe Brosio speelde de rol van schoolmeester en Don Bosco wilde hebben dat die steeds als bersagliere gekleed was. Degenen die de leerlingen voorstelden waren gekleed als boeren, wijnknechten, koks, landjonkers of op andere manieren. Een molenaar zag helemaal wit van het meel, een smid helemaal zwart van het stof en de rook van het vuur. De toeschouwers genoten van dat tafereel en de jongens nog veel meer.

"Bij een van die voorstellingen," schreef ons de genoemde Brosio, "waren de leerlingen in het laatste bedrijf zo geestdriftig over mijn les, dat ze de meester op het toneel wilden onthalen, en al gauw was er een tafel gedekt, met het geld overigens van Don Bosco, die dat alles al van tevoren zo had geregeld. Het was een van die dingen die hij improviseerde om zijn dankbaarheid te betuigen voor mijn weinige moeiten. Ik denk dat Gastini zich nog wel zal herinneren dat hij, om de toeschouwers te laten lachen, onze sinaasappels opat en dat Piumati hem voor straf bij de kraag greep, hem in het wijnavat stopte, dat op zijn schouders

nam, en hem zo ronddroeg. (1)

Temidden van al die opeenvolgende gebeurtenissen verloor Don Bosco echter geen ogenblik zijn eerste doel uit het oog.

Daarom liet hij zijn leerlingen, nadat al hun gedachten zo op de rekenkunde geconcentreerd geweest waren, enkele dagen na de voorstelling van 16 december, in een verheven beschouwing treden van de ziel en de eeuwigheid. De overvloedige en vreugdevolle vruchten die de retraite in de voorafgaande jaren had opgeleverd, spoorden Don Bosco ertoe aan er andermaal mee te beginnen en niet alleen voor de jongens van het Hospitium, maar voor allen die de drie Oratorio's bezochten, evenals voor heel de Turijnse jeugd. Daarom koos hij, in plaats van de oefeningen in de kapel van het Oratorio van de H. Franciscus van Sales te laten geven, die te klein en te ver van het centrum van de stad gelegen was, en na er met de betrokkenen over gesproken te hebben, de kerk van de Broederschap der Barmhartigheid, de Mercanti genoemd, die gemakkelijker te bereiken en ruimer was. Toen hij de toestemming, alsook de levendigste aanmoediging van de kerkelijke overheid ontvangen had, maakte Don Bosco op de zondag tevoren, die de derde van de Advent en de 16de december was, de dag en uur van de opening van de plechtigheden bekend, en beval warm aan dat allen zouden deelnemen.

"Vraag," zo zei hij tegen de jongens, "vraag uit mijn naam aan jullie ouders en meesters of ze zo goed willen zijn, jullie enkele uren per dag vrijaf te geven zodat jullie gemakkelijk hierheen kunnen komen. Jullie moeten hun van jullie kant beloven dat jullie hen zullen schadeloos stellen voor die vrije tijd door nog vlijtiger en stipter je plicht te doen." Hij zelf ging die ouders en werklozen opzoeken die vermoedelijk geen belang zouden hechten aan die uitnodiging.

Om de komst van zoveel mogelijk arbeidersjongens te verzekeren, werden de oefeningen vastgesteld in de laatste week van het jaar, waarin geliefde feestdagen vielen die doorgaans goed in acht genomen werden; ook werd er een uurrooster vastgesteld dat voor de patroons zo weinig mogelijk nadeel opleverde, en aan de poorten van de kerken in Turijn werd bevestigd en naar vele huizen en werkplaatsen werd een door de drukkerij Paravia vervaardigde circulaire gezonden in 1500 exemplaren bij wijze van Vrome Uitnodiging - een uitdrukking die al de vurigheid van de ijverige priester verraadt, van de oprechte vriend van de jeugd. Van die uitnodiging hebben we een exemplaar in handen, en wij geven het hier weer als document, alsook om te laten zien hoe Don Bosco in die tijd schreef:

"Het deel der menselijke gemeenschap," aldus Don Bosco, "waarop de verwachtingen gebouwd zijn van het heden en van de toekomst, dat deel dat de nauwlettendste aandacht waard is, is zonder twijfel, de jeugd.

"Wanneer die op de juiste wijze wordt opgevoed, zal er orde en naastenliefde zijn; is het tegendeel het geval, dan zal zij onordelijk en aan ondeugden overgegeven zijn.

---

(1) Zie de toegevoegde nota achter in dat deel: Acht dialogen van Don Bosco, enz.

"Alleen de godsdienst is in staat het grote werk van een waarachtige opvoeding te ondernemen en te voleindigen.

"Thans is, met het oog op de wisselvalligheden der tijden en op de krachten die door kwaadwilligen in beweging worden gezet, teneinde ongodsdienstige beginselen in de gevoelige geest van de jeugd te prenten, en ook om tegemoet te komen aan het verlangen van vele ouders, kooplieden en leermeesters, bepaald, dat er zal worden overgegaan tot een reeks van openbare geestelijke oefeningen voor de jongens, in de kerk van de eerbiedwaardige Broederschap der Barmhartigheid, die tot dat doel haar waardevolle medewerking edelmoedig verleent.

"Vaders en moeders, leermeesters en patroons van werkplaatsen en handelondernemingen, wie het tegenwoordig en toekomstig welzijn van de door de goddelijke Voorzienigheid aan u toevertrouwde jeugd ter harte gaat, gij kunt veel bijdragen tot hun welzijn door hen daarheen te zenden en hen aan te sporen erheen te gaan. Onze-Lieve-Heer zal niet nalaten u schadeloos te stellen voor de tijd die gij voor een dermate heilig doel zult opofferen.

"Jongens, mijn beste jongens, vreugde en oogappels des Heren, schrikt er niet voor terug, enkele onaangenaamheden van het seizoen te verdragen om voor jullie zielen een goed te verwerven, dat zich misschien niet meer zal voordoen. Terwijl de Heer jullie roept om naar zijn heilig woord te komen luisteren, stelt hij jullie welwillend in de gelegenheid zijn genaden en zijn zegeningen te ontvangen. Maakt daarvan een nuttig gebruik Zalig zijt gij, wanneer ge als jongens er een gewoonte van begint te maken de goddelijke wet te eerbiedigen: Bonum est viro, cum portaverit jugum ab adolescentia sua" (Jer.). Tot zover Don Bosco.

Van begin af aan, dat was op de avond van de 22ste december, was de kerk der Barmhartigheid overvol met jongens, bijna allen arbeidersjongens. De seminarist Ascanio Savio woonde de bijeenkomst bij. De predikanten die Don Bosco had uitgekozen waren vier in aantal en behoorden tot de meest geschikten voor de jeugd. Het waren: kanunnik Borsarelli, Don Borel, Don Pietro Ponte en kanunnik Lorenzo Gastaldi. De oefeningen, die zeven dagen duurden, leverden voortreffelijke resultaten op. Ondanks het strenge seizoen kon men heel vroeg in de morgen al verscheidene honderden jongens aan de lippen van de predikanten zien hangen: bij de voordrachten die 's middags en 's avonds gegeven werden, was hun aantal niet meer te tellen. In de laatste dagen werden de biechtstoelen van de verschillende priesters als het ware belegerd, en op de sluitingsdag was de generale Heilige Communie overtalrijk, godvruchtig en plechtig. Ouders en patroons zegenden dan ook het idee van die geestelijke oefeningen, en namen zich voor ze ieder jaar te laten houden. Die buitengewoon nuttige oefeningen werden dan ook in de navolgende jaren regelmatig gehouden. Tegenwoordig worden ze voortgezet door het werk en de ijver van een katholieke organisatie van arbeiders te Turijn, in het bijzonder ter gelegenheid van Pasen, met het doel de meest behoeftige jongens in de gelegenheid te stellen met vrucht de voorgeschreven Heilige Communie te doen. Lof zij gebracht aan die verdienstelijke organisatie, en een welverdiend applaus voor de waarachtige vrienden van de jeugd.

Bij de sluiting van bovengenoemde retraite had Don Bosco de volgende circulaire laten drukken en rondgedeeld aan de deelnemers en daarna, tegen het einde van het jaar, aan alle jongens van de drie Oratorio's

Raadgevingen van een vriend aan de jeugd volgens de noden van de tijd.

1. Herinnert u, jongens, dat gij de vreugde des Heren zijt Gelukkig de zoon die van kindsbeen af de wet des Heren in acht neemt.
2. God verdient bemind te worden omdat Hij ons heeft geschapen, ons heeft verlost en ons talloze weldaden heeft bewezen en nog bewijst en een eeuwige beloning veil heeft voor wie Zijn wet onderhoudt.
3. De liefde is wat de kinderen Gods onderscheidt van de kinderen des duivels en van de wereld.
4. Wie goede raad aan zijn kameraden geeft, verricht een groot werk van naastenliefde.
5. Gehoorzaamt uw oversten volgens Gods gebod, dan zal het u in alle opzichten wel gaan.
6. Wie als goed katholiek wil leven moet zich in acht nemen voor hen die kwaad spreken over de godsdienst, over zijn bedienaren en vooral over de Paus, die de vader is van alle katholieken. Het is immers ook een slechte zoon die kwaad spreekt over zijn vader.
7. Hoedt u voor het lezen van slechte boeken en bladen en zorgt ervoor dat jullie goede lezen.
8. De gewoonten, die men in zijn jeugd heeft aangekweekt, duren doorgaans het hele leven door: wanneer zij goed zijn leiden zij ons tot deugdzaamheid en geven zij ons de morele zekerheid verlost te worden. Integendeel echter, wee ons! indien wij slechte gewoonten aannemen.
9. Doorgaans zijn het slechte kameraden, die de jongens van de deugd verwijderd plegen te houden; eveneens overmatig drinken, gehechtheid aan het spel, en de gewoonte om te roken.
10. Onder slechte kameraden vallen te verstaan: a) Degenen die over on-eerbare dingen zoeken te praten, of dingen doen die in strijd zijn met de zedigheid. b) Degenen die met minachting over de godsdienst spreken. c) Degenen die jullie uit de Kerk weghouden of jullie aansporen om je plichten te verwaarlozen.
11. Overmatig drinken ondermijnt de lichaamskracht, wekt afkeer tegen de godsvrucht, opent de gelegenheid om gevaarlijke plaatsen te bezoeken.
12. De verslaafdheid aan het spel geeft aanleiding tot vechtpartijen, tot vloeken, tot het verwaarlozen van jullie plichten en tot ont-heiliging van de zondag.
14. Het gebruik van tabak en vooral het roken en pruimen is slecht voor de tanden, ondermijnt de kracht van de jeugd en leidt tot het opzoeken van verkeerd gezelschap.

Raadgevingen van het hoogste belang:

1. Mijd de ledigheid en de nietsdoeners, doe wat je te doen hebt; wanneer je niets om handen hebt, ben je in groot gevaar om in zonde te vallen. De ledigheid leert allerlei soorten van ondeugd.
2. Leef ook in de grootste opgewektheid, op voorwaarde dat je geen zonden doet.
3. Doe al het mogelijke om 's zondags nooit de preek te missen.
4. Zoek een biechtvader die je vertrouwen inboezemt, nader dikwijls tot de heilige sacramenten van Biecht en Communie. De H. Philippus Neri, die grote vriend van de jeugd, spoorde de jongens aan, alle acht dagen te biechten en ook vaker te communie te gaan, volgens de aanwijzingen van de biechtvader.
5. Mijn zoon, je hebt slechts één ziel; denk erom haar te redden. Het baat niets heel de wereld te winnen, wanneer je je ziel verliest. Zalig degene die in zijn stervensuur goede werken gedurende zijn leven zal hebben verricht.

Mijn zoon, schrijf in je hart wat ik gezegd heb. De wereld is bedrieglijk, de ware vriend is God.

Intussen had Don Bosco gedurende de tijd van de oefeningen niet verzuimd een middernachtmis op te dragen op Kerstmis, met een generale heilige Communie, daar Plus IX die bevoegdheid weer voor drie jaar had willen vernieuwen; hij schonk aan de jongens van het Oratorio vijfhonderd exemplaren van een lofzang op het Goddelijk Kind, met de muziek erbij, op zijn order gedrukt door Speirani en Ferrero.

H O O F D S T U K L I V

DE SEMINARISTEN IN HET DIOCEES VERSPREID WORDEN OPGENOMEN
IN HET ORATORIO - DE SCHOLEN VAN HET SEMINARIE - REGELS
VOOR DIE GEESTELIJKEN IN HET ORATORIO - WAARSCHUWINGEN,
RAADGEVINGEN, VERBETERINGEN - KEMPIS - DE BRIEFJES VAN
DON BOSCO - DE NIEUWJAARSWENSEN VOOR DE SEMINARISTEN -
DE SCHOOL VOOR AARDRIJKSKUNDE IN HET SEMINARIE EN IN HET
ORATORIO - DE SEMINARISTEN VAN DON BOSCO EN DE DIENSTEN
IN DE KERKEN VAN TURIJN

Toen het jaar 1849 ten einde liep, liet het zich aanzien dat er ernstige maatregelen tegen de katholieke Kerk te verwachten waren. De voorzeggingen van Pater Bernardo Clausi, in geur van heiligheid gestorven op 20 december te Paola in Calabria en die Don Bosco in het klooster van de H. Franciscus van Assisi in 1842 gekend had, had men niet vergeten. Hij had voorspeld dat, voordat de huidige generatie verdwenen zou zijn, er verschrikkelijke catastrofes op de wereld zouden plaatsvinden, beslist ongehoorde goddelijke bestraffingen, vreselijke vervolgingen van de goedwillenden, wonderbaarlijke bekeringen van de goddelozen, plotselinge overwinning van de Kerk wanneer de verschrikkingen op hun hoogst waren. Maar het zekerste teken voor ongelukkige tijden was wel het onvoorziene en welhaast algemene gebrek aan roepingen in het Grootseminarie, die in een zeer groot aantal het priesterkleed hadden afgelegd of door de verschillende prelaten ertoe gedwongen waren het af te leggen, vanwege hun buitensporige ideeën die door de revolutie waren veroorzaakt. Op een of andere manier moest die schade hersteld worden, doch met welke middelen?

Als gevolg van de oorlog was het seminarie van Turijn gesloten en bezet door de militairen. Tengevolge daarvan waren de weinige trouwe seminaristen die er waren overgebleven verplicht, zich in hun eigen woonplaatsen terug te trekken, verstoken van de noodzakelijke middelen om hun geestelijke vorming en opvoeding voort te zetten en te voleindigen; ofwel zij waren in Turijn in pension gegaan, de een hier, de ander daar bij een particuliere familie, waar de verstrooiingen en de wereldse gewoonten niet zonder gevaar waren voor het verliezen der geestelijke roeping.

Don Bosco had in de jaren 1848-1849 deze of gene Turijnse seminarist wel eens in het Oratorio opgenomen, en hem theologische lessen gegeven, maar dat was niet voldoende om aan de warme oproep van zijn Aartsbis-

schop te voldoen. Toen hij dan ook de dreigende boosaardigheid van de tijd zag en het absolute gebrek aan toepasselijke middelen, besloot hij dat te verhelpen. Hij ging rustig na, welke maatregelen er genomen zouden moeten worden, steunde zoals altijd op de goddelijke Voorzienigheid, en kwam tot de slotsom dat hij in zijn eigen huis een toevluchtsoord zou openen voor de seminaristen van het Aartsdiocees.

Voor dat doel verkreeg hij de medewerking van de Heer Pinardi die enkele huurders verwijderde, die nog steeds een laatste vertrek van de gelijkvloerse verdieping van zijn huis in beslag namen. Die mensen werden woedend, bedreigden Don Bosco en zijn moeder en zelfs de eigenaar, en er waren grote geldelijke offers nodig om van hen te verkrijgen, dat ze in vrede zouden vertrekken. Op die manier waren er twee geestelijke winsten bereikt: er waren individuen uit de omgeving gebannen die er een slechte levenswandel op nahielden, die vele jaren lang van het oord een duivelshol gemaakt hadden, zo erg dat er soms op het erf personen verschenen die iemand verplichtten ogen en oren te sluiten, om niets te hoeven zien of horen, zozeer misdroegen zij zich. Het andere voordeel, van verheffender aard was, dat Don Bosco, nu hij meer ruimte tot zijn beschikking had, enkele jonge seminaristen kon verzamelen, die eerst her en der verspreid leefden, en bij zich kon houden. Bij Ascanio Savio voegden zich de seminaristen Vacchetta, Chiantore, de beide Carbonati's en, in november 1850, Damusso en daarna af en toe steeds meer anderen. Wie van welgestelde familie was, betaalde een pensioenprijs van 45 of 30 lire, anderen een geringere som; en de armen werden geheel gratis opgenomen. Zij aten en studeerden in het Hospitium en zaten samen met Don Bosco aan tafel, die geen andere soep gebruikte dan ook de jongens kregen, en evenmin andere gerechten dan de seminaristen kregen opgediend. 's Morgens en 's avonds begaven zij zich naar de school in de lokalen die de regering in het seminariegebouw ter beschikking gelaten had. In de lokalen aan de voorkant, waar de rector, kanunnik Vogliotti, met de andere oversten, die les gaven in filosofie, natuurkunde en moraaltheologie, verbleven, woonden zij de voorgeschreven lessen bij. Voor de lessen in de speculatieve theologie had men boven een ruime en schemerige tussenverdieping, waar het voornaamste meubilair bestond uit een keukenfornuis dat tot tafel was omgevormd; en ernaast was nog een ander armzalig kamertje. Hier hielden de theologen Francesco Marengo, Francesco Molinari, Bernardo, Appendini, Allais, allen innige vrienden van Don Bosco, hun lessen over Theologie. Professor van filosofie was de theoloog Don Lorenzo Farina. Bijna al hun leerlingen kwamen van het Oratorio en waren bezielde van een levendig verlangen om met hun studie voortgang te maken. Aan enkelen werd de filosofie en de wiskunde geleerd in de woning van de Collegiale theoloog Augusto Berta, later kanunnik van de Congregatie van de H. Lorenzo en professor aan het metropolitaan seminarie toen dat, na zestien jaar van militaire bezetting, door de regering weer ter beschikking van het diocees werd gesteld, dat was op het einde van 1864. Van 1849-1850 af was het Oratorio van Valdocco derhalve het seminarie van het Aartsdiocees en van Piëmont geworden, en men kan zeggen dat het dat twintig jaar lang bleef, daar, zoals wij zullen zien, een groot aantal jongens er verzameld, onderhouden en onderricht werden in het Latijn, gekleed als geestelijken, en naar de school gezonden der professoren van het Seminarie, op kosten en door de inspanning van Don Bosco, en zodoende voorzag hij de kerkelijke overheid in verschillende diocesen van priesters.

Die geestelijken woonden gezamenlijk de godsdienstoefeningen bij, leerden de heilige ceremoniën, namen samen met de jongens passief of actief deel aan het uitoefenen van hun wijding bij gelegenheid van de feestelijkheden der voornaamste mysteriën van onze heilige Godsdienst. Don Bosco hechtte er veel waarde aan dat de diensten uitmuntend zouden verlopen, en dat het officie plechtig werd gezongen. Vooral ijverde hij voor een veelvuldig naderen tot de H. Communie. Verschillende van die seminaristen en vooral Ascanio Savio verklaarden: "Hij liet geen enkele gelegenheid voorbijgaan om ons ertoe aan te sporen geen enkele dag het bezoek aan het Heilig Sacrament over te slaan, hoe kort dat bezoek ook mocht zijn, als het maar gebeurde. Hij drong er ook bij ons op aan, de geest van gebed waardig te worden, omdat, zoals hij zei, het gebed noodzakelijk is voor degenen die zich aan de dienst des Heren wijden, zoals de sabel noodzakelijk is voor de soldaat." - Hij wekte ons op tot een hecht geloof, omdat zowel ieder geestelijk als ieder tijdelijk goed van God komt, en in alle nood ons tot God te wenden inplaats van zich in klachten te verliezen of nutteloze bezorgdheid aan de dag te leggen. Bovendien ried hij ons aan, wanneer het erom ging een bijzondere genade te verwerven, voor onszelf of voor anderen, en vooral als het was voor het heil der zielen en voor een onderneming die de glorie van God beoogde, een tijdelijke belofte te doen van iets, dat op dat ogenblik naar ons weten de Heer het meest zou behagen, en hij verzekerde ons dat dat onze gebeden nog waardevoller en vruchtbaarder zou maken. Uit zijn manier van spreken was het ons duidelijk dat dat een middel was, waarmee hijzelf de zegeningen van de hemel over zijn ondernemingen had verkregen, Hij was een en al zorg voor de clerici. Hij riep ons samen in conferenties om steeds meer een godsdienstige geest en trouw aan onze roeping in ons te wekken en steeds gaf hij ons als zijn overtuiging te kennen, dat de heilige zelfverloochening de eerste deugd is van de volgelingen van Jezus Christus. Dikwijls riep hij uit: "Begin met u te versterken in kleine dingen, om er gemakkelijker toe te komen het in grote dingen te doen." Hij hield zich op de hoogte van onze studies, en spoorde ons aan om, door een heilig leven en een degelijke theologische kennis, ons te bekwamen zoveel mogelijk zielen te redden. En hij voegde eraan toe: "Maar wanneer wij geleerdheid hebben zonder nederigheid, zullen we nooit kinderen Gods worden, doch kinderen van de vader van de hoogmoed en dat is de duivel!" Soms zei hij tegen iemand die gemakkelijk over zijn studie sprak: "Je moet niet altijd zeggen wat je weet, maar goed weten wat je zegt."

"Hij ging aandachtig ons gedrag na en behandelde ons met zoveel welwillendheid dat wij hem een kinderlijke genegenheid betoonden en onbeperkt vertrouwen in hem stelden. En hij deed wat hij kon om in ons alles uit te bannen wat ons tot zonde zou kunnen leiden, en om ons aan te moedigen onze gebreken te overwinnen, zei hij dat het niet nodig was te proberen in enkele dagen tijd heilig te worden, daar de volmaaktheid slechts met moeite en voetje voor voetje te bereiken valt."

Er ging bijna geen dag voorbij of hij gaf onder vier ogen zijn seminaristen de een of andere goede raad. Tegen Ascanio Savio zei hij dikwijls: "Probeer steeds te handelen volgens een beginsel van het geloof en nooit per toeval of uit menselijke overwegingen. Hecht steeds groot belang aan alles wat je doet." - En bij een andere gelegenheid: "Denk aan God in het licht van het geloof, aan je evenmens in het licht van

de liefde, en aan je ondergeschikt zijn in het licht van de nederigheid, Spreek over God niet verering, over je evenmens zoals je zou willen dat men over jezelf sprak, over jezelf in alle nederigheid of helemaal niet."

Wanneer iemand met een beetje opwindning over politiek begon te spreken: "Denk aan de grondregel van Don Cafasso, dat wil zeggen wees zo verstandig geen enkele partij te kiezen, en wees zo voorzichtig van geen partijchap te laten blijken. Wanneer het gebeurde dat de seminaristen wetenschappelijke, historische of pedagogische disputen hielden, was hij gewoon hun aan te bevelen nooit rechtstreeks tegen de mening van anderen in te gaan; dat men zijn eigen opvatting bescheiden naar voren zou brengen door te zeggen: "het komt me voor"; "ik veronderstel"; "als ik me niet vergis is de zaak zo". "Wanneer men niet probeert tegen te spreken, wordt er met aandacht en genoeg geluisterd, met welwillendheid ook, en dan raken degenen die onze gedachtegang willen volgen ook overtuigd. Gebrek aan eenvoud in het spreken wijst op een tekort aan verstand.

Hij legde grote voorzichtigheid aan de dag bij het ontzien van de gevoeligheid van verschillende karakters, door nooit rechtstreeks te bevelen, vooral niet bij het verdelen van functies Hij liet nooit na, ook maar het kleinste gebrek bij hen onmiddellijk te verbeteren, als hij het bij hen waarnam, maar paste er steeds zeer voor op, iemand tegen het hoofd te stoten. Hij wees nooit iemand zo terecht dat hij zich geprikkeld zou voelen, en allen voelden hoe hij handelde uit liefde voor hun welzijn. Op zekere dag zei hij tegen een seminarist die te zeer gehecht was aan zijn eigen mening: "Jij bent een verstandige jongen en je weet beter dan ik, dat alleen de gehoorzaamheid ons op de rechte weg kan houden." - Soms kwam hij te weten dat enkelen zich op een etentje onthaald hadden. Die maaltijd, buiten de gewone, was geen misdrijf, maar evenmin een akte van deugdzaamheid. Toen hij hen enkele weken later ontmoette zei hij glimlachend tegen hen: "Jullie, die moraaltheologie studeert, vertel me eens: op welke manieren kan men iets verkeerd doen door te eten?" - De ondervraagden die niet meer aan hun onbezonnenheid dachten, haastten zich te antwoorden: "Op vijf manieren: praepropere, laute, ni-mis, ardenter, studiose." - "Prachtig," zei Don Bosco, en meer niets. Maar de clerici begrepen, toen zij erover nadachten, de betekenis van dat "prachtig!" en zij maakten zich de stille vermaning ten nutte. In de winter was een van hen op een ochtend niet in de kerk verschenen om de heilige Mis te horen, omdat hij later dan het vastgestelde uur uit zijn bed was gekomen. Toen hij onder de recreatie in de buurt van Don Bosco gekomen was, hoorde hij die vragen: "O, wat ben ik blij je te zien; en hoe gaat het met de gezondheid?"

"Uitstekend, God zij Dank," antwoordde de ander.

"Des te beter! Ik dacht dat je ziek was; ik heb je al een paar dagen 's morgens niet meer aan het gemeenschappelijk gebed zien deelnemen." Het lesje leverde goed resultaat op en de clericus werd ijveriger.

In sommige gevallen duurde het soms maanden voordat Don Bosco zijn vermaning uitdeelde, wanneer hij ervan overtuigd was dat dat meer uitwerking zou hebben en er meer naar zou worden geluisterd." Maar als het om iets van groot belang ging deed hij het terstond, maar toch steeds op een zachtzinnige manier. In sommige gevallen was ook een oogopslag zoveel waard als een hele preek. Dat vertelde Felice Reviglio, die

nauwkeurig iedere handeling, ieder gezegde van Don Bosco opmerkte, en hij zei erbij, hoe rijk Don Bosco was aan middelen om de clerici in een geestelijke sfeer te doen blijven leven.

Soms opende hij gedurende de recreatie als toevallig het boekje van Thomas a Kempis om hen te onderhouden, of hij deed het henzelf openen, en dan verzocht hij hun ofwel de eerste of de laatste regels te lezen van de bladzijde, of wel middenin om een heilzame raad tegen te komen; en hij spoorde hen aan met eerbied het eventuele antwoord, dat zij zodoende kregen, ter harte te nemen, waarbij hij hun de verzekering gaf dat zij daar veel voordeel van zouden hebben. De stof van dat gulden boekje is inderdaad overvol van een verscheidenheid van gedragsregelen, zodat elke regel die onder de ogen valt, steeds een heilzame steun geeft voor de onmiddellijke behoeften van wie er kennis van neemt. De seminaristen geloofden zeker niet in de onfeilbaarheid van die antwoorden, maar heel dikwijls gebeurde het dat er eentje uitriep: "Dat slaat precies op mijn geval"; een tweede die een zin las deed zijn metgezellen lachen, die tegen hem zeiden: "Dat is de spijker op de kop!" Toen las een derde een zin, bloosde, sloot het boek en weigerde te zeggen wat hij gelezen had.

Een andere gewoonte van Don Bosco was af en toe een briefje te schrijven en het ter hand te stellen aan wie hij een goede raad wilde geven. Enkele daarvan zijn bewaard gebleven en ziehier hun strekking: "spreek weinig over anderen en minder over jezelf." - "Hou van je verplichtingen als je ze goed wilt nakomen." - "Verdraag de gebreken van anderen gewillig, als je wilt dat de anderen de jouwe verdragen." - "Probeer niet je gebreken te verontschuldigen; tracht ze veeleer te verbeteren." - "Vergeef anderen alles, jezelf niets." - "Houd niet iemand te vriend die je al te dikwijls prijst." - "Vergeet de bewezen maar niet de genoten diensten." - "Het beste middel tegen de toorn is het opkomen ervan te vertragen." - "Prijs niemand om zijn uiterlijke bevalligheid: aldus de Heilige Geest."

Bovendien was Don Bosco van de eerste tijd af op het eind van het jaar een nieuwjaarswens beginnen te geven, aan al zijn jongens in het algemeen, en een ander aan elk persoonlijk. De eerste bestond in te volgen richtlijnen om het nieuwe jaar goed door te maken, en dikwijls ook met voorzieningen ten aanzien van wat er te gebeuren stond. De tweede was een leuze of een raadgeving, op vertrouwelijke toon of op schrift, en aangepast aan de behoefte en aan het gedrag van elk afzonderlijk. Aan de clerici gaf hij het in het Latijn, ontleend aan de Heilige Schrift of aan de Vaders. Enige briefjes werden als een kostbaar aandenken bewaard door die eerste clerici, die er ons een afschrift van bezorgden. Aan een van hen schreef Don Bosco: Non coronabitur nisi qui legitime certaverit. Aan een tweede: Delectet mentem magnitudo praemiorum, sed non deterreat certamen laborum. - Aan een derde: Cogitas magnam fabricam construere celsitudinis? De fundamento prius cogita humilitatis. En zo voort: Semper, dico, vigila: Fili, sine consilio nil facias et post factum non poenitebis. - Enkele van de briefjes waren echter van zo vertrouwelijke aard dat de bezitters ervan ze liever geheim hielden. Die typische geschenkjes troffen het gemoed, bleven in de geest geprent en in de loop van het jaar, stilletjes en op het geschikte ogenblik door Don Bosco in herinnering gebracht hadden zij een wonderbaarlijke uitwerking. Bijna ieder jaar, zolang als hij leefde, ging Don Bosco door met die geschenkjes uit te delen.

Maar al mochten de seminaristen geestelijk voordeel trekken van die werkzaamheid, zij hadden er eveneens veel nut van in hun studie. Te gepaster plaatse zullen wij van die bewering nog wel het bewijs leveren. Om hun liefde voor de studie te schragen en er steeds beter op toe te zien, ging Don Bosco, zoals Don Giacomelli ons vertelde, in 1850 en 1851 hun op bepaalde dagen les geven in de gewijde aardrijkskunde, in de zaal die in het seminarie voor de lessen in theologie bestemd was. Teneinde een duidelijker begrip te verkrijgen van de Heilige Schrift, had hij nauwkeurig de aardrijkskunde bestudeerd van de heilige plaatsen en van alle streken die aan Palestina grensden, zonder daarbij Klein-Azië, Mesopotamië, Egypte en Griekenland uit te sluiten. De geleerde theoloog Giuseppe Ghirringhello, professor in het Hebreeuws, had zoveel achting voor hem, dat hij hem verschillende malen kwam raadplegen over verschillende punten der hermeneutiek en omtrent bepaalde bijbelverhalen die een verklaring vroegen.

Met grote voldoening werden de lessen van de nieuwe meester eveneens gevolgd door de zeer weinige seminaristen van de verschillende cursussen en die in Turijn woonden, omdat hij hun met grote nauwkeurigheid de topografie voor ogen stelde van de landstreken en de steden, waarbij hij in levendige kleuren de gebeurtenissen beschreef waarvan zij het schouwtoneel geweest waren. Ook verstond hij de kunst om met indringende woorden op gepaste tijd en stond zinsneden uit de boeken der profeten en wijzen aan te halen, hetgeen hij gewoonlijk deed in elke belangrijke omstandigheid.

Wanneer hij over de plaatsen sprak die geheiligd werden door het leven van Onze-Heer-Jezus Christus, scheen hij zichzelf te overtreffen. En om het goddelijk lijden goed tot de gemoederen te laten spreken, beval hij de seminaristen en priesters eveneens de archeologische studie aan van de tochten, die de Zaligmaker in Palestina gemaakt had, vooral op de weg naar de Calvarieberg met de omstandigheden van zijn dood, om er een steeds levendiger herinnering aan te bewaren en de dankbaarheid jegens de gekruiste Jezus beter op te wekken.

Na meer dan een jaar van die lessen, moest hij ze in het Seminarie opgeven vanwege andere bezigheden die hem geen rust lieten. Daar hij echter verlangde ze op een of andere manier voort te zetten, bracht hij de school over naar het Oratorio, en de jeugdige Michele Rua, hoewel toen nog een leek; nam er aan deel met de seminaristen, en hoorde hem herhaaldelijk op een zachtzinnige manier diegenen terecht wijzen, die zich dan grapjes veroorloofden met de woorden of zinnen der heilige boeken. "Nolite miscere sacra profanis!" riep hij uit met een uitdrukking in stem en gelaat, die duidelijk te verstaan gaf hoe hij smartelijk getroffen werd door die oneerbiedigheid tegenover het woord van God.

Evenals hij in het seminarie gedaan had, behandelde hij buiten de gewijde aardrijkskunde in het Oratorio eveneens de aardrijkskunde van de verschillende delen der wereld in dienst van de kerkgeschiedenis. Die kende hij voortreffelijk, en daar hij de stof uitstekend wist te behandelen, waren zijn zondagsvoordrachten over die geschiedenis uiterst aantrekkelijk. De jonge Marchisio en anderen kwamen naar het Oratorio om bij hem repetitie te lopen in de algemene aardrijkskunde. Het was Don Bosco die Marchisio opwekte en aanspoorde om zijn beroemde kaart voor de posterijen te tekenen, eerst van Piëmont en vervolgens van heel Italië, een werk dat hem de functie van Directeur der Posterijen in Rome bezorgde.

Hijzelf verbeterde ze voor hem, naarmate het werk vorderde. Mgr. Miotti, bisschop van Parma, zei later tegen Don Francesca in 1890: "In 1862, toen ik directeur en professor was aan het gemeentelijk college van Chieri, ging ik Don Bosco in het Oratorio opzoeken. Als ik hem op de speelplaats trof ging hij met me naar zijn kamer. We begonnen over aardrijkskunde te praten. Hij behandelde alles zo uitvoerig, en met een zo diepe kennis en grote nauwkeurigheid dat ik waarlijk verbluft was over die man."

De deugd, de kennis en de inspanningen van Don Bosco hadden hem dus de genegenheid doen verwerven van die voortreffelijke kandidaten voor het priesterschap. Op zekere dag vroeg een van hen wat hij zou kunnen doen om hem meer te behagen en Don Bosco antwoordde: "Help mij veel zielen redden en allereerst de uwe." En meer dan eens herhaalde hij dezelfde woorden tegenover andere clerici die hem een soortgelijke vraag stelden. Daardoor waren verschillenden van hen uit erkentelijkheid zijn machtige helpers geworden bij het assisteren en onderrichten in de catechismus van de jongens van het zondagsoratorio, tot groot geestelijk voordeel van zichzelf en van de anderen. Door hun voorbeeld wekten zij bij verscheidenen het verlangen om eveneens de priesterlijke staat te omhelzen, zoals wij later nog zullen zien. Don Bosco kon zich echter niet veel van hen bedienen bij het toezicht op het Hospitium en in de avondschoolen, en op zondag konden zij er maar nauwelijks toe komen enkele keren naar Vanchiglia en Porta Nuova te gaan. Hun verlangens waren geheel tegengesteld aan de plannen van Don Bosco, en zij dachten aan niets anders dan aan hun studie. Daarom ging Don Bosco, met bewonderenswaardige volharding door met lesgeven aan het viertal dat hij had uitgekozen: Bellia, Gastini, Reviglio, en Buzzetti.

Intussen bewees Don Bosco, behalve de opvoeding van de seminaristen, nog een andere voortreffelijke dienst aan het diocees Turijn, door op te komen voor een waardige verzorging van de eredienst in de kerken. Hijzelf, of een bevriende priester, die hij daartoe uitnodigde, bekwaamde zijn seminaristen in de heilige ceremoniën, en tot dat doel kwam de theoloog G.B. Bertagna gedurende het gehele jaar 1855 naar het Oratorio. De Aartsbisschoppelijke curie en de pastoor der kerk van de HH. Simon en Judas eisten dat de clerici van Don Bosco zouden assisteren bij de kerkelijke plechtigheden in de metropolitane kerk, en in de parochie van Valdocco, waartoe anders de seminaristen verplicht geweest zouden zijn, die er toen ontbraken. Don Bosco deed graag zijn best om op iedere manier, ook ten koste van eigen ernstig ongemak, de kerkelijke overheid tevreden te stellen; en daarom zond hij regelmatig enkele van zijn clerici om voor de catechismusles en de kerkelijke diensten te zorgen in hun eigen parochie; om te dienen bij de kanunniken in de kathedraal op alle zondagen en op verzoek van de pastoors en rectoren zond hij hen in bijzondere omstandigheden ook naar andere kerken van de stad. De voorkeur onder die kerken had die van de Consolata voor de nachtmis met Kerstmis, en voor de Goede Week. Maar in die week gingen diezelfde clerici, oververmoeid maar vol ijver, gedurende heel de lange plechtigheid in drie achtereenvolgende kerken dienen; de laatste was, op een later uur, de metropolitane kerk. Don Bosco behield slechts enkelen in huis, die onmisbaar waren voor de plechtigheden in het Oratorio.

Die dienst, die Don Bosco zijn diocees bewees, was noodzakelijk en van grote verdienste, vooral omdat, door het sterven van oudere priesters, de

priesters in Turijn schaars begonnen te worden, zodat Don Bosco, toen hij nog maar nauwelijks enkele priesters rijk was, op uitnodiging van de vicaris-generaal, er iedere zondag een of meer naar de metropolitane kerk moest sturen om er de Heilige Mis op te dragen. Een van hen was professor Celestino Durando, pr. Die gang van zaken duurde tot in 1865, en in de latere jaren gingen in de grote vakantie nog steeds de clerici van het Oratorio naar de Dom, omdat er in de stad geen clerici waren.

Men kon dus gerust de klacht uiten: Messis quidem multa, operarii autem pauci; maar Don Bosco vergat niet de aansporing van Onze-Heer Jezus Christus: Rorate autem Dominum messis ut mittat operarios in messem suam. Daarom bepaalde hij van de eerste dagen van het Oratorio af, dat er in huis iedere dag een Onzevader, een Weesgegroet en Gloria Patri gebeden zou worden voor de huidige noden van de Heilige Kerk. En God verhoorde zijn gebeden en vervulde hem met de deugden, die noodzakelijk zijn om de roepingen tot het priesterschap te wekken, te behouden, te doen groeien en zich te vermenigvuldigen. Zijn bewonderenswaardig optreden boezemde de jongens een diepe eerbied in voor het Sacrament en het leven van de priester, terwijl zijn naastenliefde en beminlijkheid een overtuigende aantrekkelijkheid verleenden aan de raadgevingen die hij in naam van God verstrekke. Al die hem kenden uit intieme gesprekken, riepen hem uit tot een meester over de zielen, en met het Boek der Spreuken zeiden ze van hem: "In de vriendelijke blikken van de koning ligt het leven, en als de lenteregen is zijn gunst (1)."

---

(1) Hoofdstuk 16, 15

N O T A

DIALOGEN DOOR DON BOSCO GESCHREVEN OVER HET METRIEKE STELSEL

Eerste dialoog

De ontdekking - Definitie van het stelsel - Zijn fundamentele eenheid.

Cesar en Ferdinand.

C. - Het zijn beroerde tijden! Als ik het voor het zeggen had, nam ik al die denkbeeldige dingen die we vooruitgang noemen bij kop en staart en stopte ze diep onder de grond.

F. - Wat heb jij, Cesar? Waarom ben je zo nijdig? Dat is toch niets voor jou. Je bent altijd zo rustig? !

C. - Weet je 't dan niet ?

F. - Ik weet van niets. Wat is er aan de hand? Vertel eens.

C. - Wel, het is nu zeker al zesduizend jaar geleden dat Onze-Lieve-Heer de wereld schiep en nog nooit is er sprake geweest van het metrieke stelsel. En nu, nu de wereld in alle gemoedsrust in vrede draait, komt er opeens een nieuwigheid: het metrieke decimaal stelsel. Terstond veranderen alle maten en gewichten en wie niet goed oppast wordt op zijn minst bedrogen... Wat een tijden! Wat een warboel!

F. - Kalm aan, mijn waarde Cesar! Of de dingen nu oud of nieuw zijn, daarom hoeft men ze nog niet te misprijzen. Men moet er redelijk over oordelen. Als ik je eens in een paar woorden kon duidelijk maken, dat het metrieke stelsel een buitengewone ontdekking is, wat zou je dan wel zeggen?

C. - Je kunt zeggen wat je wil, ik geloof je toch niet.

F. - Luister eens rustig naar me, dan zul je het niet zo zwaar inzien. Wanneer in de ene streek het pond eens twaalf oncie zou bevatten en in een andere tien, hier veertien en ginds zestien, zou je dan niet zeggen, dat dat het gevaar van vergissingen in de hand werkt?

C. - Ja, natuurlijk. Ongetwijfeld. Men zou veel kans lopen bedrogen te worden, met contracten en zo.

F. - Mooi. We zijn hier in de streek van Novara, waarin er een enorme verscheidenheid in de gewichten bestaat van de ene stad tot de andere. Welnu: zou je niet denken dat in een streek waar er grote verschillen bestaan in de maten van stof, terrein, graan, maïs, meel en dergelijke, het gevaar groot is om te bedriegen en bedrogen te worden bij het kopen of verkopen?

C. - Natuurlijk! Dat zou vervelend zijn, zowel voor de vreemdelingen als voor de men-sen uit die streek zelf.

F. - Hewel, dat is het geval in Monferrato, En wanneer er nu een stelsel zou bestaan, dat onveranderlijk is,

waardoor er in alle plaatsen slechts op één enkele manier zou worden gewogen, gemeten en geteld, zou je dat niet beter vinden?'

C. - Waarde vriend, ik zou de uitvinder van zoiets duizendmaal zegenen, en er alle moeite en studie voor over hebben, om me dat stelsel eigen te maken.

F. - Aha, nu heb ik je! Want het metriek decimaal stelsel is dat geweldige systeem, dat in alle plaatsen, in alle provincies, overal ter wereld eenvormige en vaste gewichten en maten van iedere soort verschaft. Daarom zijn tal van regeringen overgekomen het toe te passen, en wij hopen dat ook die van andere landen dat voorbeeld zullen navolgen.

C. - Dus met het decimaal metriek stelsel kan men die grote eenvormigheid bereiken, denk je?

F. - Zeker.

C. - Wel, voordat ik me overwonnen verklaar, zou je me toch nog iets meer moeten vertellen. Op de eerste plaats hoe ze aan dat stelsel gekomen zijn?

F. - Het is gegrondvest op de meter, die het veertigmiljoenste deel uitmaakt van de meridiaan van de wereld. Nu lach je, waarom eigenlijk?

C. - Omdat ik er nu nog minder van begrijp dan eerst. Wat is de meridiaan van de wereld?

F. - Onder de meridiaan van de wereld verstaat men een lijn, die uitgaat van de plaats waar we staan, over de beide polen loopt, dat wil zeggen door de beide uiterste punten van de aarde en weer terugkeert tot het punt vanwaar zij is uitgegaan. Eenvoudiger gezegd: Men neemt een draad en laat die helemaal om de werelddbol heenlopen, deelt hem dan in veertig miljoen stukjes van gelijke lengte, en elk van die stukjes is dan een meter lang. En omdat die meridiaan of omtrek van de aarde op iedere plaats dezelfde is, zullen de mensen er geen moeilijkheid meer mee hebben om in alle landen dezelfde maten en gewichten in te voeren. (Hij zet een werelddbol op tafel, neemt een draad, legt die om de bol heen en herhaalt: Hier zie je de meridiaan.)

C. - Ja maar, Ferdinand, denk jij nu heus dat er iemand zo geduldig geweest is om die hele omtrek van de aarde te meten?

F. - Die is er zeker geweest, en hoewel hij niet heel die omtrek heeft afgelegd, heeft hij er een klein stuk van gemeten en door middel van nauwkeurige berekeningen heeft hij de hele gezochte lengte kunnen bepalen.

C. - Ik denk dat je me nu alles verteld hebt, maar ik heb er maar erg weinig van begrepen. Ik weet nu, dat de meter het veertigmiljoenste deel van de omtrek van de aarde is, en dat deze maat onveranderlijk is in alle landen van deze wereld (keert zich tot de aanwezigen). Ik weet niet of men in de andere wereld ook gebruik maakt van het metriek stelsel. Maar nu heb ik er nog geen idee van hoe lang die meter eigenlijk is; laat hem mij eens zien, en dan kan ik zeggen of dat stelsel me bevalt, ja of nee.

F. - Ik prijs je gezond verstand. Jij doet niet als zoveel praatjesmakers, die alles afkeuren en verwerpen zonder er ooit kennis van genomen te hebben. Jij wilt zien en nadenken, en ik ben graag bereid je te helpen. Het metriek stelsel is het geheel van alle maten en van alle gewichten, die de meter tot grondslag hebben, dat wil zeggen: al de nieuwe gewichten en nieuwe maten berusten op de meter of op een deel van de meter. Dit hier is een meter (hij toont hem) en die heeft een lengte van 23 1/3 duim van de Liparische ofwel Piëmontese voet. Omtrent twee van onze Piëmontese voeten vormen een meter. Dit tiendelige stelsel heet ook wel decimaal stelsel, omdat het altijd met tien en tienden werkt, hetzij naar boven of naar beneden. Je zult me de vraag stellen: wat zijn de fundamentele eenheden van dat stelsel? Ik antwoord: het systeem kent zes fundamentele eenheden:

1. De meter voor het meten van de lengte; hij dient om stof te meten, gordijnen, wegen en dergelijke.
2. De liter voor het meten van ruimte of inhoud; en die dient om graan te meten, mails, wijn, water enzovoort.
3. De are voor het meten van oppervlakten, zoals weilanden, akkers, wijngaarden enzovoort.
4. De kubieke meter voor het meten van brandhout, stro, hooi, kiezel, enzovoort.
5. De gram voor allerlei soorten van gewichten.
6. De frank voor het geld zoals we dat gebruiken.

Kijk, dat is alles wat je me gevraagd hebt. Onze metgezellen zullen je een uitvoeriger verklaring kunnen geven van wat ik je in het kort heb aangeduid.

C. - Dank je wel, Ferdinand, ik vind het prettig dat je me dat allemaal verteld hebt over dat metriek stelsel, en ik verzeker je dat ik er voortaan gunstig over zal spreken, en van ganser harte zal ik mijn best doen om me ermee vertrouwd te maken.

Tweede dialoog

Uiteenzetting over de eenheden en hun afleiding
van de meter.

Lorenzo en Alberto

L. - Heb jij het begrepen, Alberto, wat onze vrienden bespraken over het metriek stelsel?

A. - Jazeker, dat heb ik gesnapt; ook wat ze vertelden over het grote voordeel van het nieuwe systeem voor de berekeningen en voor de handel.

L. - Maar toen ze het hadden over de fundamentele eenheden van dat stelsel heb ik de woorden meter, tiroliter, tirolare, gehoord: nu moet jij mij eens duidelijk vertellen wat die woorden eigenlijk betekenen, allereerst in de plaats van welke maat gebruikt men de meter?

A. - Ze hebben niet gesproken van tiroliter, tirolare maar wel van liter en are. En om je een idee te geven van de voornaamste eenheden van het nieuwe stelsel, kun je het beste de maten en gewichten van het oude stelsel nog eens nagaan. Vertel me dus eens: weet je wat de trabucco is, de piede, de raso?

L. - Jawel, ik weet dat de trabucco en de voet gebruikt is voor het meten van wegen en akkers; de raso voor het meten van laken en linnen, enzovoort.

A. - Welnu, in plaats van die maten gaat men nu de meter gebruiken, zowel in de plaats van de raso als in plaats van de trabucco en de piede,

L. - Voor het meten van lengten zal de meter wel geschikt zijn; maar voor het meten van weilanden, akkers en wijngaarden, kan men daar ook de meter voor gebruiken?

A. - Voor het meten van oppervlakten van weilanden, velden en wijngaarden, maakt men gebruik van de vierkante meter, dat is een vierkant, waarvan de zijden een meter lang zijn. Maar omdat die ruimte te klein zou kunnen zijn voor het meten van stukken land, gebruikt men in plaats van de vierkante meter ook wel de vierkante decameter.

L. - Ik begrijp niet veel van die vierkante meter, maar nu snap ik er helemaal niets meer van, van die vierkante decameter, bedoel ik. Je bent immers een Italiaan, waarom spreek je dan geen Italiaans. Als je in al de woordenboeken van alle rabbijnen zoekt, denk ik niet dat je het woord decameter daarin zult tegenkomen.

A. - Toch zijn dat Italiaanse woorden, hoewel ze nog niet zo erg bekend zijn; als je even geduld hebt zal ik het je op een gemakkelijke manier duidelijk maken - zie je die meter?

L. - Ja, zelfs zonder bril ...

A. - Een vierkant is dus zo iets (hij tekent een vierkant op het bord), en als de vier zijden daarvan nu zo lang zijn als deze meter, dan noemt men dat een vierkante meter.

L. - (kijkt hem aan) O! Nu begin ik beter te begrijpen wat een vierkante meter is, maar die vierkante decameter nu?

A. - Wanneer je de oppervlakte van de vierkante meter honderd maal zo groot neemt, wat heb je dan? .

L. - Dan heb ik honderd vierkante meter.

A. - Juist, maar wat we honderd vierkante meter noemen, vormt op de kop af de vierkante decameter. Het is een vierkant, waarvan de zijden elk tien meter lang zijn; en dat vierkant wordt ook are genoemd.

L. - O, goede genade. Jij brengt me dingen aan het verstand die ik nooit begrepen heb. Vertel me nu nog eens: Die are, wat wil dat eigenlijk zeggen? In plaats van welke maat wordt die gebruikt?

A. - De aren afgeleid van arare - dient vooral om de akkers te meten en wordt gebruikt in plaats van de tavola,

L. - Is de are meer of minder groot dan de tavola?

A. - De are omvat een grotere oppervlakte dan de tavola en komt overeen met twee tavola's, zeven piedi en zes oncia's,

L. - En als men nu een kuil in een terrein wenst te meten, hoeveel stro er in een stromijt zit, hoeveel hooi er op de hooizolder kan, hoe groot de inhoud is van een stapel hout of van een hoop kiezel en zulke dingen, gebruikt men daar dan ook de are voor?

A. - Nee, voor die metingen wordt de kubieke meter gebruikt, dat is een dobbelsteen, waarvan iedere kant een meter lang is; of, nog eenvoudiger gezegd: een kubieke meter is een meter lang, breed en diep. (Hij laat een bak zien van bovengenoemde maat en toont aan dat iedere kant een meter lang is).

L. - Maar, Alberto, als ik nu naar de herberg van Gambero - waar de grote heren komen - wil gaan om wat te drinken, moet ik dan een kubieke meter wijn bestellen? Verdraaid! dat zou een stevig glaasje zijn als het voor jou en mij was..

A. - Nee, Lorenzo, zoals je je zult herinneren, zijn er meer fundamentele eenheden van dat stelsel. De meter dient voor het meten van de lengte, de are voor het meten van de oppervlakte, de kubieke meter dient voor het meten van hooi, stro, brandhout of kiezel. Om te meten hoe groot de inhoud is van een vat gebruiken we de liter.

L. - De tiro litro ! Wat is dat voor iets die tiro litro?

A. - Het is niet tiro litro, maar eenvoudig liter. Om je daar een voorstelling van te maken, moet je je voorstellen dat de meter in tien gelijke stukken wordt verdeeld, wat krijg je dan?

L. Als ik de meter in tien gelijke stukken verdeel, krijg ik het tiende deel van de meter.

A. - Mooi, Dat tiende deel van de meter heet een decimeter. Welnu, een kubieke decimeter, ofwel een maat (hij laat hem zo'n vierkante maat zien) die een decimeter lang, breed en diep is, heeft de inhoud van een liter, die gebruikt wordt in plaats van de emina, de coppo, de brenta en de pinta,

L. - Dus die liter die je me laat zien heeft dezelfde inhoud als de coppo, de emina, het quartino, de boccale, de pinta enzovoort?

A. - O nee, want van al die maten zijn er sommige groter, andere kleiner, en kunnen dus niet nauwkeurig met een liter overeenkomen, ze worden alleen gebruikt in de plaats ervan. In plaats van de coppo zal men de liter gebruiken, maar de liter bevat slechts ongeveer een derde deel van de inhoud van de coppo, en drieëntwintig liter vormen een emina.

L. - Het is dus hetzelfde of ik zeg liter, dan wel quartino, pinta, boccale of brenta? Dat vind ik niet erg duidelijk.

A. - Ik geloof dat je erg veel van wijn houdt, nietwaar? Let nu eens op, drie quartino's vormen ongeveer een liter, maar vijftig liter vormen ongeveer een brenta,

L. - Dat is me ook wat moois! Dat gaat toch niet. Ik wil een liter vragen en een pinta ontvangen en heb slechts drie quartino's en wanneer ik meer wil hebben moet ik vijftig liter vragen; en moet ik dat allemaal opdrinken?

A - Een heer, een fatsoenlijk mens zoals jij schijnt te zijn, heeft aan een liter genoeg, ofwel aan drie quartino's. Maar als je een drinker wil worden die meer wil hebben, dan vraag je twee liter en dan heb je ongeveer anderhalve pinta.

L. - Mooi zo, Alberto, - (hij drukt hem de hand) - je hebt mij meer aan het verstand gebracht dan ik anders zou hebben kunnen begrijpen, en door het niet te willen bestuderen zou ik er nooit iets van begrepen hebben. Maar wil je nog even zo vriendelijk zijn me te zeggen, wat er voor de gewichten gebruikt zal worden?

A. - Voor het wegen maken we gebruik van het gram...

L. - Bah! Er zijn er al zoveel die gram zijn in de wereld en nu nog zoiets in het Metriek Stelsel ook! Goede moeten we hebben, die hebben we nodig ' Wat duvel bedoel je met uw gram?

A. - Dat is een gewicht dat overeenkomt met het dertigste deel van de oncia. Neem eens aan dat we de meter in honderd gelijke stukjes verdelen, wat krijgen we dan?

L. - Dan krijgen we het honderdste deel van de meter.

A. - Juist. Dat honderdste deel van de meter heet centimeter. Nemen we nu het gewicht van een kubieke centimeter zuiver water, dat wil zeggen het gewicht van het zuiver water dat in dit maatje gaat (hij laat hem een klein schaalpje in de vorm van een kubusje zien, dat van binnen een centimeter lang, breed en hoog is), dan is dat een gram.

L. - Je hebt me werkelijk heel goed voldaan met je eenvoudige en heldere uiteenzetting over de voornaamste eenheden van het decimaal metriek stelsel; alleen zou ik nog wel graag willen weten hoe al die eenheden van de meter zijn afgeleid.

A. - Dat zal je misschien een beetje vreemd voorkomen; maar het is heel gemakkelijk. Ten eerste: de meter is de eerste eenheid van het stelsel, de grondeenheid. Ten tweede: de are of wel de vierkante decameter is niets anders dan een vierkant, waarvan de zijden elk tien meter lang zijn. Ten derde: de kubieke meter is gelijk aan een dobbelsteen met een ribbe van een meter, dat wil zeggen een meter lang, breed en hoog. Ten vierde: de liter is van de meter afgeleid doordat hij een inhoud heeft van een kubieke decimeter. Ten vijfde: het gram is eveneens van de meter afgeleid, daar het het gewicht uitmaakt van een kubieke centimeter zuiver of gedistilleerd water. Ten zesde: ook de frank is van de meter afgeleid, aangezien hij vijf gram weegt of wel het zesde deel van de ons. Op die manier hoop ik je voldaan te hebben en al je vragen te hebben beantwoord betreffende de fundamentele eenheden van het metriek stelsel en hoe die van de meter zijn afgeleid.

Derde dialoog

Veelvouden en onderdelen

Antonio en Beppe

B. - Al een hele tijd was ik van plan me toe te leggen op het bestuderen van het Metriek Stelsel, maar sommigen hebben me verteld dat daar zoveel Latijnse, Griekse, Arabische en Franse woorden in voorkomen, die zo moeilijk zijn, dat het haast niet doenbaar is dat te leren. Nu moet jij me eens vertellen, Antonio, die zoveel gestudeerd hebt en nog veel meer weet dan wat je gestudeerd hebt, of het werkelijk waar is dat er zoveel moeilijkheden bij komen kijken?

A. - Och, Beppe, bijna iedere wetenschap heeft haar moeilijkheden, en wie die moeite er niet voor over heeft, studeert eenvoudig niet. Maar wat ik zo jammer vind is, dat er zoveel goede dingen niet gewaardeerd worden, omdat ze door enkelen, die liever lui dan moe zijn, moeilijk genoemd worden, alleen maar omdat ze een heel klein beetje moeite vergen.

B. - Maar zijn die grote woorden dan zulke grote moeilijkheden in het Metriek Stelsel?

A. - Die moeilijkheden worden gauw opgelost als men zich een duidelijke voorstelling kan vormen van de meervouden en van de onderverdelingen van de meter; en ik geloof dat ik je die in het kort kan duidelijk maken.

B. - O, dat is mooi. Vertel het me maar gauw, wat zijn dat, die veelvouden en onderverdelingen?

A. - De veelvouden in het nieuwe stelsel dienen om meer eenheden samen aan te duiden; de onderdelen om slechts enkele delen van de eenheden aan te geven. Om met de veelvouden te beginnen zou ik willen opmerken dat er ook in het oude metriek stelsel veelvouden bestonden. Want hoe noem je twaalf uncia's als je de lengte van iets meet?

B. - Twaalf oncia's noem ik met één naam: piede liprando.

A. - En hoe noem je zes van die pieedi liprandi?

B. - Zes pieedi liprandi noem ik een trabucco.

A. - Dan zie je dus dat ook in het oude stelsel er veelvouden voorkwamen of wel verscheidene eenheden, die samen onder één naam vielen. Kijken we nu naar de veelvouden van het nieuwe stelsel, dan zul je zien dat het er vier zijn: deca, hecto, kilo, myria.

B. - O wat een woorden, wat een rare woorden! ! Daar kom ik nooit achter (wil weglopen).

A. - Nee, loop nu niet weg, Beppe; je zult het allemaal heel gauw begrijpen, even geduld; zeg me alleen maar eens hoe dit hier heet (hij laat hem de meter zien).

B. - Dat is een meter.

A. - Goed. Tien wordt deca genoemd en dat is een tiental eenheden van dezelfde soort. Voegen we nu aan dat deca de meter toe dan krijgen we decameter. Als ik honderd wil zeggen, zeg ik hecto en dat betekent dan weer een honderdtal eenheden van dezelfde soort. Wanneer ik aan hecto het woord meter toevoeg, krijg ik een hectometer ofwel een honderdtal meter, Begrepen?A.- Ik geloof wel dat ik het begrepen heb, maar...

A.- We zullen de proef op de som nemen. Zeg op, wat betekent deca?

B. - Deca betekent tien.

A. - Wat betekent hecto?

B. - Hecto betekent honderd.

A.- Aan deca voeg ik het woord meter toe, wat krijg ik dan?

B.- Dan heb ik een decameter ofwel tien meter.

A. - Wanneer ik aan het woord hecto het woord meter toevoeg wat krijg ik dan?

B. - Dan krijg ik een barometer.

A. - Nee, nee, om 's hemels wil, je moet niet zeggen barometer, want dat is een instrument waarvan de natuurkundigen zich bedienen om de druk van de lucht te meten, en ook de hoogte van de bergen. Je moet zeggen hectometer, wat honderd meter betekent. Als je nu een heldere voorstelling hebt van de eerste twee veelvouden, zal het je gemakkelijk vallen ook de andere twee te begrijpen, dat zijn kilo, wat duizend betekent, en myria wat tienduizend betekent.

B. - Langzaam, niet zo vlug: mijn hoofd draait er nu al van. Wil je die twee woorden nog eens herhalen?

A. - Let op, ik herhaal ze: kilo, dat duizend eenheden betekent, myria dat tienduizend eenheden betekent. Wanneer ik bijvoorbeeld een weg heb die duizend meter lang is, zeg ik met één woord dat hij een kilometer lang is. Wanneer de weg tienduizend meter lang zou zijn, zou ik zeggen dat hij een myriameter lang is. Vertel me nu eens wat het eerste veelvoud is.

- B. - Deca, dat tien betekent.
- A. - Het tweede?
- A. - Hecto, dat honderd betekent.
- B. - Het derde?
- A. - Kilo, dat duizend betekent.
- A. - Het vierde?
- B. - Myria, dat tienduizend betekent.
- A. - Goed zo; noem me nu de veelvouden achter elkaar op.
- B. - Deca, Hecto, Kilo, Kyrie eleis...
- A. - Stop! Verkeerd! Je moet het kyrie van de heilige Mis niet verwarren met de myria van het metriek stelsel. Zeg dus: deca, hecto, kilo, myria.
- B. - Deca, hecto, kilo, myria.
- A. - Nu moet je eens opletten hoever je al gevorderd bent met die vier woorden. Je kent nu al de veelvouden van al de fundamentele eenheden van het stelsel. Want als ik aan deca het woord meter toevoeg, wat heb ik dan?
- B. - Als we aan deca het woord meter toevoegen hebben we de decameter.
- A. - En als we er het woord liter aan toevoegen?
- B. - De decaliter.
- A. - En als we er gram achterzetten?
- B. - Decagram.
- A. - Op dezelfde manier kunnen we bijna iedere andere eenheid van het stelsel achter die vier woorden plaatsen: deca, hecto, kilo, myria, en dan hebben we de veelvouden van al de andere fundamentele eenheden.
- A. - Wil dat zeggen dat die vier woorden ook voldoende zijn voor de andere eenheden? Dat zou ik wel eens willen zien.
- A, - Goed, Ik zeg: hecto, en dan zet jij er maar de eenheden bij.
- B, - Hectometer.
- A. - Gram.
- B. - Hectogram.
- A. - Liter.
- B. - Hectoliter.
- A. - En are?
- B. - Van de are maak ik dan hectare.
- A, - Zeg ik echter kilo.
- B. - Dan zet ik daar meter achter en ik krijg kilometer.
- A. - En als ik zeg: gram.
- A. - Kilogram.
- A. - Liter.

B. - Kiloliter.

A. - Als laatste veelvoud zeg ik myria.

B. - Ik zet er meter achter en krijg dan myriameter.

A. - Als ik zeg gram.

B. - Dan krijg ik myriagram.

A. - En als ik liter zeg.

B. - Dan krijg ik myrialiter. Ik moet zeggen dat ik je uiteenzetting buitengewoon vind. Met vier woorden kan ik alle veelvouden van het metriek stelsel vormen. Nu zie ik eigenlijk pas goed, hoezeer diegenen overdrijven die me alles als zo moeilijk hebben voorgesteld. Maar je hebt me ook over de onderdelen gesproken. Wil je me die ook eens duidelijk maken?

A. - Heel graag. Onder de onderdelen verstaat men de delen van de eenheden. Zij worden met slechts drie woorden aangeduid: deci, centi...

B. - (Onderbreekt hem). Langzaam, langzaam; anders begrijp ik er niets meer van: dus de eerste twee zijn deca, cento.

A. - Nee, nee, je moet niet zeggen deca, maar deci, niet cento, maar centi. Ken je het verschil tussen deca en deci?

B. - Het komt me voor dat ze hetzelfde klinken en ook dezelfde betekenis hebben.

A. - Veeleer integendeel. Of vind jij dat er geen verschil is tussen tien meter en het tiende deel van de meter?

B. - Of ik dat weet! Als ik tien meter worst zou kopen, zou ik een stuk krijgen dat iets langer is dan het toneel hier. Als ik maar het tiende deel van een meter kocht, zou ik slechts zo'n stukje hebben: een decimeter - hij toont de lengte met de vingers aan).

A. - Juist. Welnu, tien meter wordt een decameter genoemd; en het tiende deel van de meter wordt decimeter genoemd. Deca wil dus zeggen tien eenheden, deci het tiende deel van de eenheid. Zo betekent ook cento honderd eenheden, terwijl centi het honderdste deel van de eenheid betekent. Milli tenslotte betekent het duizendste deel van de eenheid.

B. - Die drie onderdelen, gelden die voor al de fundamentele eenheden van het nieuwe stelsel?

A. - Zij gelden voor al de fundamentele onderdelen, evenals de veelvouden. Wanneer ik bijvoorbeeld aan deci het woord meter toevoeg, heb ik een decimeter, het tiende deel van de meter; voeg ik er echter liter of gram aan toe, dan heb ik een deciliter of een decigram.

B. - En met centi ?

A. - Met centi gaat het precies eender. Bijvoorbeeld, als ik aan centi de woorden, meter, liter, gram of are toevoeg is het resultaat een centimeter, centiliter, centigram, centiare: ofwel het honderdste deel van elk van die eenheden.

B. - En is er ook geen verschil voor milli?

A. - Ook voor milli is er geen enkel verschil. Bijvoorbeeld, ik voeg aan milli de woorden meter, liter, gram toe, en we krijgen millimeter, milliliter, milligram, ofwel het duizendste deel van die eenheden. Ik neem nu dus aan dat je ook de kwestie van de onderdelen begrepen hebt. Wil je ze nu eens vergelijken met de veelvouden om te zien of je ze goed kunt onderscheiden. Zeg me dus maar eens welk verschil er bestaat tussen deca en deci?

B. - Dacht je dat iemand als ik, die de grammatica gestudeerd heb dat niet wist? Deca is enkelvoud, deci is meervoud...

A. - Prachtig ! ! ! Er is verschil van geslacht, getal en naamval in je antwoord: let op. Deca - dat hebben we nu al zo vaak gezegd - deca wil zeggen tien eenheden; deci, het tiende deel van de eenheid? Evenzo: hecto

wil zeggen honderd eenheden ; centi het honderdste deel. Kilo betekent duizend eenheden; milli slechts het duizendste deel. Kun jij me nu de vier veelvouden en de drie onderdelen opnoemen met de bijbehorende uitleg?

B. - Ik hoop van wel. De veelvouden zijn vier in getal: deca dat tien betekent, hecto dat honderd betekent, kilo dat duizend betekent, myria dat tienduizend betekent.

A. - Uitstekend: en hoeveel onderdelen zijn er?

B. - De onderdelen zijn drie in getal deci, wat het tiende deel van de eenheid betekent, centi het honderdste en milli het duizendste deel.

A. - Dat gaat ook al goed; kun je me nu nog zeggen wat het verschil is tussen de veelvouden en de onderdelen?

B. - De veelvouden zijn alle groter dan de hoofdeenheid; de onderdelen zijn alle kleiner dan zij. Het verschil tussen de onderscheiden benamingen lijkt mij dit te zijn: deca wil zeggen tien; deci wil zeggen tiende; hecto wil zeggen honderd, centi een honderdste; kilo is duizend; milli een duizendste.

A. - Dat heb je knap beantwoord. Als je er nu voor zorgt ook de andere wetenswaardigheden van het nieuwe stelsel aan te leren, zul je daar veel plezier en voordeel in zaken van hebben.

Vierde dialoog

Meter, hectometer en kilometer vergeleken met de piede, de trabucco en de miglia.

Een timmerman en een leraar van het metriek stelsel.

Timmerman: Dag meester; ik kom u even lastig vallen.

Leraar: Wel, beste vriend, als ik je met iets van dienst kan zijn, heel graag,

T. - Ik ben een arme timmerman die van de morgen tot de avond zwoegt met het maken van deuren, vloeren en plafonds; tot nu toe heb ik altijd gebruik gemaakt van de piede en de trabucco om te meten. Maar nu is er een wet gekomen, die ons verplicht ons te bedienen van het nieuwe metriek decimaal stelsel. Ik heb er al eens een boekje over gelezen, maar ik kan er maar niet wijs uit worden. Daarom zou ik u willen vragen mij te zeggen wat ik moet gebruiken in de plaats van de piede en van de trabucco.

L. - Uw vraag doet me erg veel plezier, en omdat ik me daar heel in het bijzonder op toegelegd heb, hoop ik in staat te zijn aan uw verzoek te voldoen. Zegt u mij daarom allereerst: hebt u een nauwkeurige voorstelling van de lengte van de piede en van de trabucco?

T. - Jazeker, mijnheer; hier hebt u de piede (hij haalt hem uit zijn zak) - die twaalf oncia's omvat, terwijl zes piedi een trabucco uitmaken.

L. - Welnu (hij haalt de meter te voorschijn) in plaats van de piede en de trabucco en de miglio zullen we de meter gebruiken. Wanneer u het verschil wil zien tussen de piede en de meter, leggen we ze gewoon naast elkaar (zij maken de vergelijking).

T. - Ik zie dat de piede veel korter is dan de meter, ja... de meter lijkt me ongeveer tweemaal zolang als de piede.

L. - Juist, de meter is bijna twee piedi; om het precies te zeggen: drieëntwintig oncia's en een derde. U verwondert u zeker over al die kleine streepjes die er op de meter staan, nietwaar?

- T. - Ja, het verbaast me dat er niet zoveel op de piede staan.
- L. - Vertelt u me eens hoe de piede onderverdeeld wordt?
- T. - De piede wordt verdeeld in twaalf uncia's, de uncia in twaalf punti, de punto in twaalf atomi.
- L. - Het is jammer dat al die verdelingen niet op de piede aangegeven zijn. Zij geven de onderverdelingen aan en zijn ook voor de meter nodig; ziet u de dikkere streepjes?
- T. - Jazeker, die zie ik.
- L. - Die lijntjes verdelen de meter in tien gelijke delen, die decimeters genoemd worden,
- T. - Och is dat een decimeter! Die komt bijna in lengte overeen met de breedte van een vuist.
- L. - De breedte van een vuist komt in het algemeen met een decimeter overeen die twee uncia's en vier punti lang is. Ziet u ook die nog kleinere streepjes op de meter, nog dichter bij elkaar?
- T. - Ja, die zie ik ook.
- L. - Die streepjes verdelen de meter in honderd gelijke delen, en elk daarvan wordt een centimeter genoemd, die ongeveer drie punti van de uncia lang is, of ongeveer een vierde deel van de uncia.
- T. - De centimeter ... die lijkt me zo lang als een duim.
- L. - O nee, zo lang is hij niet; meet u maar eens goed, dan zult u zien dat hij zo lang is als de breedte van de nagel van uw pink.
- T. - Inderdaad; het schijnt dat ze eerst de maat van de nagel van mijn pink genomen hebben, alvorens het metriek stelsel uit te vinden. Maar ik zie hier op de rand van de meter nog kleinere streepjes, die nog dichter bij elkaar staan, wat hebben die te betekenen?
- L. - Die kleinere streepjes die nog dichter bij elkaar staan op de rand van de meter, duiden de millimeters aan en verdelen de meter in duizend gelijke delen.
- T. - Die klein zijn die millimeters! Hoeveel zijn er wel van nodig om een centimeter te vormen?
- L. - Om een centimeter te vormen hebben we tien millimeter nodig.
- T. - En om een decimeter te vormen?
- L. - Om een decimeter te vormen hebben we honderd millimeter of tien centimeter nodig.
- T. - Ik vind dat u me dat voortreffelijk duidelijk hebt gemaakt! Maar nu moet u me nog vertellen wat we moeten gebruiken in plaats van de trabucco?
- L. - Daar gebruiken we eveneens de meter voor ... waarom lacht u?
- T. - Ja maar, hoe kan dat nu? In plaats van de piede gebruiken we de meter, en in plaats van de trabucco gebruiken we ook de meter. Zou die meter dan een toverwoord zijn dat overal op past?
- L. - Pas op: als ik zeg, dat we in plaats van de trabucco de meter gebruiken, zeg ik nog niet dat ze aan elkaar gelijk zijn. Want de trabucco is meer dan drie meter lang.
- T. - O, dat kan; we zullen eens even zien (hij stelt de trabucco en de meter naast elkaar) hoeveel meter er precies nodig zijn om de lengte van de trabucco te verkrijgen.
- L. - (met de meter). We zullen eens tellen: één, twee, drie, en nu blijft er nog een heel klein stukje van de trabucco over, negen centimeter om het precies te zeggen. Dus is de trabucco drie meter en negen centimeter lang.
- T. - Door wat u me verteld hebt, weet ik nu wat het verschil is tussen de piede, de trabucco en de meter. Maar dan zit ik toch nog met een moeilijkheid die me eergisteren overkomen is. Ik heb een partij planken gekocht; de verkoper heeft ze me per meter berekend. Toen ik ze ontving mat ik ze per piede, en nu kunnen we het maar niet met elkaar eens worden, omdat ik niet weet hoeveel meter de door mij gemeten piedi omvatten.

L. - Dat is een ander geval. Nu gaat het erom, de piedi om te zetten in meters, Daartoe moet men de piede met de meter vergelijken. Laten we dat eens even doen (hij brengt de piede bij de meter); als u nu al die kleine streepjes telt, de millimeters, dan zult u zien dat 514 millimeter overeenkomen met de lengte van de piedi, zodat deze 514 millimeter lang is, ofwel 0,514 meter, En hoeveel piedi planken hebt u ontvangen?

T. - Ik heb 234 piedi planken gekregen.

L. - Welnu, als u die piedi in meters wil omzetten, hoeft u niets anders te doen, dan het aantal piedi, dus 234, te vermenigvuldigen met dat getal 0,514.

T. - (Hij schrijft op een lei 0,514 en vermenigvuldigt het met 234). Als ik dat uitreken krijg ik tot product 120276; zijn dat allemaal meters?

L. - Hoeveel cijfers staan er achter de komma in de twee factoren?

T. - Drie.

L. Dan moet u van het product ook drie cijfers achter de komma laten; begint u maar van rechts te tellen, want dat is immers de regel bij het vermenigvuldigen van tiendelige breuken. Dan krijgt u het aantal meters, de rest zijn delen van de meter.

T. - Dan krijg ik (120, 276) honderdtwintig meter, en ik houd tweehonderd zesenzeventig millimeters over.

L. - U moet niet zeggen millimeters, maar millimeters, En aangezien in de meeste gevallen, wat minder is dan een honderdste, verwaarloosd wordt, kunt u dus in plaats van 276 millimeter gewoon 27 centimeter zeggen.

T. - En als ik nu de meters wil omzetten in piedi, wat moet ik dan doen?

L. - Om de meters in voeten om te zetten moet men eveneens de juiste verhoudingsmaat zoeken, dus de meter met de voet vergelijken en zien hoeveel voet er nodig is om de lengte van een meter te vormen. (Zij brengen de voet en de meter weer bij elkaar). We zien nu dat de meter zo lang is als een voet plus 944 duizendste delen van de voet, welk aantal meters wilt u bijvoorbeeld in voeten omzetten?

T. - Mijn leverancier heeft mij 125 meter in rekening gebracht.

L. - Vermenigvuldig dan 125 met 1,944 dan hebt u het gezochte aantal meter,

T. - (Maakt de berekening). Dan krijg ik 243. Kijk eens aan, waarde meester, als ik niet naar u toegekomen was, zou ik bij de neus genomen zijn! Mijn leverancier maakt misbruik van mijn onbekendheid met het metriek stelsel en berekent mij negen piedi te veel en bezorgt mijn beurs daardoor een ernstige aderlating.

L. - Als u het nieuwe systeem goed toepast vermijdt u ook andere mogelijkheden om bedrogen te worden.

T. - Op die manier, door te vermenigvuldigen, kan ik dus ook de trabucchi in meters omzetten en de meters in trabucchi, als ik het verhoudingscijfer maar eenmaal heb bepaald, dat wil zeggen, het getal dat ik verkrijg wanneer ik de ene maat met de andere vergelijk; door dat getal te vermenigvuldigen met het aantal meter of met het aantal trabucchi dat ik wil omrekenen. Thuis heb ik bijvoorbeeld een toppia dat is (hij glimlacht) een prieel waar men prettig wat druiven kan zitten eten als het mooi weer is, en dat prieel is 13 trabucchi, hoeveel meter zou dat zijn?

L. - De trabucco is drie meter lang, plus negen centimeter, dus het verhoudingsgetal is 3,09 wat vermenigvuldigd met 13 trabucchi, 40, 17 oplevert, dus is uw veranda veertig meter en 17 centimeter lang. Zo ook, wanneer u meters in trabucchi wilt omzetten, zou het verhoudingsgetal 0,324 zijn omdat, wanneer we de trabucco in duizend deeltjes verdelen, wij er daarvan 324 zouden moeten nemen om een meter te vormen.

T. - Onlangs heb ik me ook laten vertellen, dat er een andere maat zou komen in plaats van de mijl. Wilt u me daar nog iets over vertellen.

L. - In plaats van de mijl zal de kilometer gebruikt worden, een maat die duizend meter lang is. Twee en een halve kilometer komen overeen met de lengte van de mijl.

T. - Ik begrijp u, en ik ben heel tevreden. Alleen ben ik bang dat alles me een beetje door elkaar gaat lopen; als u even naar me wilt luisteren, zou ik graag alles nog eens willen herhalen wat u me hebt uiteengezet.

L. - Maar natuurlijk, graag. De mens is er om goed te doen, en ik ben altijd erg blij als ik iets voor mijn evenmens kan doen.

T. - U hebt me dus gezegd dat in plaats van de piede en de trabucco de meter gebruikt zal worden, die bijna twee piedi lang is; dat, wanneer ik de maat van het ene systeem in de maat van het andere systeem wil overbrengen, er allereerst het verhoudingsgetal moet worden vastgesteld. Het verhoudingsgetal is het getal dat men krijgt, wanneer men de maten van het ene systeem met die van het andere vergelijkt; men vermenigvuldigt het verhoudingsgetal met ...

L. - Men vermenigvuldigt het verhoudingsgetal met het aantal dat u wilt omrekenen.

T. - Juist! Met het aantal dat men wil omrekenen. Bijvoorbeeld, Wanneer ik piedi in meters wil omrekenen, is het verhoudingsgetal, of het deel dat overeenkomt met de meter, 514 millimeter die, vermenigvuldigd met het aantal piedi het gezochte aantal meters oplevert; bovendien hebt u me verteld dat men in plaats van de mijl gebruik zal maken van de thermometer.

L. - Nee, nee, geen thermometer, want dat is een instrument om de graden warmte of koude te meten. U kunt beter zeggen: kilometer, Om deze nieuwe maat beter te kunnen begrijpen, herhaal ik dat tien meter met een woord worden aangeduid als decameter; honderd meter met hectometer; duizend meter met kilometer; dat is tweevijftien van de mijl. Tien duizend meter met myriameter. Maar deze laatste maat wordt weinig gebruikt. Onthoud u maar wat ik u in het kort gezegd heb. Maar als u kunt lezen en schrijven zou ik u aanraden een goed boekje aan te schaffen om zeker te zijn van de verhoudingsgetallen, en om de maten van het ene systeem te vergelijken met die van het andere.

T.- Dank u wel, mijnheer, hartelijk dank!

Vijfde dialoog

De meter vergeleken met de raso

Luigi (Girard) en Costante (Cagliano).

C. - We staan er beroerd voor.

L. - Wat is er dan aan de hand, waarde Constante?

C. - Gisteren heb ik horen vertellen, dat de verificateur van de provincie alle markten afgaat, en de kooplieden die nog de raso gebruiken, bekeurt en 'n boete oplegt; het bevalt mij niets.

L. - Och, maar daar moet jij je niet veel van aantrekken; je bent immers schoolgegaan en hebt het metriek stelsel toch geleerd.

C. - Nee, dat is het juist. Om je de waarheid te zeggen liet ik me niet veel aan die nieuwigheid gelegen; mijn vader gaf me er wel de tijd voor, maar ik hield me met andere dingen bezig, waar ik nu erg spijt van heb. Jij hebt het echter wel geleerd en misschien zou je zo goed willen zijn me de voornaamste beginselen ervan te verduidelijken,

L. - Het metriek stelsel leren is niet bepaald een kwestie van enkele ogenblikken, er is tijd voor nodig en ook goede wil.

C. - De goede wil is wel aanwezig; maar aangezien de tijd dringt, zou ik je willen vragen mij de belangrijkste dingen bij te brengen die op mijn bedrijf betrekking hebben; overigens is mijn boerderij...

L. - Wel, als je er zoveel haast mee hebt, zullen we dat deel van het nieuwe stelsel kiezen dat betrekking heeft op de raso. Weet je wat er gebruikt wordt in plaats van de raso?

C. - Ik weet dat er een andere maat gebruikt wordt, maar ik weet niet welke.

L. - Kijk. (Hij haalt een meter te voorschijn. In plaats van de raso die je in de hand hebt, wordt er van deze maat gebruik gemaakt, die meter genoemd wordt.

C. - Meter! (Komt naderbij). Het lijkt wel alsof die meter langer is dan de raso.

L. - De meter is veel langer dan de raso. De raso is drie-vijfden van de meter ofwel zes decimeter..

C. - Decimeter, wat is dat? Dat woord is volkomen nieuw voor me.

L. - Die verdelen de meter in tien gelijke delen die decimeters genoemd worden.

C. - En die andere kleine streepjes wat stellen die voor? Die zie je op de raso niet.

L. - De kleinere streepjes die dichter bij elkaar staan, verdelen de meter in honderd gelijke delen, die centimeters heten, ofwel het honderdste deel van de meter. Er zijn ook nog kleinere streepjes, muntjes bijna, op de rand van de meter; die verdelen de meter in duizend gelijke stukjes, die millimeters heten. De millimeters zijn het duizendste deel van de meter. De millimeters worden gewoonlijk alleen gebruikt wanneer het om voorwerpen van buitengewone waarde gaat, over het algemeen worden ze verwaarloosd.

C. - Juist, en hoelang is nu de raso, vergeleken met de meter?

L. - Als je goed telt (hij brengt de meter bij de raso), zie je dat zes decimeter een raso vormen.

C. - En de mensen die iets komen kopen, wat zullen die nu vragen in plaats van een raso.

L. - Ze vragen een meter: een meter laken, een meter katoen, linnen of wat ook.

C. - En hoeveel moet je nu geven aan degenen die beslist een raso willen hebben?

L. - Wie om een raso vraagt geeft men dat deel van de meter dat met de raso overeenkomt, dat wil zeggen zes decimeter.

C. - En wie de helft van de raso vraagt?

L. - Aan wie de helft van een raso vraagt geef je drie decimeter.

C. - En als iemand een derde van de raso vraagt?

L.- Wie een derde van de raso vraagt, geef je twee decimeter.

C. - En wie een zesde van de raso vraagt?

L. - Wie een zesde van de raso wil hebben geef je één decimeter,

C. - O zo! Dat betekent alleen hele opluchting voor me. Maar als iemand me nu bijvoorbeeld vraagt om twintig raso van een of andere stof, hoeveel meter moet ik dan geven?

L. - Dan hoef je niets anders te doen dan de zes decimeter te vermenigvuldigen met twintig en als je in het product dan een cijfer achter de komma plaatst, heb je het aantal verlangde meter.

C. - Dat wil ik toch wel eens proberen; zes maal twintig is honderdtwintig, Het laatste cijfer, dus de nul, laat ik achter de komma en dan houd ik twaalf over. Dus zijn het precies twaalf meter?

L, - Twintig rasi komen precies overeen met twaalf meter.

C. - Waarom moet ik het laatste cijfer achter de komma plaatsen?

L. - Omdat, als je tiendelige breuken met elkaar vermenigvuldigt, je in het product evenveel cijfers achter de komma moet laten als in de beide factoren van de vermenigvuldiging samen; en die 6 duidt geen hele meters aan maar tiende delen van de meter, daarom moet ik het laatste cijfer achter de komma plaatsen.

C. - En als ik nu bijvoorbeeld acht meter verkocht heb en weten wil hoeveel rasi dat is?

L. - In dat geval moet je het aantal meters vermenigvuldigen met het verhoudingscijfer 1,67 en dan heb je het aantal rasi. Heb je acht meter? Vermenigvuldig acht dan met 1,67 en je krijgt het aantal rasi.

C. - Waarom moet ik de meters met 1,67 vermenigvuldigen?

L. - Omdat de meter zolang is als de raso en nog 67 centimeter erbij.

C. - Dat wil ik wel eens nagaan. $8 \times 1,67 = 1336$, Zijn dat allemaal rasi?

L. - Hoeveel decimalen komen er in de twee factoren voor?

C. - Twee.

L. - Dan moet je ook twee cijfers van het product achter de komma plaatsen en dan krijg je 13 rasi plus 36 honderdsten van de raso.

C, - Juist. Dat heb ik begrepen, Maar nu heb ik nog een moeilijkheid met de prijs. Hoe moet ik dat nu regelen met de prijs?

L. - Wel, aangezien de raso zes decimeter groot is, kost hij ook maar zes tiende deel van de meterprijs. Het laken kost bijvoorbeeld 10 frank per meter; hoeveel kost dan de raso? De raso kost dan zes tiende deel van tien ofwel zes frank.

C. - En als de stof nu 30 stuiver per meter kost, wat kost dan een raso?

L. - Als de stof 30 stuiver per meter kost, kost de raso zes tienden van 30 dat is 18 stuiver.

C. - Dat is me, geloof ik, ook voldoende duidelijk. Maar wat me nu nog in de war brengt is dit: als ik de prijs van de meter bereken met betrekking tot de raso dan neem ik 6 tienden van de prijs. Maar hoe zorg ik er nu voor niet in de war te raken, wanneer ik de raso-prijs omreken in die van de meter?

L. - Het gaat er dus om, de prijs per raso om te rekenen in de prijs per meter? Wel, denk aan wat we al gezegd hebben: zes decimeter vormen een raso, en dat is hetzelfde als te zeggen dat iedere decimeter gelijk is aan een zesde deel van de raso; zodat er aan de raso vier decimeter ontbreken om er een meter van te maken, dus vier zesden van de raso, Begrepen?

C. - Dat geloof ik wel: het betekent, dat tien decimeter hetzelfde is als tienmaal het zesde deel van de raso?

L. - Inderdaad. Wanneer je nu bij de prijs van de raso nog eens vier zesden van die prijs toevoegt krijg je de meterprijs. Veronderstel dat de prijs van het laken zes frank per meter is; voeg er dan vier zesden ofwel vier frank bij en je krijgt 10 als prijs van de meter.

C. - En als de prijs per raso nu twaalf is?

L. - Hoeveel is het zesde deel van twaalf?

C. - Dat is twee.

L. - Voeg aan twaalf dan viermaal twee toe, dat is acht, en je krijgt 20 frank als meterprijs.

C. - Wat is het zesde deel van 60 centiemen?

L. - Dat is tien centiemen

C. - Als het linnen nu 60 centiemen per raso kost, wat kost dan de meter?

L. - Voeg maar viermaal tien aan zestig centiemen toe, hoeveel krijg je dan?

C. - Dan krijg ik 100 centiemen of een frank.

L. - Dus het linnen dat 60 centiemen per raso kost zou een frank per meter kosten.

C. - Dank je hartelijk, beste Luigi (drukt hem de hand). Je hebt me voor heel wat vergissingen behoed. Morgen ga ik naar de markt en dan zal ik mijn vader eens grote ogen doen opzetten. Ik ga vanavond nu ook met een geruster gemoed aan tafel, want mijn moeder, die al gehoord had wat me allemaal overkomen was, ging danig te keer. 'Ezel..., uilskuiken... je bent het brood niet waard dat je eet...' dat waren zo de gebruikelijke lieflijkheden. Als ze vanavond horen dat ik in staat ben morgen met een gerust hart naar de markt te gaan, zullen ze wel beter over me denken. Ik dank je wel, Luigi, duizendmaal dank...

Zesde dialoog

Liter, hectoliter, decaliter, vergeleken met
de pinta, boccale, brenta, emina, coppo.

Battista, wijnkopersknecht / Pietro, molenaar / een Militair.

B. - Verschrikkelijk in wat voor tijden we leven (Leunt op de brenta (wijnvat).

P. - Wat scheelt je, Battista, waarom zit je zo in de put?

B. - Ach, al die nieuwe maten zitten me tot hier. Alle wijnverkopers die niet op de hoogte zijn van de nieuwe wijnmaten mogen geen dienst meer doen. Kon ik maar iemand vinden die met geduld me daarvan op de hoogte wilde brengen!

P. - Nou, dan kunnen we elkaar de hand geven. We zitten in hetzelfde schuitje. Ik weet er ook niets over. Ik heb hier een coppo en een emina; nu hebben ze me verteld dat we nu andere maten moeten gebruiken en ik weet niet welke dat zijn. Daar heb je een soldaat: zou die niet weten wat ons te doen staat?

B. - De meeste soldaten hebben wel wat geleerd; laten we het eens proberen. Hela, zeg eens meneer de soldaat, bent u misschien op de hoogte van het nieuwe stelsel voor de maten en gewichten?

Militair : - Wie roept daar? Wilt u misschien wat van mij?

B. - Neem me niet kwalijk dat we u storen, mijnheer. Ik ben een arme wijnkopersknecht; ik zou graag willen weten wat we moeten gebruiken in plaats van de brenta: zou u me dat willen zeggen?

M. - In mijn omstandigheden ben ik verplicht tijdig op de hoogte te zijn van het nieuwe, zagezegde metriek stelsel, en wat u als wijnkoperknecht betreft, hoop ik u in enkele woorden de zaak duidelijk te kunnen maken. - In plaats van de pinta moet u de liter gebruiken, in plaats van de brenta de hectoliter, die twee woorden kunnen niet helemaal nieuw voor u zijn, daar ze al sinds verscheidene jaren in gebruik zijn... Waarom kijkt u zo verwonderd?

B. - Ik ben verbaasd omdat ik er niets van snap. Hoe groot is de liter?

M. - Kom eens naderbij (hij laat een liter zien). Dit is een liter; die is zoveel als drie quartini. In de toekomst gebruikt men in plaats van de pinta en van de boccale de liter.

B. - Dat is toch al iets: in de toekomst gebruikt men in plaats van de pinta en de boccale de liter ... de liter die drie quartini inhoudt.... de liter. En welke andere maat gebruikt men in plaats van de brenta?

M - De andere maat die u gebruiken moet in plaats van de brenta wordt hectoliter genoemd ofwel honderd liter. Die maat bevat ongeveer twee brenta's.

B. - Ho, ho, wacht eventjes! De wijnknechten zijn geen muilezels; we gaan al gebukt onder één brenta, hoe moet het dan gaan als we er twee moeten dragen?

M. - Ik geloof dat voor het vervoer van wijn gebruik gemaakt wordt van de halve hectoliter, die vijftig liter bevat.

B. - Vijftig liter, ofwel een halve hectoliter, is dat groter of kleiner dan de brenta?

M. - Vijftig liter of een halve hectoliter komt ongeveer onvereen met de brenta die u al gebruikt.

B. - O, best! Ik dank u, ik ga geen geld uitgeven om nog een andere brenta aan te schaffen. In plaats van de pinta zal ik de liter gebruiken, in plaats van de brenta zal ik de halve hectoliter gebruiken, ofwel de brenta zelf.

M. - Voordat u verdergaat, geloof ik u te moeten zeggen, dat er in plaats van de halve brenta nog een andere maat is, die de dubbele decaliter genoemd wordt, ofwel twintig liter. In plaats van het kwart van de brenta gebruikt men de decaliter die tien liter inhoud. Bovendien kunnen we, als we minder nodig hebben dan een liter, gebruik maken van de deciliter, dat is het tiende deel van een liter, en de centiliter, die het honderdste deel van een liter is. En wat ik u gezegd heb met betrekking tot het gebruik van de liter, geldt eveneens voor uw kameraad ten aanzien van de coppo en de emina.

B. - Moeten we dus de brenta gebruiken in plaats van de coppo en de emina?

M. - Nee, ik wil alleen zeggen dat men in plaats van de sacco, de emina en de coppo ook de liter gebruikt.

P. - Hoe groot is een liter vergeleken met de coppo?

M. - Een liter bevat ongeveer het derde deel van de coppo, drie liter vormen bijna een coppo. Tien liter heten decaliter en die wordt gebruikt in plaats van de halve emina. De dubbele decaliter, ofwel een maat die twintig liter bevat, zal de plaats innemen van de emina. En in plaats van de sacco wordt nog de hectoliter gebruikt, die honderd liter bevat. U moet er echter wel aan denken, dat de oude maten niet gelijk zijn aan de nieuwe. In plaats van de coppo wordt de liter gebruikt, maar die heeft slechts ongeveer een derde van de inhoud van de coppo. In plaats van de halve emina gebruikt men de decaliter, maar de halve emina bevat bijna een halve coppo meer dan de decaliter. In plaats van de emina wordt de dubbele decaliter gebruikt, maar de emina bevat bijna een coppo meer, daar ongeveer 23 liter een emina uitmaken. Tenslotte wordt er in plaats van de sacco de hectoliter gebruikt, maar deze is veel kleiner en bevat ongeveer vijf coppo's minder; ongeveer 115 liter komen overeen met de sacco.

P - Hoe kunnen degenen die deze nieuwe maten niet kennen zich redden? Zonder twijfel zullen zij menen een bepaalde hoeveelheid te kopen en in werkelijkheid krijgen ze die niet.

M. - Ongetwijfeld lopen degenen die nalaten zich van de nieuwe maten op de hoogte te stellen groot gevaar bedrogen te worden, Maar u echter, zou u zo goed willen zijn me te zeggen - alleen om zeker te zijn dat u begrepen hebt, wat ik u gezegd heb, - wat men gebruikt in plaats van de coppo?

P. - De liter.

M. - En in plaats van de emina?

P. - De liter.

M. - O nee, u zult de decaliter gebruiken voor de halve emina en de dubbele decaliter voor de emina; de hectoliter in plaats van de sacco. En de liter hoeveel bevat die?

P. - Ongeveer een derde van de coppo.

M. - En hoeveel inhoud heeft de decaliter?

P. - Ongeveer de helft van een coppo minder dan een halve emina.

M. - En hoeveel bevat de dubbele decaliter?

P. - Ongeveer een coppo minder dan de emina?

M. - Hoeveel bevat een hectoliter?

P. - Die bevat ongeveer 15 liter meer dan een sacco,

M. - Integendeel. De hectoliter is veel kleiner: hij bevat ongeveer vijf coppo's minder dan de sacco. Vatten wij alles samen. De coppo komt overeen met ongeveer drie liter; de emina omvat ongeveer 23 liter; de sacco bevat een hectoliter plus ongeveer 15 liter, of wel ongeveer 115 liter. (Wil weggaan),

M. - Maar vertelt u me nu nog even, meneer, wanneer de wijn in een herberg twaalf stuiver per pinta kost, hoeveel is dat dan per liter?

M. - Daar de liter driekwart van de pinta is, berekenen we ook driekwart van de prijs; driekwart van twaalf is negen stuiver. Neem steeds driekwart van de prijs per pinta en u hebt de prijs per liter. Wanneer u de prijs van de brenta wil berekenen aan de hand van die van de hectoliter hoeft u niets anders te doen, dan de prijs van de brenta te verdubbelen en dan hebt u de prijs van de hectoliter? Als de wijn bijvoorbeeld 12 frank per brenta kost, is dat 24 frank per hectoliter. Maar als u van de prijs van de hectoliter de prijs van de brenta wil berekenen, hoeft u hem maar in tweeën te delen. Kost de wijn bijvoorbeeld 24 frank per hectoliter, hoeveel kost dan de brenta?

B. - Dan neem ik de helft van 24 en dan is twaalf frank dus de prijs van de brenta,

M. - Met deze kennis kunt u allebei rustig te werk gaan als wijnkoperknecht en als molenaar.

B. - Pietro, ik ben erg blij met alles wat ik geleerd heb. Ik weet zeker dat ik morgen al mijn collega's de baas zal zijn op de Piazza Carlina. En om deze meneer te bedanken zullen we hem onthalen op een fles Nebiolo.

Zevende dialoog

Gram, hectogram, kilogram, myriagram vergeleken met de oncia, de libbra en de rubbio.

De kok Giacomo, de kolenhandelaar Alessandro, de bakker Fabrizio

G. - Mijnheer Fabrizio, ik ben hier met de heer Alessandro zoals afgesproken. Neemt u me niet kwalijk dat we een beetje laat zijn; een paar dingen die ik in de keuken te doen had hebben me langer opgehouden dan ik verwachtte.

F. - Welkom, beste Giacomo; inderdaad ik verwachtte jullie al een tijdje; ik wil graag mijn best doen om alle ophelderingen te verschaffen omtrent het metriek stelsel, dat zowel in mijn beroep van bakker als in dat van jullie, van kok en kolenhandelaar even noodzakelijk is. Om geen tijd te verliezen, begint u maar het eerst, Giacomo, en vertel me eens wat u het zwaarst op de maag ligt.

G. - Ik heb hier een mand bij me om inkopen te gaan doen voor de keuken; wat voor mij het moeilijkst is, is te weten wat ik gebruiken moet in plaats van de uncia en de libbra,

F. - Alvorens u uiteen te zetten welk gewicht u gebruiken moet in plaats van de uncia en de libbra, moeten we eerst nagaan wat de fundamentele eenheid van de gewichten is en dat is het gram.

G. - Moet ik dan het gram gebruiken in plaats van de libbra?

F. - O nee, het gram is maar een heel klein gewichtje, dit stukje metaal hier (toont het) weegt een gram. Er zijn ongeveer dertig gram nodig om één uncia te maken; daar het gram zo klein is, zullen we het decagram en het hectogram gebruiken in plaats van de uncia.

G. Men heeft me gezegd dat er vreemde woorden zijn die niet iedereen kan leren. Let op, Alessandro, laten we eens nagaan wat die woorden betekenen: terogram en totogram?

F. - Nee, u moet zeggen dacagram en hectogram; ze worden gebruikt in plaats van de oncia. U hoeft er niet bang voor te zijn; tien gram noemt men met één woord: decagram. Moet men een grotere hoeveelheid hebben dan gebruiken we het hectogram dat honderd gram weegt.

G. - Hoeveel weegt het decagram?

F. - Het decagram weegt ongeveer een derde oncia, wie dus een gewicht wil hebben dat overeenkomt met de oncia, vraagt drie decagram.

G. Voor ik naar huis ga wil ik eerst naar de winkel gaan en in plaats van een oncia zal ik dan drie decagram peper vragen. Ik zal ze eens laten zien dat ook de koks niet op hun achterhoofd gevallen zijn. Maar vertelt u me eerst nog even, hoeveel dat andere gewicht weegt dat hectogram genoemd wordt?

F. - Wanneer iemand een grotere hoeveelheid verlangt dan een oncia, gebruikt hij het hectogram dat honderd gram weegt en overeenkomt met ongeveer drie oncia's en 1/4, dus ongeveer 3 oncia's en twee achtsten.

G. - Dat gram! daar zijn er dus, zoals u zegt, dertig van nodig om een oncia te vormen. (Fabrizio knikt instemmend). Het decagram is een derde deel van de oncia. Wanneer men dus een hoeveelheid wil hebben die overeenkomt met de oncia, dan vraagt men drie decagram. Wanneer men een grotere hoeveelheid wenst, vraagt men honderd hectogram die 3 oncia's en 1/4 vertegenwoordigen.

F. - (Valt hem levendig in de rede): Langzaam: één hectogram vertegenwoordigd 3 oncia's en 1/4.

G. - Die maat is heel geschikt om kaneel te kopen, peper, tabak. Maar welk gewicht moet men gebruiken als het om boter gaat, of vlees, zout, worst, haring of braadworst?

F. - U bedoelt welk gewicht men gebruiken moet in plaats van de libbra. Wel, dan gebruikt men een gewicht dat kilogram genoemd wordt.

F. - Grote hemel... dat lijkt wel Turks. Wilt u het nog eens herhalen?

F. - Kilogram! en dat gewicht neemt de plaats in van de libbra, Het woord is afgeleid van kilo dat duizend betekent en gram, want het kilogram weegt inderdaad duizend gram. Dit stuk metaal (hij toont het), kijk maar, weegt een kilogram.

F. - Wegen de libbra en het kilogram dan evenveel?

F. - 0. nee, er is een groot verschil; het kilo omvat ongeveer twee libbra's. 8 oncia's en 1/2, ofwel ongeveer 32 oncia's en een half.

F. - Verdraaid, dat maakt een groot verschil uit. Ik moet dus wel uitkijken bij het kopen, anders koop ik meer in dan ik nodig heb. En als men nu minder wil hebben dan een kilogram, kan ik dat dan niet krijgen?

F. - Natuurlijk, men kan een halve kilo vragen of vijf hectogram, wat overeenkomt met ongeveer 16 en een kwart oncia's. Kijk, dit stukje metaal weegt een gram; dit hier weegt een decagram; en dat daar een hectogram, en dit hier, dat al wat groter is, weegt een kilogram of ongeveer 32 1/2 oncia's. (Hij haalt de gewichtjes uit een doosje en laat ze een voor een zien).

A. - Ik heb met grote aandacht naar jullie geluisterd en begrijp de gemakkelijker waarmee men in plaats van de oncia en de libbra gebruik kan maken van het decagram, het hectogram en het kilogram. Dat gaat, volgens mij, uitstekend op voor de gewone gewichten, zoals voor Giacomo, die kok is, en voor Fabrizio, die bakker is; maar voor mij, die kolen verkoop en kolengruis, hout, brandhout in bossen en per kar, is het allesbehalve zo gemakkelijk.

F. - Ik begrijp uw moeilijkheid, beste Alessandro, maar wees niet al te bezorgd; er zijn nog andere gewichten. Vertel me eens . welke zijn de grootste die op het ogenblik in gebruik zijn?

A. - We gebruiken de rubbo van 25 libbra's, de somata of Gamallata, een last voor een ezelin, voor een ezelt, voor een (met klem) boricco en die tien rubbo's weegt. En dan de wagen die zestig rubbo's zwaar is.

F. - Welnu, zie hier dan de maten die u moet gebruiken in plaats van die welke u noemt. In plaats van de rubbo het myriagram; in plaats van de somata hebben we het kwintaal; en voor de carra hebben we de ton.

A. - In plaats van de rubbo zal ik dus het myriagram gebruiken; is dat een groter of een kleiner gewicht dan de rubbo?

F. - Het myriagram weegt tienduizend gram en weegt iets meer dan de rubbo; het is bijna 27 pond en twee uncia's, dus bijna twee libbra's en twee uncia's meer dan de rubbo.

A. - Hé! Dat is toch wel lastig voor me; men zal mij dan een myriagram vragen in plaats van een rubbo, en dan heb ik twee libbra's scha; ik moet dan ofwel twee libbra's stelen of er twee verliezen.

F. - Ja maar, als u toch weet dat het gewicht van het myriagram ongeveer twee libbra's en twee uncia's meer is dan de rubbo, dan kunt u daarmee toch gemakkelijk bij het bepalen van de prijs rekening houden! Stel dat de steenkool 12 1/2 per rubbo kost - dat zou een halve stuiver per libbra zijn en we verwaarlozen de twee uncia's omdat twee uncia's steenkool toch slechts het twaalfde deel van een stuiver zouden kosten - dan verhoogt u de prijs van twee libbra's en in plaats van 12 1/2 krijgt u dan 13 1/2 enzovoort.

A. - Maar mijn beste Fabrizio, als ik de prijs verhoog gaan de mensen ergens anders kopen en mijn zaak...

F. - Wacht even: natuurlijk moet u de kopers er opmerkzaam op maken dat u niet de prijs verhoogt maar dat, daar het gewicht groter is, ook de prijs groter moet zijn, zodat men voor hetzelfde geld ook dezelfde waar krijgt. Wanneer iemand een gewicht minder dan een myriagram wil hebben, neemt hij een half myriagram ofwel 5 kilogram.

A. - Juist, dat heb ik begrepen. Maar vertelt u me nu nog even, of er geen gemakkelijke manier is om de myriagrammen in rubbo's om te zetten?

F. - Daar de myriagram twee libbra's meer inhoudt dan de rubbo, zal het heel gemakkelijk zijn die omrekening te maken. Wanneer het om een groot aantal rubbo's gaat, komen er bij iedere 25 myriagram twee bij en dan hebben we het aantal rubbo's; neemt u de proef maar eens.

A. - Ik heb 25 myriagram. Ik doe er 2 bij en heb dan 27 rubbo's,
Ik heb 50 myriagram. Ik doe er 4 bij en heb dan 54 rubbo's.
Ik heb 75 myriagram. Ik doe er 6 bij en heb dan 81 rubbo's.
Ik heb 100 myriagram. Ik doe er 8 bij en heb dan 108 rubbo's.

F. - Alles bijeen genomen is de algemene regel: als men bij iedere 25 myriagram 2 optelt heeft men het aantal rubbo's.

A. - O, dat lijkt me ook wel goed. Maar ik meen dat u in het begin zei dat de myriagram twee libbra's en twee uncia's meer weegt dan de rubbo: hoe zit het dan met die twee uncia's?

F. - Inderdaad. De myriagram weegt 27 libbra's en twee uncia's, en bij koopwaar van grote waarde zouden die twee uncia's meegerekend moeten worden, maar in de gewone handel worden ze verwaarloosd.

A. - Het kwintaal en de ton, komen die precies overeen met de gamallata en met de carra?

F. - Het kwintaal weegt tien myriagram ofwel honderd kilogram en komt overeen met het gewicht van 10 rubbo's, 21 libbra's en ongeveer 8 uncia's, zodat we wel kunnen zeggen met 10 rubbo's en 22 libbra's. Maar de ton is veel groter dan de carra. Deze telt 60 rubbo's; de ton is 100 myriagram en komt overeen met 108 rubbo's en ongeveer 11 lib-bra's. Het kwintaal weegt dus 10 rubbo's en 22 libbra's; de ton 108 rubbo's en 11 libbra's.

A. - Waarde Fabrizio, u hebt ons een grote dienst bewezen en we zijn u hartelijk dankbaar. Als het niet teveel gevraagd is, wees dan zo goed in enkele woorden nog eens alles te herhalen wat u ons zo uitvoerig uiteengezet hebt.

F. - Graag. Voor de kleine gewichten wordt er dus gebruik gemaakt van het gram, het decigram, dat het tiende deel van het gram is; en van het centigram, dat het honderdste deel van een gram is. Voor de gewone gewichten wordt er een decagram gebruikt dat overeenkomt met een derde van de uncia, en voor een gewicht, dat overeenkomt met de uncia, kan men drie decagram vragen. Het hectogram weegt drie uncia's en een kwart. Het

gewicht dat vervolgens gebruikt wordt is het kilogram dat overeenkomt met twee libbra's, acht uncia's en een half. Bij grote gewichten maken we vooral gebruik van de myriagram die twee libbra's en twee uncia's meer weegt dan de rubbo. En in plaats van de somata of de gamallata van tien rubbo's gebruikt men het kwintaal, die 10 myriagram weegt en overeenkomt met 10 rubbo's en tweeëntwintig libbra's. Ten slotte gebruikt men in plaats van de carra van zestig rubbo's de ton, die honderd myriagram weegt en overeenkomt met 108 rubbo's en 11 libbra's, Dat is wat ik u zeggen kan ten aanzien van de nieuwe gewichten die er nodig zijn ter vervanging van de oude.

Achtste dialoog

Kilometer en mijl - Tavola en Are - Kubieke Meter en Tesa

Lucio, gezinshoofd en pachter en Renzo, de ondernemer.

L. - Bent u misschien mijnheer Renzo, de ondernemer?

R. - Inderdaad. Kan ik u ergens mee van dienst zijn?

L. - Ik heb al zo veel goeds over u gehoord, en ook dat u een erg goedhartige man bent, en daarom ben ik zo vrij geweest naar u toe te komen in verband met een bepaalde aangelegenheid. Het gaat om een meningsverschil tussen mij en een meneer die de rekening wil opmaken over het werk van mijn zoons, doch volgens het metriek stelsel, waar ik niet veel vanaf weet.

R. - De heren doen ook goed met de mensen van het land bijna te verplichten dat metriek stelsel te leren; maar ik zal u toch wel kunnen helpen aan de hand van wat u al weet van dit systeem en van het oude.

L. - Dat zult u zeker kunnen; maar vele grote heren van de dorpen zijn overeengekomen ons het werk op te geven in nieuwe maten, zodat we wel gedwongen zijn ze te leren.

R. - Het is juist een vrije, regenachtige dag, waarop ik niet uit huis hoef, en u zich op de hoogte kunt stellen van wat u me vraagt. Zegt u me eerst en vooral, weet u al iets van het nieuwe stelsel?

L. Ik ken al de meter in plaats van de Piëmontese piede en van de trabuocco en de mijl; en ik kan ook berekenen hoe lang die zijn volgens het nieuwe systeem.

R. - Ja maar, mijn waarde, u moet ook de decimale getallen kunnen vermenigvuldigen, want daardoor zult u nog veel meer kunnen leren. Maar laten we beginnen met wat u dwars zit.

L. - Ik heb een vracht gehad van Mondovi naar hier, dat is 49 maal aan 50 centiemen per mijl; en nu willen ze mijn rekening in kilometers hebben in plaats van per mijl en ze willen me slechts 20 centiemen per kilometer geven. Ik weet dat 49 mijl 122 1/2 kilometer uitmaken, maar is de prijs van vier stuiver per kilometer wel juist?

R. - Hoe bent u erachter gekomen dat 49 mijl overeenkomt met 122 1/2 kilometer?

L. - Ik heb het aantal mijlen verdubbeld en er de helft bijgeteld, dus ik nam tweemaal 49, dat maakt 98, en voegde er de helft van 49, dat is 24 1/2 aan toe en op die manier heb ik uitgerekend dat de uitkomst 122 1/2 kilometer was,

R. - Goed zo. Om mijlen in kilometers om te zetten moet u steeds op die manier te werk gaan, dus het aantal mijlen verdubbelen en er vervolgens nog eens de helft van dat aantal aan toevoegen.

L. - Dat mag zijn, maar wat moet ik doen om de prijs van de mijl om te rekenen in de prijs van een kilometer?

R. - De kilometer is ongeveer tweevijfde van de mijl, dus is de prijs van de kilometer ongeveer tweemaal het vijfde deel van de prijs per mijl.

L. - Bedoelt u, dat ik een vijfde deel van de prijs per mijl moet verdubbelen om de gezochte prijs te krijgen?

R. - Als u het vijfde deel van de prijs per mijl gevonden hebt, moet u dat verdubbelen en dan hebt u de prijs per kilometer: zodat, zoals u al gezien hebt, tien stuiver per mijl precies overeenkomt met vier stuiver per kilometer, omdat twee stuiver het vijfde deel is van tien stuiver en vier stuivers tweemaal het vijfde deel is van tien stuivers. Zo ziet u dus dat die mijnheer u werkelijk niet te kort heeft willen doen.

L. - Het is niet zozeer omdat ik aan zijn eerlijkheid twijfel, maar ik ben u komen lastigvallen om te zien of ik nog iets zal moeten leren. Dit zou dus de regel zijn die geldt voor alle gevallen die zich kunnen voordoen?

R. - Ja, en u kunt zich zodoende nooit vergissen; wanneer u tweemaal het vijfde deel van de prijs per mijl neemt, krijgt u steeds de kilometerprijs.

L. - Ik ben u al erg dankbaar voor uw aanwijzingen. Maar ik zou u nog iets willen vragen, als u het goedvindt.

R. - Zegt u het maar gerust, want ik heb u gezegd dat ik vandaag toch niets bijzonders om handen heb, en overigens heb ik liever dat u alles goed begrijpt en berekent, dan dat u gedwongen zou zijn langdurige proeven te nemen.

L. - Dank u voor uw welwillendheid en voor uw goede mening over mij. Om u niet langer op te houden dan nodig is: mijn pachtheer wil mij twee giornata en 25 tavola's braakliggend terrein laten ontginnen voor zo - en - zoveel per are; maar wat moet ik nu doen om ongeveer te weten hoeveel ik zou moeten berekenen?

R. - Ook dat zou ik u nauwkeurig kunnen laten uitrekenen door u op papier een vermenigvuldiging te laten maken, maar het gaat erom u een regel in te prenten voor ieder geval, waarmee u te maken kunt krijgen met verschillende maten. Luister goed. Weet u hoe groot een are is?

L. - Ik heb gehoord dat ze twee tavola's en 7 1/2 piedi is.

R. - Goed; maar als de are overeenkomt met twee tavola's en acht piedi, ziet u dan niet, dat de are 2 2/3 maal zo groot is als een tavola?

L. - Neem me niet kwalijk, maar dat begrijp ik niet goed; hoe komt het dat 8 piedi 2/3 van een tavola vormen.

R. - 0, dat is niet zo moeilijk voor u om te begrijpen, omdat we twaalf piedi nodig hebben om een tavola te vormen, en u weet ook dat, daar het derde deel van 12 vier is, tweederden van twaalf gelijk is aan tweemaal vier, dus acht.

L. - 0 ja, nu begrijp ik het. De prijs per tavola moet dus vergroot worden met 2 2/3?

R. - Juist! Als de prijs per tavola bijvoorbeeld 3 lire is, verdubbelt u de prijs en dan krijgt u 6 lire en voegt er 2 lire als 2/3 van de prijs aan toe en zodoende komt u tot 8 lire voor iedere are.

L. - Dus nog een : als de tavola 15 lire kost, krijg ik na verdubbeling 30 lire en door er nog 10 lire aan toe te voegen als 2/3, kom ik tot 40 lire per are; zeg ik het zo goed?

R. - Uitstekend; maar u moet er wel aan denken dat die berekening niet helemaal nauwkeurig is, doordat er ongeveer een halve piede per are teveel berekend is, maar dat is, zoals u ziet, van vrijwel geen betekenis.

L. - 0, over een zo klein verschil hoef ik me niet druk te maken, geloof ik, en het doet me genoegen dat ik dat nu weet, om er rekening mee te houden, zodat het me niet veel moeilijkheden meer zal opleveren. Wanneer ik nu het land opga zal ik de goederen kunnen schatten, en door die oefening zal ik het wel niet gauw meer vergeten. Men kan wel zien dat u het nieuwe stelsel goed onder de knie hebt, en ik had nooit kunnen denken dat men zulke dingen zo gauw zou kunnen leren; ik had me er als het ware een berg van moeilijkheden van voorgesteld, waar vrijwel niet overheen te komen zou zijn.

R. - Het is inderdaad zo, dat dikwijls de tegenzin de grootste hinderpaal is voor het invoeren van zeer goede verbeteringen. En vooral, jullie, mensen van het land willen niet gauw iets aannemen als het jullie niet tastbaar gemaakt wordt en de kennis van het nieuwe niet beslist noodzakelijk is.

L. - Maar dat is nog niet alles. Diezelfde mijnheer wilde me hout geven om te kappen volgens een nieuwe maat, die kubieke meter genoemd wordt, en ik ben gewoon in tesa's te rekenen; hoe vind ik nu de prijs van de kubieke meter die overeenkomt met een tesa hout?

R. - Ook hier is er geen sprake van een moeilijkheid en de mensen die niet gestudeerd hebben, boffen er werkelijk mee, dat de verhouding tussen de tesa en de kubieke meter zo gemakkelijk is. U zult het ook in een ommezien leren, let maar eens op, de tesa hout is precies zoveel als vier kubieke meter. Dus is de kubieke meter slechts een vierde van een tesa, zodat u meteen de prijs van de kubieke meter kunt afleiden van die van de tesa.

L. - O zo! De kubieke meter is een vierde deel van de tesa, dus hoef ik alleen maar na te gaan hoeveel het vierde deel van de prijs van de tesa is, en dan heb ik de prijs van de kubieke meter; of vergis ik me misschien?

R. - Nee, u vergist zich niet. Wanneer dus de prijs van de tesa 2 lire zou zijn, dus veertig stuiver, dan zou iedere kubieke meter 10 stuiver kosten.

L. - En wanneer de tesa 8 lire zou kosten, zou 2 lire de prijs zijn van de kubieke meter. O, nu begrijp ik het.

R. - Op die manier kunt u zonder veel te hoeven nadenken ook nog het aantal kubieke meter vinden dat een zeker aantal tesa's bevat, want u weet heel goed dat de meeste mensen doorgaan met het hout in de vorm van tesa's te verhandelen.

L. - Ik geloof wel dat het erg gemakkelijk zal zijn om het aantal kubieke meter van dat van het aantal tesa's af te leiden, daar, wanneer een tesa vier kubieke meter is, men het aantal tesa's alleen maar met vier hoeft te vermenigvuldigen, om het aantal kubieke meter te krijgen; want is het immers niet zo, dat 4 tesa's hout 16 kubieke meter zijn?

R. - Welzeker! Het is echt prettig om met u te praten over deze dingen.

L. - Het is alleen maar uw welwillendheid die u dat doet zeggen, want ik geloof werkelijk dat ik u door mijn bezoek heb lastig gevallen.

R. - Och wel neen, mijn waarde; want de overlast wordt een genoegen wanneer men met mensen te doen krijgt die zoveel nut trekken uit die weinige uitleg!

L. - Och, de zaak is zo duidelijk en helder, dat iedereen die een beetje gezond verstand bezit, alles moet begrijpen. Vertelt u me liever nog iets over een aangelegenheid waarmee ik enkele dagen geleden op een boerderij bij mij in de buurt te doen kreeg.

R. - Zegt u maar op.

L. - De pachter had het hooi verkocht aan een koopman en ze konden het niet eens worden, noch over de hoeveelheid noch over de prijs.

R. - Kunt u me zeggen hoeveel tesa's het waren? Ik zal u dan op schrift direct laten zien over hoeveel kubieke meter het ging en wat de prijs van elke kubieke meter moet zijn.

L. - Het ging in dit meningsverschil om precies 15 1/2 tesa aan 45 lire elk.

R. - Welnu, 15 tesa's en een halve, vermenigvuldigd met het verhoudingscijfer dat 5,04 is (hij maakt de berekening op de lei) leveren 75,60 kubieke meter op, dat zijn 75 kubieke meter en 60 kubieke centimeter. De 45 lires, vermenigvuldigd met het verhoudingscijfer dat 0,198 is levert 8,91 lire op. De prijs van iedere kubieke meter is 8,91 lire. Wanneer men de prijs van de kubieke meter, die 8,91 lire is, vermenigvuldigt met het aantal kubieke meter, dat 75,60 is, dan krijgen we de prijs van het verkochte hout. Maken we deze vermenigvuldiging, dan komt daar uit 673,59 lire, dat is 673 lire en 59 centiemen. Daar de verhoudingsgetallen slechts bij benadering genomen zijn, is ook de uiteindelijke waarde slechts bij benadering vast te stellen, maar het verschil is niet zo groot, dat het veel te betekenen heeft. Wil men de waarde nog nauwkeuriger bepalen, dan is het voldoende andere

verhoudingsgetallen te nemen; in dat geval echter wordt de berekening nogal lang. Uw buurlieden kunnen het dus heel gemakkelijk met elkaar eens worden, omdat het helemaal niet zo moeilijk is, die vergelijking tussen tesa's en kubieke meters plus hun onderscheiden prijzen te maken.

L. - Ja, heren als u vinden daar niets moeilijks aan, maar wij ongeletterden, die niet gewend zijn berekeningen op schrift te maken, slaan er dikwijls maar een slag door en meestal vergissen we ons. Maar ik weet zeker dat zij het niet met elkaar eens zullen worden. De een wil het aantal tesa's met vier vermenigvuldigen en het vierde deel van de prijs nemen; de ander wil het aantal tesa's met vijf vermenigvuldigen en een vijfde deel van de prijs nemen. Wie van beiden zou nu gelijk gehad hebben, wanneer zij de tesa's hooi konden omrekenen in kubieke meter met de prijs ervan?

R. - Om het heel nauwkeurig te zeggen, heeft noch de een noch de ander gelijk; maar degene die het vierde deel wilde nemen zou zich wel erg vergissen. U hebt gezien dat er wel een groot verschil bestaat tussen de tesa hout en de tesa hooi.

L. - 0, ja zeker, want de tesa hooi is 46 uncia's van de Piëmontese piede hoog, lang en breed en de tesa hout is weliswaar 40 uncia's hoog en lang, doch slechts 32 uncia's breed.

R. - Daarom juist is de tesa hout vier kubieke meter en de tesa hooi komt overeen met vijf kubieke meter met nog een klein overschot.

L. - Wilt u daarmee zeggen dat, wanneer ik de tesa's hooi met vijf vermenigvuldig ik de daarmee overeenkomende aantal kubieke meter verkrijg?

R. - Wanneer men de tesa's met vijf vermenigvuldigt krijgt men precies het aantal kubieke meter, met slechts een verschil van vier centiemen per tesa, zodat 15 tesa's 75 kubieke meter zouden vormen, plus ongeveer de helft van een kubieke meter. Maar deze regel geeft u toch wel de zekerheid van een zeer benaderende nauwkeurigheid.

L. - 0, laat de regel slechts bij benadering gelden, ik zal me er toch steeds van kunnen bedienen om een oordeel te kunnen vellen. En op die manier zou ik dus ook de prijzen kunnen berekenen?

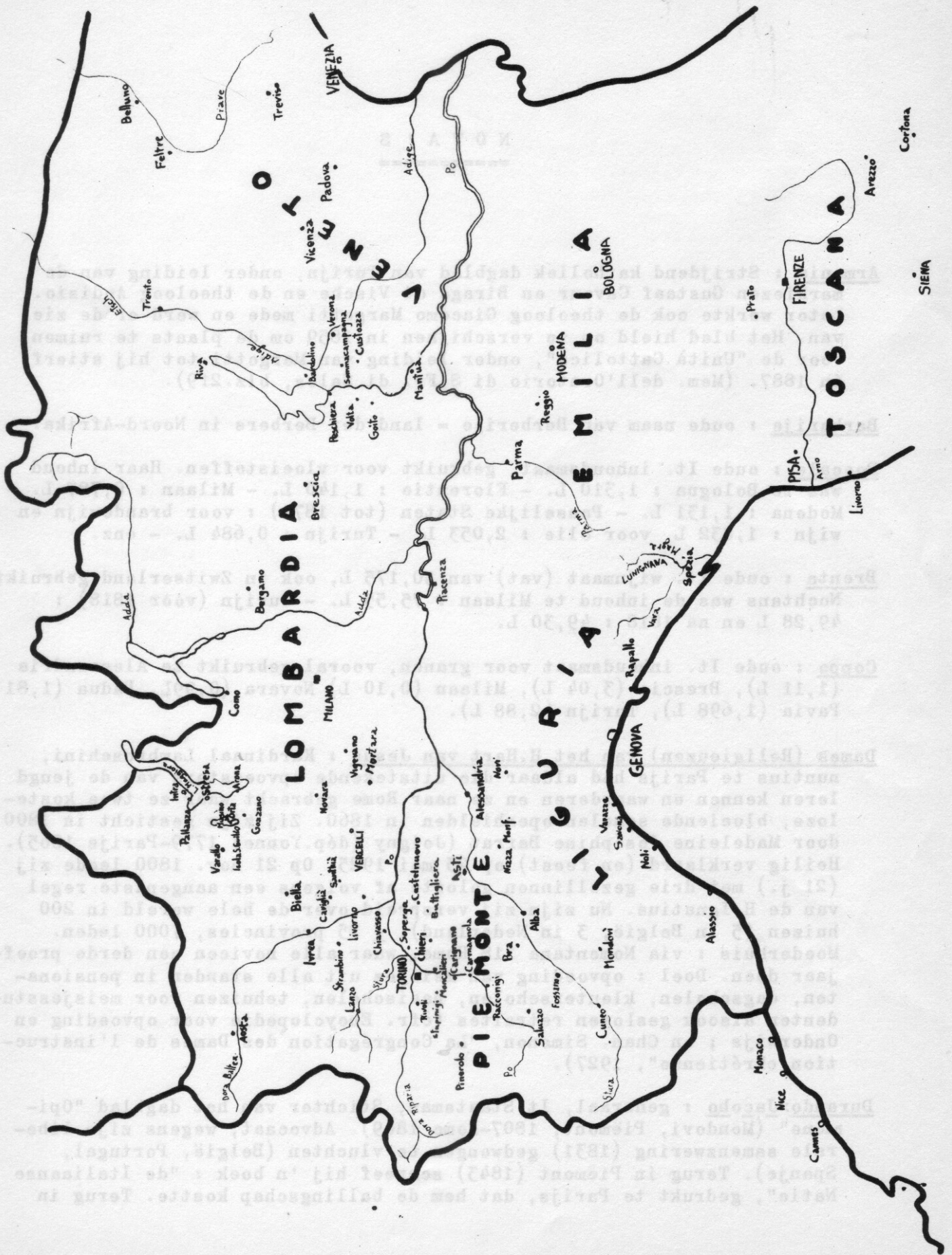
R. - Zeker, en de prijs van de tesa is gemakkelijker te herleiden tot de prijs van de kubieke meter dan u zou denken, omdat het verschil slechts twee duizendste is, zodat, gezien de kubieke meter slechts overeenkomt met 198 duizendste van de tesa, wij bijna een zo nauwkeurig mogelijke prijs verkrijgen, wanneer wij met 200 duizendste rekenen in plaats van met 198 duizendste.

L. - 0, juist, ik herinner me dat tweehonderd het vijfde deel van duizend is, zodat, wanneer ik het vijfde deel van de prijs van de tesa neem, ik de prijs van de kubieke meter vind. Is het zo niet?

R. - Wel zeker, en als we aannemen, dat de tesa 45 lire kost, zult u 9 lire als de prijs van de kubieke meter vinden.

L. - Wel, dat noem ik nog eens een vruchtbare dag. U kunt zich niet voorstellen hoe blij ik ben, dat ik dit vandaag allemaal geleerd heb. Ik ga nu naar huis en kan het ook aan mijn jongens vertellen, en ook nog aan anderen trouwens. Het zal een hele eer voor me betekenen dit allemaal te weten, terwijl de andere boeren er nog niet achter zijn. En ik zal zonder mankeren altijd aan uw welwillendheid blijven denken, om mij op die manier in de nieuwe maten in te werken. Ik weet werkelijk niet, hoe ik u moet bedanken voor de weldaad die u me vandaag bewezen hebt.

R. - Praat daar niet over. Wees er alleen maar beslist van overtuigd, dat ik me voldoende beloofd weet door het genoegen dat het mij doet, te zien dat u zo blij bent, en dat u op zo een schrandere manier dit alles in u hebt opgenomen.

N O T A ' S

Armonia: Strijdend katholiek dagblad van Turijn, onder leiding van de markiezen Gustaaf Cavour en Birago di Vische en de theoloog Audisio. Later werkte ook de theoloog Giacomo Margotti mede en werd er de ziel van. Het blad hield op te verschijnen in 1859 om de plaats te ruimen voor de "Unitá Cattolica", onder leiding van Margotti tot hij stierf in 1887. (Mem. dell'Oratorio di S. Fr. di Sales, blz 219).

Barbarije: oude naam van Berberije = land der Berbers in Noord-Afrika.

Boccale: oude It. inhoudsmaat, gebruikt voor vloeistoffen. Haar inhoud was te Bologna: 1,310 L. - Florentië: 1,140 L. - Milaan: 0,787 L. - Modena: 1,131 L. - Pauselijke Staten (tot 1871): voor brandewijn en wijn: 1,832 L. voor olie: 2,053 L. - Turijn: 0,684 L. - enz.

Brenta: oude I. wijnmaat (vat) van 50,175 L. ook in Zwitserland gebruikt. Nochtans was de inhoud te Milaan: 75,55 L. - Turijn (voór 1818): 49,28 L en na 1818: 49,30 L.

Coppo: oude It. inhoudsmaat voor granen, vooral gebruikt te Alessandria (1,11 L), Brescia (3,04 L), Milaan (0,10 L) Novara (0,99 L) Padua (1,81 L), Pavia (1,698 L), Turijn (2,88 L).

Dames (Religieuzen) van het H. Hart van Jezus : Kardinaal Lambruschini, nuntius te Parijs had aldaar die uitstekende opvoedsters van de jeugd leren kennen en waarden en ze naar Rome gebracht waar ze twee kosteloze, bloeiende scholen openhielden in 1860. Zij zijn gesticht in 1800 door Madeleine Joséphine Barrat (Joigny (dép. Yonne) 1779-Parijs 1865). Heilig verklaard (en feest) op 25 mei 1925. Op 21 nov. 1800 legde zij (21 j.) met drie gezellinnen gelofte af volgens een aangepaste regel van de H. Ignatiuss. Nu zijn zij verspreid over de hele wereld in 200 huizen (5 in België, 3 in Nederland), ca. 25 provincies, 7000 leden. Moederhuis: via Nomentana 118 Rome, waar alle novicen een derde proefjaar doen. Doel: opvoeding van meisjes uit alle standen in pensionaten, dagscholen, kleuterscholen, naaischolen, tehuizen voor meisjesstudenten alsook gesloten retraites (cfr. Encyclopedie voor opvoeding en Onderwijs; en Chan Simenon, "La Congrégation des Dames de l'instruction chrétienne", 1927).

Durando: Jacobo: generaal, It. Staatsman, Stichter van het dagblad "Opinione" (Mondovi, Piëmont, 1807-Rome 1869). Advocaat, wegens zijn liberale samenzwering (1831) gedwongen te vluchten (België, Portugal, Spanje). Terug in Piëmont (1843) schreef hij een boek: "de Italiaanse Natie", gedrukt te Parijs, dat hem de ballingschap kostte. Terug in

Piëmont (1847) werd hij het volgende jaar generaal benoemd, leidde de vrijwilligers van Lombardije naar Tyrool en hield er de Oostenrijkers tegen totdat de Piëmontezen Lombardije hadden ontruimd. Luitenant-generaal benoemd, nam hij als aide-de-camp van Carlo Alberto deel aan de slag van Novara (1849). In de volgende jaren steunde hij in de Kamers de politiek van Cavour, werd minister van Oorlog (1856). Gezant te Konstantinopel (1856-61), vervolgens senator in Turijn en werd door Ratazzi minister van buitenlandse zaken benoemd (1862). Na de zaak van Aspromonte, stelde hij een beroemde nota op over de Romeinse kwestie. Later zetelde hij weer in de Senaat tot aan zijn dood.

Zijn broer Giovanni: It. Generaal (Mondovi 1804-Florentië 1869). Luitenant in het regiment van Coni in 1830, werd hij ontslagen bij het ontdekken van een samenzwering. Werd lid van het liberale gouvernement in Portugal en later in Spanje. Terug in Rome (1842), belast met het organiseren van het kleine leger van Rome. In 1848 trok hij de Po over om Venetië te helpen tegen de Oostenrijkers, werd gedwongen zich terug te trekken in Vicenza en eervolle capitulatie te tekenen door Radetsky. Diende vervolgens de koning van Sardinië en vocht in 1849 te Mortara en te Novara en later in de Krim. In 1859 leidde hij de Piëmonteze soldaten in de slag van Solferino; werd daarna generaal benoemd en na 1860 werd hij senator.

Federico Alberto: preekte de eerste retraite voor jonge arbeiders, door Don Bosco in Italië ingericht in 1847. Hij stichtte het Instituut van de Zusters van Vincentius van de Onbevleete Ontvangenis, in de wandel Albertinessen. Zijn zaak van zaligverklaring werd in 1934 begonnen.

Gastini (Carlo): Karakteristieke figuur van het Oratorio sinds 1848. Boekbinder. Hij dacht het eerst aan een vereniging van de Oud-leerlingen (1870). Men noemde hem "il ministrello di D. Bosco". Op de familiefeesten ontbrak hij nooit om een tedere en zeer originele noot te brengen. Hij maakte verzen waarvan hij lachend zei dat hij ze afwoog per kubieke meter! Don Giraudi vertolkt de gedachte van allen die hem gekend hebben, als hij zegt: "allen die hem hoorden waren getroffen door zijn gedachten: hoe nieuwer ze waren hoe aangenamer men ze vond en hoe meer er werd toegejuicht". Dikwijls zong hij: 'Ik moet blijven leven zeventig jaar lang; ik weet het nu heel zeker, zo zei Paus Jan'. Inderdaad stierf hij op 28 januari, 70 j. en één dag (cfr. Mem. dell' Oratorio di S. Fr, di Sales, blz. 207-208).

Gaudenzi: kanunnik, aarts priester van de kathedraal van Vercelli; later bisschop van Vigevano. Had altijd een zeer hoge waardering voor Don Bosco die hij toonde in materiële en morele steun (Mem. dell'Oratorio di S. Fr. di Sales, blz. 222).

Gottschalk: Benedictijnermonnik (805? - 30,10. 868 of 869), als kind oblaat van het klooster te Fulda, ontvluchtte ca. 829 het klooster, doch werd door keizer Lodewijk de Vrome opnieuw, nu te Orbais, tot het kloosterleven gedwongen. Ontketende door zijn predestinatieleer een verbitterde strijd, o.a. met Hincmar, bisschop van Reims; werd in 848 te Mainz veroordeeld en verbannen naar het klooster Haut-Villiers bij Reims (Alg. Winkler Prins).

Ignorantelli: spotnaam van de Broeders van de Christelijke Scholen, omdat zij niet de priesterstudies deden (geen Latijn). Zij studeerden zoveel te meer hun geest van geloof en praktische zin voor opvoeding tot nut van de arme kinderen. (cfr: "Il coadjutore Salesiano" fasc. IV, 1962, blz. 5).

Index: Ziehier de tekst (uitgave van 1887) van de veroordeling van de werken van:

Giobetti Vincnzo (cfr. nota in deel II) "Il Gesuita moderno".
Decr. 30 Maii 1849. Opera omnia quocumque idiomate exarata.
decr. S.Off. 14 Jan. 1852.

Rosmini Serbati Antonii (cfr. nota in deel II) "Delle cinque piaghe della S. Chiesa. Trattato dedicato al clero cattolico ETIAM con appendice di due lettere sulla elezione de' vescovi e clero e popolo". Decr. 30 Maii 1849. - "La Costituzione secondo la giustizia sociale, con una appendice sulla unita d'Italia." Decr. 30 Maii 1849. Auctor se laudabiliter subjecit. (Dit was 1 juli 1855).

Instituut van de Liefde: d.w.z. de Congregatie van de Rosminianen (cfr. nota in deel II: woord Rosmini).

Libbra: pond, is tot heden, gebruikt in vele streken als gewicht op de markt. In Italië, voor het invoeren van het decimaal stelsel (1850), verschilde zijn gewicht merkkelijk van de ene provincie, ja zelfs van de ene stad tot de andere. Ziehier enige voorbeelden:

368,88 gram: Asti, Biella, Cuneo, prov., Ivrea, Pinerolo, Susa, Turijn, Vercelli.

339,50 gram: Arezzo stad, Florentië prov., Grosseto, Livorno, Lucca, Pisa en Siëna

339,07 gram: Ancona, Foligno, Macerata en Rome provincie.

317,36 gram: Sicilië provincie.

In Argentinië, Bolivia, Chili, Columbia, Cuba, Ecuador, Guatemala, Mexico, Peru, Spanje, en Venezuela: 460 gram. In België, Frankrijk, Duitsland, Nederland, Zwitserland: 500 gram. In Portugal, Brazilië:

344,196 gram. In Costa Rica, S.Domingo, Honduras, Paraguay, Groot-Brittanië: 453,59 gram. In Estland, Letland en Rusland: 409,512 gram. In Polen: 405,50 gram. Griekenland: 477,05 gram. Zweden: 425,07 gram. enz.

Mendicità istruita: Armenzorg. Dit koninklijke werk, gesticht door de priester Garessio en de Oratoriaanse Broeder Fontana in 1743, en wettelijk goedgekeurd in 1776 door Vittorio Amedeo III, had als doel onderricht te geven aan arme jongens en meisjes, alsook de dotatie van arme meisjes. De Broeders van de Christelijke Scholen, naar Turijn geroepen in 1824 door Carlo Felice, namen er de directie van. (P.Carrera, "Cenni sulla P.Opera della M.I.", Turijn, Bona 1878. Zie Mem, dell' Oratorio di S. Fr. di Sales, blz, 186).

Metriek Stelsel: opgelegd door de Code van Napoleon, vond langzaam algemene ingang. In Piëmont waren oneindig veel maten in voege. Een koninklijk besluit van 11 september 1845, schafte de oude maten af, en voerde het decimaal metriek stelsel in de scholen in met ver-

plichting vanaf 1 jan. 1850. Don Bosco schreef onmiddellijk zijn verhandeling (Tu-rijn, Paravia, 1846) die veel bijval genoot. In 1849 schreef hij een blijspel (acht samenspraken naar het vorige boekje opgesteld) in drie bedrijven: "Het tiendelig metriek stelsel". Aporti en andere personaliteiten woonden de opvoering bij en getuigden dat er geen beter middel was om het volk al lachend het nieuwe stelsel te leren. (cfr. "Mem. dell' Oratorio di S. Fr. di Sales", blz 187).

Oblaten van Maria : gesticht door de pr. Pio Brunone Lanteri (die ook het Convict te Turijn oprichtte - Cfr. hierover nota in het deel II). Zij hadden de zorg over het heiligdom van de Consolata tot 1857, toen ze door het Gouvernement werden verjaagd omdat ze zeer gehecht waren aan de H. Stoel (cfr. "Mem. dell' Oratorio di S. Fr. di Sales", blz. 121 en 200).

Oncia: ons, werd als maat van gewicht in vele landen gebruikt vóór het invoeren van het decimaal stelsel. Had verschillende waarden van ca. 30 g. In Duitsland: 30 g, Frankrijk: 30,59 g, Spanje (+ Spaanse gebieden): 28,75 g, Portugal: 28,688 g, Zwitserland: 31,25 (ook in Nederland het ons; nu echter is het ons een hectogram). In Italië: Bologna: 30 g, Florentië: 28,20 g, Milaan: 27,17 g, Napels: 26,75 g, Rome: 28,25 g, Turijn: 30,75 g, Venetië: 39,75 g, (uncia grosso) en 25 g (uncia sottile).

Opinione: antiklerikaal dagblad, gesticht door Giacomo Durando, broer van generaal Giovanni Durando. Verwoede liberalen schreven er de artikels in (cfr. "Mem dell' Oratorio di S. Fr. di Sales," blz. 219).

Piede : voet, was en is buiten het decimaal stelsel als lengtemaat algemeen in gebruik. In Italië had de voet de volgende afmetingen:

0,292 m: Cuneo prov. (p.legale), Biella prov.
0,335 m: Acqui (p.manuale), Fermo (p.da legname), Macerata.
0,340 m: Udine prov.portogruaro (p.de fabbrica e da terra),
Verona (p.censuario).
0,342 m: Asti (p.manuale), Cuneo prov., Biella, Vercelli, Turijn prov.
0,347 m: Belluno (p.da fabbrica e da terra), Udine prov.vincenza,
Chioggia, Feltre (p.da fabbrica), Rovigo, Treviso...
0,348 m: Pesaro (p. da fabbrica)
0,353 m: Urbino
0,357 m: Vicenza
0,384 m: Rovigo (p.Agrimensorio)
0,403 m: Ferrara (p. agrimensorio), Commacchio, Massa.
0,446 m: Como prov. (poliprando), Milaan prov.
0,471 m: Pavia
0,476 m: Voghera
0,514 m: Asti (p. liprando), Cuneo,prov., Vercelli, Turijn.
In de andere landen ook had de voet verschillende waarden: in Duitsland van 0,25 m tot 0,34 m; in Oostenrijk: 0,316 m: in België: van 0,274 m tot 0,277 m; in Denemarken: 0,314 m; in Nederland: 0,283 m; in Engeland: 0,304 m.

Pinta: pint, oude inhoudsmaat voor vloeistoffen, in Italië en Frankrijk gebruikt vóór het Metriek stelsel werd ingevoerd met de volgende waarden: in Noord-Italië: 1,31 L tot 1,51 L. In Frankrijk: 0,93 L maar in de groothandel: 0,95 L. In Engeland was de pint gelijk aan 0,568 L.

Quartino of quarto: wanneer het geld, wegens de waarde van het zilver in waarde verminderde en er al een grosso of soldo bestond van de Lire, deed de nood zich voelen van tussenwaarden, dwz. kleinere waarden, om de gewone kleine uitgaven te betalen en men maakte dan een geldwaarde van 3 denari onder de naam van quarto: 1/4 saldo of denaro grosso (12 denari). Later werd de vorm ervan verkleind (quartino).

Quintale: kwintaal, nu gewicht van 100 kg of centenaar. Vóór het metriek stelsel had het verschillende waarden: in Frankrijk, Italië: 48,951 kg in Spanje: 46,014 kg (klein kwintaal) en 69,021 kg (groot kwintaal), in Portugal en Brazilië: 58,75 kg.

Raso: oude lengtemaat in enkele steden van Piëmont gebruikt; had de lengte van 0,60 m.

Rostagno: (Giovanni Battista) s.j. (Turijn 13 juni 1816-Chieri 9 mei 1883). Hij trad bij de Jezuïeten binnen op 9 okt. 1832, begon theologie in 1844, werd priester gewijd in 1848 en doceerde daarna theologie, kerkelijk recht, mathesis, fysica en zang in het college van Leuven in de Minderbroedersstr. (Op het Secretariaat van de Universiteit van Leuven komt hij niet voor op de lijst van de professoren, zoals M.B. vol. 3 p. 471 en 13, p. 253 zouden doen geloven). Hij schreef een boekje over mathesis. In 1863 was hij professor aan het College te Novara. Don Bosco ging hem raadplegen in moeilijkheden betreffende het kerkelijke recht.

Rubbio of Rubbo: Oude It. korenmaat: 260,64 L te Ancona, Ascoli prov., Macerata; 314,88 L te Terni; 282,96 L (voor graan) en 336,01 L (voor groenten) te Perugia; 316,69 L te Foligno, 294,46 L te Orvieto, Rieti Spoleto en Rome prov.

Sacco: oude inhoudsmaat voor granen, gebruikt in Italië vóór het decimaal stelsel ingevoerd werd. Had verschillende waarden: in Arezzo, Florentië, Livorno, Grosseto, Lucca, Pisa en Siëna: 73,08 L; Tortona: 132 L; Cremona: 106,93 L; Forli: 187,63 L; Modena: 126,50 L; Pavia: 122,26 L; Reggio (Emilia): 114,60 L; Aosta: 134,40 L; Trevisi, Venezia: 86,81 L.

Tannucci: (Bernardo), Markies, It.Staatsman (Toscana 1688, Napels 29 april 1783) van arme ouders, studeerde recht te Pisa, goed spreker, vriend van Don Carlos, zoon van Philips V, die Toscana doortrok om het koninkrijk Napels aan te vallen en er koning te worden (1734). Deze prins ontbood hem naar Napels en gaf hem zeer belangrijke posten. Streed tegen het gezag in Rome, de voorrechten van de adel; verminderde de taak van de Romeinse Kanselarij, alsook de macht van de bisschoppen en kloosters. Zijn nieuw wetboek bleef onbekend. Vele geleerden en kunstenaars boden hem hun diensten aan; begint ontgravingen van Pompeji en Herculanium, verzette zich tegen de instelling

van de Inquisitie. Don Carlos werd 6-10-1759 koning van Spanje (Karel III) en liet Napels aan Ferdinand IV (9 j. oud). Tannucci werd president: men zegt dat hij de opleiding van Ferdinand verwaarloosde om hem ook als meerderjarige verre te houden van regeringszaken. Tannucci bewerkte de verbanning der Jezuiëten uit het Rijk (1767). Geëxcommuniceerd door Clemens XIII, bezette hij met zijn troepen Benevento en Pontecorvo (1769-1773) totdat Clemens XIV de Jezuiëten opgeheven had. Beperkte de rechten van de P. Nuntius, benoemde in 1775 de Aartsbisschop van Napels en verplichtte Paus Pius VI de Bisschop van Cosenza te benoemen (institutie) om een scheuring te voorkomen. Was tegen Oostenrijk gekant en viel zo in ongenade bij Ferdinand die met een Oostenrijkse prinses getrouwd was, werd van het Hof weggezonden (okt. 1776) en door Markies Sambucca opgevolgd.

Tavola : oude vlaktemaat, gebruikt in Piëmont voór het invoeren van het decimaal stelsel. In vierkante meter uitgedrukt was de tavola: 38,1039; nochtans in Alessandria, Casale Monferrato: 32,7497; in Acqui: 36,1441; in Tortona: 27,4995 ; honderd tavola vormden één giornata (cfr. nota op het einde van deel I: woord Dagroede).

Tesa: oude vlaktemaat, gebruikt in Italië en Frankrijk voor het metrieke stelsel in voege kwam. Ze verschilde van streek tot streek in waarde: in Frankrijk (toise) = 6 parijsse voeten of 1,949 m. Maar van 1812 tot 1840 samen gebruikt met het decimaal stelsel had ze de waarde van 2 m. In Piëmont was ze 1,714 m lang; in Acqui en Casale (tesa monferrata): 1,1675 m.

Trabucco: oude lengtemaat, vlaktemaat (tr. quadrato) en inhoudsmaat (tracubo), gebruikt in Italië voor het decimaal stelsel ingevoerd werd. In Asti, Cuneo, Biella, Vercelli, Turijn, Ivrea, Pinerolo en Susa werd de tr. piëmontese gebruikt met de volgende waarden: 3,086 m lengte, 9,5259 vierkante meter en 29,401 kubieke meter, maar de tr. da muro was 4,083 kubieke meter.

In Como, Lecco, Varese, Milaan, Lodi, Monza en Pallanza was de tr. milanese gebruikt van 2,611 m lengte. In de prov. Cagliari en in Sassari had men de tr. van 3,148 m lengte, 9,911 vierkante meter en 5,200 kubieke meter. In de andere provincies Lomellina en Voghera werd meestal de tr. Piëmontese, in de prov. Pavia, Novara en Cremona veelal de tr. Milanese gebruikt.

Un Caporale di Napoleone: blijspel opgesteld en opgevoerd door een helper van Don Bosco, de theoloog Giacinto Carpano (cfr. Mem. dell' Oratorio di S. Fr. di Sales, blz. 198).

Valfré: (Sebastiano) Gelukzalige. Oratoriaan, apostel van Turijn (Verduno, Alba, 9 maart 1629, Turijn 30 jan. 1710). Zoon van arme familie, studeerde te Alba, Bra, Turijn. Trad er binnen bij de Oratorianen (26 mei 1651), in 1649 daar gesticht. Priester gewijd (24 febr. 1652) door de bisschop v. Alba, prefect (1653-1671), Algemeen Overste van zijn Congregatie (1671-1710), deed hij ze bloeien. In 1689 weigerde hij uit nederigheid aartsbisschop te worden van Turijn. Onvermoeid volgeling van F. Neri als biechtvader, zielenleider (ook van Hertog Vittorio Amedeo II), helper van de noodlijdenden in

gevangenissen, hospitalen, krotwoningen; bewerkte vele bekeringen, verzorgde oorlogsgewonden (1690-96) en vooral bij de belegering van Turijn (1703-1706). Hij spoorde Amedeo II aan O.-L.-Vrouw een kerk op te richten (Basiliek van de Soperga). Zijn geschriften liggen grotendeels nog onuitgegeven in het archief van de Oratorianen te Turijn in 21 volumens. Hij werd zaligverklaard (31 aug. 1834) door Greg. XVI. Zijn lichaam rust in de kerk van Ph. Neri te Turijn. Feest op 30 januari.

Waldenzen: ketterse puriteinse sekte in Frankrijk (12de eeuw) gesticht door Petrus Waldus van Lyon.

N.B. Voortaan citeren we de Italiaanse M.B. met Arabische cijfers, de Nederlandse M.B. met Romeinse cijfers.

I N H O U D S T A F E L

Bladzijde

Eerste Hoofdstuk:	
De Italianen verlangen voor hun vaderland onafhankelijkheid van het buitenland - De Liberalen - Sluwe activiteit van de internationale sekten.	1
Tweede Hoofdstuk:	
Geest van vroomheid en Il Giovane Provveduto.	5
Derde Hoofdstuk:	
Armoede en versterving - De Derde Orde van de Heilige Franciscus - Proef met zondags- en avondscolen - Bezoeken en prijzen - Duivelse verwoestingen - Geheimzinnige samenspraak - De prijs van een kelk - Droom: Een rozenprieel.	16
Vierde Hoofdstuk:	
Don Bosco op stap door Turijn op zoek naar jongens en zijn pogingen om hen uit te nodigen voor het zondagsratorio - Te midden der kwajongens op het Emanuele Filibertoplein - Gedenkwaardige taferelen en vermaningen van Don Bosco tot het volk - Zijn terugkeer in het huis Pinardi.	25
Vijfde Hoofdstuk:	
Waarin hetzelfde thema verder wordt behandeld - Don Bosco in cafés en herbergen en bij de kappers.	34
Zesde Hoofdstuk:	
Don Bosco als predikant - Zijn voorbereiding van de preken en hoe hij te werk ging als hij voor de vuist moest spreken - Een voortdurende preek - Moeilijkheden op reis - Het goede voorbeeld en de ijver in de geestelijke zending onder het volk - De oogstmis, de genegenheid en eerbied van de menig te - Verschillende preken in Quassolo, Ivrea, Strambino, Villafalletto en Lagnasco - Lofrede van een nieuwe soort in een kloosterkerk	39
Zevende Hoofdstuk:	
Don Bosco en het Sacrament der Biecht - De aanhoudende toeloop der gelovigen - Ieder woord van Don Bosco is een opwekking om de ziel te redden door middel van de Biecht - Zijn bewonderenswaardige vrijmoedigheid in Porta Nuova, in Piazza Castello, op de wapenplaats en overal elders, om de zondaren terug te brengen tot God - De huurders van de loods Visca - Rijke zielenoogst onder de voerlieden.	47

Achtste Hoofdstuk:

Don Bosco bestudeert en schrijft het Reglement van het Oratorio van de Heilige Franciscus van Sales voor de externen - Het doel van dit Oratorio - Voorwaarden voor het aannemen van de jongens.

57

Negende Hoofdstuk:

Het Reglement van het Patronaat kondigt de Sociëteit van de Heilige Franciscus van Sales aan - Verschillen-de ambten der medehelpers van Don Bosco in het bijstaan van de externe leerlingen - Nauwgezetheid van de jongens aan wie lagere ambten zijn toevertrouwd - Moeilijkheden bij het verkrijgen van priesters voor de leiding - Vergelijking tussen de eerste geschreven Regels en hun uiteindelijke uitgave - Opdrachten aan de bedienaars van het Oratorio.

61

Tiende Hoofdstuk:

Zondagmorgen in het Oratorio - Het gedrag van de jongens in de kerk - De Heilige Mis en de Communie - Lesrepetities - Zorgen van Don Bosco - Beminnelijkheid en liefde - Heilige toorn niet in tegenspraak met zachtmoedigheid.

71

Elfde Hoofdstuk:

Het zondagsoratorio na de middag - De terugkeer van de jongens - De eerste recreatie - De catechismus en de heilige diensten - Compelle intrare - De tweede recreatie en de gedragsvoorschriften voor de jongens - Don Bosco, de ziel bij het spel - Oplossing van problemen - Heilzame raadgevingen en toegezegde beloningen - Het vertrek 's avonds - Vermoeidheid van Don Bosco - Wonderbaarlijke gedragsverandering - De hoop der maatschappij.

77

Twaalfde Hoofdstuk:

De voornaamste plechtigheden in het Oratorio - De aflaten - Toebereidselen - De vreugde op zulke dagen - Buitengewone ontspanning en schouwspelen - Goochekunstjes - Het rad van avontuur - Verlotingen.

89

Dertiende Hoofdstuk:

De zang bij de kerkelijke plechtigheden - De eerste muziekinstrumenten - Nieuwe scholen, nieuwe methoden en nieuwe composities - Het geduld van Don Bosco - De zangers van de Consolata en Maestro Bodoira - De Gregoriaanse zang.

94

Veertiende Hoofdstuk:

Don Bosco en het biechten van de jongens - Zijn geduld en ijver jegens de allerkleinsten - Briefwisseling, blijde gebeurtenissen en ontroerende voorvallen - Zonder menselijk opzicht - Vertrouwen in Don Bosco - Reglement voor het biechten en communiceren.

99

Vijftiende Hoofdstuk:

De weekdagen - Het gedrag van de jongens buiten het Oratorio - Bezoek aan de werkplaatsen - Het goede hart van een jongen en de glasruit - Een vechtpartij uit genegenheid voor Don Bosco - De schoorsteenvegers - De smeekbeden tot de grote heren om steun voor de armen van de stad - De studenten in Valdocco op donderdag - Conferenties voor de functionarissen in het Oratorio - De terugkeer van Don Bosco in Turijn na een preek - Zijn ontmoeting met de jongens op het Emanuele Filibertoplein

107

Zestiende Hoofdstuk:

Carnaval in het Oratorio - De catechismus gedurende de Vasten - De ijver van Don Bosco bij het zoeken van jongens voor de catechismuslessen - Onaangename en grappige ontmoetingen - Halfvasten.

116

Zeventiende Hoofdstuk:

Het Oratorio, leerschool voor eerbied - Nieuwe klachten vanwege de pastoors - Het catechismusexamen - De toelating tot de eerste Heilige Communie - Een brief van de Aartsbisschop en de nieuwe parochie van verlaten kinderen? - Het aanbrengen van een kruisweg in Valdocco - Pasen - Prijzen en verlotingen - Steeds meer nieuwe jongens naar de catechismus.

122

Achttiende Hoofdstuk:

De noodzakelijkheid van een tehuis - Een kring van bengels - Vergeefse poging - De eerste jonge gasten - De eerste korte toespraak voor het naar bed gaan - Het eerste bed en de eerste slaapzaal - Een nederig en onzeker begin en de zegen van God - Het geschrei van een wees.

130

Negentiende Hoofdstuk:

De Compagnie van de Heilige Aloysius - De regels ervan - De eerste aanneming van leden - Enkele leerlingen van de Jezuiten - De eerste geestelijke oefeningen in het Oratorio - De theoloog Federico Alberto - Verheugende bekeeringen - Gevolgen van deze oefeningen.

138

Twintigste Hoofdstuk:

De zes zondagen van de H. Aloysius - Aankondiging van het eerste bezoek van Monseigneur Frasoni - De voorbereidse-
len - Het feest van de Heilige Aloysius en de kerkelijke
plechtigheden - Het Vormsel - Het toneel - Woorden van de
Aartsbisschop - De processie - Het einde van het feest -
Ereleden - Hoe Don Bosco de jongens voorbereidde op het
ontvangen van het Heilig Vormsel - Zijn devotie tot de
Heilige Geest.

146

Eenentwintigste Hoofdstuk:

Wat een zuster van de goede Herder zag, en een voorspelling
van Don Bosco - De moderne Jezuiet van Vincenzo Gioberti -
Pius IX staat zijn volk verschillende politieke hervormin-
gen toe en de pogingen der sektariërs om ze te verkrijgen -
De bijval die Pius IX ondervindt beoordeeld door Mgr. Fran-
soni en door Don Bosco - Roept Leve de Paus en niet Leve
Pius IX - Plakkaten in het Oratorio die herinneren aan de
waardigheid van de Plaatsvervanger van Jezus Christus - Arg-
listige bijval voor de seculiere geestelijkheid - Onrecht-
vaardige beschuldigingen tegen de Bisschop van Asti.

154

Tweeëntwintigste Hoofdstuk:

Voornemens van Don Bosco tijdens de geestelijke oefeningen
in Sint-Ignatius - Karel Albert bedreigt Oostenrijk - Don
Bosco en het Instituut van de Liefde - Edelmoedige gastvrij-
heid - Reis naar Stresa - Ver weg zijnde weet Don Bosco wat
er in het Oratorio gebeurt - Halte van de jongens in Mon-
cucco op de wandeling naar de Becchi - De eerste student in
het Oratorio - De eerste priesters die een kamer bewonen
bij Don Bosco - Dames en heren die de zorg op zich nemen
voor ex- en interne jongens - De doctoren.

160

Drieëntwintigste Hoofdstuk:

De jonge Jood uit Amsterdam - Zijn ontmoeting met Don Bosco
in het ziekenhuis - Zijn geschiedenis - Een zuster van hem
wordt katholiek - Zijn godsdienstige twijfels - De oorzaak
van zijn ziekte - Onderhoud met Don Bosco - Kuiperijen van
de Joden om zijn bekering te verhinderen - Zijn doopsel en
edel afsterven

168

Vierentwintigste Hoofdstuk:

Noodzaak van een tweede zondagsoratorio - Overeenkomst tus-
sen twee vrienden - Een voorstel van Monseigneur Frasoni -
De kapitein op zoek naar een strategische positie - Een
bliksemslag - De bijen en de aankondiging van het nieuwe
Oratorio - Bezoeken - Het kalmeren der woedende wasvrouwen.

173

Vijfentwintigste Hoofdstuk:

Aftreden van minister La Margherita - Verzoek aan de koning voor de emancipatie van de Waldenzen en de Joden - Afkondiging van de eerste burgerlijke hervormingen - Vrijheid van drukpers - Geestdriftige volksbetogingen - Waarschuwingen van de Aartsbisschop aan de geestelijkheid en de gelovigen - Hoewel uitgenodigd neemt Don Bosco niet deel aan de betogingen - Maandelijkse processies ter ere van de H. Aloysius, en de liefde tot de Kerk, levendig gehouden onder de jongens - Don Bosco bij Mgr. Fransoni - De seminaristen. 178

Zesentwintigste Hoofdstuk:

Door de Aartsbisschop verleende bevoegdheden aan het Oratorio van de Heilige Aloysius - Uitnodiging - Gelukkige voorspelling - Opening - De eerste preek - De gift van de moeder - Rechtzetting van een datum - De eerste directeur - Beledigingen en steenworpen. 184

Zevenentwintigste Hoofdstuk:

Het jaar 1848 - Voortdurende standvastigheid van Mgr. Fransoni - Karel Albert belooft de grondwet - Emancipatie der Waldenzen - Don Bosco weigert deel te nemen aan politieke betogingen - Hij wordt voor de gemeenteraad geroepen. 189

Achtentwintigste Hoofdstuk:

De verdrijving der Jezùieten - Vijandige demonstraties tegen het Convitto Ecclesiastico, tegen het Refugium en tegen de Aartsbisschop - De sluiting van het seminarie - Boosaardige schrijvers - Aanbevelingen - Laaghartige aanslag op Don Bosco. 194

Negenentwintigste Hoofdstuk:

De grondwet - De vrijheden van de Joden - De tweede druk van de Kerkgeschiedenis - Voorzichtigheid bij het weerleggen van de protestanten en andere vijanden van de Kerk - Een verstandige waarschuwing - Silvio Pellico en het woordenboek. 199

Dertigste Hoofdstuk:

Begin van de oorlog voor de Italiaanse onafhankelijkheid - Beledigingen aan het adres van de Aartsbisschop van Turijn en zijn vertrek naar Zwitserland - Gevaarlijke gistingen - Het invoeren van de Kruisweg - Muziek en wandelingen - Plechtigheden in de Consolatakerk - Kerkbezoeken op Witte Donderdag - De voetwassing - Het gesprek. 207

Eenendertigste Hoofdstuk:

De sprookjestijd van het Oratorio - De Cocche - Beledigingen van de gendarmerie - De veldslagen met stenen - Preventieve maatregelen - Don Bosco midden in een troep woeste jongens - Een jongen gedood - Belediging van God tot iedere prijs voorkomen - De zichtbare bescherming des Heren - Energie, beminnelijkheid en geheimzinnig gezag - Rustige catechismusles na een ruw gevecht - Enkele leiders van de Cocche in het Oratorio opgenomen - De onafhankelijkheidsoorlog in mei. 210

Tweeëndertigste Hoofdstuk:

Nieuwe jongens opgenomen - De boom des levens voor de twee- de maal toevluchtsoord voor een kind - De kleine kapper - Weggejaagd uit het ouderlijke huis - De eerste beschermheiligen van de slaapzalen. 220

Drieëndertigste Hoofdstuk:

Levenswijze van de eerste beschermelingen - Romantische eetzaal - De lepel in de zak - Het brood, en de stuiver om het te kopen - Het avondgesprekje - De oefening voor een goede dood - Bezoek aan de werkplaatsen - Beloning bij algemene stemming - De klassen en de beroepen - De geestige kok - De aangenomen vader - De jongens na het middagmaal en het avondmaal van Don Bosco - Het eerste woord over Patagonië. 227

Vierendertigste Hoofdstuk:

Margherita Bosco en de interne jongens van het Oratorio - De geest van offer, liefde en voorzichtigheid - Waakzaamheid en verwijten - Hartelijke lofprijzingen - Barmhartigheid tegenover de schuldigen - De spreekwoorden - Moederlijke en christelijke liefde - De orde in het Oratorio bij afwezigheid van Don Bosco - Geest van gebed. 237

Vijfendertigste Hoofdstuk:

De christen, geleid volgens de geest van de H. Vincentius a Paolo - De onfeilbaarheid van de Paus - Don Bosco navolger van de H. Vincentius - De deugd van zachtmoedigheid - Vergelijking tussen het leven van Don Bosco en dat van de H. Vincentius - Een gift aan het Piccola Casa van de goddelijke Voorzienigheid - Middelen voor het drukken van dit boek. 246

Zesendertigste Hoofdstuk:

De onafhankelijkheidsoorlog - Boosaardige schrijvers - Het gezonde verstand van een boer - Beledigingen van de priesters - Don Bosco te midden van de boeven - Zijn voorzichtigheid en naastenliefde in het verdragen van beledigingen en zijn goedheid tegenover wie hem krenken - Slungels aangespoord tot de biecht - Een onverwachte verdediger. 252

Zevenendertigste Hoofdstuk:

De Waldenzen - Bittere vruchten - De zestien stuiver en het boek van De Sancties - Het sein voor de strijd - De woordenwisseling - Steenworpen - Twee pistoolschoten - De meester van het terrein - Het feest van de H. Aloysius - De twee gebroeders Cavour in de processie - Het dagblad Armonia - Geheimzinnige klappen. 260

Achtendertigste Hoofdstuk:

De jongens op politieke betogingen - Het zaad der verdeeldheid - Stuitende incidenten - Een afgewezen uitnodiging - Nieuwe taken - Tweede reeks van de geestelijke oefeningen - Ik heb mijn zonden verloren - Tegenspoed van de Piëmontese troepen. 267

Negenendertigste Hoofdstuk:

Don Bosco en Vincenzo Gioberti - Gevaarlijke koers van Karel Albert in Milaan - Gebeden voor de koning - Het Piëmontese leger keert in Piëmont terug - De emigranten - Beledigingen aan het adres van de Aartsbisschop van Vercelli - Gevaarlijke praatjes over Don Bosco - Aca- demie en Prijsuitreiking - Brief van Karel Albert aan Pius IX - De koning te Turijn. 275

Veertigste Hoofdstuk:

Terugkeer in het te kwader ure verlaten Oratorio - Herstel en viering van de vrede - Nieuwe keuze van jonge medewerkers - Edelmoedige studenten - De eerste seminarist in het Oratorio - Militaire manoeuvres - De tuin van moeder - Het geestelijke brood bij de stoffelijke maaltijd - Verwondering over een generale communie. 283

Eenenveertigste Hoofdstuk:

De Rozenkranskapel in de Becchi - Liefde van Moeder Margherita voor haar kleinkind - Nieuwe schoolwetten en wijze maatregelen van Don Bosco - School in het Oratorio voor oudere jongens - Ontwerp van een band tussen de verschillende Oratorio in de stad - Don Cocchis en het Oratorio van Vanchiglia - Don Bosco wil onafhankelijk zijn - Zekerheid van een bloeiende toekomst. 290

Tweeënveertigste Hoofdstuk:

Aankoop van het huis Moretta - Vlucht van Pius IX uit Rome - Dreigementen van de Opinione tegen de Bisschoppen - Dood van de theoloog Guala - Het Ministerie Gioberti - Weder- verkoop van het huis Moretta. 298

Drieënveertigste hoofdstuk:

Moraallessen in het Oratorio - Aanmoediging van de Aartsbisschop - Vooraanstaande priesters die naar Don Bosco komen luisteren - Raadgevingen voor het biechten van de jongens - Enkele richtlijnen voor de preek - Sluiting van het Convitto Ecclesiastico en uitsluiting van de externen - Vergaderingen van theologen - Blijvende liefde van Don Bosco voor de gewijde wetenschappen.

303

Vierenveertigste Hoofdstuk:

Een groet uit Lissabon en herinnering aan het Oratorio van Turijn - Dood van Antonio Bosco - Slechte boeken en onzedelijke toneelstukken - Ernstige beledigingen van de geestelijkheid en van Don Bosco - Goddeloze dagbladen en protesten van de Bisschoppen - Bevoorrechtting van de sektarische dagbladen boven de katholieke - Don Bosco geeft het tijdschrift uit: "De Jeugd vriend" - Zijn doel en de verkregen resultaten - Zijn rondschrjven voor het verkrijgen van subsidies voor deze uitgave - Oorzaken van zijn terugtrekking uit het journalistieke kamp - Nare financiële consequenties - De afkeer van Don Bosco om zich met politiek bezig te houden - Zijn middel om de katholieke bladen te verspreiden - De mening van Don Bosco over het lezen van dagbladen.

308

Vijfenveertigste Hoofdstuk:

Oorzaak van Don Bosco's aanzien onder de jongens - Het verloren en teruggekregen gezicht - Een zegening die van kiespijn geneest - De honger van een heel gezin gestild met vier stuiver - Don Bosco leest in de harten en ziet dingen op afstand gebeuren - Een kreupele vrouw plotseling genezen - Van de dood naar het leven en naar het paradijs - Getuigenissen - Nederigheid van Don Bosco - Oordeel van Pater Giuseppe Franco en van de Aartsbisschop van Sevilla - Woorden van Mgr. Cagliero.

319

Zesenveertigste Hoofdstuk:

Voorbereidingen voor een nieuwe oorlog - De Sint-Pieterspenning - Vertrek van de koning met het leger - De bijdrage der jonge arbeiders - Toespraak van een jongen - Hymne aan Pius IX - Woorden van Markies Cavour.

328

Zevenenveertigste Hoofdstuk:

De slag van Novara - Troonsafstand van Carlo Alberto - De revolutie te Genua - Parma, Modena, Toscane en Sicilië onderworpen aan de oude vorsten - Oorzaak van de rust die er in 1849 in het Oratorio heerst - Het huurcontract van het huis te Valdocco met Pinardi hernieuwd - De goddelijke Voorzienigheid helpt bij het betalen van de huur - Anarchie in de Pauselijke Staten; enkele Mogendheden doen hun best om een einde te maken aan de wanordelijkheden; de Fransen voor de poorten van Rome - De gevoelens van de Paus bij de ont-

vangst van de gift der jongens van Valdocco - Een brief van de Apostolische Nuntius - Een gift van de jongens uit het Oratorio van de H. Aloysius - Boeken van Gioberti en Rosmini op de Index geplaatst - Don Bosco probeert Gioberti te doen buigen voor de beslissing van de Kerk - Onderwerping van Rosmini en een brief van Don Bosco aan Don Fradelizio. 335

Achtenveertigste Hoofdstuk:

Bezoek van de bisschoppen aan het Oratorio en feestelijke ontvangst - De naamdag van Don Bosco en twee zilveren harten - In Sint-Ignatius boven Lanzo - Twee retraites voor de jongens op de heuvels van Moncalieri - De bevrijding van Rome - De dood van Carlo Alberto - Enkele beslissingen van de sub-Alpijnse prelaten in Villanovetta - Goede resultaten van de voorzichtigheid en liefde van Don Bosco. 346

Negenenveertigste Hoofdstuk:

Don Bosco besluit een begin te maken met de Congregatie van de H. Franciscus van Sales - Moeilijke tijden voor het wekken van roepingen - Keuze van vier volksjongens uit het Oratorio - Don Bosco begint hun onderricht te geven in de Italiaanse en Latijnse spraakkunst: snelle vorderingen. De lessen voortgezet in de Becchi - Twee brieven van Don Bosco uit Morialdo aan Don Borel - Verzoekschriften aan de regering voor het terugroepen van de Aartsbisschop naar Turijn - Een moordenaar bekeerd en gebiecht. 355

Vijftigste Hoofdstuk:

Opening van het Oratorio van de Engelbewaarder - Een moeilijk begin - De directeuren - Onvoorzichtigheid van een catechist en de gevolgen - Verblijdende resultaten - Don Bosco, Don Verri, Don Olivieri en de vrijgekochte Afrikaanse jongens - Hoop op toekomstige missies voor de eeuwige redding der Morenjongens - Heldhaftige beslissing van Don Biagio Verri, genomen in de kapel van het Oratorio van Valdocco - Zijn grote eerbied voor de deugden van Don Bosco. 363

Eenenvijftigste Hoofdstuk:

Don Bosco zet de lessen in het Latijn aan vier uitgekozen jongens voort - Hij bestudeert de reglementen van verschillende Hospitiums en Colleges - De vermenigvuldiging van kastanjes - Lofrede op het Oratorio van de Vrede-rechter van Turijn. 372

Tweeënvijftigste Hoofdstuk:

Het Oratorio van de H. Franciscus van Sales op het einde van 1849 - De liefde van Don Bosco voor de externe jongens en hoe zij die beantwoorden - De ontspanning van de interne jongens en de welwillende raadgevingen - Haat tegen de

zonde - De tegenwoordigheid van God - Vurig gebed - Een antifoon en enkele afbeeldingen ter ere van Onze-Lieve-Vrouw - Don Bosco en de deugd van zuiverheid - De oorsprong van het kleine theater voor de internen - Kerkers en ziekenhuizen - Grote eerbied van velen voor de deugden van Don Bosco.	379
Drieënvijftigste Hoofdstuk:	
Het metrieke stelsel ten tonele - De liter gegrond op de brenta - Acht dialogen - Subsidie van de koninklijke regering - Inspanningen van Don Bosco bij het oefenen van de jongens in toneelopvoeringen - Resultaten en grappen - Retraites voor de jeugd van Turijn - Raadgevingen aan de jongens.	388
Vierenvijftigste Hoofdstuk:	
De seminaristen in het diocees verspreid worden opgenomen in het Oratorio - De scholen van het seminarie - Regels voor de geestelijken in het Oratorio - Waarschuwingen, raadgevingen, verbeteringen - Kempis - De briefjes van Don Bosco - De nieuwjaarswensen voor de seminaristen - De school voor aardrijkskunde in het seminarie en in het Oratorio - De seminaristen van Don Bosco en de diensten in de kerken van Turijn.	396
Nota: Dialogen door Don Bosco geschreven over het metrieke stelsel.	404
Nota's	428
Inhoudstafel	435